

DIVI HIERONYMI STRIDONIENSIS

OPERVM TOMVS VII.

Del Com^{to} de N. 3va de Belen de Sacra de
Qui continet Commentaria in Psalmos Daudis.

Quibus accessit Psalterium ipsum ex Hebraico à Hieronymo Latinitate donatum.

Omnia, opera ac studio MARIANI VICTORII Reatini, Episcopi Amerini,
multis in locis aucta & emendata.

OPERIS CENSVRAM, QVA HOS COMMENTARIOS
D. Hieronymi esse probatur, inuenies statim post sequentem epistolam.

PARISIIS,

Apud Sebastianum Niellium, sub Ciconiis, via Iacobæ.

M. DC. II.

Cum Priuilegio Regis.

Handwritten table with columns and rows, possibly a library inventory or index. The table is partially obscured by a diagonal line.

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL
GRANADA
Sala: B
Estante: 6
Numero: 29

611814470

2 400 40
MADE IN SPAIN

DIVI
HIERONYMI
STRIDONIENSIS

OPERVM TOMVS VII.

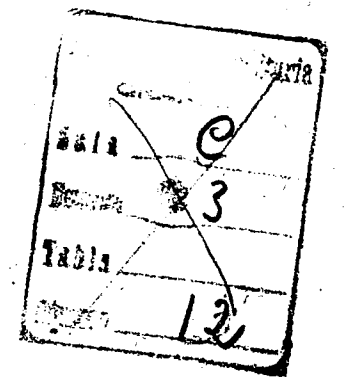
del Com^{to} de N. 8va de Belen de Sacra de
Qui continet Commentaria in Psalmos Daudis.

Quibus accessit Psalterium ipsum ex Hebraico à Hieronymo Latinitate donatum.

Omnia, opera ac studio MARIANI VICTORII Reatini, Episcopi Amerini,
multis in locis aucta & emendata.

OPERIS CENSVRAM, QVA HOS COMMENTARIOS

D. Hieronymi esse probatur, inuenies statim post sequentem epistolam.

PARISIIS,

Apud Sebastianum Niellium, sub Ciconiis, via Iacobæa.

M. DC. II.

Cum Priuilegio Regis.

*Dideram iam ex mandato Pij iij. Pont. Max. a multis erroribus expurgata, et a Bataui in somniis liberata, tria prima D. Hieronymi volumina: cū morte illo ab humanis rebus subtracto, Pius V. qui ei in Pontificatu summo successit, ut cetera illius opera a mendis expurgarem, mādauit. Qua in re cum diu multumque per aliquot annos laborarim, & tres alios sanctissimi viri tomos, quibus eius cōmentarij continentur, absoluerim: ille quoque ad perennem, felicemque alterius seculi vitam vocatus, commigrauit. Cuius obitum & gerri-
me profecto boni omnes tulissent, nisi diuino quodam afflatu, & vno cunctorum Cardinalium consensu, statim Tu (quod nemini alij antea cōtiguit) veluti de illius manu summam rerum suscepturus, & tamquā magnus alter GREGORIVS Ecclesie subuenturus, accessisses. Cuius quantae semper fuerint, quantaeque impostero ad profectum fidelium futurae vigilae sint, non tam nomine ipso praetefers, quā rebus ipsis ostendis. Sperant enim omnes per te restituendam fore ecclesiam, & ad eam vitae formam, qua primi illius GREGORII tempore fuerat (quo quidem praestantius, feliciusque nullum legitur) redigendam. Quam in spem cum alij multis experimētis, quae de virtute, prudentia, doctrina, & bonitate tua, cognita & explorata habent, deuenierint: ipse certe ex congressibus illis, quos in emendando Gratiani Decreto saepe saepius simul habuimus, maxime omnium adducor. Didici enim ex his, quantum probitate, & iudicio cunctis praestes, quātumve ingenio ceteris antecellas. Diuina igitur quadam bonitate factum est, ut voluntatem animi mei erga Sanctitatem tuam maxime propensam, ostendere aliquo modo nunc possem. Super sunt enim adhuc tria alia volumina, inter quae est hoc septimum Cōmentariorum in psalmos: quod veluti alienum a Hieronymo, falso quidam amouerant: & amplius (quod omnium maximi facio) index, ingēti labore, maximisque vigilis ex Hieronymi doctrina a me collectus: quae Beatitudini tuae dicare possim. Postrema autem omnium licet haec sint, & aliena a Hieronymo opera aliqua inter se admixta comprehendant, omnem tamen Hieronymi doctrinam indice (veluti Homerica illa nux Iliadem) in fine breuiter collectā continēt. Cuius indicis quantae futurae utilitas sit, ex ipso facile omnes agnoscant: quippe cū non solum indicis, sed etiam adnotationū vicem praestet. Ego certe non absque diuina providentia factum reor, ut nouem volumina operum D. Hieronymi, computatis duobus, quae illi adscripta sunt, tres per ordinem summi Pontifices aequae per me emendata susceperint: Primus tria prima, Medius tria media, Postremus tria postrema. Quae de re eo latior ego nunc sum, quo et ad operis finem peruenisse me video: & postrema illi dicantur, qui me postremo laborantem, ex magnitudine beneficentiae, & liberalitatis suae, quae cunctos complectitur, & a laboribus eximere, & ultimos vitae meae annos, etate iam, & valetudine grauescentes, sustentare, iuuareque praesidio aliquo poterit. Deus opt. max. Sanctitatem tuam ad totius Ecclesiae utilitatem diu nobis seruet incolumem.*

7
A MARIANI VICTORII REATI-
NI, EPISCOPI AMERINI. D

Censura in Septimum Tomum horum Commentariorum super Psalmos.

Nihil humana in vita difficilius, quam veritatem inuenire, nihil-
que periculosius, quam coniecturis incertisque argumentis il-
lam quærere, quasitamque pro certo asserere, & intuulgare: præ-
fertim vbi tempore, cuius filia veritas appellatur, illa obscuratur
potius quam clarescit. Veterum ecclesiæ procerum multa inge-
nij eorum sublimitatem testantia extant monumenta, plurima
interciderunt, nonnulla ita mentitis titulis obscurata sunt, vt quæ
olim auctore habuerint, quibusque conscripta temporibus sint,
inueniri nequaquam possit. Hac autem in re tanto periculosius peccatum est, quanto
ea, quæ ab inferioris classis hominibus conscripta sunt, doctis principibusque eloquen-
tiæ viris adscripta fuerunt. Nullus ferme antiquorum patrum est, qui in hanc infelicitate-
tem non inciderit, & qui suo nomine alienis operibus non legatur. Diuus autem Hiero-
nymus eo amplius hac labe infectus est, quo ingenij illius sublimitas, doctrinæque ma-
gnitudo, ita mirabilem illum toti reddidit orbi, vt eum imitari certatim omnes contende-
rint. Hos commentarios in omnes Dauidicos psalmos Hieronymi fuisse, & a Hiero-
nymo editos tota olim, nemine retrectante, antiquitas credidit: Inualescentibus deinde
hominum ingeniis, mentisque aciem acrius intendentibus, doctrinæque gustum a sali-
ua, non ab opinione diiudicantibus, cœptum est negari quod antea pro vero asseraba-
tur: vocataque in dubium quæstione, vtraque sententia propugnatores suos inuenit: eo-
que contendendo, dubitandoque progressum est, vt potius Hieronymi labores hos nõ
fuisse, quam cuius illi auctoris fuerint, apud doctos eruditosque aliquos inualuerit. Ra-
tiones, quæ a Hieronymo opus diuellunt, Sixtus Senensis libro quarto Bibliothecæ san-
ctæ (vt acrem illum, infensumque veterum patrum censorem Erasmus omittat) aliquot
non inepte nec inerudite retulit. Nos alias nihilo imbecilliores inuenimus: sunt autem
illæ huiuscemodi. Primo, auctor posthabito historiæ sēsū, ipsiusque litteræ expositione,
contra ipsius Hieronymi perpetuo retentam consuetudinem, omissa, in solis allegoriis
tropologiisque versatur: de Christo & ecclesia cuncta mystice tantum interpretans. He-
braicam deinde Græcamque eruditionem, qua omnia Diui Hieronymi opera scatent,
nullam ferme admiscet: & sicubi eam interponit, aliunde quam a fonte petitam, & mu-
tuo potius ab aliis acceptam, quam a se ipso proditam, videtur. Tertio multa in his psal-
mis auctor interpretatur, quæ cum expositione Hieronymiana, quæ alibi ille prodidit,
ex diametro pugnant: veluti cum psalmo 104. Cynomyam, caninam muscam exponit:
cum tamen Hieronymus in fine epistolæ ad Suniam, & Fretellam *κυνόμυαν* Cænomyam
magis legat, & omne muscarum genus interpretetur, in quæ sensum *παμμύαν*, id est, om-
nimodam muscam Aquila vertit: & 8. Exodi capite legitur: Quod si non dimiseris eum,
ecce ego immittam in te, & in feruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne
genus muscarum: & implebuntur domus Ægyptiorum muscis diuersi generis. Psalmum
octuagesimum nonum, cuius initium est: Domine refugium factus es nobis, Moyse esse,
& a Moyse editum vna cum aliis decem sequentibus, Hieronymus, dum illum ad preces
Cypriani presbyteri exponit (inuenies autem eum volumine tertio, epist. 139.) multis con-
tendit. Horum autem cōmentariorum auctor Moyse eum esse aperte inficiatur: in exposi-
tione psalmi decimitertij testimoniū Pauli in tertio capite ad Romanos, quod Hieronymus
in proœmio libri 16. super Esaiã, ex Esaiã sumptū asserit, hic ex Deuteronomio acceptū
asseuerat. In psalmo sexagesimo secundo, eo versu, vbi nos legimus: Quam multipliciter
tibi caro mea, hic auctor nihil ampli⁹ addit, cū tamē D. Hieronymus expositione super 16.

& 44.

9
A & 44. Ezechielis caput, iuxta alia exemplaria asserat legi: Quomodo consumpta est, siue D
contabuit caro mea. Et ne lectorem longius traham, quantum horum commentariorū
expositio ab ipsius Hieronymi expositione interdum dissideat, nõ solum ex psalmis 44.
89. & 126. quos tertio volumine a Hieronymo expositos inuenies, scire quis poterit: ve-
rum multo amplius, certiusque ex indice, quem nos ex locis psalmodum ab ipso Hiero-
nymo sparsim interpretatis in vnum collegimus, deprehēdet. Quarto phrasim ipsa, & di-
ctionis genus, quod istis commentariis continetur, ita a Hieronymiano stylo dissidere
videtur, vt Hieronymi opus esse nemo in illius lectione exercitatus affirmare certo pos-
sit. Nam præter quod per homilias psalmos exponit, & conciso dictionis genere contra
Hieronymi consuetudinem vtitur, excurrit sæpe in concionum formulas, & auditores
ineptis verborū repetitionibus interpellat, maioremque psalmodum partem, prece aliqua
ad Deum fusa concludit. Psalmum 118. vti longissimū, tribus homiliis se expositurū pol-
licetur, & in expositione 111. psalmi, hora se iã excludi a persequenda expositione asserit.
in fine psalmi 142. se psalmos per homilias interpretatum etiam eis, qui Latinam linguã
ignorabāt, ostendit. Dum primum psalmū interpretatur, ait apud Hebræos primum &
secundum psalmum eundem esse, idque in apostolorum Actis comprobari prodit, cum
tamen Act. 13. Paulus dicat: Et nos vobis annūtiamus eam, quæ ad patres nostros repro-
missio facta est: quoniam hanc deus adimpleuit filiis nostris, resuscitans Iesum, sicut &
in psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. In psalmo 118. sub E
littera Nun legit, Anima mea in manibus tuis semper: secundum quod Græce apud vul-
gata exemplaria legitur, mox subdit: & in alio loco dicit: Anima mea in manibus meis:
tanquam alio in loco testimonium istud reperiat, cum tamen non alibi illud ponatur,
sed ipse idē locus diuerse scribatur: scilicet, vel in manibus meis, vel in manibus tuis. De
qua re Hieronymus ad Suniam, & Fretellã ita scribit: Anima mea in manibus meis sem-
per, & legem tuam non sum oblitus. Pro quo in Græco legisse vos dicitis *ἐν τοῖς χερσὶ σου*,
id est, anima mea in manibus tuis semper. Sed sciendum est & apud Hebræos, & apud
Lxx. & apud omnes alios interpretes scriptum esse, in manibus meis, & non in manibus
tuis: quod Hebraice dicitur *בכפי*: & omnes apud Græcos ecclesiastici interpretes istum lo-
cū sic edisserunt, & est breuiter hic sensus. Quotidie periclitor, & quasi in manibus meis
sanguinem meum porto: & tamen legem tuam nõ obliuiscor. Hieronymi similiter opus
non esse ostēditur, ex eo quod in expositione psalmi decimiseptimi, dum interpretatur ver-
siculum illum: De absconditis tuis adimpletus est venter eorum, Eucherium citat: cum
tamen Eucherius Lugdunensis ecclesiæ episcopus, posterior aliquanto Hieronymo fuisse
credatur: vt pote qui Petronio Bononiensi Antistiti, vt ipse in epistola ad Valerianum te-
statur, Synchronos floruerit, anno Christi 427. Quamobrem Hieronymus nec in Cata-
logo, nec alibi Eucherij meminit. Sub initium commentarij in psalmum 132. ait se fratrem F
sæcularem habere (fuit enim monachus horum cōmentariorum auctor) cum tamē Pau-
linianus Hieronymi frater, quem solum eum habuisse proditur, presbyter fuerit, & ab
Epiphano Salaminæ Cypri Episcopo, Diaconatus, & Presbyteratus ordinem susceperit.
In enarratione eiusdem psalmi, ait non esse illius tēporis de sacerdotalibus dicere vesti-
mentis: cū tamen D. Hieronymus de illis docte, copioseque ad Fabiolã scripserit, suosque
illos labores, nihil retractas, sæpe referat, vt facit in Cōmētariis super Ezechielē capite 9.
& 44. Hieronymus omnes suos labores modo Paule, & Eustochio; modo Eusebio, & Exu-
perio; modo aliis dicat. Auctor autē horum commentariorum neminem, cui illos inscri-
bat, in proœmio nominat: Imo hominis opus esse, qui ex Origenis expositionibus, aliquibus
additis, aut detractis, illos collegerit: & instar eorum qui orbē ipsum in breui tabella de-
pingunt, quicquid ille in tomis vel homiliis late disseuerit, in angustum commentariolū
retulerit, ex eodem proœmio clare diserteque apparet. Qui autem contrariã asserunt opi-
nionem, & Hieronymi opus esse magis contendunt, Augustini testimoniū proferunt. Il-
le enim Hieronymū super psalmos scripsisse dilucide asseuerat: quod ipsum prodit etiam
ipse Hieronymus. Dū enim tertium Abacuc caput interpretatur, & quid sela, quod Lxx.

Tomus septimus.

A Diapfalma verterunt, sit, tractat, ita ait: De Diapfalmate quod Hebraice dicitur ^{דב} in psalterio plenius disputatum est: de qua re psalmo quarto ab auctore horum commentariorum pertractatum fuit. Ipse autem Hieronymus in epistola ad Marcellā, quæ est 138. latius de hac re disserit. Rursus proœmio in Malachiam prophetam ita scribit: Tempus quoque, titulusque conueniunt, quod & in psalmis diximus: qui titulos non habent, eorum esse credendos, quorum priores psalmi nominibus prænotati sunt. Verum hoc alterum argumentum contrariam potius astruit opinionem: quippe cum hoc ipsum nequaquam in his commentariis scriptum reperiatur, sed potius in expositione psalmi octuagesiminoni ad Cyprianum presbyterum: quam tertio volumine epistola 139. legere poteris. Magnum autem pro hac sententia argumentum est, quod in expositione secūdi psalmi, dum interpretatur illum versiculum, Apprehēdite disciplinam, auctor horum commentariorum ita scripserit. Pro eo quod in Græco dicitur *ἀγάλασθε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ*, in Hebræo legitur *בן יישיב*: quod interpretari potest, Adorate filium. Apertissima itaque de Christo propheta, Adorate filium: ne forte irascatur Dominus, hoc est Pater. Hanc autem Hieronymi versionem, interpretationemque esse, negari non potest, ipsomet Hieronymo libro primo aduersus Ruffinum ita hac de re prædente. Illud quoque carpere dicitur, quod secundum psalmum interpretans, pro eo quod legimus in Latino, Apprehēdite disciplinam, & in Hebræo volumine scriptum est *בן יישיב*, dixerim in commentariolis meis, Adorate filium: & rursus omne psalterium in Romanum vertens sonum, quasi immemor expositionis antiquæ, posuerim, Adorate pure. Quod utique sibi esse contrarium omnibus patet: & reuera ignoscendum est ei, si ignoret linguæ Hebraicæ veritatem, qui interdum & in Latinis hæsitat, *יישיב* (ut verbum de verbo interpreter) *ἐπιθεωρεῖτε*, id est, deosculamini, dicitur. Quod ego nolens transferre putide, sensum magis secutus sum, ut dicerē, Adorate. Quia enim, qui adorant, solent deosculari manum, & capita submittere, quod se Beatus Iob elementis & idolis fecisse negat, dicens: Si vidi Solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare: & lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo: quæ iniquitas maxima est, & negatio contra Deum altissimum: & Hebræi iuxta linguæ suæ proprietatem deoscultationem pro veneratione ponunt, id trāstuli quod ipsi intelligunt, quorum verbum est, *בן*. Bar autē apud illos diuersa significat. Dicitur enim & filius, ut est illud Bar Iona, filius Columbæ, & Bartholemæus filius Ptolemæi, & Barthimæus, & Bariheu, & Barrabas, Triticum quoque & spicarum fasciculus, & electus ac purus. Quid igitur peccavi, si verbum ambiguum diuersa interpretatione conuertit? & qui in cōmentariolis, vbi libertas est differēdi, dixeram, Adorate filiū, in ipso corpore, ne violentus viderer interpres, & Iudaicæ calumniæ locū darē, dixerim, Adorate pure, siue electe: quod Aquila quoque & Symmachus trāstulerunt. Quid ergo Ecclesiasticæ fidei nocet, si doceatur lector, quorū modis apud Hebræos vnus versiculus explanetur. Hactenus Hieronymus. Opus autē Hieronymi esse illud quoque cōfirmat, quod in expositione primi psalmi auctor asserit se in Cæsariensi Bibliotheca (in qua versatum Hieronymū nemo ignorat) Origenis exēplar de psalmis vidisse, quod ipsiusmet Origenis manu exaratū fuisse in expositione quarti psalmi demonstrat. Fuisse autē Hierosolymis quoque auctore, ex psalmo 119. clare apparet. Cōgruit quoque auctoris tempus cum Hieronymi tēpore: Vixit enim quadringētis annis a Christo nato: & si quadraginta pro quadringētis psalmo 108. dum exponit, Non sit illi adiutor, in impressis antea codicibus legeretur. Loquens autē de tēpore suo Hieronymus ita in expositione tertij capitis Osee scribit: Post passionē Domini Saluatoris vsque in præsentē diē, paulominus quadringentesimus annus expletur: & quantum temporis residueat vsque ad diem iudicij, nec angeli nouerunt, nec filius. Congruit etiam professio, quippe cum auctor horum cōmentariorum monachus, sicut Hieronymus, fuerit: quod ipsum tum alibi, tum ex interpretatione psalmi 119. & 132. clare apparet. Citat etiam, quæ stata Hieronymi consuetudo est, sæpe non solum Lxx. sed etiam Aquilam, Symmachum, & Theodotionē, interdumque quintam, & sextā editionem. Addo quod in expositione psalmi 133. dum enarrat versiculum illum:

A illum: Qui stas in domo domini (loquens de Ariani vt reor) ita ait. Cæterum ante annos quindecim, aut viginti, parietes omnes hic ecclesiarum hæretici possidebant: Ante viginti enim annos omnes ecclesias has hæretici possidebant; quod tempus cum Hieronymi tempore maxime congruit. Exponens quoque psalmum 76. id ipsum prodit de Afaph, quod Hieronymus Matthæi 13. scribit: scilicet, quod pro Afaph Esaias scriptū esset, vbi dicitur: Ut impleretur quod dictum erat per Esaiā prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita a constitutione mundi. Quod quia in Esaiā nō reperiebatur (Afaph enim nomen ignotum erat) abrasum Esaiæ nomen fuit: sunt autem verba ista in psalmo 77. qui ab Afaph editus, Afaph nomine inscribitur. Pro eadem sententia facit, quod cōmentariorum horum auctor semper fere Lxx. raro ipsius Hieronymi interpretationem citat. Aliquando vtrunque simul admiscēt: quod facile ex locis testamenti veteris, dum eos in mediū profert, agnoscere quis poterit. His aliisque rationibus in medium adductis, quænam verior sententia sit, doctis viris minime adhuc compertū. Quæ res in causa fuit, ut inter genuina Hieronymi opera, quæ sex voluminibus cōprehēsa sunt, & inter aliena ab eo, quæ duobus postremis tomis clauduntur, hoc super psalmos volumen, ex sententia felicitis memoriæ Pij V. summi Pontificis, cuius mandato hi omnes labores a nobis insumpti sunt, veluti dubium locaretur. Si quis tamen sententiam meam scire concupiscat, audiat me illius esse opinionis, Cōmentarios istos Hieronymi esse: stylum autem propterea variare, saluamque hominis non esse eandem, quæ in cæteris illius operibus gustatur, quia per homilias ab alio expositione collecta, non scripto sint enarrati. Monachis enim qui in Bethlehem Domino seruebant, illos exposuit: sic autem editum fuisse opus, ex ipsomet multis in locis clare apparet. Quod autem verbo non scripto emittitur, quin in multis ab iis, quæ scriptura diligenter produntur, diffideat, nemini ambiguum esse puto. Non enim potest quis, dum extemplo orationem fundit, eum dictionis tenorem seruare, quem custodit is, qui sedulo ac præmeditate conscribit. Scripturæ etiā testimonia varie, dum memoriter ea refert, huiusmodi enarrator vsurpat: locaque ipsa scripturæ diuersa ab eo, quod alibi factum sit, sæpe interpretatur. Spiritus enim sanctus vno sine scripturæ expositionem non claudit: sed ad animarum profectum modo vnam suggerit, modo aliam. Quod si in his commentariis diuersa interdum prodantur ab eis, quæ alibi a Hieronymo prodita sunt, hoc expositionem ipsam Hieronymi esse, propterea minime infringit. Quis enim veterū patrum est, qui idem testimoniū diuersa interdum nō interpretetur? & qui modo vnus opinionis fuerit, alterius postea factus non sit? Eucherus quoque, & si iunior aliquanto Hieronymo fuerit, eodē tamē vixit tēpore: nec abhorret a vero, ut quod ille iuuenis scripserit, senex iam Hieronymus recēdere potuerit: nisi forte, quod sæpe accidit, adiectum ab alio illud testimonium fuerit. Parumque refert, quod nec in catalogo, nec alibi de Eucherio Hieronymus meminerit: quando alios multos scriptores ab eo in catalogo, uti est D. Augustinus, omisos, cōstat: idque accidit, vel quia eorum opera minime legerit, vel quia post editum catalogum in eius manus illa peruenerint. Futilia sunt cætera argumenta, quæ a Hieronymo opus diuellūt. In psalmis enim mysticus potius sensus, quæ historicus quærendus est: Propterea mirum nō est, si historicum sensum in his cōmentariolis Hieronymus omiserit, & si per homilias eos exponens precibus ad Deum fuis illos sæpe cōcluserit. Nec verum est, varias interpretationes, linguarumque diuersitatem raro eum admiscuisse: constat enim ex ipso opere contrarium, & si vulgatam tātum tunc Lxx. editionem ille interpretari rationabilius esse duxerit, quam ignotas Monachis alias admiscere. Frater quoque illius Paulinianus, & si presbyter fuerit, non erat forte presbyter, cum id diceret Hieronymus, aut aliū in sæculo habebat fratrem, quem nos ignoramus. Simili facilitate refellitur, quod de Cynomya de testimonio ex Deuteronomio accepto, item de vestibus sacerdotilibus dicitur: sunt enim hæc, & huiusmodi argumenta, quæ ea facilitate refellūtur, quæ etiā dicta sunt: imo potius indigna, quæ tam sanctū ac eruditū opus, dignūque, quod Hieronymo adscribatur, in dubium vertant. Potuit enim animaduertere postea non Cynomyam,

A sed Cœnomiam legendum esse, & testimonium quod putauit ex Deuteronomio acceptum, sumptum potius fuisse ex Esaia. Et quatenus ad sacerdotales vestes pertinet, de eis adhuc illum non scripsisse; propterea nullam de hoc libro mentionem egisse. Accedit ad sententiam nostram, quod auctor mentionem non facit nisi de illis hæreticis, qui ante Hieronymum vixerunt: ut puta de Arianis, Eunomianis, Macedonianis, Nouatianis, Manichæis, Marcionitis, & similibus: & ex auctoribus testimonia non profert, nisi eorum, quorum proferre solet ipse Hieronymus, cuiusmodi est Origenes, Lactantius, Hilarius, & Iosephus, cuius ἀρχαιολογίας, ut Hieronymus alibi, libros nominat. Et (quod maxime memouet) in Bethlehem auctorem horum commentariorum degisse, ex nonagesimi quinti psalmi expositione colligitur: Vt omittam commentarios istos Hebraice Græceque eruditionis splendoribus multis in locis illustratos: satisque ex illis apparere, eorum auctorem harum linguarum peritiam optime calluisse. Falsum præterea est, horum commentariorum expositionem ab expositione D. Hieronymi alibi de psalmis prodita, diffidere: variat enim interdum potius, non autem diffidet; Imo potius ex commentario psalmi 12. apparet, auctorem eadem prodidisse de illis versibus, quos is psalmus in Hebræo non habet: quod Hieronymus alibi prodidit. Et ex fine psalmi quadragesimi constat, eadem auctorem tradere de partitione psalterij, quæ Hieronymus ad Sophronium epistola 134. prodat: Eodem modo legere principium psalmi 21. quo Hieronymus alibi legit: & psalmo 41. ad Deum fortem viuum, non ad Deum fontem viuum, similiter ut Hieronymus, legere. Simili quoque modo legit in psalmo 49. A domibus βαπέων eburneis, quod ille alibi eburneis, seu elephantinis dixit, & non a domibus grauibus. Item in psalmo 123. legit ut ipse Hieronymus alibi: Torrens pertransiit super animam nostram, & aquam ἀνυπόστατον, intolerabile, seu quæ non subsistat, ex Aquila, Theodotione, & Symmacho: & in 131. ex ἡέων factum esse χέων, id est, viduam: & in 145. Dominus σοφοί, id est, sapientes facit cæcos. Similiter ex veteri instrumēto testimonia, ut Hieronymus profert, ex editione videlicet Lxx. interpretū, ut est illud ex Genesi: ipse obseruabit caput tuum, & tu obseruabis calcaneum eius: & ex Leuitico: Si inceseritis peruersi coram me, incedā & ego peruersus vobis: Et ex Cantico canticorum, Fratruelis, quod est Græce ἀδελφίδης, ut Hieronymus alibi semper. Item ex Esaia: Ego Ciuitas firma, Ciuitas quæ oppugnatur: & ex Prouerbiis: Aquilo ventus durissimus, nomine autem dexter vocatur. Rursus ex Ecclesiastico: Beatus qui in aures loquitur audientis, & cuncta alia similiter. Huius autem meæ sententiæ, ne temere quis inuentam eam existimet, auctorem habeo ipsummet Hieronymum, qui se psalmos Lxx. in conuentu fratrum, qui secum in Bethlehem Domino militabant, quotidie interpretari solitum, in libro secundo aduersus Ruffinum his verbis prodit. Ego ne contra Lxx. interpretes aliquid sum locutus, quos ante annos plurimos diligentissime emendatos meæ linguæ studiosis dedi: quos quotidie in conuentu fratrum edissero: quorum psalmos iugi meditatione decanto: tam stultus eram, ut quod in pueritia didici, senex obliuisci vellem? Vniuersi tractatus mei horum testimoniis texti sunt. Commentarij in duodecim prophetas, & meam, & Lxx. editionem edisserunt, Hactenus Hieronymus. Quod autem ex Hebræico psalterium ipsum Hieronymus verterit, non solum ipse Hieronymus libro secundo aduersus Ruffinum id attestatur, verum etiam multo illustrius, pleniუსque in epistola ad Sophronium id prodit. De qua re D. Augustinus epistola 140. ad Audacem, ita scribit. Psalterium a S. Hieronymo translaturum ex Hebræo non habeo. Nos autem non interpretati sumus, sed codicum Latinorum nonnullas mendositates ex Græcis exemplaribus emendauimus. Hoc autem illud esse creditur, quod in fine huius septimi voluminis positum fuit, & ita pro eo a cunctis Hebræicæ linguæ eruditibus citatur.

D I V I

A DIVI HIERONYMI PRESBY-
TERI IN COMMENTARIOS PSALMORVM,
P R O O E M I V M.

Proxime cum Origenis psalterium, quod enchiridion ille vocabat, strictis & necessariis interpretationibus adnotatum, in commune legeremus: simul uterque deprehendimus nonnulla eum vel perstrinxisse leuiter, vel intacta penitus reliquisse, de quibus in alio opere latissime disputauit: quo scilicet, non putaret rem magnam breui sermone concludere. Igitur pro familiaritate, quæ inter nos est, studiose & sedule postulaſti, ut quæcunque mihi digna memoria videbantur, signis quibusdam potius quam interpretationibus adnotarem. Et quod solent hi facere, qui in breui tabella terrarum & urbium situs pingunt, & latissimas regiones in modico spatio conantur ostendere: ita in Psalterij opere latissimo quasi præteriens aliqua perstringerem, ut ex paucis quæ tetigissem, intelligantur & cætera quæ omiſſa sunt, quam vim habeant atque rationem. Non quod putem a me posse dici quæ ille præterit: sed quod ea quæ in tomis vel homiliis ipse differuit, vel ego digna arbitror lectione, in hunc angustum commentariolum referam. Psalterium Græcum est, & Latine organum dicitur, quod Hebraei nebel vocant. Psalmus dicitur, eo quod a psalterio nomen accepit, vel pro psallendo. Quamuis David omnes psalmos cantasset, tamen omnes psalmi in persona Christi pertinent: & qui prætitulati esse non videntur apud Hebræos, pro uno psalmo habentur. Nam per titulum intelligitur vniuscuiusque psalmi intellectus. Quid est titulus, nisi clauis? Ut ita dixerim, in domum non ingreditur nisi per clauem: ita & vniuscuiusque psalmi intellectus per clauem, hoc est, per titulum intelligitur, in cuius persona cantatur: aut in persona Christi, aut in persona ecclesie, aut in persona propheta.

LIBER COMMENTARIORVM DIVI
Hieronymi presbyteri in Psalterium.

Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Quisdam dicunt hunc psalmum quasi præfationem esse spiritus sancti, & ideo titulum non habere. Alij in eo quod primus sit ordinis sui habere principium, & πλεονασμῶν esse vitium, eum prius dicere, ante quem nullum sit. Aliter. Apud Hebræos & primus, & secundus, vnus est psalmus: quod in apostolorum quoque Actibus comprobatur. Denique quia a beatitudine cæperat, in beatitudine desinit, dicens: Beati omnes qui cōfidūt in eū. Aliter. Beatus qui non cogitauit, non fecit, nō docuit mala. Aliter. Beatus qui non est Iudæus, gentilis, hæreticus. Aliter: Tertullianus in libro de spectaculis, asserit hunc psalmum & de Ioseph posse intelligi, qui corpus domini sepeliuit, & de his qui ad spectacula gentium non conueniunt.

Iob 15.

Hier. 15. d

Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Et in via peccatorum non stetit. Et in cathedra pestilentie non sedit. Sed in lege domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non decidet: & omnia quæcunque fecerit, prosperabuntur.

dei virtutem & dei sapientiam: hoc est, Christo filio dei, conformis utique factus, corpori gloria eius. Quod fructum suum dabit in tempore suo. Dabit enim fructum non quocumque tempore, sed præscripto: illo scilicet, cum de iudicis potestatibus principatibusque tradiderit regnum deo patri, conformatus claritati corporis sui. Quod autem se arborem dominus dici voluit, ait: Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum. Quod lignum, ita dixit: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Et folium &c.] Verba doctrinæ quæ ad salutem gentibus proficiunt, iuxta illud Apocalypsis: Et folia ligni huius ad sanitatem gentium. Et omnia quæcunque fecerit, prosperabuntur. Iudæi hunc

1. Cor. 3. c

1. Cor. 1. d.

1. Cor. 15. c

Matt. 12. c

Luc. 23. c

Apoc. 22. a

A psalmum dictum esse existant de Iosia: quod solus inter prophanos reges non abierit in consilio impiorum, sed sequutus sit legem dei. Verum hoc quod modo lectu est, & omnia quae cunctaque faciet, prosperabuntur: non solum de Iosia, sed de nullo sanctorum accipi potest: nisi forte in futuro saeculo. Melius igitur de eo intelligimus homine, qui a Salvatore nostro assumptus est atque saluatus: non quo alium assumpserit, alium assumptum esse testemur: sed quo vnus atque idem filius dei & filius hominis qui ante saecula verbum sepe fuit, ipse postea & carne est dignatus assumere.

Non sic impij. Id quod secundo dicitur, non sic, in Hebraeis voluminibus non habetur: sed ne in ipsis quidem Lxx. interpretibus. Na in exemplis Origenis in Cæsariensi bibliotheca legens, semel tantum scriptum reperi. Inter impium & peccatorem hoc interest: qui impius est, negat deum: qui peccator est, confitetur & peccat. Sicut iustus vir comparatur ligno, sic impius comparatur pulucri. Qui iustus est, ligno paradisi comparatur: qui autem impius est, pulucri comparatur.

Quem proicit etc. Puluis licet de terra sit, tamen desinit esse terra. Tam infelix erit impius, vt nec terrenus quidem sit puluis. Videtur quidem habere terram substantiam, sed habet suam substantiam: nihil habet solidum, sed quod habet, ad poenam habet. Huc illucque dispergitur, nunquam in vno loco est: quocumque ventus traxerit, illuc eius impetus dirigitur. Sic & impius, qui semel deum negauerit: quocumque illum aura diaboli traxerit, illuc errore perducitur.

Ideo non resurgunt impij in iudicio. Non dixit quia non resurgant, sed quia in iudicio non resurgant: iam enim de his praedictum est. Neque peccatores in consilio iustorum. Si non resurgunt peccatores in consilio iustorum, diuersa est peccatorum iustorumque resurrectio.

Quia cognoscit dominus viam iustorum. Nihil aliud cognoscit dominus nisi quod notitia eius dignum est. Cognoscit quippe dominus eos qui eius sunt; & si quis nescit, nescietur. Et ad peccatores dicitur: Discedite a me operarij iniquitatis, non noui vos. Viam autem iustorum, illum puto esse qui loquitur: Ego sum via. De quo & propheta dicit: Videte quae sit via bona.

Et iter impiorum peribit. Quam clementer, non impij peribunt, sed impietas. Psalmus II.

Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Audacis est hunc psalmum interpretari velle post Petrum: imo de eo sentire aliud quam in Actibus apostolorum dixerit Petrus.

Astiterunt reges terrae. Non solum Herodes rex, sed etiam illi reges aduersus dominum constiterunt, quorum regna ei in puncto temporis diabolus ostendit.

Dirumpamus vincula eorum. Quatuor praecedentes versus, vel angeli vel prophetae sunt loquuti: mirantes quare humana temeritas aduersus dei filium confurrexerit. A quinto autem versiculo dominus ipse responderet, cohortans populum gentilium, & omnes qui sibi ex Iudaeis cre-

dituri sunt, vt legalia vincula dissoluant, & graue onus legis abiciant: quod non potuerunt portare patres eorum, sed sequantur eum, cuius iugum suauis est, & onus leue. Qui habitat in caelis, iridebit eos. Per humanae sermocinationis exempla, affectus dei discimus: non quo ille quempiam derideat, sed quod nos derisu digna faciamus.

Et dominus subsannabit eos. Subsannatio proprie rugata fronte & contracto naso exprimitur. Absit itaque hoc nos de deo corporaliter existimare, quod etiam in grauius viris quidam reprehensionis dignum arbitrantur. Tunc loquetur ad eos in ira sua. De ira dei & Lactantius librum pulcherrimum scripsit, & ipse Origenes creberrime disputat, non tam iram esse quam necessariam correptionem, vt patris in filium, medici in aegrotum, magistri in discipulum. Ita autem patientibus videri potest: non quod deus emendet iratus.

Et in furore suo conturbabit eos. Sicut in epistola ad Romanos: Reuelatur, inquit, ira dei, vt qui eam venturam intelligunt, studeant deuitare: ita & in praesenti loco benigne, non ait puniet, sed turbabit, vt abique poenis qui turbatus est, corrigatur. Constitutus sum rex. Pro parte carnis dicitur.

Ab eo. Deo patre. Super Sion. Id est, super ecclesiam. Sion specula vitae interpretatur. Montem sanctum eius. Mons est ecclesia, vel ipse Christus, vt illud: Et erit in nouissimis diebus praeparatus mons domus domini in vertice montium.

Pradicans praeceptum domini. Hoc est, doctrinam euangelij. Dominus dixit ad me, filius meus etc. Iesus Christus est heri & hodie, & in aeternum. Recte autem ei qui natus est in tempore dicitur: Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam. Ac si dicat: dum Iudaei te noluerunt recipere, omnes gentes tibi venient in hereditatem.

Reges eos in virga ferrea. In dura disciplina Romanorum. Vel per virgam ferream, disciplina intolerabilis: quia corda illorum tortuosa erant. Tanquam vas figuli etc. Vas figuli antequam in testam fuerit obduratum, si dissipetur, reformabile est. Lege Hieremiam, si autem semel testa fracta fuerit, nequaquam in integrum compingi potest. Verum: quae apud homines impossibilia sunt, apud deum sunt possibilia. Figulus, Christus: vas, homo, vt est illud: Sicut vas in manus figuli, sic vos in manu mea, dicit dominus. Aliter. Constringitur in poenitentia hic: vel in die iudicij in ignem.

Nunc reges intelligite. Reges saeculi omnes, vel reges sancti apostoli, intelligite ista supradicta. Erudimini. hoc est, vosmetipsos, vel alios. Qui iudicatis terram. Sanctam ecclesiam. Seruite domino in timore. Timore dixit, vt elationem eis tolleret: quia reges eos appellarat.

Et exultate ei. Vt eos iterum confortaret, vt illud: Gaudete & exultate.

Cum

Matth. 5. b

Matth. 11. d

Matth. 18. a

Hier. 19. a

Matth. 10. d

Ibidem 18. a

Cum tremore. Vt cum tremore essent, id est, tremore corporis, & timore animae.

Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur dominus. Pro eo quod in Graeco dicitur ἀπαλαστήσαι, in Hebraeo legitur נָקַטְוּ בַּבָּרָה, quod interpretari potest, adorare filium. Apertissima itaque de Christo propheta, & ordo praeccepti, adorare filium: ne forte irascatur dominus, hoc est, pater.

Et pereatis de via iusta. Iudaeis qui noluerunt adorare filium, iratus est dominus, & perierunt de via recta. Via iusta vel recta Christus est. In via sumus, quando mandata dei implemus. De via perimus, quando ab eis declinamus.

In breui ira eius. Hoc est, in exitu vnusquisque hominis. Vel breui ira in die iudicij, vt illud: Cum enim dixerint homines, pax & securitas: tunc veniet eis repentinus interitus.

Beati omnes qui confidunt in eum. Non in hominibus, neque in semetipsis, sed in deo. Iste psalmus, vt praefati sumus, in beatitudinem terminatur, vnde superior incipit, & ideo apud Hebraeos pro vno habentur.

Psalmus David quando fugit a facie Absalom filij sui. Iste psalmus posterior sequentibus plurimis, quod Sauls videntur historiam pertinere. Ante siquidem David a Saul est passus in insidias, quam Absalom aduersus eum arma corripere. Sed quia propositum ei erat: vt non tantum de se referret quae passus est, quam vt per exemplum sui omnes homines instrueret: ideo primis secunda praeposuit, vt tentationum ordinem doceat. Si quidem ante propter peccata corripimur, & postea propter virtutem probamur. In David vero tentationum ordo mutatus est. Sub Saul persecutione, innocens fuit: sub Absalom manifestissime criminis reus tenebatur. Vt autem interfecto. Lege quinquagesimi psalmi titulum, & intelliges eum iuxta ordinem priorem esse quam tertium.

Psalmus III.

Domine quid multiplicati etc. Potest hic psalmus & ad David, & ad Christum, & per eum ad omnes sanctos pertinere.

Exaudiuit me etc. Montem sanctum puto vnigenitum esse filium dei, ad quem in nouissimis diebus populi confluunt: Esaias & Michea hoc ipsum vaticinantibus. Sed & de ecclesia intelligitur: quia non potest ciuitas abscondi super montem posita.

Ego dormiui etc. Quasi somnus, inquit, & locus eius persecutio fuit.

Non timebo etc. Et David potest hoc de Absalom & exercitu eius dicere, & dominus de Iudaeis fremementibus aduersum se & clamantibus: Tolle, tolle, crucifige eum.

Quoniam tu etc. Percutit dominus & vineas alienigenarum in grandine, & Saluator qui pro nobis factus est omnia, percussus a patre scribitur. Percutiam pastorem, & oves dispergentur. Pro sine causa autem, maxilla legitur in Hebraeo, id est, lechi. Et quia maxillam praemiserat, consequenter infertur.

Matth. 23. b

1. Thess. 5. a

1. Reg. 18. & sequen. 2. Reg. 15. & sequen.

1. Reg. 18. & sequen. 2. Reg. 15. & sequen.

1. Reg. 18. & sequen. 2. Reg. 15. & sequen.

1. Reg. 18. & sequen. 2. Reg. 15. & sequen.

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

Matth. 23. b

A ipsius manu fuerat emendatum: nec in Hebræo, nec in cæteris editionibus, nec apud ipsos Lxx. interpretes reperiri.

a In finem pro ea quæ hereditatem consequitur, psalmus David. De ecclesia quæ in fine & consummatione mundi hæreditatem consequutura est vniuersis nationibus Christo credentibus, psalmus iste cõtextitur. Denique & ex persona eius oratio ad dominum dirigitur.

Psalmus V.

b Verba mea auribus percipe domine. Nullus habet hanc fiduciam nisi ecclesia. Qui peccator est, non est ausus dicere: Verba mea auribus percipe domine: qui irascitur & maledicit, non est ausus dicere: Verba mea auribus percipe: sed optat vt deus claudat aures suas.

Exod. 14. d.

c Intellige clamorem meum. Clamor in scripturis nõ vocis, sed cordis est. Deniq; ad Moysen dicit: Quid clamas ad me? cū Moyses ante non clamasset. Intellige clamorẽ meũ. Et Apostolus: Clamates in cordibus nostris, abba pater.

Gal. 4. b

Utique qui clamat, nõ in corde clamat, sed in lingua clamat. Et quomodo dicit Apostolus, clamantes in cordibus nostris? Quando igitur gemitus noster, & conscientia deprecatur, istum clamorem intelligit deus. Vnde dicit & Hieremias: Non sileat pupilla oculi mei. Videte quid dicat: Non taceat pupilla oculi mei: aliquando pupilla oculi clamat ad deum. Vtique si clamat, lingua clamat, non pupilla oculi. Sed quomodo clamamus in cordibus nostris, quando cum gemitu dominũ deprecamur: sic quando lacrymas ad deum fundimus, eo tempore pupilla oculi nostri clamat ad dominum.

Trem. 2. f

d Rex meus & deus meus. Ille vere ausus est dicere, rex meus & deus meus, cui non regnat peccatum in mortali corpore. Rex meus & deus meus: quia regnas in me, & non regnat peccatũ: propterea deus meus es. Tu es deus meus: quia nõ est venter deus meus: quia non est aurum deus meus: quia non est libido deus meus. Quoniam tu virtus es, & ego cupio habere virtutes: propterea tu es deus meus, hoc est, virtus mea.

e Mane exaudies etc. Quidam simplicius interpretantur: hoc est, exurgo diluculo ad orandum & deprecor te. Et quæ est ista interpretatio, qua dicitur: mane nos exaudit, vespere non exaudit, media nocte non exaudit. Sed videte quid dicat: Quamdiu in tenebris erroris sum, non me exaudit. Quando vero sol iustitiæ venerit in corde meo, tunc me exaudit: mane exaudies vocem meam, non dixit tertia hora: nõ dixit, sexta hora: nõ dixit, plena luce, sed videte quid dicat: Mane, statim vt tenebrę fugere cõperint exaudis: statim in principio boni operis me exaudis: non quæris finem meum. Est enim meum velle, tuum perficere.

f Mane astabo tibi. Videte ordinem: mane, non vespere: non in tenebris, sed mane. Mane astabo tibi: stabo constanter & imitabor Moysen. Mane astabo tibi: tibi astabo, non aliis. Cum autem mane fuerit, & stetero, & tibi stetero: tunc merebor te videre.

g Et videbo. Subauditur te videbo. Multi male legunt, & dicunt: quia est proleptis: sed sciamus errorem esse: sic dicitur, quia est proleptis: hoc est, videbo, vt sit ordo quem diximus: incipiente luce virtutum in anima mea, quando stare tibi cõperero, non sedere, non iacere, sed stare, & statues supra petram pedes meos: tunc per istos gradus merebor te videre.

h Quoniam tu es deus non volens iniquitatem. Propterea non me exaudies plena luce, sed mane: quoniam non vis deus iniquitatem. Cum enim recedere cõperero ab iniquitate, statim merebor exauditionem tuam.

i Neque habitabit iuxta te malignus. Quando aliquis recedit a nobis, qui malus est, gratulemur: hoc in nobis fit quod factum est & in domino. Videte enim quid dicat spiritus sanctus: Neque habitabit iuxta te malignus.

2. Cor. 6. e

Quæ enim communicatio luci & tenebris? Qui consensus Christo & Belial? Quando ergo recedunt aliqui ex nobis, dicamus & nos: Exierunt ex nobis, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent vtiq; nobiscum. Dicitur ad deum: Non habitabit iuxta te malignus. Si enim deus ignis est, & ignis consumens, quicumque stipula est, quicumque lignum est, fugit ab igne, ne consumatur ab igne.

1. Ioan. 12. c

Deut. 4. d

E

k Neque permancebunt iniusti ante oculos tuos. Quando dicitur, neque permancebunt,

ostenditur quod aliquando manserint. Manserunt autem aliquando iniusti ante oculos dei: manserunt deo expectante penitentiam ipsorum: sed quoniam permanserunt iniusti, propterea nõ permanserunt ante oculos dei. I odisti omnes qui etc. Infelix est, quem odit deus. Quis est ille quem odit deus? Qui operatur iniquitatem. Si enim omnes peccamus, & quicumque peccat, odio habetur a deo: ergo odio habemur a domino. Si autem odio habemur a domino, quomodo gratia saluari sumus? Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Non dixit, qui operati sunt iniquitatem: sed, qui operantur iniquitatem. Qui perseverant in peccato, illi odio habentur a domino: qui autem dimiserunt, illi amantur a domino.

m Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Rem nouam video: Qui malum operatur, odio habetur: qui mentitur, perit. Videamus quid sit plus, odio haberi a domino, an perire. Infelix quidem est qui odio habetur a domino: sed adhuc viuit. Qui autem loquitur mendacium & perit, iam esse desistit. Ergo infelicior est qui mendacium loquitur, quam ille qui operatur iniquitatem. Qui enim operatur iniquitatem, odio habetur: qui autem loquitur mendacium, perit. Os enim quod mentitur, occidit animam. Et quomodo scriptum est: vt sit deus verax, omnis autem homo mendax. Si autem quicumque loquitur mendacium, iam perit & occidit animam suam: omnes autem mentimur: ergo omnes peribimus? Hoc autem quod dicit: Perdes omnes qui loquuntur mendacium, & ex consequentibus psalmi, & ex ipso ordine intelligere possumus, quia de hæreticis dicit: Qui enim operatur iniquitatem, & loquitur mendacium, tot occidit homines quot seduxerit.

F

Sap. 1. e

Rom. 3. a

n Virum sanguinum etc. Vir sanguinum, omnis hæreticus est: quotidie animarum sanguinem fundit. Recte dicit dolosum, & homicida est & dolosus.

o Ego autem in multitudinem misericordie etc. Illi in initate sua egrediuntur de domo tua: ego in tua misericordia ingrediar in domũ tuam. Introibo in domum tuam, quæ est ecclesia.

p Adorabo ad templum etc. Ipsa est domus quæ & templum.

q Domine deduc me in tua iustitia. Ego autem cupio intrare in domum tuam, & volo intrare per viam tuam rectam

A ctam: sed quoniam continuata semitis scandala ponunt inimici mei, & mihi in domum tuam ire cupienti, laqueos ponunt in itinere: propterea quæso te, vt tu dirigas pedes meos vsque ad finem. Meum est pedes ponere in via tua: tuum est corrigere gressus meos.

a Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam. Hoc est, viam tuam rectam fac propter inimicos meos, qui insidiantur mihi. Quæ est autem ista via? Lectio scripturarum: hoc est, ne in scripturis tuis per quas ingredi cupio in ecclesiam tuã, corruam. Omnis enim qui male intelligit scripturas, in via dei corrui.

b Quoniam non est in ore eorum veritas. Describitur hæretici, describitur vir sanguinarius & dolosus, quem abominabitur dominus. Nõ est in ore eorum veritas. Nõ habent Christum veritatem in ore suo: quia nec in corde habent.

c Cor eorum vanum est. Melius habetur in Hebræo קירבום. Vere enim insidiatur cor hæreticorum omnibus quos decipit.

d Sepulcrum patens etc. Infelices sunt hæretici, qui sepulcra sunt dealbata, plena ossibus mortuorum. Sepulcrum patens est guttur eorum, Arius, Eunomius, & cæteri hæretici linguas sagittas habent: fauces suas sepulcrum habent. Sepulcrum patens est guttur eorum. Et recte dicit, patens. Quodcumque enim vult aliquis deceptus intrare, paratus est hæreticus, & suscipit. Nunquam hæretici claudunt os suum, sed semper aperiant os suum.

e Linguis suis etc. Aliud in corde tenebant, aliud in sermone pollicebantur. Pietatem loquebantur, & impietatem cælabant. Christum loquuntur, & occultant antichristum. Sciunt enim quod nemo possit induci, si proferat antichristum. Lucem proferunt, vt cælent tenebras, vt per lucem ducant ad tenebras.

f Iudica illos deus. Sciunt te iudicem: sciunt te respicere res humanas. Qui iudicaturus in fine es, etiam in præsentis iudica. Qui generaliter iudicaturus es, nunc ex parte iudica. Qui patrem sentire nolunt, sentiant iudicem. Iudica illos deus. Quare? Qua de causa? Sequitur:

Decidant a cogitationibus suis. Si enim in præsentis reddideris illis quod merentur, incipiunt recedere a malis cogitationibus suis: quamdiu te iudicem non sentiunt, non timent. Decidant a cogitationibus suis. Egregie dicit, a cogitationibus suis. Quotidie enim hæretici immutant dogmata sua. Denique si vir ecclesiasticus de scripturis eruditus contenderit contra eos, & scripturis sanctis coarguerit eos, statim requirunt, quomodo aliud nouum dogma reperiant. Non querunt quomodo saluentur, sed quomodo superent. Propterea nunc dicit: Decidat a cogitationibus suis, & te habeat vnã cogitationẽ.

h Secundum multitudinem etc. Non dixit, vnde eos expellat: de cælo eos expellat, de terra eos expellat. Vnde eos expellat, scriptura non dicit: sed ὁ ἄγγελος ἐστὶν ἐκεί, & ὁ ἄγγελος ἠγόρευεν. Debemus ergo legere: Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos. Quod dicit, hoc est: ab impietatibus suis multis propter tuam misericordiam expelle eos: hoc est, non sint in multis impietatibus suis. Potest & aliter interpretari: Quoniam plurimũ impij fuerunt: & noluerunt decidere a cogitationibus suis: & impietates impietatibus augent, & quotidie congregant, & plures habent impietates: propterea expelle eos. Vnde: Ab ea quæ hereditatem consequitur. Tu expelle eos inde: vt quoniam fidem non habent ecclesiæ, ne versentur in ea.

i Quoniam irritauerunt etc. Tu domine per naturam dulcis es: sed quicumque peccatores sunt & hæretici, naturam tuã dulcedinis vitio suo vertunt in amaritudinem. k Et latentur etc. Illi pereant, & ecclesiastici latentur. l In æternum etc. Hic in æternum, non de præsentis sæculo debemus dicere, sed de futuro. Denique non dixit, in sæculo exultant, sed exultabunt, de futuro dicitur. Hic enim tristitia est, ibi vero lætitia. Hæretici in præsentis ridet, sed in futuro lugentur. Nos vero in præsentis lugemus, vt in futuro rideamus. In æternum exultabunt. Quæ erit exultatio sanctorum virorum?

m Et inhabitabis in eis. Felices erunt qui Christum hospitem habere merebuntur: felices qui tabernaculum Christi erunt. n Et gloriabuntur etc. Quicumque diligit deum, gloriabitur in domino. Qui diligit. Non dixit: qui timet, sed qui diligit. Vbi enim timor est, ibi non est dilectio. Perfecta quippe dilectio foras mittit timorem. Quicumque enim diligit nomen domini, illi gloriabuntur. Gloriabuntur, futura est beatitudo nostra: totum quod promittitur, de futuro est. Alij regnent, alij possideant, alij glorientur. Nos hic sumus miseri, vt postea felices simus. Sequamur Christũ dominũ nostrũ. Qui dicit se in Christo credere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse sic ambulare. Christus dei filius nõ venit vt ministraretur, sed vt ministraret. Nõ venit vt laueretur illi pedes, sed vt laueret pedes discipulorũ. Non venit vt cæderet, sed vt cæderetur. Non dedit alapam, sed accepit. Non crucifixus, sed crucifixus est. Non alios occidit, sed ipse passus est. Pauper fuit, vt nos diuites faceret. Ille accepit pro nobis plagam, vt nos verberati non doleremus. Quotienscunq; cædimur, præbeamus maxillam, dorsum opponamus, imitemur Christum. Qui ceditur, Christum imitatur: qui cedit, antichristum. Hoc totum quare dico: Vt in præsentis sæculo quod sustinemus, pro Christo glorificemus nomen domini. Dum loquimur, dum ambulamus, repente subrahimur. Ego ipse qui vobis hodie loquor, die crastina quid de me futurum sit, nescio. Si venerit leuis febricula, vbi est ista vox? Vbi superbia? Repente vertitur in cinerem. Quid gloriatur terra & cinis? Secundum corporis naturam terra & cinis sumus. Terra es, & in terram ibis: & terra gloriatur contra factorem suum. Sequitur: o Quoniam tu benedices iusto. In futurum ergo differret beatitudo.

p Domine vt scuto bonæ etc. Apud seculum aliud est scutum, aliud corona: apud deum vero ipse est scutum, ipse est & corona: quasi scutum protegit, quasi deus coronat. Ipse est scutum nostrum, ipse est & corona nostra, & ob hoc dicit: Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Protexisti nos scuto tuo: & protectio tua corona nostra fuit, hoc est, corona nostra scutũ tuum fuit id est, nostra victoria. Corona enim victoria interpretatur. Gratias agamus deo, & deprecemur illum, vt in bona voluntate sua ipse sit scutum, & corona nostra, vt nõquam recedamus ab eo, vt sequamur illum, & dicamus cum Hieremia: Et post te subsequens non laboraui. Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Scuto protegimur, & cum prorecti fuerimus, coronamur.

q In finem pro carminibus etc. Iste & vndecimus psalmus, pro octaua inscriptionem habent resurrectionis & penitentiae, ac per hoc salutis nostræ mysterium continentes. In quo humanum genus postulat, vt corrigamur

1. Ioan. 4. d

Matth. 20. e

F

Ecl. 10. b

Hiere. 17. e

Sec. 70.

A quidem & iudicemur a deo, sed non in ira & in furore eius. Longum est de sacramento huius numeri plura exempla reuocare. Octo animae ingressae sunt in arcam Noe, quae in diluuiio saluatae sunt. Octauus filius Iesse Dauid fuit, qui & despicitur a patre, & a deo solus eligitur. Octauo die circumciditur primogenita, & immunda esse desistunt. Zacharias quoque pater Ioannis octaua die circumcisionis filij sui loquitur. Et post dies octo, siue sex (vtrumque enim in diuersis euangeliis legitur) dominus transformatur in monte, vt sic octonarius in sexto numero contineatur: quomodo nunc in sexto psalmo inscriptio ponitur ogdoadis.

Gen. 7. c
1. Pet. 3. d
1. Reg. 16. b
Gen. 17. b
Luc. 1. f
Matt. 17. a
Mar. 9. a

Psalmus VI.

Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me. **b** Misere mei domine, **c** quoniam infirmus sum: sana me domine, **d** quoniam conturbata sunt ossa mea. **e** Anima mea turbata est valde: **f** sed tu domine vsquequo? **g** Conuertere domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam. **h** Quoniam non est in morte qui memor sit tui: **i** in inferno autem quis confitebitur tibi? **k** Laboravi in gemitu meo: **l** lauabo per singulas noctes lectum meum: **m** lacrymis meis stratum meum rigabo. **n** Turbatus est a furore oculus meus: **o** inueteraui inter omnes inimicos meos. **p** Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. Exaudiuit dominus deprecationem meam: dominus orationem meam suscepit. Erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei: **q** conuertatur, & erubescant valde velociter.

r Psalmus Dauid, quem cantauit domino pro verbis Chusi filij Iemini.

Psalmus VII.

Domine

nis scientiam non habent) hunc psalmum arbitratur eo tempore esse cantatum, quo Chusi filius Arachi amicus Dauid destruxit consilium Achitophel: & ad eum nuntios misit, ne in eremo vltra sederet, sed procul fugeret, ne opprimeretur a filio. Verum sciendum est vehementer errare. Primum, quod nomen Chusi per **o**, samech litteram scriptum est, hic vero per **u**, sin. Deinde, quod nunquam Dauid qui Ioab & ceteris ducibus exercitus sui praeeperat, dicens: Parcite puero Abessalon, de morte filij loqueretur: Concepit dolorem, & peperit iniquitatem: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit: maxime qui morte eius audita operuit caput suum, & euilians clamaret: Filius meus Abessalon, filius meus Abessalon. Ad extremum quod illic Chusi amicus Dauid, filius Arachi scriptum est: hic vero filius Iemini. Sciendum itaque Chusi interpretari. Aethiopem, & totum psalmum contra Saul esse conscriptum, qui persecuebatur eum, & in foueam quam foderat, ipse incidit. Quem Saul Aethiopem vocat propter sanguinarios, & tetros, & crudeles mores. Iemini vero familia, quod ad tribu pertinet Benjamin de qua Saul ortus est, Regnorum libri testimonio sunt: in quibus scriptura commemorat: Et erat vir de filiis Benjamin, & nomen eius Cis, filius Abihel, filij Sareth, filij Bechor, filij Aphi, filij Iemini, vir potens, & huic filius, & nomen eius Saul. Semei quoque ille qui lapides & puluerem in Dauid iaciebat, de familia Saul, hoc est, Iemineus fuit: sicut in eisdem libris scribitur: Egrediebatur vir de propinquitate domus Saul, & nomen ei Semei, filius Gera: de quo postea Dauid loquens inducit: Ecce filius meus, qui egressus est de ventre meo, quaerit animam meam: & quanto magis nunc filius Iemini? Aquila hunc locum ita interpretatus est. Pro ignorantia Dauid, qui cecinit domino pro verbis Aethiopsis: Symmachus in hunc modum: Pro ignorantia Dauid, quod cecinit domino pro verbis Chusi filij Iemini. Haec omnia latius executus sum: quia eruditissimi vi-

cia mihi timeo preparata: turbata est mens mea, & torum cordis mei principale contremuit.

o Inueteraui in omnibus inimicis meis. **j** Non noua aduersum me inimici bella gerunt, meus hostis antiquus est. Aliter. Pubertatem eius hominis qui renouatur de die in diem, non possum consequi: quia veterem hominem cum vitiis & concupiscentiis eius inimicis meis aduersum me porto pugnantibus.

p Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. **j** Postquam ipse misericordiam consequutus est, ceteros docet, vel cohortatur, vt a se abeant. Non enim vult iniquorum habere consortiu. Simul autem & illud notandum est, quod iam superius diximus, quod non eos qui operati sunt iniquitatem: sed qui operantur, a se iubeat recedere.

q Conuertatur, & erubescant valde velociter. **j** Non contra inimicos, sed pro inimicis orat, vt conuertantur & erubescant a peccatis suis: & erubescant non leuiter, sed vehementer: nec recraftinato tempore, sed cito.

r Psalmus Dauid quem cantauit dominus pro verbis Chusi filij Iemini. **j** Plerique (& maxime hi qui Hebraei sermone)

2. Reg. 15. g

2. Reg. 18. b

1. Reg. 24. b

1. Reg. 9. a

2. Reg. 17. b

Ari putauerunt hunc psalmum non contra Saul, sed contra Abessalon esse compositu: quod pro parte non esse monstrauit. **j** Psalmus VII.

Domine deus meus in te speraui. **j** Non speraui in gladio meo, non speraui in virtute mea: sed speraui in auxilio tuo.

b Ne quando rapiat vt leo animam meam. **j** Hoc conuenit Sauli, Abessalon non conuenit. Quomodo enim poterat Abessalon leonem vocare, de quo dicit: Parcite puero meo Abessalon? Si ibi illum puerum vocat, & quasi infantulum & ignorantem, quomodo hic leonem vocat? Hoc interim secundum historiam & multa sunt quae dicantur, & totus psalmus in persona Saul interpretari potest. Ceterum, quia nobis cura est, non solum secundum historiam, sed & secundum spiritualem intelligentiam interpretari: Chusi istum Aethiopem non aliu nisi diabolum interpretamur.

2. Reg. 18. b

1. Pet. 5.

Ioan. 14. d

1. Sa. 53. c

1. Reg. 24. b

Matth. 5. c

1. Cor. 15. d

B Queritur, iste Chusi quomodo filius sit Iemini, quomodo diabolus Aethiops filius est dextrae? Quod Aethiops vitio suo est: quod filius dextrae est creatus a deo, recte de isto dicitur: Ne quando rapiat vt leo animam meam. Aduersarius noster diabolus quasi leo rugiens, quaerit quem rapiat.

c Domine deus meus si fecerit. **j** Ecce venit princeps mundi istius, & in me non inuenit quicquam.

d Si est iniquitas in manibus meis. **j** Quia peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius.

e Si reddidi retribuentibus mihi mala. **j** Saul bis in manus eius traditus est, quem noluit interficere, dicens: Non tangam Christum domini. Hoc est ergo non restituere ei pro malis, mala, qui sibi pro bonis mala restituebat. Si, inquit, inimicis meis mala reddidi pro malis, non refurgam: & si pro malis mala quaesiu, illi pro bonis mala restituam.

f Decidam merito ab inimicis meis inanis. **j** In Hebraeo pro inani **pp** recam scribitur. Vnde intelligimus id quod in euangelio continetur: Qui fratri suo dixerit, raca & fatue, quam habeat interpretationem.

g Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat. **j** Nouissima animae inimica destructa est mors.

h Et conculcet in terra vitam meam. **j** Non potest conculcari: quia non fecit supra dicta.

i Et gloriam meam in puluerem deducat. **j** Si, inquit, inimicis meis mala reddidi pro malis, non refurgam.

k Exurge domine in ira tua. **j** Quoniam te non senserunt per beneficia, sentiant per iracundiam.

l Et exaltare in finibus inimicorum meorum. **j** Pro inimicis rogat, vt in inimicorum finibus exaltet. Cum inimici esse cessauerint, tunc tu domine exaltaberis in eis.

m Et exurge domine deus meus in praeepto quod mandasti. **j** Hoc nos dicimus, hoc credentes loquimur. Semper enim personae mutantur in psalmis. Multu est nunc si velimus dicere in quot, quate personae mutantur. Exurge domine deus meus in praeepto quod mandasti: hoc nos dicimus, pro nobis passus es, crucifixus es: exurge, & salua nos. Propterea exurge, vt credat in te plurima multitudo. Cum ergo exurxeris, quid aliud deprecamur, nisi reuertere ad patrem?

n Et propter hanc in altum regredere. **j** Pro qua? pro synagoga populorum. Quod mortuus es, pro nobis mortuus es: quod resurrexisti, nobis resurrexisti: quod ascendisti ad patrem, nobis ascendisti. Et propter hanc in altum regredere. Nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit: filius hominis qui est in caelis.

Ioan. 3. b

Domine deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me. **b** Ne quando rapiat vt leo animam meam: dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat. **c** Domine deus meus si feci istud: **d** si est iniquitas in manibus meis. **e** Si reddidi retribuentibus mihi mala: **f** decidam merito ab inimicis meis inanis. **g** Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, **h** Et conculcet in terra vitam meam: **i** & gloria meam in puluerem deducat. **k** Exurge domine in ira tua, **l** & exaltare in finibus inimicorum meorum. **m** Et exurge domine deus meus in praeepto quod mandasti, & synagoga populorum circumdabit te. **n** Et propter hanc in altum regredere: dominus iudicat populos. **o** Iudica me domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me. **p** Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, scrutas corda & renes deus. Iustum adiutoriu meum a domino: qui saluos facit rectos corde. Deus iudex iustus, fortis, & patiens: nunquid irascetur per singulos dies? **q** Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit: **r** arcum suum tendit, & parauit illum. **s** Et in illum parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. **t** Ecce parturit iniustitiam: concepit dolorem, & peperit iniquitatem. **u** Lacu aperuit & effodit eum: **x** & incidit in foueam quam fecit. **y** Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem

o Iudica me domine secundum iustitiam meam, & secundum cetera. **j** Hoc Dauid dicere non potest: hoc proprie Saluatori conuenit, qui non peccauit.

p Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum. **j** Non potest mea iustitia dirigi, nisi illorum iniquitas impleta fuerit, videlicet Iudaeorum.

q Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit. **j** Iste locus duplicem respicit intelligentiam. Multi enim putant de deo dictum, vt dicatur ad peccatores. Et quid dicit? Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, hoc est, nisi egeritis penitentiam, dominus vos gladio suo percutiet. Sed videamus si consequentia apta-ri possint personae domini.

r Arcum suum tendit, & parauit illum. **j** Hoc potest dici de deo.

s Et in illum parauit vasa mortis. **j** Hoc difficile est: Dominus enim non habet vasa mortis, sed vasa vitae. Sed & hoc potest intelligi super persona Saluatoris. Hoc vero quod sequitur:

t Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. **j** Hoc est, vt haeretici in contemptu dei concitarentur. **u** Lacu aperuit, & effodit eum.

Quo eos perderet.
x Et incidit in foueam quam fecit. **j** In fouea enim mortis, quam patefecerat, ipse prior perit, sicut de Ario scriptum est, hoc est, nisi conuersi fueritis: nisi egeritis penitentiam, semper diabolus paratu habet arcum, emittit sagittas, quibus nos percutiat. Quorum enim corda ardet, libidine, vitiis, & passionibus: isti victi sunt a diabolo. Sagittas suas ardentibus effecit. Pulchre dixit, ardentibus: non dixit, arsuris, hoc est, qui arsurus sunt sagittis ipsius: sed quorumcunque corda ardere viderit, illos percutit. Dicit enim Apostolus ardentibus habere diabolus sagittas. Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Diabolus sic concipit, sic parturit, sic nutrit, sic exultat. Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit. Diabolus ipse est lacus, ipse est fouea. Lacu aperuit. Sed quoniam non potest aqua continere secundum Hieremiam: propterea lacus illius versus est in foueam. Omnia conciliabula haeticorum, foueae diaboli sunt. Sed quod superius praeteriimus: Scrutans corda & renes deus, iusti adiutorium meum a deo, in Hebraeo ita scriptum est: Scrutans corda & renes deus iustus, vt postea consequatur: Adiutoriu meum a deo qui saluos facit rectos corde. Nunquid irascetur per singulos dies? Melius pro hoc in Hebraeo habetur: Comminatur in omni die, quod Aquila quoque trassulit. Et pulchre ait: Comminans & infrensens in omni die. Qui enim propter patientiam suam ita delicta non punit: quasi iratus & comminatus, diem vltionis expectat, vt metu corrigat delinquentem. Exequamur ordinem.

1. Pet. 5.

Hier. 48. g

1. Pet. 5.

Psalm. 113. d

Mar. 9. g

A lapidem, & non sit cautus, & lapis venerit in caput eius, suo vulneré vulneratur: sic & diabolus occiditur sua superbia, exaltatur, & corrui. Modo exaltare vult caput, & non potest: quoniam conuertitur dolor eius in caput eius: & deprimit illum. Diabolus secundum regulam scripturarum

Gen. 3.

verticē ipsius iniquitas eius descendet. a Confitebor domino secundum iustitiam eius. b Et psallam nomini domini altissimi.

c In finē pro torcularibus, psalmus David. viii. d Domine dominus noster: e quam admirabile est nomē tuum in vniuersa terra.

f Quoniam eleuata est magnificentia tua super celos. g Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudē. h Propter inimicos tuos, i vt destruas inimicū & vltorē. k Quoniam videbo celos opera digitorum tuorum: l lunam & stellas quas tu fundasti. m Quid est homo quod memor es eius: n aut filius hominis, quoniam visitas eum. o Minorasti eum paulominus ab angelis: p gloria & honore coronasti eū, q & constituisti eum super opera manuū tuarum. r Omnia subiecisti pedibus eius: s oues & boues vniuersas, t insuper & pecora cāpi. u Volucres celi, x & pisces maris: qui perambulant semitas maris. y Domine dominus noster: quā admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

z In finem pro absconditis filij, psalmus David. IX.

Confitebor

perbiam, iniquitatem in excelso loquuntur. x Et pisces maris qui peramb. &c.] Qui per nimiam curiositatem non contemplantur caelestia, inter huius saeculi fluctus putant esse vitam aeternam.

y Domine dominus noster, &c.] De beatitudine incipit, vel de laude, & in laudē terminatur. Hoc admiratur ecclesia, quomodo sancti voluntarij pro nomine Christi patiuntur: vel quomodo sumus omnes à creatore mundi redempti.

z In finē pro absconditis filij, psalmus David.] Licet Aquila pro absconditis filij, adolecentiam filij posuerit: tamen sciendum in Hebreo haberi, pro morte filij. Deniq; & Symmachus in huac modū trāstulit, pro victoria de morte filij. Totus igitur psalmus per Tropologiam ad Christi pertinet sacramentū. Vnde & Lxx. interpretes, Christi passionem & resurrectionem, quā ignota prius mundo fuit, per verbum absconditionis calare voluerunt: ne à gentibus illo tempore facile nosceretur. Hic de isto filio quod superius dixit, non de illo filio secundum historiam David, id est Abesalon dicit: cuius opera non occulta, sed manifesta & mala fuerunt contra patrem: sed hoc de vnigenito dei patris intelligitur. Scimus duos aduentus, primum & secundum. In primo aduentu, & manifestus & occultus venit. Manifestus carne, occultus diuinitate. Et in secundo aduentu, & occultus & manifestus venit. Occultus, quia nescimus diem neque horam. Manifestus, quia videbit eum omnis oculus. Et alio modo occultus: quia nescimus occultum iudicium dei, hoc est: quia repudiati sunt Iudaei, electae sunt gentes. Aliter: Videmus sanctos tribulari, & nescimus an pro probatione, an pro emendatione, vt ad melius crescat eorum gloria. Videmus alios tribulari, quorum poena hic incipit, & in futuro cum ipsis permanet. Videmus alios nec tribulari, nec iniuriam pati: sed sanos corpore, lætitia temporali omnibus abundare. Isti tales periculosi sunt: quia credimus quod ipsos deus non visitat: quia non sunt digni visitari, vt postmodum sine fine puniantur. Iste psalmus totus in persona ecclesiae per prophetam de Antichristo cantatur.

Confitebor domino secundum iustitiam eius.] Qui non permittit timentes se disperdi.

b Et psallam nomini domini altissimi.] Qui nos à lamentis tristitia, in gaudia sempiterna perduxit.

c In finem pro torcularibus, psalmus David.] Tres pro torcularibus psalmi diuerforum hominum prescribuntur: David, Asaph, filiorum Chore, & qui ad mysterium ecclesiae pertinent: propterea octauum & octogesimum numerū tenent. Quod autem octogesimum tertius extremus est psalmus, qui pro torcularibus praenotatur, hoc ostēdit, in trinitate sacramentum resurrectionis ecclesiae contineri.

Psalmus VIII.

d Domine dominus noster.] Prius nomen domini apud Hebraeos quatuor literarū est, Iod, He, Vau, He: quod proprie dei vocabulum sonat: & legi potest Iehoua & Hebraei אֱלֹהִים, id est, ineffabile opinantur. Secundum vero יְהוָה adonai omnium commune est: quod sepe & in hominibus ponitur.

e Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.] Quod pro nobis homo factus es, quod mortuus, quod resurrexisti, in cunctis gentibus est vulgatum.

f Quoniam eleuata est magnificentia tua super celos.] Quod post resurrectionem celos cum triumpho gloriae conscendisti.

g Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.] Licet per seniorum prophetarum doctrinam, multa sint quae domini continent laudem: tamen hunc versiculum in euangelio completum, ipse dominus esse declarat, clamantibus pueris: O sanna filio David.

Math. 21. a

h Propter inimicos tuos.] Ad confusionem Iudaeorum.

i Vt destruas inimicū & vltorē.] Haereticum, qui cū nequitia sua impugnat ecclesiam, defendere eam tamen assimulat.

k Quoniam videbo celos opera digitorum tuorum.] Celos scripturas intelligimus sanctas; quae per dei digitum, hoc est, per spiritum sanctum sunt prolatae. Quoniam videbo celos opera digitorum tuorum. Qui se vilium esse promittit: necdum in presenti videt, Videbo, inquit. Tunc enim etiā ratione operis eius cursumque cognoscant. Aliter videt gubernator nauim, aliter medicus aegrotantem, aliter picturam pictor, quam imperitorum rudes oculi.

l Lunam & stellas quas tu fund.] Ecclesia, vel doctores eius. m Quid est homo quod memor es eius?] Quale meritum stat hominis, vt memor eius factus, pro eius redemptione suscipias carnem.

n Aut filius hominis, quoniam visitas eum.] Filius dei, factus est filius hominis, id est, filius virginis Mariae: qui visitauit corpus humilitatis nostrae, quod assumere est dignatus.

o Minorasti eum paulominus ab angelis.] In Hebraeo pro eo quod est, ab angelis, qui dicuntur מַלְאָכִים malachim, deū habet, hoc est עֵלֹהִים elohim. Hunc locum Apostolus in epistola ad Hebraeos super Christo interpretatur.

p Gloria & honore coronasti eum.] Gloria, cum in eius descensu inferi claruerunt. Honore, cum vicit mortem. Corona, cum circumdatus sanctorum choro, triumphas rediit ex inferno.

q Et constituisti eum &c.] Vt sint ei subiecta praeter eum qui illa sibi subiecit.

r Omnia subiecisti pedibus eius.] Cum ascenderet ad celos.

s Oves & boues vniuersas.] Animas sanctas, fructum innocentiae operantes.

t Insuper & pecora campi.] Inferioris meriti homines.

u Volucres celi.] Qui per superbiam, iniquitatem in excelso loquuntur.

x Et pisces maris qui peramb. &c.] Qui per nimiam curiositatem non contemplantur caelestia, inter huius saeculi fluctus putant esse vitam aeternam.

y Domine dominus noster, &c.] De beatitudine incipit, vel de laude, & in laudē terminatur. Hoc admiratur ecclesia, quomodo sancti voluntarij pro nomine Christi patiuntur: vel quomodo sumus omnes à creatore mundi redempti.

z In finē pro absconditis filij, psalmus David.] Licet Aquila pro absconditis filij, adolecentiam filij posuerit: tamen sciendum in Hebreo haberi, pro morte filij. Deniq; & Symmachus in huac modū trāstulit, pro victoria de morte filij. Totus igitur psalmus per Tropologiam ad Christi pertinet sacramentū. Vnde & Lxx. interpretes, Christi passionem & resurrectionem, quā ignota prius mundo fuit, per verbum absconditionis calare voluerunt: ne à gentibus illo tempore facile nosceretur. Hic de isto filio quod superius dixit, non de illo filio secundum historiam David, id est Abesalon dicit: cuius opera non occulta, sed manifesta & mala fuerunt contra patrem: sed hoc de vnigenito dei patris intelligitur. Scimus duos aduentus, primum & secundum. In primo aduentu, & manifestus & occultus venit. Manifestus carne, occultus diuinitate. Et in secundo aduentu, & occultus & manifestus venit. Occultus, quia nescimus diem neque horam. Manifestus, quia videbit eum omnis oculus. Et alio modo occultus: quia nescimus occultum iudicium dei, hoc est: quia repudiati sunt Iudaei, electae sunt gentes. Aliter: Videmus sanctos tribulari, & nescimus an pro probatione, an pro emendatione, vt ad melius crescat eorum gloria. Videmus alios tribulari, quorum poena hic incipit, & in futuro cum ipsis permanet. Videmus alios nec tribulari, nec iniuriam pati: sed sanos corpore, lætitia temporali omnibus abundare. Isti tales periculosi sunt: quia credimus quod ipsos deus non visitat: quia non sunt digni visitari, vt postmodum sine fine puniantur. Iste psalmus totus in persona ecclesiae per prophetam de Antichristo cantatur.

Confitebor

perbiam, iniquitatem in excelso loquuntur. x Et pisces maris qui peramb. &c.] Qui per nimiam curiositatem non contemplantur caelestia, inter huius saeculi fluctus putant esse vitam aeternam.

y Domine dominus noster, &c.] De beatitudine incipit, vel de laude, & in laudē terminatur. Hoc admiratur ecclesia, quomodo sancti voluntarij pro nomine Christi patiuntur: vel quomodo sumus omnes à creatore mundi redempti.

z In finē pro absconditis filij, psalmus David.] Licet Aquila pro absconditis filij, adolecentiam filij posuerit: tamen sciendum in Hebreo haberi, pro morte filij. Deniq; & Symmachus in huac modū trāstulit, pro victoria de morte filij. Totus igitur psalmus per Tropologiam ad Christi pertinet sacramentū. Vnde & Lxx. interpretes, Christi passionem & resurrectionem, quā ignota prius mundo fuit, per verbum absconditionis calare voluerunt: ne à gentibus illo tempore facile nosceretur. Hic de isto filio quod superius dixit, non de illo filio secundum historiam David, id est Abesalon dicit: cuius opera non occulta, sed manifesta & mala fuerunt contra patrem: sed hoc de vnigenito dei patris intelligitur. Scimus duos aduentus, primum & secundum. In primo aduentu, & manifestus & occultus venit. Manifestus carne, occultus diuinitate. Et in secundo aduentu, & occultus & manifestus venit. Occultus, quia nescimus diem neque horam. Manifestus, quia videbit eum omnis oculus. Et alio modo occultus: quia nescimus occultum iudicium dei, hoc est: quia repudiati sunt Iudaei, electae sunt gentes. Aliter: Videmus sanctos tribulari, & nescimus an pro probatione, an pro emendatione, vt ad melius crescat eorum gloria. Videmus alios tribulari, quorum poena hic incipit, & in futuro cum ipsis permanet. Videmus alios nec tribulari, nec iniuriam pati: sed sanos corpore, lætitia temporali omnibus abundare. Isti tales periculosi sunt: quia credimus quod ipsos deus non visitat: quia non sunt digni visitari, vt postmodum sine fine puniantur. Iste psalmus totus in persona ecclesiae per prophetam de Antichristo cantatur.

Confitebor

perbiam, iniquitatem in excelso loquuntur. x Et pisces maris qui peramb. &c.] Qui per nimiam curiositatem non contemplantur caelestia, inter huius saeculi fluctus putant esse vitam aeternam.

y Domine dominus noster, &c.] De beatitudine incipit, vel de laude, & in laudē terminatur. Hoc admiratur ecclesia, quomodo sancti voluntarij pro nomine Christi patiuntur: vel quomodo sumus omnes à creatore mundi redempti.

z In finē pro absconditis filij, psalmus David.] Licet Aquila pro absconditis filij, adolecentiam filij posuerit: tamen sciendum in Hebreo haberi, pro morte filij. Deniq; & Symmachus in huac modū trāstulit, pro victoria de morte filij. Totus igitur psalmus per Tropologiam ad Christi pertinet sacramentū. Vnde & Lxx. interpretes, Christi passionem & resurrectionem, quā ignota prius mundo fuit, per verbum absconditionis calare voluerunt: ne à gentibus illo tempore facile nosceretur. Hic de isto filio quod superius dixit, non de illo filio secundum historiam David, id est Abesalon dicit: cuius opera non occulta, sed manifesta & mala fuerunt contra patrem: sed hoc de vnigenito dei patris intelligitur. Scimus duos aduentus, primum & secundum. In primo aduentu, & manifestus & occultus venit. Manifestus carne, occultus diuinitate. Et in secundo aduentu, & occultus & manifestus venit. Occultus, quia nescimus diem neque horam. Manifestus, quia videbit eum omnis oculus. Et alio modo occultus: quia nescimus occultum iudicium dei, hoc est: quia repudiati sunt Iudaei, electae sunt gentes. Aliter: Videmus sanctos tribulari, & nescimus an pro probatione, an pro emendatione, vt ad melius crescat eorum gloria. Videmus alios tribulari, quorum poena hic incipit, & in futuro cum ipsis permanet. Videmus alios nec tribulari, nec iniuriam pati: sed sanos corpore, lætitia temporali omnibus abundare. Isti tales periculosi sunt: quia credimus quod ipsos deus non visitat: quia non sunt digni visitari, vt postmodum sine fine puniantur. Iste psalmus totus in persona ecclesiae per prophetam de Antichristo cantatur.

Matth. 11. d

Psalm. 18. b

1000. 15. b

1. Cor. 10. d

1. Cor. 8. d

1. Cor. 13. c

1. Cor. 13. d

1. Cor. 13. a

1. Cor. 13. d

1. Cor. 13. a

1. Cor. 13. d

A Psalmus IX.

a Confitebor tibi domine.] Vox ecclesiae. Trina confessio hic sonat, id est, peccatorum, martyrum, confessorum, gratiarum actio: siue laus, vt in euangelio: Confiteor tibi pater domine caeli & terrae: & hic trina dilectio intelligitur, id est, diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis.

b Narrabo omnia mirabilia tua.] Quomodo dicit, se omnia mirabilia dei narrare: quia nullus homo potest nec videre, nec comprehendere deum? Nam omnia mirabilia tibi si narrare velim, impossibile est. Cur nō possumus? quia alio loco dicit: Pronuntiabo omnia iudicia. Nec ipsum potest facere homo. Quomodo non potest? quia dominus dicit: Omnia quaecumque audiui a patre meo, nota feci vobis. Sed quare non narravit diem iudicij, sed dixit: non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate. Sed in hoc soluitur haec quaestio, cum subiunxit, omnia iudicia: postea dixit, oris tui: ac si dicat propheta vel vnusquisque sanctus: Quantum me docuisti, tantum narrabo: quia si tantum narras quantum intelligis, omnia mirabilia dei narras: quamuis in semetipsa plura sint. Vel narrabo omnia mirabilia tua, nō illa tantū quod mortui resuscitantur, caeci illuminantur, vel caetera: sed & quod per te anima perdit, saluti inspiratae redduntur.

c Lætabor & exultabo in te.] Lætabor, in spe: & exultabo, in re: iuxta illud apostoli: Qui gloriatur, in domino gloriatur.

d Et psallam nomini tuo altissime.] Psallam, opere compleam. Nomini tuo. Nomen patris filius est, altissimus ipse est deus. Vel psallam nomini tuo: hic laus cum opere.

e In conuertendo inimicum meum retrorsum.] Qualem inimicum? Id est diabolum: quia dominus dixit: Vade retro satana. Ante aduentum Christi diabolus dux itineris mortis fuit: sed postea retro ecclesiam sequens, est quasi canis, vnde alibi dicit: Tu conteres caput illius, & illa calcaneū tuum obseruabit, hoc est, finem vitæ vniuersiuisque. Mulier ecclesia, serpens diabolus.

f Infirmabuntur & peribunt a facie tua.] Impij vtique ab impietate sua peribunt. Vel sicut superius dixit singulariter, ita & hic pluraliter, id est, omnes satellites suos in simul comprehendit, qui perituri sunt in die iudicij. Quare infirmabuntur? quia prius fortes erant propter peccata nostra: sed modo infirmos dei nos fecit fortes, & illos infirmos, vt dicit Apostolus: Quod infirmum est dei, fortius est hominibus.

g Quoniam fecisti iudicium meum.] Vox ecclesiae, ac si dicat: Aperte gentes elegisti, & Iudaeos reprobasti. Quando dicit iudicium meum: hic apparet quod ecclesia ex gentibus venit.

h Et causam meam.] Ac si dicat ecclesia: Causasti pro me contra aduersarios, & vindicasti me, & fecisti causam meam bonam.

i Sediti super thronum.] Thronus Graecum est, Latine sedes, quia vnusquisq; sanctus sedes dei est, vt ipse ait: Caelum mihi sedes est. Et alibi: Anima iusti, sedes est sapientiae. Dicit vnus thronus ex ipsis, id est, Paulus: An experimentum eius quæritis, qui in me loquitur Christus?

k Qui iudicas aequitatem.] Hoc est iustitiam, iudicasti iuste tu pater causam meam, vt me resuscitares: quia iniuste

me tradiderunt morti.

l Increpasti gentes.] Per prædicatores, qui idola adorabant, ligna & lapides.

m Et perit impius.] Diabolus qui in ipsis lignis vel lapidibus adorabatur: vel per prædicationem apostolicam increpatae sunt gentes, & ab impio factus est impius. n Nomen eorum delesti in aeternum.] Id est, memoriam eorum. Non memorabitur in his vltra nomen impietatis: quia credentes in te, acceperunt nomen tuū nouū, quod benedicetur in terris.

o Inimici defecerunt framea in finem.] Quasi dicat: arma diaboli, quae erant peccatoribus membra sua, per quos diabolus alios persequabatur, defecerunt. Vel aliter: Inimici defecerunt framea, quasi dicat de framea: quod est verbum dei, in futuro iudicio deficient, quando per ipsum verbū iudicandi erūt.

p Et ciuitates eorum &c.] Id est, peccatores. Quor sunt vitia peccatorum, tanta & ciuitates, hoc est, munitiones, in quibus diabolus regnabat, ac si dicat: Defecerunt per tuos prædicatores.

q Perit memoria &c.] Sonus doctrinae illorum, vel haereticorum mala cum ipsis perit. Vel cum sonitu, id est, a prædicatione euangelij.

r Et dominus in aeternum permanet.] Et ipse & sui sancti cum tumultuatione sua peribunt in saecula, domino permanente, vt diximus, & suis sanctis.

s Parauit in iudicio &c.] Omne enim iudicium dedit filio. Parauit in iudicio sedem suam, id est, ecclesiam: de qua ipse iudicabit orbem terræ, quod sunt omnes gentes.

t In aequitate &c.] Quod est aequitas, hoc est & iustitia, id est, Christus. Vel iterato scilicet aduentu cum iustis præmia, iniustus infernum & poenam.

v Et factus &c.] Inter pauperem & aduersarium, hoc est, diabolū, iudex erit Christus: qui iudicabit inter ecclesiam & aduersarium, hoc est, diabolū. Vnde & in Apocalypsi dicitur: Qui est accusator fratrum nostrorum. Vel illi pauperes, qui propter eum pauperes facti, diuitias suas in cibos distribuunt pauperum.

x Auditor in opportunitatibus.] Auditor est ecclesiae suae. y In tribulatione.] Quando opportunum est, vt ait Apostolus: Fidelis deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cū tēratione etiā puentū, vt possitis sustinere, ne cū peccatorib; in supplicio dānemur eterno. z Speret in te.] Id est, non in se, sed in te: & non in concupiscentiis saeculi.

me tradiderunt morti.

l Increpasti gentes.] Per prædicatores, qui idola adorabant, ligna & lapides.

m Et perit impius.] Diabolus qui in ipsis lignis vel lapidibus adorabatur: vel per prædicationem apostolicam increpatae sunt gentes, & ab impio factus est impius. n Nomen eorum delesti in aeternum.] Id est, memoriam eorum. Non memorabitur in his vltra nomen impietatis: quia credentes in te, acceperunt nomen tuū nouū, quod benedicetur in terris.

o Inimici defecerunt framea in finem.] Quasi dicat: arma diaboli, quae erant peccatoribus membra sua, per quos diabolus alios persequabatur, defecerunt. Vel aliter: Inimici defecerunt framea, quasi dicat de framea: quod est verbum dei, in futuro iudicio deficient, quando per ipsum verbū iudicandi erūt.

p Et ciuitates eorum &c.] Id est, peccatores. Quor sunt vitia peccatorum, tanta & ciuitates, hoc est, munitiones, in quibus diabolus regnabat, ac si dicat: Defecerunt per tuos prædicatores.

q Perit memoria &c.] Sonus doctrinae illorum, vel haereticorum mala cum ipsis perit. Vel cum sonitu, id est, a prædicatione euangelij.

r Et dominus in aeternum permanet.] Et ipse & sui sancti cum tumultuatione sua peribunt in saecula, domino permanente, vt diximus, & suis sanctis.

s Parauit in iudicio &c.] Omne enim iudicium dedit filio. Parauit in iudicio sedem suam, id est, ecclesiam: de qua ipse iudicabit orbem terræ, quod sunt omnes gentes.

t In aequitate &c.] Quod est aequitas, hoc est & iustitia, id est, Christus. Vel iterato scilicet aduentu cum iustis præmia, iniustus infernum & poenam.

v Et factus &c.] Inter pauperem & aduersarium, hoc est, diabolū, iudex erit Christus: qui iudicabit inter ecclesiam & aduersarium, hoc est, diabolū. Vnde & in Apocalypsi dicitur: Qui est accusator fratrum nostrorum. Vel illi pauperes, qui propter eum pauperes facti, diuitias suas in cibos distribuunt pauperum.

x Auditor in opportunitatibus.] Auditor est ecclesiae suae. y In tribulatione.] Quando opportunum est, vt ait Apostolus: Fidelis deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cū tēratione etiā puentū, vt possitis sustinere, ne cū peccatorib; in supplicio dānemur eterno. z Speret in te.] Id est, non in se, sed in te: & non in concupiscentiis saeculi.

a Qui nouerunt nomen tuum.] Siue potentiam, siue magnificentiam tuam. Vel nomen tuum, id est, filium tuum. Quare: propter hoc quod sequitur:

b Quoniam non &c.] Ideo sperant in te, vt illud: Si corpus permittit illos tentari: sed non viquequaue.

c Psallite &c.] Id est, cātate dño, prædicate, opere implete.

d Qui habitat &c.] Siō specula, id est, Hierusalē, hoc est, visio pacis, modo ecclesia hic speculatio: quia speculatur de futuro iudicio dei. Sed cū venerit ad Hierusalē celestē, nō erit tūc speculatio, sed visio. Vnde dicit Paulus: Videm; nūc per speculū in ænigmate, tūc autem facie ad faciem.

e Annunciate &c.] Vox prophetæ admonet prædicatores vt prædicent. Annunciate studia eius, hoc est, prædicate mādāta eius. Forsitan illi dicēt: Moriemur si ad gētes

inter

inter

inter

inter

inter

1. Cor. 10. e

1. Cor. 10. e

1. Cor. 10. e

1. Cor. 10. e

1. Cor. 13. d. 1

1. Cor. 13. d. 1

Matth. 10. d

Luc. 18. b

A ambulauerimus: sed adiungit propheta: **a** Quoniam requirere &c.] Et dominus: Nolite timere quia si occidunt corpus, animam non possunt occidere. **b** Memoratus est dominus, &c.] Ac si dicat propheta: Non est oblitus vindicare sanguinem uestrum. Vnde ipse dominus dixit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte. **c** Misere mei domine &c.] Vox ecclesie. **d** Vide humilitatem meam &c.] Portae mortis sunt studia parentum, qui colebant diuersos deos demoniorum. Ipsi erant portae mortis, quorum doctrina ad mortem ducebat. Aliter: Portae mortis, haereticorum doctrina: de quibus portis exaltata est ecclesia, & missa est in portas filiae Sion, quae sunt portae vitae. Sicut per malam doctrinam quasi portas mortis intelligimus, quae nos ad interitum ducunt: ita & portas vitae intelligimus bonos praedicatores, qui nos per suam doctrinam ad vitam aeternam ducunt. **e** Exultabo in salutari tuo.] Exultabo, id est, gaudebo: In salutari tuo, in Christo tuo. **f** Infixa sunt gentes &c.] Hoc est, in malis operibus quae fecerunt, ibi infixae sunt, de quibus iudicandae sunt. **g** In laqueo &c.] Quia unusquisque laqueum quem alteri parat ad cadendum, ipse prius in eo cadet. **h** Cognoscetur dominus iudicia faciens.] Cognoscetur, hoc est, ad iudicium. **i** In operibus manuum &c.] Quia unusquisque peccator ipse sibi secum portat & funes & vincula & tormenta, vnde sustinet mala. Nam ab aliis non est necesse preparari vnde torqueatur, cum ipse sibi praeparat quae ad poenam pertinent. **k** Conuertantur peccatores &c.] Id est, qui ultra finem saeculi viuere volunt, conuertantur in infernum. **l** Omnes gentes &c.] Hoc est, qui dicunt quod deus obliuiscatur, & non habeat curam de rebus suis, ipsi obliuiscantur a domino: quia non dicunt verum quod deus obliuiscatur creaturas suas: quia dicit: **m** Quoniam non in finem &c.] Quia si differt, non aufert suum auxilium a sanctis suis. **n** Exurge domine, non praeualeat homo.] Vox ecclesiae sonat contra antichristum: Exurge, in iudicium: non praeualeat homo, id est, homo peccator antichristus. **o** Iudicentur gentes in conspectu tuo.] Duobus modis. Primum iam in praesentia dei indicari sunt. Quare: quia ad ecclesiam non pertinent, sed ad antichristum: quia dictum est: Qui autem non credit, iam iudicatus est. **p** Constitue domine &c.] Id est antichristum, qui lator legis malae doctrinae est, vt ait Paulus: Noluerunt recipere veritatem, sed consenserunt iniquitati. **q** Sciens gentes &c.] Cum condemnatae fuerint, tunc cognoscent quia spem in homine posuerunt, & non in deo, qui solus saluare potest.

r Vt quid domine &c.] Quare elongas salutare tuum cum nos inflammati sumus ab expectatione aduentus tui? Vnde dominus dixit in euangelio: Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. **s** Despicis in opportunitatibus &c.] Tunc videtur despiceret, quando opportunum tempus est ecclesiae vt adiuuet, & non statim occurrit illi in tribulatione. Quare: vt illa exerceat seculum suam voluntatem: quia quanto magis differt, tanto magis ecclesia dilatat in desiderio suo. **t** Dum superbit impius, &c.] Dum superbit impius, antichristus: incenditur pauper, ecclesia in tribulatione, a superbia ipsius antichristi. **v** Comprehenduntur &c.] Ab ipsis enim cogitationibus suis alligantur, qui contra deum sunt. **x** Quoniam laudatur &c.] Ab adulatoribus, & non a iustis laudatur peccator, tunc quando peccator peccatorum laudat, alius alium: dum se inuicem laudant, occidunt. **y** Exacerbauit dominum peccator.] Ipse antichristus. **z** Secundum multitudinem irae suae.] Quia flagella correptionis non accepit. **a** Non quare.] Vt se quasi deum adorent, hoc est, non est dignus vt requiratur, sed vt puniatur. **b** Non est deus in conspectu eius.] Quia nihil ei dignum operatur. **c** Iniquitate sunt via illius omni tempore.] Non enim per viam rectam graditur, quae est Christus. **d** Auferentur iudicia tua a facie eius.] Quia non credit in se futurum esse iudicium. **e** Omnium inimicorum suorum dominabitur.] Christianorum vtique ad probandum, qui eum sequi contempnunt. **f** Dixit enim &c.] Semper enim seducam homines, vt in malis perseverantes, voluntati dei resistant. Dixit enim, hoc est, antichristus: quid dixit? Non mouebo a generatione in generationem sine malo, id est, tanta mala faciam in vna gente, vt antequam veniam ad alteram gentem, antea meam famam audiant & timeant. Aliter: Non mouebo a generatione carnali, in generationem spiritalem, id est, de terra cum corpore in caelum conscendam sine malo: ac si dicat, sine vlla iniuria. Cum voluerit ascendere ad montem Oliueti, dominus eum interficiet spiritu oris sui. Voluit vnus de membris suis Simo magus caelum conscendere, sed interit. **g** Cuius os maledictione &c.] Ac si dicat: Qui se sua iustitia iactat vt sit deus, apud deum maledictus est. **h** Sub lingua eius.] Sub corde eius. **i** Labor & dolor.] Dolor sibi est, & aliorum temperat laborem & dolorem. **k** Sedit in insidiis cum diuitibus.] Id est, diabolus insidiatur per membra sua in quibus praesidet, & aliis nocet. **l** Vt interficiat innocentem.] Id est, vt de innocentibus faciat nocentes, & sibi primum nocet. **m** Oculi eius.] Id est oculi antichristi. **n** In pauperem &c.] Hoc est, in ecclesiam: quae est corpus Christi.

Matth. 24. b

E

F

A Christi, ad nocendum respicit, & non ad adiuuandum. **a** Insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo.] Diabolus, & leo, & draco dicitur. Potest dici draco, quando occulte nocet: & leo, quando aperte persequitur. **b** Vt rapiat pauperem.] Id est, Christianum. **c** Rapere pauperem, dum attrahit eum.] In laqueo suo humiliabit eum: inclinabit se, & cadet.] Videtur inclinare se quasi ad humilitatem, vt videatur quasi mitis & sanctus, & cum se inclinauerit, tunc casurus est: quia dum sperat longe se esse a morte, tunc repentinus ei superueniet interitus. **d** Dixit enim in corde suo, oblitus est deus: auertit &c.] Oblitus est, ac si dicat: Mea sunt omnia quandiu saeculum fuerit, & in obliuione tradidit illa deus, & nunquam vltus est illis: sed mea sunt, quia ego deus sum. **e** Exurge domine.] Hoc est, ad iudicium. Ecclesia dicit contra antichristum. **f** Et exaltetur manus tua.] Id est, potentia tua: dum antichristus se taliter iactat omnia possidere sine fine. **g** Ne obliuiscaris pauperem in finem.] Dum ille se dicit regnare vsque in finem. Propter hoc superius dicit: **h** Irritauit impius deum.] Id est, antichristus. **i** Dixit enim in corde suo &c.] Dicit antichristus: non curat deus de isto praesenti. **k** Vides quoniam tu laborem & dolorem consideras.] Propheeta loquitur ad deum: Quia antichristus meditatur vt noceret, tu consideras: **l** Vt tradas eos in manus tuas.] Manus dei illi dicuntur, qui iustam vindictam dei exercent super peccatores. Propter hoc manus: quia per illos vindicatur deus. Aliter: Vt tradas eos in manus tuas, id est, in operibus suis, vt digni sint tradi, qui indigna gesserunt: quia ipsi sibi suis miseris tradiderunt: & dimisit illos in omnes voluntates suas **m** Tibi enim derelictus est pauper.] Id est, ecclesia. Ac si dicat: tua est ad saluandum. **n** Pupillo tu eris adiutor.] Pupillus dicitur, qui non habet patrem: orphanus, qui nec patrem nec matrem habet. Pupillus dicitur, qui patrem diabolum non habet, vt in euangelio: Nolite vocare vobis patrem super terram. Et qui non habet matrem, id est, gentilitatem. Ac si dicat: ad istum eris adiutor. **o** Contere brachium peccatoris.] Ista ad antichristum pertinent: quia confringet dominus fortitudinem eius. **p** Et maligni.] Ipse est malignus. **q** Quare delictum eius, nec inuenietur.] Hoc est, ad emendationem non est dignus venire. Et aliter: Non inuenietur, vt habeat peccatum: sed sit sicut deus qui peccatum non habet, quantum apud ipsum. **r** Dominus regnabit &c.] Quia tunc erit regnum cum tranquillitate, vt Paulus ait: Cum tradiderit regnum deo & patri quando erit deus omnia in omnibus. **s** Peribitis gentes de terra illius.] Qui antichristum receperunt, peribunt ab ecclesia, hoc est, de ecclesia, regnante Christo, gentes criminum a corpore humano depereunt. **t** Desiderium pauperum exaudiuit dominus.] Id est, ecclesiam suam exaudiuit dominus vt vindicaretur: Exaudiuit, vt eis

tribueret regna caelorum. **v** Preparationem cordis eorum audivit auris tua.] Hoc est, clementia tua. Aures domini audire dicuntur, cum exaudire dignatur, id est, aeternam vitam, quam ecclesia desiderat, cum eam ei dederit, vt quod quondam concupierat in spe, tandem fruatur in specie. **x** Iudicare pupillo & humili.] Hic enim datiuo, non accusatiuo casu loquitur, hoc est, non vt pupillum iudicet, sed vt iudicetur pupillo & humili, vt accipiant vitam aeternam. **y** Vt non apponat vltra &c.] Vt ex hoc non erigatur antichristus super electos dei, neque tentet illos: quia oppressus regno filij dei amplius non erit. Nos quoque oremus dominum, vt nos ab eius operibus custodire dignetur illesos, vt ab eo pupilli facti, patrem Christum dominum cognoscentes, ipsum sequamur fide, ipsum retineamus corde, ipsum glorificemus in opere: quia ipsi est cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen. **z** In finem psalmus David.] Decimus psalmus contra haereticos & male credentes canitur. **a** In domino confido.] Vox ecclesiae, contra haereticos: siue Christi, contra demones. **b** Transmigra in montem sicut passer.] Vult iustum ad desertam migrare, vt ibi eum facilius elidat. Vel quia heretici dolosi sunt de quibus ait propheta: Vt his qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce: ideo volunt ad se seducere iustum, dicentes: ad nos transmigra. Qui respondit eis: In domino est spes mea. Quomodo, inquit, ad vestros motes, hoc est, ad vestram superbiam transmigra? Quod autem ait, sicut passer: saepe passerem loco prudentiae ponimus. Ideo isti dicunt: Transi ad nos sicut prudens, cum eorum prudentia sit stulta. **c** Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum.] Id est, haeretici ora illorum contra ecclesiam intenderunt arcum, potentiam verbositatis suae. **d** Parauerunt sagittas suas.] Hoc est, verba. **e** In pharetra.] In semetipsis. Quia ipsi sunt pharetrae: vbi verba inania & sententias venenosas, quas de scripturis sanctis conficiunt, occultas retinent. **f** Vt sagittent &c.] Nunquam enim in luce pugnant, sed semper in tenebris. Quapropter iustus aiebat: Lucerna pedibus meis, verbum tuum domine. Vt sagittent in obscuro rectos corde. Vt cum viderint in ecclesia imperitos quosque, vel simplices, laqueis dolosis ac occultis illiceant. **g** Quoniam qua tu &c.] Quid est quod fecisti? Ecclesiam tuam in vnitatem. Vnde dicit: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Haeretici destruere volunt hoc & in se, & in aliis: quia vnitatem scindunt. Aliter: Quem tu perfecisti Christum de spiritu sancto conceptum, Iudaei occiderunt. **h** Iustus &c.] Cum caluniarum haeretici & discordant inter se, hoc respodet propheta in persona ecclesiae. Inter vos discordamini, sed de vobis Christus non tacet, quia dixit: Pacem meam

Matth. 23. a

1. Cor. 15. e

Es. 5. b

Psal. 18. b

Psal. 8. b

Ioan. 14. b

A do vobis: pacem meam relinquo vobis. Et aliter: Quid fecit iustus? Hoc est, redemit mundum: & seipsum dedit pro mundo.

fione Christi caratur, Pro octava, sicut superius diximus. D Psalms XI.

1 *Aluum me fac domine.*] Vox Christi ad patrem pro parte carnis in passione.

m *Quoniam defecit sanctus.*) Præter te non superest, qui possit saluare.

n *Quoniam diminuta sunt veritates à filiis hominum.*) Quare dixit veritates, dum vnum scimus qui est veritas, ut ait: Ego sum via & veritas? Sicut

multæ ecclesiæ & vna ecclesiæ, sic multæ veritates: quia multorum iustorum opera, & multi iusti qui faciunt bonum. Sed quare diminuta?

Quia ante aduentum Christi, siue prophetæ, siue patriarchæ: tam bonæ naturæ, quam qui ex parte delictis videbatur feruire, in multis modis diminuti erant: quia caput id est, veritas, qui est Christus, nondum venerat. Membra diminuta erant, vsquequo caput eorum quod est Christus, aduenit.

o *Vana locuti sunt &c.*) Primum Petrus, quando dixit: Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt: Sed hi omnes vana locuti sunt: dum adimplere

quod proposuerunt, non potuerunt. Et hæretici mali doctores, qui doctrinam peruersam docent, vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum. Christus dominus qui hæc loquitur, est omnium proximus: qui fecit misericordiam vt morte sua alligaret vulnera nostra. Contra quem Iudæi in vaniloquio exercebantur.

p *Labia dolosa in corde, &c.* (Symmachus ita transtulit: Labia lubrica, in corde aliud est, & aliud loquitur. Labia dolosa, bilingues dicuntur: quia duabus linguis loquuntur: quia aliud dicunt, & aliud retinent. Sic labia dolosa, qui de corde in corde loquuti sunt mala: scelus quod conceperunt corde, protulerunt ore, perfererunt opere.

q *Disperdat dominus vniversa labia dolosa.*) Nunquid maledicendo dicit? Non: quia non est mos sanctorum maledicere, sed pronuntiando quod futurum est dixit, non optando, sed prophetando. Qui sunt labia dolosa? Hæretici & mali prædicatores.

r *Et linguam magniloquam.*) Id est, qui superba loquuntur. s *Qui dixerunt linguam nostram, &c.*) Hoc est, qui semetipsos in inuicem laudant, & opera sua magnificant.

t *Labia nostra a nobis sunt.*) Ac si dicat: Doctores nostros ex nobis ipsis habemus, non aliunde. Plaudunt enim in vana verbositate, dicentes: Nos filij Abraham sumus, & nemini vnquam seruiimus.

u *Quis noster est dominus?*) Ac si dicat: Nullum habemus dominum, quia omnia scimus.

x *Propter miseriam inopum, &c.*] Vox patris est. Quis erat miser, nisi humanum genus in sæculo, quod in istam miseriam venit, in qua gemebat in peccatis? Et gemitus erat in inferno, in illis qui in pœnis habitabant.

y *Nunc exurgam, dicit dominus.*] Hoc est, mittam filium meum qui eos redimat: & illos qui in miseria sunt in mundo, vel eos qui in inferno comorantur. Quod ita factum est: Misit deus pater filium suum ad nos miseros, vt nos liberaret: & illius paupertate diuites essemus.

z *Ponam in salutari meo.*] Dixit in salutari: & nõ dixit, quid ponam: subaudi, salutem gentium. Et adhuc quid ponam? Contra gemitum, lætitiæ: & contra paupertatem, diuitias spirituales. a *Fiducialiter etc.*] Vox patris de filio. Ac si dicat: Cui fiducia omnia

2. Cor. 6. d

1. Cor. 6. d

stus autem quid fecit? a Dominus in templo sancto suo: b dominus in celo sedes eius. c Oculi eius in pauperem respiciunt: d palpebræ eius interrogant filios hominum. e Dominus interrogat iustum & impium: f qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. g Pluet super peccatores laqueos: ignis & sulphur, & spiritus procellarum, h pars calicis eorum. i Quoniam iustus dominus & iustitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius. k In finem psalmus Dauid pro octava. XI.

l Scit sanctus: m quoniam diminuta sunt veritates a filiis hominum. n Vana locuti sunt, vnusquisque ad proximum suum: o labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. p Disperdat dominus vniversa labia dolosa: q & linguam magniloquam. r Qui dixerunt, linguam nostram magnificabimus, s labia nostra a nobis sunt: t quis noster est dñs? x Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum: y nunc exurgam, dicit dominus. z Ponam in salutari: a fiducialiter agam

notram cognoscamus: iterum alleuamur, ne desperemus. Et alio modo: Per prospera & aduersa interrogat: quia per hoc probat deus qualis quisque fuerit. Alio modo: Videmus vnã gentem flagellari, & scimus pro qua causa flagellatur: hic manifesta iudicia sunt. Et alio modo: Videmus flagellari, & nescimus pro qua causa: & hic occulta iudicia. Per hæc superius comprehensa.

c *Oculi eius in pauperem respiciunt.*) Oculi Christi, aspectu diuinitatis ad populum Christianum respiciunt. Ad quid respiciunt? Hoc est, ad adiuuandum.

d *Palpebræ eius interrogant filios hominum.*) Subtilitas diuinitatis, id est, iudicia dei occulta: in quibus nos interrogat: quia per hoc cognoscit quid habet vnusquisque: quia iudicia dei occulta sunt. Sicut scriptura aliquando obsecratur, vt nos infirmitate nostram cognoscamus: iterum alleuamur, ne desperemus. Et alio modo: Per prospera & aduersa interrogat: quia per hoc probat deus qualis quisque fuerit. Alio modo: Videmus vnã gentem flagellari, & scimus pro qua causa flagellatur: hic manifesta iudicia sunt. Et alio modo: Videmus flagellari, & nescimus pro qua causa: & hic occulta iudicia. Per hæc superius comprehensa.

e *Iustum & impium interrogat dominus.*) Id est, probat.

f *Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.*) Hoc est, perdit illam.

g *Pluet super peccatores laqueos ignis.*) Hoc secundum historiam factum fuit: quando dominus pluit sulphur & ignem super Sodomam. Vt ait Apostolus Iudas, in exemplum ignis æterni factum fuit. Pluet super peccatores. Duobus modis & hæretici pluit malam doctrinam, sicut vna pluuia irrigat terram fecundam & aridam, sic & vna prædicatio id est adeo, que infundit terram bonam, id est, sanctos: & terram malam, peccatores: quibus pertinent ista quæ sequuntur. Ignis, cupiditas: sulphur, putredo peccatorum: spiritus procellarum, spiritus tempestatis. Spiritus procellarum, pœnã æterni iudicij, & verbera indicat peccatorum: quos ignis exurit, tempestas examinat. Et propheta dicit: In circuitu eius tempestas valida.

h *Pars calicis eorum.*) Quare dixit partem? Quia vnusquisque pro parte sua, quasi de calice, id est, iusta vindicta recipiet prout gessit miseriam suam, vt ait propheta: Reddet deus vniqueque secundum opera sua.

i *Quoniam iustus dominus, &c.*) Quia vnusquisque quasi in speculo cum venerit in conspectu eius, videbit iniquitatem suam: & ipse præuidet iniquitatem illorum. Vel præsentia dei videt sanctos ad regendum. Diligit enim iustitiam: quia vnum quemque secundum opus proprium iudicat. Æquitatem vidit vultus eius, vt sanctis, præmia peccatoribus, tribuat pœnam. Qui nos vocatione sua dignetur dignos efficere: & non secundum peccata nostra, nobis supplicia inferat, sed secundum magnam misericordiam suam veniam largiatur: quia ipsi est cum æterno patre & spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum. Amen.

k *In finem pro octava, psalmus Dauid.*] Iste psalmus de pas-

Indeb

Psal. 49. d

Psal. 61. e

Eccl. 25. d

quod proposuerunt, non potuerunt. Et hæretici mali doctores, qui doctrinam peruersam docent, vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum. Christus dominus qui hæc loquitur, est omnium proximus: qui fecit misericordiam vt morte sua alligaret vulnera nostra. Contra quem Iudæi in vaniloquio exercebantur.

p *Labia dolosa in corde, &c.* (Symmachus ita transtulit: Labia lubrica, in corde aliud est, & aliud loquitur. Labia dolosa, bilingues dicuntur: quia duabus linguis loquuntur: quia aliud dicunt, & aliud retinent. Sic labia dolosa, qui de corde in corde loquuti sunt mala: scelus quod conceperunt corde, protulerunt ore, perfererunt opere.

q *Disperdat dominus vniversa labia dolosa.*) Nunquid maledicendo dicit? Non: quia non est mos sanctorum maledicere, sed pronuntiando quod futurum est dixit, non optando, sed prophetando. Qui sunt labia dolosa? Hæretici & mali prædicatores.

r *Et linguam magniloquam.*) Id est, qui superba loquuntur. s *Qui dixerunt linguam nostram, &c.*) Hoc est, qui semetipsos in inuicem laudant, & opera sua magnificant.

t *Labia nostra a nobis sunt.*) Ac si dicat: Doctores nostros ex nobis ipsis habemus, non aliunde. Plaudunt enim in vana verbositate, dicentes: Nos filij Abraham sumus, & nemini vnquam seruiimus.

u *Quis noster est dominus?*) Ac si dicat: Nullum habemus dominum, quia omnia scimus.

x *Propter miseriam inopum, &c.*] Vox patris est. Quis erat miser, nisi humanum genus in sæculo, quod in istam miseriam venit, in qua gemebat in peccatis? Et gemitus erat in inferno, in illis qui in pœnis habitabant.

y *Nunc exurgam, dicit dominus.*] Hoc est, mittam filium meum qui eos redimat: & illos qui in miseria sunt in mundo, vel eos qui in inferno comorantur. Quod ita factum est: Misit deus pater filium suum ad nos miseros, vt nos liberaret: & illius paupertate diuites essemus.

z *Ponam in salutari meo.*] Dixit in salutari: & nõ dixit, quid ponam: subaudi, salutem gentium. Et adhuc quid ponam? Contra gemitum, lætitiæ: & contra paupertatem, diuitias spirituales. a *Fiducialiter etc.*] Vox patris de filio. Ac si dicat: Cui fiducia omnia

A nia facio per eum, quia diuinitas firmavit humanitatem: vt scriptum est, libere egit.

a *Eloquia domini, eloquia casta.*] Vtriusque testamenti doctrinam insimul comprehendit. Tunc casta sunt, si a bonis prædicatoribus incorruptibiliter & sine corruptione prædicentur. Tunc erit istud: si quando prædicat non parentum prouocati amore, non potentum timore, non propter dona præsentia, nõ pro honore vano. Aliter: Qui nec audent addere aliquid amplius, nec minuere tam in veteri quam in nouo testamento, sed fideliter prædicant.

b *Argentum igne examinatum.*] Hoc est, spiritu sancto probatum. Non illi eloquia diuina probant: sed spiritus sanctus illos illuminat, qui ipsa prædicant: sicut in Esaiâ ille angelus, quando accepit calculum ab altari, & tetigit labia eius, dicens: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua: & peccatum tuum mundabitur. Per argētum, vetus testamentum: per aurum, nouum. Sic est littera, & spiritualis intellectus, quasi ex argento producat aurum.

c *Probatum terra.*] Hoc est, ecclesiâ. Illa eloquia diuina probata sunt per spiritum sanctum, quæ accepit ecclesiâ. Aliter: Probatum terra, id est, Christus dominus: qui venit in humanitate illa pro parte carnis, quæ ex Maria accepit, quasi terram dominus suscepit.

d *Purgatum septuplum.*] Septem dona quæ in Christo fuerunt: non vt ille purificaretur, sed qui ipsa dona accepturi erant, purificarentur.

e *Tu domine seruabis nos.*] Hoc est, in fide: ecclesiâ rogat.

f *Et custodies nos a generatione hac.*] Omnium malorum turbam simul comprehendit, hæreticorum, dialecticorum, & reliquorum. Ab istorum generatione dominus separauit ecclesiam suam. Vnde & in euangelio: Hæc omnia venient vniuersæ generationi illi, a sanguine Abel qui effusus est: vel a sanguine Zachariæ filij Barachiz, quem occiderunt inter templum & altare.

g *In circuitu impij ambulans.*] Cum transtulerit nos de præsentis sæculi in futurum, tunc impij foris ambulant: nec poterunt intrare cum sanctis, quos tu secundum magnitudinem tuam, tua sollicitudine conseruasti. In circuitu impij ambulans: quia in æternam vitam non peruenient. Et aliter: Cum electi recepti fuerint, extra ianuam clamabunt: Domine, domine aperi nobis. Aliter: In circuitu erunt, & dicetur eis: Nescio vos.

h *Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.*] Filios dei. Secundum multitudinem, iuxta abundantiam misericordiæ tuæ, qua multiplicatur ecclesiâ, hoc est, de pietate & misericordia ipsius: cum in retributione futuræ beatitudinis promissa tua percipientes, conformes effecti fuerint corpori gloriæ tuæ: in quo tibi est cum æterno patre, & spiritu sancto, honor & gloria in secula seculorum. Amen.

i *In finem psalmus Dauid.*] Duodecimus psalmus vocem continet animæ fidelis, requirentis deum.

Psalmus XII.

k *Vsquequo domine obliuisceris me in finem?*] Vox ecclesiæ: Ac si dicat: Quamdiu? Quare in finem dicit? Quatuor elementis constat homo, igne, aere, aqua & terra. Terra inferior est ab his creaturis: quia finis creaturarum terra est: ideo dicit ecclesiâ: Et si vilior sum & vilissima

1. Cor. 6. b. Sec. vulg.

B

quasi terra, vsquequo obliuisceris me? Non propterea quia infima sum, & finis aliarum creaturarum: non propter hoc me obliuiscaris in finem.

l *Vsquequo auertis faciem tuam a me.*] Vt non habeam notitiam, neque illuminationem cognitionis tuæ ante terminum vitæ huius?

m *Quamdiu ponam consilia in anima mea.*] Patior hæc, inquit, quoadusque per spirituale consilium te requiram, nõ dolere in corde meo per diem. Per illud scilicet lumen notitiæ tuæ, quod diu perdideram, apponam diu per tenebras peccatorum meorum, hoc est, agam penitentiam.

n *Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me.*] Quamdiu ad te conuersus non fuero, erigitur aduersus me diabolus, qui est humani generis inimicus. Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? Quasi dicat: Quamdiu habet aduersarius dominatione ecclesiæ? Vsque in finem.

o *Respice & exaudi me domine deus meus.*] Oratio ecclesiæ est. De tribus personis potest intelligi: Respice in tribulatione, vel in auxilio: & exaudi me in hoc quod

dep recor.

q *Illumina oculos meos.*] Id est, oculos cordis.

r *Ne vnquam obdormiam in morte.*] Scimus quia non potest homo dormire qui in tormento est, sed dormire pro nocte illa ponit. Vnde superius ait: Mors sine morte, & defectus sine defectu. Et dominus dormiuit in nauis, cum suscitatus est a discipulis. Notandum, quod dominus dormiebat, quado fides apostolorum turbabat. Vnicuique dominus pro fide sua vigilat: & per fidem excitatur: Et si nõ habetur fides, quasi dormire videret. Vnde dicit: Excita fidem tuam, & tunc suscitabis Christum. Respice & exaudi me domine deus meus. Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Tu es enim lux vera quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum. Tu enim illuminas oculos cordis nostri, ne nos æternæ mortis obrepat somnus.

s *Ne quando dicat &c.*] Ne quando, hoc est, in futuro iudicio, dicat inimicus meus, præualui aduersus eum, id est, seduxi eum vt deciperet. Ac si dicat: Si nõ potest aduersarius in sono infidelitatis inuenire, tunc præualeat super nos.

t *Exultabunt si motus fuero.*] Ipsi, quorum pedes moti: quia in veritate dei nõ steterunt, si meos pedes, hoc est, sensus, de fide catholica potuerint elongare: tunc exultabunt, id est, gaudebunt, vt ait propheta: Mei autem pene moti sunt pedes: sed ego in tua misericordia spero, vt stabilis i fide.

u *Exultabit cor meum &c.*] In domino Iesu Christo.

x *Cantabo domino.*] Id est, laudabo, prædicabo.

y *Qui bona tribuit mihi.*] Hoc est, istius vitæ præsentis subsidia, quibus subsistimus, vt despectis pompis sæculi, spiritualia mente conspiceret. Aliter: Bona tribuit, virtutes ecclesiæ: id est, fidem, spem & charitatem: & in futuro vitæ æternæ.

z *Pfallam nomini &c.*] Hoc est, quod canto & prædico, opere impleam. Merito ergo domine Iesu Christe, nomini tuo pfallitur: qui diues pietate, & iustis victoriã præstas: & peccatores vt ad te conuertantur, inuitas: tibi gloria & honor cum æterno patre & spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

Psalmus XIII.

k *Vsquequo domine obliuisceris me in finem?*] Vox ecclesiæ: Ac si dicat: Quamdiu? Quare in finem dicit? Quatuor elementis constat homo, igne, aere, aqua & terra. Terra inferior est ab his creaturis: quia finis creaturarum terra est: ideo dicit ecclesiâ: Et si vilior sum & vilissima

Matth. 23. d.

C

quasi terra, vsquequo obliuisceris me? Non propterea quia infima sum, & finis aliarum creaturarum: non propter hoc me obliuiscaris in finem.

l *Vsquequo auertis faciem tuam a me.*] Vt non habeam notitiam, neque illuminationem cognitionis tuæ ante terminum vitæ huius?

m *Quamdiu ponam consilia in anima mea.*] Patior hæc, inquit, quoadusque per spirituale consilium te requiram, nõ dolere in corde meo per diem. Per illud scilicet lumen notitiæ tuæ, quod diu perdideram, apponam diu per tenebras peccatorum meorum, hoc est, agam penitentiam.

n *Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me.*] Quamdiu ad te conuersus non fuero, erigitur aduersus me diabolus, qui est humani generis inimicus. Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? Quasi dicat: Quamdiu habet aduersarius dominatione ecclesiæ? Vsque in finem.

o *Respice & exaudi me domine deus meus.*] Oratio ecclesiæ est. De tribus personis potest intelligi: Respice in tribulatione, vel in auxilio: & exaudi me in hoc quod

dep recor.

q *Illumina oculos meos.*] Id est, oculos cordis.

r *Ne vnquam obdormiam in morte.*] Scimus quia non potest homo dormire qui in tormento est, sed dormire pro nocte illa ponit. Vnde superius ait: Mors sine morte, & defectus sine defectu. Et dominus dormiuit in nauis, cum suscitatus est a discipulis. Notandum, quod dominus dormiebat, quado fides apostolorum turbabat. Vnicuique dominus pro fide sua vigilat: & per fidem excitatur: Et si nõ habetur fides, quasi dormire videret. Vnde dicit: Excita fidem tuam, & tunc suscitabis Christum. Respice & exaudi me domine deus meus. Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Tu es enim lux vera quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum. Tu enim illuminas oculos cordis nostri, ne nos æternæ mortis obrepat somnus.

s *Ne quando dicat &c.*] Ne quando, hoc est, in futuro iudicio, dicat inimicus meus, præualui aduersus eum, id est, seduxi eum vt deciperet. Ac si dicat: Si nõ potest aduersarius in sono infidelitatis inuenire, tunc præualeat super nos.

t *Exultabunt si motus fuero.*] Ipsi, quorum pedes moti: quia in veritate dei nõ steterunt, si meos pedes, hoc est, sensus, de fide catholica potuerint elongare: tunc exultabunt, id est, gaudebunt, vt ait propheta: Mei autem pene moti sunt pedes: sed ego in tua misericordia spero, vt stabilis i fide.

u *Exultabit cor meum &c.*] In domino Iesu Christo.

x *Cantabo domino.*] Id est, laudabo, prædicabo.

y *Qui bona tribuit mihi.*] Hoc est, istius vitæ præsentis subsidia, quibus subsistimus, vt despectis pompis sæculi, spiritualia mente conspiceret. Aliter: Bona tribuit, virtutes ecclesiæ: id est, fidem, spem & charitatem: & in futuro vitæ æternæ.

z *Pfallam nomini &c.*] Hoc est, quod canto & prædico, opere impleam. Merito ergo domine Iesu Christe, nomini tuo pfallitur: qui diues pietate, & iustis victoriã præstas: & peccatores vt ad te conuertantur, inuitas: tibi gloria & honor cum æterno patre & spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

Matth. 8. d.

Ioan. 1. d.

F

1. Cor. 1. d.

B iij

Psalmus XIII.

quitur: Vbi non erat timor, in Hebræis voluminibus non habetur. Sepulchrum patens est guttur eorum. Per seductiones suas in ora, tanquam in sepulchra homines con-

Psalmus XIII.

Dixit insipiens in corde suo, non est deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum. Dominus de celo prospexit super filios hominum: ut videat si est intelligens aut requirens deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum. Sepulchrum patens est guttur eorum: linguæ suis dolose agebāt, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & infelicitas in viis eorum: quoniam viam pacis non cognouerunt: non est timor dei ante oculos eorum. Nonne cognosceret omnes qui operantur iniquitatem: qui deuorant plebem meam sicut escā panis: dominum non inuocauerunt. Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Quoniam dominus in generatione iusta est: consiliū inopis

In viis eorum, in operibus eorum. Semper peccatores in via sua infelicitate conteruntur.

Quoniam viam pacis non cognouerunt. Quæ est Christus dominus: nec per fidem, nec per operationem. Quare non cognouerunt? Propter hoc quod sequitur.

Quia non est. Non proposuerunt deum ante sensus eorum, in memoria & sancto timore. Non est timor dei ante oculos eorum. Non enim metuunt futurum iudicium, ideo non obseruant mandata eius.

Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem. Venturam ultionem? Ac si dicat: Si modo non cognoscent, cognoscent in iudicio quando venturus est.

Qui deuorant plebem meam sicut cibum panis. Hæretici populum Christianum. Sicut panis in omnes cibos currit, & sine ipso fatiari non potest, sed cum omnibus cibis sumitur: sic & hæretici nunquam satiantur iniquitatibus suis, nisi de plebe dei, vel de ecclesia, quos possunt capere inde satiantur. Qui deuorant plebem meam, populum ecclesiasticum, sicut cibum panis: quia non est panis viuus, nisi qui de celo descendit.

Dominum non inuocauerunt. Si enim inuocassent, salui utique fuissent. Aliter: Deum non inuocauerunt. Quare? Quia multi inuocant, sed non deum, sed aliam rem quam desiderant habere pro deo, non ipsum deum.

Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Et gentes suos timent deos: & ipsos potentes Iudæi, quando de Christo dixerunt. Si dimittimus eum viuere, venient Romani, & tollent nostrum regnum & gentem. Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor: In idolis utique & vanis simulacrorum ritibus.

Quoniam dominus in generatione iusta est. In populo Christiano. Et in Iudæis fuit: quia ex ipsis carnem sumpsit.

Consiliū inopis confudistis. Christum Iudæi credere noluerunt: hoc est, de aduentu mysterium incarnationis eius credere noluerunt. Inops dicitur Christus, ut ait Paulus: Quia cum diues esset, inops factus est, ut illius inopia nos diuites faceret. Consiliū inopis confudistis: id est, Christi: non intelligentes eum a deo processisse cum præberet consiliū, dicens: Pœnitentiam agite.

2. Cor. 8. b.

a Quia

Quia dominus spes eius est. Pater utique propter assumptam carnem: quia humanitas confortata est a diuinitate. Quis dabit ex Sion salutare Israel. Quis nisi deus qui est in Sion: ille dedit salutem ipsum Christum in ecclesia sancta. Aliter: Quis dabit ex Sion salutare Israel? Christus dominus, quem habitatores illius terræ Sion non crediderunt.

Dum auerterit dominus captiuitatem plebis suæ. Iam redempti sumus de illa captiuitate transgressionis, sed adhuc in captiuitate vitæ istius sumus. Et aliter: De parte Iudæorum, quod ipsa auertatur de captiuitate tempore Eliæ & Enoch, ut Paulus dixit: Cum plenitudo gentiū subintrauerit, tunc omnis Israel saluus fiet. Aliter: Dū auertet dominus captiuitatē plebis suæ per propriam passionem.

Lætetur Iacob, & exultet Israel. Ipse est Iacob qui & Israel: sed hic Iacob, & illic Israel. Hic supplantator vitiorum, & illic videns deum facie ad faciem: quando erit deus omnia in omnibus, qui relictis secularibus, mente dominū contuetur. Qui nobis tribuere dignetur, ut nos actu Iacob effecti, supplantatis vitiis, & vere Israelitæ, ipsum mente videre, ipsum corde tenere mereamur, cui est cum æterno patre & spiritu sancto honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Psalmus David. Opportune quartusdecimus psalmus lectus est: & secundum ordinem ita euenit, ut propemodum de industria lectus esse videatur. Secundum ordinem lectus est psalmus. Ex dispensatione dei puro factum esse, ut quod vobis proderat, in ordine exponendi hodie recitaretur. Quartusdecimus psalmus lectus est, qui præscribitur, psalmus David. Dāuid autem noster, Christus est: ut sæpe diximus. Deinde legimus in Exodo: quia quartadecima die agnus immolatur. Quartadecima die immolatur, quando luna plena est, quando nihil deest de lumine. Videte ergo quod Christus non immolatur, nisi in perfecto & pleno lumine. Quoniam ergo quartadecima die immolandus est vobis agnus, nunc propheta miratur & interrogat.

Psalmus XIII.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Vos qui vultis habitare in tabernaculo domini, audite quæ dicit dominus: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Tabernaculum hic pro æternitate accipimus, quamuis in aliis locis ecclesia intelligatur: quia hic in tabernaculo præfenti quod est ecclesia, multi habitant corpore & non fide: quia hic dum inferiores sumus, quasi in tabernaculo constitimus: usquequo post victoriam in domum perueniatur. Alter: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Quis, inquit, terrenus poterit templum dei effici, & habitare in ciuitate viuentis dei? De qua Apostolus multa loquitur.

Aut quis requiescet in monte sancto tuo? Quis, ait, dignus erit conformis fieri imagini filij dei, qui sæpe mons dicitur: Hic est lapis excisus de monte sine manibus: hic factus est mons magnus: hic impleuit latitudinem orbis terræ: in hoc sanctorum animæ requiescunt. In hoc ergo nullus accipit requiem, nisi qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam: qui immunis est ab omni labe peccati, & præcepta dei inuolabiliter custodierit. Aliter: Aut quis requiescet in monte sancto tuo? Non prius in monte, & postea in tabernaculo: sed prius in tabernaculo, & ita in monte. Tabernaculum non est firma domus: tabernaculum non habet fundamentum: sed hic illucque mutatur, & cum transmigrante migrat: quia tabernaculum non habet fundamentum, sed est domus incerta: domus autem firma habet fundamenta. Mons pro vita æterna

Tomus septimus.

Math. 4. c. Luc. 2. 4. g.

Rom. 11. c.

Exod. 12. c.

Heb. 12. f. Rom. 9. f. Dan. 2. g.

ponitur. Qui ingreditur sine macula. Hoc est, sine mortalibus peccatis: quia sine minutis esse non possumus. Vnde dicitur: Si dicimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus: & veritas in nobis non est. Vel aliter: Qui ingreditur sine macula. Videte quid præcipitur. Non dixit: qui peruenit ad finem sine macula, sed qui adhuc in itinere est, & maculam non habet. Dicere aliquis potest: Non habeo maculam, non feci malum. Non sufficit nobis malum non facere, nisi fecerimus & bonum. Denique sequitur.

Et operatur iustitiam. Non dixit, operatur castitatem, operatur sapientiam, operatur fortitudinem. Et hæc quidem virtutes optimæ sunt: Sapientia nobis prodest: fortitudo nobis prodest, ut persecutionibus resistamus. Deinde temperantia & castitas nobis necessariae sunt, ne perdamus animas nostras. Iustitia sola magna virtus est, & mater omnium. Dicat aliquis: Quomodo iustitia maior est cæteris virtutibus? Cæteræ virtutes habentem delectant: iustitia non delectat habentem, sed alios. Si sapiens sum, sapientia me delectat: si fortis sum, fortitudo mea me delectat: si fuero castus, castitas mea, læritia mea est. Cæterum iustitia non prodest habentibus, sed cæteris miseris non habentibus. Vel aliter: Et operatur iustitiam, hoc est, custodit mandata, ut illud: Si vis ad vitam venire, serua mandata.

Qui loquitur veritatem in corde suo. Multi loquuntur veritatem in labiis, sed non in corde: qui videntur vera dicere, sed cor eum labiis non consonat. Aliter: Qui loquitur veritatem in corde suo, ut vera de veritate cogitet, qui est Christus: nec se assertionibus hæreticis miscat, quæ falsæ semper inueniuntur ac vacuæ. Vnde Paulus dixit: Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

Qui non egit dolum in lingua sua. Non protulit dolose doctrinam catholicam ad decipiendum: sed quæ loquutus est ore, compleuit opere. Ille dolose agit, qui aliud cogitat & aliud dicit: sicut propheta ait: Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.

Nec fecit proximo suo malum. Qui facit misericordiam, ipse est proximus. Christus dominus fecit misericordiam, ut non sua passione redimeret: cuius doctrinam nullus in malum vertat, sicut hæretici faciunt. Proximus noster omnis homo Christianus est. Quod tibi non vis fieri, alij ne facias. Et alibi dicit: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Et iterum dicit: Declina a malo, & fac bonum. Quidam putant proximum esse fratrem, aut vicinum, aut cognatum, aut consanguineum. Sed dominus noster docet in euangelio in ea parabola, vbi quidam descendit de Hierusalem in Hiericho: sacerdos transiit, leuita transiit, & non est miserus: Samaritanus transiit, & miserus est: Et interrogat postea dominus & dicit: Quis homo proximus fuit? Statim dicit: qui benefecit. Et infert dominus: Ite, & vos similiter facite. Omnes ergo homines nobis proximi sunt: & nulli debemus malum facere.

Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos. Nunquā a suis vicinis quasi noxius accusatur. Timētes autem dominum, glorificat. Non diuites glorificat, non potentes, sed eos tantum qui dominum timent. Et opprobriū non accepit aduersus proximos suos. Opprobrium detractionis de fratre tunc non accepit, si prius non credit illa antequam probet. Ac si dicat: Qui ista custodit quæ superius dixit, ille est sine macula, & operatur iustitiam. Et iste habitat in tabernaculo, & requiescet in monte sancto tuo, hoc est, in vita æterna.

B iij

1. Reg. 25.

2. Reg. 7. f.

Mar. 15. a.

3. Reg. 1. d.

1. Reg. 17. f.

Rom. 3. b.

1. Ioan. 1. b.

E

Math. 19. b.

Rom. 10. b.

Psalm. 33. d.

Tob. 4. e.

Mat. 22. d.

Psalm. 36. e.

Luc. 10. f.

A *Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus.* In illius iusti conspectu diabolus. Nam in ecclesia quicunque malus est, in conspectu sancti pro nihilo computatur. Ad nihilum deductus est: quia apud talem sanctum pro nihilo habetur: dum angelus fuit, & refuga factus est: & sicur fuit factus ex nihilo, postea quam bona perdidit, redactus est ad nihilum. Et dum nihil est, fortissimi sancti non eum timent.

diminutione retinet deitatis missam a patre. David, id est, ipse Christus. Iste psalmus ad passionem pertinet. Tres sunt tituli, qui scribuntur: Vnus super tumulos mortuorum: alius in liminibus ciuitatis vel domorum: tertius in victoria regis. Hic ergo de titulo victoriae regis dicit, sicut iste rex fuit, hoc est, Christus: & fuit scriptum super caput eius in pascha post victoriam, id est, post victum diabolum, redempto humano genere, tribus linguis, id est, Graece, Hebraice & Latine. Vnde & Pilatus dixit: quod scripsi, scripsi. Et posuit super caput ipsi causam Christi: Hic est rex Iudaeorum.

b *Timentes autem dominum magnificat.* Vox ecclesiae. Qui timet dominum timore sancto, dominus eos magnificat. Aliter ad sensum moralem: Timentes autem dominum magnificat. Scit enim in his habitare deum, sicut ait dominus: Qui vos diligit, me diligit.

capit aduersus proximos suos. **a** Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: timetes autem dominum, glorificat. **c** Qui iurat proximo suo, & non decipit: **d** qui pecuniam suam non dedit ad usuram: **e** & munera super innocentem non accepit. **f** Qui facit haec, non commouebitur in aeternum.

c *Qui iurat proximo suo & non decipit.* Iste iam minor est a perfectione, & si bona facit: quia & si pro iuramento non decipit, tamen vituperatur pro illo praecipio quo dicitur: Non iurare omnino, neque per caelum, neque per terram: Sit autem sermo vester, est, est: non, non. Quia ista sententia perfectorum est, non iurare. Quia anima quando promittit dei praecipia custodire, si proximus corpus est: tunc illud decipit, si hoc quod promittit, non obseruat.

h *Tituli inscriptio ipsi David.* XV. **C** Onserua me domine, quonia dixi domino, deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. **i** Sanctis qui sunt in terra eius, **m** mirificauit omnes voluntates suas in eis. **n** Multiplicatae sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt. **o** Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: **p** nec memor ero nominum eorum per labia mea. **dominus** pars hereditatis meae, **r** & calicis mei: **tu**

d *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram.* Et si non peccet quis eo quod quantum dat, tantum recipit: tamen perfectio non est: quia dictum est: Frange esurienti panem tuum. Et beatius est magis dare, quam accipere. Vsq; quo ad ista peruenit, minor est a perfectione. Aliter: Pecunia, domini est praedicatione: Multi nolunt illam donare, si exinde pretium non recipiunt. Tamen licet victum & vestitum de ipsa praedicatione accipere, sicut sanctus Paulus dicit: amplius exinde nihil habere, sicut dicit: Qui euangelium praedicant, de euangelio viuere. Et dominus ait: Dignus est operarius cibo suo. Sed qui plus requirere voluerit, in usuram reputatur. Vnde Paulus dicit: Si vobis spiritualia seminauimus, magnum est si vestra carnalia metamus? Ac si dicat: Non est magnum aduersus illa spiritualia quae vobis annunciamus. Habentes autem victum & vestitum, his contenti sumus. Sicut enim visibilis pecunia prohibetur ad usuram dari, ne is qui commodat, magis spoliatur: ita & verbum dei, quod est magna pecunia, non tantum diuitibus qui pasunt & munerant, verum etiam indigentibus & pauperibus gratis debet insinuari, domino lic dicente: Gratis accepistis, gratis date.

h *Tituli inscriptio ipsi David.* XV. **C** Onserua me domine, quonia dixi domino, deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. **i** Sanctis qui sunt in terra eius, **m** mirificauit omnes voluntates suas in eis. **n** Multiplicatae sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt. **o** Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: **p** nec memor ero nominum eorum per labia mea. **dominus** pars hereditatis meae, **r** & calicis mei: **tu**

e *Qui facit haec, non commouebitur in aeternum.* Haec omnia sicut allegorice retinerentur, ita & secundum litteram exposita custodiri debent in moribus. Quae si quis irreprehensibiliter custodierit: non solum a commotione aeterni iudicis securus erit, verum etiam ipsum montem tabernaculum quae caeleste possidere merebitur in Christo Iesu domino nostro: cui est honor & gloria cum aeterno patre & spiritu sancto in saecula saeculorum. Amen.

qualis sit in omnipotentia maiestatis: quia si dixisset: dominus meus es tu, filium minorem demonstrasset, patrem maiorem. Propterea dixit: Dixi domino, deus meus es tu: quia in diuinitate aequalis est patri. **k** *Quia bonorum meorum &c.* Eandem lineam & in Iob scriptam legimus. Quid prodest, si tu simplicem facias viam tuam? Vniuersa igitur bona quae dominus secundum formam serui in carne monstrauit, non patri profunt, sed generi humano. Quoniam bonorum meorum non eges. Vox Christi. Quae sunt bona Christi? Hoc est, incarnatio, passio, resurrectio & redemptio nostra. Vel aliter: Bona, sunt caeli & quae in eis sunt: & terra bona, & quae in ea sunt, quae deus creauit. His pater nec postquam facta sunt, indignit, nec antea. Ista patri non sunt opus, nec necessaria. Sed cui?

f *Qui facit haec, non commouebitur in aeternum.* Haec omnia sicut allegorice retinerentur, ita & secundum litteram exposita custodiri debent in moribus. Quae si quis irreprehensibiliter custodierit: non solum a commotione aeterni iudicis securus erit, verum etiam ipsum montem tabernaculum quae caeleste possidere merebitur in Christo Iesu domino nostro: cui est honor & gloria cum aeterno patre & spiritu sancto in saecula saeculorum. Amen.

l *Sanctis qui in terra sunt eius.* Iste haec omnia sunt necessaria. In terra sunt eius, id est, in ecclesia. **m** *Mirificauit omnes voluntates &c.* Christus per sanctos suos mysteria sua mirificauit, hoc est, magnificauit. **n** *Multi peccata sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.* Gentes de quibus nunc ecclesiam congrego, antequam idola eorum multiplicarentur, deum naturaliter nouerant. Sed postquam multiplicata sunt idola, quod Lxx. infirmitates interpretati sunt: relinquentes ea, ad me celestium sunt reuerfi.

g *Tituli inscriptio &c.* Tituli inscriptio in tumulis & in sepulchris est, quae mortuorum corpora tenent. Pro quo Aquila & Symmachus, humilem & simplicem immaculatamque posuerunt: significates psalmum ad Christum proprie pertinere, dicentem: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & mansuetus. Psalmus, ut diximus, regis nostri vocem, quam in assumpto homine profert sine

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

h *Tituli inscriptio &c.* Tituli inscriptio in tumulis & in sepulchris est, quae mortuorum corpora tenent. Pro quo Aquila & Symmachus, humilem & simplicem immaculatamque posuerunt: significates psalmum ad Christum proprie pertinere, dicentem: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & mansuetus. Psalmus, ut diximus, regis nostri vocem, quam in assumpto homine profert sine

q *Dominus pars &c.* Vox Christi ad patrem. Haereditas Christi, ecclesia est, & dominus est pars corporis sui. Pro patre hominis assumpti dicit: quia ille accepit de nostro humanitatem, & nos de suo immortalitatem. **r** *Et calicis mei.* Quare dixit calicem? Quia per calicem accipit vnusquisque iuxta mensuram: sed Christus plusquam

i *Sanctis qui in terra sunt eius.* Iste haec omnia sunt necessaria. In terra sunt eius, id est, in ecclesia. **m** *Mirificauit omnes voluntates &c.* Christus per sanctos suos mysteria sua mirificauit, hoc est, magnificauit. **n** *Multi peccata sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.* Gentes de quibus nunc ecclesiam congrego, antequam idola eorum multiplicarentur, deum naturaliter nouerant. Sed postquam multiplicata sunt idola, quod Lxx. infirmitates interpretati sunt: relinquentes ea, ad me celestium sunt reuerfi.

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

j *Sanctis qui in terra sunt eius.* Iste haec omnia sunt necessaria. In terra sunt eius, id est, in ecclesia. **m** *Mirificauit omnes voluntates &c.* Christus per sanctos suos mysteria sua mirificauit, hoc est, magnificauit. **n** *Multi peccata sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.* Gentes de quibus nunc ecclesiam congrego, antequam idola eorum multiplicarentur, deum naturaliter nouerant. Sed postquam multiplicata sunt idola, quod Lxx. infirmitates interpretati sunt: relinquentes ea, ad me celestium sunt reuerfi.

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

k *Quia bonorum meorum &c.* Eandem lineam & in Iob scriptam legimus. Quid prodest, si tu simplicem facias viam tuam? Vniuersa igitur bona quae dominus secundum formam serui in carne monstrauit, non patri profunt, sed generi humano. Quoniam bonorum meorum non eges. Vox Christi. Quae sunt bona Christi? Hoc est, incarnatio, passio, resurrectio & redemptio nostra. Vel aliter: Bona, sunt caeli & quae in eis sunt: & terra bona, & quae in ea sunt, quae deus creauit. His pater nec postquam facta sunt, indignit, nec antea. Ista patri non sunt opus, nec necessaria. Sed cui?

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

l *Sanctis qui in terra sunt eius.* Iste haec omnia sunt necessaria. In terra sunt eius, id est, in ecclesia. **m** *Mirificauit omnes voluntates &c.* Christus per sanctos suos mysteria sua mirificauit, hoc est, magnificauit. **n** *Multi peccata sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.* Gentes de quibus nunc ecclesiam congrego, antequam idola eorum multiplicarentur, deum naturaliter nouerant. Sed postquam multiplicata sunt idola, quod Lxx. infirmitates interpretati sunt: relinquentes ea, ad me celestium sunt reuerfi.

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

m *Mirificauit omnes voluntates &c.* Christus per sanctos suos mysteria sua mirificauit, hoc est, magnificauit. **n** *Multi peccata sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.* Gentes de quibus nunc ecclesiam congrego, antequam idola eorum multiplicarentur, deum naturaliter nouerant. Sed postquam multiplicata sunt idola, quod Lxx. infirmitates interpretati sunt: relinquentes ea, ad me celestium sunt reuerfi.

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

n *Multi peccata sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.* Gentes de quibus nunc ecclesiam congrego, antequam idola eorum multiplicarentur, deum naturaliter nouerant. Sed postquam multiplicata sunt idola, quod Lxx. infirmitates interpretati sunt: relinquentes ea, ad me celestium sunt reuerfi.

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

o *Non congregabo &c.* Quia spiritualis est religio noui testamenti. **p** *Nec memor ero nominum &c.* Mutamur quippe in lauacro: & ex filiis hominum vocamur filij dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vox Christi. Nec memor ero istorum apostolorum nominum, quae prius ante fidem habuerunt, quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt noua, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis: qui antea serui peccati, sed postea amici: sicut dominus dixit: iam non dicam vos seruos, sed amicos. Et sanctus Paulus fuerat, quando dicebat: Fuimus aliquando & nos stulti & increduli sicut & caeteri: sed misericordia dei consequuti sumus. Et iterum: Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

Rom. 8. f.

Ioan. 6. c.

A plusquam membra sua, ut ait Paulus: Qui est primogenitus in multis fratribus.

D *Notus mihi fecisti vias vitae.* Vox capitis pro corpore. Viae vitae, mandata Christi sunt, ut scriptum est: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. **Luc. 19. 6.**

a *Tu es qui restitues haereditatem meam mihi.* Hoc est quod in euangelio dicitur: Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum ad se. Secundum historiam, Christi haereditas Iudaei fuerunt, ad quos Christus venit. Sed tunc dissipata est, quando eum crucifixerunt: sed restituetur in futuro, cum plenitudo gentium subintrauerit. Aliter. Restituet deus pater haereditatem Christi, quando electos suos, corpus sanctae ecclesiae ad illam integritate attraxerit, ut post resurrectione acceptis corporibus suis, incorrupti & immortales viuat: quia illam immortalitate in Ada perdidit.

m *Adimplebis me laetitia cum vultu tuo.* Tunc erit plena laetitia, cum adunatum fuerit corpus ecclesiae in regnum dei, hoc est, cum tradiderit regnum deo patri suo: tunc erit deus omnia in omnibus. **n** *Delectationes in dextera tua usque in finem.* Dextera patris, filius est. Delectatio vitae aeternae in dextera: id est, in prosperitate quae filio datur: usque in finem, ac si dicat, sine fine: quia finis legis Christus est ad iustitiam omni credenti: quia plenitudo legis charitas: & finis praeccepti charitas. Aliter. Delectationes in dextera tua usque in finem. In illa delectabili potentia tua, qua tecum sancti sunt regnaturi, quae nullo fine concluditur. Vnde eos deprecamur, ut ab his nequaquam disiuncti, si non meremur vestiri gloria, non excladamur a venia. Tibi est enim cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

b *Funes ceciderunt mihi in praclaris: etenim haereditas mea praecleara est mihi.* Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum: **d** insuper & usque ad noctem increpauerunt me renes mei. **e** Prouidebam dominum in conspectu meo semper: **f** quoniam a dextris est mihi ne commouear. **g** Propter hoc laetatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. **i** Quoniam non derelinques animam meam in inferno: **k** nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. **l** Notus mihi fecisti vias vitae: **m** adimplebis me laetitia cum vultu tuo: **n** delectationes in dextera tua usque in finem.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

c *Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum.* Vox capitis cum membris. Tribuit intellectum discernendi inter bonum & malum, inter sensum & litteram, inter deum & proximum, inter lucem & tenebras. Benedicam dominum, qui mihi tribuit intellectum. Qui sapientia dei est, non indiget ipsa sapientia: sed secundum illud accipiendum, quod in euangelio dicitur: Iesus proficiebat aetate, sapientia & gratia coram deo & hominibus.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

d *Insper & usque ad noctem increpauerunt me renes mei.* Noctem, tempus significat passionis: in quo interiori erudita est diuinitate humana fragilitas. Insper & usque ad noctem increpauerunt me renes mei. Delectationes carnales tunc me increpant, quando mihi suggerunt ut peccem: quando delectatur caro. Sed nisi tu fuisses a dextris, forsitan infirmarer.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

e *Prouidebam dominum in conspectu meo semper.* Filius patrem, ecclesia Christum.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

f *Quoniam a dextris est mihi ne commouear.* Ac si dicat: Si tu non fuisses a dextris, forsitan commotus essem de fide ad infidelitatem, de bono ad malum.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

g *Propter hoc laetatum est cor meum.* Propter resurrectionem laetatus sum: quia per eam liberatus est mundus. Aliter. Propter hoc laetatum est cor meum, & exultauit lingua mea. Propter istud, quod me adiuuas, cor meum laetatur, lingua mea praedicat.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

h *Insper & caro mea requiescet in spe.* Vox Christi. Pro persona corporis requiescit in spe. Ac si dicat: Ecclesia quae est caro mea modo requiescit in spe, id est, in spe resurrectionis: ut ubi caput praecessit, membra sequantur.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

i *Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Non derelinques: quia propterea illuc descendit, ut electos suos exinde euiceret, & diabolum ligaret. Diabolus antea se taliter iactabat, ut omnia regna mundi haberet: sed modo non solum illum tenere non potuit, sed potius a Christo ligatus perhibetur.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

k *Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Quomodo dicit, non dabis videre corruptionem: dum alibi dicit: Quae utilitas in sanguine meo, dum descendero in corruptionem? Non de corruptione corporis Christi in sepulchro dicit, sed de caeterorum sanctorum.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

l *Notus mihi fecisti vias vitae.* Ad tres personas intelligitur. Haec oratio in quattuor psalmis habetur. Iste psalmus cantatur ex persona Christi contra Iudaeos: & ex persona ecclesiae contra haereticos. Exponunt Hebraei, quod quando psalmum Dauid cantauit, quia dixit: Exaudi domine iustitiam meam: pro ipsa praesumptione qua se exaudiri pro sua iustitia iactabat, cecidisset in crimen.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

m *Adimplebis me laetitia cum vultu tuo.* Tunc erit plena laetitia, cum adunatum fuerit corpus ecclesiae in regnum dei, hoc est, cum tradiderit regnum deo patri suo: tunc erit deus omnia in omnibus. **n** *Delectationes in dextera tua usque in finem.* Dextera patris, filius est. Delectatio vitae aeternae in dextera: id est, in prosperitate quae filio datur: usque in finem, ac si dicat, sine fine: quia finis legis Christus est ad iustitiam omni credenti: quia plenitudo legis charitas: & finis praeccepti charitas. Aliter. Delectationes in dextera tua usque in finem. In illa delectabili potentia tua, qua tecum sancti sunt regnaturi, quae nullo fine concluditur. Vnde eos deprecamur, ut ab his nequaquam disiuncti, si non meremur vestiri gloria, non excladamur a venia. Tibi est enim cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

n *Delectationes in dextera tua usque in finem.* In illa delectabili potentia tua, qua tecum sancti sunt regnaturi, quae nullo fine concluditur. Vnde eos deprecamur, ut ab his nequaquam disiuncti, si non meremur vestiri gloria, non excladamur a venia. Tibi est enim cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P** Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. **r** auribus percipe orationem meam, **s** non in labiis dolosis. De **t** vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi **u** mei videant aequitatem. **x** Probasti cor meum, **y** Sextusdecimus psalmus oratione continet personam dominicam coniuncto sibi corpore, quod est ecclesia.

o *Oratio Dauid.* Psalmus XVI. **P**

A stis me probasti: quia tristis, & velut in quadam pressura sum noctis tenebrose. Probasti cor meum deus. Vox Christi ad patrem. Probasti Christum in passione, & ecclesiam in tribulatione.

Matth. 12. c.

Matth. 11. d.

Luc. 1. d.

Luc. 1. d.

D strinis quibus vivitur, & custoditur, ac tegitur sicut gallina: quia per gallinam intelligitur sapientia dei patris. Quia sicut gallina sub alis pullos suos abscondit, propter miluos: sic & sapientia diuina, & dux alarum, quae sunt duo testamenta, protegunt ecclesiam a miluo: hoc est, a diabolo.

meum, & visitasti nocte: igne me examinasti: & non est inuenta in me iniquitas. Ut non loquatur os meum opera hominum. Qualia sunt opera hominum? Vanitates quas ipsi amant: vel diuersa negotia, ista sunt hominum opera: sicut in euangelio dominus dicit: Quod si de verbo ocioso redditur ratio: quanto magis de operibus hominum, quae ex ipso sensu studiose loquuntur. Propter verba laborum tuorum ego custodiui vias duras. Propter praedicationem, & propter ea quae promittuntur in caelis, custodiui vias duras. Quomodo dicit hic duras, dum in euangelio dicitur: Iugum meum suauis est, & onus meum leue? Suauis est volentibus: durum est nolentibus. Quamuis durum videatur esse ad sanctos propter corporalem tribulationem, tamen suauis est: quia habent spem vitae aeternae. Vel aliter: propter verba laborum tuorum ego custodiui vias duras. Ac si dicat: timens futura supplicia, quae legis transgressoribus comminatus es, duris me laboribus exercui, & subieci corpus animae potestati.

m A facie impiorum qui me affluerunt. Iudaei Christum in passione, & heretici ecclesiam. Inimici mei animam meam, etc. Iudaei Christum in passione. Animam dixi, non corpus: quia diabolus in anima intrinsecus nescit quid cogitet homo, nisi per exteriores motus intelligat: & in quo vnquamque delectari videt, diuersas suggestiones infert. Istud ad ecclesiam pertinet. O Adipem suum concluderunt. Quid per adipem, nisi malitia Iudaeorum designatur? Quae in veteri testamento adipem manducare prohibetur: quia cor eorum incrassatum erat. Vnde dicit in castigo Deuteronomij: Incrassatus est dilectus, & recalci-trauit. Quare? quia incrassatus erat de malitia, & recalci-trauit: quia volebat mandata dei obseruare. Dilectus a deo fuit populus Iudaicus: quia manna diuinum pluit illis: quod ad nos pertinet, quia manducamus Christum. Sed Iudaei contempserunt semetipsum: hoc est, obligauerunt se in malitia. Os eorum locutum est superbiam. Os impiorum: quia contra Christum, & contra ecclesiam faciunt. Proicietes me nunc circumdederunt me: etc. Quando Christus passus est, omnis terra tremuit, & sidera obscurata sunt, & petrae scissae sunt. Sed Iudaei oculos in terram stauerunt, quia hominem solum existimauerunt, & diuinitatem non intellexerunt. Vel oculos suos in terram stauerunt: quia de terrenis actibus cogitabant, sed de caelestibus non meditabantur. Sicut leo paratus ad praedam, etc. Sicut leo paratus est ad praedam, sic susceperunt Iudaei Christum in passione. Et sicut catulus leonis. Leo, diabolus: Catulus, filius eius Antichristus. Vel aliud. Leo, diabolus: & filij eius, Iudaei. In absconditis, in eorum cordibus, quasi in obscuro. Diabolus, vel membra illius in quibus diabolus habitat: appellantur loca abscondita. Exurge domine praue-ni eos, etc. Vox Christi loquitur ad diuinitatem, ut praue-niat animae suae: ne rapiatur a principe diabolo, quod ita & fecit. Praue-nit eum, & alligauit, & ad infernum deduxit. Veniebat diabolus aliquid de suo requirere in Christo, sed in eo nihil inuenit, ut dixit in euangelio: Venit princeps huius mundi, & in me non inuenit quicquam. Et sancta ecclesia rogat antequam supplantetur a diabolo, & in eius insidiis, qui sunt haeretici: ut veniat catholicus noster, qui est Christus, & subuertat astutias inimici: id est, supplantet. Erue animam meam ab impio, gladium tuum ab inimicis manus tuae. Oro, gladium manus tuae erue ab inimicis tuis. Inimicus enim accepit potestatem, ut propter peccata nos puniat. Quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare, ait apostolus: Erue animam meam ab impio. Vox Christi ad deum patrem loquitur: Hoc est, erue animam meam a diabolo. Et vox ecclesiae ad Christum hoc rogat, ut liberetur a diabolo, vel ab haeticis, & ab vnoquoque homine malo.

E

Deut. 32. b.

Exod. 16.

manducamus Christum. Sed Iudaei contempserunt semetipsum: hoc est, obligauerunt se in malitia. Os eorum locutum est superbiam. Os impiorum: quia contra Christum, & contra ecclesiam faciunt. Proicietes me nunc circumdederunt me: etc. Quando Christus passus est, omnis terra tremuit, & sidera obscurata sunt, & petrae scissae sunt. Sed Iudaei oculos in terram stauerunt, quia hominem solum existimauerunt, & diuinitatem non intellexerunt. Vel oculos suos in terram stauerunt: quia de terrenis actibus cogitabant, sed de caelestibus non meditabantur. Sicut leo paratus ad praedam, etc. Sicut leo paratus est ad praedam, sic susceperunt Iudaei Christum in passione. Et sicut catulus leonis. Leo, diabolus: Catulus, filius eius Antichristus. Vel aliud. Leo, diabolus: & filij eius, Iudaei. In absconditis, in eorum cordibus, quasi in obscuro. Diabolus, vel membra illius in quibus diabolus habitat: appellantur loca abscondita. Exurge domine praue-ni eos, etc. Vox Christi loquitur ad diuinitatem, ut praue-niat animae suae: ne rapiatur a principe diabolo, quod ita & fecit. Praue-nit eum, & alligauit, & ad infernum deduxit. Veniebat diabolus aliquid de suo requirere in Christo, sed in eo nihil inuenit, ut dixit in euangelio: Venit princeps huius mundi, & in me non inuenit quicquam. Et sancta ecclesia rogat antequam supplantetur a diabolo, & in eius insidiis, qui sunt haeretici: ut veniat catholicus noster, qui est Christus, & subuertat astutias inimici: id est, supplantet. Erue animam meam ab impio, gladium tuum ab inimicis manus tuae. Oro, gladium manus tuae erue ab inimicis tuis. Inimicus enim accepit potestatem, ut propter peccata nos puniat. Quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare, ait apostolus: Erue animam meam ab impio. Vox Christi ad deum patrem loquitur: Hoc est, erue animam meam a diabolo. Et vox ecclesiae ad Christum hoc rogat, ut liberetur a diabolo, vel ab haeticis, & ab vnoquoque homine malo.

F

Ioan. 14. d.

1. Tim. 1. d.

u Fram. am tuam ab inimicis manus tuae. Framea de Christo, & de ecclesia intelligitur. Framea dei patris, anima Christi

A Christi est, de qua facit iustam vindictam. Diabolus framea eius est, de qua facit iustam vindictam facit in mundo.

Matth. 13. d.

Matth. 22. b.

Eucherius.

Matth. 27. c.

a Domine a paucis a terra diuide eos, etc. Vox ecclesiae. A paucis a terra. Vult ecclesia separari a carnalibus, & a zizania, & a paleis ante diem iudicij: sed sine causa: quia a deo accepit responsum, sicut dominus dixit in euangelio: Sinite vtraque crescere vsque ad messem: hoc est, vsque in diem iudicij. Quia hic ecclesia commixta est cum peccatoribus: rogar pro illis qui praedestinati sunt, ut veniat, & separentur ab illis qui non sunt praedestinati, ut dicitur: Multi vocati: pauci vero electi. Supplanta eos qui in impietate sunt: ut hic emendari debeant, aut in futuro supplantentur in vindicta. De absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Tripliter hic intelligitur venter. Venter, castitas, intellectus, ut dicit Eucherius. Et angelorum venter repletus fuit mysterijs dei antequam cecidissent, & Iudaeorum venter de mysterijs legis, & haeticorum venter de mysterijs ecclesiae.

Esa. 49. b.

lius natus est nobis. Quae locutus est domino verba canticum huius. Et David secundum historiam cantauit istud canticum cum persequeretur ab inimicis, & Christus qui est caput nostrum, ad patrem cantauit in passione: ecclesia in persecutione. Eripuit eum dominus, hoc est, & David a persecutione Saul, & Christum in passione deus pater eripuit de manu inimicorum, hoc est, de manu Iudaeorum & de manu Saul. Saul appetitio interpretatur, quia contra voluntatem dei expectierunt eum regem. Iste Saul tyrum diaboli gessit. Iste inimici membra diaboli sunt, id est, Iudaei qui persecuti sunt Christum, & daemones vel membra eorum qui persequuntur ecclesiam.

1. Reg. 8.

E

Rom. 5. d.

Psal. 60. d.

Luc. 1.

1. Reg. 2. d.

Psalmus XVII.

Diligam te domine virtus mea. Alij dicunt fortitudo mea: sed vnum est virtus, & fortitudo. Totus hic psalmus sub persona David ad Christum pertinet, qui est vera fortitudo. Diligam te virtus mea. Vox Christi. Virtus mea, hoc est, diuinitas: virtus hominis assumpti. Et ecclesiae virtus Christus

est, qui dicit: diligam te domine. Si vox Christi est, cum sint vnum & vna substantia diuinitatis, quia dictum est: Vna potestas, vna voluntas, vna maiestas patris & filij & spiritus sancti: quomodo dicit diligam te domine? Pater dicitur eo quod habet filium, & filius dicitur eo quod habeat patrem. Spiritus sanctus nec pater est nec filius, sed dilectio quam habet pater in filio, & filius in patre. Vnde Paulus apostolus dicit: Quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Dominus firmamentum meum. Vox Christi & vox ecclesiae, Firmamentum, sicut ait propheta: turris fortitudinis a facie inimici. Et refugium meum. Vox Christi, & vox ecclesiae. Refugium Christi in patre, & refugium ecclesiae in Christo. Er liberator meus. In tribulatione. Qui me creasti. De necessitatibus. In ipsum totam spem ponam. Qui me protegis vel defendis. Cornu salutis mea. Cornu salutis: quia infirmitatem nostram confortauit. Quia ante aduentum Christi ecclesia infirmata erat per peccatum, sed postea confortata per Christum, sicut ait propheta: Erexit cornu nobis salutis nostrae. Ac si dicat: Dedit nobis regnum forte, ut illud: Er fecit nos regnum deo patri suo. Non ergo in cornu illud superbia, sed in cornu salutis tuae, adiutorium habere confido. Susceptor meus. Susceptus est Christus a patre in humanitate, & ecclesia suscipitur in fide. Laudans inuocabo dominum. Iusti laudant: quia de omnibus malis liberavit eos. Pro eo quod sequitur. Et ab inimicis meis saluus ero. Inuocaui dominum. Christus inuocauit deum patrem: ecclesia, Christum. Et ab inimicis meis saluus ero. Christus a Iudaeis, & ecclesia ab haeticis. Circumdederunt me gemitus mortis. Vox Christi & vox ecclesiae. Circumdederunt Christum illi qui in inferno gemebant, qui in inferno erant, & ecclesia similiter. Et torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Torrentes aquas dicit, quae pertranseunt. Torrentes dicitur qui non de fonte, neque de viuua aqua, sed a pluuiis vel de montibus in valles descendit, & in mare vadit. Quid per torrentes,

A nisi vniuersas gentes significat, quæ per montem carnis in mare istud descendunt. Vnde scriptum est: Generatio vadit, & generatio venit. Et aliter: Et torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Turbæ iniquorum, quæ sicut torrentes in hyeme intumescunt, protinus defluentes.

Eccles. 1.4.

a Dolores inferni circumdederunt me.] Inuidiæ detrahentium, quæ mortem infernalem operantur.

b Præuenerunt me laquei mortis.] Præuenerunt Christum inimici in passione ante vindictam crucis. Laquei mortis, quos mihi aduersarij intendebant.

c Et in tribulatione mea inuocavi dominum.] Humanitas inuocauit diuinitatem & ecclesia Christum: nõ oris voce, sed cordis.

d Et ad deum meum clamavi, & exaudiuit de templo sancto suo vocem meam.] Templum corpus dominicum, vbi exaudita est humanitas a diuinitate, & ecclesia similiter a Christo. In templo, in sancta ecclesia. Et aliud. In corde meo quod sanctificauit, in quo templo sancto inhabitat.

e Et clamor meus in conspectu eius introiit in aures eius.] Aures eius, hoc est, vim auditionis. Vis fortitudo est, qua sancti fortiter deprecantur, quia dictum est: Regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.

Matth. 11. b.

f Commota est, & contremuit terra.] Secundum historiam factum fuit, quando Moyses accepit legem in monte Sina. Terra tremuit, quod præfigurauit passionem Christi: quia in passione Christi omnis terra tremuit: quando noua lex data est populo Christiano. Aliter. Commota est terra, quando de infidelitate ad fidem venerunt, & credentibus terrenis, factum est cælum.

Exod. 19. d.

g Fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt.] Hic montes superbi intelliguntur. Fundamenta eorum, dæmones sunt: sicut & fundamenta sanctorum, propheta & apostoli sunt. Vnde dicit sanctus Paulus: Edificati super fundamenta prophetarum & apostolorum. Fundamenta montium conturbata sunt: & commota sunt, eorum superbia qui in hoc mundo confidunt.

Matth. 27. f.

h Quoniam iratus est eis deus.] Hoc est, eis montibus vel persecutoribus, dissipans spem mundialium voluptatum.

Ephes. 2. d.

i Ascendit fumus in ira eius, & ignis a facie eius exardescet.] Fumus ex quibus rebis fit, ex igne & aqua. Per fumum lacrymæ excitantur, & per ignem compunctio cordis intelligitur, & per lacrymas, aqua.

k Carbores succensi sunt ab eo.] Quid per carbores, nisi bonæ naturæ genus humanum, extinctum per Adam, in aduentu Christi illuminatum per baptismum, siue per penitentiam designatur? Extinguuntur carbores ab aqua, quæ est cupiditas: & illuminantur per gratiam, quæ est spiritus sanctus.

Psal. 71. d.

l Inclinauit cælum & descendit.] Hoc est quod in alio psalmo ait: Descendit sicut pluuia in vellus: quia humilem se ngbis & in forma serui occultum præbuit & latentem. Vel aliud. Cæli, angeli inclinati sunt, quando Gabriel ad Mariam venit, & descendit Christus, & venit in carnem. Vel aliter. Cæli, sancti apostoli vel imitatores eorum. Inclinauerunt ab altitudine, hoc est, de contemplatione, vt doceant humos & infirmos in ecclesia propter compassionem proximorum. Vel ad coniugatos, vt sanctus Paulus ait: Vir reddat debitum vxori, & vxor similiter viro. **m** Et caligo sub pedibus eius.] Inuisibilem substantiam dei,

1. Cor. 7. d.

et iudiciorum occulta significat. Vel aliud. Et caligo sub pedibus eius. Caligo, hoc est, profunditas scripturarum, quam dedit deus pedibus suis: qui sunt sancti sui, id est, ecclesiæ suæ: quia in sensu sanctorum ibi est profunditas scripturarum, & Christus super illos præfider.

n Et ascendit super Cherubim.] Hoc est, super plenitudinem scientiæ. Christus ascendit cum corpore suo super omnes angelos & archangelos. Cherubim, interpretatur plenitudo scientiæ, quæ est charitas: quia plenitudo legis est dilectio, hoc est, charitas. Christus super hoc ascendit, sicut in euangelio ipse dominus dicit: Maiorem charitatem nemo habet, quæ ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Quod ita Christus fecit, qui animam suam pro amicis dedit.

o Et volauit: volauit super pennas ventorum.] Secundum historiam, quod prius est, volauit super pennas ventorum: quia velocior est vêtus omnibus creaturis, & dominus velocior est vento: quia penetrat vsque ad fines terræ, & omnia suauiter disponit: Quia vltra ventum ipse est, ideo velocior. Et ad moralem sensum, animam significare voluit vento. Sicut ventus iste inuisibilis est, ita & anima. Ventus mouet corpus, & anima mouet corpus similiter. Sed cur ventum appellauit animam? Hoc est, quia deus insufflauit in Adam. Non quod corporalis sit deus pater: sed tunc insufflauit, quando animam dedit, vt ait propheta: Tu domine creas omnem flatum. Per hæc intelligimus omnes animas a deo esse creatas. Et volauit: volauit super pennas ventorum, hoc est, virtutes, sanctarum animarum: quia Christus velocior est vento, & leuior quam anima, & præcellior angelis & sanctis.

p Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu eius tabernaculum eius.] Latibulum seipsum dixit in scripturis. In circuitu eius tabernaculum eius. Christus in Maria quasi sponsus in thalamo, & corpus Mariæ quasi tabernaculū. Tenebras dicit, eo quod nobis obscura est incarnatio vel natiuitas eius.

q Tenebrosa aqua in nubibus aeris.] Nubes prophetæ sunt: & aqua, doctrina eorū, quia obscuræ sunt scripturæ prophetarum. Quia sicut nubes pluuiam portant & terram aridam irrigant, sic & prophetæ per eorum doctrinam irrigant corda arida.

r Præfulgure in conspectu eius nubes transferunt.] Fulgura, illuminatio spiritus sancti. Ipsæ nubes scilicet prophetæ, transferunt de Iudæis ad gentes, spiritu sancto gubernatæ. Per fulgura ignis, compunctio cordis intelligitur.

s Grando & carbores ignis.] In grandine, verbera: in igne, charitatis accensio ostēditur: quibus fidelium corda mouentur ad cognoscendum deum.

t Et intonuit de cælo dominus.] Per sanctos suos intonuit: quasi de cælo per iustorum corda euangelizauit.

u Et altissimus dedit vocem suam.] Per euangelistas malitiam humanam disperdidit. Altissimus vocē suam dedit, hoc est, prædicationem, vt ait propheta: Vox tonitruui tui in rota, id est, prædicatio eorum in toto mundo.

x Misit sagittas suas, & dissipauit eos.] Misit verba sua sancta quasi sagittas, quæ pleniter & malis & bonis prædicant. Bonos remunerat deus, si faciunt: & malos conterit, si audiunt & non faciunt. Vnde sanctus Apostolus ait: Aliis quidem sumus odor vitæ in vitâ, & aliis odor mortis in mortem. Odor vitæ sunt his, qui audiunt & faciunt: & odor

y Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam, &c.] Quia iustitiam meam, &c. Quia iustitiam meam, &c. Quia iustitiam meam, &c.

z Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

a Quoniam tu illuminas lucernam meam.] Quid est lucerna nisi intellectus animæ: Sicut oculi corporis, si de lucerna

b Et oculos superborum humiliabis.] Quoniam tu populū humilem saluum facies: & oculos superborū humiliabis. Quoniam

c Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

d Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

e Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

f Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

g Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

h Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

i Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

Aff. 2. f.

Rom. 13. b.

Ioan. 15. b.

Esa. 57. d.

Matth. 27. f.

Ioan. 8. d.

Ioan. 1. b.

Psal. 76. d.

2. Cor. 2. d.

A & odor mortis sunt his, qui audiunt & nõ faciunt. Quia prædicatores nesciunt qui sunt prædestinati: tamen fiducialiter prædicant.

a Et fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.] Fulgura, miracula, atque claritas virtutis suæ. Conturbauit illos. Per illa miracula apostolorum compuncti sunt & illi qui dixerunt ad Petrum: Quid faciemus viri fratres? Et ille: Penitentiam, inquit, agite: & baptizetur vnusquisque vestrum.

Aff. 2. f.

b Et apparuerunt fontes aquarum.] Fontes apostoli, quasi aquis de vno fonte potati sunt. De vno fonte qui est Christus, satiati fuerunt apostoli, sicut in euangelio dominus dixit: Qui biberit aquam quam ego dabo ei, nõ sitiet in æternum. Et aliter: Fontes aquarum illi, qui per baptismi sacramentum facti sunt peccatoribus fons aquæ viæ salientis in vitam æternam.

Ioan. 4. b.

c Et reuelata sunt fundamenta orbis terræ.] Prophetæ atque apostoli super quos omnium ecclesiarum fundamenta locantur. Reuelata sunt fundamenta orbis terræ, secundum historiam: quando in passione velū templi scissum est defursum vsque deorsum, & illa quæ in templo erant, apparuerunt. Et ad sensum de littera sensus spiritualis: quia quod ibidem latebat in figura, omnibus paruit per mysteria.

Matth. 27. f.

d Ab increpatione tua domine: ab inspiratione spiritus iræ tuæ.] Ab increpatione tua domine, cum diceres: Nisi vos filius liberauerit, moriemini in peccatis vestris. Ab inspiratione spiritus iræ tuæ: promittens in his appropinquare regnum dei.

Ioan. 8. d.

e Misit de summo, & accepit me.] Vocando me.

f Et assumpsit me de multitudine aquarum.] Aduersantium populorum. Vel aliter: Misit de summo & accepit me, & assumpsit me de multitudine aquarum. Deus pater misit filium suum, sicut dictum est: Verbum caro factum est: & habitauit in nobis. Misit sponsus ad sponsam: verum sponsum iunxit sponsæ, hoc est, carnem in vtero virginis Mariæ. Assumpsit me de multitudine aquarum, id est, de multitudine populi ecclesiæ collecta est. Aquæ multæ populi multi.

Ioan. 1. b.

g Eripuit me de inimicis meis fortissimis.] Deus pater eripuit Christum a Iudæis, & ecclesiam ab hæreticis.

h Et ab his qui oderunt me, quia confortati sunt super me.] Oderunt Iudæi dominum, & hæretici ecclesiam. Quia confortati sunt super me, quasi vincere potuissent.

i Præuenerunt me.] Vt superius diximus, ante vindictam crucis.

k Et factus est dominus protector meus.] Deus pater filium suum protexit, & filius ecclesiam suam.

Ephes. 2. d.

l Eduxit me in latitudine.] Eduxit ecclesiam de tribulatione, quasi de angustia: In latitudine, quæ est spes futuri, vel remuneratio vitæ æternæ.

Quæ autem sit iustitia & innocentia manuum eius, audi quid sequitur: Quia, inquit, custodiui, vt viæ dei custodiantur, & nihil impie de eo cum hæreticis sentiantur.

o Quia custodiui vias domini.] Id est, sua mandata.

p Nec impie gessi a deo meo.] Vt ad idolum conuerterem laudem.

q Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo &c.] Quatuor sunt iudicia dei: duo de præsentibus, & duo de futuro. In præsentibus, prosperitas malorum, & tribulatio sanctorum. In futuro, remuneratio sanctorum, & cõdemnatio peccatorum. Ecclesia adheret Christo, quia Christus nõ fecit peccatum: nec inuentus est in ore eius dolus. Et ecclesia Christo adheret: quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo sunt semper.

r Et iustitias eius non repuli a meo.] Sed amplexus sum eas.

s Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea.] Perseuerabo in illa innocentia, in qua vocatus sum. Et obseruabo me ab iniquitate mea: id est, non conuertar ad illam iniquitatem vbi prius fui in infidelitate.

t Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam, &c.] Per oculos, aspectus diuinitatis intelligitur: quia ipse

aspicit quicquid operatur homo in mandatis dei. In retributione beatorum, quia eam per altitudinem spei cõsidero.

u Cum sancto sanctus eris.] Cum eo qui a te sanctificatur.

x Et cum viro innocente, innocens eris.] Cum eo qui non corruerit vitis vitam suam.

y Et cum electo, electus eris.] Cum illo quem præscitum scis.

z Et cum peruerso, subuerteris.] Cum hæretico, qui male intelligendo peruerterit diuina eloquia, sicut alibi Iudæis ipse dominus loquitur: Si inceseritis peruerse corâ me, incedam & ego peruersus vobis. Cum sancto sanctus eris. Tu Christe sanctus natura es, quæ tu sanctificaueris, ab illo cognosceris, quoniam tu sanctus es. Vox prophetae ad Christum. Quem tu innocentem feceris: ab illo cognosceris, quod tu innocens es: quia nulli noceres, ideo innocens. Quem tu elegeris vt sit electus, ab illo cognosceris quod electus es, vt Paulus dixit: Comprehendam autem a quo comprehensus sum. Peruersi dicuntur, qui de rectitudine declinât ad peruersitatem, vt diabolus, & Iudas, & hæretici, & omnes superbi. Quoties deus facit iustam vindictam, reprehendunt illum: cum eligit pauperes & reprobos potentes, cum eligit piscatores, sicut Petram, & reliquit nobiles. Hoc peruersum videtur esse apud peruersos, vt propheta ait: Via domini recta, sed via vestra peruersa.

a Quoniam tu populū humilem saluum facies.] Quod superius diximus.

b Et oculos superborum humiliabis.] Quoniam tu populū humilem saluum facies, penitentiam agentem, & oculos superborum humiliabis: quia clati superbia, penitentiam agere dedignantur.

Leuit. 26. d.

Sec. 70.

Philip. 3. e.

Osee 14. d.

A exteriori non habent lumen, in tenebris non vident: ita & intellectus animæ nisi illuminetur ab altero, hoc est a Christo, non videt, sicut in euangelio dicit: Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Matth. 1. a

Matth. 6. c

Ephes. 5. b

a Domine deus meus illumina tenebras meas.] Hoc est ignorantiam cordis. Vnde scriptum est: Si lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Et Apostolus ait: Fuiſti aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino.

b Quoniam in te eripiar a tentatione.] Vox ecclesiæ. Nisi a deo eripiar, per me nequam possum.

c Et in deo meo transgrediar murum.] Murum dicit ecclesia peccata nostra: quem ædificamus, peccatis peccata augendo. Nisi a deo destruantur illa peccata, non possumus per nos transire ad deum.

d Deus meus impolluta viam.] Impolluta via hoc est, incarnatio eius: quia non est ex vitili semine, sed de spiritu sancto conceptus. Et aliter. Fides perfecta ecclesiæ, impolluta via eius dicitur, per quã deus venit ad nos.

e Eloquia domini igne examinata.] Eloquia domini sua madata, in hoc deo sunt placita: non quod ipsa sint examinata ab igne, aut quod fuissent inquinata: sed qui illa acceperit, faciant eum vt aurum mundum, purificatum per ignem.

f Protector est omnium sperantium in se.) Qui in eum credunt. Deus illos protegit qui sancto timore illum timet.

g Quoniam quis deus præter dominum: aut quis deus præter deum nostrum?) Hic trinitas intelligitur. Præter dominum quod dixit, deus pater intelligitur, Præter deum nostrum, filius: & tertia persona, id est, spiritus sanctus quia deus pater, deus filius, deus spiritus sanctus, vnus est deus.

h Deus qui præcinxit me virtute.) Per similitudinem, sicut homo præcingit vestimenta sua, vt nõ nocent pedibus, qui sunt sensus: & manibus, quæ sunt opera. Præcinxit, hoc est, vt restringant sinus cupiditatis, vt supra dixi, ne impediatur per cupiditatem. Vel aliter. Deus qui præcinxit me virtute: spiritus sanctus qui nos armat aduersus potestates iniquas, secundum Apostolum: Induite vos arma dei, & gladium spiritus sancti, vt possitis resistere diabolo. Conticeſcant nunc hæretici aspicientes hic trinitatem expressam, & cognoscant filium, quem minorem patre dicunt, primum a propheta prænuntiatum, non quasi priorem, sed nihil inferiorem.

i Et posuit immaculatam viam meam.) Hoc est, fidem meam: immaculatam viam meam, ne ab ea violater.

k Qui perfecisti pedes meos tanquam ceruorum.) Sicut cerui calcant pedibus spinas, & transiliunt sylvas: ita sancti calcant spinas, id est, peccata: transiliunt sylvas, id est, infidelitatem: & subeunt vsque ad deum, hoc est, vsque ad altitudinem charitatis. Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, ad transilienda sæculi huius impedimenta.

l Et super excelsa statuit me.) Excelsa, sancta ecclesia est: & Christus super excelsa, & excelsa super excelsa, id est, super sublime ecclesiæ. Super excelsa statuit me, spem meam in cælestibus collocauit.

m Qui docet manus meas ad prælium.) Opera mea aduersus

Ephes. 6. c

diabolum destructorem. Qui docet manus meas ad prælium ad debellanda facinora. n Et posuit vt arcum æreum brachia mea.) Arcum æreum, id est, intentio: brachia, fortitudo, hoc est, vt non deficiat bene agere.

o Dedisti mihi protectionem salutis tuæ.] Vox ecclesiæ ad Christum. Salutaris: quia ipse est salus nostra, vt dicit: Domini est salus. Dedisti mihi protectionem salutis tuæ: ne opprimar a malis.

p Et dextera tua suscepit me.] Dextera patris Christus est. Suscepit me ecclesia per incarnationem.

q Disciplina tua correxit me in finem.] Quem enim diligit dominus, corripit. Erigimur ergo qui prius corrueramus, cum cæsi a domino fuerimus.

r Et doctrina tua ipsa me docebit.] Necessè est dum sumus hic, sub doctrina esse. Vnde Paulus ait: Omnis, inquit, doctrina in præſenti non videtur esse gaudij sed mœroris, sed postea in futurum reddit fructum plurimum.

s Dilataſti gressus meos subtus me.) Sensus ecclesiæ sub me, sub potestate ecclesiæ. Dilataſti gressus meos subtus me, in amplitudine charitatis tuæ.

t Et non sunt infirmata vestigia mea.) Vestigia, exemplo

ecclesiæ, non sunt infirmata a successoribus: quia impressi sequentibus me. Hæc vox Christi post resurrectionem. u Persequar inimicos meos, & comprehendam illos.) Iudæos vtique qui ei iniuste inimici sunt facti. Vel aliter. Persequar inimicos meos, affectus carnales. Et comprehendam illos antequam ego comprehendar ab illis.

x Et non conuertar donec deficiant.) Non conuertar pugnare contra illos, vel non conuertar ab hac intentione donec deficiant, siue a malitia, siue a cogitationibus prauis. Affligam illos in multis malis, sicut iam factum tempore legimus Titi.

y Nec poterunt stare.) Quia iniqui & superbi erecti fuerant.

z Cadent supinus pedes meos.) Siue vt adorent, siue vt conculentur.

a Præcinxisti me virtute ad bellum.) Contra mortem, siue ministros eius. Præcinxisti me virtute, id est, fortitudine contra diabolum, vel contra ista supra dicta vitia.

b Supplantaſti insurgentes in me subtus me.) Illos qui super caput meum erigebantur.

c Et inimicos meos dedisti mihi dorsum.) Noluerunt enim conuertere faciem suam ad me. Et inimicorum meorum dedisti mihi dorsum. Inimici mei dorsum dant, quando confugiunt, & quando post me vadunt.

d Et odientes me disperdidisti.) Omnes inimicos ecclesiæ: vel ipsa vitia & peccata disperdidit deus. Et odientes me disperdidisti. Vnusquisque enim in malitia sua dispersus est.

e Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret eos, ad dominum, nec exaudiuit eos.) Quia indigni erant exauditione eius. Clamabunt. Qui clamabunt: Impij dæmones, & Iudæi, & hæretici clamabunt in futuro iudicio: nec erit qui saluos faciat eos: quia quando clamauit deus ad illos per prophetas, vel per reliquas scripturas, audire noluerunt: propterea illi clamabunt, & non erit qui exaudiat eos, vt Salomon

Hebr. 12. c

E

F

A Iomon ait: Vocauit, & renouistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Propterea & ego in interitum vestro ridebo: cum vobis quod timebatis superuenerit. Subſannabo, cum irruerit super vos repentina calamitas. Tunc inuocabitis me, & non exaudiam.

Prover. 1. c ec. vulg.

a Et comminuam illos vt puluerem ante faciem venti.] Comminuam illos, id est, illos supradictos affectus carnales pro nihilo deducam. Et comminuam illos vt puluerem ante faciem venti: quia aridi & sine imbre misericordie fuerunt proiecti, & comminuti sunt in superbia sua, & quasi puluis campi dispersi.

b Vt lutum platearum delebo eos.] In modum turbidi lutis.

c Eripe me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium.] Vox Christi ad patrem. Eripies me de contradictionibus populi Iudæi vtique: quia cum aliqui dicerent, verax est: illi contrario dicebant: non, sed seducit turbam. Erue me de illis populis infidelibus, qui mihi contradicunt. Tu erue a Iudæis infidelibus, & eorum caput, id est gentium constitue.

d Populus quem non cognoui seruiuit mihi.] Id est gætes quæ me nõ cognouerunt neque per fidem, neque per legem, seruiunt mihi. Populus quem non cognoui seruiet mihi. Ignorabam enim eum cum idolis seruiet: nunc credens, cognitus ac seruiens factus est mihi.

e In auditu auris obaudiuit mihi.] Obaudiuerunt mihi auribus, quia non viderunt mirabilia, neque meam præſentiam corporalem. Postea audierunt & crediderunt. Imbuentibus prædicatoribus accepit ecclesia autem spiritualem: quia intelligens custodiat præcepta diuina.

f Filij alieni.] Hoc idem & Esaias loquitur: Væ genti peccatrici, filiis alienis, populo pleno peccatis. Antiquo vocabulo, Iudæi filij dei appellati sunt: sed alienati, quia filij diaboli, effecti sunt. Et idem Iudæi, quorum pater diabolus est.

g Mentiri sunt mihi.] Quia in veritate non steterunt sicut & pater eorum.

h Filij alieni inueterauerunt.] Hoc est, quia noui hominis non receperunt aduentum, in veteri homine permanſerunt.

i Et claudicauerunt a semitis suis.] Claudicant: quia patre credunt, & filium non credunt. Vnum pedem habent, & alium non habent: inde claudicant in legis littera. Vox ecclesiæ.

k Viuit dominus.] Quem in sepulcro sub signaculorum positione clauerant.

l Et benedictus deus meus.] A deo patre. Viuit dominus, & benedictus dominus deus meus. Nunquid antea non vivebat? Sed hoc pro incarnatione dicit: sicut sanctus Paulus dicit: Qui mortuus est ad tempus, ex infirmitate carnis, sed viuit ex virtute dei. Iam enim non moritur: mors illi ultra non dominabitur.

m Et exaltetur deus salutis meæ.] Vox ecclesiæ ad Christum: Quia Christus exaltatus est in ascensione. Vel aliter. Exaltetur deus salutis meæ. In me semper excelsus sit, cuius vocatio salus mea est: ne quicquam de eo vile sentiam.

n Deus qui das vindictam mihi.] Subuertedo Iudæos: vel

Esa. 1. a

Rom. 6. b

ipsum traditorem Iudæam. Vel aliter. Deus qui das vindictam mihi. Vox ecclesiæ ad Christum. Dedit deus potestatem ecclesiæ ligandi & soluendi, & disciplinam faciendi, vt habuit potestatem Petrus & Paulus per spiritum domini, sicut dixit: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.

Iuc. 10. c

o Et subdidisti populos sub me.] Sub potestate ecclesiæ ad regendum gentes incredulas.

p Liberator meus dominus de gentibus iracundis.] Christus in passione a Iudæis clamantibus: Crucifige, crucifige eum, & ecclesia ab hæreticis, & anima ab vniuersis vitiis: quæ appellauit gentes.

q Et ab insurgentibus in me exaltabis me.] Id est, a persecutoribus.

r A viro iniquo eripies me.] Id est, a diabolo, vt dictum est, inimic⁹ homo hoc fecit.

s Propterea confitebor tibi & c.] Ecclesia dicit: Laudabo te in credentibus. Psalmum dicam tibi inter gentes, id est, laudabo & operabor. Propterea confitebor tibi in populis domine.

t Psalmum dicam nomini tuo.] Quia ego in his sum: ego confitebor tibi pater, & psallam. Vox prophetæ.

u Magnificans salutem regis ipsius.] Christi domini, quod resurrexit. Vel aliter. Propheta ad deum patrem loquitur: Quia sanitatem facit, & salutem per singulos: quia animas attrahit per prædicationem, vt sit salus credentium qui credunt in salutem regis ipsius.

x Et faciens misericordiam Christo suo Dauid.] Hoc est vni-genito suo. Dauid manu fortis interpretatur quod est Christus.

y Et semini eius vsque in finem.] Semen eius: hoc sunt sancti eius. Facit misericordiam dominus semper cum sanctis suis sine fine. Et faciens misericordiam Christo suo Dauid & semini eius vsque in sæculum: Ipsi mediatori Iesu domino, & populo ecclesiastico, qui per verbum eius credidit. Ipse fortissimus liberator nos ab nos mundo dignetur eruere, & in fide stabilire per euangelium: quia ipsi gloria & imperium cum æterno patre & spiritu sancto in cuncta sæcula sæculorum. Amen.

z In finem psalmus Dauid.] Psalmus vocem continet prophetæ de Christo loquentis. Iste psalmus in persona Christi cantatur per prophetam, & in persona ecclesiæ.

psalmus XVIII.

a Cæli enarrant gloriam dei.] Ex creaturis consequenter creator agnoscitur. Aliter: Cæli enarrant gloriam dei: Terra non potest enarrare. Secundum historiam cælum & terra cum cæteris creaturis suis gloriam dei narrant, vt ait Paulus: Per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, id est, ab intelligentibus intellecta conspiciuntur. Cælum, hoc est firmamentum. Vnde dixit. Et posuit deus firmamentum inter medium aquarum: id est, cælum. Aliter secundum sensum: Cæli apostoli, & quod est gloria, hoc est opus: & quod est narrare, hoc est annuntiare: quia prædicant gloriam dei. Et vt sciamus quia hoc est firmamentum quod & cælum, dicit in Genesi, Et appellauit deus firmamentum cælum. Annuntiat. Vnde & dominus ad discipulos: Omnia quæcunque audiui a patre moo, annuntiaui vobis.

Ioan. 19. e

Matth. 13. d

F

Rom. 1. e

Gen. 1.

Ioan. 15. b

b Dies dies eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.]

A Paria paribus retulit, quod ex ordine temporum, ad dei magis notitiam perueniamus. Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam. Dies hesternus, diem hodiernum annuntiat: & hodiernus dies, crastinum diei. Secundum sensum: dies, Christus. Et aliter. Dies, apostoli.

Ioan. 8. b

Matth. 5. b

Ioan. 11. d

Matth. 2. 6. c

Malach. 4. a

Matth. 12. c

1. Cor. 12. a

dicat scientiam. ^a Non sunt loquelæ, neque sermones: quorum non audiantur voces eorum. ^b In omnem terram exiit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. ^c In sole posuit tabernaculum suum: ^d & ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo. ^e Exultauit vt gigas ad currendam viam: ^f a summo cælo egressio eius, & occurus eius vsque ad summum eius, ^g & non est qui se abscondat a calore eius. ^h Lex domini immaculata: ⁱ conuertens animas, ^k testimonium domini fidele, ^l sapientiam præstans paruulis: ^m iustitiæ domini rectæ latificans corda: ⁿ præceptum domini lucidum: ^o illuminas oculos. ^p Timor domini sanctus permanet in sæculum sæculi: ^q iudicia domini vera iustificata in semetipsa. ^r Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, ^s & dulciora super mel & fauam. ^t Etenim seruus tuus custodit ea: in custodiendis illis retributio multa. ^u Delicta quis intelligit? ^v ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. ^w Si mei non fuerint

mo sapientiæ, alij sermo scientiæ. Lex domini irreprehensibilis. Lex ipse est Christus, qui non venit legem solvere, sed adimplere. Irreprehensibilis: quia non habuit peccatū. ^h Lex domini immaculata. ⁱ Qui per creaturas deū ante laudauerat, nūc eū per donationē legis incipit predicare.

D Matth. 5. b

Matth. 11. d

Matth. 10. c

E 1. Ioan. 4. d

1. Tim. 3. d

Ioan. 15. b

F Ioan. 17. d

ⁱ Conuertens animas. ^j De captiuitate in libertatem. ^k Testimonium domini fidele. ^l Quale testimonium: Nisi quia dixit: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris? Fidele: quia non mentitur. ^m Sapientiam præstans paruulis. ⁿ Paruulis non sensu, sed humilitate. Vnde scriptum est: Quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. ^o Iustitiæ domini rectæ latificantes corda. ^p Iustitiæ, id est, iudicia: Recte: quia recte iudicat deus, & a rectis recta habentur. Latificantes corda, animas sanctorum. ^q Præceptum domini lucidum. ^r Nouum testamentum. ^s Illuminans oculos. ^t Hoc est, oculos cordis. ^u Timor domini sanctus permanet &c.) Timor cū charitate: Vnde dixit: Perfecta

charitas foras mittit timorem. Timeat non timore gehēnæ, aut timore pœnæ, sed timore sancto: sic timeat, vt quem amat non perdat per negligentiam. ^q Iudicia domini vera iustificata in semetipsa. ^r Non ab alio, sed a semetipsis. Neminem enim fallit deus. ^s Desiderabilia super aurum & lapidem &c.) Super omnes thesauros mundiales dilecta. ^t Et dulciora super mel & fauam. ^u Quia nullum metallū pretiosum, iudiciis aut sapientiæ dei comparari potest: neque aurum aut lapis pretiosus, neque quod ad ornamentum & vestitum pertinet, neque mel vnde pascitur. His duabus rebus homo vestitur & pascitur, vt Paulus: Habentes victum & vestitum, his contenti sumus. Si fueris lapis pretiosus, & probatus sicut aurum, mereberis intelligere iudicia & sapientiam dei. ^v Etenim seruus tuus custodit ea, &c.) Propter quid custodit ea, nisi in custodiendis illis retributio multa? Si custodieritis, inquit dominus, præcepta mea, manebitis in dilectione mea. Quæ maior retributio quam vt quis diligatur a deo?

^u Delicta quis intelligit? ^v Qui in delictis est, id est, in peccatis, iudicia dei non intelligit: neque sua peccata, quamdiu est in delictis. Delicta quis intelligit? Tertia laudis diuino, qua docet impossibile legis, quo per præuaricationem legis peccatum magis apparuerat in mundo, euangelij gratia fuisse completum: neque posse quemquam a cogitationum fordibus liberari, nisi per aduentum spiritus sancti. Dilecta quis intelligit, nisi scrutator cordium deus, qui & potest ea dimittere? ^x Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.) Ab occultis, id est, præteritis peccatis: & ab alienis, hoc est, quæ futura sunt, & adhuc ad me non venerunt. Vel aliter. Ab occultis, id est, omnibus quæ in me sunt, & ab alienis, peccatis: quia diabolus habuit in occulto superbiam, & proiectus est: postea alienus erat ab Adam antequam ipse Adam peccasset. Sed postquam consensit ei, superbia & voluntate coniuncti sunt, & de vno peccato fecit sibi duo iudicia diabolus, vt dupliciter iudicaretur: quia & se & alium occidit. ^y Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.) Si ista peccata

A peccata nō fuerint mihi dominata, tūc ero immaculatus. ^a Et emundabor a delicto maximo. ^b Id est a superbia: quia superbia initium est omnis peccati. ^c Et erunt vt complacant eloquia oris mei. ^d Tunc tibi placebunt eloquia mea.

^e Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. ^f Id est, de recordatione humilitatis. ^g Domine adiutor meus & redemptor meus. ^h Adiutor in tribulatione, & in necessitatibus. Et redemptor meus: quia tu me redemisti sanguine tuo pretioso. Tu es adiutor humani generis, cū nos ad te accedere facis. Tu es redemptor: quia nos tua passione ac resurrectione ab interitu redemisti, qui nos iugiter in lege tua gradientes custodire digneris: quia tibi est cum æterno patre & spiritu sancto honor & gloria in sæcula seculorum. Amen. ⁱ In finem psalmus David. ^j Istum psalmum propheta in persona ecclesiæ canit de Christo. Præuidebat propheta Christum ad redemptionem nostrā venire in carne, & pro inimicis orare. Inde dixit: Exaudiat.

^k Exaudi te dominus in die tribulationis: ^l super salutare tuum exultabit vehementer. ^m Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ⁿ Quoniam

^o Domine in virtute tua lætabitur rex: ^p super salutare tuum exultabit vehementer. ^q Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^r Quoniam

^s Domine in virtute tua lætabitur rex: ^t super salutare tuum exultabit vehementer. ^u Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^v Quoniam

^w Domine in virtute tua lætabitur rex: ^x super salutare tuum exultabit vehementer. ^y Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^z Quoniam

^a Domine in virtute tua lætabitur rex: ^b super salutare tuum exultabit vehementer. ^c Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^d Quoniam

^e Domine in virtute tua lætabitur rex: ^f super salutare tuum exultabit vehementer. ^g Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^h Quoniam

ⁱ Domine in virtute tua lætabitur rex: ^j super salutare tuum exultabit vehementer. ^k Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^l Quoniam

^m Domine in virtute tua lætabitur rex: ⁿ super salutare tuum exultabit vehementer. ^o Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^p Quoniam

^q Domine in virtute tua lætabitur rex: ^r super salutare tuum exultabit vehementer. ^s Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^t Quoniam

^u Domine in virtute tua lætabitur rex: ^v super salutare tuum exultabit vehementer. ^w Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^x Quoniam

^y Domine in virtute tua lætabitur rex: ^z super salutare tuum exultabit vehementer. ^a Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^b Quoniam

^c Domine in virtute tua lætabitur rex: ^d super salutare tuum exultabit vehementer. ^e Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^f Quoniam

Exaudiat te dominus & impleat omnes petitiones tuas. Quando dixit Christus ad patrem: Clarifica me pater apud te ipsum claritate quam habui priusquam mundus fieret. Et alibi: Pater sancte serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt quomodo nos vnum sumus, sic & illi vnum sint.

^q Nunc cognoui, quoniam saluum fecit dominus Christum suum. ^r Nunc dicit propheta ad tempus quando accepit spiritum sanctum. Tunc cognouit, quod saluaret deo pater filium suum. ^s Et exaudiet illum de celo sancto suo. ^t Id est, de semetipso, & de sancta ecclesia. ^u In potentibus salus dextera eius. ^v Potentibus, sanctæ ecclesiæ: quibus salus facta est per Christū, qui est dextera eius, id est, dei patris: quia habet ecclesiæ ligandi & soluendi potestatem, & disciplinam faciendi. Et dominus: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes, & virtutes omnes inimici. Vnde Paulus dicit: Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in charitate? In potestatis salus dextera eius. ^w In illa potentia quæ victor ab inferis resurrexit. ^x Hi in curribus, & hi in equis: ^y nos autē in nomine domini dei nostri inuocabimus. ^z Ipsi obligati sunt & ceciderunt: ^a nos autem resurreximus & erecti sumus. ^b Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

^c Domine in virtute tua lætabitur rex: ^d super salutare tuum exultabit vehementer. ^e Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^f Quoniam

^g Domine in virtute tua lætabitur rex: ^h super salutare tuum exultabit vehementer. ⁱ Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^j Quoniam

^k Domine in virtute tua lætabitur rex: ^l super salutare tuum exultabit vehementer. ^m Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ⁿ Quoniam

^o Domine in virtute tua lætabitur rex: ^p super salutare tuum exultabit vehementer. ^q Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^r Quoniam

^s Domine in virtute tua lætabitur rex: ^t super salutare tuum exultabit vehementer. ^u Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^v Quoniam

^w Domine in virtute tua lætabitur rex: ^x super salutare tuum exultabit vehementer. ^y Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^z Quoniam

^a Domine in virtute tua lætabitur rex: ^b super salutare tuum exultabit vehementer. ^c Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^d Quoniam

^e Domine in virtute tua lætabitur rex: ^f super salutare tuum exultabit vehementer. ^g Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^h Quoniam

ⁱ Domine in virtute tua lætabitur rex: ^j super salutare tuum exultabit vehementer. ^k Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^l Quoniam

^m Domine in virtute tua lætabitur rex: ⁿ super salutare tuum exultabit vehementer. ^o Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^p Quoniam

^q Domine in virtute tua lætabitur rex: ^r super salutare tuum exultabit vehementer. ^s Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^t Quoniam

^u Domine in virtute tua lætabitur rex: ^v super salutare tuum exultabit vehementer. ^w Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. ^x Quoniam

D Ioan. 17. d

Ibidem d

E Luc. 10. e

1. Cor. 4. d

Ioan. 18. b

F

Luc. 22. b

A labiorum eius nō fraudasti eum. Et hoc est, quādo dominus dixit: Pacem meam do vobis: pacem meam relinquo vobis.

Gen. 14. c
a Quoniam praeuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Hoc est a longe, quando Melchisedek benedixit Abraham. Et deinde quotquot benedictiones in Patriarchis vsque ad aduētum Christi fuerunt, Christus in ipsis benedictus est. Quoniam praeuenisti eum, hoc est, ante praeuenit eum in benedictionibus dulcedinis, quam a Iudæis fel porrectū gustasset: quia antea eum istæ benedictiones praeuenerunt. Gustauit & noluit bibere. Gustauit: quia de morte nostra suscepit. Noluit bibere: quia die tertia resurrexit. Noluit bibere: hoc est, nō permansit in morte.

Matth. 27. d
b Posuisti super caput eius coronam de lapide precioso. Corona dei: ecclesia ex variis gentibus congregatio est. De qua Paulus sub persona credētium ait: Gaudium & corona mea.

Philip. 4. e
c Vitam petiit, & dedisti ei. Ut homo mortuus est: ut homo resurrexit. Deus quippe vitam postulare nō potuit.

d Longitudinem dierum in seculum seculi. Impia synagoga conticeat. Quis hominū uiuit in seculum, & in seculum seculi? Dauid & Salomon, non amplius quam quadragenis annis regnauerunt.

Ioan. 12. e
e Magna est gloria eius in saluati tuo. Impletum est quod ipse in euangelio postulauit: Pater, glorifica me apud te metipsum. Magna gloria eius in saluati tuo: Ac si dicat: Magna est gloria eius: magnum est hominem assumptū esse ad dexteram dei patris.

Matth. 17. e
f Gloriam & magnum decorem impones super eum. Gloriam, resurrectionis. Decorem, quando in mōte resplenduit facies ei⁹ sicut sol, & vestimenta eius facta sūt alba sicut nix.

g Quoniam dabis ei benedictionem in seculum seculi. Quia omnis creatura benedicit eum.

h Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Hoc est: erit tecum semper in cœlis. Lætificabis eum in gaudio cū vultu tuo. Tunc lætificabis filium in gaudio: cum adunata fuerit illa multitudo sanctorum, & numerus restitutus ei. Gaudebit Christus pro acquisitis, pro quibus passus est.

i Quoniam rex sperat in domino. Secundum corporis dispensationem: vel homo assumptus in diuinitate.

k Et misericordia altissimi non commouebitur. Nec humanitas filij, nec ecclesia primitiua, in finem cōmouebitur. Vsq̄ huc propheta locutus est in persona ecclesiae ad deum patrem de humanitate Christi: modo loquitur ad diuinitatem. Vnde dixit.

l Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis. Inueniatur inimici tui potestatem tuam, ut reuertantur in bonum. Inueniat potestas dei illos qui in humilitate noluerunt Christum credere: inueniat illos in vindicta.

m Dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Odientes se, nimia clemētia dei vult conuerti, cum etiam inimicos suos inuenire desiderat.

n Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui. In bonā partem, ut comburantur illorum peccata. Sicut clibanus intrinsecus ardet, sic illorum conscientia intrinsecus ardebit: eo quod bona non fecerunt.

o Domine in ira tua conturbabis eos. Et hic clemētia dei

non punit, sed turbat: ut ad pœnitentiam conuertantur.

D p *Deuorabit eos ignis.* A spiritu sancto illorum peccata. Deuorabit ignis, in tempore vultus dei: cum venerit iudicare mundum.

q *Fructum eorum de terra perdes.* Id est, ipsos perdes, vel opera ipsorum de sancta ecclesia. Et comedet eos ignis. Iste ignis est de quo dominus in euangelio ait: Ignem veni mittere in terrā, & quid volo nisi ut ardeat? De hoc igne & duo quibus in itinere scripturas saluator aperuit dicebant: Nōne cor nostrum ardēs erat in via, cum aperiret nobis scripturas?

r *Et semen eorum a filiis hominum.* Semē, id est, filios qui generati sunt in mala doctrina: A filiis hominum, id est, a confortio bonorum, perdes illos.

s *Quoniam declinauerunt in te mala.* Iudæi quod super se per iustam vindictam recipere debuerāt, in Christum declinauerunt, quando dixerūt, quod dignus erat morte: & expedit ut vnus moriatur quā ut tota gens pereat.

t *Cogitauerunt consilium quod non potuerunt stabilire.* Quando dixerunt ad Pilatum: Domine recordati sumus, quod seductor ille dixit adhuc viuens: post diem tertium resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum vsque ad diem tertium. At ille: Habetis custodiam: ite custodite sicut scitis. Et postea posuerunt sigilla: sed mortui tenere viuētem non potuerunt. Resurrexit: quod illi nec voluerunt, nec crediderunt. Tunc nō potuerunt stabilire consilium quod cogitauerunt.

u *Quoniam pones eos dorsum.* Duobus modis. Dorsum, quia semper terrena desiderant. Aliter: Dorsum, ut retro cadent, aut quando respiciunt retro.

x *In reliquiis tuis praeprabis vultum eorum.* Pro reliquiis in Hebræo, in bonis habet. Sensus itaque iste contextitur: Ad similitudinem sanctorum quos tibi de omni orbe seruaasti: etiam eos qui tormentis purgati sunt, esse facias: ut iuxta vultum sanctorum: vultus quoque esse incipiant peccatorum: Hoc est ut tales sint qui peccatores fuerūt: quales & hi qui facti sunt. Vel aliter: In reliquiis tuis praeprabis vultum eorum: id est, prophetas, quos patres eorum occiderunt. Reliquiē eorum, filij Iudæorum: qui occiderunt caput prophetarum: Vt illa vindicta quæ cepit a prophetis, veniat super illos qui dominum occiderunt. Aliter: In reliquiis tuis praeprabis vultum illorum: hoc est, per Eliam & Enoch credituri sunt in finem. Præprabis vultum illorum: ad te credentium: ut illud: Vt cōuertat corda patrum in filios.

y *Exaltare domine in virtute tua.* Vox ecclesiae. Exaltare in virtute tua: id est, demonstra tuam potestatem, & maiestatem qua prius venisti in humilitate: sed modo veni in maiestate.

z *Cantabimus & psallemus virtutes tuas domine.* Cantabimus in corde: psallemus in opere, virtutes tuas annunciamus.

a *In finem pro assumptione matutina psalmum Dauid.* Matutina assumptio, resurrectionis dominicæ, & ascensionis ad patrem significat sacramentum. Hanc inscriptionē Hebræi aliter habēt: Pro ceruo matutino: & interpretatione peruersa putat de Hester totum vigesimum primum psalmū esse compositum: quod videlicet ipse periculum, & intercessione

A tercessione apud regem, sit de periculo Israeliticus populus liberatus. Sed nos ceruum qui interficiat serpentes, & venena consumat, nullum alium nisi Christum intelligimus, sicut totius psalmi contextus ostendit.

Psalmus XXI.

D *Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* Hoc versiculo dominus in cruce pēdens vsus est. Ex quo animaduertitur totū psalmum a domino in cruce posito decantari. Quod autem habet in medio, intendem mihi: in Hebræis codicibus non habetur, & appositum vox domini declarat, quæ etiam illud in euangelio prætermisit: Ac si dicat: Quare me dereliquisti? Hic humanitas loquitur quomodo derelicta fuit in Adā, quando præceptum transgressus est. Vel in passione derelictus Christus pro parte carnis.

b *Longe a salute mea verba delictorum meorum.* Longe: Hic diuinitas loquitur. Verba delictorum meorum: quia nostra peccata sua reputat. Nam in salute sua nullū est peccatum: sed a peccatore longe est salus. Vel aliter: Longe a salute mea verba delictorum meorum. Aquila hunc locum sic interpretatus est: Longe a salute mea verba gemitus mei: Symmachus, verba gemituum meorum: Quinta & sexta aditio: verba clamoris mei. Et est sensus iuxta ceteros interpretes: Gemitus mei atque conatus quibus semper populum Israel saluare cupiebam, longe facti sunt a salute mea: quam populo tribuere cupiebam: quia ipsi noluerunt recipere fanitatem. Iuxta Lxx. vero interpretes iste sensus est: Hoc quod salutem deprecor, quod me conqueror derelictū: non ex propria persona loquor, sed ex populi, cuius peccata in meo corpore ipse suscepi. Vnde dico: Longe sunt a salute mea, verba ista quæ fundo. Non enim tam mihi salutem postulo qui deus sum, quam populo qui salute indiget.

c *Clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi.* In die pendens non exauditur a patre: nocte refugit ab inferis victor. Aliter: Qui in gaudio non exauditur, exauditur in lachrymis. Vnde ait: Non in stultitiam mihi, id est, non frustra clamaui. Et Aquila trāstulit ex Hebræo dicens: Et nocte, & non tacebis: Id est, audies me: respondebis mihi: facies quod orauī. Deus meus clamabo per diē, nec exaudies, & nocte. Clamaui Christum in cruce, & orauit pro suis: exauditus, & non exauditus. Exauditus pro prædestinatis: sicut in octo millibus, vel pro illis centum viginti & quingentis fratribus. Et non exauditus: hoc est pro illis qui non erant prædestinati. Vnde dixit euangelicā: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Ergo dies hic pro bonis, & nox pro malis intelligitur. Vel dies & nox, prosperitas, & aduersitas in ecclesia. Ecclesia non exauditur in prosperitate, ut non se extollat: & non exauditur in aduersitate, ut amplius mundetur. Et non ad insipientiam mihi: id est filius cōæternus patri, scit omnia, cur non sit exauditus in die passionis: id est pro filiis mortis, & prosperitate, & tribulatione ecclesiae suæ.

d *Quia autem in sancto habitas: laus Israel.* Vox prophetæ. In sancto habitas, hoc est in suo corpore, vel in cælo, siue in ecclesia.

e *In te sperauerunt patres nostri domine, sperauerunt & liberaasti eos, &c.* Sperauerūt patriarchæ & prophetæ, vel reliqui

& liberaasti eos: id est de Aegypto vel de Babylonia. Non sunt cōfusi: quia quod promisisti adimplesti: hoc est terram repromissionis, & vitam longam. Aliter: In te sperauerunt patres nostri, doctores ecclesiae. Non sunt confusi: quia spes ipsorum semper est.

f *Ego autem sum vermis & non homo.* Hoc propter humilitatem assumpti corporis loquitur: Esaiā quoq; eadem concinente: Ne timeas vermis Iacob.

g *Opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Quod maius opprobrium quam crucis? Et despectio plebis: id est Iudæi populi derisus. Cur vermis & non homo: dum dicit in euangelio: Venit filius hominis redimere quod perierat: Christus & vermis dicitur & homo. Vermis, ut ait propheta: Noli timere vermis Iacob. Et homo, quia ex Maria natus, assimilatur sua natiuitas vermi: quia vermis qui in ligno nascitur nō habet patrem, nisi matrem. Et Christus ex Maria est natus absque coitu viri. Duo habitacula fecit deus, cœlum & terram. Cœlū habitatio angelorum, & terra habitatio vermiū. Fecit deus vermē ascendere in cœlū, & angelum in terrā. Christum per humilitatē super omnes angelos ascendit, & diabolus per superbiam proiectus est in terram. Opprobriū hominū, & abiectio plebis. Opprobriū, quādo dixerūt Iudæi: Tu discipulus illius sis. Abiectio, quādo eiecerunt eum extra ciuitatem, & crucifixerunt eum.

h *Omnes videntes me irridebant me.* Pro parte malorum dicitur: sicut & ipsi Iudæi dixerunt: Si filius dei es, descende de cruce: vel, Aue rex Iudæorum.

i *Locuti sunt labiis, & mouerunt caput.* Locuti sunt labiis, quia quod habebant in corde, hoc loquebantur in verbis. Mouerunt caput, id est, reliquerūt vnum caput quod est Christus, & fecerunt multa sibi capita dæmoniorum.

k *Sperauit in domino, eripiat eum, saluum faciat eum quoniam vult eum.* Vox prophetæ de humanitate loquitur. Sperauit in domino: hoc est, humanitas in diuinitate. Eripiat eum: id est, de Iudæis. Quoniam vult eum, id est, deus pater voluit talem filium habere sine peccato, per quē peccata mūdi tollerent: ut ait propheta: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægritudines nostras portauit.

l *Quoniam tu es qui eduxisti me de vêtre.* Vox humanitatis: Eduxisti me de vêtre, id est, de vtero sanctæ Mariæ, vel de synagoga, quia per vaticinium prophetarum conceptus est, & ad sensum spiritualem, quasi de ventre eductus est.

m *Spes mea ab uberibus matris meæ.* Id est, vbera matris nō dedignatus est fugere Christus, id est, ab vberibus Mariæ. Vel vbera matris: lex synagoga. Duo vbera habere dicuntur: quia litteram & sensum habent: Sed ipsi, id est Iudæi, vna vbera susceperunt, hoc est, quia litteram legis tantummodo obseruant.

n *Deus meus es tu, ne discedas a me.* In die passionis.

o *Quoniam tribulatio proxima est.* Vt ipse dixit: Surgite: eamus: ecce appropinquabit qui me traditurus est.

p *Non est qui adiuret.* Neque angelus, neque homo, nisi tu pater.

q *Circūdederunt me vituli multi.* Vituli lasciuientes, id est, Iudæi qui lasciuientes & incontinentes erant.

r *Tauri pingues circūdederunt me.* Pro pinguibus Symmachus altiles interpretatus est. In Hebræo verbum ponitur [?] quod & ignominia transferri potest: quia circūdederunt me. Tauri dicuntur propter superbiam illorum,

Matth. 27. e

Luc. 1. b

Ioan. 14. d

Esa. 53. b

Matth. 27. e

Ioan. 9. f

Luc. 19. b

Esa. 41. d

A id est, principes illorum Anna & Caiphas, vel reliqui. Pingues, propter crassitudinem malitia.

a *Aperuerunt in me os suum.*] Quando dixerunt, crucifigatur.

b *Sicut leo rapiens & rugiens.*] Id est, quando de illo cogitabant quomodo eum interficerent. Rapiens, quando cum gladiis, & fustibus eum comprehenderunt.

c *Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt ossa mea.*] Sic voluerunt Iudaei Christum extinguere quasi aqua, quae hauritur & dispergitur, & non reuertitur. Dispersa sunt omnia ossa mea. Ossa Christi, apostoli dicuntur: quia sicut caro ab ossibus roboratur: ita & corpus Christi, quod est ecclesia, ab apostolis vel doctoribus firmatur.

d *Factum est cor meum.*] Cor Christi, ecclesia intelligitur, antequam Christus ascenderet in crucem, quae dura videbatur esse: quia pauci pro nomine illius patiebantur. Vnde dicitur: Pro iusto quis moritur?

e *Tanquam cera liquecens.*] Quia postquam Christus ascendit in crucem: postea omnes sancti ceperunt tribulationem pro ipso sustinere propter spem retributionis futuri muneris.

f *In medio ventris mei.*] Hoc est in medio ecclesiae. Factum est cor meum tanquam cera liquecens in medio ventris mei. Sapientia mea quae prius non intelligebatur, accensa igni passionis incaluit: & suscepta est ab ecclesia.

g *Exaruit tanquam testa virtus mea.*] Testa antequam in igne ponatur, infirma est: postquam in igne ponitur, roboratur. Et Christus posteaquam in patibulum crucis ascendit, suam ecclesiam roborauit. Ergo non aruit sicut foenum ut cadere: sed quasi testa ut firmaretur.

h *Lingua mea adhaesit faucibus meis.*] Id est, linguae apostolorum obmutuerunt tempore passionis: licet vnus locutus est, tamen negando non confitendo, id est, Petrus. Nam discipuli seruantes praeccepta mea, de me in posterum loquuntur.

i *Et in limum mortis deduxerunt me.*] Hoc est, in incarnationem vel in infernum, quando animas sanctorum exinde deduxit secum. Et in limum mortis deduxerunt me. Sicut impios quos ventus proiecit: ita me existimauerunt in mortem decidere, tanquam si resurgere non valerem.

k *Quoniam circumdederunt me canes multi.*] Canum proprium est, ut domino suo congaudeant, & latronem allatrent. Canes hic Iudaei intelliguntur, qui allatruerunt Christum, & latroni congauisi sunt, hoc est Barrabae: quando illum petierunt, & Christum occiderunt. Quoniam circumdederunt me canes multi: non loquentes recta, sed latrantes iniqua.

l *Concilium malignantium obsedit me.*] Congregatio Iudaeorum. Canes multi. Pro canibus in Hebraeo habet chelabim כלבים, quod Aquila & Theodotio venatores interpretati sunt. Concilium malignantium obsedit me. Iudaei obsederunt, id est, circumdederunt Christum.

m *Foderunt manus meas & pedes meos.*] Praeteritum pro futuro ponitur. Foderunt, clauos fixerunt: & fructum magnum inuenerunt, id est, salutem gentium.

n *Et dinumerauerunt omnia ossa mea.*] In cruce distenta

conspexerunt membra sua.

o *Ipsi vero considerauerunt & conspexerunt me.*] Dicentes: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere.

p *Diuiserunt sibi vestimenta mea.*] Facientes vniciuique militi partem suam.

q *Et super vestem meam miserunt sortem.*] Tractantes de tunica: Non scindamus eam: sed sortiamur de ea cuius sit. Vel aliter: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Quod quattuor milites fecerunt quattuor partes, & tunicam non diuiserunt: significabat vnitatem ecclesiae, quod non scinderetur. Volunt haeretici eam scindere, sed non possunt.

r *Tu autem domine ne elongaueris auxilium tuum a me.*] Humanitas ad diuinitatem loquitur, ut auxiliaretur ei in tempore passionis. Tu autem domine ne elongaueris auxilium tuum a me, sed protinus me refuscita.

s *Ad defensionem meam conspice.*] Ne quid mihi pars inferni illa voracis praualeat. **t** *Erue a frama animam meam.*] Erue a gladio vel malitia Iudaeorum. Vel erue animam meam de illa potestate, quae seducendo iugular.

u *Et de manu canis vnica meam.*] Canes, Iudaei. Vnica, id est, anima Christi. Vnica dicitur, quia non habet peccatum illa anima: & aliae animae ab ipsa mundantur. Vel vnica, ecclesia: & de manu canis, de ore inferni: qui more canino auide deuorat.

x *Saluum me fac de ore leonis.*] Os leonis, populus Iudaeus, propter crassitudinem malitiae suae. **y** *Et a cornibus vnicornium humilitatem meam.*] Vnicornis, ipse populus Iudaeus intelligitur: quia vnum cornu habet, id est, vnā legem: vnde ventilabat omnes gentes, ante praeruaricationem illorum. Et a cornibus vnicornium humilitatem meam. A satellitibus satanae, per quos homines singulariter in superbia exaltantur. Vique huc de passione dixit: nam de resurrectione loquitur, cum dicit.

z *Narrabo nomen tuum fratribus meis.*] Vox Christi. Fratres, apostoli, postquam resurrexit, ut ipse ait: Ite nuntiate fratribus meis, ut eant in Galileam, ibi me videbunt.

a *In medio ecclesiae laudabo te.*] Hoc est, in vnitatem ecclesiae: in medio credentium populorum. Laudabo te, predicabo te. **b** *Quoniam dominum laudate eum.*] Omnes sancti qui timore sancto, illum timent, laudant eum.

c *Vniuersum semen in iacob magnificate eum.*] Id est, populus minor, supplicatores vitiorum magnificate illum: Christianorum vtique semen, cui seruiet maior.

d *Timent eum omne semen israel.*] Hoc est, omnes videntes deum, qui in eum per baptismum, videtis me deum. **e** *Quoniam non spreuit, neque despesit deprecationem pauperis.*] Meam, qui pro vobis factus sum pauper. Vel populos Christianos non spreuit deus, sed exaudiuit.

f *Neque auertit faciem suam a me.*] Sed resuscitauit me mortuis. **g** *Et cum clamarem ad eum exaudiuit me.*] Respondens: Et clarificaui, & iterum clarificabo: Christus exauditus est in passione, & ecclesia in tribulatione.

h *Apud te laus mea.*] Id est, apud patrem, ut dixit: Ego & pater vnum sumus. Apud te laus mea in ecclesia magna, quae per omnem orbem terrarum credulitate diffusa est,

catum illa anima: & aliae animae ab ipsa mundantur. Vel vnica, ecclesia: & de manu canis, de ore inferni: qui more canino auide deuorat.

x *Saluum me fac de ore leonis.*] Os leonis, populus Iudaeus, propter crassitudinem malitiae suae. **y** *Et a cornibus vnicornium humilitatem meam.*] Vnicornis, ipse populus Iudaeus intelligitur: quia vnum cornu habet, id est, vnā legem: vnde ventilabat omnes gentes, ante praeruaricationem illorum. Et a cornibus vnicornium humilitatem meam. A satellitibus satanae, per quos homines singulariter in superbia exaltantur. Vique huc de passione dixit: nam de resurrectione loquitur, cum dicit.

z *Narrabo nomen tuum fratribus meis.*] Vox Christi. Fratres, apostoli, postquam resurrexit, ut ipse ait: Ite nuntiate fratribus meis, ut eant in Galileam, ibi me videbunt.

a *In medio ecclesiae laudabo te.*] Hoc est, in vnitatem ecclesiae: in medio credentium populorum. Laudabo te, predicabo te. **b** *Quoniam dominum laudate eum.*] Omnes sancti qui timore sancto, illum timent, laudant eum.

c *Vniuersum semen in iacob magnificate eum.*] Id est, populus minor, supplicatores vitiorum magnificate illum: Christianorum vtique semen, cui seruiet maior.

d *Timent eum omne semen israel.*] Hoc est, omnes videntes deum, qui in eum per baptismum, videtis me deum. **e** *Quoniam non spreuit, neque despesit deprecationem pauperis.*] Meam, qui pro vobis factus sum pauper. Vel populos Christianos non spreuit deus, sed exaudiuit.

f *Neque auertit faciem suam a me.*] Sed resuscitauit me mortuis. **g** *Et cum clamarem ad eum exaudiuit me.*] Respondens: Et clarificaui, & iterum clarificabo: Christus exauditus est in passione, & ecclesia in tribulatione.

h *Apud te laus mea.*] Id est, apud patrem, ut dixit: Ego & pater vnum sumus. Apud te laus mea in ecclesia magna, quae per omnem orbem terrarum credulitate diffusa est,

Matth. 23. c

Ioan. 6. d

Philip. 2. b

Rem. 8. b

Ioan. 12. e

Ioan. 10. c

A a *Vota mea domino reddam coram timentibus eum.*] Vota Christi, natiuitas vel passio: vota ecclesiae, opera bona. Vel mysterium corporis ac sanguinis mei offeram, cum his qui in eius timore haec celebrant.

b *Edent pauperes, & saturabuntur.*] Pauperes, apostoli: edent, corpus Christi.

c *Laudabunt dominum qui requirunt eum.*] Per fidem & opera cognoscentes, quod ipse est panis viuus qui de caelo descendit.

d *Viuent corda eorum in saeculum saeculi.*] Cor, anima ipsorum. Sine fine, quia qui manducauerit ex hoc pane, viuet in eo spiritualis scelus in sempiternum.

e *Remiscentur & conuertentur ad dominum omnes fines terrae.*] Hoc est, fecit dominus deus populum Christianum, ut recordaretur in eum: & reuerteretur de viis suis prauis. Omnis multitudo gentium recognoscent se in tenebris inuolutos: ideo accedunt ut illuminentur.

f *Et adorabunt in conspectu eius vniversa familia gentium.*] Er hic adorant, & in futuro: Quia iuxta Apostolum ipsi floctentur omnia genua.

g *Quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.*] Regnum diaboli cecidit: & regnum Christi aduenit. Ascendente eo in caelis, omnia subiecta sunt ei.

h *Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terrae.*] Id est, apostoli vel carteri sancti, manducauerunt corpus Christi, ut dixit superius. Diuites terrae, hoc est in fide & opere vel virtutibus: cognoscentes, quia suavis est dominus.

i *In conspectu eius cadent vniversi qui descendunt in terram.*] Procidant, id est, peccatores in die iudicij in conspectu dei erunt. Descendant a superbia saeculi, ut adorent in sensu humilitatis purae.

k *Anima mea illi viuet.*] Ecclesia, quae iam non sibi viuit: viuit autem Christus in ea. Vel aliter. Anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi. Anima Christi viuit deo patri: & mors ei ultra non dominabitur. Vel ecclesia viuet Christo. Semen meum, filij ecclesiae: seruiet ipsi, populus credentium.

l *Annuntiabitur domino generatio ventura.*] Propheta dicit, Generatio ventura, hoc est, populus gentium: qui veteri erant antequam Christus veniret in mundum ad credendum ei. Vel generatio ventura, hoc est, in diem iudicij tota integra claritas.

m *Annuntiabitur caeli iustitiam eius.*] Hoc est, apostoli vel doctores. Iustitiam eius, hoc est, mandata illius. **n** *Populus qui nascetur.*] Hoc est, per verbum praedicationis. **o** *Quem fecit dominus.*] Hoc est, praedestinavit ante saecula. Populo qui nascetur, quem fecit dominus. Qui per fidem accedens, per baptismum est renatus in Christo. Qui nobis praestare dignetur in conspectu nostro habere vulnera eius: & cum Thoma palpantes fixuram clauorum illius: vel de omni humilitate passionis eius iugem memoriam facientes: cum suspirio etiam eum pro peccatis nostris inferna penetrasse recolentes, ea semper agamus in hoc corpore terreato, ut ipsi copulari mereamur in regno. Amen.

p *Psalmus iste continet vocem ecclesiae, collaudantis Christum.*

Dominus pascit me, &c.] De isto pastore & Ezechiel loquitur: Suscitabo pastorem, & pascet eos: seruus meus Dauid. Vel aliter: Pastor bonus, qui animam suam pro me posuit, aequo me moderamine regit: ideo nullius

magna: **a** vota mea reddam in conspectu timentium eum. **b** Edent pauperes & saturabuntur, **c** & laudabunt dominum qui requirunt eum: **d** viuent corda eorum in saeculum saeculi. **e** Remiscentur & conuertentur ad dominum vniversae fines terrae: **f** Et adorabunt in conspectu eius vniversae familiae gentium. **g** Quoniam domini est regnum: & ipse dominabitur gentium. **h** Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terrae: **i** in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram. **k** Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi. **l** Annuntiabitur domino generatio ventura: **m** & annuntiabunt caeli iustitiam eius **n** populo qui nascetur, **o** quem fecit dominus.

P Psalmus Dauid XXII.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit: **a** In loco pascuae ibi me collocauit. **b** Super aquam refectiois educauit me: **c** animam meam couertit. **d** Deduxit me super semitas iustitiae, **e** propter nomen suum. **f** Nam & si ambulauero in medio umbrarum mortis: **g** non timebo mala, quoniam tu mecum es. **h** Virga tua & baculus tuus: ipsa me consolata sunt. **i** Paraasti in conspectu meo mesam, aduersus eos qui tribulant me. **k** Impinguasti in oleo caput meum: **l** & calix

iustitia.] Id est, super semitam mandatorum per artem viam. **x** *Propter nomen suum.*] Non propter meum meritum. **y** *Nam & si ambulauero in medio umbrarum mortis.*] Per huius saeculi obscuritates. **z** *Non timebo mala, &c.*] Domine, te corde retineo. Vel aliter: Vmbra duobus modis, id est, a corpore, & a lumine fit. Per corpus, mors intelligitur: per vmbra, peccata & ignorantia. Et tamen quamuis ecclesia inter haec supradicta ambulet, non timet: quia dominum apud se habet, ut ipse dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem saeculi. Propterea ecclesia non timet. **a** *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.*] Quem enim diligit dominus, corripit. Per virgam intelligitur tribulatio, vel disciplina patris, aut persecutio ecclesiae. Et baculus tuus quo filios castigas spirituales. Vel per baculum, sustentatio & consolatio futura intelligitur. Ipsa me consolata sunt. Erudierunt me consolando, non afflixerunt mortificando.

b *Paraasti in conspectu meo mensam.*] Ut iam non lacte quasi paruulus alar, sed solido cibo, id est, ut spirituali dente ruminans scripturas sanctas, possim peruersis resistere. Paraasti in conspectu meo mesam aduersus eos qui tribulant me. Mensa, id est scriptura diuina. Sicut post laborem, in mensa inuenitur consolatio & refectio: sic & sancti per mensam, id est per scripturam diuinam habent consolationem & refectioem, id est, spem, fidem, & charitatem. Aduersus eos qui tribulant me. Persecutores ecclesiae: qui sunt daemones, Iudaei, & haeretici. Contra istos omnes in scripturis sacris inuenimus consolationem.

c *Impinguasti in oleo caput meum.*] Per caput, id est, principalem mentem, ecclesia intelligitur. Mens etenim caput vocatur: quia sicut a capite reguntur membra: ita cogitationes mente disponuntur. Per oleum intelligitur consolatio:

A Israel in Hierusalem. Quare ergo cui potissimum hic psalmus conueniat vnctioni. Sciendum autem quod antequam vngeretur, in Hebraeis voluminibus non habetur. Sed de istis tribus vnctionibus, media ad istum pertinet psalmum. Dauid figuram Christi tenet: quia & ipse vnctus est in baptismo, quando in specie columbae spiritus sanctus super eum venit. Dauid a prima vnctione non accepit regnum: sic nec Christus secundum carnem tempore passionis accepit regnum, nisi posteaquam ascendit.

Psalmus XXVI.

Dominus illuminatio mea: & salus mea quem timebo. Nullis tenebris obtegi formidat, que dominus illuminat semper & saluat. Dominus illuminatio mea: & salus mea quem timebo. Vox ecclesie ad Christum. In omnibus psalmis verba spiritus sancti sunt. Sicut oculi corporis illuminantur ab alia luce sic & oculi cordis nostri a virtute fidei, hoc est, a Christo illuminantur. Vnde dictum est: Qui illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum.

B Dominus defensor vite mee a quo trepidabo. Ipse est enim fidelis animae protectio: idcirco non metuit inimicum. Defensor est ipse qui & salus: sed tamen defensor, adiutor dicitur. A quo trepidabo? Dicit ecclesia: A nullo, nec a diabolo, neque ab haeretico, neque a persecutore, dum ipsum habeo defensorem.

C Dum appropinquant super me nocentes, ut edant carnes meas. Accedunt, ut excitatis in me prioribus delictis, corpus meum rabido dente dilacerent. Vel dum appropinquant super me nocentes, ut edant carnes meas, id est, demones vel persecutores. Carnes vero, id est, affectus carnis: quia hoc est cibus ipsorum. Et tamen dantur illis carnes edere, id est, corpora sanctorum ad persequendum. Sed habent sancti consolationem a domino, ut ait in euangelio: Nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere.

C Qui tribulant me inimici mei: ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Quia dominus illuminatio mea est: qui tribulant me inimici mei, demones, vel persecutores: ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Tunc infirmati sunt, quando Christus nostram suscepit humanitatem.

E Si exurgat aduersum me castra, non timebit cor meum. Dominus enim bellator fortis, ipse pugnabit pro me. Si consistant aduersum me castra, id est, fortitudo demoniorum, vel persecutorum. Castra dicit secundum illud: Castrametati sunt. Non timebit cor meum. Ecclesia dicit, propter illud quod dominus dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem saeculi.

F Si exurgat in me praelium, in hoc ego sperabo. Et si moueantur aduersus me pugnae, confidens sum in his: eo quod possit deus (qui est spes mea) iniqua tela in inimicorum ora detorqueere. Si insurgat in me praelium. Ista supradicta praelia, pugna demoniorum. Ego (dicit ecclesia) in auxilium tuum & defensionem tuam sperabo.

G Vnam petij a domino: hanc requiram. Quidam putant vnam charitatem siue gratiam, aut certe vnam petitionem dici: cum enim, ahar verbum Hebraeum, absolute vnum neutrali genere sonet: & legatur: Vnum petij a domino, id est, ipsum dominum. Hunc requiram, id est, ipsum dominum.

H Et inhabitans in domo domini omnibus diebus vite mee. In

domo domini, in vita perpetua: quia quamuis ecclesia hic dicatur domus, tamen non proprie, sed nuncupatiue. Vnde dicit: Beati qui habitant in domo tua domine.

I Et videam voluntatem domini. Id est, dilectionem dei, ut illud: Videbimus eum sicuti est: sed hic per speculum. Vnam petij a domino, hanc requiram. Videamus quae est vna petitio: Ut inhabitem, inquit, in domo domini omnibus diebus vite mee, ut in hac vita mortali, templum sanctum efficiat: in quo deus inhabitare dignetur.

K Et visitem templum eius. Eis qui in terris positus, caelestem vitam agunt, particeps fiam. Et protegar in templo sancto eius, id est, protectionem ab ipso supra dicto habeam.

L Quoniam abscondit me in tabernaculo suo. In quo per fidem inhabitat mecum: ne mihi tentationum obuiant procellae. Tabernaculum diuinitatis, humanitas Christi est. Abscondit ecclesiam in tabernaculo suo: quia caput nostrum Christus est, & nos membra illius. Abscondit ergo ecclesiam apud se, ut dictum est: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo.

M In die malorum. Nunquid dies mali sunt? Non, sed in nostris operibus mali dicuntur, ut Paulus dicit: Quonia dies mali sunt. De istis praesentibus diebus dicit. Quia quamuis caput sursum sit, membra tamen adhuc deorsum sunt vsque in finem. Quia & hoc puro significari, quando ipse solus in monte, nauicula in mari iactabatur fluctibus: & ideo ab ipso protectione indigent. In die malorum, in insidiantium felicitate.

N Protexit me in abscondito tabernaculi sui. In corde credenti ad iustitiam.

O In petra exaltauit me. In Christo exaltauit per fidem. Petra, Christus, ut Paulus ait: Petra autem erat Christus. In petra exaltauit me: In se, qui est stabilis petra, ac verissimum fundamentum.

P Et nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Nunc, in praesenti: super inimicos, id est, super istos supra dictos, exaltatum est caput nostrum, quod est Christus: super omnes inimicos ecclesiae. Et nunc exaltauit caput meum, super inimicos meos, super motus carnales, qui me saepe humiliabant, ne caelestia contemplerer.

Q Circuibō & immolabo in tabernaculo eius hostiam vociferationis. Circuibō, id est, exercitabor in creaturis dei: considerans orbem in Christo credentem. Quia considerat creaturas dei: cum aliquis caelum & terram, vel mare cum suis ornamentis conspexerit, inuenit quid immolet deo, hoc est, laudem. Circuibō, hoc est, per quatuor partes mundi exempla sanctorum inquirō, & ibi inuenitur laus dei. Et immolabo in tabernaculo eius hostiam vociferationis. Quod pro nobis ad tempus humilitatem sustinuit, gaudens praedicabo: quia talibus hostiis delectatur. Hostiam iubilationis, hoc est, praedicationis. Iubilus dicitur, qui nec per litteras, nec per syllabas, nec verbis potest comprehendere magnitudinem laudationis dei. Hostia dicitur, quae per partes diuiditur, & sanguis circa altare effunditur: & ipsa hostia foris coburitur. Sacrificium dicitur vinum & oleum, & medium animal. Et holocaustum, totum cobustum: & victima, antequam occidatur. Vnde Paulus: Hostiam viuam.

R Cantabo, &c. Cantabo, praedicabo: psalmum dicam, opere compleam: vel laudes spirituales mente concinam dilatata. Exaudi domine vocem meam qua clamavi ad te: &c. Per interioris

Matth. 3. d

Ioan. 1.

Matth. 10. c

Num. 33.

Matth. vlti.

A terioris enim hominis clamorem deprecor ut exaudias me. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: &c. Merito cor iusti, vulum viuientis dei requirit: quia eum videre posse confidit. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi

Quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Insurrexerunt in me, dicentes mendacium: sed cum in te confiderem, destructi sunt in medacio suo. Quoniam insurrexerunt in me testes iniqui. Contra Christum testes iniqui surrexerunt, quando dixerunt Iudaei:

miserere mei & exaudi me. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam domine requiram. Ne auertas faciem tuam a me: ne declines in ira a seruo tuo. Adiuutor meus esto, ne derelinquas me: neque despicias me deus salutaris meus. Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: dominus autem assumpsit me. Legem pone mihi domine in via tua, & dirige me in semita recta propter inimicos meos. Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Credo videre bona domini in terra viuientium. Expecta dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & expecta dominum.

Psalmus ipsi David. XXVII.

Ad te domine clamabo deus meus, & assimilabor descendentibus in lacum. Exaudi domine vocem orationis meae dum oro ad te: dum extollo manus meas

Hic dixit: destruite templum hoc: & in triduo reaedificabo illud. Vel contra ecclesiam dicunt aduersarij. Mentita est iniquitas sibi: id est, sibi metipsis mentiti sunt, & non mihi: quia vnus cuiusque vitium in suum recurrit auctorem. Et mentita est iniquitas sibi. Testes flagitiosi, in eo quod contra alios meritiuntur, sibi mentiuntur, dum in se supplicia praeparant: putantes deum non vindicare mendacia.

Credo videre bona domini, in terra viuientium. Vox ecclesiae. In terra viuientium, quia pignus nostrum illuc sursum habemus, quod est Christus. Ille accepit de nostra terra mortale corpus, & nos ab ipso accepimus spem & fidem, & per spem & fide credentes, perueniemus in terram viuientium: in qua sancti capient hereditatem regni caelorum, & expecta dominum. Id est

vsque in finem saeculi quicquid tibi accesserit, pro Christo patienter sustine.

Viriliter age. Id est fortiter age, ut dixit angelus ad Iesum: Confortare & esto robustus.

Hoc est, sustine dominum. Propheta hic hortatur fidelem illum, qui vsque nunc locutus est, dicens: Expecta primum, ut contra certamina mundi a deo conforteris. Expecta deinceps, ut victor ab eodem domino coroneris: quia non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Nos vero deprecemur dominum, ut ipso confortante, sustinendo viriliter mundialium fluctuum procellas expectemus per fidem, quoad usque veniat redere, quae dignatus est polliceri.

Psalmus ipsi David. Psalmus vocem habet ipsius mediatoris, passionis in conspectu loquentis ad patrem. Quae autem inimicis oprantur, non malitiae est, sed ratio prophetiae praedictis, quae eis pro malis suis immineant. Vel vox hominis assumpti in diuinitate: Clamauit Iesus in cruce, & dixit: Eli, Eli.

Psalmus XXVII.

Ad te domine clamavi deus meus. Ut me clarifices illa claritate quam habui apud te prius quam mundus fieret, quia nunc hominem assumpsisti.

Ne files a me. Sed loquaris: quia aequalem tecum habeo aternitatem. Ne files a me, hoc est, non me derelinquas.

Et ero similis descendentibus in lacum. Id est, in miseriam istius vitae, quia si diuinitas ab eo recessisset, similis nobis in miseria fuisset. Si silueris, ero similis pereuntibus: tamen si taceas, non cognosceris.

Exaudi vocem deprecationis meae dum oro ad te. Orauit Christus in cruce pro toto mundo, & pro Iudaeis, & pro apostolis.

Dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum. Extollo manus meas, id est extendi eas in cruce. Ad templum sanctum, id est, ad hoc extendi, ut templum tibi praepararem, hoc est, corpus ecclesiae. Et assimilabor descendentibus in lacum. Lacus significat infernum: locum vi-

Matth. 5. a

Psalm. 50. b

Rom. 1. d

Col. 3. a

Eph. 5. d

Matth. 8. c

1. Cor. 10.

Gal. 4. d

Luc. 9. g

Luc. 17. g

Rom. 12. a

Matth. 26. f

E

Ios. 1. b

F Mar. 15. e

Ioan. 12. c

A delictis eorum qui sub custodia retinentur. Et alibi scribitur: Vtique ad captiuam quae erat in lacu. Exaudi vocem deprecationis meae, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum: in cruce scilicet pro credentibus, qui templum tuum futuri sunt.

Luc. 22. d

a Ne simul tradas me cum peccatoribus.] Peccatores, latrones inter quos pendebat, ut ait propheta: Et inter iniquos deputatus est.

b Cum operantibus iniquitatem ne perdas me.] Id est, in die iudicii cum his latronibus, aut ceteris malis. Hoc tam ad Christum quam ad ecclesiam pertinet, ut non sic per eam mortem suscipiens, sicut operarij iniquitatis.

c Cum his qui loquuntur pacem cum proximo suo: mala autem sunt in cordibus eorum.] Loquebantur Iudaei pacem cum Christo dicentes: Magister scimus quia verax es, & quia a deo venisti magister: & viam dei in veritate doces. Mala autem sunt in cordibus eorum, quando interrogabant eum: Licet tributum dari Caesari, an non?

Matth. 22. b

d Da illis secundum opera eorum.] Qui te non intelligunt per beneficia, intelligant per cruciatum: ut male agentes, bona tua inuenire non possint. Propheta non optado, sed pronuntiando, dicit. Ac si dixisset: Daturus es illis vindictam in die iudicii.

Matth. 12. b

e Et secundum nequitiam adinventionum ipsorum &c.] Studia eorum sunt, ut mihi noceant, & laqueos tentationum intendant: ideo iustum est, ut in his ipsi deficiant.

f Redde retributionem eorum ipsis.] Ipsi enim reddiderunt mala pro bonis, te non intelligentes.

g Quoniam non intellexerunt opera domini &c.] Machinae eorum quae contra ecclesiam meam eriguntur nihil praeualeant.

h Benedictus dominus.] Pater.

i Quoniam exaudiuit vocem deprecationis meae.] Respondens ante passionem: Et clarificauit, & iterum clarificabo.

Ioan. 12. c

k Dominus adiutor meus.] In passione.

l Et proteclat meum.] In morte.

m Et in ipso sperauit cor meum.] Humanitas in diuinitate.

n Et adiuutus sum.] In tribulatione, ut resurgerem.

o Et resloruit caro mea.] Caro Christi in resurrectione resloruerunt apostoli: quia post negationem ad fidem uenerunt. Resloruit caro mea, procedens e tumulo incorrupta. Et resloruit caro mea. Pro carne, Theodotio, cor interpretatus est. Aliter: Quippe resloruimus cum Christo. Et de resurrectione dicitur: Ossa uestra ut herba orientur.

Ps. 66. e

Matth. 11. d

p Et ex voluntate mea confitebor illi.] Ipsi patri, ut illud: Confiteor tibi pater domine caeli & terrae: quia abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et ecclesia Christo: ut illud, Prouidentes gregem, non coactae, sed uoluntarie. Et item: Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo. Et ex voluntate mea confitebor ei, non ex necessitate. Confitebor tibi per baptismum.

1. Pet. 5. a

Ps. 53. b

q Dominus fortitudo plebi suae.] Populo Christiano.

r Et proteclor salutarium Christi sui est.] Quicumque in Christo baptizatus est, & ipse Christus uocatur. Sciendum autem, quod & iste psalmus, excepta vna littera, in Hebraeis

uoluminibus scriptus sit secundum ordinem litterarum. D. Proteclor, hoc est, defensor. Salutarium Christi sui est. Pluraliter dicit: quia omnes uirtutes Christi, diuinitas custodit.

s Saluum fac populum tuum domine.] Hoc est, populum Christianum. Vel saluum fac plebem tuam domine, qua morte mea redemi.

t Et benedic hereditati tuae.] Quam per corporis & sanguinis mei mysterium in ecclesia congregasti. Hereditas Christi, sua ecclesia, de qua dixit: Dabo tibi gentes in hereditatem tuam.

Ps. 2. b

v Et rege os, & extolle illos usque in saeculum.] Rege illos, ac si dicat. Tu rege, non diabolus, nec peccatum. Et extolle eos usque in saeculum, hoc est, defende eos usque in saeculum, in uita aeterna. Tu domine rege & eleua nos: quia populus tuus sumus, ut in hac uita quae tibi sunt placita facientibus ab hac mortalitate in immortalitate te commutante extollamur: id est, in caelestibus eleuemur, regnaturi cum sanctis tuis.

x In finem psalmus Dauid, in consummatione tabernaculi.] Quando arca de captiuitate Philistinorum redacta est, pro qua multa mala habuerunt, dimissa est in Silo, & Dauid aedificauit ei tabernaculum: in quo horatur populum, ut offerant sacrificia deo. Dauid apertissime figuram Christi tenet, & arca figuram ecclesiae. Sicut Dauid reduxit arcam de captiuitate, sic & Christus reduxit arcam, hoc est, sanctam ecclesiam de captiuitate, id est, de potestate diaboli. Psalmus ergo uocem continet prophetae, loquentis de perfectione ecclesiae in hoc saeculo congregatae.

y Afferte domino filij dei.] Qui per gratiam in adoptione filiorum uocati estis. Vox Christi praedicatorum admonet: Afferte praedicationem & exemplum, uel fidem & opera:

z Afferte domino filios arietum.] Quos per euangelium duces gregum apostoli genuerunt. Arietes, apostoli dicuntur. Arietes in capite duo cornua habent. Et sancti apostoli duo cornua habuerunt, id est, duo testamenta praedicauerunt. Filij arietum, successores apostolorum sunt, quos generauerunt per uerbum praedicationis. Consummatio tabernaculi, secundum sensum, perfectio ecclesiae est, coniuncta de Iudaeis & gentibus hic in praesenti.

a Afferte domino gloriam & honorem.] Ut per opera uestra glorificetur aeternus deus per uerbum & exemplum. Unde dicit: honorificabant & glorificabant. Filios generant (ut diximus) per praedicationem, ut Paulus dixit: Per euangelium ego uos genui. Hoc est gloria & honor dei.

b Afferte domino gloriam nomini eius.] Gloriosum per uos nomen eius in cunctis innotescat. Nomen patris, filius est: gloria Christi, ecclesia est.

c Adorate dominum in atrio sancto eius.] Dilatate cor uestrum in sanctificatione perfecta, in qua deus habitat, id est, in ecclesia, uel in conscientia, ubi unusquisque ipsum adorare debet.

d Vox domini.] Praedicatione domini.

e Super aquas.] Super populos. Ut illud: Aquae multae, populi

ram Christi tenet, & arca figuram ecclesiae. Sicut Dauid reduxit arcam de captiuitate, sic & Christus reduxit arcam, hoc est, sanctam ecclesiam de captiuitate, id est, de potestate diaboli. Psalmus ergo uocem continet prophetae, loquentis de perfectione ecclesiae in hoc saeculo congregatae.

f Afferte domino gloriam & honorem.] Ut per opera uestra glorificetur aeternus deus per uerbum & exemplum. Unde dicit: honorificabant & glorificabant. Filios generant (ut diximus) per praedicationem, ut Paulus dixit: Per euangelium ego uos genui. Hoc est gloria & honor dei.

g Afferte domino gloriam nomini eius.] Gloriosum per uos nomen eius in cunctis innotescat. Nomen patris, filius est: gloria Christi, ecclesia est.

h Adorate dominum in atrio sancto eius.] Dilatate cor uestrum in sanctificatione perfecta, in qua deus habitat, id est, in ecclesia, uel in conscientia, ubi unusquisque ipsum adorare debet.

i Super aquas.] Super populos. Ut illud: Aquae multae, populi

ram Christi tenet, & arca figuram ecclesiae. Sicut Dauid reduxit arcam de captiuitate, sic & Christus reduxit arcam, hoc est, sanctam ecclesiam de captiuitate, id est, de potestate diaboli. Psalmus ergo uocem continet prophetae, loquentis de perfectione ecclesiae in hoc saeculo congregatae.

j Afferte domino gloriam & honorem.] Ut per opera uestra glorificetur aeternus deus per uerbum & exemplum. Unde dicit: honorificabant & glorificabant. Filios generant (ut diximus) per praedicationem, ut Paulus dixit: Per euangelium ego uos genui. Hoc est gloria & honor dei.

k Afferte domino gloriam nomini eius.] Gloriosum per uos nomen eius in cunctis innotescat. Nomen patris, filius est: gloria Christi, ecclesia est.

l Adorate dominum in atrio sancto eius.] Dilatate cor uestrum in sanctificatione perfecta, in qua deus habitat, id est, in ecclesia, uel in conscientia, ubi unusquisque ipsum adorare debet.

m Super aquas.] Super populos. Ut illud: Aquae multae, populi

ram Christi tenet, & arca figuram ecclesiae. Sicut Dauid reduxit arcam de captiuitate, sic & Christus reduxit arcam, hoc est, sanctam ecclesiam de captiuitate, id est, de potestate diaboli. Psalmus ergo uocem continet prophetae, loquentis de perfectione ecclesiae in hoc saeculo congregatae.

n Afferte domino gloriam & honorem.] Ut per opera uestra glorificetur aeternus deus per uerbum & exemplum. Unde dicit: honorificabant & glorificabant. Filios generant (ut diximus) per praedicationem, ut Paulus dixit: Per euangelium ego uos genui. Hoc est gloria & honor dei.

o Afferte domino gloriam nomini eius.] Gloriosum per uos nomen eius in cunctis innotescat. Nomen patris, filius est: gloria Christi, ecclesia est.

p Adorate dominum in atrio sancto eius.] Dilatate cor uestrum in sanctificatione perfecta, in qua deus habitat, id est, in ecclesia, uel in conscientia, ubi unusquisque ipsum adorare debet.

q Super aquas.] Super populos. Ut illud: Aquae multae, populi

Apoc. 17. d

Matth. 3. d

A populi multi. Vel vox domini super aquas, id est, in baptismo super Christum, ut dicit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Super aquas: quia populus, qui ibidem aderat, uocem audiuit. Vel super aquas, ut apostolis ait: Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti.

Matth. ult.

a Deus maiestatis.] Deus potestatis.

b Intonuit dominus super aquas multas.] De tabernaculo corporis assumpti, terribiliter populis conuersionem praedicaui, dicens: Paenitentiam agite, appropinquet enim regnum caelorum. Sicut tonitruum a nube procedit, ita & Christus intonuit a nube, hoc est, de corpore suo, quando dixit: Paenitentiam agite.

Matth. 3. a

c Vox domini in uirtute.] In credentibus potens facta, quando dixit: Lazare ueni foras, uel in uirtute, quia in uoquoque sancto loquitur.

Ioan. 11. c

d Vox domini in magnificentia.] Quando magnificatur per opera sanctorum. Magnificentia, ecclesiis dilatata.

e Vox domini confringentis cedros.] Cedri dicuntur omnes sublimes, & excelsi, uel superbi. Confringet illos, aut per paenitentiam, aut in die iudicii in uindicta. Cedros, superbos quoque. Ecce securis ad radices arborum posita est. Confringentis cedros, humilians superbos. Sciendum, quod Cedrus duas habet intelligentias, sicut & unicornis: hoc est, si ad bonam partem, iustos: si ad malam, peccatores ac superbos ostendit.

Luc. 3. b

f Et confringet dominus cedros Libani.] Conteret per paenitentiam elationes eius: ac collidet dum ignobilia elegit, ut fortia conterat & confundat.

g Et comminuet eos ut uitulum Libani.] Ramus earum & uirgulta calcibus uerberans. Pro hoc in Hebraeo habet, & uitulus Libani. Excisa superbia ac petulantia, adducit eos ad imitationem humanitatis suae: quia tanquam uitulus immolatus est. Iste uitulus est saginatus, qui occisus est, hoc est, Christus pro salute mundi. Sicut confringit uitulus de cornibus uirgulta tenera: ita Christus confringit Iudaeos. Unde dixit: Iam securis ad radices arborum posita est.

1. Cor. 1. d

h Et dilectus quemadmodum filius unicornium.] Factus est dilectus filius dei per assumptionem corporis, filius Iudaeorum, & contriuit eos qui per superbiam singularem, suam erigere iustitiam conabantur. Christus est filius Iudaeorum: quia ex stirpe eorum secundum carnem fuit. Iudaei unicornes dicuntur, pro uia lege quam habuerunt, per quam in superbiam se extulerunt.

Matth. 3. c

i Vox domini intercedentis flammam ignis.] Paenitentiam Ioannes in deserto praedicans, omnem gehennae restingebat ardorem. Intercidentis, id est, diuidentis persecutorum furentem iracundiam: cum alij dicerent, hic est Christus: alij autem dicebant, non: sed seducit turbam. Ille uero praedicens hunc furorem, credentes asciuit charitati suae: incredulos autem reliquit. Post flammam sonus uenit: ita & post praedicationem persecutorum. Vox domini intercedentis, id est, auxilium illius inter persecutores: quia suis sanctis subuenit. Intercidentis flammam: illam flammam idoli, ubi tres pueri fuerunt. Vel quotidie in uoquoque nostrum, flammam libidinis per confessionem & gratiam sancti spiritus intercidit, id est, per orationem sacerdotis facit cessare: sicut legimus per Aaron, deum fecisse in deserto.

Ioan. 7. b

k Vox domini concutientis desertum.] Anima quae deserta

Num. 16. g

fuerat occupantibus ante se uitiis, ad uerba paenitentiae commouebitur: ut exeuntibus uitiis ab illa, habitabilis deo fiat. Vox domini concutientis desertum. Ad fidem commouens gentes desertas: in quibus nullus sulcus praedicationis impositus erat ad suscipiendum uerbum dei.

Vel gentes quae deserta erant, conuersae sunt de infidelitate ad fidem per uerbum praedicationis.

l Et commouebit dominus desertum Cades.] Tunc celebrantur hac mundi solitudinem uerba sancta legis, quae prius a Iudaeis non intelligebantur: quia Cades, interpretatur sancta. Vel aliter: Commotio tinea. Bene illos tinea comparauit: quia sicut tinea pannos comedit: sic conscientia eorum eos comedeat. Commotio tinea dicitur: eo quod commouit illos de illorum conscientia praua, ad fidem ecclesiae.

m Vox domini praeparantis ceruos, & reuelabit condensa: & in templo eius omnes dicent gloriam.] Dominus diluuium inhabitare facit, & sedebit dominus rex in aeternum. Dominus uirtutem populo suo dabit: dominus benedicet populo suo in pace.

n Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid. XXIX. Exaltabo

Cerui, praedicatorum. Praeparauit illos, quando misit ipsos praedicare. Cerui transeunt & calcant spinas uel serpentes: sic & praedicatorum uena diaboli, & spinas peccatorum transeunt, & ad aliorum fugiunt, id est, ad theoricam uitam.

o Et reuelabit condensa.] Obscura diuinarum scripturarum siue mysteriorum caelestium, per spiritum sanctum patefecit. Unde in euangelio illi duo quibus ipse apparuit, dicebant: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis cum loqueretur in uia, & aperiret nobis scripturas?

p Omnes dicent gloriam.] Callaudant claritatem dei. Vel gloria patri, & filio, & spiritui sancto.

q Dominus diluuium inhabitare facit.] Aridam terram deus non possidet. Simul attende uim uerbi, quod non dixerit aquas, sed diluuium, ut abundantiam gratiae spiritualis ostenderet: tanquam in arca Noe sanctos a fluctibus saeculi huius protegens. Et modo inhabitat diluuium in conscientia per abundantiam spiritus sancti, per quem delentur peccata.

r Et sedebit dominus rex in aeternum.] In ecclesiis, uel in sanctis, qui sedes eius effecti sunt: uel humanitas Christi ad dexteram dei patris. Reges, sancti dicuntur, qui se regunt.

s Dominus uirtutem populo suo dabit.] Id est, uirtutem fidei. Populo suo, populo Christiano, dimicanti contra huius mundi turbines ac procellas.

t Et benedicet populo suo in pace.] Populo Christiano benedicet & hic & in futuro, quando diciturus erit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum &c. In pace, in semetipso: quia ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum. In seipso nos benedicet pax uera Christus dominus: qui sumus ecclesiastica plebs.

u Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.] Psalmus cantici, laus cum opere: dedicatio domus Dauid, resurrectio Saluatoris intelligitur: in qua omnia uita corpora dedicantur. Dauid figuram Christi tenet. Domus Dauid, domus Christi, id est, humanitas, domus est diuinitatis. Tunc aedificauit domum, quando humanitatem carnis assumpsit. Et tunc dedicauit, quando a mortuis cum resurgere fecit. Et modo aedificatur domus Dauid, id est, Christi: hoc est, ecclesia usque in finem aedificatur: sed in resurrectione dedicatur, quando immortalitatem acceptura est. Vocem redemptoris nostri continet: qui per resurrectione-

Luc. 24. f

Matth. 25. f

Ephe. 2. c

A nem corporis sui ecclesiam (quæ omnium mater est) acquisitam, suo nomini dedicauit.

Psalmus XXXIX.

Exaltabo te domine &c.] Excelsè te glorificabo pater: quoniam suscepisti me de morte. Exaltabo te domine. Vox Christi ad patrè, & vox ecclesiæ ad Christum. Exaltabo te, laudabo te. Quoniam suscepisti me, id est, Christum ad dexteram patris. Et Christus suscepit ecclesiam, quando humanitatem carnis assumpsit.

b *nec delectasti inimicos meos super me.*

Ut meo iucundarentur interiti. Quomodo dicit, nec delectasti inimicos, dum & Iudæi Christum crucifixerunt, & conspuerunt, & flagellauerunt, & persecutores delectantur super ecclesiam, quando persequuntur? Sed nec Iudæi delectati super Christum fuerunt: quia non potuerunt eum extinguere sicut uoluerunt. Sed hic non intelligendum de hominibus, sed de dæmonibus: quia delectati cæperunt, quando æstimauerunt eum cum latronibus ad infernum ducendum: sicut in montem se permisit ab eodem duci: Sed non fuerunt delectati dæmones: quia tunc & principem & suos subiectos ligauit: ita nec super ecclesiam erunt delectati in die iudicij, quando dicturi erunt sancti: Vbi est mors aculeus tuus: ubi est mors victoria tua? Absorpta est mors in victoria, id est, in victoria sanctorum disrupta est.

c *Domine deus meus clamauit ad te, & sanasti me.*

Domine deus meus. Oratio Christi siue ecclesiæ. Sanasti me, resurgere me fecisti, ut corpus mortalitati obnoxium non corrumperetur a morte.

d *Reuocasti ab inferis animam meam.*

Id est, animam Christi cum aliis animabus sanctorum deus de inferno reuocauit. Ipse se resuscitatum a patre pronuntiat, sicut ait Apostolus: Qui crediderit quod deus illum suscitauit a mortuis, saluus erit.

e *Saluasti me a descendentibus in lacum.*

Id est, de miseria istius uitæ præsentis. Vel de lacu inferni, ubi animæ peccatorum sunt: ne sicut illi, præceps caderem in mortem. Hinc tam immensum miraculum propheta cernens, exultat & dicit.

f *Psallite domino sancti eius, & confitemini memorie sanctitatis eius.*

Quod memoratus uestri sanctificauit vos, vocando ad agnitionem nominis sui. Psallite domino sancti eius. Propheta hortatur sanctos, ut laudent illum a quo saluati sunt. Et confitemini memorie sanctitatis eius. Memoria, id est, ut memores sitis beneficiorum eius, qualiter vos de peccato redimere uenit.

g *Quonia ira in indignatione eius, & uita in uoluntate ipsius.*

Non quod ira aut indignatio in deo sit, sed iusta uindicta. Indignatio dei fuit, quando Adam peccauit. Ira, iusta uindicta intelligitur: quando eum a paradiso deiecit. Et uita in uoluntate ipsius, id est, sicut per deum iusta uindicta super ipsum Adam uenit: ita per ipsum, id est, deum, uita restituta est, quando humanitatem carnis assumpsit. Quoniam ira in indignatione eius, cum se de impijs uindicta. Et uita in uoluntate ipsius, ut qui fecerit uoluntatem eius, maneat in æternum.

h *Ad uesperum demorabitur fletus.*

Cum in passione eius tenebris obiecta omnia essent, apostoli in fletu & gemitu morabantur.

i *Et ad matutinum lætitia.*

Futuram domini gloriam, quæ matutina eius resurrectione profloruit, figurauit. Ad uesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Uesper post meridiem dicitur. Post meridiem Adam in paradiso uocem domini audiuit deambulantis, & sub arboris folijs se contexit: tremefactus, eo quod pactum transgressus esset. Uespera, tota ista uita præfens intelligitur: quia per peccatum Adæ, omnes usque in finem sæculi gemunt. Fletus, quia fletum habet homo, quando recordatur bona paradisi quæ perdidit in Adam. Et ad matutinum lætitia, id est, in resurrectione, quando simul iam ad libertatem restitues. Vel uesperum, quando flebat Maria & apostoli in passione domini. Et mane lætitia, quando resurrexit, ut dictum est mulieribus: Ite nūtriate fratribus meis ut eant in Galileam, ibi me uidebunt. Et dixerunt mulieres ad apostolos: Vidimus dominum, & hæc dixit nobis. Ad uesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Post hoc & de tempore passionis (sicut superius) & de resurrectione, & consumptione sæculi accipi.

Exaltabo te domine quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me. Domine deus meus clamaui ad te, & sanasti me. Domine eduxisti ab inferno animam meam: saluasti me a descendentibus in lacum. Psallite domino sancti eius, & confitemini memorie sanctitatis eius. Quoniam ira in indignatione eius: & uita in uoluntate eius. Ad uesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebo in æternum. Domine in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem. Auertisti faciem tuam a me: & factus sum conturbatus. Ad te domine clamabo: & ad deum meum deprecabor. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Nunquid confitebitur tibi puluis: aut annuntiabit ueritatem tuam? Audiuit dominus & misertus est mei: dominus factus est

k Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebo in æternum. Hæc redemptus populus dicit: iam nullam a te fatiatum patior egestatem: neque in te defixus, commoueor. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebo in æternum. Vox Adam in paradiso: quia sine fine ibidem se putabat esse. Et dum sic cogitasset, & tanta bona ei dedisset, cæpit cogitare quid esset causæ, cur præcepisset ei deus ne contingeret de pomo uetito. Hoc uero, inquit, probare uolo. Ei contigit, & probauit: quia proiectus est.

l Domine in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem. Et ipsa est uox Adæ postquam proiectus est de paradiso pro sua culpa. Tunc cognouit quod sapientia lucis ab eo recessisset: & quod a deo in paradiso collocatus fuerat abundantia, non a semetipso.

m Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Tunc auertit faciem suam deus ab Adam, quando peccauit. Et tunc conturbatus est, quando sub maledictione de paradiso proiectus est. Et unusquisque homo quando de suis conturbatur peccatis. Vel aliter: Domine in uoluntate tua, & non ex mea: præstitisti decori meo, corpori assumpto: uirtutem, ut te cognoscerem. Auertisti faciem tuam a me, cum peccarem, & factus sum conturbatus. Ignorabam enim adhuc lumen ueritatis tuæ.

n Ad te domine clamabo, &c.] Christus dominus hoc dicit, qui pro redempto populo interpellat ad patrè. Christus clamaui in cruce, & ecclesia in persecutione.

o Quæ utilitas in sanguine &c.] Si non resurrexero: nam quia effusus est sanguis meus, surgam & sit utilitas, ut acquirat omnes gentes resurrectione mea. Humanitas Christi ad patrè loquitur: ac si dixisset. Nulla est utilitas quod sanguinem effudi, nisi resurrexero a mortuis. Vel quæ utilitas in sanguine meo, id est, in gēte mea? Iudæorū nulla est utilitas: quia non credunt, nisi hominem purum tantum. Non solum non crediderunt, sed etiā latus eius aperuerunt.

p Nunquid confitebitur &c.] Non poterit turba impiorū, quæ adhuc uelut puluis omni uento doctrinæ mouetur, iustificari, si ego non resurgā. Si ego non resurrexero, non confitebitur tibi puluis. Puluis, id est, impij uel infidelios.

q Aut annuntiabit ueritatem tuam. Id est, Christum tuum, ac si dicat: Si non resurrexero, non annuntiant.

r Audiuit dominus & misertus est mei. Audiuit dominus, deus

a deus pater, & misertus est mei. Vox Christi, quia resurrexere me fecit a mortuis. **a** Dominus factus est adiutor meus. Defensor meus, qui me fecit primogenitum mortuorum. **b** Conuertisti planctum meum. Cum dicerem: Tristis est anima mea usque ad mortem. **c** In gaudium mihi. Cum resurgens dixi. Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galileam, ibi me uidebunt. Sed hæc sicut a Christo, ita etiam ab ecclesia dicuntur: cuius planctus resurgente domino, in gaudium est conuersus, & quæ deinceps cum ipso domino, & ad ipsum dominum iam mundata agni sanguine dicit. **d** Conscidisti saccum meum. Velamentum peccatorum meorum: quia saccus & cilicium ad peccatores pertinet. Dum ergo dicit: conscidisti saccum meum, & alibi dicit: Induebam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam, & quidem Christus non est uisus isto indumento. Quid est saccus Christi, nisi mortalitas quæ de nobis assumpsit? Tunc conscidit iste saccus, quædo resurrexit & immortalis effectus est. Et licet habuit saccum, sed non habuit opus sacci, id est, peccatum: de quo scriptum est: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Nobis ergo necesse est saccum & cilicium induere: quia opus sacci habuimus, id est, peccatum. **e** Præcinxisti me lætitia. Id est, lætitia resurrectionis, siue Christum, siue ecclesiam in futuro, induens me stola prima immortalitatis per resurrectionem tuam. **f** Ut cantes tibi gloria mea. In his qui crediderunt gloriæ resurrectionis. **g** Et non compungar. A stimulis peccatum. Neque Christus: quia nullum habuit peccatum. **h** Domine deus meus &c.] Id est sine fine laudabo te: In his (ut iam dixi) tibi concinam atque confitear: qui in me congregati sunt per resurrectionem meam. Omnia enim quæ in hoc psalmo humiliter de Christo dicuntur, ad assumptionem corporis magis referenda sunt, quam ad potentiam deiatis. Nos quoque supplices deprecemur, ut conuertat dominus in gaudium planctum nostrum remissa mole facinorum: ac mysterio resurrectionis suæ lætificatos, attollere dignetur in cælum: pro quibus descendere dignatus est in infernum. **i** In finem psalmus David. Psalmus ipse mediatoris initio continet uocem: deinde redempti sanguine eius populi, gratias agentis, ex ipso interponitur persona prophetæ. Ait ergo redemptor ad patrem.

Psalmus XXXIX.

In te domine speraui, non confundar in æternum. In te pater spes est corroborationis meæ, dum mihi tanquam cæteris hominibus insolentat aduersarij, uel illudunt. Vel uox prophetæ ex persona ecclesiæ dicit, non confundar: quia recte confiteor fidem trinitatis. In te domine speraui: in te, non in me. Non confundar in æternum: quia qui illum integre consententur, non confundentur neque hic, neque in futuro.

l Es in tua iustitia &c.] De fouea quam statueris, animæ meæ. Quia nisi a deo iustificemur, per nos non possumus iustificari. Unde scriptum est. Qui se iustificat, ipse se condemnat. Unde & Paulus de quibusdam dicit: Suam quærentes statuere iustitiam, iustitiæ dei non sunt subiecti.

m Inclina ad me aurem tuam. Vox ecclesiæ ad Christum. Per aurem benignitas dei intelligitur. Inclinat Christus aurem, quædo exaudire dignatur. Vel tunc inclinauit de-

matutina eius resurrectione profloruit, figurauit. Ad uesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Uesper post meridiem dicitur. Post meridiem Adam in paradiso uocem domini audiuit deambulantis, & sub arboris folijs se contexit: tremefactus, eo quod pactum transgressus esset. Uespera, tota ista uita præfens intelligitur: quia per peccatum Adæ, omnes usque in finem sæculi gemunt. Fletus, quia fletum habet homo, quando recordatur bona paradisi quæ perdidit in Adam. Et ad matutinum lætitia, id est, in resurrectione, quando simul iam ad libertatem restitues. Vel uesperum, quando flebat Maria & apostoli in passione domini. Et mane lætitia, quando resurrexit, ut dictum est mulieribus: Ite nūtriate fratribus meis ut eant in Galileam, ibi me uidebunt. Et dixerunt mulieres ad apostolos: Vidimus dominum, & hæc dixit nobis. Ad uesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Post hoc & de tempore passionis (sicut superius) & de resurrectione, & consumptione sæculi accipi.

k Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebo in æternum. Hæc redemptus populus dicit: iam nullam a te fatiatum patior egestatem: neque in te defixus, commoueor. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebo in æternum. Vox Adam in paradiso: quia sine fine ibidem se putabat esse. Et dum sic cogitasset, & tanta bona ei dedisset, cæpit cogitare quid esset causæ, cur præcepisset ei deus ne contingeret de pomo uetito. Hoc uero, inquit, probare uolo. Ei contigit, & probauit: quia proiectus est.

l Domine in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem. Et ipsa est uox Adæ postquam proiectus est de paradiso pro sua culpa. Tunc cognouit quod sapientia lucis ab eo recessisset: & quod a deo in paradiso collocatus fuerat abundantia, non a semetipso.

m Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Tunc auertit faciem suam deus ab Adam, quando peccauit. Et tunc conturbatus est, quando sub maledictione de paradiso proiectus est. Et unusquisque homo quando de suis conturbatur peccatis. Vel aliter: Domine in uoluntate tua, & non ex mea: præstitisti decori meo, corpori assumpto: uirtutem, ut te cognoscerem. Auertisti faciem tuam a me, cum peccarem, & factus sum conturbatus. Ignorabam enim adhuc lumen ueritatis tuæ.

n Ad te domine clamabo, &c.] Christus dominus hoc dicit, qui pro redempto populo interpellat ad patrè. Christus clamaui in cruce, & ecclesia in persecutione.

D Gen. 3.6

Matth. 26. d

Mar. 14. d

Matth. 26. & 28. c

Ioan. 20. f

E

Psalm. 34. b

Psalm. 53. c

A deus pater, & misertus est mei. Vox Christi, quia resurrexere me fecit a mortuis.

a Dominus factus est adiutor meus. Defensor meus, qui me fecit primogenitum mortuorum.

b Conuertisti planctum meum. Cum dicerem: Tristis est anima mea usque ad mortem.

c In gaudium mihi. Cum resurgens dixi. Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galileam, ibi me uidebunt. Sed hæc sicut a Christo, ita etiam ab ecclesia dicuntur: cuius planctus resurgente domino, in gaudium est conuersus, & quæ deinceps cum ipso domino, & ad ipsum dominum iam mundata agni sanguine dicit.

d Conscidisti saccum meum. Velamentum peccatorum meorum: quia saccus & cilicium ad peccatores pertinet. Dum ergo dicit: conscidisti saccum meum, & alibi dicit: Induebam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam, & quidem Christus non est uisus isto indumento. Quid est saccus Christi, nisi mortalitas quæ de nobis assumpsit? Tunc conscidit iste saccus, quædo resurrexit & immortalis effectus est. Et licet habuit saccum, sed non habuit opus sacci, id est, peccatum: de quo scriptum est: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Nobis ergo necesse est saccum & cilicium induere: quia opus sacci habuimus, id est, peccatum.

e Præcinxisti me lætitia. Id est, lætitia resurrectionis, siue Christum, siue ecclesiam in futuro, induens me stola prima immortalitatis per resurrectionem tuam.

f Ut cantes tibi gloria mea. In his qui crediderunt gloriæ resurrectionis.

g Et non compungar. A stimulis peccatum. Neque Christus: quia nullum habuit peccatum.

h Domine deus meus &c.] Id est sine fine laudabo te: In his (ut iam dixi) tibi concinam atque confitear: qui in me congregati sunt per resurrectionem meam. Omnia enim quæ in hoc psalmo humiliter de Christo dicuntur, ad assumptionem corporis magis referenda sunt, quam ad potentiam deiatis. Nos quoque supplices deprecemur, ut conuertat dominus in gaudium planctum nostrum remissa mole facinorum: ac mysterio resurrectionis suæ lætificatos, attollere dignetur in cælum: pro quibus descendere dignatus est in infernum.

i In finem psalmus David. Psalmus ipse mediatoris initio continet uocem: deinde redempti sanguine eius populi, gratias agentis, ex ipso interponitur persona prophetæ. Ait ergo redemptor ad patrem.

Psalmus XXXIX.

In te domine speraui, non confundar in æternum. In te pater spes est corroborationis meæ, dum mihi tanquam cæteris hominibus insolentat aduersarij, uel illudunt. Vel uox prophetæ ex persona ecclesiæ dicit, non confundar: quia recte confiteor fidem trinitatis. In te domine speraui: in te, non in me. Non confundar in æternum: quia qui illum integre consententur, non confundentur neque hic, neque in futuro.

l Es in tua iustitia &c.] De fouea quam statueris, animæ meæ. Quia nisi a deo iustificemur, per nos non possumus iustificari. Unde scriptum est. Qui se iustificat, ipse se condemnat. Unde & Paulus de quibusdam dicit: Suam quærentes statuere iustitiam, iustitiæ dei non sunt subiecti.

m Inclina ad me aurem tuam. Vox ecclesiæ ad Christum. Per aurem benignitas dei intelligitur. Inclinat Christus aurem, quædo exaudire dignatur. Vel tunc inclinauit de-

aurè suâ, quando misit uerbum suum, & nos exaudiuit in mundo: & intantum inclinauit, ut nostra peccata digito in terra scriberet.

aurè suâ, quando misit uerbum suum, & nos exaudiuit in mundo: & intantum inclinauit, ut nostra peccata digito in terra scriberet.

n *Accelera ut eripias me.* Accelera, id est, festina, ut eripias me. Vult sancta ecclesia liberari de corpore, ut ait Paulus: Cupio dissolui, & esse cum Christo.

o *Esto mihi in deum protectorem.* Vox ecclesiæ. In deum protectorem, in deum defensorem: quia multi sunt dii nocui qui non profunt. Unde Paulus dicit: Sunt quidem, dii multi, & domini multi: nobis tamen unus deus, vna fides, vnum baptisma. Esto mihi in deum protectorem, & in domum refugij, ut saluum me facias. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me. Educes me de laqueo hoc quæ absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo spiritum meum, & redemisti me dñe de ueritatis. Odisti

possum euaderè, ut ait propheta: Et a facie tua quo fugi? Sed nos (dicit ecclesia) in simul in domo habemus refugium, hoc est, in ipso qui est deus.

q *Quoniam firmamentum meum &c.* Ad sustinendos eos qui in me stant. Vel firmamentum fidei, & refugium meum es tu: refugium meum dicit: quia ecclesia in Christo habet refugium, ut ait propheta: Domine refugium factus es nobis.

r *Propter nomen tuum educes me.* Ut hoc notum faciã gentibus credituris. Propter nomē tuū dux mihi eris: Quædo ego facio aliquid boni, nomē domini ex hoc glorificatur. Et enutries me. Aggregatis paulatim sanctis, educas ecclesiam tuam, quæ in me fundatur. Et enutries me. Tunc enutriuit ecclesiam, quando nostram carnem suscepit. Unde & Paulus: Nemo enim carnem suam odio habet, sed nutrit & fouet. Et enutriuit nos, ut fortes simus.

t *Et educes me de laqueo quem absconderunt mihi.* Laqueus dicitur captio: quia quamdiu in uia es, hoc est, in Christo, non times in laqueum cadere: quia laquei secus uiam ponuntur. Via, Christus est, sicut ipse ait: Ego sum uia. Et tu si es in uia, hoc est, in Christo, non times cadere in laqueum diaboli: quia omnis laqueus ab ipso est.

v *Quoniam tu es protector meus &c.* Vox Christi ad patrem in passionem: quando commendauit animam suam, & dixit: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Quod commendatur, saluum recipitur. Et ipse dixit: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Tu es protector meus. Vox ecclesiæ: In manus tuas commendo spiritum meum: hoc est, in potestatem tuam commendo animam meam. Hoc exemplum accepit ecclesia a Christo. Hoc & sanctus Stephanus fecit: hoc & sancti orant, quando exeunt de corpore ut illud: Fidei creatori commendant animas suas in benefactis. Hoc in cruce positus dominus dixit, quod in patris manus spiritu commendauerit: cito eum ipso resuscitate sumprum. Dicat nūc populus redemptus sanguine agni.

x *Redemisti me domine deus ueritatis.* Qui es ueritas & uita, quia quod promisit deus, non mentitur. Sicut promisit per seruos suos prophetas, ita & uenit, & redemit nos sanguine suo. Unde & Paulus dicit: Empti enim estis pretio magno.

y *Odisti omnes obseruantes uanitatē, superuacue.* Superuacue dicit: non quod deus odiat quemquam. Absit hoc sentire. Sed qui istam tantummodo uitam præsentem amant, & cælestia contemnunt, sperantes inaniter in beatitudine sæculi seducuntis, odit illos deus. Nō quod odiū

z *Es in tua iustitia &c.* De fouea quam statueris, animæ meæ. Quia nisi a deo iustificemur, per nos non possumus iustificari. Unde scriptum est. Qui se iustificat, ipse se condemnat. Unde & Paulus de quibusdam dicit: Suam quærentes statuere iustitiam, iustitiæ dei non sunt subiecti.

aa *Inclina ad me aurem tuam.* Vox ecclesiæ ad Christum. Per aurem benignitas dei intelligitur. Inclinat Christus aurem, quædo exaudire dignatur. Vel tunc inclinauit de-

aurè suâ, quando misit uerbum suum, & nos exaudiuit in mundo: & intantum inclinauit, ut nostra peccata digito in terra scriberet.

ab *Accelera ut eripias me.* Accelera, id est, festina, ut eripias me. Vult sancta ecclesia liberari de corpore, ut ait Paulus: Cupio dissolui, & esse cum Christo.

ac *Esto mihi in deum protectorem.* Vox ecclesiæ. In deum protectorem, in deum defensorem: quia multi sunt dii nocui qui non profunt. Unde Paulus dicit: Sunt quidem, dii multi, & domini multi: nobis tamen unus deus, vna fides, vnum baptisma. Esto mihi in deum protectorem, & in domum refugij, ut saluum me facias. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me. Educes me de laqueo hoc quæ absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo spiritum meum, & redemisti me dñe de ueritatis. Odisti

ad *Es in tua iustitia &c.* De fouea quam statueris, animæ meæ. Quia nisi a deo iustificemur, per nos non possumus iustificari. Unde scriptum est. Qui se iustificat, ipse se condemnat. Unde & Paulus de quibusdam dicit: Suam quærentes statuere iustitiam, iustitiæ dei non sunt subiecti.

D Ioan. 8.4

Philip. 1. e

1. Cor. 8.4

E

Psalm. 138. b

Psalm. 89. a

Eph. 5. f

Ioan. 14. d

Luc. 23. f

F

Ioan. 20. d

Matth. 7. g

1. Cor. 6. d

Luc. 4. a

1. Cor. 15. g

Rom. 4. d

1. Cor. 6. d

h. b. 9. c

Rom. 10. a

A (sicut dixi) in deum cadat: sed odire deus, qui sic faciunt, dicitur, id est, repudiare: quia repudiat illos deus.
a *Ego autem in domino speravi.*] Vox ecclesie. Non in me, sed in te speravi & spero, expectans resurrectionem tuam.
b *Exultabo & latabor in misericordia tua.*] Pro quo exultabo, & pro quo latabor? Pro hoc quod sequitur.
c *Quia respexisti humilitatem meam.*] Exultabo corpore, latabor mente. Tunc respexit, quando carnem suscepit: quia contemptibilis, & captiua, & despecta erat ecclesia. Exultabo & latabor in misericordia tua, pro tantae pietatis commodo, ut me tua morte redimeres: quia respexisti humilitatem meam, in spe illa positam, per quam ea quae non videntur desiderantur.
d *Saluasti de necessitatibus animam meam.*] Necessitates corporis multae sunt, id est, masticare, bibere, dormire: vel aliud quod necessario est faciendum: sed necessarium animae, omnino vnum est, id est, vita aeterna. Saluauit deus animam de sua necessitate: quia dedit ei vitam aeternam, quod est sua necessitas. Proinde saluasti de necessitatibus mortis perpetuae animam meam, quae tibi erat charitate deuincta.
e *Nec conclusisti me in manus inimici.*] Illi concluduntur in manus inimici, qui perseuerant in peccatis suis. Sed ego (dicit ecclesia) non concludar: quia non volo perseuerare in malis.
f *Statuisti in loco spatio pedes meos.*] Dilatasti vnitatem ecclesiae in toto mundo. Quomodo dicit, in loco? Nunquid localis est deus? Et localis, & non localis. Localis est ad convenientibus, & non localis, quia ubique est, sed inuenitur in loco pure quarentibus. Ut illud: Et motus est locus in quo erant sedentes. In loco spatio pedes meos. Pedes, sancti praedicatores, qui portant verbum praedicationis in toto mundo: vel in ecclesiam, quam tua resurrectione dilatasti in amplitudinem libertatis.
g *Miserere mei domine quoniam tribulor.*] Miserere mei, ac si dicat: Fac in me misericordiam, quoniam tribulor. Illorum vox, qui tribulantur a qualibet tribulatione. Miserere mei domine, quoniam tribulor. Non iam mortem times, sed infestationem metuens vitiorum.
h *Conturbatus est in ira oculus meus.*] Ecclesia conturbatur de vitis & peccatis, tam de suis, quam & de aliorum. Sed orandum est, ut ira non vertatur in odium, neque de festuca fiat trabs. Vel conturbatur oculus de futuro iudicio. Conturbatus est in ira oculus meus, quo te mente cernebam.
i *Anima mea.*] Qua te diligebam.
k *Et venter meus.*] Quo tui recordabar. Haec omnia conturbata sunt propter priora delicta.
l *Quoniam defecit in dolore.*] Ideo in dolore: quia ecclesia non potest emendare malos, nec segregare malos a sanctis vsque in finem. Vnde dominus dixit: Sinite utraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & colligate fasciculos ad comburendum.
m *Vita mea & anni mei in gemitibus.*] Quamdiu est hic in praesenti vita, habet gemitum & fletum vnusquisque homo. Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus: Donec persecutionem patior propter nomen tuum. Praesens vita deficit, quia mihi tempora sunt, perpetuitatem confiteri.
n *Infirmata est in paupertate virtus mea.*] Vox ecclesiae. In-

firmata est ecclesia inter homines malos, inter quos habitat hic in praesenti vita: quia plures sunt peccatores, & pauci sunt sancti. Vel aliter: Infirmata est in paupertate virtus mea. Sanitas huius corporis, inter cruciatum passionum.
o *Et ossa mea conturbata sunt.*] Fortitudo vitue mea. Ossa, fortes sancti: vel olli, virtutes ecclesiae, vel sanctorum. Conturbata sunt, ab illo. Vnde superius dicit secundum Apostolum: Scimus quia omnis creatura cogemiscit: non solum illa, sed & nos intra nos gemimus.
p *Super omnes inimicos &c.*] Qui me propter tuum nomen persequantur. Factus sum opprobrium vicinis meis. Vox Christi, & vox ecclesiae. Domino Iudaei multa opprobria dixerunt: & haeretici, & persecutores, dicunt ecclesiae.
q *Et vicini mei valde.*] Qui ad credendum appropinquabant.
r *Et timor notus.*] Quia amici mei propter metum inimicorum, a me longe recesserunt. Totus psalmus, & super David iuxta historiam, & super dominum iuxta prophetiam intelligi potest. Et timor notus meis, id est, apostolis, qui timuerunt in passione. Vel noti, mali Christiani: qui dicunt se credere in deum, & operibus negant, & despiciunt vitam sanctorum. Vicini dicuntur per fidem, & noti propter Christianitatem.
s *Qui videbant me, &c.*] Id est, apostoli: qui viderunt Christum comprehendi in passione, & relicto eo, fugerunt. Vel Iudaei fugiunt sacramenta mysterij ecclesiae, id est, corpus & sanguinem Christi. Omnes qui videbant me, foras fugerunt a me: non intelligentes interiore spem meam, pro qua patior, ad exteriora visibilia fugiebant.
t *Excidi tanquam mortuus a corde.*] Obliti sunt me corde, tanquam si fuerim iam defunctus. Excidi tanquam mortuus a corde: id est, sic habuerunt Iudaei Christum, quasi hominem mortuum pro nihilo.
v *Et factus sum sicut &c.*] Sic habuerunt Iudaei Christum quasi vas perditum, id est, hominem mortuum in suo peccato. Sic sunt sancti apud haereticos, velut homo perditus.
x *Quoniam audiui vituperationem multorum.*] Id est, Christi a Iudaeis, & ecclesiae ab haeticis.
y *In circuitu inhabitantium.*] Id est, in circuitu Christi, & in circuitu ecclesiae, quos ipsi supradicti circumdederunt. Quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu. Erant vituperantes me, positi in peregrinatione huius terrae: sequentes circuitum temporum, & ad patriam aeternam redire nolentes.
z *Dum conuenirent simul aduersum me, accipere animam meam consiliati sunt.*] Congregati sunt persecutores, & fecerunt consilium, ut acciperent animam meam, ad consentiendum sibi in sceleribus mortis. Ut acciperent animam meam, id est, Iudaei Christum: & haeretici, ecclesiam. Consiliati sunt mala consilia, & non bona. Consiliati sunt, ut quaerent: & ut tollerent animam Christi, Iudaei: & haeretici, animam ecclesiae.
a *Ego autem in te &c.*] Qui solus fortis es ad liberandum. Vel vox ecclesiae. In te speravi: in te, non in me. Et peccatores dicunt: In te speravi. Sed sancti & fidem, & opera habent. Peccatores sperant in deum, & non timet illi.
b *In manibus tuis fortes mea.*] Id est, gratia spiritus sancti. Non per memetipsum, sed a te actio vitae huius, quae in hoc seculo geritur.

A *a. Eripe me de manu inimicorum meorum, & a persequentibus me.*] Ne mihi praeualeant.
b *Illustra faciem tuam super seruum tuum.*] Illustra, hoc est, cerne & discernne quicumque sit melior de sanctis tuis.
c *Et saluum me fac in misericordia tua: domine non confundar, quoniam inuocaui te.*] Illuminatio respectus tui super me refulgeat, ut non confundar, sed saluer ab his persecutoribus.
d *Erubescant impij, & deducantur in infernum.*] Erubescant impij, daemones, haeretici, vel qui non credunt resurrectionem. Erubescant tunc, quando illos sanctos quos in despectionem habuerunt, videbunt coronatos, & se condemnatos. Vel qui relinquentes verum deum, ligna adorant, ac lapides venerantur.
e *Muta fiant labia dolosa, quae loquuntur aduersus iustum iniquitatem: in superbia & in abusione.*] Crucifixum irridentes, & ignorantem resurgentem. Ista cernens propheta, exclamat exultans & dicit.
f *Quam magna multitudo dulcedinis tuae &c.*] Quia multifarie copiosa dulcedo tua est, quam seruasti timentibus nomen tuum. Nec eam in his tentationibus ostendisti: ne accepta securitate, excederemus a via iustitiae. Vel quam magna multitudo dulcedinis tuae domine: id est, quantam gloriam, quanta praemia praeparasti ecclesiae tuae, ut esset semper cum angelis sine fine in aeternum mansura. Quam abscondisti timentibus te, id est, bona sanctorum in temetipso abscondisti.
g *Et perfecisti eis qui sperant in te.*] Perfecisti, ac si dicat: perfecturus eris.
h *In conspectu filiorum hominum.*] Qui non erubuerunt confiteri quod credunt, ante reges & potestates, ut ait propheta: Et loquebar in testimonio tuis in conspectu regum, & non confundebam. Quam abscondisti timentibus te: Quia hic per tribulationem pleniter non accipiunt praemium, sed in futuro expectant. Et perfecisti eis qui sperant in te. Cum summatim spe, retribuisti expectata in specie. In conspectu filiorum hominum: qui humana, & non caelestia quaesierunt. Vel cum ibunt in supplicium aeternum: iusti autem in vitam aeternam.
i *Abscondes eos in abscondito faciei tuae, a conturbatione hominum.*] Illuminatio enim vultus tui teget eos, ne ab humana malitia conturbentur. In abscondito vultus tui, scilicet iustitiae tuae abditis, hoc est, in secreto tuo, sicut Iob: & ipse & omnia quae habuit, absconsa fuerunt in deum. A conturbatione hominum, a persecutione peccatorum.
k *Proteges eos in tabernaculo tuo, a contradictione linguarum.*] In tabernaculo fidei: a strepitu malarum linguarum velantur, qui dicunt: Quis nouit haec: aut quis rediit ex inferis?
l *Benedictus dominus.*] Cui benedicit omnis creatura. Quomodo dicit: Benedictus dominus? Nunquid illi opus est nostra benedictio? Non, sed ut nos ab ipso benedictionem accipere mereamur.
m *Quoniam mirificauit &c.*] In ciuitate Hierusalem, in medio mundo. In ciuitate munita dicitur, eo quod firmata vel robusta sit, & in gyro omnes gentes illam circumdant. Ibi mirificauit misericordiam suam dominus: quia

ibi natus, ibi passus, ibi resurrexit, & inde ascendit ad caelos, ut ait propheta: Operatus est salutem in medio terrae. Vel aliter Munita, id est sancta Ecclesia, ciuitas, ut diximus, firmata vndique per fidem contra omnem impugnationem aduersariorum, vnde dixit. Fundata enim erat supra firmam petram. Vel aliter: Hierusalem caelestis munita de congregatione angelorum & hominum.
n *Ego autem dixi in excessu mentis meae.*] Ecclesia quando recordatur de paradiso, quomodo immortalis poterat esse, & cogitat qualiter ibidem poterat esse: & meminit qualis est, & qualiter deus per angelum Adae loquebatur, & quomodo oculis interioribus deum videbat: quando ista cogitat, tunc in excessu mentis est ecclesia.
o *Ego autem dixi in excessu mentis meae: &c.*] Populus haec dicit ille conuersus ad Christum: Existimaui me, inquit proiecsum esse a contemplatione luminum tuorum, & expaui, cum me tanta propter nomen tuum pati permitteres. Vel proiecsum sum a vultu oculorum tuorum. Adae, quando transgressus fuit mandatum dei, tunc proiecsum est a facie dei: & ipse, & nos, & omnis posteritas sua post eum.
p *Ideo exaudisti vocem deprecationis meae, dum clamarem ad te.*] Ideo, dicit ecclesia, exaudisti vocem orationis meae: quia cognoui, ubi poteram esse, & cognosco, ubi modo sum. Exaudisti vocem interioris hominis, te in mentis splendore precantis, & amouisti horribiles tribulationes.
q *Diligite dominum omnes sancti eius: &c.*] Humiliatis his, statuet sanctos suos in magna constantia. Diligite dominum omnes sancti eius. Diligite, id est, amate illum. Quoniam veritatem requirit dominus, qui perseuerant vsque in finem in bonitate, ut dictum est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.
r *Viriliter agite.*] Hoc est, immobiliter.
s *Et confortetur &c.*] Cor vestrum, hoc est, anima vestra: in domino semper. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum omnes qui speratis in domino. Fortiter atque constantiter custodite propositum, ut fructum metatis in Christo. Quem supplices deprecamur ut insinuet mentibus nostris curam se diligendi, pro nobis passum iugiter confiteri, ut mereamur contra iniquam superbiam, humilitatis armis viriliter repugnare.
t *Intellectus David.*] Intellectus Christi. Duplex intellectus est in isto titulo, maxime de illo publicano & pharisaeo: qui in templo orabant: quia vnus se iustificabat, & alius se condanabat, id est, accusabat. Psalmus vocem continet prophetae, ostendentis hominem non propriis meritis, sed dei gratia posse saluari, si confiteatur admissa. Psal. XXXI.
v *Eati quorum remissa sunt &c.*] Beatus immortalis, laudabilis siue gloriosus. Sed tamen nullus potest apud se esse beatus, nisi ab illo accipiat qui iustificat impiu, hoc est, deo. Vnde & Paulus dicit: Credeti autem in eo qui iustificat impiu, deputatur fides ei ad iustitiam. Beati quorum remissa sunt iniquitates: quorum peccata per confessionem a domino diluuntur. Quibus modis remittuntur peccata? Tribus. Remittuntur per baptismum: teguntur per charitatem;

Matth. 4. f

Matth. 13. d

Rom. 8. a

Matth. 16.

Psal. 110. f

Psal. 73. e

Gen. 3. c

E

Ibidem.

Matth. 24. e

F

Zuc. 18. b

Rom. 4. d

A non imputantur per martyrium. Et quorum teſta ſunt peccata, per charitatem, ſecundum illud: Charitas operit multitudinem peccatorum. Vel quorum teſta ſunt peccata: hoc eſt, vt hic velentur per penitentiam, ne in iudicio reuelentur.

Iacob. 5. d

a *Beatus vir cui non imputabit dominus peccatum.*] Qui ſe in hoc ſæculo diligenter potuerit expurgare, vel per martyrium. Quod tegitur, non videtur: quod non videtur, non imputatur: quod non imputatur, nec punietur.

Ioh. 1. g

b *Nec eſt in ore eius dolus.*] Hoc eſt in illius ore qui ſe confitebatur eſſe peccatorem, ſicut Nathanael. Vnde dominus dixit: Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt. Et de illo publicano, de quo ſuperius diximus: qui ſe confitebatur eſſe peccatorem dicens: Deus propitiuſto mihi peccatori. Nec eſt in ore eius dolus, ſed in veritate credens deum. Hoc corde retinetur, quod ore confitebatur

Luc. 18. b

B *Quoniam tacui inueterauerunt &c.*] Non protuli confeſſionem ad ſalutem: ideo omnis fortitudo mea in carnis infirmitate conſenuit.

Quoniam tacui inueterauerunt in me omnia oſſa mea dū clamarem tota die. Tacui, vox malorum eſt. Tacui, ideſt, tacent illorum peccata, & in confeſſione nolunt dicere. Inueterauerunt oſſa, ideſt, virtutes quas debuerant habere, inueterauerunt per peccatum. Dum clamarem, ideſt, clamant. Si aliquid boni habent, per vanitatem demonſtrant, vt ille phariſæus impius faciebat qui dicebat: Deus gratias tibi ago, quia nō ſum ſicut cæteri homines: raptores, adulteri. Dū clamare tota die: in iſtius vitæ momēto.

d *Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua.*] Potentia tua. Cum eſſem impiuſ & blaſphemus, grauata eſt ſuper me manus tua, ideſt, poteſtas tua: quia qui hic non emendant, grauatur ſuper illos manus dei, ideſt, poteſtas vindictæ in die iudicij.

e *Conuerſus ſum in ærumna.*] In aſſidua tribulatione flagellorum tuorum. f *Dum conſigitur mihi ſpina.*] Stimulus conſcientiæ peccatricis. Conuerſus ſum in ærumna dum conſigitur mihi ſpina: ærumna, ideſt, miſeria. Dum conſigitur mihi ſpina, ideſt, dum pungit me conſcientia peccati.

g *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitias meas non abſcondi.*] Sed confeſſus ſum, & pateſci omnia. Scio enim te cito remittere delicta, cum tibi fuerint integre referata, & ideo dixi:

h *Confitebor aduerſus me &c.*] Non enim aduerſus dominum, ſed aduerſus me has pronūtiavi vt iuſtificarer. Dixi pronūtiavi aduerſus me iniuſtitias meſas domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei. In perſona illorum dicit propheta qui conuertuntur, ſicut ille filius qui peregre profectus eſt, & dixit: Ibo ad patrem meum. Dixit in corde, vbi deus videtur.

Luc. 15. d

i *Et tu remiſiſti impietatem peccati mei.*] Quæ prius geſſeram, miſericorditer induliſti. k *Pro hac impietate &c.*] Tempus opportunū ad exorandū pro peccati: hæc vita eſt: in qua ideo ſancti orāt, quia nemo eſt a peccatis immunis. Pro hac, iniquitate, vel pro hac remiſſione, quod ſuperius dixit: Beati quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū teſta ſunt peccata. Omnis ſanctus, hoc eſt, per baptiſmum: & qui poſt baptiſmū peccat, poſtea dimittitur illi per penitentiam, aut per martyrium.

l *Veruntamen in diluuiſo aquarum &c.*] Multi fluctus diluuiorum in iudicio impios vallabunt, qui ſanctis nocituri non erunt. Veruntamen in diluuiſo aquarum multarum ad eum non appropinquabunt. Sine anguſtiis, ait: quæ quaſi aquis inundantibus comparantur, ad deum ſancti appropinquare nō poterūt: quia qui ſuſtinerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Vel in diluuiſo aquarum, ideſt, varietate doctinarum hæreticorum: per hoc ipſi ad deum non appropinquabunt.

m *Tu eſ mihi refugium a tribulatione qua circumdedit me.*] Vel ab inimicis publicis, vel a peccatis. Dum dicit exultatio mea, redime me a circumdantibus me: quomodo dicit, redime: cum ille qui redimitur in captiuitate eſt, & illi qui exultant, redemptione non indigent? Hoc ad ſenſum pertinet. Vox illorū eſt, qui cum deo ſunt, & rogant pro illis qui in iſta captiuitate tribulantur.

n *Exultatio mea.*] Quia in te gaudeo. o *Erue me a circumdantibus me.*] Pſalmus iſte vocem continet prophetæ ad deum horrantis populos, atque momentis iuſtos in quem debeant exultare.

p *In finem pſalmus David.*] Pſalmus iſte vocem continet prophetæ ad deum horrantis populos, atque momentis iuſtos in quem debeant exultare.

q *Firmabo ſuper te oculos meos.*] Vox Chriſti ad eccleſiam. Firmabo ſuper te oculos meos, ideſt, aſpectum diuinitatis. Firmabo ſuper te oculos meos, vt in dilectione luminis mei permaneat. r *Nolite fieri ſicut equus & mulus.*] Qui non dei voluntate, ſed proprio motu ſe regere volunt, & effrenes in luxuriâ decidunt, hos propheta coercet verbis terribilibus dicens: f *In camo & freno maxillas eorum conſtringe.*] Freno & camo moderationis ſuæ, deus coartat impiorū ſuperuacuas blaſphemias. Equus, indomitus: mulus, piger. Hoc rogat eccleſia deū patrē, vt per frenū, ideſt, prædicationē, populum gentile, quos equos nominauit, de lata via & ſpatoſa ſæculi huius, faciat ad ſe appropinquare: & populū Iudaicū, quos mulos nominauit, qui piger eſt ad deū credendū, per camū, ideſt, contritionē cordis, faciet ad ſe venire. t *Qui non appropinquant ad te.*] Sed per ſuperbiam elongantur.

v *Multa flagella peccatorum.*] Quia aliqui peccatores ſunt, quorum in iſta vita inſtantur flagella, quæ poſtea in futuro habebunt ſine fine. Multa flagella peccatorum: quia penitentiam agere noluerunt. x *Sperantes autem in domino miſericordia circumdabit.*] Illa miſericordia, vt vitam mereantur æternam. Qui rectam ſpem, & fidem in deo habent, ipſos miſericordia dei circumdat, vt illud: Miſit angelum dominus in circuitu timentium eum. Et alibi: Cuſtodit dominus omnes diligentes ſe.

y *Letamini in domino & exultate iuſti.*] Propheta hortatur eccleſiam lætari de ſpe vitæ æternæ & regenerationis: Tamea

D

Tamea

1. Cor. 1. d

A Tamen lætatur & hic eccleſia in tribulatione. a *Es gloriamini omnes recti corde.*] Vt Paulus: Qui gloriatur, in domino gloriatur. Recti corde dicuntur, quibus omnia iudicia dei placent, & ſeipſos accuſant de ſuis peccatis: & deum ſiue in proſperis, ſiue in aduerſis ſemper laudant. Lætamini in domino & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde. Vt gloria veſtra ad eum referatur, ſicut ait Apoſtolus: Qui gloriatur, in domino gloriatur. Quem ſupplex deprecemur, vt obrectis per indulgentiam peccatis, nec reputatis vltra delictis, mereamur ſanctorum exultationis perpetuæ eſſe participes.

1. Cor. 1. d

b *In finem pſalmus David.* XXXII. c *Exultate iuſti in domino: d rectos decet cithara: f in pſalterio decem chordarum pſallite illi. g Cantate ei canticum nouum: h bene pſallite ei i in vociferatione: k Quia rectum eſt verbum domini: l & omnia opera eius in fide. m Diligit miſericordiam & iudicium dominus: n miſericordia domini plena eſt terra. o Verbo domini cæli firmati ſunt: p & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. q Congregans ſicut in vtre aquas maris: r ponens in theſauris abyſſos. s Timeat dominum omnis terra: t ab eo autem commoueantur*

1. Cor. 1. d

Propheta hortatur ſanctos vt laudent deum. Exultate iuſti. Alibi dicit: Gaudete: ſed vnū eſt. Alij exultant in reb⁹ huius ſæculi, alij in circo, alij in iheatro: Sed tu (dicit propheta vnique ſancto) in domino exulta, & non in proſperitatibus mundi. d *Rectos decet collaudatio.*] Rectos dicit, qui in regulam veritatis corda illorum dirigit, non iniquos, dicente propheta: Væ his qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce. e *Confitemini domino in cithara.*] Cithara deorſum habet cauamen, & ſex chordas habet. Opera ſanctorum intelliguntur per citharā, quæ ſunt ſex opera miſericordiæ. Et de illis chordis aliq̄ bene cantat, aliq̄ murmurat. Sic & ſancti, alij ſic: alij vero ſic. Confitemini domino in cithara. In carne, virtus & cōcupiſcētis mortificata per crucē dominicā. f *In pſalterio decem chordarum pſallite ei.*] In decalogo mādatorum. Pſalterium deſuſum habet cauamen: prædicatorio cæleſtis, vel mandata intelliguntur in ſanctis, quæ de ſupernis veniunt. Vnde dicit: Omne datū optimū, & omnē donum perfectū, deſuſum eſt deſcendēs a patre lumine, apud quem non eſt tranſmutatio, vel vicilitudinis obumbratio. Decem chordarum, ideſt, decem verba legis. Tria mandata in vna tabula, quæ ad fidem trinitatis pertinent, hæc ſunt. Primum: Audi Iſrael, dominus deus tuus, deus vnus eſt. Secundū: Non habebis nomē dei tui in vanum: Tertiu: Obſerua diem ſabbathi. Septem in altera tabula, ad dilectionem proximi pertinent. g *Cantate ei canticum nouum.*] Ideſt, pſallite ei nouum cāticum, id eſt, nouam vitam: quia nouus homo venit in mundum: nouam legem inſtituit nobis, & nouam eccleſiam per baptiſmum. Cantate ei canticum nouum: quia reſurrexit, quia ſedit ad dexteram patris. h *Bene pſallite ei.*] Ille bene pſallit, qui implet in opere quod cantat, ideſt, prædicat. i *In iubilatione.*] Iubilus dicitur: quod nec verbis, nec ſyllabis, nec literis, nec voce poteſt erumpere aut comprehendere quātum homo deum debeat laudare. Bene pſallite ei in vociferatione. Per iubilationem quondam ſacerdorum, Hiericho mundi figurā retinens corruit: nunc per noſtram orationem, eius concupiſcētia eliduntur. k *Quoniam rectus eſt ſermo domini.*] Nec in aliquo curuatur, ſed proſperabitur in his ad quæ dirigit illum. l *Et omnia opera eius in fide.*] Sicut ait in euangelio: Si habueritis fidem integram, & dixeritis huic monti: transfer te & mitte te in mare, fiet. Et omnia quæcunque fideliter petieritis, credite quia accipietis, & venient vobis. Quia rectus eſt ſermo domini, & omnia opera eius in fide. Rectus eſt in rectis. Opera eius in fide, in fide ſanctorū: quia

1. Cor. 1. d

Tomus ſeptimus.

1. Cor. 1. d

apostoli per ipſum in fide. Verbo domini cæli firmati ſunt. In ipſo verbo, quod erat in principio apud deum: ſiue viſibiles cæli, ſiue apoſtoli ſunt creati. Verbo domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum, Trinitatis maietas maſtiffiſſime declaratur: dominus, verbum, ſpiritus domini.

1. Cor. 1. d

p *Et ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.*] Paracletu ſcilicet cooperante, horum virtutes cælorum creatæ ſunt. Nam in domino pater, in verbo filius, in ſpiritu oris, ſpiritus ſanctus declaratur. Et quia dicit, oris eius: non procedens quaſi minor credatur. Nam ſicut filius a patre, & æqualis patri: ita & ſpiritus ſanctus æqualis patri habetur ac filio. Vel ſpiritu oris eius omnis virtus eorum: Ideſt, per ſpiritum ſanctum virtutes illorum. Quia per ſpiritum ſanctū habuerunt diuerſas gratias, ideſt virtutes. Nam per nos nihil boni habuimus niſi per ipſum.

1. Cor. 1. d

q *Congregans ſicut &c.*] Clauſum littoribus mare oſtēdit. Congregans ſicut in vtre aquas maris. Per aquas, ſæculi tribulationes ſignificat, & perſecutiones ſanctorum: quia ſicut homo in vtre aquas ſtringit, & quādo vult ſpargit: ſic dominus tribulationes eccleſiæ, vt ait Paulus: Fidelis deus qui nō patietur vos tētari ſuper id quod poteſtis ferre, ſed faciet etiam prouentū vt poſſitis ſuſtinere. Congregans ſicut in vtre, in nouo eccleſiæ homine: aquas maris, ſæculi populos, vt ſint vinum nouum, ſicut dominus ait, in vtres nouos, ideſt, euangelicum præceptum, reconditum in cordibus credentium.

1. Cor. 1. d

r *Ponens in theſauris abyſſos.*] O magna creatoris potentia, recondens in theſauris abyſſos: producēs de theſauris vêtos. Tamē hic abyſſos, myſteriorū cæleſtium altitudinē intelligimus, iuxta illud Apoſtoli: O altitudo diuitiarū ſapientiæ & ſciētiae dei. Vel in theſauris, ideſt, in abſconditis dei. Theſaurus, ideſt largitas, hoc eſt profundū ſcripturarum. Vnde in alio loco dicit: Qui producit ventum de theſauris ſuis. Nam quantum voluit per ſeruos ſuos nobis demonſtrare, tantum per nos intelligere potuimus: ipſam profunditatem ſcripturarum nequaquam poſſumus. s *Timeat dominum omnis terra.*] Qui terrena ſapiunt, ipſum potius & non creaturam adorent.

1. Cor. 1. d

t *Ab eo autem &c.*] Hæc quidā de futuro arbitrātur iudicio, ſed ad ſequentē expoſitionē magis reſpiciūt. Ab ipſo autem cōmoueantur vniuerſi, omnes qui inhabitant orbē. Ab ipſo deo cōmoueantur vniuerſi, ideſt, de infidelitate ad fidē. Vel vniuerſi: omnes creaturæ ab ipſo veniunt, & non ſicut peccatores dicūt, quod tempus illas adducit & non deus: quia & tempora, & dies, & annos, vel etiam

1. Cor. 1. d

D ij

1. Cor. 1. d

1. Cor. 1. d

A momenta deus constituit.

a Quia ipse dixit & facta sunt: ipsi mandavit & creata sunt.] Ideo ipsum cuncta timeant: quia ab ipso vel facta sunt, vel creata. Ipse dixit, hoc est per filium, qui verbum est dixit: Mandavit per imperium, hoc est, inenarrabiliter.

Prov. 21. d

b Dominus dissipat consilia gentium.] Secundum illud: Non est consilium, non est prudentia, non est sapientia, non est fortitudo contra deum. Dominus dissipat consilia gentium: Iudæorum scilicet, qui tanquam increduli contra deum Christum fururant. Vel dissipat consilia ut eorum, qui turrim ædificare voluerunt: destruxit, secundum illud: Venite descendamus, & confundamus ibidem linguas eorum.

Gen. 11. b

c Reprobatur autem cogitationes populorum.] Hoc est Iudæorum consilia, quia non potuerunt illa facere nisi quantum a deo præfinitum fuit. **B** Reprobat autem cogitationes populorum. Phariseorum & Sadducæorum, vel reliquarum potestatum genera. *d Et reprobatur consilia principum.]* Hoc est Annæ & Caiaphæ, quia ipsi principes erant ipsorum sacerdotum, qui primatum tenebant huius sceleris. Hos omnes cum suis consiliis, dominus resurgendo destruxit.

e Consilium vero domini manet in æternum.] Consilium domini fuit, vt resurgeret a mortuis, sicut & fecit. Istud consiliū, Iudæi, vel principes illorum destruere non potuerunt.

Matth. 24. c

f Cogitationes cordis eius in generatione & generationem.] Nihil ex eis diminuetur, iuxta illud: Cælum, & terra transibunt: verba autem mea non præteribunt.

g Beata gens cuius est dominus deus eius.] Hoc est qui credunt quod dominus creavit illas creaturas, vnde superius mentionem fecit, non quod tempus illas adducat. Vel beata gens Christianorum, cuius dominus deus eius. Dominum enim elegit habere deum, idolis derelictis.

Psal. 2. b

Ibid. 15. b

Ibidem 118. b

h Populus quem elegit dominus in hereditatem sibi.] Ipsum populum Christianum in hereditatem sibi, vt dixit in alio psalmo: Dabo tibi gentes in hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et alibi: Dominus pars hereditatis meæ. Et item: Portio mea dominus. In hereditate sibi. Repulsis Iudæis nos sumus in hereditate asciti.

i De celo respexit dominus: vidit omnes filios hominum.] Vt omnibus miseretur: quia nunquam respectus eius sine misericordia fuit. Vel dominus de celo prospexit, hoc est, miserus est nobis, Super filios hominum. Filij hominū: filij Adam. Vel filij hominum: successores apostolorum.

k De preparato habitaculo suo respexit super omnes qui inhabitant terram. Qui finxit singillatim corda eorum.] Vt alij detur sermo scientiæ: alij interpretatio sermonum, alij genera linguarum, & reliqua, quæ operatur vnus atque idem spiritus. Vel qui finxit per singulos corda eorum. Quidam hunc locum mendaciter ad illud referunt, quod animam ex anima existimant esse generatam, & in Adam omnium animas contineri: quia id quod Græce dicitur *ἕνα πνεύμα*, non vnum, sed per multos quemque significet. Qui finxit singillatim corda eorum. Qui finxit, id est, fecit. Singillatim. Per singulos omnes intelligit, & in simul omnes recognoscit. Corda illorum: opera illorum.

l Qui intelligit omnia opera eorum.] Ipse est enim speculator prospiciens de die in diem actus humanos. Qui intelligit omnia opera eorum, hoc est, qualiter donum dei vnaquaque anima habeat ipse dispensat.

m Non saluatur rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur in multitudine virtutis sue.] Sed per iustitiam & auxilium dei. Nam & Goliath fortitudinem confudit deus per manum Dauid pueri sui. Non fuit saluus rex per multitudinem virtutis suæ. Quare? quia alibi dicit: Domini est salus. Nec gigas saluus erit in multitudine fortitudinis suæ. Gigas pro sua fortitudine dicitur. Nec ipse saluus esse potest per fortitudinem suam, sicut superius de Golia & Dauid.

1. Reg. 17.

Psal. 3. b

ueantur omnes inhabitantes orbem. **a** Quoniam ipse dixit & facta sunt: ipse mandavit & creata sunt. **b** Dominus dissipat consilia gentium: **c** reprobatur autem cogitationes populorum, **d** & reprobatur consilia principum. **e** Consilium autem domini in æternum manet: **f** & cogitationes cordis eius in generatione & generationem. **g** Beata gens cuius est dominus deus eius: **h** populus quem elegit in hereditatem sibi. **i** De celo respexit dominus: vidit omnes filios hominum. **k** De preparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram. Qui finxit singillatim corda eorum: **l** qui intelligit omnia opera eorum. **m** Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. **n** Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur. **o** Ecce oculi domini super metuentes eum: **p** & in eis qui sperant super misericordia eius. **q** Vt eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame. **r** Anima autem nostra sustinet dominum: **s** quoniam adiutor & protector noster est. **t** Quia in eo lætabitur cor nostrum: **u** & in nomine sancto eius sperauimus. **x** Fiat misericordia tua domine super nos, quemadmodum sperauimus in te. **y** Psalmus David cum immutauit vultum suum coram Abimelech: & dimisit eum & abiit.

n Fallax equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur.] Nisi deus fuerit ascensor eius. Fallax equus ad salutem. Equus, corpus humanum, impedimentum est animæ, ideo fallax. In abundantia autem virtutis suæ non erit saluus, id est, nec gigas nec rex.

E

o Ecce oculi domini super timentes eum.] Oculi dei, aspectus diuinitatis. Super timentes eum, qui eum timent timore sancto. Deus enim sperantes in se inspectione cælesti protegit ac defendit.

p Et in eis qui sperant in misericordia eius. Vt eruat a morte animas eorum.] Id est, in hoc sperant in misericordia eius, id est dei, vt a morte perpetua eruat animas eorum. Vel a morte, hoc est, a diabolo.

q Vt eruat a morte animas eorum: Et alat eos in fame.] Cum alij verbi dei penuriam patiuntur, isti ab eo viuificantur.

r Anima autem nostra sustinet dominum.] Id est, partiens est in domino. Quicquid accesserit ei siue bonum siue malum, sustinet propter deum, vt ait Paulus: Omnia mihi placent. Vel alat eos in fame, id est, pascit eos. Vnde dicit: Et aluit eos quadraginta annis in deserto. Quia quotiescunque homines habent famem, deus pascit seruos suos: licet de cibo terreno, sed tamen plus est, vnde pascit eos de cibo spirituali, id est, de sua doctrina & suo verbo. Anima autem nostra sustinet dominum: quoniam adiutor & protector noster est. Et in ipso lætabitur cor nostrum, & in nomine sancto eius sperauimus. Scimus enim quod nullus sperauit in eum, & confusus abscessit.

2. Cor. 10. g

Exod. 16. g

Psal. 36. d

F

f Quoniam adiutor & protector noster est.] Hoc est, quia ipse est & adiutor & defensor ecclesiæ.

t Et in ipso lætabitur cor nostrum.] Id est, anima nostra lætabitur de spe futuræ remunerationis, & lætabitur ecclesia in tribulatione.

v Et in nomine sancto eius sperauimus.] Nomen patris filij est. *x Fiat misericordia tua domine super nos, sicut sperauimus in te.]* Oratio ecclesiæ est: tamen istum versiculum cogitare debet vnusquisque antequam legatur, vt fideliter dicat: sicut sperauimus in te, ne alibi vacet mens sua. Fiat domine misericordia tua super nos, sicut sperauimus in te. Vt qui nos per baptismum abluisti, spiritus sancti infusione confirmes, sicut in Actibus apostolorum cernimus esse factum. Qui nunc in nobis venire dignetur, vt per eius lumen effici mereamur hæredes gloriæ sempiternæ. Amē.

Act. 2. d

y Psalmus David cum mutauit faciem suam coram Abimelech: 1. Reg. 21. d

A & dimisit eum & abiit.] Mutatio faciei, in verborum mutatione monstratur, quando a Saul se missum esse simulatur. Aut si veram mutationem vultus volumus intelligere: Abimelech sciamus dictum esse pro Achis. Nec in nomine error est, cum ex patre generatus, etiam Abimelech potuerit appellari. Abimelech quippe interpretatur pater meus rex. Quomodo dicit, commutauit vultum suum coram Abimelech? Quia in Regum sic legimus: quod in Geth ciuitatem ad regem Achis fugit in Philistiim. Vel quomodo ausus fuit ibidem ambulare, quia inimicus illorum erat, & ipse interfecit antea Goliath principem illorum? Propterea illic ambulauit pro hoc quod mulieres dixerunt: Percussit Saul mille, & Dauid decem millia: & postea intravit diabolus in Saul per inuidiam, & dixit: Quid superest ei, nisi tantum vt regnum habeat? Et peruenit Dauid ad regem Achis. Sed postea Achis misit missos suos vt Dauid ad se duceret, vt eum interficeret. Et cum inuenisset eum ad portam ciuitatis, cognouit Dauid quod ipsum interficere volebat, necessitate compulsus ad arcem declinavit. Misericordia dei prouidete, cecidit spiritus sanctus super ipsum, & cæpit labi, & saluam mittebat super suam barbam. Et cum adduxissent eum ad regem, dixit illis rex: Pro qua causa adduxistis istum hominem arreptium & furibundum super me? Dauid pulcher homo erat, & quando eum apprehenderunt, tympanizabat ad portam ciuitatis, & in manibus suis ferebatur. Et cum eum dimisissent, & fugisset, istum psalmum cantauit: qui totus circa pietatem, totus circa inspectionem diuinam, totus circa compescendas sanctorum tribulationes commemoratur. Dauid figuram Christi tenet: Saul figuram diaboli. Abimelech interpretatur regnum patris mei. Achis interpretatur, quomodo est, vel ignorantia, vel niger. Dauid venit in Geth ad regem Achis, & dominus venit in regnum patris sui, hoc est, ad regnum Iudæorum. Mutauit vultum suum coram Abimelech, hoc est, coram regno patris sui. Vnde sanctus Paulus dixit: Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed formam serui accepit: in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliavit semetipsum factus obediens patri vsque ad mortem. Vel aliter: Mutauit vultum suum, id est, in sacerdotium. Tunc commutauit, quando Melchisedech obtulit panem & vinum. Immutauit vultum: quia quantum aduentus Christi appropinquabat, tantum illæ figuræ apertæ erant: quia antea hostias offerebāt, sed postea spiritualiter implerum fuit in nouo testamento secundum ordinem Melchisedech: non dixit, secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech. Tympanizabat ad portam ciuitatis. Tympanum de corio extenditur. Et dominus extendit manus suas in cruce. Porta ciuitatis, initium fidei nostræ intelligitur, quando credimus incarnationem Christi. Per saluam, infirmi-tatem carnis quam dignatus est suscipere. Illa barba, fortitudo diuinitatis. Dimisit eum & abiit. Dimisit Christus Iudæos, & venit in gentibus. Vnde dictum est: Quia indignos vos iudicatis vitæ æternæ, nos ex hoc ibimus ad gentes.

1. Reg. 18. b

Philip. 2. a

Gen. 14. c

Act. 13. g

Psalmus XXXIII.

Benedicam dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. **b** In domino laudabitur anima mea: audiant **c** mansueti **d** & lætentur. **e** Magnificate dominum mecum: **f** & exaltemus nomen eius in idipsum. **g** Exquisiui dominum, **h** & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. **i** Accedite ad eum, **k** & illuminamini: **l** & facies vestræ non confundentur. **m** Iste pauper clamauit, **n** & dominus exaudiuit eum: & ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum. **o** Immittet angelus domini in circumitu timetium eum, & eripiet eos. **p** Gustate & videte, quoniam suauis est dominus: **q** beatus vir qui sperat in eo. **r** Timete dominum omnes sancti eius: **s** quoniam non est inopia timentibus eum. **t** Diuites egerunt & esurierunt: inquirentes autem dominum

nomen eius in idipsum, Filium cui pater dedit nomen, quod est super omne nomen.

g Exquisiui dominum.] Spiritum sanctum.

h Et exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.] Consumens corruptelam carnis, quæ mihi tribulationes peccaminum ingererat, ne eum ætèrius deprecarer.

i Accedite ad dominum.] Credite in eum. Accedite ad dominum, non loco, sed fide & opere.

k Et illuminamini.] Id est, in mente intelligite: quia nisi credideritis, non intelligetis.

l Et facies vestra non confundentur.] In iudicio quo impij confundentur in condemnatione die iudicij.

m Iste pauper clamauit.] Christus dominus, qui pro nobis pauper factus est, ad patrem in passione clamauit. Vel, iste pauper, id est, Dauid clamauit quædo dixit: Domine deus, vanus fac consiliū Achitophel. Et ecclesia clamat modo.

n Et dominus exaudiuit eum: & ex omnibus tribulationibus eius liberauit eum.] Resuscitans illum a mortuis.

o Emissit angelus dominus in circuitu timentium eum, & eripiet eos.] Hoc est, angelum magni consilij dedit illis. Haud dubium est, timentes dominum ab angelis custodiri: sicut ipse dominus per euangelium docet: Amen amen dico vobis: quia angeli eorum quotidie vident faciem patris mei qui est in cælis. Vallantur ergo præsidio angelico, qui de cordis puritate timuerint deum.

p Gustate & videte, quoniam suauis est dominus.] Gustus per fauces discitur, visus per oculos: quia per oculos videtur. Propheta dicit, gustauit. Et quomodo gustauit, sic inueni per fidem, per spem, & per operam bona.

q Beatus vir qui sperat in eum.] Quare beatus? Quia illum habet qui omnia habet, hoc est, deum. Ergo hic dicitur gustus, vt cum quis cognouerit deum, timeat illum: quia tanquam de gustu ita alibi dicit: Initium sapientiæ timor domini. Cum autem timere cæperit, tunc præcepta custodit, & tunc sciet quia suauis est dominus: quia ipse est panis viuus qui vitam dat huic mundo. Beatus vir qui sperat in eum, & non in incerto diuitiarum.

r Timete dominum omnes sancti eius.] Qui firmi statis in promissis eius timeate, ne accepta securitate decipiamini.

s Quoniam nihil deest timentibus eum.] Quorum deus est Christus, nihil deest eis, id est, nihil boni deest eis. Quærite regnum dei & iustitiam eius, & cetera apponuntur vobis. Iustitia enim dei omnia præstat.

t Diuites egerunt & esurierunt.] Multi sunt mundi locupletes, & egerunt

Psalmus XXXIII. **B**enedicam dominum in omni tempore. Cum ait, omni tempore & semper, docet nos nec in aduersis succumbere debere, nec in secundis extolli, sed tam prospera Tomus septimus.

Matth. 5. a

E

1. r

2. a

Esa. 6. b

1. Reg. 16. g

F

Matth. 18. b

Psal. 119. b

Matth. 6. a

Luc. 16. e

Gal. 4. e

1. Ioh. 1. a

1. Ioh. 3. a
Ecl. 1. b

Prov. 18. d
Ecl. 32. d
Iac. 1. d

Heb. 12. d

Luc. 9. e

A gloria dei: de quibus fuit & diues ille, ante cuius ianuam Lazarus decumbebat, qui ficiens in tormentis, quia non fecerat misericordiam, non meruit accipere guttam. Inquirens autem Lazarus non purpuras, sed caelestia regna, meruit in sinu Abraham bonis omnibus adimpleri.

a Venite filij audite me: timorem domini docebo vos.] Mos est propheticus, vt discipulos filios nūcupet, sicut Paulus: Filioli, quos iterum parturitur, donec formetur Christus in vobis. Hos docet, vt primo omnium sapientia, id est, timore domini imbuan- tur. Venite filij audite me. Vocat Christus ecclesiam ad se venire, id est, per fidem, Sancti filij dei dicuntur: iuxta quod dictum est in euang- elio: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Et Ioānes dicit in epistola sua: Nunc filij dei sumus. Timorem domini docebo vos. Vt illud: Initium sapientiae timor domini. Et alibi dicit: De timore nascitur compū- ctio salutaris. Ad hoc debet vnusquisq; venire, vt timorem domini debeat habere. **b** Quis est homo qui vult vitam.] In quibus cum sanctis iocundetur in regno dei. Vel vox prophetae interrogando: & alius dicit, ego volo, & ille dicit: Si vis, fac eigo quod sequitur, & videbis vitam, hoc est, habebis vitam aeternam: & dies bonos, hoc est, dies aeternos.

c Prohibe linguam tuam &c.] Prohibe linguam tuam, id est, a detractione vel ab amaritudine: quia dictum est: Mors & vita in manibus linguae. Quia qui custodit linguam suam, custodit animam suam. Et alibi dicit: Custos iustitiae, silentium & pax. Si quis putat se esse religiosum non refrenans linguam suam, huius erit vana religio. Et labia tua ne loquantur dolum: ne aliud ore assimules, aliud corde retineas.

d Diuerse a malo, & fac bonum.] Hoc est, destrue vitia, & aedifica virtutes. Nihil prodest, si destruis, & non aedificas, hoc est, si destruis vitia, & non aedificas virtutes. Ac si dicat: Quis est homo qui sine his velit vitia? Nullus. Quia in eo nullum bonum est, qui nullum malum destruit. Diuerse a malo, & fac bonum. Mala omnia a diaboli instigatu procedunt, sicut bona a dei. Relinque ergo quae instigat diabolus, & operare quae praecipit Christus.

e Inquire pacem & persequere eam.] Secundum Apostolum pacem sequimini & sanctificationem, sine qua nemo videt regnum dei. Vel Iudaei quae fuerunt pacem, id est, Christum ad occidendum, non ad imitandum: quia sequi, imitari dicitur. Inquire pacem, & sequere eam, id est, Christum: quia ipse est pax nostra. Vel sequere, imitare. Vnde in euangelio dictum est: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Inquire pacem & sequere eam. Non sufficit malum fugere, nisi bonum quoque feceris.

f Oculi domini super iustos.] Pietatis enim inspectione eos iugiter contemplatur.

g Et aures eius in preces eorum.] Quia quae iusta sunt postulant. Oculi domini, id est, aspectus diuinitatis super iustos. Et aures eius ad preces eorum. Quicquid rogant sancti de bono, exaudit illos: quia deus & audit, & videt nos: propterea nos faciamus voluntatem illius.

h Vultus autem domini super facientes mala.] Iste psalmus in persona bonorum, & in persona malorum currit. Propter quid vultus dei super eos qui mala faciunt?

i Vt disperdas de terra memoriam eorum.] Hoc est, de terra viuentium, vt ait propheta: Deleant de libro viuentium. Vultus hic furorem intelligimus, qui minando iram, memoriam peccati a terra disperdit, vt radices benignitatis suae (vnde eam exciderat) plantet. Quae de auribus, oculis, ac de vultu dicuntur, non ad corporationem deitatis, sed ad maiestatis potentiam referenda sunt.

k Clamauerunt iusti, & dominus exaudiuit eos: &c.] Quia de puritate cordis integra clamauerunt. Vel tres pueri inter flammam clamauerunt: & dominus exaudiuit eos. Filij Machabeorum, vel modo vnusquisque sanctus: & illos, & modo vnusquemque ex omnibus tribulationibus liberat.

l Iuxta est dominus hu qui tribulato sunt corde.] Nunquam elongatur ab eis qui propter illum sustinent. Cum ipsis est in tribulatione: non loco, sed auxilio: quia deus non est localis.

m Et humiles spiritu saluabit.] Vt eis regna caelestia largiatur. Humiles spiritu, id est, mites, vt illud: Discite a me: quia mitis sum & humilis corde. Vel illud: Beati enim pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum caelorum.

n Multa tribulationes iustorum.] Ergo qui tribulationem non patitur, iustus non est. Mors peccatorum pessima est. Iustorum tribulatio morte finitur: peccatorum vero supplicia post mortem incipiunt. Vel, multae tribulationes iustorum: & de omnibus his liberavit eos dominus. Tentatur enim, vt probati manifesti fiat. Sed in tempore erit respectus ipsorum, cum iudicauerint nationes, & dominati fuerint populis.

o Dominus custodit omnia ossa eorum.] Id est, virtutes eorum. **p** Vnum ex his non conteretur.] De sanctis suis in futuro iudicio, quomodo dicit: vnum ex his non conteretur: quia multi habent ossa fracta, sicut legimus de sanctis martyribus: Sed hic ossa, firmamentum vel virtutes animae intelliguntur. Dominus custodit omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur. Aeternitatem perpetuae vitae dicit, quam per spem fidei gerunt, siue fortitudinem quam in ipso habent deo custodire: ne in his tribulationibus tepescant, aut conterantur in aliquo.

q Mors peccatorum pessima est.] Quia & hic iniantur, & in futuro sine fine torquentur.

r Et qui oderunt iustum, delinquent.] Christum vel testamentum eius Iudaei oderunt. Oderunt iustum, id est, Christum, & sine causa. Delinquent, hoc est, peccabunt. Vel qui odit modo iustum, hoc est, vnum quemque sanctum, peccat. **s** Redemit dominus animas seruorum suorum.] Redemit nos Christus sanguine suo pretioso: & modo per singulos dies redimit. Vel redemit dominus animas seruorum suorum, de potestate secundae mortis.

t Et non derelinquet omnes qui sperant in eum.] Qui in deo sperant, non derelinquet eos neque hic, neque in futuro: sed cum ipsis est secundum promissionem suam vsq; ad consummationem seculi. Qui nobis prestare dignetur, vt sit iugiter laus eius in ore nostro, eiusque doctriua mediocriter vtentes, nec extollere. **p** spera, nec incōmoda valeat inclinare. **v** In finem psalmus ipsi Dauid.] In finem, id est, in Christum, vt illud: Finis legis ad iustitiam omni credenti. Vel finis, perfectio Christi. Vnde & apostoli dixerunt: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Et dñs: Qui me videt, videt & patrem meum: quia ego in patre, & pater in me est. In hoc est perfectio Christi. Dauid, fortis manu interpretatur, siue

D P sal. 68. e

Dan. 3.

E

Mat. 11. d
Ibidem. 4

F

Rom. 10. d
Ioh. 14. d

Luc. 7. e

A siue desiderabilis. Et dominus manu fortis: quia tetigit loculum, & surrexit iuuenis filius viduae. Vel fortis per quem facta sunt omnia. Desiderabilis, quia intantum desiderat sancti videre Christum, vt etiam corpora sua pro ipso tradant in martyrium. Vel passionis dominicae psalmus continet sacramentum. In quo notandum est, quod ea quae in humilitate, sicut ac lametatione dicuntur: non diuinitati, sed assumptae carni conueniunt. Orat ergo dominum patrem, dicens:

a Iudica domine nocentes me:] **I**expugna impugnantes me.] Iudaeos & principes sacerdotum, qui in carne positum dominum saepe impugnantes, nocere voluerunt. Iudica domine nocentes me. Vox Christi in passione, & vox ecclesiae in tribulatione. Iudica, hoc est, iudicio discretionis. Vel iudica, id est, discerne inter me & Iudaeos: inter ecclesiam & persecutores. Expugna impugnantes me. Ac si dicat: Tu fac vindictam pro me: sicut dicitur per sanctum Paulum: Mihi vindictam, & ego retribuam. Et item: Si deus pro nobis, quis contra nos?

b Apprehende arma & succurre mihi.] In armis, caelestia adiutoria: in scuto diuinam protectionem designat, quam secundum infirmitatem carnis sibi postulat ministrari. Sed & nos spiritualibus defendit armis ac munit, secundum Apostolum: Induite vos arma dei, quia diuinitatis. Quid fortius, quid pulchrius quam Christum armatum stare pro suis sanctis: sicut sanctus Stephanus vidit quando dixit: Ecce video caelos apertos, & filium hominis stantem a dextris dei patris. Stare, pugnantis, vel adiuuantis est. Tu non potes mutare tua arma: Dominus accedens de armis facit scutum. Et nos debemus arma accipere, vt possimus resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

c Effunde frameam & conclude aduersus eos qui persequuntur me.] Vt effusus irae tuae gladius super eos decidat, eosque concludat: ne ad nocendum valeant euagari. Per frameam intelligitur anima dominica, per quam facit deus pater iustam vindictam. Vel framea intelligitur anima vnusquisque sancti: quia deus per animas sanctas facit vindictam: sicut per Petrum fecit de Anania & Sapphira, & per Eliam de quinquagenariis viris.

d Domine dic anima mea, salus tua ego sum.] Vox ecclesiae. Dic anima mea, vt te intelligat, quod tu es deus meus: tu es salus animae meae. Dic anima mea, salus tua ego sum. A me erit, inquit, post mortem viuificanda.

e Confundantur & reuertantur quarentes animam meam vt auferant eam.] Cum me resuscitaueris, tunc hi confundantur. **f** Auertantur retrorsum & erubescant qui volunt mihi mala.] Non vt proficiant in ante, sed retrorsum conuertantur, vt pereant, id est, daemones, Iudaei, vel persecutores ecclesiae, auertantur in futuro iudicio. Confundantur & reuertantur gentiles de idolis: confundantur de infidelitate ad fidem Christi. Vnde Paulus dicit: Qualem ergo fructum habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis? Vel, reuertantur retrorsum, id est, illi qui malum cursum habuerunt: sicut dominus ait ad Petrum: Vade post me satana.

g Fiant tanquam puluis ante faciem venti.] Id est, angelo persequente disperdatur, vt nihil prorsus ex his vel exiguum relinquatur. Puluis, leues & in fructuosi homines dicti sunt: quia sicut puluis ante ventum, sic peccatores Tomus septimus.

Rom. 12. d
Ibidem. 8. f

Eph. 6. b

Act. 7. g
Eph. 6.

Act. 5. a
4. Reg. 1. b

Rom. 6. b

Mat. 16. d

ante sententiam diuinam in die iudicij. Et angelus domini persequens eos. Angelus domini, id est, spiritus malus: Si malus, cur domini? Si domini, cur malus? Domini: quia dominus illum creauit: & dominus illum habet in potestate. Malignus non natura, sed sua adinventione. Diabolus habet voluntatem nocendi, sed non habet potestate faciendi, vt ait propheta: Im-

h Fiant via eorum tenebrae & lubricum.] Tenebrae ignorantiae. Lubricum, id est, luxuria. Quia qui isti mente est deditus, diabolus illum persequitur. Vel aliter: Non cognoscant veritatis lumē, nec firma statione consistant: sed lubrici fiant gressus eorum qui in hac passione grassantur, atque ab angelo claritatis dominicae affligantur.

i Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui.] Bene sui: quia quam putabant domini interitum, eorum effectus est laqueus. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum. Gratis, id est, sine causa: tam Iudaei Christum quam persecutores ecclesiam. Ipsi semetipsos laqueauerunt in vindictam.

k Superuacue exprobrauerunt animam meam.] Nihil enim vtile habuit exprobratio eorum. **l** Veniat illis laqueus &c.] Excidium illud minatur, quod temporibus Vespasiani super eos aduenit. Vel vnusquisque peccator funicularis vitiorum suorum constringet in die iudicij. **m** Et captio quam abscondit apprehendat eos, in laqueum cadant in ipso.] In mortem vtique repentinam: quam occulte ipsi domino nostro moliebantur, vt illud: Foderunt ante faciem meam foueam, & ipsi inciderunt in eam. Et item dicit: Foueam quam fratri tuo paraueras, in eam cades.

n Anima autem mea exultabit in domino.] Et Christus in patre, & ecclesia in Christo. **o** Delectabitur super saluari suo.] Cum ab eo resuscitatus fuerit. Vel delectabitur, hoc est, iactabitur super saluari eius. Salutaris noster Christus est: quia in ipso delectatur ecclesia, vt ait Salomon: Quae est ista quae ascendit dealbata & innixa super fratrualem suam.

p Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?] In ossibus, aeternitas siue fortitudo intelligitur, quod ad apostolos refertur, vt quibus visa fuerint primum verba resurrectionis quasi deliramenta, nunc collaudent & dicat: Quis similis tibi? hoc est, quis vt tu potuit de morte reuocare? Vel ossa, fortiores sancti, vel virtutes sanctorum. Quis similis tibi? Ac si dicat, nemo. Alio loco dicit: Deus quis similis tibi, id est, nullus.

q Eripiens inopem de manu fortis.] Inops Christus pro nobis, vt illius inopia nos diuites faceret. De manu fortiorum, id est, de manu Iudaeorum liberavit eum deus pater. Inops Christus, ex persona membrorum suorum loquitur.

r Egenum & pauperem a diu. eum.] A potestatibus tenebrarum, quorum maxima virtus est vt possint diripere pauperes tuos. **s** Exurgentes testes &c.] Euangelium falsos testes dicit: propheta iniquos. Et falsi, quos euangelium vocat, interrogantur: de quibus vero propheta loquitur, interrogat. Vnde intelligendum est quod principes sacerdotum sunt iniqui testes: qui interrogauerunt, quae nesciebant dicentes: A diuramus te per deum, vt dicas nobis si tu es filius dei. Dicente autem illo, ego sum, sciderunt vestimenta sua, D iij

Psal. 77. f

E

Psal. 56. b

Prov. 26. d

Cant. 3. e

Psal. 70. d

1. Cor. 8. b

Mat. 27. f

A & quasi in testimoniu clamauerunt: Ipsi audistis blasphemiam, quid adhuc querimus testes? Falsum enim erat testimoniu, vt diceret eu blasphemasse, qui dixerat veritate. a Et retribuabant mihi mala pro bonis: sicut anima mea.] Exhibente me vitam, condemnauerunt me morti: & fecerunt bonorum caelestium promittenti, vita penuriam intulerunt. Sic fecerunt Iudaei Christo pro nobis mala reddiderunt. Sterilitatem animae meae, id est, quomodo illorum animae steriles erant de bono, & plenae de peccato: sic, voluerunt vt anima Christi fuisset.

b Ego autem cum mihi molesti essent, induebam cilicio.] Hae sunt arma sanctorum. Totus autem psalmus ex persona Christi est: & per Christum ad omnes sanctos referri potest. c Induebam cilicio. Et humiliabam me.] Legimus illius ieiunium, non legimus ciliciu. Sed cilicium conuenit peccatoribus, quia vestitus penitentiae est. Induebam cilicio. Ac si dicat: Induit se diuinitas carne, & de peccato damnauit peccatum. Ego autem cum mihi molesti essent, induebam cilicio: & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Induit enim dominus asperitatem passionis, & luctum de duritia populi non credentis: celebravit ieiunium vsque ad vesperam, cum in vespera mundi oblatum est pro mundi salute. Cõuersa est oratio eius in sinum patris, cum in nihilo esse frustratus a patre: & pater non quasi minori praestitit, sed vt assumptum hominem declararet. Christus non carnaliter, sed spiritualiter ieiunauit. Esuriens venit ad arborem ficu: sitiens venit ad fontem. Esuriebat salutem humani generis: sitiens fidem ecclesiae. Esuriebat in passione, quando omnes, maxime apostoli negauerunt: nisi tantum latro in cruce confessus est.

d Et oratio mea in sinu meo conuertetur.] Hoc est, in secreto dei patris agebat. Et sancti orant in secreto, id est, in corde, vbi deus videtur, vt in euangelio. Cum oras, intra in cubiculum tuum, & ora patrem tuum in abscondito. Et Anna orabat in templo.

e Quasi proximum, quasi fratrem nostrum.] Si ex persona Dauid psalmum accipimus, proximum accipimus Saul. Si ex Christi, Iudam proditorem proximum vocat. Vel proximus & frater Christus Iudaeis: quia de ipsis humanitatem attraxit. f Ita complacebam.] Id est, deo patri: frater ac proximus erat propter generationem corpoream. g Quasi lugens & contristatus, sic humiliabar.] Lugebat enim, cum confortate angelo, guttae sudoris eius tanquam sanguis defluebant ad terram. Et contristatus est cum diceret: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Tanquam lugens & contristatus. Lugebat Christus pro parte nostra, vt illud: Videns, inquit, ciuitatem, fleuit super eam. Ita humiliabar: quia Christus humiliatus est in passione. Vel sic complacebam: quia complacebat patri per fidem & spem. h Et aduersum me latati sunt.] Latati sunt Iudaei, quando Christum apprehenderunt, vt eum crucifigerent. i Et conuenerunt in vnum.] Ad hoc conuenerunt, vt Christum crucifigerent, non vt crederent. Vel aduersus me congregati sunt & conuenerunt, cum traditionis meae promissionem haberent. k Congregata sunt.] Flagellauerunt Christu: sicut dixit:

rabam interrogabant me. a Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animae meae. b Ego autem cum mihi molesti essent, induebam cilicio. Et humiliabam in ieiunio animam meam: d & oratio mea in sinu meo conuertetur. c Quasi proximum, quasi fratrem nostrum, f sic complacebam: g quasi lugens & contristatus, sic humiliabar. h Et aduersum me latati sunt, i & conuenerunt: k congregata sunt super me flagella, l & ignorauit. m Dissipati sunt, n nec compuncti o tentauerunt me: p subsannauerunt me subsannatione: q frenduerunt super me dentibus suis. r Domine quando respicies: s restitue animam meam a malignitate eorum: a leonibus vnica meam. t Confitebor tibi in ecclesia magna: u in populo graui laudabo te. x Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique: y qui oderunt me gratis, & annuunt oculis. z Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: a & in iracundia dolos cogitabant. b Et dilatauerunt super me os suu: c dixerunt,

Cu gladiis & fustibus ad me venistis. Et Pilatus dixit: Dimittam eum emendatum, id est, flagellatum dimittam.

l Et non cognoui.] Quid non cognouerit, queritur. Quidam putant dolorem vulneru quae patiebatur in cruce. Sed melius ad peccata refertur, quod non habuerit conscientiam peccatorum, quare crucifixus sit. Et ignorauit, non quod ignoret Christus aliquid: sed ignorauit, quia propter quod istud mihi accidit, non commisi. Vel ignorauerunt, quod deus sub carnis velamento lateret. m Dissipati sunt.] A vinculo charitatis. n Nec compuncti.] Vt agerent penitentiam. o Tentauerunt me.] Multis modis tentauerunt Iudaei Christum, sicut dixit vnus ex ipsis: Magister, quod est primum mandatum? p Subsannauerunt me subsannatione.] Deludentes atque dicentes: Aue rex Iudaeoru. q Frenduerunt super me.] Clamantes, crucifige eum. Per motus corporis, ostenditur motus animae. Per dentes intelligitur malitia: quia per malitiam ipsum crucifixerunt, & in hunc dentibus striderunt.

r Domine quando respicies.] Propheta ex persona ecclesiae dicit. Ac si dicat: Respice malorum iniquitatem, & meam iustitiam ab ipsis discerne. s Et restitue.] Leones ipsos persecutores dicit, qui animam eius deglutire ore nitentur: sed eius resurrectione cofusi sunt. Ecce cõuersa est oratio eius in sinu eius, cum vnica, id est, ipsa anima integra corpori restituta est. Et qs, inquis, ea restituit? Ipse cu paterna voluntate, qui dixit: Potestatem habeo tollendi animam meam, & potestatem habeo iteru sumendi ea. Et a leonibus vnica mea. Leo ipse populus Iudaeus, propter fortitudinem malitiae suae intelligit. Vnica mea: quia vnica fuit anima Christi sine peccato, secundu prophetam. Qui peccatu non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. t Confitebor tibi domine.] Id est, in toto mundo diffusa. v In populo graui laudabo te.] Id est, in populo Christiano, ibi te laudabo. Grauis dicitur: quia non est leuis ad peccatum. Non leui, quem ventus vt puluerem a facie terrae proiciat: sed in graui & supra petram fundato, firmiterque praecipua custodiente. Hinc iterum recordatur passionis suae, quo potius eis iudicium mortis annunciet, dicens: x Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique.] Iudaei Christo & persecutores ecclesiae. y Qui oderunt me gratis, & annuunt oculis.] Hae dicit vt non sit iterata passio: quia nec redemptio veniet iterata. Et annuerunt oculis: quia nihil boni in opere ostenderunt. z Quoniam mihi quidem pacifi.] Vt illud: Magister licet tributum dari Caesari an non? Vel quando dixerunt: Magister, scimus quia verax es, & in veritate via dei doces. Sed haec pacifica, plena erant dolo & ira. a Et in ira do.] Sic loquebantur, sed cogitabant vt apprehenderent eum, & ligarent eum: sicut postea fecerunt. In ira hoc fecerunt, sicut Iacobus ait: Ira viri iustitiam dei non operatur. Et sicut alibi dicit: Irascimini, & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram. b Dilatauerunt super me os suum.] Dilatauerunt quado accusauerunt in blasphemis. Et dilatauerunt super me os suu: quia non solu peccauerunt in me, sed etiam insultauerunt, dicentes: Si filius dei est, descendet de cruce, & credimus ei. c Dixerunt euge euge.] Sicut dicit in euangelio: Euge serue bone & fidelis. Vel vox Iudaeoru est: ac si dicat: Bene, bene videmus

D Matth. 26.6 Luc. 23.6

Matth. 22.4

E

Ioan. 10.4

Esa. 53.6

F

Psal. 1.6

Matth. 22.6 Ibidem.

Iacob. 1.6 Psal. 4.4 Eph. 4.4

Matth. 27.4 Luc. 19.6

A videmus quod expectauimus, ille virtutes quas faciebas, quod nihil erant. Vel dixerunt bene, bene: sed dolose. a Viderunt oculi.] Quia non accipis personam nominis: nec est tibi cura de aliquo. b Vidisti domine.] Pater, illusiones eorum. Ac si dicat: Vidisti illos ad iudicandum. c Ne files domine.] Ne taceas. Tacet modo, & non tacet, id est, non tacet mandatum, tacet iudicium. Te in testimonium aduoco, cum iudicauero mundum. d Ne discedas a me.] Quia pater a filio non discessit in passione. Sed tuae adhaere dexterae, donec digna ultione puniantur. e Exurge domine exurge.] Hoc est, in adiutorium. f Intende iudicium meum.] Id est, discerne inter me & Iudaeos. Intende iudicium meum: quia par est poena, & dispar est culpa. Id est, quando cu illis latronibus pedebat: quia ipse innocens pendebat. Exurge & intende iudicium meum, qualiter iudicantes condemnauerunt me morti. g Deus meus & dominus meus in causa mea.] Vox humanitatis ad diuinitatem: pro parte carnis loquitur. Iudica me secundum magnam misericordiam tuam. Vnde dixit, intende iudicium meum, id est, fac discretionem inter me & illos. h Iudica me secundum iustitiam tuam domine deus meus.] Iudicauit ego adulteram, vt non condemnaretur, iudicauerunt & isti me innocentem, dignum morte: ideo vnusquisque secundum opus proprium iudicium mereatur. i Non supergaudeant mihi inimici mei: ne dicat in cordibus suis, euge euge anima nostra: nec dicant, deuorabimus eum.] Non pateat ultra os eorum ad me derandum: ne dicant, deuorauimus eum. Deuorat homo quod in os mittit. Sed in hoc dicit deuorat: quia peccatores volunt illos sanctos deuorare, id est, vt vnum corpus efficiantur. k Erubescant & reuerentur simul qui gratulantur malis meis.] Id est, demones, Iudaei, haeretici, & persecutores, qui gratulantur malis meis, hoc est, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. l Induantur confusione & reuerentia qui maligna loquuntur aduersum me.] Isti supra dicti confusione aeterna. Vnde dicit: Discedite a me maledicti in ignem aeternum. Vt qui me quasi hominem iudicauerunt, vt deum videant indicantem. Hinc propheta ad patrem loquitur. m Exultent & latentur qui volunt iustitiam meam.] Christum expectantes, qui est iustitia patris. Vel exultent & latentur qui volunt iustitiam meam, id est, sancti, qui volunt iustitiam dei implere, ipsi exultent & latentur de remuneratione vitae aeternae. n Et dicant, semper magnificetur dominus qui volunt pacem serui eius.] Ipse dominus est pax nostra: iuxta apostolum. Serui eius, id est, Christi: qui est seruus dei patris. Vnde dicit: Magnum est tibi vocari seruum meum: pro parte carnis. o Sed & lingua mea meditabitur iustitiam tuam.] Lingua mea sancti sunt, qui meditantur mandata Christi. p Tota die laudem tuam.] Tota die, toto tempore laudare deum. Sed & lingua mea meditabitur iustitiam tuam: quia pro vita populi mortuus, non es in tartaro derelictus. Tota die laudem tuam: quia deuicta triumphans morte in caelis es susceptus a patre: cum quo tibi & spiritu sancto est honor & gloria. Amen. q In finem puero domini psalmus Dauid.] Iste psalmus personam peccatoris designat, superbiam notat, fontem aeterni luminis monstrat.

ctus. Tota die laudem tuam: quia deuicta triumphans morte in caelis es susceptus a patre: cum quo tibi & spiritu sancto est honor & gloria. Amen.

q In finem puero domini psalmus Dauid.] Iste psalmus personam peccatoris designat, superbiam notat, fontem aeterni luminis monstrat.

Psalmus XXXV.

Dixit iniustus, vt delinquat sibi.] Id est, sibi metipsum. Iniustus, hoc est diabolus cum suis satellitibus, id est, cum populis Iudaeorum, vel reliquis suis membris, sibi delinquit. Nec alius quisquam per iniustitiam sic loquitur vt peccat: sicut ille qui dixit: Ponam solum meum super sidera, & ero similis altissimo. Semper enim iniquitas proprio se confodit iaculo, iuxta illud: Fili, si malus euaseris, solus hauries mala. Vel aliter: Dixit iniquus vt delinqueret sibi, id est, decreuit se peccare debere. f Non est timor dei ante oculos eius.] Si enim timorem dei ante oculos haberet, nunquam execrabilia & abominanda committeret. Non est timor dei ante oculos eius, id est, ante populum Iudaeum: quia si timorem domini habuissent ante oculos cordis, nunquam tanta mala fecissent. t Quoniam dolose egit in conspectu eius.] Diabolus & Iudaei ante conspectum dei.

Esa. 14.6

Prover. 9.6 Sec. 70.

E

Matth. 26.6

F Sap. 1.4

Ioan. 14.4

Esa. 5.6

runt, euge euge a viderunt oculi nostri. b Vidisti domine, c ne files: domine d ne discedas a me. e Exurge domine, f & intende iudicio meo g deus meus, & dominus meus in causa mea. h Iudica me secundum iustitiam tuam, domine deus meus, i & non supergaudeant mihi. Non dicant in cordibus suis, euge euge animae nostrae: nec dicant, deuorabimus eum. k Erubescant & reuerentur simul, qui gratulantur malis meis. l Induantur confusione & reuerentia, qui maligna loquuntur super me. m Exultent & latentur qui volunt iustitiam meam: n & dicant semper magnificetur dominus, qui volunt pacem serui eius. o Er lingua mea meditabitur iustitiam tuam: p tota die laudem tuam.

q In finem seruo domini psalmus Dauid. Psalmus XXXV.

Dixit iniustus, vt delinquat sibi: f non est timor dei ante oculos eius. t Quoniam dolose egit in conspectu eius: u vt inueniatur iniquitas eius ad odium. x Verba oris eius iniquitas & dolus: y noluit intelligere vt bene ageret. z Iniquitate meditatus est in cubili suo: a astitit omni via non bonae: b malitia autem non odiuit. c Dne in caelo misericordia tua: d & veritas tua vsque ad nubes. Iustitia tua

Vel, dolose egit in conspectu eius, iniquae concupiscentiae flamma stimulatus. u vt inueniatur iniquitas eius ad odium.] Dum concupisceret contra iustitiam iniquitatem, dum auferre non potest, odium possedit. Sed & ad Iudam proditorem haec pertinere sequentia docent. x Verba oris eius iniquitas & dolus.] Dixit autem: Aue rabbi: & osculo magistrum tradidit inimicis. Ecce verba oris plena dolo atque iniquitate. Verba oris eius iniquitas & dolus, & in diabolo & in populo Iudaeorum. y Noluit intelligere vt bene ageret.] Id est, diabolus & sui satellites: quia aliud est non posse, aliud est nolle. Et Iudas videbat quotidie cum apostolis Christum multa mirabilia operantem, sed non intelligebat. In maliuolam enim animam non ingreditur sapientia. z Iniquitatem meditatus est in cubili suo.] In cordis secreto, in quo compungi debuit, iniquitatem meditatus est, vnde iam superius mentionem fecimus. In cubili, id est, in corde eorum. a Astitit omni via non bona.] Quia ibi astitit, ideo ad nullum iustitiae fructum potuit peruenire. b Malitiam autem non odiuit.] Sed dilexit: quia non solum non oderunt, sed amplexati sunt. c Domine in caelo misericordia tua.] Id est, in sanctis angelis, qui ibidem firmati fuerunt, & non ceciderunt. Vel in caelo misericordia tua, id est, in sancta ecclesia. Domine in caelo misericordia tua. Christus dominus qui humanos miseratus labores descendit de caelo, vt alligaret vulnera nostra. d Et veritas tua vsque ad nubes.] Veritas, Christus est, vt illud: Ego sum via & veritas. Nubes, sancti praedicatores. Vnde dicitur: Mandabo nubibus meis vt non pluant imbrem super eam. Quia sicut nubes pluuiam portant, & irrigant terram: sic sancti praedicatores pluuiam, id est, do-

Matth. 4.4

Matth. 22.6 & Mar. 11.6 Ioan. 4.4 Mar. 14.4 Luc. 23.6

Matth. 6.4 1. Reg. 1.4

Matth. 26.6

Luc. 19.6

Matth. 25.4

Ephes. 2.6 Esa. 49.6 Sec. 70.

Matth. 27.4 Luc. 19.6

A **Strinam euangelij portant, & irrigant corda arentia. Et veritas tua vsque ad nubes. Qui spiritualiter scripturas nolunt intelligere: quærendum est ab eis, quomodo veritas dei sit vsque ad nubes.**

Rem. 11. d

Malach. 4. a

Ibidem 1. a

Rom. 1. a

Ioan. 14. b

Act. 2. a

Ioan. 1. a

a **Justitia tua sicut montes dei.]** Mons dei sapientia, mons

a tua sicut montes dei: b iudicia tua abyssus multa. c Homines & iumenta saluabis domine: d quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. e Filij autem hominum in regmine alarum tuarum sperabunt. f Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & h torréte voluptatis tuæ potabis eos. i Quoniam apud te est fons vitæ: k & in lumine tuo videbimus lumen. l Prætende misericordiam tuâ scientibus te: m & iustitiam tuam his qui recto sunt corde. n Non veniat mihi pes superbiæ: o & manus peccatoris non moueat me. p Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem: q expulsi sunt, r nec potuerunt stare.

Psalmus David. XXXVI.

Noli æmulari in malignantibus: neque zelaueris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fœnum velociter arefcunt: & quemadmodum holera herbarum cito decidunt. Spera in dño, & fac bonitatem, & inhabita terram: & pascaris in diuitiis eius.

a Delectare

lo: nec potuerunt stare. Cælum eos non potuit tenere: quia in pedes superbiæ iam corruerant. Nos vero oremus dominum, vt nobis nominis sui timorem insinuet, misericordiam de cælo solite largiatur: superbiam nobis bonis suis inimicam auferat, atque omnem dolum auertat: nosque sacrosancti luminis sui cognitione illuminatos, regno suo dignos efficiat. Amen.

f Psalmus David.] Trigesimus sextus psalmus personam iusti glorificat, iniusti notat: mores instruit, bonitatē dei docet: prauitatem euellit.

Psalmus XXXVI.

Noli æmulari in malignantibus.] Multas habet æmulatio interpretationes, quæ loco suo debent vel intelligi, vel exponi. Nec hic dicit: noli particeps esse malignis: neque ad zelum, neque ad inuidiā: quia zelus ira est, secundū illud quod per prophetam dominus ait: In indignatione magna zelatus sum Sion. Inuidia autem liuor est: iuxta illud: Occidi adolescentulum in liuore meo.

u Neque zelaueris facientes iniquitatem.] Non imiteris eos qui per iniquas fraudes diuitias congregant, honoremque requirunt: sed deum attendens, bonitatem apostolicam quære.

x Quoniam tanquam fœnum velociter arefcunt: & quemadmodum holera herbarum cito decident.] Recte hæc carnalis gloria & mundana potentia, fœno, iuxta Esaiam, comparatur. Omnis, inquit, caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos fœni. Aruit enim fœnū, & flos eius decidit. Huic sententiæ addidit Iacobus apostolus: Ita & diues in irinebris suis marcescet. Simili ratione & de holerebus sentiendum est: quia non omnia holera infirmis sunt opportuna.

y Spera in domino, & fac bonitatem.] Tanquam ægro tibi loquitur sermo diuinus, vt inter reliquas gratias, quæ sūt fructus spiritus, exhibeas bonitatem. Spera in domino: spem habeas semper in domino. Et fac bonitatem, hoc est, adimple mandata.

z Inhabita terram.] Sactam ecclesiam, vel corpus tuum, Tu dominare carni, non caro tibi.

a Et pascaris in diuitiis eius.] In sacris voluminibus. Si hæc terra fructum exhibeat sanctitatis, tunc & tu iocundaberis

D **Matth. 13. b**

E

Zach. 8. a
Gen. 4. d

F

Esa. 40. b
Sec. 70.

Iacobi. 1. b
Rom. 14. a

A **cundaberis in diuitiis dei. a Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.]** Cor semper sapientiam petit. Ergo si admittis his iocundatibus in domino delecteris, dabit tibi thesauros sapientiæ suæ, vel quicquid petieris perfidem. Vnde dixit: Quia si

Matth. 15.

duo ex vobis confenserint super terrā, de omni re quæ petierint a patre meo, fiet eis.

b Reuela domino viam tuam.] Quomodo dicit, reuela: nūquid aliquid nescit deus? Non, sed tu quod habes in corde, patefacere debes deo in sermone per confessionē tuam. Confitere ei actiones tuas, & spera in eum semper: & ipse tibi dimittet peccata tua.

c Et spera in eum.] Quod possit remittere delinquenti.

d Et ipse faciet.] Et quid inquis, faciet?

e Et educet quasi lumen iustitiam tuam.] Ad claritatem qua eum credidisti. Iustitiā tuam, id est, in claritate operata tua.

f Et iudicium tuum.] Quod ea quæ bona sunt elegisti.

g Tanquam meridiem.] In pleno splendore gratiæ suæ, cum reuelat coram angelis suis. Vel merities, opera sanctorum intelliguntur.

h Subditus esto domino.] Nō peccato, sed humilis esto coram domino.

i Et ora eum.] Pro delictis præsentibus & antiquis. Vnde Paulus dixit: Primo omnium fieri orationes, obsecrationes, postulationes, gratiarum, actiones, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt.

k Noli æmulari in eo.] Ne inuidia ei sis: sicut superius. Et iudicium tuum tanquam merides. Tunc enim iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum: & erunt clara omnia quæ nunc abscondita sunt. Vel noli æmulari in eo qui prospere agit in via sua. Non te terreat impij felicitas breuis. Qui scilicet ab ira, & derelinque furorem. Noli æmulari vt malefacias. Depone iram, ne iniqua patiens, vicem reddere compellaris.

l Qui prosperatur in via sua.] Qui feliciter agit in hoc sæculo.

m In homine faciente iniustitiam.] Ipse enim se peccando præcipitat, ne cū illo esse desideres, qui iniquitatem facit.

n Desine ab ira.] Quæ dei iustitiam non operatur.

o Et derelinque furorem.] Qui secundum Salomonem etiam sapientes perdit. Vel desine, cessa ab ira animi, & furore corporis.

p Noli æmulari vt maligneris.] Ne alios prouocando ad nequitiam, ipse nequam efficiaris.

q Quoniam qui malignantur, exterminabuntur.] Quia non habent rationem pietatis. Vel exterminabuntur de terra viuientium.

r Sustinentes autem dominum, ipsi hæreditabunt terram.] Id est, terram repromissionis, quæ fluit mel & lac.

u Mansueti autem hæreditabunt terram.] Quos nullus turbo furoris exagitat: neque concupiscentiæ ignis inflammat. Hæreditabunt terram illam viuētium: quia mites & humiles possidebunt terram, hoc est, vitam æternam.

x Et delectabuntur in multitudine pacis.] Delectabuntur, id est, lætabuntur: in multitudine pacis, id est, in Christo: cū in regno Christi cōiuncti fuerint, qui est pax nostra.

y Observabis peccator iustum.] Vt inuento loco noceat ei: quia per illa opera sanctorū ipsi cruciantur & torquentur in ista præfenti vita, id est, in mente intus malitia & inuidia quam habent.

z Et stridebit super eum densibus suis.] Nequitia & malitia dētibus, quibus eum nititur deuorare. Per motum corporis, vt diximus: ostendit motum animæ.

a Dominus autē iridebit eū: quia prospicit quod veniet dies eius.] Dies ultionis iræ dei. Nunquid dominus aliquem iridet? Non, sed quia digni sunt ipsi vt irideatur in vindicta. Quoniam prospicit quod veniant dies eius, hoc est, dominus scit quādo veniet perditio eius.

b Gladium euaginauerunt peccatores: intenderunt arcum suū.] Gladii siue sagittæ peccatorū, verba seductionis sunt. Arcus vero vel vagina, mens est eorum, de quibus profertur.

c Ut decipiant pauperem & inopem.] Non diuitem mundi, sed pauperem Christi.

d Et trucident rectos corde.] Vt eos, qui bene credunt, seducendo interimat. Quia tunc animæ sanguis funditur, cum quis blande seducitur, & cadit in peccatum. Sed hæc ad hæreticos referenda sunt, contra quos debemus fortes stare, vt eis quod propheta adiecit, adueniat.

e Gladius eorum intret corda ipsorum: & arcus eorum confringatur.] Vnusquisque enim qui contra deum loquitur, aut cuius mēs in itultra arrogantia vanitate superfluit, nec scripturis spiritualiter intendens, vitiosa eas interpretatione corrūpit, ipse se proprio interimit pugione. Et sicut ad apostolos pax eorum, si indigna sit domus, reuertitur: ita & in corda istorum gladius si contra insontem euaginetur, infigitur. Vel gladius eorum intret in corda ipsorum, hoc est, vindicta in animas ipsorum. Et arcus eorum confringatur, tendicula ipsorum.

f Melius est modicum iusto (super diuitias peccatorum multas.) Metuit enim illud quod dominus ait in euangelio: Quid prodest homini si mundum vniuersum lucretur: animæ autem suæ detrimentum patiat? Modicum autem quod dixit, fides est. Quæ quamquam grano sinapis comparatur, magnam tamen habet virtutem. Melius est modicū iusto, super diuitias peccatorum multas. Quamuis parua sint, meliora sunt, quia dixit Salomon: Melior est exigua portio cum requie, quam plena manus cum iniquitate.

g Quoniam brachia peccatorum conterentur.] Brachia id est, fortitudo illorum conteretur in vindicta, ne innocentes noceant.

h Confirmat autem iustos dominus.] In fide conuersantium infirma corroborat.

i Nouit dominus vias immaculatarum.] Id est, conuersationem

1. Tim. 2. a

Matth. 13. f

Iac. 1. c
Prov. 19. b

Esa. 40. b
Sec. 70.

Iacobi. 1. b
Rom. 14. a

D

E

Matth. 10. b

F

Matth. 16. d

Luc. 17. a

Eccles. 4. b

1. Tim. 2. c

A nem illorum. Nouit dominus qui sunt eius: immundos autem & eos qui eum ignorat, nescit. Omnis enim ignorans ignorabitur.

1. Cor. 14. g

a *Et hereditas eorum in aeternum erit.*] In Christo, qui est perpetuus & aeternus. Vel in aeternum erit, hoc est, in vita aeterna.

b *Non confundetur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur.*] Tempus malum, iudicij tempus ostendit: in quo cum iusti non patiantur famem, de peccatoribus dicitur: Vae vobis qui saturati estis: quoniam esurietis. Non confundetur in tempore malo. In tempore discussionis, quod impiis malum erit. Et in diebus famis saturabuntur: & si desinant esse ministratores verbi dei, hi in Christo qui panis est viuus, reficiuntur. Vel in diebus famis saturabuntur, hoc est, quando illi peccatores erunt vacui, tunc sancti saturabuntur de gratia dei.

B

c *Quia peccatores peribunt.*] Quia non custodiunt mandata dei, si non emandauerint.

d *Inimici vero domini mox ut honorificati fuerint.*] In potestate terrena.

e *Et exaltati.*] In vana gloria.

f *Deficientes quemadmodum fumus deficient.*] Adueniente autem morte, omnis gloria eorum tanquam fumus aut nebula tabescet: quia cito omnia transeunt.

g *Mutuabitur peccator, & non retribuet.*] Quia non restituet pecuniam domini cum usuris. Mutuum accepit a domino, id est, quinque sensus corporis, vel diuitias: & non gratias agit deo.

h *Iustus autem miseretur & commodat.*] Id est, & in se facit misericordiam & in aliis, hoc est, discernit ipsos quinque sensus corporis. Vel iustus miseretur & commodat. Accepit verbum, & spiritualibus spiritualia subministrat, ut non solum se, sed alios lucrifaciat. In hoc vero versiculo, etiam miseratio pauperum intelligenda est.

i *Quia benedicentes ei hereditabunt terram.*] In qua bona dei reposita sunt. Qui semper deum laudant, & ipsi possidebunt terram, id est, & istam terram solent possidere: & postea terram viuentium possidebunt.

k *Maledicentes autem ei disperibunt.*] Promittente domino: Inimicus ero inimicis tuis: & affligam affligentes te.

l *Apud dominum gressus hominis diriguntur.*] Quibus ad eum transire conatur. Sic & Rebecca abiit interrogare, non de loco ad locum, sed de vita ad vitam: & Moyses solutus vinculis pedum, transiit videre rubum. Et tu si apponas animum ut transeas a morte ad vitam: non pedum gressibus, sed animi virtute, diriguntur a domino gressus tui. Ad dominum gressus hominum diriguntur, sensus vniuersiuusque, ut ait Salomon: Hominis est prae parare viam suam, sed dominus dirigit gressus suos.

m *Et viam eius uolet.*] Ut ad se veniat qui est via, veritas & vita. Vel mandata eius desiderat.

n *Cum ceciderit, non collidetur.*] Quare?

o *Quia dominus firmat manum eius.*] Id est, opera eius. Cum ceciderit propter infirmitatem carnis: quia septies cadit iustus & resurgit. Non collidetur: quia dominus supponit manum suam. Agenti paenitentiam statim miseretur. Sic & Dauid & Petrus, cognitum lacrymis purgaue-

runt delictum, & a domino confirmati sunt.

p *Iunior fui, & senui: & non vidi iustum derelictum.*] Nolite, inquit Apostolus, pueri effici sensibus vestris, sed malitia paruuli estote. Ergo iste ab initio aetatis suae paruulus in malitia, sed senex in virtute diuina, intellexit nunquam posse iustum a domino derelinqui: nec semen eius quarens panem doctrinae caelestis: de qua verbum insipientibus praebuit.

q *Nec semen eius quarens panem.*] Semen eius, opera eius. Quarens panem, id est, verbum dei.

r *Tota die miseretur & commodat.*] Dies est cum vnusquisque bonum exerceat. Iste ergo omnibus diebus vitae suae faceret domini sui pecuniam, non ad lucra mundana, sed ad caelestia conquirenda. Tota die, omni tempore. Miseretur a deo, id est, qui aliis ministrat doctrinam dei.

s *Et semen eius in benedictione erit.*] Opera quae gessit, vel doctrinam quam docuit, a domino benedicuntur. Sed semine ad Christianum refertur populum: qui in ecclesia assidua benedictione ditatur. Et semen eius in benedictione erit, in abundantia & gloria.

t *Declina a malo.*] Opere.

u *Et fac bonum.*] Quod deus praecipit. Declina a malo, & fac bonum. Declina a malo, a diabolo, vel a peccato: & fac bonum, hoc est, imple mandata.

x *Et inhabita in saeculum saeculi.*] In ecclesia in vnitatem fidei, esto cum eo perpetuus.

y *Quia dominus amat iudicium.*] Rectum iudicium, quo iustos impio (sue discernit).

z *Et non derelinquet sanctos suos.*] Qui in eum totam spem locauerunt.

a *In aeternum conseruabuntur.*] Hoc est, in perpetuum: quia aeterna concupierunt.

b *Iniusti punientur.*] In vindicta.

c *Et semen impiorum peribit.*] Semen impiorum, hoc est, opera illorum cum ipsis punientur in tormentis, & omne opus eorum disperdetur: quia iniquum est.

d *Iusti autem hereditate possidebunt terram.*] Terram viuendum.

e *Et inhabitabunt in saeculum saeculi super eam.*] Super illam quae est sine fine, de qua fugit dolor & gemitus.

f *Os iusti meditabitur sapientiam.*] Id est, Christum: unde dicit: Et in lege eius meditabitur die ac nocte. Cum ait, meditabitur, futurum significat tempus quod in regno dei intelligitur agendum: in quo non vino luxuria, neque cibis voluptuosus, sed sapientia dei, iustorum ora replebuntur.

g *Et lingua eius loquetur iudicium.*] Cum omnia ponderate & non fraudulenter, neque cum ira, sed iusto iudicio, quae de deo sentit, enarrat. In quo enim abundat gratia spiritualis, omnia perscrutatur etiam alta dei.

h *Lex dei eius in corde ipsius.*] Hoc est in mente iusti. Non solum in ore ac lingua, sed etiam in alto cordis eius fructificabunt per legem dei, opera sanctitatis.

i *Et non supplantabuntur.*] Ab aduersario.

k *Gressus eius.*] Quibus ad deum peruenire nititur. Vel non supplantabuntur gressus eius. Sensus eius a diabolo, vel a peccato.

l *Considerat peccator iustum: & quarit mortificare eum.*] Intue-

D
1. Cor. 14.

A tuebatur enim populus Iudaeorum iustum filium dei, & stridebat in eum: quia grauis ei erat etiam ad videndum. Sic & nunc inimicus considerat vnumquemque nostrum ut perdat. Sed si vigilanter resistat, eueniet quod sequitur.

a *Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius.*] In potestate utriusque illius.

b *Nec damnabit eum cum iudicabitur illi.*] Dat iudicium impius ut pereat iustus, & dominus non damnat eum: quia custodiit legem eius. Sed iustum iustum non condemnat in die iudicij cum impium iudicat.

c *Expecta dominum, & custodi vias eius.*] Per spem firmam & indeficientem mandatorum custodiam expectatur deus: ideo non debemus confundi in diuersis mundi tentationibus. Expecta dominum: Quicquid tibi accidat in prosperis & in aduersis, patienter expecta, id est, sustine.

d *Exaltabit te, ut hereditate capias terram.*] Illam vtrique aeternae beatitudinis tellure: in qua iusti post terminatos labores exaltabuntur.

e *Cum perierint peccatores videbis.*] Tunc iusti peccatores perire videbunt, cum fructum mercedis domino tribuente percipient.

f *Vidi impium exaltatum, & eleuatum super cedros Libani. Et transiit, & ecce non erat.*] Cum mundi huius pelagus transierimus, tunc videbimus non esse diabolum: & locum eius nequaquam apparere peccatum. Cedrus duas habet interpretationes, sed in hoc loco eius explanatio haec est. Sicut enim cedrus super excelsum montem apparet exaltata, & impulsu ventorum saepe delabitur: ita & impius, qui relicto deo in diuitiis mundi confidit, quamlibet floreat, quamlibet extollatur & eleuetur, non inuenietur cum ab hoc mundo migrauerit. Sed & ad Iudam traditorem ista refertur. Vel cedri Libani, sancti propter altitudinem meritum ipsorum, & sacros odores boni operis. Impij super ipsos sunt: quia calcant & opprimunt illos. Transiit, & ecce non erat. Dicat hoc apostolicus ceteris: quia transiit procella passionis Iesu: & illo resurgente, hic Iudas non erat: quia abiit, & laqueo se suspendit.

g *Quaesiu eum, & non est inuentus locus eius.*] Quod autem non sit inuentus locus eius, & habitatio eius desolata remanserit, Petrus in actibus apostolicis prodidit, cum Matthiam in eius ordinem subrogauit. Vel, transiit & ecce non erat: quae siui cum, & non est inuentus locus eius, id est, ipsius impij. Non est inuentus locus eius: pro tanta velocitate qua deficient.

h *Custodi innocentiam, & vide aequitatem.*] Si nulli noceas: si cum nullo litigiosus sis, videbis Christum: quia sicut via, veritas & vita: ita & aequitas intelligitur.

i *Quoniam sunt reliquia homini pacifico.*] Qui hic pacifice vixerit, ut filius dei vocetur, huius reliquiae, hoc est, corpus mortale referuatur ad gloriam resurrectionis: iuxta illud Apostoli: Oportet mortale hoc induere immortalitatem. Reliquiae impiorum peribunt. Pro reliquiis in Herbræo, nouissima habet.

k *Iniusti autem & c. reliquia impiorum peribunt.*] Non reseruantur eorum reliquiae ex superbia, ut in aeternum uiuant: sed ut in poenam gehennae ignis intereant.

l *Salus autem iustorum a domino.*] Per quem & praesentem vitam capiunt, & adipisci praestolantur aeternam. Salus autem iustorum a domino. Ipse est nostra salus.

m *Et protector eorum est in tempore tribulationis. Adiuuabit eos & liberabit eos a peccatoribus.*] Saluos faciet eos, quoniam sperauerunt in eum.] Propterea saluos faciet eos, & protector eorum est in tempore tribulationis: cum per artam viam, quae ad vitam ducit, incedunt, plenam doloribus & ærumnis. Et adiuuabit eos dominus, & liberabit eos a peccatoribus: saluos faciet eos quia sperauerunt in eum, cum ad perfectionem purae mentis perducit. Ad eum venire meruerunt: quoniam sperauerunt in eum. In omnibus enim angustiis in eum spem locauerunt, qui dixit: Ego sum deus, & absque me non est alius. Ego occidam, & viuere faciam: percutiam, & ego sanabo. Qui sanet omnes infirmitates mentium nostrarum: nobisque praestet toto corde erigere spem nostram, & in se tribuat collocari, ut a peccatis liberati, mereamur ipso distribuente etiam aeternitatis praemium adipisci.

n *In finem psalmus David in rememoratione diei sabbathi.*] Sabbathum, requies interpretatur: hoc est, quando requiescunt sancti, id est, quando requiescit ecclesia in illa requie paradisi, quam perdidit in Adam. Iste psalmus ostendit, ut si accidat infirmitas corporeae fragilitati, non desistat requiri medicina caelestis.

Psalmus XXXVII.

o *Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me.*] Totus psalmus ex persona paenitentis est, sed ad Christum referri potest, sicut & sexagesimo octauus. Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me. Ira est, ut saepe diximus, commotio animi. Furor vero vindicta irrationabilis cum fellis amaritudine. Ideo iste qui se peccatorem scit, non ira, sed per misericordiam: nec in furore, sed per patientiam se argui postulat.

p *Quoniam sagitta tua infixae sunt mihi.*] Verba doctrinae quae ut iaculum transuerberarunt cor meum, ut agerem paenitentiam.

q *Et confirmasti super me manum tuam.*] Ut tanquam bonus magister verberibus castigationis afflictum redderes emendatum.

r *Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae.*] Vidi faciem irae tuae, & non ipsam iram: hoc est, intellexi per scripturas sanctas, quanta minabaris peccatoribus: & extabui, petens ne ipsa super me ira descenderet.

s *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.*] Nullam quietem induli, vel ossibus, vel membris meis donec ea paenitendo purgarem.

t *Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum.*] Inualuerunt enim mihi, ut sequitur.

u *Sicut onus graue grauatae sunt super me.*] Non est enim mihi leue peccatum meum, sed recognosco quia graue mihi iudicij pondus imposuit: & super verticem capitis mei excreuit. Sicut pondus grande, sic peccata mea super me.

x *Pertruerunt & corruptae sunt cicatrices meae.*] Porcorum mos est caeno, aut stercoribus pro bonis odoribus vtri-

Matth. 7. d

Deut. 32. f

E

Matth. 27. d

Act. 1. d

psal. 1. d

1. Cor. 15. g

A nec intelligunt se in his fordidissime volutari. Nam mihi fuerent & computrescunt vulnera peccatorum, desideranterque expeto medicum. Et cur, inquis, computruerunt? *a* *Facie insipientia mea.* Quia nolebam agere pœnitentiam. A facie insipientiæ meæ. Per hoc putruerunt, scilicet, per insipientiam meam: ut Paulus dicit: Quod infirmum est dei, fortius est hominibus.

1. Cor. 1. a

b *Miser factus sum & curuatus sum vsque in finem.* Vtq; dum confitendo purgaretur: quia sine cõfusione & mœstitia non dimittuntur peccata.

Luc. 18. c

c *Tota die contristatus ingrediebar.* Indignum me esse iudicans, qui vel oculos ad cœlum leuare audebam: sed percussus pectus meum, aiebam: Deus propitius esto mihi peccatori.

d *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.* Illis illusionibus se profiteretur esse infirmatum, atq; repletum, quibus diabolus humanum genus allicit ut delinquat.

B Deus tu cognouisti insipientiam meam: quia lumbi mei impleti sunt illusionibus. Se vnusquisque consideret, & titillantem corporis intelligat voluptatem: & tunc dicere potest cum Paulo apostolo: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et illud: Neque enim quod volo hoc facio, sed quod nolo.

Rom. 7. d

e *Incuruatus sum & humiliatus sum nimis.* Ad pœnitentiam.

f *Rugiebam a gem. cord. mei.* Petens cum luctu remissionem. Aliud est gemitus corporis, & aliud gemitus cordis. Gemitus corporis, est propter res terrenas: vel propter mortem gemere. Gemitus cordis propter sua peccata, vel aliorum. Sed Christus non habuit quod gerneret: quia non fecit peccatum.

g *Et gemitus meus non est absconditus a te.* Id est, quicquid habet homo, deus scit. Quicquid deliqui, quicquid mali gessi, omnia tibi cum gemitu reseraui: sciens quia tibi non occultantur occulta.

C **h** *Cor meum conturbatum est in me: dereliquit me virtus mea.* Quia iram quã superius memorauimus, incurrere expauesco.

i *Et lumen oculorum meorum non est mecum.* Quia postposito veritatis lumine, in tenebras decideram peccatorum. Sic enim prophetam omnem ordinem huius psalmi ex peccatoris persona profecutum fuisse, anteriores nostri docuerunt. Sētiant illi quod libet. Ego vero ab illo loco, vbi ait: Amici mei & proximi mei, vsque ad finem psalmi, video dominum meum Iesum Christum a Iudeis circumdari, in cruce suspendi, & ex inferno resurgere. Ait ergo ipse dominus de passione sua.

k *Amici mei & proximi mei aduersus me appro.* Amici dicuntur Iudæi propter Abraham. Proximi eo quod ab eorum generatione assumpserit carnem: qui appropiauerunt ei, ut comprehenderetur. Amici mei & noti mei contra me steterunt. Potest & de discipulis accipi: qui in passione metu territi, a domino recesserunt intantum ut etiam eum Petrus denegaret. Vel steterunt, gaudentes contra eum.

Math. 26. f

l *Et qui iuxta me erant, de longe stete.* Apostoli vel reliqui

discipuli, de quibus ait euangelista: Cum autem apprehendissent eum, stabant omnes noti eius a longe.

D Luc. 23. f Luc. 22. f Marc. 14. c

m *Et vim faciebant qui &c.* Faciebant vim, nō noti, sed Iudæi: vel Petro, cum dicerent: Nam & tu ex illis es. Vel Iacobo, qui cum traheretur relicta syndone, nudus aufugit ab eis. Et vim faciebant qui quærebant animam meam: scilicet Iudæi, quasi illorum fortitudo esset, & a deo ipsam potestatem non acciperent.

Matth. 22. b Ioan. 8. a

n *Et qui querebant mala mihi locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabatur.* Multos quidē dolos meditati sunt: cum interrogarent, si deberent dare censum Cæsari an non: aut si mulier deprehensa lapidaretur. Sed tūc aperte dolum ingerunt, cum falsos testes adducunt. Vel qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitatem, quādo dixerunt: In Beelzebub eicit dæmonia.

Luc. 11. b

o *Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.* Semper quæ exprobrabant, sustuli, & iugiter filii. Hoc & Pilatus manifestat, cū dicit: Mihi non respondes? An nescis quia potestatem habeo dimittere te? Ego autem tanquam mutus non aperiens os suum. Et apud Pilatum dominus non est locutus. Et Esaias de eodem loquitur: Tanquam agnus ad victimam ductus, non aperies os suum.

E Ioan. 19. b

p *Factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.* Nam cum me sputis linirent, arundine verberarent, illuderentque genu flexo, nihil eis motus responderet. Et non habens in ore suo redargutiones. Sic tacui accusatus, quasi non habens quid pro me respondere deberem. Christus in omnibus exemplum dedit, ut homo flagella & correctionem patienter portare debeat.

Esa. 53. d

q *Quoniam in te domine speravi, tu exaudies me, domine deus meus.* Ut me resuscites. Vel tu exaudies me, hoc est: vide illorum superbiam, & meam humilitatem.

F

r *Quia dixi nequando supergaudeant mihi inimici mei, & dum commouentur pedes mei.* Pedes Christi in passione: Vel sancti apostoli, qui pedes Christi esse debuerant, commoti sunt de fide ad infidelitatem. Commoueri possunt pedes mei a stabilitate sua, & inimici in insultare, si in hac crucis morte humiliatus, non resurrexero.

Esa. 52. d Ecclef. 28. d

s *In me magna locuti sunt.* Dicentes: Si filius dei es, descende de cruce.

Matth. 27. f

t *Ego autem in flagella paratus sum.* Præparo me ad sustinendam crucem, lanceam, fel, acetum, ut per hanc mortem meo sanguine redimam populum pereitum: quia Christus ad hoc venit, ut passionem sustineret.

Esa. 53. c

u *Et dolor meus in conspectu meo semper.* Donec eiciam victoriam in iudicium.

x *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.* Sicut enim maledictioni subiicitur, ut nos a maledicto legis erueret: ita & peccatorem se profiteretur, qui peccata nostra portauit, ut pio cogitatu ac misericordiæ consilio, nos ab eisdem erueret. Et sollicitus ero pro peccato meo. Peccatum Christi, humani delicta sunt generis: propter quæ & patri dicitur nunc esse subiectus.

y *Inimici autem mei viuunt.* Quia nō sunt statim vltione diuina

A diuina puniti.

a *Et confirmati sunt super me.* Confirmati sunt in legis littera, in qua spiritualiter nuntiatur non intellexerunt.

b *Et multiplicati sunt, qui oderunt me inique.* Certe inique, & non rationabiliter: quia in hac littera, semen suum, ceu altra cœli multiplicari credebant.

c *Qui retribuunt mala pro bonis.* Dulcedinē æternæ vitæ afferentem, acetum potauerunt, ac felle.

Luc. 23. d

d *Detrahebant mihi.* Dicentes. Alios saluos fecit: semetipsum non potest saluum facere.

e *Quoniam sequebar bonitatē.* Ut implens voluntatem patris, pro vita populi susciperem mortem.

f *Non derelinquas me domine deus meus: ne dixeris a me.* Cum profunda inferni penetraueram.

g *Incede in adiutorium meum, domine deus salutis meæ.* Manifestum est domine Iesu, quia intendit in te pater, suscitās te a mortuis tertia die, & collocās ad dexterā suam in cœlestibus super omnem principatum & potestatem: dans tibi nomen, quod est supra omne nomen. Ergo, quia graues sunt pugne carnis, tu domine intēde in adiutorium nostrum, & esto nobis salus in tempore tribulationis.

h *In finem pro idithun canticum David.* Idithun, translatus eos interpretatur. Iste psalmus patientiam docet, ut refrenans homo os suum, obseruet ne per fatuitatem verborum, incidat in peccatum: quia scit propheta etiam de verbis otiosis rationem esse reddendam. Docet etiam ut ea thesaurizemus in sæculo, quæ ad profectum pertinent animarum.

Matth. 12. c

i *Dixi custodiam vias meas, ut nō delinquam in lingua mea.* Non aliter scio vitæ meæ custodire vias: nisi ut nō loquar fatua, ac diuersa, siue otiosa. Ex verbis, inquit dominus, tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Dixi custodiam vias meas, id est, disposui custodire opera mea, scilicet quinque sensus corporis. Ut non delinquam in lingua mea. Non delinquam, non peccem: quia qui custodit linguam suam, custodit animam suam: quia mors & vita in manibus linguæ. Et item: Cultus iustitiæ, silentium & pax.

Psalms XXXVIII.

k *Posui ori meo custodiam.* Iuxta illud: Pecuniam & aurum tuum alliga bene: & facito ori tuo ostium & seram. Beatum enim hominem, oris custodia facit, cum nō profert inania: sed quæ deo sunt digna.

l *Cum confisteret peccator aduersus me.* Id est, diabolus, qui iustus maledicit ac detrahit: & instigator eorum est, qui sanctis insidiantur.

m *Obmutui.* Ne obiurgantibus me obstreperem. Obmutui, & non aperui os meum: quia tu fecisti. Ideo patienter fero: quia te scio ad probationem me tentationibus reliquisse.

n *Et humiliatus sum.* Ad sustinenda eorum impropria.

o *Et filii a bonis.* De bona conscientia procedebat mihi securitas: ideo me non iustificauit coram hominibus: neque bona quæ in me erant, diuulgauit: quia scio quod pater qui videt in absconso, reddet mihi.

Matth. 7. a

p *Et dolor meus renouatus est.* Nondum enim veneram

ad perfectum virum. Nam & si sustinebam cum dolore impropria, non tamen sciebam maledicentibus benedicere. Vel dolor meus renouatus est. In hoc dicitur dolor Christi: quia illi non fuerunt digni audire verba mysterij, ut ait propheta: Vae mihi quia tacui. Vel illud: Adhære

D Col. 1. d

re faciam linguam tuam palato tuo, quia domus exasperans est.

Esa. 6. b Ezch. 3. g

q *Concaluit cor meum intra me.* Dicit ecclesia: A recodatione delictorum priorū.

r *Et in meditatione mea exardescet ignis.* Quid, inquis, meditaberis? Illud nempe, qualiter ignē illum repetire possim, qui peccata cõsumeret, mentem illuminaret: qui est spiritus factus, de quo Cleophas, & qui cum eo erat, dicebant: Nōne cor nostrum ardēs erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?

Luc. 2. 4.

s *Locutus sum in lingua mea.* Hoc est, prædicauit omnibus hominibus, ut illud: Si non annūtiaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram.

Ezch. 3. E

t *Notum fac mihi domine finem meum. Et numerum dierum meorum quis est?* Non istius vitæ finem quærit sibi notum fieri propheta: sed illū in quo euacuatis potestatibus, ac destructa morte, Christo iungatur, qui est finis legis. Neq; istorum dierum numerum vult scire, sed illorum de quibus dicit dominus: Apud patrem meum mansiones multæ sunt. Et numerum dierum meorum quis est? Hoc est, numerus sine numero, dies sine die, tēpora sine tempore. Quis est? Qui semper est.

Isa. 14. a

u *Ut sciam quid desit mihi.* Hoc est, ut me facias intelligere omnia bona: ut cum hæc nota habuero, sciam quid adhuc in sæculo degenti desit ad palmam beatitudinis consequendam. Perfectus enim erat Paulus qui dicebat: Certamen bonum certavi, cursum consummaui. Nunc autem deest mihi corona iustitiæ, quam dominus retribuet mihi. Quod autem non de suis diebus hæc loquatur, sequentia docent.

1. Tim. 4. b

x *Ecce mensurabiles posuisti dies meos.* Secundum veterem hominem vsque nunc fuerunt: nunc nouum desidero, illum quem Abraham vidit, & gauisus est. In quo alibi horramur letari, in quo deus dominus illuxit nobis. Qui non a sole, neque a luna illuminabitur: sed ab ipso domino perpetua luce refulget.

Ioan. 8. g

y *Et substantia mea tanquam nihilum ante te.* Suscipiens altiori mente claritatem tuam, pro nihilo iudicauit substantiam meam.

z *Veruntamen uniuersa vanitas, omnis homo viuens.* Si peccator est, & in deliriis fluxerit, vanitati subsistit. Si iustus, & desiderat dissolui, & cum Christo esse: vana est ei nihilominus vita præfens.

a *Veruntamen in imagine dei pertransit homo, sed frustra conturbatur.* Omnis homo ad imaginem dei factus est. Si ergo in ea ambulare videatur, & in rapinis versetur atque concupiscentiis, conturbatur in actione.

b *Theaurizat, & ignorat cui congregabit ea.* Sæpe enim plerique thesaurizant, & congregant multa, quæ aut deus siliū filiorum euertit, aut fiscus occupat, aut diripiunt, & lieni. Beatus autem ille est, qui ibi thesaurizat, vbi fures non effodiunt, nec furantur: vbi audire mereatur. Quam

Math. 6. d Math. 25. d

A diu fecistis vni ex minimis istis, mihi fecistis. a *Et nunc qua est expectatio mea, nonne dominus? & substantia mea apud te est.* Relictis omnibus, te domine praestolabor: quia substantia vitae istius non comparatur ad illam beatitudinem sempiternam.

b *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me.* Praeteritis, presentibus, & futuris.

c *Opprobrium insipienti dedisti me.* Dum peccator fui, opprobrium factus sum insipienti diabolo, qui est omnium criminum & incertor, & accusator. Ideo purgari cupio in hoc saeculo, ne ille me accuset in iudicio tuo.

d *Obmutui, & non aperui os meum: quoniam tu fecisti.* Cum me conuictis, iracundiis, ac diuersis improperiis lacesseret, cogitans me a te factum: nihil ad ea quae inferebantur, respondi.

e *Amoue a me plagas tuas.* Quia me sentio emendatum.

f *Fortitudine manus tua ego defeci.* Incumbente manu vindictae, virtus delicti defecit, sicut Paulus apostolus ait: Cum autem infirmor, tunc potens sum.

g *Ab increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem.* Increpat omnem hominem propter iniquitatem, quem perdere non vult diuina maiestas. Fagellat autem omnem filium quem recipit.

h *Tabescere fecisti sicut araneam animam eius.* Tabescit anima, cum caro a luxuriis & concupiscentiis refrenatur. Hoc est tabescere, obstupescere de anterioribus delictis.

Ille vero qui ea agit quae mundanae vanitati sunt apta, telas texit araneae, iuxta Esaiam prophetam, hoc est, die noctuque in opere vano vacat: & non vtilia, sed dissolubilia & corruptibilia operatur. Sed quia propheta animam ceu araneam tabescere dicit: hoc intelligendum est, ut ad tantam subtilitatem per abstinentiam decoquatur, ut ad instar filiorum illorum deducatur: scilicet ut nihil crasum, durumve peccati contineat.

i *Veruntamen vane conturbatur omnis homo.* Viuens in vanitatibus huius saeculi. Sed & qui in deo viuit, vana est ei & inutilis haec mundana conturbatio.

k *Exaudi orationem meam domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.* Pro eo quod a te peregrinor, & desiderium habeo dissolui, & ad te transire.

l *Ne sileas, quoniam aduena sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei.* Incolam atque peregrinum se dicit, sicut omnes sancti: quia sicut & illi dum erant in corpore, peregrinatur a domino.

m *Remitte mihi ut refrigerer prius quam abeam, & amplius non ero.* Hic remitte domine si quid deliqui: quia in inferno nulla est remissio: quia nec confessio valet. Qui nos ab huius saeculi creptis peregrinatione, facere digneris ciues sanctorum & domesticos dei patris, ut aedificati super firmissimum fundamentum in templum sanctum, effici mereamur conformes corpori gloriae tuae. Amen.

n *In finem psalmus David.* Hic psalmus in exordio vocem habet populi ex gentibus in hereditatem vocati, inde ipsius mediatoris ad patrem.

congregabit ea. ^a Et nunc quae est expectatio mea, nonne dominus: & substantia mea apud te est. ^b Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: ^c opprobrium insipienti dedisti me. ^d Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: ^e amoue a me plagas tuas. ^f Fortitudine manus tuae ego defeci: in ^g increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem. ^h Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: ⁱ veruntamen vane conturbatur omnis homo. ^k Exaudi orationem meam domine: & deprecationem meam auribus percipe: lacrymas meas ^l ne sileas. Quoniam aduena ego sum apud te & peregrinus: sicut omnes patres mei. ^m Remitte mihi ut refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero.

ⁿ In finem psalmus David.

Psalms XXXIX.

^o Expectans expectavi dominum, ^p & intendit mihi. ^q Et exaudiuit preces meas: & eduxit me de lacu miseriae, & de luto fecis. ^r Et statuit supra petram pedes meos: & direxit gressus meos. ^s Et immisit in os meum canticum nouum: ^t carmen deo nostro. ^v Videbunt multi, ^w timebunt: ^x & sperabunt in domino. ^y Beatus vir cuius est nomen domini spes eius, ^z & non respexit in vanitates & insanias falsas. ^a Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi. ^b Annuntiaui & locutus sum, ^c multiplicati sunt super numerum. ^d Sacrificium

turpes & theatrales concinam, sed in dei viuentis hymnis per harmoniam noui testamenti delecter.

y *Videbunt multi.* Annuntiatum venisse.

z *Et timebunt.* Qui se intelligunt peccatores.

a *Et sperabunt in domino.* Ut eis pristina remittantur delicta.

b *Beatus vir cuius est nomen domini spes ipsius.* In qua bonis omnibus impleatur. Felix illa anima, quae habet fidem firmam, & spem directam in Christo.

c *Et non respexit in vanitate & insanias falsas.* Omnia quae in mundo sunt, iuxta Salomonem, vanitas est. Insanias autem falsae sunt, irae, rixae, direptiones, & reliquae: in quibus homines insaniant ut peccent: quae Apostolus opera carnis esse dicit.

d *Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.* Ostendisti patribus nostris mirabilia tua multa, quae non crederunt. Reuelasti eis te venturum in lege, & non intellexerunt: nos vero credidimus. Usque huc credentium populus: hinc ipse dominus ad patrem ita exorsus est.

e *Annuntiaui & locutus sum.* Dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum caelorum.

f *Multiplicati sunt super numerum.* Iudaei in malitia sua. Vel, super numerum, hoc est, peccatores super numerum, & foris numerum sunt: quia non sunt digni numerari in numero iustorum.

g *Sacrificium & oblationes noluisti: aures autem perfecisti mihi. Holocausta & pro peccato non postulasti.* Aperte haec Apostolus declarat: quod a duentente domino cessauerunt sacrificia

2. Cor. 12. c

Hebr. 12. b

Isa. 59. a

Matth. 5. b

Eccles. 1. d

Gal. 5. e

2. Tim. 2. b

Matth. 5. b

Matth. 5. b

Matth. 5. b

Hebr. 10. a

A crificia Iudaeorum. Impossibile est, inquit, sanguine hircorum, aut taurorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum, dicit: Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aprasti mihi. Holocaustum & pro peccato non tibi placuit: nisi me ipsum pro totius mundi delicto tibi sacrificium exhiberem.

a *Tunc dixi ecce venio. In capite libri scriptum est de me.* Quia sacrificia & ceremonias Iudaeorum, & sabbatha, & superflitiones legis veteris, spiritualis euangelij religione mutasti: propterea laetus in mundum venio, & de me scribitur: In principio erat verbum: & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Tunc dixi ecce venio, ut assumam carnem in qua patiar. In capite libri scriptum est de me. Caput libri testamenti veteris, tale sumit exordium: In principio fecit deus caelum & terram, id est, in Christo domino. Hoc mysterium & Ioannes cernens, sic euangelium inchoauit: In principio, inquit, erat verbum, & verbum erat deus. Nam & ipse interrogantibus Iudaeis quis esset, respondit: Principium. Caput ergo libri, intellige principium: quod est Christus Iesus, qui in hoc libri capite nuntiatus est.

b *Ut faciam voluntatem tuam deus meus volui.* Descendi enim de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed tuam parer. Non volutas est carnis, sed patris, ut pro vita hominum moriar.

c *Et legem tuam in medio cordis mei.* Quam non veni soluere, sed adimplere.

d *Annuntiaui iustitiam tuam in ecclesia magna.* Gratias tibi ago Saluator mundi, quod magnam fecisti ecclesiam tuam, a quattuor mundi partibus euangelica praedicatione vocatam, tua passione collectam, tua resurrectione mundatam. In ecclesia magna, in toto mundo diffusa.

e *Ecce labia mea non prohibebo: domine tu scisti &c.* Non silui, nihil clam locutus sum, sed omnem virtutem tuam quod iustus, quod verax, quod misericors, quod salus omnium es: non solum in ecclesiis populorum, sed etiam in synagogis Iudaeorum incessanter praedicaui. Ecce labia mea non prohibebo. Labia Christi, sancti sunt. Non prohibet illos praedicare, sicut sanctus Paulus dicit: Verbum dei non est alligatum. Tu cognouisti: tu scis quod non feci, id est, non prohibui. Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, hoc est, mandata tua. Veritatem tuam & salutare tuum dixi. Veritas & salutare, Christus est: hoc praedicant sancti. Non callui misericordiam tuam, & veritatem tuam synagoga multae, id est, in tota plebe annuntiaui.

f *Tu autem domine ne longe facias miserationes tuas a me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meae, & non potui, ut viderem. Multiplicatae sunt super capillo capitis mei, & cor meum dereliquit me &c.* Quod misericordiam patris postular, quod a Iudaeis se circumdatur & iniquitates super se multiplicatas dicit: quod a corde derelictus, rursus patris praesidium deprecatur:

Tomus septimus.

omnia ad infirmitatem carnis sunt referenda: ut sicut verus deus, ita verus homo credatur. Tu autem domine ne longe facias misericordias tuas a me. Non longe, sed prope. Misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me. Misericordia facit peccata dimittere. Veritas reddit vnicuique quod fecit. Comprenderunt me iniquitates meae, & non potui ut viderem. Id est, genus humanum circumdatur originalibus peccatis, & non potui ut viderem: quia abstracta fuerat illa lux veritatis. Vnde dictum est: De terra excaecaberis, & de terra illuminaberis. Multiplicatae sunt super capillos capitis mei: id est, ipsae iniquitates super genus humanum. Cor meum dereliquit me. Quando homo peccat, cor suum non habet. Vnde David dicit: Inuenit seruus tuus cor suum. Ergo antea quando peccauit, non habuit illud. Complaceat tibi domine, libera me domine. Ecclesia rogat ad Christum: Hoc tibi complaceat, ut me liberares. In auxilium meum respice. Infirmitas voluntatem habet impetrandi, non potestatem habet.

g *Comfundantur.* In cogitationibus prauis, ut ea quae sunt recta, percipiant: Aut hic emendet, aut in futuro.

h *Et reuerentur.* Hoc est, ut reuerentiam habeant.

i *Auertantur retrorsum.* Qui malum cursum habuerunt.

k *Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi euge, euge.* Misericorditer eos deprecatur confundi, ut confestim cognoscant iustitiam. Portent confusionem suam, qui se non emendauerint.

l *Exultent & latentur qui volunt iustitiam meam.* Hoc est, fidem & opera.

m *Et dicant semper magnificetur dominus.* Magnificetur populus sanctorum. Vnde dicit: Videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum qui in caelis est.

n *Qui diligunt salutare tuum.* Id est, Christum tuum. Haec propheta dicit de his, quibus ipse dominus per euangelium ait: Si dilexeritis me, & verba mea in vobis manserint: omnia quaecunque petieritis, fient vobis.

o *Ego vero egenus & pauper sum, deus adiua me.* Egenus & pauper Christus: cum diues esset, egenus factus est. Egenus dicitur, qui aliquid habet, & aliquo indiget. Et pauper dicitur, qui nihil habet. Inops, id est, sine opere.

p *Adiutor & liberator meus esto domine, deus meus ne tardaueris.* Et haec ad trepidationem corporalem sunt referenda. Nam diuinitas quae fuit in assumpto homine, nulli est obnoxia passioni, sed in eadem potentia qua fuit, & permanet, & permanebit: & nunc, & tunc in saecula saeculorum. Amen.

q *In finem psalmus David.* Istum psalmum propheta per spiritum sanctum in persona Christi cantauit. Psalmus vocem continet prophetae de Christo pronuntiantis in initio: deinde ipsius mediatoris loquentis ad patrem, quae maxime sunt in euangelis implenda.

E

2. Reg. 7. d

E

Matth. 5. b

F

Ioan. 15. d

A Psalmus XL.
B *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* Qui cognoscit Christum in assumpta carne venisse, in qua pro nobis pauper factus est & egenus, hic beatitudinum caelestium opes capit. Ipse autem dominus factus est pauper, cum non haberet, ubi caput reclinaret. Egenus, cum se in egentibus refici demonstravit. Beatus qui intelligit. Beatus & felix qui intelligit super egenum & pauperem. Christus egenus & pauper factus est pro nobis, ut illius inopia nos diuites faceret. Qui intelligit, id est, qui intelligit illum verum deum, & verum hominem esse.
b *In die mala liberabit eum dominus.* In die iudicii, in qua Iudaeos non intelligentes, damnabit Christus. Aderit tibi dies mala, si non intellexeris super egenum & pauperem.
c *Dominus conferuet eum.* Ne ab hoc intellectu recedat in praesenti.
d *Et viuificet eum.* In hac sapientia perseverantem, transferat a morte in vitam.
e *Et beatum faciat eum.* Cum sanctis suis in regno caelorum.
f *In terra.* In sancta ecclesia, vel in die aeternitatis.
g *Et non tradat eum in manus inimicorum eius.* Iste est, in potestatem diaboli, qui credulitati nostrae semper inimicus existit.
h *Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius.* Opem ferat illi, hoc est, adiutorium praestet illi. In lecto doloris, in infirmitate carnis. Vel de illo paralytico potest intelligi, quando dominus dixit: Surge, tolle lectum tuum: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & inhabitatio terrena deprimit sensum multa cogitantem. In huius corporis aegrotatione, in quo anima tanquam in lectulo requiescit, ope dominici praesidij consoletur.
i *Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.* Corpus, ut diximus, quod pro strato accipitur, in diuersis tribulationibus inquietasti, ut probatum atque ab illecebris expurgatum, assumeres. Hic propheta immutat ordinem, & profert vocem dominici hominis dicentis.
C *Ego dixi, domine miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi.* Quae moesta usque ad mortem, non ab originali facinore, sed pro delictis populi contristatur. Vel miserere mei, ecclesia dicit: quia multi sunt qui peccata committunt, sed verba exultationis praetendunt. Vnde ecclesia dicit: Ego me accuso pro meis peccatis, quia ego peccaui.
i *Inimici mei dixerunt mala mihi: quando morietur & peribit nomen eius.* Quando videbant caecos illuminari, leprosos mundari, sabbatha dissolui, Lazarum resuscitari, quando dicebant: Ecce mundus totus post eum abiit: quid aliud poterant cogitare, nisi ut morte eius haec virtus eriperetur? Nam & vnus ex illis Caiphas nomine, licet nesciens quae diceret, aiebat: Expedit ut vnus moriatur pro populo, ut non tota gens pereat. Quando morietur: Hoc est quod in euangelij parabola scribitur, colonis dicentibus: Iste est haeres, venite interficiamus eum, & nostra erit haereditas, & non memoretur nomen eius amplius.
m *Et si ingrediebantur ut viderent, vana loquebatur cor eorum.* Introeuntes praetorium, loquebantur de corde malo, di-

centes: Omnis qui se facit regem, contradicit Caesari. Vel ad hoc ingrediebantur, ut exstinguere ecclesiam, & explorarent, sicut Paulus dicit: Falli fratres, qui subintrouerunt explorare libertatem nostram. Vana locutum est cor eorum: lingua ficta in dilectione, ut illud: Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces. Hoc vanum est.
n *Congregauerunt iniquitatem sibi.* Clamantes, quid ad nos? Tu videris. Sanguis eius super nos, & super filios nostros.
o *Egrediebantur foras.* Foras, cum Pilato.
p *Et loquebantur in idipsum.* Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi. Adhibentes testes iniquos, & quaerentes me interficere. Aduersum me susurrabant, id est, murmurabant. Omnes inimici mei cogitabant mala mihi: supradicti Iudaei, vel modo contra ecclesiam haereticis.
q *Verbum iniquum constituerunt aduersus me.* Aientes: Nobis non licet occidere quenquam: sed tu accipe: & crucifige eum. Vel quando dixerunt: In Beelzebub eicit daemonia, & non solum super viuum: sed etiam super mortuum falsos testes miserunt.
r *Nunquid qui dormit, non adiciet ut resurgat?* Sic me interficere festinabant, quasi

post mortem resurgere non haberent. Hoc est dicere: Qui ab iniquis iniuste somno mortis opprimitur, non resurgit: Sicut alius propheta dixit: Nunquid qui cadit, non resurgit? Cecidit enim granum frumenti, & messis copiosa surrexit.
s *Etenim homo pacis meae in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem.* Manifestissime hic Iudam denuntiat proditorem, sicut ipse dominus in euangelio ait: Cui ego panem intinctum dederam, ipse est. Et alibi: Leuabit aduersum me calcaneum. Quod autem ait: qui edebat, hoc est, qui caelestem cibum, vitam huic mundo dantem sumebat, & aliis distribuere, cum esset apostolus: ipse haec vitam morti, propter cupiditatis precium destinauit.
t *Tu autem domine miserere mei, & resuscita me, & retribuam eis.* Resuscitatus est dominus noster virtute paterna, ad cuius dexteram sedet. Antequam resurgeret, anticipauit ultio Iudaei, cum eum interitus debitus suggillauit. Quod autem ait: retribuam illi, futurum ei iudicium comminatur.
u *In hoc cognoui quoniam voluisti me.* Resuscitans me.
x *Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.* Diabolus, cuius instinctu haec Iudaei sunt operati, non est gauisus eum retinendo in inferis.
y *Me autem propter innocentiam suscepisti, & confirmasti me in conspectu tuo in aeternum.* Maxima est haec innocentia, cum iustus pro impiis moritur: qui non sua, sed nostra peccata portauit. Propter quam innocentiam, & a patre deucta morte, cum assumpta carne susceptus est in caelestibus.
z *Benedictus dominus deus Israel a saeculo, & usque in saeculum fiat.* Pro fiat, fiat, in Hebraeo scribitur *amen amen*, quod Aquila, *πρωτομηνος*, id est vere, siue fideliter transtulit. Et sciendum primum librum psalterij hic esse finitum. Secundum vero esse a quadagesimo primo, usque ad

D *Ioan. 19. c Gal. 2. a*
Matth. 21
E *Ioan. 18. f*
Ioan. 3. a
Luc. 11. b
Nun. 14. d
Philip. 2. b
1. Cor. 6. f
Hier. 8. b
1. Cor. 10. e
F

A ad septuagesimum primum. Tertium a septuagesimo secundo, usque in octogesimum octauum. Quartum ab octogesimono, usque in centesimum quintum. Quintum vero a centesimo sexto, usque ad finem.
a *In finem intellectus filiis Core, psalmus.* In finem, in Christo: intellectus, hoc est, intellectus spiritualis. Filiis Core, id est, filiis Christi, qui sunt credentes. Psalmus vocem continet ecclesiae, siue fidelis viri deum desiderantis.
B Psalmus XLI.
Q *Uemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus.* Primum enim intelligendum est, quare vel qualiter desiderat ceruus ad fontes aquarum. Mos est enim eius, ut inuentum serpente naribus hauriat: & post haec exardescens, extinguit sitim. Ergo homo ecclesiae, qui diu in actu venenoso degebat: ubi se perspicit caeno fornicationis, idololatriae faetore repletum, desiderat venire ad Christum, in quo est fons luminis, ut ablutus baptismo, accipiat donum remissionis. Scit enim quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non habebit vitam aeternam. Sed & si quis hodie nostrum extinctis vitis ignescat in desiderium dominicae contemplationis, potest & ipse dicere: quia desiderat anima mea ad te deus, hoc est, relicto saeculo, ad te desidero transire.
c *Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum.* Non ad mortua simulacra, sed ad illum qui dixit: Viuo ego dicit dominus, quia mihi haeret omne genu. Viuus, quia ipse dicit: sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui credit in me, & ipse viuet propter me.
d *Quando veniam & apparebo ante faciem dei mei?* Ac si diceret: Quando erit tempus, ut illa gloria qua efficiuntur sancti conformes gloriae tuae, ego in claritate cum illis appaream? Vel quando veniam, id est, quando erit illud tempus, quo ecclesia vult dissolui a corpore & esse cum Christo? Et apparebo ante faciem dei mei, id est, ante conspectum diuinitatis, & tunc videbimus eum sicuti est.
e *Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte.* Quomodo potest de lacrymis panis fieri? Potest: quia sicut corpus fatiatur de pane, ita anima de lacrymis: quia exinde sperat remissionem peccatorum habere. Fletus ac gemitus erat mihi ac lamentatio, ob desiderium tui.
f *Dum dicitur mihi quotidie, ubi est deus tuus?* Siquidem pagani deos suos digito ostendunt, & ob hoc ingerunt mihi improperia. Vnde sciant, quia ego mente deum meum reconditum teneo: & per interiorum hominem cum ipso habito.
g *Hae recordatus sum, & effudi in me animam meam.* Dum hoc improprium quotidie sustines memorarem, liquefacta est in me anima mea, & tabui in tractatu: cum neque in caelo, neque in terra deum meum ceruere possim visibiliter: sed inueniens eum in mente mea gubernantem me, ac dirigentem in illo tabernaculo sempiterno, de quo loquor.
h *Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum dei.* Tabernaculum dei, ecclesia est, quae adhuc peregrinatur a domino: per quam ad aeterna tabernacula, id est, ad caelestem Hierusalem (quae est mater omnium nostrum) venit. In qua sunt multi admirabiles, & vir-

tutibus sacris pollentes: quia edificati super fundamentum apostolorum, tanquam vna domus habentur. In quam iste mente ingreditur, qui relicta idololatria, iam cognouerat baptismi sacramenta admirans harmoniam cantici spiritualis, per suauitatem aeternae dulcedinis, accessit ad domum dei, quod est sancta sanctorum. Et quasi diceretur ei: Quis te huc adduxit? vel qualiter huc venisti, vel quo delectatus es, ut huc accederes? Respondit.
i *In voce exultationis & confessionis, sonus epulantis.* Exultatio, confessio, & epulatio haec, non musicis artibus adimplentur, neque inchoantur, & praetereunt: sed iugiter angelicis vocibus & sanctorum concentibus celebrantur. Quod dum iste adhuc in saeculo positus, mente suspiceret: ingemiscens cur ab eo haec distaret habitatio, moesta animae ait.
k *Quare tristis es anima mea, & quare etc.* Quia inquit, suauitatem hanc praesens nondum accepi, & insidiator meus adhuc contra me vigilat, adhuc mihi laqueos intendit. Et ille inquit.
l *Spera in domino.* Per patientiam sustine. Vel spera in deo. Anima semetipsam hortatur: vel interior homo hortatur exteriorem.
m *Quoniam adhuc confitebor illi, etc.* Confessus sum iam delicta: confitebor deinde laudem eius, per quam me saluauit a morte perituram: vel illicit ad aeterna.
n *Ad me ipsum anima mea conturbata est.* Ob recordationem delictorum priorum.
o *Propterea memor, etc.* Iordanis pro baptismo accipitur: Hermo, anathema interpretatur. Igitur iste qui erat peccator: qui sicut ceruus desiderabat fontes aquarum, memor fuit in humilitate penitentiae, & baptismi ablutione abluuit vetera delicta, anathematizauit peccata sua, & non se exultit magnum gloriando, sed effecit paruulum penitendo.
p *Abyssus abyssum inuocat.* Multae sunt de abyso opiniones, quae opportunis locis explanabuntur. Nam hic abyssus abyssum inuocat, cum vel verus testamentum nouum annuntiat: vel nouum vetus in testimonium vocat. Verus annuntiat nouum, cum dicit Moyses: Prophetam vobis suscitabit deus de fratribus vestris. Nouum vero vetus in testimonium vocat, cum dicit Paulus: Bibebant de sequenti petra: petra autem erat Christus. Propter profunditatem enim intelligentiae, dicuntur abyssus.
q *In voce cataraetarum tuarum.* In voce prophetarum, quae aduentum domini annuntiauit. Ideo enim cataraetae dicuntur, quia obscurus in eorum prophetia aduentus domini fuit, nec a Iudaeis est intellectus. Annuntiauit enim haec vox iudicium futurum, vel de beatorum meritis, vel de supplicij impiorum.
r *Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transferunt.* Excelsa sunt atque potentes haec minae, per quas mortis iudicium minabaris: quia non statim decidunt propter immensam patientiam tuam. Fluctus autem sunt, dum ea adueniunt, quae fuerunt comminata. Ideo iste dicit ea super se ingressa: cum in desideriis mortalibus degens, verberatus plagis, eruditus est, ut desideret dominum viuum.
s *In die mandauit dominus misericordiam suam.* Quia per lucem eam scripturarum sanctorum promissit.

Luc. 9. b

Matth. 9. a
Sap. 9. d

Ioan. 12. c

Mar. 12. a

Deut. 18. e

1. Cor. 10. e

F

A a *Et nocte canticum eius.*) In tribulationibus posito eam ostendit:

b *Apud me oratio.*] Mea, & non extra me.

c *Deo vita mea.*] Vt ei merear liber ab hoc saeculo quadoque coniugi.

d *Dicam deo, susceptor meus es.*) Licet in tribulationibus exercear, semper tamen a te peto protegi ac defendi.

e *Quare oblitus es mei?*] Et quare me repulisti? Cur tam diu differs, vt non inducas me in illum locum tabernaculi admirabilis?

f *Quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?*] Diabolus, qui multas mihi tetendit insidias: vel persecutores ecclesiam.

g *Dum confringuntur ossa mea.*] Dum fortiores ecclesiae, scadalas ac diuersis iurgis cedere video. Vel ossa, virtutes ecclesiae: quasi confringuntur per illas tribulationes, quas sustinent sancti.

B h *Exprobrauerunt me inimici mei.*] Vel in martyribus, vel in aliis confessoribus.

i *Dum dicitur mihi per singulos dies: ubi est deus tuus?*) Cum ego te per penitentiam & afflictionem corporis animaeque placare desiderarem, inimici mei quasi incassum haec facerem, dicebant: Vbi est deus tuus? nescientes illa occulta, quae praeparauit deo diligentibus se.

k *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?*) Quia meum desiderium prolongatur.

l *Spera in deo, quoniam confitebor illi salutare vultus mei & deus meus.*] In ipso nostra sit spes semper attenda: ipse omnes fluctus mitiget: ipse nos in tentationibus conferuet: ipse sitim nostram sua contemplatione sariet, nosque vultus sui saluari viuificet.

m *Psalmus David.*] Iste psalmus, licet in aliquibus versiculis passionem dominicam signet: tamen vocem habet animae fidelis, lucem huius mundi, id est, Christum desiderantis.

Psalmus XLII.

Indica mea deus, & discerne causam meam, de gente non sancta.] Expeto iudicium tuum, quia misericors es. Tu autem discerne me a paleis, inter quas in hoc saeculo ingemisco, superuestriti cupiens, vt absorbeatur quod mortale est a vita. Sed & domini vox est, quibus prius dixerat: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, & non impleuerunt.

o *Ab homine iniquo & doloso erue me.*] Nemo magis iniquus atque dolosus, quam ille qui iniquitatis inuentor, atque aemulator est sanctitatis, id est, diabolus: qui introiit in cor Iudae vt traderet Christum. Sed & homo ille fidelis, quem prius diximus, haec ait.

p *Quia tu es deus fortitudo mea.*] Scio me infirmum & fragilem: nec sentio me aliqua habere fortitudinem in qua eruar, nisi tu saluaueris.

q *Quare me repulisti?*] Fortitudo nostra, Christus est: qui tunc nos repellit, cum peccauerimus.

r *Quare tristis incedo dum affligit me inimicus.*] Tristis sum propter peccata mea, & ideo affligor in tentationibus

variis ab ipso inimico: qui superius homo iniquus dictus est. Vnde quia me conturbant tenebrae peccatorum, ad te qui lux es mundi, confugio supplex.

f *Emitte lucem tuam & veritatem tuam.*] Tu es lux, qui dixisti: Ego sum via, veritas, & vita: qui nos illuminare digneris, vt relinqueres medacium diaboli, sequamur veritatem tua.

t *Ipsa me deduxerunt.*] Ab errore peccati.

u *Et adduxerunt in montem sanctum tuum.*] In ecclesiam tuam.

x *In tabernaculum tuum.*] In illam caelestem Hierusalem, de qua alius psalmus ait: Quam dilecta sunt tabernacula tua domine.

y *Et introibo ad altare dei.*] Mei, vbi non iam vitulos & arietes, sed me ipsum exhibeam hostiam viuam, placentem illi.

z *Ad deum qui latificat iuuentutem meam.*] Cum expurgato fermento veteri in nouo me homine tanquam iuuentulum consolatur.

a *Confitebor tibi in cithara deus meus.*] Per mortificationem carnis: quia crucifixus est mihi mundus, & ego mundo.

b *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?* c *Spera in deo quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei & deus meus.*

d *In finem pro filiis Core, intellectus.*

Psalmus XLIII.

Deus auribus nostris audiuiimus, f patres nostri g annuntiauerunt nobis. Opus quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis. h Manus tua gentes disperdidit,

vultus mei deus meus. Saluatio animae meae deus meus est: & vultus, hoc est, aspectus animae meae deus meus est.

d *In finem pro filiis Core, intellectus.*] Core interpretatur, decaluatio, & dominus in mote Caluariae fuit crucifixus. Filij Core, filij Christi: sancti apostoli, vel martyres sunt. Vnde dictum est: Non possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus. Intellectus, hoc est, vt intelligamus illum qui initium sumpsit secundum carnem ex tempore, & ante saecula est genitus. Vel intellectus est, vt intelligamus de prosperitate praesenti peccatorum, & de tribulatione praesenti sanctorum. Psalmus non anteriora facta docet, sed ecclesiam in Christo renasci pronuntiat: ac fideles in ea prouocat ad agonem: ostendens neminem posse nisi qui legitime certauerit, coronari: in quo etiam plerumque voces martyrum proferuntur.

Psalmus XLIII.

Deus auribus nostris audiuiimus.] Per spiritualem sensum cognouimus iuxta illud domini: Qui habet aures audiendi audiat.

f *Et patres nostri.*] Apostoli & prophetae: quorum praedicatione renati sumus ad vitam.

g *Annuntiauerunt nobis. Opus quod operatus es &c.*] Annuntiauerunt prophetae quae sunt gesta illorum tempore. Annuntiauerunt apostoli, quae te viderunt operantem.

h *Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos.*] Disperdidisti ab ecclesia onera vitiorum, & plantasti ornamenta virtutum, id est, homines iustos, qui fructum exhibent sanctitatis.

Affluxisti

A a *Affluxisti populos & expulisti eos.*] Illos, qui te relicto ad idololatriam declinabant.

b *Non enim in gladio suo possederunt terram.*] Sed in mansuetudine mentis: quia beati mansueti, ipsi haereditabant videntium terram.

c *Et brachium eorum non saluabit eos: sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio faciei tuae.*] Dextera patris, Christus est, vt illud: Dextera enim sua exaltauit nos, id est, brachium: sicut alibi: Et brachium domini cui reuelatum est: Ipse & illuminatio, vt ibi: In lumine tuo videbimus lumen. Hic est igitur missus a patre, vt liberaret suos. Et cur eos liberauerit, adiecit.

d *Quoniam complacuiisti in eis.*] Vult enim deus, vt sicut ei beneplacitum est in filio, ita & nos beneplacentes simus in ipso, si volumus liberari.

e *Tu es ipse rex meus.*] Qui in me regnas, & non peccatum.

f *Et deus meus.*] A quo sum acquisitus.

g *Qui mandas salutes Iacob.*] Hoc est, populo Christiano: qui suppletato seniore, mandatum salutis per doctrinam propheticam atque apostolicam suscepit.

h *In te enim inimicos nostros ventilabimus cornu: & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.*] A cornibus aliquid ventilatur, vt Sedechias: qui factis duobus ferreis cornibus dicebat: Sic ventilabis totam Syriam. Cornu vero nostrum, Christus est. Idem & nomen patris, in quo aduersarii nostri vel ventilantur, vel spernuntur.

i *Non enim in arcu &c.*] Sed virtus tua.

k *Saluasti enim nos a tribulantibus nos.*] Quia in armis meis sperare non debeat, haec causa est, quod saluasti nos semper a persequentibus, & absque nostra virtute, nostroque gladio custodisti. Saluasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confundisti: auersae sunt potestates, quibus confusis, a Christo domino liberati sumus.

l *In deo laudabimur tota die.*] Quia ipse est laus & gloria nostra.

m *Et in nomine tuo confitebimur &c.*] Quod a te Christo, Christiani vocamur.

n *Nunc autem repulisti, & confundisti &c.*] Cum ait nunc, praesens tempus ostendit. Ergo in praesenti tempore ad exercitationem repellimur, vt in aeternum glorificemur. Saep enim & martyres in tempore dicunt.

o *Et non egredieris deus &c.*] Vt nos in posterum perpetua virtute corroboret.

p *Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros.*] Sic & Petrum dominus retrorsum conuertit, vt in melius repararet. Ergo & nos debemus retrorsum conuerti, ne in viis prauis perduret iter nostrum. Debemus & inimicos nostros ante nos habere, vt sciamus quid cauere debeamus. Quod & si post Christum conuertimur vt Petrus: habentes eum ante nos, nihil vltra metuemus.

q *Et qui oderunt nos, diripiebant sibi.*] Propter nomen enim tuum diripiebant nos: cum in carceribus, in plagis,

Tomus septimus.

in reliquis nos vexarent tormentis. Sed non nos separauit a charitate tua illa tribulatio.

r *Dedisti nos tanquam oues escarum.*] Sicut enim Dominus tanquam ouis ad occisionem ductus, datus est esca populis, cum dicit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis: ita & sancti (sicut superius diximus) in multis tribulationibus dati, facti sunt pabulum gentibus, vel cum alimenta aeternae vitae ministrant: vel dum rapacitatem eorum de suis aerumnis exantiant.

s *Et in nationibus dispersisti nos.*] Vt ad tempus dominarentur nostri.

t *Vendidisti populum tuum sine pretio.*] Vtique nunc de se locuti sunt martyres: nunc de Iudaeorum populo dicitur, quibus dictum est: In peccatis vestris venditi estis. Et ideo sine pretio: quia non est effusus agni sanguis pro eis.

u *Et non fuit multitudo in commutationibus nostris.*] Viliior enim erat merces, quae fuit vendita: ideo non est commutatio facta. Nam dominus populum quem emit, non auro neque argento, sed pretioso ac proprio cum sanguine comparauit: sicut ait Petrus Apostolus.

x *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris: substannationem & derisum his qui in circuitu nostro sunt.*] Vicini dicti persecutores, propter cohabitationem mundanam, qui saepe exprobrant iridendo, dicentes: Veniat deus vester, & eruat vos manibus nostris.

y *Posuisti nos in similitudinem gentibus.*] In tuam vtique similitudinem, vt sicut te mundus odio habuit prius, ita & nos deinceps odiret.

z *Commotionem capitis in populis.*] Sicut enim in passione tua transeuntes mouebat capita sua, ita & in martyribus tuis faciunt. Sed & si quis nunc in te pie voluerit viuere, protinus iniqui blasphemant cum irratione, vel capitis commotione.

a *Tota die verecundia mea contra me est: & confusio faciei meae cooperuit me.*] Dominus haec in assumpta loquitur carne, qui pro nobis verecundiam patitur, maledicitur, atque confunditur, vtque ad ipsum etiam patibulum crucis.

b *A voce exprobrantis & obloquentis.*] Cum ei diceretur: Si filius dei es, descende de cruce.

c *A facie inimici.*] Iudae.

d *Et persequentis.*] Populi Iudaici.

e *Hac omnia venerunt super nos: nec oblitus sumus te.*] Martyres ista dicunt: quia omnia quae tu domine Iesu pertulisti, & nos eadem pertulimus: sed te semper confessi sumus. f *Et inique non egimus in testamento tuo.*] Sed veraciter te praedicauimus.

g *Et non recessit retro cor nostrum.*] Vt errores phanaticos vnde digressi fuimus, sequeremur.

h *Et declinasti semitas nostras a via tua.*] Actio nostra non est a tuis iustificationibus separata.

i *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.*] In corpore isto, in quo versamur & affligimur propter te.

E iij

A a *Et operuit nos umbra mortis.* Bene umbra mortis in hoc saeculo opprimit, & non ipsa mors: quia martyres vel reliqui sancti, & si affliguntur, & si morti destinatur, viuunt tamen deo: & haec mors, umbra eis est, & non veritas mortis.

b *Si oblitum sumus nomen dei nostri.* Id est, Christum.

c *Et si expandimus manus nostras ad deum alienum.* Ad idolum.

d *Nonne deus requirit ista? ipse enim nouit abscondita cordis.* Quod cognoscat deus cogitationes hominum ipse in euangelio prodit ad pharisaeos dicens: Quid cogitatis nequam in cordibus vestris? Sic & martyres dicunt: Si allicubi excessimus a viis dei: ipse qui arcana cordis nouit, inquirat.

e *Quoniam propter te mortificamur tota die.* In diuersis tribulationibus opprimimur propter te: sed sponte praebemus colla cadentibus.

f *Aestimati sumus ut oues occisionis.* Dixerat enim, quod missurus nos esses tanquam oues in medio luporum: Nunc autem quia ab his tribulationibus elongatus es, & tanquam si in nauis dormiens, non nos a tempestate defendis, excitamus te domine, confessione supplicii deprecantes.

g *Exurge quare obdormisti.* Vt qui mortuus es pro nobis & resurrexisti, exciteris in cordibus eorum, qui te mortuum confitentur, & resurrexisse non credunt, vt tadem desinentes nos persequi, non vsque in finem aeternae mortis intendant.

h *Quare faciem tuam auertit.* Auertit enim deus faciem ad tempus, vt probet electos suos.

i *Obliuisceris.* Patimur inopiam, pro nihilo habentes huius mundi diuitias, regnum caeleste desideramus. Tribulamur enim, cum elongatur desiderium nostrum.

k *Quoniam humiliata est in puluere anima nostra.* Vt ab illis inclinaremur, quos ventus vt puluerem a facie terrae proiicit.

l *Conglutinatus est in terra venter noster.* Ac si diceret: Caro infirmatur, sed sensus in caelestibus est attentus.

m *Exurge domine adiuua nos, & redime nos propter nomen tuum.* Iam tuum in tribulationibus auxilium mercamur, vt liberemur ab his pressuris: non propter meritum nostrum, sed propter nomen tuum.

n *In finem pro his qui commutabuntur filiis Core, ad intellectum canticum pro dilecto.* Pro quo in Hebraeo ita habet: למנצח על ששנים לבני קרח משביל שיר ידידות: Lamnaxeah alsofannim libne corah maskil sir Ididoch: quod nos in Latinum vertimus: Victori pro filiis liliorum Core, eruditionis canticum amantissimum. Quod autem ait, pro dilecto, totus psalmus refertur ad Christum: de quo pater loquitur in euangelio: Hic filius est meus dilectus, in quo mihi complacui. Vel psalmus spiritualium nuptiarum continet sacramentum, id est, coniunctionem Christi cum ecclesia. Initiat ergo a voce paterna.

o *Rustauit cor meum verbum bonum.* Non de coniunctione corpora, sed de corde protulit aequale sibi verbum; per quod facta sunt omnia. Bonum est enim hoc verbum: quia quod factum est in eo, vita est.

p *Dico opera mea regi.* Loquor ipsi verbo, regi filio, & cuncta perficiuntur.

nos in loco afflictionis & cooperuit nos umbra mortis. Si oblitum sumus nomen dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum. Nonne deus requirit ista? ipse enim nouit abscondita cordis. Quonia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oues occisionis. Exurge quare obdormis domine: exurge, & ne repellas in finem. Quare faciem tuam auertis, & obliuisceris inopiam nostram & tribulationis nostrae. Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster. Exurge domine adiuua nos, & redime nos propter nomen tuum.

In finem pro his qui commutabuntur filiis Core ad intellectum, canticum pro dilecto.

Psalmus XLIII.

Rustauit cor meum verbum bonum. Dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribae velociter scribentis. Speciosus forma praefiliis hominum: diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te deus in aeternum. Accingere gladio tuo super femur

magnitudini deputata est, sed decori. Vel quomodo speciosus, cum Esaias dicit: Vidimus eum non habentem speciem neque decorem, sed quasi despectum, & humiliatum, & percussum, & flagellatum a deo? Propheta Esaias ex persona Iudaeorum dicit hoc: quia illi humanitatem carnis, quasi purum hominem esse crediderunt. Sed hic propheta secundum diuinitatem loquitur. Item Esaias propheta praesciebat per spiritum sanctum illam humanitatem a foris quam viderunt Iudaei: sed intrinsecus diuinitatem non potuerunt intelligere.

Diffusa est gratia in labiis tuis. Cum morbos verbo curas, cum mare quiescere facis, cum ventis silentium indicis, cum febrem discedere iubes: cum Lazarum vocas, & venit: patrem interpellas, & audit: & non solum audit, sed etiam respondet: & omnia quae loqueris, gratia labiorum tuorum perficiuntur. Diffusio gratiae in scripturis sanctis gratia spiritus sancti est, vel Christi. Diffusa est gratia spiritus sancti in baptismo, in specie columbae: cum descendit in capite, venit in barbam, deinde in oram vestimenti eius. Caput nostrum, Christus est: barba, sancti apostoli: ora vestimenti eius, sancti praedicatorum: sicut ait propheta: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, & quod descendit in oram vestimenti eius. Gratia in labiis tuis: quia lex per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Propterea benedixit te deus in aeternum. Ob hanc gratiam. Nam cum semper Christus dominus in patre fuerit benedictus, in assumpta benedicitur carne, cum descendente spiritu sancto super eum in baptismo, dicit pater: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Vel benedixit pater deus filium suum, & Christum suam ecclesiam.

Accingere gladio tuo super femur. Gladius circa femur. Per gladium, verbum: per femur, incarnatio. Accingit homo gladium ad pugnandum. Sed accingere gladium potentissime: Ac si dicat propheta: Tu Christe indue carnem, pugna contra diabolum, & libera genus humanum de inferno. Accingere gladio, verbo praedicationis, qui diuisit filium a patre: filiam a matre, nurum a focu. Circa femur tuum,

lingua mea calamus scribae velociter scribentis. Sicut enim quae scribuntur, non sunt leuia neque facilia, sed vtilia atque salubria: sic & dei eloquium tanquam scribatur, ita perficitur. De velocitate vero: hoc est, quod non tardantur quae dixerit, sed velociter adimplentur: ideo calamus dicit. Et ad quid pertinet calamus? Aut quomodo comparatur calamus Christo? Quia sicut pertinet petra ad Christum, leo, dextera, mors, vel alia his similia: sic pertinet & calamus, scilicet quia mensurator & scriptor est. Vnde dixit in propheta: Surge & accipe calamum, & meture templum & ciuitatem. Calamus scribae: Scriba ipse est Christus. Vnde dixit in euangelio: Omnis scriba doctus in regno caelorum, similis est patrifamilias. Velociter scribentis. Quia nullus cito scribit, sicut ipse dominus in cordibus sanctorum scribit. Quid scribit, nisi fidem, spem, & charitatem suam, verbum praedicationis tribuit?

Speciosus forma praefiliis hominum. Vt non ex aequo ut alius homo, sed cum homine dei filius intelligatur: & ideo pulchrior dicitur praefiliis hominum. Forma autem de qua loquitur, non

D

Luc. 11. 4

Eccl. 40

Matth. 13

Ioan. 8. 4

E

Esai. 53. 4

F

Psalm. 133. 4

Ioan. 1. 6

Matth. 3. 4

A tuum, super carnem assumptam. Potentissime, non segniter neque leuiter, sed viriliter.

a *Specie tua & pulchritudine tua.* Sanctitate atque iustitia: vel ad diuinitatem pertinet.

b *Intende prospere, procece regna.* Si tibi intendis, semper tibi prospera erunt. Procede, id est, de caelo veni. Et regna: quia regnum diaboli antea erat. Vnde dicimus in oratione dominica: Veniat regnum tuum in nobis, & discedat regnum diaboli. Intende prospere, vide feliciter. Procede, de thalamo vteri virginalis: & regna, oppresso mortis imperio.

c *Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam.* Veritas, ipse Christus: quia ipse est veritas. Vnde de illa muliere dixit ad Iudaeos. Qui sine peccato est vestrum, prior in illa lapidem mittat. Mansuetudo, quando dixit: Nec ego te condemnabo. Iustitia, quando dixit: Vade mulier, & amplius noli peccare. Propter veritatem: quia illa quae per prophetas promiseras, adimplesti. Et mansuetudinem: quia sicut ouis pro

vita populi immolaris. Et iustitiam, cum non potestate, sed humilitate eripuisti hominem.

d *Et deducet te mirabiliter dextera tua.* Potentia siue virtus. Vel potestas deducet te, scilicet in caelum.

e *Sagitta tua acuta.* Praedicationes, corda hominum transigentes. Acuta: quia vsque ad interiora cordis penetrant.

f *Populi sub te cadent in corda inimicorum regis.* A compunctione praedicationis, in corde coruunt, vt non superbiant, sed humiliter credant. Qui fuerant non credendo inimici regis, fiant credendo amici. Quia qui Christi inimici erant, postea amici effecti sunt.

g *Sedes tua deus in saeculum saeculi.* Non temporalis, sed aeterna. Vel sedes dei, sancta ecclesia est, aut anima: quia anima iusti, est sedes sapientiae.

h *Virga directionis, virga regni tui.* Per virgam, correptio disciplinae: quia per ipsam ad regulam veritatis corda ilorum dirigitur, quae tortuosa erant.

i *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem.* Id est, mandata ideipatris impleuisti. Et odisti iniquitatem, non quod odium cadat in deum: sed odire deus dicitur, id est, repudiare. Iniquitas, ipse diabolus intelligitur. Vel virga, disciplina caelestis accipitur: per quam iniquam tortuositate nostram quam odiuit, ad suam direxit iustitiam.

k *Propterea vnxit te deus deus tuus.* Deum, inquit Apostolus, & Christum: deus illum fecit.

l *Oleo laetitiae praefortibus tuis.* Alij reges qui typum illius praetulerunt, & regnando consortes dicti sunt, oleo corruptibili sunt inuncti: hic vero filius dei a deo patre, oleo exultationis, hoc est, resurrectionis, ascensionis, dominationisque est delibutus: quia Christus natura vnctus, nos per gratiam: quia in illo pleniter fuit diuinitas: nam in sanctis per partes datur.

m *Mirra & gutta & casta a vestimentis tuis.* Mirra pro sepultura ponitur: gutta contra venena accipitur. In casta, homo qui saepe arbor dicitur, demonstratur. Ergo defluerunt haec a vestimentis eius, id est, ab assumpta carne, qua velut vestimentum se diuinitas circumdedit. Stillauit odor mirrae, cum est traditus sepulturae. Fluxit gutta, cum compresso serpentis veneno, tartarea restinxit incendia. Prodiuit & casta: cum in eo homine, per quem gucit inferos, ascendit in caelos.

Tomus septimus.

In vestitu deaurato. Spiritualis credulitatis ornamento.

q *Circumdatus varietate.* Gentium ac populorum. Ipsi nunc ecclesiae propheta loquitur. Regina, ecclesia est. Vnde dicit in Cantico canticorum: Quae est ista quae ascendit dealbata, innixa super fratruel suum? Regina dicitur: quia regit sua vitia & peccata. A dextris tuis. Vt illud: Statuer quidem oues a dextris suis, quando diciturus erit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. In vestitu, id est, non nuda, sed vestita sensu spirituali. Circumamicta varietate. De septuaginta & duabus linguis, id est, de diuersitate gentium, vel gratiarum actione.

r *Audi filia & vide.* Crede vt munderis. Filia, quia ab eo renata. Sponsa, quia ipsi es sociata. Vel Christus vocat ecclesiam suam per fidem filiam. Filia dicit, vt casta sit mente & corpore.

s *Et inclina aurem tuam.* Humiliter ac sapienter auscultata, vel desiderata. Et audi, aure cordis, vt illud: Qui habet aures audiendi, audiat. Et vide, hoc est, oculis cordis vnde deus videtur, vt ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt.

t *Et obliuiscere populum tuum.* Consortia demoniorum, vel vitia, & peccata, & domum patris tui diaboli, qui te prius genuerat: quia totus mundus in maligno positus erat: ideo inclina aurem tuam.

u *Quoniam concupiscit rex decorem tuum.* Christus Iesus a quo regeris, quia nigra eras in domo patris: nunc autem ascendis post baptismum, vel vitium abluta, vel gratia fidei candida.

x *Quia ipse est dominus.* A quo redempta es.

y *Deus tuus.* Quem nunc relictis simulacris excolis, & adoras. Quomodo dicit speciem & pulchritudinem tuam: cum non tam pulchra, nec speciosa, quam antea foetida & deformis erat ecclesia? Sed postea pulchra & preciosa per lauacrum baptismi: quia iustus pro impiis mortuus est; id est, Christus: mundas eam per lanacrum sanguinis sui, vt ait Apostolus: Non habentem maculam aut rugam.

z *Et adorabunt eum filiae Tyri.* Tyrus interpretatur, angustia filiae Tyri, filiae angustiae. Ipsi adorant Christum, qui sunt in angustia. Vel animae credentes ex gentibus.

In muneribus vult. In te recordentes thesaurum suum, de corde te mundo requirunt: quia vbi sunt thesauri eorum, ibi erit & cor eorum. Fecerunt hoc magi, qui cum

E iij

Domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiae regum in honore tuo. Domus eburneas, propter magnitudinem elephantorum, domus amplas accipimus. Ampla est enim via quae ducit ad perditionem. Sed eburni radatur limis, diuidatur ferris, ac subulis perforatur, obscurum &

horribile est: sic & apostoli erant antequam vocarentur & inhabitarentur. Sed postquam vocati sunt, ferris secti, vngulis rasi, scalpellis scalpiti, flammis igniti, ac diuersis suppliciis elimati, facti sunt domus dei: in qua ipse Christus dignaretur inhabitare. Horum exempla sequentes martyres, effecti sunt suorum corporum reges. Istorum regum sunt filiae, animae sanctae: quae Christum delectatae sunt; honorando nomen maiestatis eius, & praconando misericordiam eius. A domibus eburneis, de quibus latificauerunt te. Multi per errorem pro domibus, graues dicitur: quia apud Graecos, verbum βαρβαρον vtrumque significat.

o *Astitit regina a dextris tuis.* Quia nihil est in regno tuo sinistrum.

p *In vestitu deaurato.* Spiritualis credulitatis ornamento.

q *Circumdatus varietate.* Gentium ac populorum. Ipsi nunc ecclesiae propheta loquitur. Regina, ecclesia est. Vnde dicit in Cantico canticorum: Quae est ista quae ascendit dealbata, innixa super fratruel suum? Regina dicitur: quia regit sua vitia & peccata. A dextris tuis. Vt illud: Statuer quidem oues a dextris suis, quando diciturus erit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. In vestitu, id est, non nuda, sed vestita sensu spirituali. Circumamicta varietate. De septuaginta & duabus linguis, id est, de diuersitate gentium, vel gratiarum actione.

r *Audi filia & vide.* Crede vt munderis. Filia, quia ab eo renata. Sponsa, quia ipsi es sociata. Vel Christus vocat ecclesiam suam per fidem filiam. Filia dicit, vt casta sit mente & corpore.

s *Et inclina aurem tuam.* Humiliter ac sapienter auscultata, vel desiderata. Et audi, aure cordis, vt illud: Qui habet aures audiendi, audiat. Et vide, hoc est, oculis cordis vnde deus videtur, vt ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt.

t *Et obliuiscere populum tuum.* Consortia demoniorum, vel vitia, & peccata, & domum patris tui diaboli, qui te prius genuerat: quia totus mundus in maligno positus erat: ideo inclina aurem tuam.

u *Quoniam concupiscit rex decorem tuum.* Christus Iesus a quo regeris, quia nigra eras in domo patris: nunc autem ascendis post baptismum, vel vitium abluta, vel gratia fidei candida.

x *Quia ipse est dominus.* A quo redempta es.

y *Deus tuus.* Quem nunc relictis simulacris excolis, & adoras. Quomodo dicit speciem & pulchritudinem tuam: cum non tam pulchra, nec speciosa, quam antea foetida & deformis erat ecclesia? Sed postea pulchra & preciosa per lauacrum baptismi: quia iustus pro impiis mortuus est; id est, Christus: mundas eam per lanacrum sanguinis sui, vt ait Apostolus: Non habentem maculam aut rugam.

z *Et adorabunt eum filiae Tyri.* Tyrus interpretatur, angustia filiae Tyri, filiae angustiae. Ipsi adorant Christum, qui sunt in angustia. Vel animae credentes ex gentibus.

In muneribus vult. In te recordentes thesaurum suum, de corde te mundo requirunt: quia vbi sunt thesauri eorum, ibi erit & cor eorum. Fecerunt hoc magi, qui cum

E iij

Luc. 5. e

Matth. 10. b

Matth. 8. c

Matth. 17. d

Ioan. 1. a

D

Luc. 11. 4

Eccl. 40

Matth. 13

Ioan. 8. 4

E

Cant. 8. b

Sec. 70.

Matth. 25. d

Luc. 8. 4

Matth. 5. d

F

Hebr. 1. e

Ioan. 1. b

Matth. 3. 4

Ephes. 5. f

Matth. 6. e

Ibidem 6.

A thure, & mirra, & auro venerunt: quia non tantum ver-
bis, sed etiam muneribus adorauerunt Christum.
a *Omnis gloria eius filia regis.* Animæ fidelis.
b *Ab intus in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* Super-
ius diximus, varietate gentium: hic, gratiarum. Omnis
gloria eius filia regis ab in-
tus, id est, seniores ecclesie,
vel reges & potentes: qui
habent modo spem, fidem,
& charitatem: ipsi obtule-
runt ab intus, hoc est, in cõ-
scientia ecclesie. In fimbriis
aureis circumamicta varietate.
Non solum littera, sed
etiam sensu spirituali, illi qui
intran, obtulerunt: vel varietate
virtutũ repleti sunt.
c *Adducentur regi virgines
post eam proxima eius.* Per
nam ecclesiam, apostolica
institutione fundatam, mul-
ti conuertuntur ad Christũ.
d *Afferentur tibi in læticia
& exultatione.* Non in tri-
stia peccati, neque in lacry-
mis pœnitentiæ: sed in læti-
tia virtutum, & exultatione
gratiarum.
e *Adducentur in templum
regis.* Vidit enim Ioannes
Hierusalem ciuitatem san-
ctam descendentem de cœlo,
habentem claritatem dei:
sed templum in ea nõ vidit:
dominus inquit, est templũ
eius. Inducetur ergo in hoc
templum virgines istas, hoc
est, animæ sanctorum, vt
conformes efficiantur cor-
pori gloriæ eius.
f *Pro patribus tuis nati sunt
tibi filij.* Fuerunt o ecclesia
apostoli patres tui: quia ipsi
te genuerunt. Nunc autem
quia illi recesserunt a mundo, habes pro his episcopos fi-
lios, qui a te creati sunt. Sunt enim & hi patres tui: quia
ab ipsis regeris.
g *Constitues eos principes super omnem terram.* Constituit
Christus sanctos suos super omnes populos. In nomine
enim dei dilatarum est euangelium in omnibus finibus
mundi: in quibus principes ecclesie, id est, episcopi con-
stituti sunt.
C **h** *Memores erunt nominis tui, in omni generatione & generatio-
ne.* Ideo memores erunt: quia nunquam obliuiscuntur,
sed semper te prædicabunt, siue ædificabunt in genera-
tionibus sanctorum.
i *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in sæculum
sæculi.* Ob eorum prædicationem semper tibi delicta
populi confitebuntur: tuam gloriam enarrabunt, tuam
laudem annuntiabunt.
k *In finem pro filiis Core pro arcanis, psalmus.* Pro arcanis, id
est, pro occultis de uocatione gentium, & de reprobatio-
ne Iudæorum. Psalmus docet nos spem nostram in illum
debere ponere, qui solus potest de tribulationibus libe-
rare.
l *Deus noster refugium & virtus: adiutor in tribulationibus
qua inuenerunt nos nimis.* Plenus est enim mundus
crummis atque pressuris: ideoque quia sunt alia adiutoria
regum, virtutes potentium, refugia ciuitatum: nostra mun-
itio Christus est, qui nos ab his potenter eripere potest.
m *Propterea non timebimus.* Quia in ipso credulitatem
habemus.
n *Dum turbabitur terra.* Generatio Iudæorum, qui ter-

rena sapiunt.
o *Et transferentur montes in cor maris.* Prædicationes apo-
stolicæ in corda gentium huius mundi, sicut in euange-
lio: Si habueritis, inquit, fidem sicut granum sinapis, di-
cetis huic monti: transi, & faciet. In corde maris, id est,
in gentilitate.
p *Sonuerunt & turbata sunt
aqua eorum.* Aquæ, populi:
motus, dæmones intelligũ-
tur. Qui tũ turbati sonum
dederunt: cum euerforibus
simulacrorũ, vel restiterunt,
vel mortẽ parare voluerunt.
q *Conturbati sunt montes in
fortitudine eius.* Exceliores
sæculi potestates.
r *Fluminis impetus lætificat ci-
uitatẽ dei.* Post euerfos cul-
tus dæmoniorum, ablutio
baptismi vel irrigatio spiri-
tus sancti lætificat animam
ciuitatem dei, siue ecclesiã,
quæ est ciuitas dei, quæ su-
per montem posita, non ab-
conditur.
s *Sanctificauit tabernaculum
suum altissimus.* Congrega-
tionem fidelium, in qua per
fidem habitat.
t *Deus in medio eius non com-
monebitur.* Sed firmatur, vt
ait: Ne timeas Maria: vel ec-
clesia in tribulatione.
u *Adiuuabit eam deus mane
diluculo.* Inspectioe facta,
qua mūdum promerebitur
cor. Beati enim mundo corde:
quoniam ipsi deum vi-
debunt.
x *Conturbata sunt gentes.* Vi-
tiorum ac criminum.
y *Et inclinata sunt regna.* Po-
restates dæmoniorum, sub
potestates Christi.
z *Dederunt vocem suam.* In prædicationibus.
a *Mota est terra.* Obstupuerunt gentes in incredulitate
sua, hoc est, gentilitas de infidelitate ad fidem Christi.
b *Dominus virtutum nobiscum.* Per assumptionem carnis,
particeps factus est nobis. Ideo & Emanuel, hoc est, no-
biscum deus. Dominus virtutum, angelorũ & hominũ.
c *Suscceptor noster deus Iacob.* Ipse virtutum dominus, qui
vicit diabolum. Ipse susceptor noster, vt nos in æternum
conseruet. Adiutor deus Iacob. Per Iacob, supplantatio
vitiõrum.
d *Venite & videte opera domini.* Christus vocat suam ec-
clesiam ad fidem, vel ad credulitatem. Videte, id est, intel-
ligite: opera domini, virtutes domini. Vel opera domini:
quia iuxta Daniele, lapis excisus de monte sine mani-
bus, comminutis regnis mundi occupauit latitudinem
omnis terræ.
e *Qua posuit prodigia super terram.* Multa enim signa
vel ante aduentum corporeum, vel post illum ostendit
in populis.
f *Auferens bella vsque ad fines terra.* Omnia bella in ad-
uentu domini quieuisse, multorum narrat historia. Sed
& nunc in ecclesia sua quotidie bella coercent, vt non sæ-
niant vel hæretici, vel Iudæi. Vel auferens, tollens bella,
hoc est, pugnas: quia semper est pugna vitiõrum & pec-
catorum. Vsq̃ ad fines terræ, vsque ad finem sæculorũ.
Dominus auferat a nobis istam pugnam: nam per nos nõ
possumus.
g *Arcum conteret.* Occultas malorum insidias.
h *Et confringet arma.* Præsentēs pugnas.

D

Matth. 17.

Matth. 5. b

Matth. ult.

E

Luc. 1. e

Matth. 5. a

F

Dan. 2. g

Luc. 11. f
Esa. 46. b

A **v** *Et scuta comburet igni.* Infanas diabolicæ protectionis
phantasias: quæ omnia illo igni spirituali cõsumit, de quo
ait: Ignem veni mittere in terram, hoc est, in ecclesiam.
b *Vacate & videte quoniam ego sum dominus.* Ego feci, &
ego feram: ego creauit, & ego sustineam: redimam vos, &
dimittam peccata vestra, ait
dominus. Vacate ergo vt me
cognoscatis: & non in aliud
conturbemini.
c *Exaltabor in gentibus.* Quæ
fuerint ad credulitatem
conuersæ.
d *Et exaltabor in terra.* Si ex
Iudæorum gente ad me re-
uersi fuerint: quos non ter-
rena sapere manifestum est.
e *Dominus virtutum nobiscum
susceptor noster deus Iacob.* Sæ-
per enim cum credentibus
dignanter inhabitat: sicut a-
postolus post resurrectionẽ
polliceri dignatus est, dicens:
Ecce ego vobiscũ sum om-
nibus diebus vsque ad con-
summationem sæculi.
B **f** *In finem pro filiis Core, psalmus.* Filij Core, filij calui.
Vox deridentis est. Hoc de
illis quadraginta duobus
pueris dicit, qui Heliseum
deriserunt, & dixerunt: Ascẽ-
de calue, ascende calue: &
maledixit eos in nomine do-
mini. Et egressi duo vrsi, co-
mederunt eos. Heliseus fi-
guram Christi tenet: illi pueri figuram Iudæorum, qui di-
xerunt: Aue rex Iudæorum. Vnde Paulus dicit: Nolite
pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. Venit me-
dicus sanare ægros, sed ægroti occiderunt medicum.
Vrsi proprie dæmones intelliguntur: quia deuorauerunt
corda illorum. Psalmus vocem continet apostolicam, ad-
monentem, vt in ipso solo lætemur, cuius sumus sanguine
liberati.
g *Omnēs gentes plaudite manibus.* Spiritus sanctus per
prophetam vocat ad fidem omnes gentes venire.
Omnes gentes, id est, totus mundus, simul plaudite ma-
nibus. Plaudere, laudare. Plausus namque laus dicitur,
Gaudete, in bonis operibus.
C **h** *Iubilare deo in voce exultationis.* Voce sublimi dominũ
confitemini in ipso corde: & omni membrorum officio
exultate. Propter magnitudinem lætitiæ dicit. Vox exul-
tationis est, quod nec verbis, nec litteris, nec syllabis po-
test homo comprehendere, quantum deum laudare de-
beat.
i *Quoniam deus excelsus terribilis.* Ille qui quondam irrita-
bat a Iudæis, obtentis gentibus excelsus cælos ascen-
dens, terribilis factus est, residens ad dexteram patris.
k *Et rex magnus super omnem terram.* Non solum super
Iudæorum gentem, sed super omnes nationes terræ. Vel
super omnem terram, id est, super omnem ecclesiam: quia
ecclesia terra dicitur. Christus super eam: quia data est
ei potestas in terra & in cælo. Vel de quo nunc apostoli
dicunt.
l *Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Elegit nobis
hereditatem suam.* Subiectas sibi a Christo gentes, & po-
pulos dicitur: quorum malitia conculcata, dignos in hæ-
reditatem Christi fecerunt. Vel hæreditas Christi, sancta
ecclesia est. Vnde dixit in alio loco: Dominus pars hære-
ditatis meæ. Et nos sua, & ille nostra, secundum illud: Por-
tio mea dominus.
m *Speciem Iacob quam dilexit.* De pulchritudine enim Ia-
cob elegit apostolos: qui ab eius stirpe descendentes, hæc

Psal. 15. b
Ibidem 118. a

dicunt. Quod autem eum diligat, audi prophetam: Iacob
dilexi, Esau autem odio habui.
n *Ascendit deus in iubilo.* Claruit enim ascensio eius: in
qua multitudo angelorum cum magna iubilatione dice-
bat: Tollite portas principes vestras: iam redit victor ex
præliis.
o *Et dominus in voce tubæ.* In
qua duo angeli tanquam
tuba, illo ascendente aposto-
lis clamauerunt: Hic Iesus
qui receptus est a vobis, sic
veniet quemadmodum vi-
distis eum euntem in cælum.
Vel post victoriam, qua vi-
cit diabolum, sic ascendit.
Vnde dicit in alio psalmo:
Tollite portas principes ve-
stras, & eleuamini portæ æ-
ternales: & introibit rex glo-
riæ. Vel sicut legimus in ac-
tibus apostolorum, quan-
do ascendit de monte Oli-
ueti: Viri Galilæi quid statis
aspicientes in cælum? Hic
Iesus qui assumptus est a vo-
bis in cælum: sic veniet quẽ-
admodum vidistis eum eun-
tem in cælum.
p *Psallite deo nostro, psallite:
psallite regi nostro, psallite.* Qui
oppresso mortis dominatu,
carnem cum qua iacuit in
tumulo, euexit ad cælum.
q *Quoniam rex omnis terra
deus.* Quia iam non solum
in Iudæa & Hierusalem notus, sed in omni terra fidei lu-
mine declaratus.
r *Psallite sapienter.* Vt quæ canitis per litteram, intelli-
gatis spiritualiter dicta.
s *Regnabit dominus super omnes gentes.* Quas in hæredita-
tem accepit a patre. Vnde & in alio psalmo dicit: Dabo ti-
bi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam ter-
minos terræ. Vel excelsus dominus super omnes gentes,
& super cælos gloria eius.
t *Deus sedet super sedem sanctam suam.* Ad dexteram patris
Vel angeli, pro innocentia eorum dicuntur sedes: quia nõ
peccauerunt. Inde dicit: Cælum mihi sedes est. Deus se-
det super sedem sanctam suam, hoc est in ecclesia. Vnde
dictum est: Anima iusti, sedes est sapientiæ.
v *Principes populorum.* Apostoli.
x *Congregati sunt.* Ad iudicandum. Vel principes popu-
lorum, id est, seniores Christianorum: quorum figuram
tenebat centurio: Vel modo illi qui tenent ipsam fidem,
quam habuit Abraham. Vnde dictum est: Multi venient
ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham,
Iaac, & Iacob in regno cælorum.
y *Cum deo Abraham.* Deus Abraham, deus verus est, qui
est deus videntium, cum quo iusti iudicium facient. Sic eni-
m: & dominus in euangelio ait: Cum sederit filius homi-
nis in sede maiestatis sue: se debitis & vos super sedes
duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.
z *Quoniam dii fortes terra vehementer eleuati sunt.* Dij san-
cti sunt: sicut ait idem propheta: Ego dixi dii estis, & filij
excelsi omnes. Eleuati sunt vehementer. Eleuati sunt per
fidem & prædicationem. Vel illi qui eleuati sunt in super-
bia, & relictis cælestibus, terrena concupierunt, quibus
dicitur: Sicut homines moriemini: istia a deo Abraham, vel
apostolis eius sunt iudicandi. Nos vero oremus dominũ,
vt deposito omni tumore superbiæ, ita illi coniugamur
in hoc sæculo, vt in iudicio a sinistra parte disuncti, non
inueniatur in nobis quod damnet in pœnam: sed quod
pietate multiplici prouehat ad coronam.
a *Psalmus cantici filij Core secunda sabbathi.* Per psalmum,

D

Malach. 1. a

Psal. 118. a

Psal. 118. a

Psal. 23. b

Act. 1. b

E

Psal. 2. b

Ibid. 112. a

Esa. 66. a

Sap. 7. d

F

Matth. 8. b

Matth. 19. d

Psal. 18. b

A opus vel prædicatio intelligitur. Per canticum, scientia & laus. Filij Core, sancti apostoli vel martyres, Prima sabbathi, fecit lucem: secunda sabbathi, fecit firmamentum Lucem, angelos: firmamentum, homines. Habet inde aliquid in nouo testamento. Prima sabbathi, resurrexit lux Christus. Vnde dixit in euangelio: Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Secunda sabbathi, firmata est ecclesia in fide, quando dixit dominus: Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Psalmus totus circa sanctam plebem, totus circa ecclesiastica mysteria commemoratur.

Psalmus XLVII.

Magnus dominus & laudabilis nimis. *Magnus dicitur, nõ pro cõparatione, sed pro magnitudine gloriæ suæ. Quasi interrogaretur, ubi magnus, ubi laudabilis? Responderet: In ciuitate dei nostri.] Anima sancta, cuius ciues atque domestici, boni actus intelliguntur.*

In monte sancto eius.] In assumpto dominici hominis corpore.

Fundatur exultatione uniuersa terra.] Terrã quæ prius peccatis & maledictionibus subiacebat, ascensione sua occupauit: atque in ea credulitatis suæ exultationem ac lætitiã dilatauit. Vel fundata fuit & est ecclesia, in toto mundo in fide.

Mons Sion, latera aquilonis, ciuitas regis magni.] Ad hunc montem, idest, ad Christũ dominum, accesserunt duo populi ex Sion: vnus de lateribus aquilonis, qui est ex præputio: alter ex circuncisione. Christus ergo dominus qui est pax nostra, abstulit maceriam inimicitia de medio, & fecit vtraque vnum: & collocauit in ecclesia sua, quæ est ciuitas regis magni, hos populos per fidem. Vel mons Sion, hoc est sancta ecclesia. De lateribus aquilonis: quia de malis est congregata. Vnde dictum est: Ab aquilone exortientur mala quæ sunt super terram. Hic aquilo diabolus, cui dicitur: Veni aquilo perfla hortum meum, hoc est, ecclesiam tentationibus. Vnde apostolus dicit: Oportet hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Vel ciuitas regis magni, hoc est sancta ecclesia.

Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam.] Suscepit eam per gratiam. Cognoscitur autem in gradibus eius, idest in apostolis vel reliquis prædicatoribus, per quos ecclesiæ fides annuntiata est. Gratia enim sumus saluati per fidem: & hoc non ex nobis. Dei donum est, vt nemo de se gloriatur. Vel in domibus, idest, in sancta ecclesia. Cum suscipiet eam in fide: quia antea inter malos erat.

Quoniam ecce reges terra congregati sunt.] Principes sæculi, quorum regnum in culta idolorum atque dæmoniorum erat. Ex lateribus aquilonis, idest diaboli accedentes. Vel congregati sunt, & conuenerunt in vnum, idest in vnitatem ecclesiæ.

Conuenerunt in vnum.] Lapidem summum angularem in fundamentum fundatum.

Ipsi videntes sic admirati sunt.] Gloriam ac potentiam redemptoris. Vel virtutes apostolorum admirati sunt, & commoti sunt de infidelitate ad fidem.

Conturbati sunt & commoti sunt, tremor apprehendit eos.]

A conscientia delictorum: quia dictum est: A timore tuo concepimus & perimus spiritum salutis. *Ibi dolores vt parturientis: in spiritu vehementi.] Cum corpora coerceri per abstinentiam cõperint, in spiritu fortissimo, idest, sancto.*

Conterens naues Tharsis.] Humilians superbiam gentium: quia Tharsis in principio suo a nauigatione negotiatorum superba ac præcellens facta est. Ideo hic comparantur huic nauigio, qui in huius sæculi fluctibus circumferuntur omni vento luxuriæ atque vanitatis: Ipsi nunc in ea credentes dicunt. Sicut audiuiimus.] Per prophetas.

Sic vidimus in ciuitate domini virtutum, in ciuitate dei nostri: deus fundauit eam in æternum.] Vidimus in euangelio, quæ est ciuitas virtutum. Vidimus in ecclesia, quæ est ciuitas dei in illo regno fundata.

Suscipimus deum misericordiam tuam in medio templi tui.] In ecclesia tua suscepimus sanctum spiritum, sicut & illi prius super quos in Actibus apostolorum est effusus.

Secundum nomen tuũ deus: sic & laus tua in fines terra.] Cum accepto spiritu sancto, cunctarum gentium locuti sunt linguis. Sed & in amplitudine fidelis populi, semper tua laudatio commemoratur. Iustitia plena est dextera tua.] In his qui in iudicio, in dextera parte sunt collocandi.

Latetur mons Sion.] Ecclesia in Christo. Et exultent filia Iudæ.] Animæ confessorum: quia Iudas confessio interpretatur. Propter iudicia tua domine.] Quia custodierunt ea vt penitentiam agerent. Vel iudicia tua, iudicia dei occulta: quia reprobati sunt Iudæi, & electæ sunt gentes in fide. Circumdate Sion.] Idest, defendite ecclesiam in credulitate vestra.

Et completimini eam.] In charitate. Narrate in turribus eius.] Laudem & gloriam Christi. Narrate, hoc est prædicate. Turres, hi sunt principes ecclesiæ tuæ: quia turris fortis est, & vndique speculatur. Sic & sancti & fortes & speculatores debent esse in gente humana.

Ponite corda vestra in virtute eius.) Ne separemini a charitate quam docuit. Ponite, hoc est, intelligite. In virtute eius, in charitate eius: quia non solum docere, sed etiam quod prædicant, opere debent implere.

Et distribuite domos eius.] O vos doctores ecclesiarum, distribuite gradus ordinationum, canonicæ & sancte: non præmiis corrupti, non personarum acceptione per adulationem decepti.

Vt enarretis in progenie altera.) Non solum his qui credunt, sed & his qui credituri sunt. Sed quid inquis enarretis?

Quoniam hic est deus noster in æternum & in sæculum sæculi: & ipse reget nos in sæcula.) Deus, quia per ipsum facti sumus. Rex, quia ab ipso regimur. Ipse enim lubricos & tortuosos gressus nostros direxit in se: qui est via pacis, & pax nostræ salutis.

In finem pro filiis Core, psalmus.] Filij Core, sancti apostoli vel martyres sunt. Istum psalmum spiritus sanctus

D
Esa. 26. c

E

Act. 2. a

F

Matth. 5. b

Gen. 3. c

Matth. 12. d

A per prophetã in persona prædicatorum cãtauit. Vel ideo iste psalmus, eo quod doceat mundi diuitias cum vanis honoribus spernendas: cauendas etiam serpentis astutias, & omnem orbem ad audiendum dei verbum instanter admonet, dicens:

Psalmus XLVIII.

Auribus percipite qui habitatis orbem.] Sapienter intelligite in spiritualibus auribus, quas dominus ad audiendum elegit. In euangelio aurem cordis requirit, vnde deus auditur. Qui habitatis orbem, idest, corpora vestra.

Quique terrigenæ & filij hominum, in vnum diues & pauper.] Intelligendum est quod omnes habitatores terræ ad audiendum dei verbum vocat: scilicet, vt nulli hominum occultentur diuina vel iudicia, vel mandata. Vel simul in vnum diues & pauper, hoc est, seruus & liber. Vel pauper, vnde dixit: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

B

Os meum loquetur sapientiam.] Loquetur illam sapientiam quæ occulta est ab huius sæculi sapientibus, & reuelata est paruulis, hoc est, vt cognoscant paruuli ecclesiæ, quia Christus est sapientia patris: de quo omnes propheta loquuntur. Vel os meum loquetur sapientiam, idest, Christum quem prædicat ecclesia.

Et meditatio cordis mei prudentiam.] Semper in corde meditabar, vt relinquentes homines stolidam vanitatem, Christi prudentiam sequerentur.

Inclinabo in parabolam aurem meam.] Quia scit propheta Christum dominum venturum in mundum, qui in similitudine loquatur: ideo se ad audiendum præparat, idest, spiritualiter intelligendum. Vel inclinabo aurem cordis ad humilitatẽ. In parabola, idest, in similitudine intelligã.

Aperiam in psalterio propositionem meam.] Hoc propono, vt quod ille decalogus prædixit, si custodiatur, cælestia regna largiantur. Vel quod proposui in corde, prædicabo in sermone, & intelligam.

Cur timebo in die mala?] In die iudicij. Iniquitas calcanei mei circumdabit me.] Quia in calcaneo quisquis peccauerit, labitur. Sed & iniquitas calcanei, originale peccatũ accipitur ex Adam, vt dictũ est ad mulierem: Inimicitias ponam inter te & serpentem, & semen tuum & semen illius. Tu obferuabis, idest conteres caput suum: & ipse calcaneum tuum.

Qui confidunt in virtute sua: &c.] Isti labuntur in calcaneo: quia per illum non incedunt, qui est via, veritas & vita: vel qui confidunt in virtute sua, quique in abundantia diuitiarum suarum gloriantur.

Frater non redemit, redimet homo?] Si Christus non redemit qui se fratrem dixit apostolorum, & resurgendo factus est primogenitus resurgentium, non redimet Adam, quia primus homo mortuus non resurrexit. Nam frater noster Christus est deus & homo, qui nos redemit. Vel quod non redemit Moyses, redemit Christus.

Non dabit deo placationem suam.] Qui non agit penitentiam, per quam placatur deus. Et pretium redemptionis animæ suæ.] Non fecit elemosinam, per quam peccata delentur. Laborauit in æternum.] In tormentis perpetuis positus.

Et viuet in finem.] Quia non interficitur, sed semper reparatur ad pœnam. Non videbit interitum.] Nõ intelligit imminere sibi mortem.

Cum viderit sapientes morientes.] Si viderit hominem sapiẽtem in deo ab hoc mundo migrare, dicit: Quid huic ieiunia? Quid castitas? Quid elemosinæ profuerunt? Nõne & ipse mortuus est? Tale quiddam & redemptori nostro Iudæi insultantes, dicebant: Nunquid tu maior es patre nostro Abraham qui mortuus est: & propheta mortui sunt? Simul insipiens & stultus peribunt: &c.] Insipiens est, qui dei notitiam habere cõtemnit, de quo apostolus ait: Omnis ignorans ignorabitur. Stultus vero est qui in diuitiis & non in deum sperat. Perdunt ergo ambo diuitias: quia ibi congregant, ubi fures effodiunt & furantur. Sepulcra eorum domus illorum in æternum. Tabernacula eorum in progenie & progenie.] Hæc illis erit perpetua habitatio: quia non resurgent vt habeant æternam vitam, sed vt damnentur in pœna. Vocauerunt nomina sua in terris suis.) Sæpe enim pagani super defunctorum epulantes sepulcra, atque in nomine eorũ qui mortui sunt

Auribus percipite qui habitatis orbem. **Q**uique terrigenæ & filij hominum: simul in vnum diues & pauper. **O**s meum loquetur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. **I**nclinabo in parabolam aurem meam: **A**periam in psalterio propositionem meam. **C**ur timebo in die mala: **I**niquitas calcanei mei circumdabit me. **Q**ui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. **F**rater non redemit, redimet homo: **N**on dabit deo placationem suam. **L**aborauit in æternum, & viuet adhuc in finem. **N**on videbit interitum cum viderit sapientes morientes: **S**imul insipiens & stultus peribunt. **E**t relinquent alienis diuitias suas: **S**epulcra eorum domus illorum in æternum. **T**abernacula eorum in progenie & progenie: **V**ocauerunt nomina sua in terris suis. **E**t homo cum in honore esset, non intellexit: **C**omparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. **H**æc via illorum scandalum ipsis: **E**t postea in ore suo complacebunt. **S**icut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos. **E**t dominabuntur eorum iusti in matutino: **E**t auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum. **V**erumtamen deus redimet animã meam de manu inferi cum acceperit me. **N**e timueris cum diues factus fuerit homo: **E**t cum multiplicata fuerit gloria domus eius. **Q**uoniam cum interierit non sumet omnia

Psalmus XLVIII.

Auribus percipite qui habitatis orbem.] Sapienter intelligite in spiritualibus auribus, quas dominus ad audiendum elegit. In euangelio aurem cordis requirit, vnde deus auditur. Qui habitatis orbem, idest, corpora vestra.

Quique terrigenæ & filij hominum, in vnum diues & pauper.] Intelligendum est quod omnes habitatores terræ ad audiendum dei verbum vocat: scilicet, vt nulli hominum occultentur diuina vel iudicia, vel mandata. Vel simul in vnum diues & pauper, hoc est, seruus & liber. Vel pauper, vnde dixit: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

B

Os meum loquetur sapientiam.] Loquetur illam sapientiam quæ occulta est ab huius sæculi sapientibus, & reuelata est paruulis, hoc est, vt cognoscant paruuli ecclesiæ, quia Christus est sapientia patris: de quo omnes propheta loquuntur. Vel os meum loquetur sapientiam, idest, Christum quem prædicat ecclesia.

Et meditatio cordis mei prudentiam.] Semper in corde meditabar, vt relinquentes homines stolidam vanitatem, Christi prudentiam sequerentur.

Inclinabo in parabolam aurem meam.] Quia scit propheta Christum dominum venturum in mundum, qui in similitudine loquatur: ideo se ad audiendum præparat, idest, spiritualiter intelligendum. Vel inclinabo aurem cordis ad humilitatẽ. In parabola, idest, in similitudine intelligã.

Aperiam in psalterio propositionem meam.] Hoc propono, vt quod ille decalogus prædixit, si custodiatur, cælestia regna largiantur. Vel quod proposui in corde, prædicabo in sermone, & intelligam.

Cur timebo in die mala?] In die iudicij. Iniquitas calcanei mei circumdabit me.] Quia in calcaneo quisquis peccauerit, labitur. Sed & iniquitas calcanei, originale peccatũ accipitur ex Adam, vt dictũ est ad mulierem: Inimicitias ponam inter te & serpentem, & semen tuum & semen illius. Tu obferuabis, idest conteres caput suum: & ipse calcaneum tuum.

Qui confidunt in virtute sua: &c.] Isti labuntur in calcaneo: quia per illum non incedunt, qui est via, veritas & vita: vel qui confidunt in virtute sua, quique in abundantia diuitiarum suarum gloriantur.

Frater non redemit, redimet homo?] Si Christus non redemit qui se fratrem dixit apostolorum, & resurgendo factus est primogenitus resurgentium, non redimet Adam, quia primus homo mortuus non resurrexit. Nam frater noster Christus est deus & homo, qui nos redemit. Vel quod non redemit Moyses, redemit Christus.

Non dabit deo placationem suam.] Qui non agit penitentiam, per quam placatur deus. Et pretium redemptionis animæ suæ.] Non fecit elemosinam, per quam peccata delentur. Laborauit in æternum.] In tormentis perpetuis positus.

Et viuet in finem.] Quia non interficitur, sed semper reparatur ad pœnam. Non videbit interitum.] Nõ intelligit imminere sibi mortem.

Cum viderit sapientes morientes.] Si viderit hominem sapiẽtem in deo ab hoc mundo migrare, dicit: Quid huic ieiunia? Quid castitas? Quid elemosinæ profuerunt? Nõne & ipse mortuus est? Tale quiddam & redemptori nostro Iudæi insultantes, dicebant: Nunquid tu maior es patre nostro Abraham qui mortuus est: & propheta mortui sunt? Simul insipiens & stultus peribunt: &c.] Insipiens est, qui dei notitiam habere cõtemnit, de quo apostolus ait: Omnis ignorans ignorabitur. Stultus vero est qui in diuitiis & non in deum sperat. Perdunt ergo ambo diuitias: quia ibi congregant, ubi fures effodiunt & furantur. Sepulcra eorum domus illorum in æternum. Tabernacula eorum in progenie & progenie.] Hæc illis erit perpetua habitatio: quia non resurgent vt habeant æternam vitam, sed vt damnentur in pœna. Vocauerunt nomina sua in terris suis.) Sæpe enim pagani super defunctorum epulantes sepulcra, atque in nomine eorũ qui mortui sunt

D
Ioan. 8. g
1. Cor. 14. g

E

F

Philip. 2. a

A das proditor vendendo magistrum: sed nihil pretij quod assumpserat, secum cum moritur deportauit. Sic ergo nunc vnusquisque oppresso paupere diues efficitur & multiplicatur. Noli timere, cito praeterit, & nihil secum de his quae rapuerat, tollit: domino in euangelis sic dicente:

Luc. 12. c

Stulte hac nocte animam tuam reperent a te: quae autem parasti, curus erunt?

a Quia anima eius in vita ipsius benedicitur.] Benedicitur a stultis propter potentiam: sed victus afflictus ac potus, proferunt non de bene viuente, sed de bene pascente sententiam. Sed non haec excusant a poena.

b Confitebitur tibi cum benefeceris ei.] Tunc gratias agit, quando aliquid lucri conquirat.

c Et introibit vsque ad progenies patrum suorum: in aeternum non videbit lumen.] Magis in diuitiis quam in deo sperauit, sicut parentes eius: ideoque de eo dicitur: Eiiite eu in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.

Matth. 25. c

d Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Non cognouit, quia haec omnia ei a deo fuerant attributa: idcirco insipientia eius iumentis insensibilibus comparatur. Nos vero deprece dem dominum, vt ipse nobis tribuat intellectum, vt dum ea quae videntur abiicimus, illa quae non videntur adipisci mereamur.

e Psalms Asaph.] Asaph interpretatur congregatio. Psalms discernit iustos ab impiis, caelestes a terrenis, sanctos a peccatoribus protestatur. In quo non propheta se locutum, sed ipsum dominum pronuntiat dicens: Psalms XLIX.

f Deus deorum dominus locutus est.] Deus in trinitate, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnus deus: Deorum deus: quia credentes deos voluit nuncupari. Dedit enim eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Dominus autem est, eo quod omnium dominantium dominetur. Et vti que ipse, qui dudum in Patriarchis loquebatur atque prophetis, ipse nunc loquitur. Et quid inquis loquitur?

Iam. 1. b

g Et vocauit terram.] Non partem aliquam: sed audi quid adiecit: Nihil reliquit, quod non sua vocatione faceret dignum.

h Ex Sion species decoris eius.] Quae est fides atque credulitas, quae ex Sion incipit. Vnde dominus in euangelis: Opponebat enim haec Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die: & praedicari in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes: incipientibus ab Hierusalem, quae est Sion.

Luc. 24. g

i Deus manifeste veniet.] Non occultus. Vel deus manifeste veniet, hoc est in die iudicij: quia omnis homo eum videbit, vt in Apocalypsi ait: Et videbit eum omnis oculus.

Apoc. 1. b

k Quia ad iudicandum veniet, iuxta illud: Tacui, nunquid semper tacebo? Modo tacet. Tamen & si tacet iudicio, non tacet mandato. In primo aduentu tacuit: quia humilis apparuit.

Esai. 42. b

l Ignis in conspectu eius ardebit.] Duplicem hic ignis intelligitur habere virtutem. Illuminat enim, & exurit. Gaudeant iusti: quia illuminantur ex eo. Timeant peccato-

res: quia exurendi sunt ab eo.

n Et in circuitu eius tempestas valida.] Quae flagellat & corrigit peccatores, triticumque secernit a paleis. Et quos ignis exurit, tempestas inuoluit. Et in alio loco dicit: Purgabunt aream suam, & congregabit triticum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

Luc. 5. d

o Et vocauit caelum: desursum.] Apostolos, vel reliquos sanctos, qui despectis terrenis quae sursum sunt sapiunt.

p Et terram discernere populum suum.] Discernit autem & terrenos, vt cum caelestes ponuntur ad dexteram, hi ad sinistram collocentur. Vel discernit populum suum, in futuro iudicio quando dicturus erit. Ite maledicti in ignem aeternum. Et ad sanctos: Ite in vitam aeternam.

Matth. 25. d

q Congregate illi sanctos eius.] O quam mirabiliter haec euangelio sancto conueniunt. Dominus enim post dispositionem finis, audi quid dicit: Mittere filius hominis angelos suos cum tuba, & virtute magna, & congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summo caelorum. Et hic dicit: Congregate illi omnes sanctos eius. Intelligite ergo per haec, vnum veteris nouique testamenti ef-

Luc. 12. d

se dispositorem.

r Qui ordinant testamentum eius super sacrificia.] In quorum miserationibus deus super omnibus sacrificiis delectatur. Vel ordinant, praedicant & implent testamentum nouum super vetus: quia transeunt vetera, & ecce facta sunt omnia noua.

2. Cor. 5. d

s Et annuntiant cali iustitiam eius.] Euangelistae, vel lex Moyfi.

t Quoniam deus iudex est.] Qui separare facit bonos a malis. Vel caeli, sancti annuntiant, praedicant, vt illud: Caeli enarrant gloriam dei. Iustitiam eius, mandata eius. Quoniam deus iudex est: quia ipse est iudex viuorum & mortuorum. Et aduocatus noster est, & iudex est, & deus noster est.

Matth. 24. i

u Audi populus meus, & loquar tibi, [Israel.] Vox dei patris, ad populum Iudaicum loquitur: Audi populus meus. Aurem cordis requirit. Vnde ait propheta: Audiam quid loquatur in me dominus deus: Et alibi: Audi Israel dominus deus tuus, deus vnus est. Vel accipe aures audiendi, vt intelligas Israel.

Iam. 4. c

x Et testificabor tibi.] Si mente spiritali perspexeris. Vel testificabor tibi, id est, per Patriarchas, & Prophetas, sicut dixit: Ego sum qui sum.

Exod. 3. d

y Quoniam deus deus tuus ego sum.] Deus sum omnipotentia: tuus sum autem deus per gratiam, non simulacra muta, & surda, quae haecenus veneratus es. Vel ego sum qui semper sum ipse.

z Non in sacrificiis tuis arguam te.] Quia corde contrito delector.

a Holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.] Si odorem rectae orationis tanquam suauitatis incensum ad me vsque direxeris.

b Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus hircos.] Ista enim spreui: quia sanguis veri agni effusus est pro peccatis populi mei. Vel non accipiam de domo tua vitulos, id est, incontinentes & superbos. Neque de gregibus tuis hircos: Hircos, qui foetidi sunt in peccato.

1. Tim. 5. d

c Quia exurendi sunt ab eo.

d Quia exurendi sunt ab eo.

e Quia exurendi sunt ab eo.

f Quia exurendi sunt ab eo.

g Quia exurendi sunt ab eo.

h Quia exurendi sunt ab eo.

i Quia exurendi sunt ab eo.

k Quia exurendi sunt ab eo.

a Quoniam

A Quoniam meae sunt omnes ferae sylvarum: iumenta in montibus & boues.] Irrationabiles & diuersis motibus vacantes homines, quos oportet vocatione filij dei saluos fieri.

b Cognoui omnia volatilia caeli.] Sive hereticos, sive diuites huius mundi: qui per mundanam superbiam & irrationabilem scientiam extolluntur.

c Et species agri mecum est.] Quia vbi voluero, rerum omnium copia vel diffunditur, vel negatur. Vel species agri mecum est, virtus sanctae ecclesiae. Volatilia caeli, quae mihi offers, turtures & columbas, ego tibi dedi, & omnia antequam fiant apud deum viuunt: & quali loco essent, & quali tempore uenerint, & in pondere & in mensura omnia apud deum sunt, vt ait in euangelio: Na & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Vel volatilia caeli, sancti angeli.

Luc. 12. d

d Si esuriero, non dicam tibi.] Esurire dei est, non in eis corruptilibus, sed vt faciat quis voluntatem eius: sicut ipse ait in euangelio: Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei. Ergo tacet Christus suam esuriam: quia expectat peccatores ad poenitentiam.

e Meus est enim orbis terrae, & plenitudo eius.] Totus mundus. Vel orbis terrae, sancta ecclesia. Ac si diceret, suo eam esse sanguine redemptam.

Luc. 12. d

f Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo.] Vetera hic sacrificia euacuata esse declarat: Ideoque in moribus bonis sacrificium requirit, dicens:

g Immola deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua.] Hoc est sacrificium acceptabile, hoc est holocaustum pingue, vt laudetur deus ab homine quem creauit, quem redemit: cui & regnum caeleste promittit. Vel vox prophetae ammonet sanctos immolare spiritaliter, & vota reddere, vt ait: In me sunt deus vota tua: quae reddam laudationes tibi.

h Inuoca me in die tribulationis tuae, & eruam te, & honorificabis me.] Tentamur vt probemur: perseueremus in fide, inuocemus in tribulatione, magnificemus eum cum fuerimus a periculis liberati.

Iam. 4. c

i Peccatori autem dixit deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?] Audiant haec doctores, vel Episcopi ecclesiarum: qui peccata populorum refecant praedicando. Vnde sanctus Paulus dicit: Manifesti sunt qui praeeptum Christi non sustinuerunt, id est, non implent in opere quod praedicant. Vnde dominus dixit apostolis: Quae dixerint vobis, facite: secundum opera vero illorum nolite facere.

k Tu vero odisti disciplinam, & proiecasti sermones meos retrorsum.] Quae praedicabas in ecclesia, non custodiebas in vita.

l Si videbas furem, currebas cum eo, & c.] Cucurristi cum fure, participatus es adultero: quando eis vel in adulatoriis laudibus, vel in consentaneis voluptatibus es adiunctus. Quod dixit superius, portionem tuam ponebas, id est, portionem quam cum deo & angelis habere debeueras, ponis illam in inferno.

m Os tuum abundauit malitia, & c.] Illo male agente, tu

nequiter ac dolose bene agere collaudabas. Vel lingua tua concinnabat dolum, id est, Iudas contra Christum. Os suum abundauit nequitia, quando consilium fecit cum Iudaeis, vt eum crucifigerent.

D

n Sedens aduersum fratrem tuum loquebaris, & c.] Filius dicitur Christus: quia de synagoga processit. Vel Iudas frater domini dicitur, vt ait propheta: Narrabo nomen tuum fratribus meis. Vel aliter. Fratres fortiores sancti: filij, simpliciores. Vnde sanctus Paulus dixit: Nos qui firmiores sumus, debemus infirmiores fratres sustinere. Sedes aduersum fratrem tuum loquebaris: qui tibi in baptismo est renatus. Et aduersus filium matris tuae ponebas scandalum: quem ecclesia dei sicut te ipsum per fidem exhibuit Christo.

Psal. 21. c

o Haec fecisti, & tacui.] Quia examinanda ea in futuro iudicio referuani. Et tacui: quia non statim vindicaui, sed sustinui.

Rom. 15. d

p Existimasti inique quod ero tui similis.] Dum non vindico in praesenti, arbitratus es ea mihi placere, sicut tibi placet tua mala & aliorum.

q Arguam te.] Cum in sinistra parte sedis fueris collocatus, in futuro iudicio.

r Et statuam illa contra faciem tuam.] Vt his confusus damneris in morte perpetua, hoc est, per illa mandata quae non custodisti: vel tua peccata & aliorum, quae post te reliquisti, vt illud: quia si non annuntiaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram. Vtinam nos in hoc saeculo poneremus ante nos peccata nostra, & non deus ea in iudicio statueret ante faciem nostram: vbi iam non castigatio, sed iudicium mortis accedit.

E

s Intelligite nunc haec qui obliuiscimini deum.] Vox prophetae ammonet vnumquemque vt non ponat dominum in obliuione, nec sua mandata.

t Ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.] Ne quando rapiat ad mortem vel ad diem iudicij: vnde dixit: Et non est qui de manu mea possit eruere. Vel rapit ille, hoc est in mortem praecipitat obliuiscens se, & nemo eripere potest.

v Sacrificium laudis honorificabit me.] Quia de omni bono quod sancti faciunt, deus honoratur. Vnde dixit Paulus: Omnia quaecumque facitis in verbo aut in opere: omnia in gloriam dei facite, vt & in euangelio: Vt videant vestra opera bona, & glorificent patrem vestrum qui est in caelis. Ob hoc me honorat ille coram angelis: quia ego eum honorificavi coram hominibus in sacrificiis laudis, impleuitque quod in euangelis est locutus: Qui me confessus fuerit coram hominibus, ego eum confitebor coram patre meo & angelis eius.

1. Cor. 10. g

x Et illic iter est.] Christi iter per opera sanctorum est.

y In quo ostendam illi salutarem dei.] Salutaris dei patris, filius est. In hoc sacrificio indicat viam quae ducit ad vitam, id est, ad Christum. Qui nobis praestare dignetur, vt discreti a paleis, impleti fructu sanctificationis, offeramus ei sacrificium laudis, vt ipso illuminante intelligere mereamur viam nostrae salutis. Amen.

z In finem psalmus Dauid cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit ad Bethsabee.] Iste quinquagesimus psalmus

F

a Quoniam

b Quoniam

c Quoniam

d Quoniam

e Quoniam

f Quoniam

g Quoniam

h Quoniam

i Quoniam

k Quoniam

l Quoniam

m Quoniam

n Quoniam

Iob 10. b

1. Cor. 10. g

Matth. 5. b

Luc. 12. d

A Vocem continet pœnitentis personæ: ostendens, vt qui ceciderit in crimine, confitendo mala sua redeat ad salutem.

Psalmus L.

Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam.]

Confiteor immensam misericordiam, ideo peto magnam misericordiam. Quia qui se miseram putat esse de suis peccatis, cum illo facit deus misericordiam magnam. Quia minor misericordia est hic in præsenti, hoc est, quia homo cum non esset, ex nihilo creauit illum deus vt esset, & regit & gubernat. Maior misericordia dicitur: quando ipsum hominem, quem creauit, in futuro remunerat.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum &c.] Confugio ad miserationes tuas, vt grauius vulneribus theriacam remissionis infundas. Miserationum dicitur: quia multa sunt peccata mea, & miserationes tuæ multæ. Vnde dicit propheta in alio loco: Miserationes tuæ multæ sunt domine.

Amplius laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me.] Expeto vt mea peccata abluas fonte misericordiarum: qui non vis in æternum peccati vulnera reseruare. Ac si dicat: Tu potes plus mihi remittere quam ego intelligam rogare.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.] Ante faciem enim meam eas pono. Si tu pronuntias in confessione tua peccata, deus ignoscet tibi.

Et peccatum meum contra me est semper.] Quia mea peccata a tuæ bonitatis diuitiis me separant. Quia non trado illud in obliuionem, propono illud semper ante oculos meos. Quia si tu ponis illud ante te, deus illud non ponit ante se.

Tibi soli peccaui, & malum coram te feci.] Tibi enim delinquit quisque cum peccauerit: quia tu solus sine peccato es, dicente Apostolo: Est deus verax: omnis autem homo mendax. Vel dicit David: Ego peccaui, & tu solus sine peccato es, sicut dicit Esaias: Qui peccatum non fecit, nec inuentus est in ore eius dolus. Vel illud: Quis arguet me de peccato? Et item dicit: Venit princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquam.

Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.] Quia tu rectum iudicium iudicas. Propter nos transgressores & peccatores ille fuit iudicatus & damnatus. Vnde dictum est: Iustus ab iniquis iudicatus est. Sed ille in futuro iudicio, erit alios iudicaturus & condemnaturus. Iustificatus es domine Iesu in sermonibus tuis, cum ductus pro populi peccatis ad mortem, non est inuentus dolus in ore tuo. Vicisti iudicatus, cum in te nihil dignum morte princeps tenebrarum inuenit. Consuetudo prophetæ est, vt acta pro agendis loquatur.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.] Hic versiculus totius generis humani casum exponit, sicut in Iob: Nec si vnus diei sit super terram, potest esse mundus a forde peccati. Concepitur autem & nascitur in originali peccato, quod ex Adâ trahitur: sed baptismo per gratiam Christi purificatur. Vel, vt iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris. Hunc locum diligentius in epistola ad Romanos Paulus edisserit: quod deus cum possit de nobis iudicis auctoritate discernere, non hoc facit: sed nobiscum vult iudicari,

vt magis iustitia appareat iudicantis. In peccatis concepit me mater mea. Obscurus locus, & altius retractandus.

Ecce enim veritatem dilexisti.] Cum per prophetam peccantem famulum increpasti, veritatem dilexisti. Veritas Christus est: quia pater diligit filium suum, vel diligit confessionem ex ore peccatoris.

Psalmus L.

Miserere mei deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea: & a peccato meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti, & incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Asperges me domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiā: & exultabunt ossa humiliata. Auerte faciem tuam a peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me deus: & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proicias me a facie tua: & spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi lætitiā salutaris tui: & spiritu principali

asti quis resperfus hyssopo, idest humilitate cordis, ab omni superbiæ malignitate purgatur.

Lauabis me, & super niuem dealbabor.] Vt quia peccata mea sunt phœniceo similia, quasi nix dealbentur. Tu, inquam, domine potens es peccatum picuum in lacteum candorem transferre: fuliginosumque hebenum in crystalli fulgorem conuertere. Vel, lauabis me, hoc est per penitentiam & baptismum. Et super niuem dealbabor, sicut dixit Esaias: Si fuerint peccata vestra sicut phœniceum, velut niuem dealbabor.

Auditui meo dabis &c.] Cū iacēs in infirmitate peccati, audire meruero: Homo dimissa sunt tibi peccata tua, Vel auditui dicit, quādo dixit Nathā: dimissū est peccatū tuū.

Et exultabunt ossa humiliata.] Idest, virtutes, quæ prius fuerant peccatis humiliatæ. Vel æternitas sp̄i meæ, quæ peccante me humiliata fuerat, te indulgente persultat.

Auerte faciem tuam a peccatis meis.] Nec ea sic aspicias vt reuertantur in commemorationem tuam. Auerte faciem tuam. Ac si dicat: ne videas, nec recorderis illa.

Et omnes iniquitates meas dele.] Præteritas, præsentēs atque futuras.

Cor mundum crea in me deus.] Quo te videā. Sicut rogabat David: ita & vnusquisq; debet facere. Cor mudū crea in me deus. Propterea rogabat vt mudus fieret a peccato.

Et spiritum rectum innoua in visceribus meis.] Quo te recto confitear. Vel spiritum rectum ad videndum & discernendum: sicut antea rectus fuit in me.

Ne proicias me a facie tua.] Sicut Cain vt exul a te efficiat. A facie tua, idest, a præsentia tua.

Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.] Sed ab eo consumptis delictis, tuo me statuas conspectui. Spiritum sanctum tuum ne auferas a me: idest, spiritum prophetiæ.

Redde mihi lætitiā salutaris tui.] Christi tui, illam exultationē quā in eo habui prius quam peccauerim. Salutaris dei patris, Christus est. Ac si dicat: sicut antea præuidebā per spiritum, Christum in carne venturum: & modo sic faciā.

Et spiritu principali confirma me.] Vt ipse in me, & non vitia

Psalm. 118. g

1. Cor. 15. f

2. Reg. 11. u

Ecc. 15. e

Es. 1. d

Es. 1. e

F. Math. 2. u

Luc. 5. e

Gen. 4. u

A vitia principentur. Tu vero qui legis sanctā scripturam, sanctam hic trinitatem intellige. Vel confirma me, in regno. Spiritum rectum, hoc est innoquando spiritum sanctum, hoc est, spiritum prophetiæ: spiritum principalem, patrem: spiritum rectum, filium: spiritum sanctum, ipsum spiritum sanctum.

Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.] Vt declinātes a viis prauis, penitentiam agentes misericordiam consequantur: sicut & ego a te misericordiam consecutus sum. Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur, hoc est, ponam me ipsum, vt meum exemplum alij imitentur.

Liberā me de sanguinibus deus.] De peccatis multis: De quibus & Paulus ait: quia caro & sanguis regnum dei non possidebunt.

Deus salutis meæ.] A quo post peccatum viuificor. Quia alius nullus potest hoc facere.

Et exultabit lingua mea iustitias tuas.] Per quas punito in me peccato, misericordiā præbuiti. Vel prædicabit mea lingua mandata tua.

Domine labia mea aperies: & os meum annuntiatibit laudem tuam.] Si aperias os meū sicut Moyfi quondam, ego præconabo: quia sanctus, quia pius, quia misericors es. Vel clausa erant per peccatum, nec locus erat, nec tempus, nec persona, nec exemplum poterant dare: quia non est pulchra laus in ore peccatoris.

Quoniam si voluisses sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis.] Audiant Iudæi sacrificia sua cessasse: intelligant etiam per alium prophetam deum loquentem: Sabbathā, holocausta, neomeniasq; vestras odium anima mea. Quid ergo tu homo offeres? Audi quid subiecit:

Sacrificium deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum deus non spernit.] Merito inter reliquas beatitudines euangelicas, beatitudo hæc continet principatum. Beatij, inquit, pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Qui non in vanitatibus sæculi inflantur: sed a deo accipiunt spiraculum vitæ, atque contritionem anxij cordis in eum refundunt, qui pro nobis humilis factus est. Vel multi habent cor contritum, sed non habent humiliatum: quia plangunt quod fecerunt, & postea ad ipsum reuerti desiderant, quod antea fecerunt: & de præterito nolunt penitere.

Benigne fac domine.] Hoc est, placitam fac spem nostram.

In bona voluntate tua Sion.] Qua te contemplamur.

Et adificentur muri Hierusalem.] Munitiones fidei charitatisque illius, quas in ecclesia posuit in te collocauimus.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta.] Cum vel te pro nobis offers patri: vel a nobis laudes & gratiarum accipis actiones. Vel muri Hierusalem, virtutes animæ vel ecclesiæ. Tunc acceptabis sacrificium, idest, confessionem ex ore peccatoris. Oblationem, hoc est, laudationem, & holocausta.

Tunc imponent super altare tuum vitulos.] Altare, fides: quia quicquid offers, per fidem offerre debes. Vitulum, laudes, vel cogitationes, vel victimas: scilicet vt me ipsum offeram hostiam viuam, sanctam, placentem tibi. Nos quoque famuli tui supplices deprecamur domine Iesu Christe, vt pietatis consilio, magnis facinoribus nostris,

Rom. 12. a & Philip. 4. d

immensam misericordiam largiaris: nosque per contritionem cordis humiliati, maculando vitia, iugulando delicta, dignum tibi acceptabileque præpares holocaustum.

In finem intellectus David, cum venit ad eum Doec Idumæus, & nuntiauit Sauli: & dixit ei venit David in domum Abimelech.]

In regnorum libro, & in ipso Hebraico psalterio Abimelech, scriptum est: sed quoniam beth & caph apud Hebræos litteræ, modo apice distinguuntur: ideo error facilius obrepit. Abimelech interpretatur regnum patris mei. David interpretatur fortis manu. Venit in domum Abimelech: & Christus venit in regnum Iudæorum. Per Saul intelligitur mors: per David vita. Quid est quod mors persequitur vitam: nisi quod ab initio sæculi semper mors persequitur vitam nostram? Quia qui ista præsentia amant, persequuntur sanctā ecclesiam, idest, illos qui cælestia diligunt. Psalmus diligit. Psalmus continet prophetæ peccata Iudaici populi exprobrantis: ad ipsum enim hæc loquitur, dicens:

Cur monitis diuinis obuias, prophetas interficis? Qui potens es in iniquitate. Nam cum ope dei crescens, interficis prophetas eius, hoc ad cumulum auxisti malitiæ, vt ipsum dominum traderes nunci. Vel quid gloriaris in malitia, hoc est Adam & diabolus: quia quod deus ædificauit, illi destruxerunt in semetipsis: imaginem dei & angelorum. Qui potens es in iniquitate. Non in bonitate, sed in iniquitate.

Tota die.] Omne tempus vitæ tuæ, in quo hæc malitia vsque ad effusionem dominici sanguinis propagata est.

Iniustitiam cogitasti lingua tua.] Cogitatio sapientium, corde concipitur, & ore profertur. Nam in ore stultorum, cor eorum. Ac si diceret: Non tractauit corde, quod vomit ex ore: ideo hæc ad cogitationem derulit linguæ. Vel hic lingua pro corde ponitur, secundum illud: Tu qui dixisti in corde tuo, in cælum ascendam, super atra cæli ponam sedem meam, in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.

Sicut nouacula acuta fecisti dolum.] Dolus est cum aliud agitur, aliud simulatur. Et nouacula si assumulter agere vultus nitorem, & genas vulnere suo sauciet, dolum faciet. Quia cum ait acutam, indicauit dolo versutam. Sic & Iudæi dominum, quem colere debuerant, non solum non colerunt: sed diuersis dolis superare nitentes, interfecerunt. Vel aliter: Nouacula persecutores intelliguntur: quia nouacula capillum incidit, sed per capillum superfluitas diuitiarum intelligitur. Sicut nouacula acuta fecisti dolum. Ille facit dolum, qui in negotio circumuenit fratrem suum. Vnde Paulus ait: Nemo circumueniat aut supergrediatur in negotio fratrem suum: quia de his omnibus vindex est dominus.

Dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui aequitatem.] Dilexit populus ille malitiam, cum eum qui benignitate propria ad liberandum venerat, iniremit. Sed & nunc ipsi Iudæi falsa de eo in quem non crediderunt, proloquuntur.

Ecc. 21. d

F. Es. 14. d

1. Thess. 4. e

Psalm. 68. d

Rom. 3. a

Es. 53. c

Iob. 8. f

Iob. 14. a

Iob. 14. b

Sec. 70.

& 25. b

Rom. 3. a

A 2 *Dilexisti omnia verba præcipationis lingua dolosa.*] In excelsum enim iniquitatem loquentes, ipsi se præcipitant in laqueum damnationis. Verba præcipationis dicit, quia semetipsos præcipitauerunt: sicut diabolus de cælo, sicut & Adam de Paradiso. In lingua dolosa: quia aliud habuerunt in sermone, aliud in corde.

Gen. 3.

b *Propterea deus destruet te in finem: & euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra uiuentium.*] Omnia hæc in Iudaico impleta sunt populo: quia & a legis littera destructus, & euulsus de ciuitate, migratusque est de tabernaculo dei. Sed & de his hæc intelliguntur, qui non credunt dominici corporis tabernaculum: quia exterminabuntur a confortio claritatis eius, ac de beatæ sedis habitaculo: vel de uiuentium terra, quam sancti hæreditabunt. Vel destruet te deus in finem, hoc est, memoriam diaboli. Ut a hbi: Ut non apponatur ultra magnificare se homo super terram. Vnde sanctus Paulus apostolus dixit: In finem sæculorum inimica destruetur mors, idest diabolus: Euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra uiuentium. Ut mors in Adam data est: ita omnibus eius filiis dominatur. Vnde dictum est: Terra es, & in terram ibis. Diabolus & Adam eradicauerunt se, & vnusquisque sic facit quando peccat.

Psal. 9. g

1. Cor. 15. c

Gen. 3. d

Gal. 6. a

Ecl. 9. c

Ibidem 3. a

Luc. 16. e

Luc. 12. e

Psal. 61. c

Psal. 143. c

Hier. 11. c

Rom. 13. c

quam loqui æquitatem. a *Dilexisti omnia verba præcipationis lingua dolosa.* b *Propterea deus destruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra uiuentium.* c *Videbunt iusti & timebunt: d & super eum ridebunt, e & dicent: ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum. Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua.* f *Ego autem sicut oliua fructifera in domo dei: g sperauit in misericordia dei in æternum, & in sæculum sæculi. h Confitebor tibi in sæculum quia fecisti, i & expectabo nomen tuum: quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.*

k *In finem intellectus Dauid pro Mahalath.*

Psalms LII.

1 *Dixit insipiens in corde suo: non est deus.* m *Corrupti sunt, n & abominabiles facti sunt o in iniquitatibus: p non est qui faciat bonum. q Deus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens deum. r Omnes declinauerunt,*

simul ecclesia corpus Christi, dolet pro peccatis suis & aliorum, & parturiuit filios per verbum prædicationis, ut illud: Per euangelium ego vos genui. Et item: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Hic psalmus vocem continet prophetæ, peccatores atque impios increpantis.

Psalms LII.

1 *Dixit insipiens in corde suo: non est deus.*] Dixit insipiens populus Iudaicus siue diabolus, non est deus. Ac si dicat, non est Christus filius dei. m *Corrupti sunt.*] De lege bonæ naturæ. n *Abominabiles facti sunt.*] Hoc est, odibiles facti sunt. o *In iniquitatibus suis.*] Hoc est, in desideriis suis. Deum stulti cum ore negare ausi non sint, corde tamen dicunt eum non esse, in quo malo horribiles & abominabiles deo sunt.

p *Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.*] Non de omnibus, sed de his omnibus tantum qui deum negant, propheta dicit: quia aliquotiens bona loquuntur: nunquam tamen faciunt.

q *Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens dominum.*] Id est, ut inueniret quos eligeret: sicut quondam in Prophetis Patriarchisque fecit: inuentumque tanquam proprium manciparet alumnus. Prospicere & videre, ignorantis & querentis est. Nunquid deus aliquid ignorat? Non, sed cæli sancti sui sunt, ut ait propheta: Cæli enarrant gloriam dei. Et alibi iuxta Apostolum: Nostra autem conuersatio in cælis est: quia spiritus sanctus facit sanctos amare & diligere deum, & ipse spiritus sanctus deus est. Prospicit deus per suos sanctos: quia ille prædicat & loquitur per illos, ut dominus ait: Non enim vos estis qui loquimini: sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

r *Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt.*] Hi insipientes, quia non requirebant deum, omnes declinauerunt in passionem, simul inutiles facti sunt. Inutilis dicitur qui non operatur aliquid boni. Vnde dicit in euangelio: Tollite talentum ab eo, & inutilem seruum proiciete in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Sibi metipsis

D

E

1. Cor. 14. g

Esa. 2. a

1. Cor. 4. d

Gal. 4. c

F

1. Cor. 15. o

Gen. 27. d

Psal. 18. a

Philipp. 3. b

Esa. 40. b

Matth. 10. a

Ibidem 10. a

Psal. 91. e

A metipsis sunt inutiles, qui mandata dei adimplere non volunt.

a *Non est qui faciat bonum: non est vsque ad vnum.*] Nullus enim ex his implet voluntatem patris cælestis.

b *Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem: qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Deum non inuocauerunt.*] Cognoscunt enim se impie agere, & non solum non emendant, sed etiam dei populum deuorant dentibus malitiæ suæ: deumque inuocare contemnunt.

c *Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor.*] Idola ac simulacra mortua timuerunt, qui deum timere debuerat.

d *Quoniam deus dissipauit ossa eorum &c.*] Conteret enim spem æternitatis eorum deus, qui in eius contumeliam magis sibi quam illi placuerunt. Sibi placentes confusi sunt, idest, qui hominibus placent & non deo.

B

e *Confusi sunt quoniam deus spreuit eos.*] Merito spernitur a deo qui reliquerit deum: & qui eum relinquit, digne tanquam ignorus ab eo confunditur, dicente apostolo: Omnis ignoras ignorabitur. f *Quis dabit ex Sion salutare Israel.*] De Sion ut ait propheta, exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Quis dabit? Deus pater dedit filium suum in Sion, hoc est in sanctam ecclesiam. Salutare Israel. Salutatis noster Christus est. Quis dabit nisi dominus in aduentu suo, per quem gloriam æternitatis speculamur?

1. Cor. 14. g

Esa. 2. a

1. Cor. 4. d

Gal. 4. c

2. Cor. 5. b

Rom. 7. a

C

1. Cor. 15. o

Gen. 27. d

Psal. 18. a

Philipp. 3. b

Esa. 40. b

Matth. 10. a

Ibidem 10. a

Psal. 91. e

psalmus orationem dominici hominis continere dinoscitur, formam serui accipientis, accedensque ad passionem in forma serui. Pfalmus LIII.

D *Deus in nomine tuo saluum me fac.*] Postulat hæc a patre, ut ostendat carnis infirmitatem. In nomine tuo, hoc est, in illo nomine humilitatis quod est saluatio. 1 *Et in virtute tua iudica me.*] Vult se iudicari, ut illud honorabile maiestatis nomen diuinitate conscendat. Humilitas fuit, quando venit de cælo in vterum, de vtero in præsepe, & sustinuit multa, idest, alapas, spura & reliqua. Virtus fuit, quando resurrexit & ascendit in cælos quadagesimo die, & quinquagesimo die venit spiritus sanctus super apostolos, & prædicauerunt doctrinam euangelij in toto mundo. Vnde dictum est: Et dedit illi nomē quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Et qui mortuus est ad tempus ex infirmitate carnis, viuit ex virtute dei. Et item dicit Apostolus: Nihil existimaui me scire inter vos nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Vel iudica me, vox ecclesiæ, discretionē rogat.

Philipp. 2. b

E

1. Cor. 2. a

Rom. 8. e

F

Psal. 17. g

Ioan. 19. b

simul inutiles facti sunt: a non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

b Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem: qui deuorant plebem meam ut cibum panis. Deum non inuocauerunt: c illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. d Quoniam deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: e confusi sunt quoniam deus spreuit eos. f Quis dabit ex Sion salutare Israel: g cum auerterit deus captiuitatem plebis suæ, h exultabit Iacob, & lætabitur Israel. i In finem in carminibus vel hymnis intellectus Dauid, cum venissent Ziphæi, & nuntiafent Sauli: nonne Dauid absconditus est apud nos.

Psalms LIII.

k *Deus in nomine tuo saluum me fac, l & in virtute tua iudica me.* m *Deus exaudi orationem meam: n aurbus percipe verba oris mei. o Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes p quaesierunt animam meam: q & non proposuerunt denm ante conspectum suum. r Ecce enim deus adiuuat me, & s dominus susceptor est animæ meæ. t Auerte mala inimicis meis; & in veritate tua disperde illos. u Voluntarie sacrificabo*

m *Deus exaudi orationem meam.*] Et hoc rogat, ut mereatur a deo exaudiri. Nouerat enim ille solus orare constanter, nec ignorabat ut homo quid peteret: iuxta illud Apostoli: Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus.

n *Aurbus percipe verba oris mei.*] Vox ecclesiæ. Aures domini dicuntur, quando exaudire dignatur.

o *Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me.*] Hoc est Iudæi, qui cum peculiare dei essent, alienos se per transgressionem ab eo fecerunt: nõ cognitione, sed vita & operibus. Vnde dicit: Filij alieni mentiri sunt mihi. Et si filij, quomodo alieni? De vna tribu erant: sed alieni erant, quia eius vitam, qui illos venerat viuificare, volebant tollere.

p *Et fortes quaesierunt animam meam.*] Herodes princepsque sacerdotum mundanam habentes fortitudinem. Et dominus dicit: Non haberes in me vllam potestatem, nisi tibi desuper datum fuisset. Sic & hæretici persecutores super sanctam ecclesiam.

q *Non proposuerunt deum ante conspectum suum.*] Non intellexerunt sub persona corporea latere diuinitatem. Diapsalma interpositum, orationem immutat, ut cum qui prius precabatur quasi homo, ostendat effectum orationis obtinuisse. Ideoque subiecit:

r *Ecce enim deus &c.*] Quia dominus descendit in mortem. s *Et dominus susceptor est anima mea.*] Cito eam redditurus: Vel deus pater suscepit filium suum, & Christus suam ecclesiam in fide.

t *Auerte mala inimicis meis, & in veritate tua disperde illos.*] Qui me non intellexerunt per malitiam suam, dispergantur in veritate tua: sicut nunc cernimus factum. Dispersi sunt enim in regionibus. Veritatem dicit: quia verus est, idest, reddet vnique secundum opera sua. Disperde illos in die iudicij & in tua iusta vindicta: hoc est, diabolum & membra sua.

v *Voluntarie sacrificabo tibi.*] Bene voluntarie: quia propria voluntate ipse sacerdos & hostia pro delictis populi se

F

A obtulit patri, vt hoc sacrificium vitam tribueret mundo. Voluntarie sacrificabo tibi. Vox ecclesie. Voluntarie dicit, id est, non necessitate aut coacte, sed voluntarie, secundum illud: Proudentes gregē non coacte, sed spontanee.

1. Pet. 5.4

a Et confitebor nomini tuo quoniam bonum est. Confessus sum in mundo: quia descendi de celo, non vt faciam voluntatem meam, sed tuā quia bona est. Confitebor, hoc est, laudabo nomen tuū: hoc bonum est.

b Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & super inimicos meos despexit oculus meus. Quia orationem mundam fudit in principio psalmi: ideo vt deus omnia prauidens, ereptum se a tribulationibus, & inimicos despectos inspectione paterna pronuntiat: scilicet, vt illa cum intelligas regnare potentia, qua post resurrectionem victor remeavit ad astra. Quem nos supplices deprecamur, vt eius adiutorio ab inimicis saluati, a tribulationibus mundanis erepti, ipsum caput nostrum dominum Iesum Christū, quem in caelis suspicimus, mente & opere prosequamur.

B

c In finem in carminibus intellectus David. In finem, in Christo, vt illud: Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credēti. In finem: semper de Christo intelligitur. Vnde & sancti apostoli dixerunt: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Non potes legem implere, nisi ab ipso impleatur. Omnis scriptura sancta de illo est. In carminibus, id est, in laudibus: Sicut carmina seculi sunt, sic & carmina ecclesie: vnde laus dei cantatur, & consolatio sanctorum est: quia dictum est: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum: æquales angelis. Psalmus vocem continet mediatoris qui cum deus esset, formam seruilem pro nostra libertate suscepit.

Rom. 10.4

Ioan. 14.4

Ioan. 14.4

Matth. 13. f

Psalmus LIII.

d Exaudi deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam: intende mihi, & exaudi me. Triplex hæc deprecatio, ideo ostenditur: quod primam homo deus in statu seruili manens, a conscientia sanctitatis emittit. Secundam, quia se scit iustum, obedientiam non despici postulat. Tertiam, propter infirmitatem carnis, vt sibi intendatur, exorat. Qua ratione intellige o homo: quia nisi pura conscientia depreceris, a deo profus non exaudieris.

e Contristatus sum in exercitatione mea. Quam pro mundi vita suscepi: quia semper exercitatio ad res vtilis ac necessarias agit.

f Conturbatus sum a voce inimici. Qui me Samaritanum & dæmonium habentem, cum deus essem ante secula, increpabant. Vel vox ecclesie. Duos inimicos habet ecclesia. Vnum aperte, & vnum occulte. Vnum debet diligere, & alium odire. Diligere proximum, vt illud: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos. Et alium contemnere & odire: id est, diabolum qui occulte venit per suggestiones & delectationes.

Luc. 6. d

g Et a tribulatione peccatoris. Qui mihi semper tribulationum insidias intēdebat. Propter hoc tribulat deus peccatores: aut vt emēdētur, aut vt per illos corrigat bonos. h Quoniam declinauerunt in me iniquitates. Populus vtiq; declinat ad iniquitatem, qui mendacium profert super proximum. Vel Iudæi super dominum, sicut dixerunt: In

Matth. 12. b

Beelzebub principe dæmoniorum eicit dæmonia. i Et in ira molesti erant mihi. Persequentes me in inuidia sua. Et in ira molesti erāt. Molestus, id est, saeuus. In ira, festuca, trabs, odium. Ira conturbat: trabs excæcat, vt illud: Turbatus est præ ira oculus meus.

D

Psalm. 6. b

k Cor meum conturbatum est. Secundum hominem, sed virtute diuina confortatum est. Nam & angelus, inquit euangelista, accedens confortabat eum.

Luc. 22. d

l Et formido mortis cecidit super me. Timor animæ, & tremor corporis.

m Timor & tremor venit etc. Si quidem ipse dixit. Tristis est aīa mea vsq; ad mortem. n Contexerunt me tenebræ. Tenebræ dicuntur mali homines, qui persequuntur ecclesiam, & qui regunt ipsam in odio: quia qui odit fratrem suum, in tenebris est. Et contexerunt me tenebræ, sed quia lux eram, non me comprehenderunt.

Matth. 26. d

1. Ioan. 1. b

E

Luc. 10. 4

o Et dixi: quis dabit mihi pennas etc. Non ab alio sumā euolutionē euadendæ mortis, nisi a me ipso. Potestatem habeo ponēdi animam meā, & potestatem habeo iterum sumendi eam: vt de tenebris ad caelestia reuertar. In columba autem spiritualem naturam designat, sicut in baptismo ostensum est. Columba simplex animal est absque felle, & a malitia fellis alienum: quia osculum charitatis animæ significat: quia ecclesia duas pennas habet, hoc est duo præcepta charitatis, dilectionem dei videlicet, & proximi.

Ioan. 1. b

Ioan. 10. d

Matth. 26. b

p Ecce elongaui fugiens. A Iudæis. A Iudæis. Longe est enim a peccatoribus salus.

Psalm. 118. a

q Et mansi in solitudine. Cum gentibus incredulis: quas aduentu meo florere feci. De quibus alius ait propheta: Lætetur & floreat desertum. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Columba fugit a conuersatione humana, & sancti fugiunt a consortio hominum, non corporaliter sed spiritualiter, hoc est, in conscientia: quia cogitant quomodo se contra suggestiones diaboli, vel hæreticorum defendere debeant.

Esai. 35. 4

F

Nom. 16. c

r Expectabam eum qui saluum me fecit etc. Expectat in corpore positus, non solum saluationem patris, vt a diuersis tempestatibus eruatur: sed etiam vt vltionem de inimicis accipiat. Sequitur:

s Præcipita domine & diuide linguas eorum. In aqua aliquis sæpe præcipitatur. Ergo hi ita demergantur sicut in diluuiō: & dispergantur diuisis linguis, ceu factum est in ædificatione turris. Sed cur ista fiant adiecit.

Gen. 7. f

t Quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Iniquitatem, cum non crediderunt. Contradictionem cum exprobrant, contradicentes: Nonne hic est filius Ioseph fabri? Et alia multa.

ibidem. 11.

Mar. 6. a

v Die ac nocte. Id est, omni tempore. Die, cum doceret turbas, & illi non crediderunt. Nocte, cum pateretur, & illi blasphemarent. Ergo taliter circumdata repletaque est eorum ciuitas, id est, Hierosolyma, vt supra muros redundaret iniquitas eius.

Eph. 2. c

x Et non defecit de plateis eius vsura & dolus. Omnia enim quæ in lege prohibita sunt, ad augendi peccati cumulum excreuerunt. In lege enim vsuræ accipi prohibetur. Vsura est plus accipere quam dare. Vnde propheta dicit: Non fœneraui neque fœneraui mihi quicquam.

Deut. 23. d

Hier. 16. a

Et

A Et si vis quod tibi dimittatur, dimitte.

Matth. 6. b

a Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vti que: & si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo. Non hic tantum de passione dominus queritur: sed & de discipulo proditore. Nam legimus in euangeliis: quia absconderit se a Iudæis. A Iuda autem non se abscondit, sed eum etiam conuiuio sancto afsiciuit, sicut sequitur:

Ioan. 8. g

b Tu vero homo vnanimis. Qui cum aliis coniunctus eras apostolis.

c Dux meus. Ad prædicandum cum ceteris missus.

d Et notus meus. Quia me per legis mysterium cognoueras esse venturum.

e Dux meus & notus meus. Vox Christi de Iuda. Vnanimis dicit: quia videbatur ab aliis quasi bonus. Dux dicit, propter quod Christum tradidit, dux mortis fuit.

f Notus, quando misit eos binos ante faciem suam in prædicatione.

g Qui simul mecum dulces capiebas cibos. Cum mandatis vitæ & voluntate patris plerunque relictus es. Cibus enim dulcis est, patris facere voluntatem, vt illud: Qui intingit mecum manum in paropside, leuabit cõtra me calcaneum suum. Vel cibus dulcis, id est, corpus & sanguis Christi, quod ipse accepit indignus.

h In domo dei ambulauimus cum consensu. Sæpe enim cum ipso domino in templo Salomonis cum prædicationis consensu abiit.

i Veniat mors super illos, & descendant ad infernum viuentes. Vt maiorem sui cordis dolorem secundum hominem ostenderet: ideo quasi in maledictione quæ eis erant ventura prædixit. Veniat mors super illos, & descendant ad infernum viuentes. Factum fuit hoc de Dathan, & Core, & Abiron, & simul venit ignis & mortui fuerunt, & terra absorbit eos viuos.

k Quoniam nequitia in habitaculis eorum in medio ipsorum. Etenim tam opere quā cogitatione, nequitia pleni sunt.

l Ego autem ad dominum clamaui, & dominus saluabit me. Vespere & mane, & meridie. Vespere, cum passionem suscepit: mane, cum resurrexit: meridie, cum omni claritate virtutis suæ adimpleta, cælos ascendit, sedet ad dexteram patris.

m Narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocem meam. Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi. Narrat scilicet, quod eum velociter pater exaudiuit, quod eum de tribulationibus mortis eripuit, quod in pace animam eius ab inimicis, qui ei ob inferendam mortem propinquauerant, liberauit. Vel narrabo, quasi minora: & annuntiabo, quasi maiora. Liberauit in pace animam meam: In pace, hoc est, in semetipso, vt Paulus dixit: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Ab his qui appropinquant mihi. Appropinquant corpore, non vita, nec merito.

n Quoniam inter multos erant mecum. Inter multos, sed nō in paucis. In multis vero, id est, in baptismo & in fide non ficta. In paucis nō sunt, hoc est, in fide firma & spe & charitate. Inter multos credētes erat mecū, & nō credebant.

o Exaudiet deus. Me benedicientem, non illos maledicentes. Exaudiet deus sanctos suos.

p Non dimidiabunt dies suos. Nō solū nō impleuerūt æter-

torum virorum præconio reprobissimam.

q Et diuisi sunt ab ira vultus eius. Ab spirituali providentia, diuisa est contemplatio eorum: ideo pars eorum cum infidelibus posita est. Post eorum exprobrationem ad Iudam sermo refertur dicens: Et appropinquit cor illius, vt impletus a diabolo traderet Christum. Contaminauerunt testamentum eius, & diuisi sunt ab ira vultus eius, id est, hæretici, qui voluerunt contaminare testamentū dei, diuisi erunt in die iudicij quando accipient sententiam damnationis: Ite maledicti in ignem æternum.

r Et appropinquit cor illius. Voluntas eius: quia quod intelligunt de scripturis, in malum vertunt, quia de fide trinitatis non recte credunt. Vnde dictum est: Oportet esse hæreses, vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

s Molliti sunt sermones etc. Cum ait molliti sunt, de pluribus dicit, cum prius de vno locutus fuisset. Ergo intellige diabolū nuncupatū, & Iudam, qui leniores oleo fecit sermones suos cū ait: Aue rabbi, & osculatus est. Tale oleum renuentes, vt in tribulationibus positi, dei petamus auxilium, ipse nos deus suo exemplo docuit dicens.

t Iacta in dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Vt ab eo educatus inimicis fortis resistas.

u Non dabit in æternum etc. Si enim iustus fueris, non te patitur ab iniquis fluctibus fatigari. Qui fluctuat, in mari est. Per mare, mūdus iste intelligit, in quo sancti fluctuāt.

v Tu viro deus deduces illos in puteum interitus. Vt qui noluerunt bibere de fonte aquæ viuæ, in puteum interitus demergantur. In puteum interitus, hoc est, in infernum, iusta vindicta super illos.

w Viri sanguinum & dolosi. Qui sunt effusores sanguinis redemptoris nostri.

x Non dimidiabunt dies suos. Nō solū nō impleuerūt æter-

n Et humiliabit eos. Hoc est, superbos. o Qui est ante secula. Pater vti que, quem in me manere non cognouerunt, qui est ante secula & manet in æternū. Ille qui initiū sumpsit ex Maria, ante secula genit' est. p Non est enim illis commutatio. De malo in bonum, non commutantur, non transferuntur secundum euangelium de morte in vita.

D

q Et non timuerunt deum. Ideo causa ad vltionem descendit, sicut sequitur:

r Expandit manum suam in retribuendo. Quia cum eis ad auxiliū porrecta fuisset, non eam receperunt. Nō timuerunt deum: propterea non declinauerūt de malo in bonum, quia non cognouerūt.

s Et extendit manum suam in retribuendo illis. Extendit manum suam, vt ait propheta: Tota die expandi manus meas ad populum, non credentem. & contradicentem mihi: ideo quia non credit opera mea & potentiā meā.

t In retribuendo illis, hoc est, in vindicta in die iudicij: præsertim cum Abrahæ dixit: In femine tuo benedicetur omnes gentes terræ, id est, in Christo: & in alio loco: Et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessiōnem tuam terminos terræ.

u Christus per nouum testamentum acquisiuit hæreditatem suam.

f Contaminauerunt testamentum eius. Quia non intellexerunt dominum Iesum san-

ctum virorum præconio reprobissimam.

g Et diuisi sunt ab ira vultus eius. Ab spirituali providentia, diuisa est contemplatio eorum: ideo pars eorum cum infidelibus posita est. Post eorum exprobrationem ad Iudam sermo refertur dicens: Et appropinquit cor illius, vt impletus a diabolo traderet Christum. Contaminauerunt testamentum eius, & diuisi sunt ab ira vultus eius, id est, hæretici, qui voluerunt contaminare testamentū dei, diuisi erunt in die iudicij quando accipient sententiam damnationis: Ite maledicti in ignem æternum.

h Et appropinquit cor illius. Voluntas eius: quia quod intelligunt de scripturis, in malum vertunt, quia de fide trinitatis non recte credunt. Vnde dictum est: Oportet esse hæreses, vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

i Molliti sunt sermones etc. Cum ait molliti sunt, de pluribus dicit, cum prius de vno locutus fuisset. Ergo intellige diabolū nuncupatū, & Iudam, qui leniores oleo fecit sermones suos cū ait: Aue rabbi, & osculatus est. Tale oleum renuentes, vt in tribulationibus positi, dei petamus auxilium, ipse nos deus suo exemplo docuit dicens.

k Iacta in dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Vt ab eo educatus inimicis fortis resistas.

l Non dabit in æternum etc. Si enim iustus fueris, non te patitur ab iniquis fluctibus fatigari. Qui fluctuat, in mari est. Per mare, mūdus iste intelligit, in quo sancti fluctuāt.

m Tu viro deus deduces illos in puteum interitus. Vt qui noluerunt bibere de fonte aquæ viuæ, in puteum interitus demergantur. In puteum interitus, hoc est, in infernum, iusta vindicta super illos.

n Viri sanguinum & dolosi. Qui sunt effusores sanguinis redemptoris nostri.

o Non dimidiabunt dies suos. Nō solū nō impleuerūt æter-

Esai. 65. d

E

Gen. 22. d

Psalm. 2. b

F

Matth. 35. d

1. Cor. 11. d

Matth. 26. e

101

A nitatis dies, sed nec ad dimidium temporis eius venire meruerunt. In modico enim spatio in vltione dominica ab hostibus trucidati sunt.

a Ego autem sperabo in te domine. Vt pleni inueniantur dies mei. Et nos supplices deprecamur, vt a te domine exauditi, nec peccati oleo delibuti, a te enutriti, a te ab huius sæculi fluctibus liberati, a te mereamur longitudinẽ dierum pro bonis actibus adipisci. Amen.

b In finem pro populo qui a sanctis longe factus est: David in tituli inscriptionem, quando tenuerunt eum alienigena in Geth. In Hebræo ita habet. Pro columba muta longitudinum David humilis atque perfecti, cum tenuissent eum Philistiim in Geth. Columba muta, & David humilis atque perfectus, Christus in passione monstratur.

Psalms LV.

c Miserere mei deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me. In homine atque bellante, diaboli vel reliquarum nequitiarum spiritualium ostēdit immisionem, quorum instinctu dominus passus est. In die autem corporalem ætatem monstrat. Miserere mei domine. Ac si dicat: Fac in me misericordiam. Quoniam cõculcauit me homo, idest, Christus a Iudæis in passione conculcatus est, & ecclesia a persecutoribus. Homo vnus pro multis dicitur, & plures pro vno dicuntur. Vnus hoc est, pro vnitae malitiæ. Duæ ciuitates sunt in mundo: Babylon, & Hierusalem. Per Babyloniam intelliguntur mali qui persequuntur sanctos: Sic & Hierusalem, idest, anima electa, non cessat orare pro inimicis. Tota die impugnans tribulauit me. Tota die, toto tempore pugna.

d Conculcauerunt me inimici mei. Iudæi vtique.

e Tota die. A tempore carnis assumptæ.

f Ab altitudine diei timebo. Duos sensus habet hic. Vnũ quasi dicat ecclesia in rogando: non timebo altitudinem superborum. Alium affirmando: timebo altitudinem, hoc est altitudinem diuinitatis: quia qui non timet, præsumptuose agit.

g Quoniam multi bellantes aduersum me. Ab altitudine diei timebunt: quia non in deum, sed in rebus transitoriis posuerunt spes suas.

h Ego vero, in te sperabo: in deo laudabo sermones meos. Quia in eius ope præsidioque confido, sicut dominus dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui me misit patris. Quanto magis nos qui omnia ab illo accepimus, & illum accepimus, ipsum semper laudare debemus.

i In deo sperabo, non timebo quid faciat mihi homo. In ipso confirmatus, non timebo bella quæ mihi aduersarius mouet: quia dictum est: Si corpus occidunt: animam autem non possunt occidere.

k Tota die verba mea execrabantur aduersum me. Cum dicerent: non est hic propheta, sed seducit turbam.

l Omnia consilia eorum in malum. In malum enim eis conuersa sunt: cum eos diuina vltio post dominicæ passionis scelera verberauit. Omnia consilia eorum in malum. Iudæi contra Christum, & peccatores contra sanctos.

m Inhabitabunt. Vnanimiter.

n Et abscondent. Laqueos nequitie sue.

o Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Vt me supplantare possint, sicut voluerunt: vel in numismate census: vel in muliere deprehensa. Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Iudæi finem Christi, & peccatores finem ecclesie: quia septies in die caditiustus & resurgit. Vel, calcaneum meum obseruabunt: sicut dictum est de illa muliere & serpente. Per caput, initium suggestionis malæ: & per calcaneum, finem vitæ. Vel hæretici in qualicunque sermone, finem obseruare querunt.

p sicut sustinuerunt animam meam. Vt captum in verbis accusarent apud principes.

q Pro nihilo saluos facies illos. Saluantur enim pro nihilo, cum non commutantur ad gloriam: sed ad supplicia transferuntur. Pro nihilo saluos facies illos: quia non fecit Christus propter quod sustinuit, sed expetiuerunt Iudæi vt illum interficerent.

r In ira populos confringes. Quia impacti sunt in petra offensionis, & lapidem scandali. Post hanc vltionẽ propheta gaudens, præuidens futura decantat.

s Deus vitam meam annuntiaui tibi. Tu es enim vita mea, omnique populi, qui ad redemptionem venturus es mundi. Vnusquisque debet nuntiare per confessionem: sicut Paulus fecit, quando dicebat: Qui prius fui blasphemus & persecutor & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Et itẽ dicebat: Vno autem iam non ego: viuit vero in me Christus.

t Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo. Promissiones tuæ erant, vt veteres lacrymas, conuersis post tergum inimicis, in gaudia nouella transferres: meque cum sanctis cæteris tua gloria munereres. Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo: hoc est, audisti & vidisti. Sicut in promissione tua. Deus promisit sanctis suis bona: sed tamen dicit: Confitere tu prius iniquitates tuas, vt iustificeris. Tunc conuertentur inimici mei retrorsum. Optando dicit ecclesia, vt qui currunt ad infernum conuertantur ad deum.

v In quacunque die inuocauero te: ecce cognoui quoniam deus meus es. In omni enim necessitate tu deus assistis, misericordiam præstans tuis. In quacunque die inuocauero te, idest, aut in prosperis, aut in aduersis. Ego cognoui quoniam deus meus es tu. Vox ecclesie. Aliqui cognoscunt per creaturam cæli & terræ: sicut sanctus Paulus dicit: Per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Et alij per deum, qui inspirat in animas illorum: sicut Thomæ dixit: Infer digitum tuum huc, & mitte manum tuam in latus meum, & cognosce loca clauorum, & noli esse incredulus sed fidelis. Et ipse recordatus dicit: Dominus meus, & deus meus.

x In deo laudabo verbum, & in domino laudabo sermonem: in deo sperabo, non timebo quid faciat mihi homo. Laudat iterum propheta verbum illud, siue sermonem qui erat in principio apud patrem: quia sperans in eum non metuit aduersarij minas, dicens:

y In me sunt deus vota tua: quæ reddam laudationes tibi. Hæc sunt vota prophetæ, vt laudem dominicam celebret: sicut alibi dicit: Immola deo sacrificium laudis. Et cur hæc faciat adiecit:

a Quoniam

D Luc. 20. 8. Ioan. 8. 4. Prou. 24. 4. Gen. 3.

I. Pet. 2. 6

E

I. Tim. 1. 11

Gal. 2. 2

Ioan. 19. 4

I. Reg. 24.

Psal. 87. 6

I. Cor. 2. 2

Esa. 43. 2

F

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 6. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

Rom. 1. 1

Ioan. 20. 8

Psal. 49. 4

Act. 4. 5

a Quoniam eripuisti animam meam de morte. Secunda vtique.

b Oculos meos a lacrymis. Ne iam necesse esset peccata deflere, vt illud: Absterget deus omnem lacrymam ab oculis eorum in die iudicij: quia dictum est: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

c Pedes meos a lapsu. Ne vltra laborerentur in peccata. Pedes meos, hoc est, sensus: a lapsu, quia nõ erit tunc suggestio mala, nec tribulatio.

d Vt placeam coram deo. Lumen viuientium Christus est: secundu illud: Ego sum lux mundi. Et item: Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum. Sicut in Apocalypsi de illa sancta ciuitate: Lucerna non erat ibi: quia dominus deus omnipotens illuminauit eam: & lucerna eius est agnus, quo sancti ab huius mundi tenebris eruti clarificantur. Hæc propheta non pro se tantu, sed & pro nobis orat. Vnde nos deprecemur, vt cõpressis bellis corporeis, superatis sæculi tentamentis, mereamur Iesu Christo in ipso lumine complacere. Amen.

e In finem ne disperdas, ipsi David in tituli inscriptione, cum fugeret a facie Saul regis Israel in speluncam. Ipsi David in tituli inscriptione ne disperdas: hoc est, ne corrumpas tituli inscriptionem: quando scripsit Pilatus super domini crucem linguis tribus: Iesus rex Iudæorum. Et illi: Noli scribere rex Iudæorum: sed quia ipse dixit, rex sum Iudæorum. Et Pilatus dixit: Quod scripsi, scripsi. David in spelunca absconditus, hoc est in inferiore parte terræ: præfigurabat corpus humanum, vbi illa maiestas fuit abscondita in corpore Christi, vt illud: Traditus sum, & non egrediebar. Et Paulus dicit: Si enim intellexissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent.

f Miserere mei deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea. Geminata postulatione misericordie, confidentiam suam, quam in patre habet, adiungit, vt facilius audiatur. Quoniam in te confidit anima mea. Quasi vnus homo dicit: sed vnus pro multis, quia dictum est: A finibus terræ ad te clamaui domine. Et alibi: Erat illis anima vna & cor vnum.

g Et in umbra alarum tuarum sperabo. Idest, in protectione paterna. A calore vmbra queritur: sed per calorẽ pernefectio vel tribulatio intelligitur, & per vmbra protectione diuinitatis: vbi semper confugere debemus. Sed duæ alæ, duo testamenta, vel duo præcepta charitatis.

h Donec transeat iniquitas. Insultatio iniquorum. Docet enim per hæc in spiritualium alarum sperare protectionem. Hinc propheta loquitur.

i Clamabo ad deum altissimum: deum qui benefecit mihi. Hæc sunt quæ post dinumerata bona sequuntur. Donec transeat iniquitas: hoc est, diabolus cum suis membris, vel suis satellitibus. Clamabo ad deum altissimum. Clamauit Christus ad deum patrem, & orauit pro falsis fratribus. Et ecclesia pro inimicis orat. Et ad deum qui benefecit mihi, idest, fecit me ex nihilo ad suam imaginem, & dedit mihi omnia bona præsentis vitæ, & postea in futuro vitam æternam promissit.

k Misit de celo, & liberauit me. Misit filium suum de cælo Tomus septimus.

lis, vt hominem a peccato erueret: vel genus humanum de potestate diaboli, vel de inferno.

l Dedit in opprobrium conculcantes me. Impios & peccato obnoxios, qui verbum propheticum negligebant. Vel vt alibi: Dedit apostolis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutum inimici.

m Misit deus. Misericordia & veritas Christus est. In vno continentur: nec vna sine altera. Si sola misericordia fuisset, licentia fuisset peccare: & si sola veritas, nõ potuisset homo sustinere.

n Animam meam erip. Leones, principes Iudæorum: catuli, plebs subiecta, qui clamabant: crucifige eum. Leo diabolus, iuxta epistolã Petri. Aduersarius vester diabolus circuit quasi leo, querens quem deuoret. Propterea ipse dominus misericordia ac veritas intelligitur, qui missus a patre, animas nostras eripuit de dæmonũ potestate: qui nos ceu sæui leones deuorare nitebatur. Qui & nunc loquitur, dicens.

o Dormini conturbatus. Dormiuit enim in somno passionis cum diceret: Nunc anima turbata est: quia dictu est: Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi: quoniam dominus suscitauit me, secundu illud: Potestati habeo

ponendi animam meam, & potestatem iteru sumendi eã. Pili hominum dentes eorum. Inimicorum dentes quasi arma impugnantium esse dicit, quos dominus sua resurrectione confregit.

q Exultare. Nullus est modus exaltationis diuinæ. Nos vero nihil aliud de cælis quam quæ vidimus nouimus. Nam cum ait, super cælos, notitiam excedit humanam. De gloria autem quæ super terram est, illud intelligitur quod alibi ipse dominus ait: Ecce ego vobiscu sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Hinc iterum dominus.

r Laqueum parauerunt pedibus meis. Cum mihi interrogationes inferebant dolosas.

s Et incuruauerunt animam meam. In morte, sed non fuit perpetualiter subdita morti. Sic voluerunt Iudæi Chritum incuruare, vt non nominaretur nomen eius.

t Foderunt ante faciem meam foueam, & ipsi inciderunt in eam. Cum post resurrectionem inimicis traditi, capti, interfecti, atque dispersi sunt.

v Paratum cor meum deus. Exultat & concinit de triumpho mortis illius liber. Cantabo, prædicabo: psalmum dicam, opere complebo.

x Exurge gloria mea. Diluculo enim resurrexit, mancum adhuc tenebræ essent super terram. Sic enim psalterium & cithara: hæc enim dictio Dauidica cecinerat: e-xurge & cithara: quæ enim dictio Dauidica cecinerat: Vnũ de superis, aliud de terrenis. Quid intelligitur psalteriu? Christus intelligitur, vt illud: Ite dicite Ioanni quæ vidistis & audistis: Ad lumen redeunt ceci, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus qui in me non fuerit scandalizatus: hoc est, diuinitas operata per carnem. Cithara de terrenis: hoc est, lassescere, dormire, e-gere, esurire, sitire vel cætera. Aliter. Psalterium ad nos pertinet: spes, fides, charitas, longanimitas, bonitas, vel alia his similia. Per citharam, sex opera mis-

lis, vt hominem a peccato erueret: vel genus humanum de potestate diaboli, vel de inferno.

l Dedit in opprobrium conculcantes me. Impios & peccato obnoxios, qui verbum propheticum negligebant. Vel vt alibi: Dedit apostolis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutum inimici.

m Misit deus. Misericordia & veritas Christus est. In vno continentur: nec vna sine altera. Si sola misericordia fuisset, licentia fuisset peccare: & si sola veritas, nõ potuisset homo sustinere.

n Animam meam erip. Leones, principes Iudæorum: catuli, plebs subiecta, qui clamabant: crucifige eum. Leo diabolus, iuxta epistolã Petri. Aduersarius vester diabolus circuit quasi leo, querens quem deuoret. Propterea ipse dominus misericordia ac veritas intelligitur, qui missus a patre, animas nostras eripuit de dæmonũ potestate: qui nos ceu sæui leones deuorare nitebatur. Qui & nunc loquitur, dicens.

o Dormini conturbatus. Dormiuit enim in somno passionis cum diceret: Nunc anima turbata est: quia dictu est: Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi: quoniam dominus suscitauit me, secundu illud: Potestati habeo

ponendi animam meam, & potestatem iteru sumendi eã. Pili hominum dentes eorum. Inimicorum dentes quasi arma impugnantium esse dicit, quos dominus sua resurrectione confregit.

q Exultare. Nullus est modus exaltationis diuinæ. Nos vero nihil aliud de cælis quam quæ vidimus nouimus. Nam cum ait, super cælos, notitiam excedit humanam. De gloria autem quæ super terram est, illud intelligitur quod alibi ipse dominus ait: Ecce ego vobiscu sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Hinc iterum dominus.

r Laqueum parauerunt pedibus meis. Cum mihi interrogationes inferebant dolosas.

s Et incuruauerunt animam meam. In morte, sed non fuit perpetualiter subdita morti. Sic voluerunt Iudæi Chritum incuruare, vt non nominaretur nomen eius.

t Foderunt ante faciem meam foueam, & ipsi inciderunt in eam. Cum post resurrectionem inimicis traditi, capti, interfecti, atque dispersi sunt.

v Paratum cor meum deus. Exultat & concinit de triumpho mortis illius liber. Cantabo, prædicabo: psalmum dicam, opere complebo.

x Exurge gloria mea. Diluculo enim resurrexit, mancum adhuc tenebræ essent super terram. Sic enim psalterium & cithara: hæc enim dictio Dauidica cecinerat: e-xurge & cithara: quæ enim dictio Dauidica cecinerat: Vnũ de superis, aliud de terrenis. Quid intelligitur psalteriu? Christus intelligitur, vt illud: Ite dicite Ioanni quæ vidistis & audistis: Ad lumen redeunt ceci, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus qui in me non fuerit scandalizatus: hoc est, diuinitas operata per carnem. Cithara de terrenis: hoc est, lassescere, dormire, e-gere, esurire, sitire vel cætera. Aliter. Psalterium ad nos pertinet: spes, fides, charitas, longanimitas, bonitas, vel alia his similia. Per citharam, sex opera mis-

lis, vt hominem a peccato erueret: vel genus humanum de potestate diaboli, vel de inferno.

l Dedit in opprobrium conculcantes me. Impios & peccato obnoxios, qui verbum propheticum negligebant. Vel vt alibi: Dedit apostolis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutum inimici.

m Misit deus. Misericordia & veritas Christus est. In vno continentur: nec vna sine altera. Si sola misericordia fuisset, licentia fuisset peccare: & si sola veritas, nõ potuisset homo sustinere.

n Animam meam erip. Leones, principes Iudæorum: catuli, plebs subiecta, qui clamabant: crucifige eum. Leo diabolus, iuxta epistolã Petri. Aduersarius vester diabolus circuit quasi leo, querens quem deuoret. Propterea ipse dominus misericordia ac veritas intelligitur, qui missus a patre, animas nostras eripuit de dæmonũ potestate: qui nos ceu sæui leones deuorare nitebatur. Qui & nunc loquitur, dicens.

o Dormini conturbatus. Dormiuit enim in somno passionis cum diceret: Nunc anima turbata est: quia dictu est: Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi: quoniam dominus suscitauit me, secundu illud: Potestati habeo

ponendi animam meam, & potestatem iteru sumendi eã. Pili hominum dentes eorum. Inimicorum dentes quasi arma impugnantium esse dicit, quos dominus sua resurrectione confregit.

q Exultare. Nullus est modus exaltationis diuinæ. Nos vero nihil aliud de cælis quam quæ vidimus nouimus. Nam cum ait, super cælos, notitiam excedit humanam. De gloria autem quæ super terram est, illud intelligitur quod alibi ipse dominus ait: Ecce ego vobiscu sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Hinc iterum dominus.

r Laqueum parauerunt pedibus meis. Cum mihi interrogationes inferebant dolosas.

s Et incuruauerunt animam meam. In morte, sed non fuit perpetualiter subdita morti. Sic voluerunt Iudæi Chritum incuruare, vt non nominaretur nomen eius.

t Foderunt ante faciem meam foueam, & ipsi inciderunt in eam. Cum post resurrectionem inimicis traditi, capti, interfecti, atque dispersi sunt.

v Paratum cor meum deus. Exultat & concinit de triumpho mortis illius liber. Cantabo, prædicabo: psalmum dicam, opere complebo.

x Exurge gloria mea. Diluculo enim resurrexit, mancum adhuc tenebræ essent super terram. Sic enim psalterium & cithara: hæc enim dictio Dauidica cecinerat: e-xurge & cithara: quæ enim dictio Dauidica cecinerat: Vnũ de superis, aliud de terrenis. Quid intelligitur psalteriu? Christus intelligitur, vt illud: Ite dicite Ioanni quæ vidistis & audistis: Ad lumen redeunt ceci, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus qui in me non fuerit scandalizatus: hoc est, diuinitas operata per carnem. Cithara de terrenis: hoc est, lassescere, dormire, e-gere, esurire, sitire vel cætera. Aliter. Psalterium ad nos pertinet: spes, fides, charitas, longanimitas, bonitas, vel alia his similia. Per citharam, sex opera mis-

lis, vt hominem a peccato erueret: vel genus humanum de potestate diaboli, vel de inferno.

l Dedit in opprobrium conculcantes me. Impios & peccato obnoxios, qui verbum propheticum negligebant. Vel vt alibi: Dedit apostolis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutum inimici.

m Misit deus. Misericordia & veritas Christus est. In vno continentur: nec vna sine altera. Si sola misericordia fuisset, licentia fuisset peccare: & si sola veritas, nõ potuisset homo sustinere.

n Animam meam erip. Leones, principes Iudæorum: catuli, plebs subiecta, qui clamabant: crucifige eum. Leo diabolus, iuxta epistolã Petri. Aduersarius vester diabolus circuit quasi leo, querens quem deuoret. Propterea ipse dominus misericordia ac veritas intelligitur, qui missus a patre, animas nostras eripuit de dæmonũ potestate: qui nos ceu sæui leones deuorare nitebatur. Qui & nunc loquitur, dicens.

o Dormini conturbatus. Dormiuit enim in somno passionis cum diceret: Nunc anima turbata est: quia dictu est: Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi: quoniam dominus suscitauit me, secundu illud: Potestati habeo

ponendi animam meam, & potestatem iteru sumendi eã. Pili hominum dentes eorum. Inimicorum dentes quasi arma impugnantium esse dicit, quos dominus sua resurrectione confregit.

q Exultare. Nullus est modus exaltationis diuinæ. Nos vero nihil aliud de cælis quam quæ vidimus nouimus. Nam cum ait, super cælos, notitiam excedit humanam. De gloria autem quæ super terram est, illud intelligitur quod alibi ipse dominus ait: Ecce ego vobiscu sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Hinc iterum dominus.

r Laqueum parauerunt pedibus meis. Cum mihi interrogationes inferebant dolosas.

s Et incuruauerunt animam meam. In morte, sed non fuit perpetualiter subdita morti. Sic voluerunt Iudæi Chritum incuruare, vt non nominaretur nomen eius.

t Foderunt ante faciem meam foueam, & ipsi inciderunt in eam. Cum post resurrectionem inimicis traditi, capti, interfecti, atque dispersi sunt.

v Paratum cor meum deus. Exultat & concinit de triumpho mortis illius liber. Cantabo, prædicabo: psalmum dicam, opere complebo.

x Exurge gloria mea. Diluculo enim resurrexit, mancum adhuc tenebræ essent super terram. Sic enim psalterium & cithara: hæc enim dictio Dauidica cecinerat: e-xurge & cithara: quæ enim dictio Dauidica cecinerat: Vnũ de superis, aliud de terrenis. Quid intelligitur psalteriu? Christus intelligitur, vt illud: Ite dicite Ioanni quæ vidistis & audistis: Ad lumen redeunt ceci, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus qui in me non fuerit scandalizatus: hoc est, diuinitas operata per carnem. Cithara de terrenis: hoc est, lassescere, dormire, e-gere, esurire, sitire vel cætera. Aliter. Psalterium ad nos pertinet: spes, fides, charitas, longanimitas, bonitas, vel alia his similia. Per citharam, sex opera mis-

lis, vt hominem a peccato erueret: vel genus humanum de potestate diaboli, vel de inferno.

l Dedit in opprobrium conculcantes me. Impios & peccato obnoxios, qui verbum propheticum negligebant. Vel vt alibi: Dedit apostolis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutum inimici.

m Misit deus. Misericordia & veritas Christus est. In vno continentur: nec vna sine altera. Si sola misericordia fuisset, licentia fuisset peccare: & si sola veritas, nõ potuisset homo sustinere.

n Animam meam erip. Leones, principes Iudæorum: catuli, plebs subiecta, qui clamabant: crucifige eum. Leo diabolus, iuxta epistolã Petri. Aduersarius vester diabolus circuit quasi leo, querens quem deuoret. Propterea ipse dominus misericordia ac veritas intelligitur, qui missus a patre, animas nostras eripuit de dæmonũ potestate: qui nos ceu sæui leones deuorare nitebatur. Qui & nunc loquitur, dicens.

Ioan. 8. e

Marc. 6. a

Matth. 9. b

A a Et depone eos protector meus domine. Delictum oris eorum sermones labiorum ipsorum. Destruantur in malitia sua, propter verba, quibus Christum tuum negauerunt, & tamen filios Abraham esse iactant.

b Comprehendantur in superbia sua. Hoc est humiles fiat. c Et de execratione & mendacio annuntiabuntur in consummatione. Excecrabantur enim dominum: cum eum filium Ioseph fabri dicebant. Innecebant mendacium: cum eum demonium habere aiebant.

d In ira consummationis & non erunt. Ut non possint perseverare in malitia sua, sed in ea consummantur.

e Et scient quia deus dominabitur Iacob, & finium terrae. Nam sunt nonnulli qui se descendere ab Iacob genere gloriantur. Et finium terrae, id est, omnium gentium.

f Converterentur ad vesperam, & circumibunt civitatem. Ipsi dispergentur ad manducandum: si vero non fuerint saturati, & murmurabunt.

B Post diapsalma iterat sententiam, qua inimici famem patietur ut canes, & circumibunt civitatem. Ipsi dispergentur ad manducandum: si vero non fuerint saturati, & murmurabunt. Post diapsalma iterat sententiam, qua inimici famem patietur ut canes: dum legis litera cum circumcissione carnali, & sacrificia de nece pecudum prosequuntur. Sed quia in peregrinatione haec celebrant, nec ab his resciantur spiritualiter, murmurant contra deum. Hinc propheta dominice mysterii resurrectionis contuens, exultat & dicit:

Ego autem cantabo fortitudinem tuam domine. Quia viciisti mortem. Vel fortitudinem diuinitatis: quomodo vicit diabolus hoc praedicabo.

h Et exultabo mane misericordiam tuam. Quia diluculo surrexisti. Mane, hoc est, quando conuertit in iuuenture. Vel mane, initium fidei catholice: vel mane, ut dixi, resurrectionem.

i Quia factus es susceptor meus & refugium meum in die tribulationis meae. Suscepisti me in protectione praesidij tui: ne cum his coniungeretur conscientia mea.

k Adiuutor meus tibi psallam: quia deus susceptor meus es: deus meus &c. Ipsi se domino propheta pollicetur iugiter psallere, cuius ope adiutus atque susceptus est. Qui & nobis praestare dignetur, ut adiutorio eius muniti, misericordia adiuti, resurrectione glorificati, mereamur in ecclesia sancta laudes eius immaculatis sensibus exaltare. Amen.

l In finem pro his qui commutabuntur in tituli inscriptione, ipsi David in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syria, & Syriam Sobal, & conuertit Iob, & percussit Edom in valle Salinarum duodecim millia. Quae tibi ubi haec historia scripta sit. In Regnorum libris, quae hic manifestissime legitur. Sed ibi pro valle Salinarum, Lxx. interpretes ipsa Hebraea verba posuerunt, גמלה, gemelah. Sed quia interpretatum non est, ab his qui Hebraei sermonis non habent notitiam, quid significet ignoratur.

Psalmus LIX.

Duo repulisti nos, & destruxisti nos. Pertinet ad populum Iudaicum. Quando illum perirebat deus tribulatis: quasi tunc videbatur repellere. Et modo eccle-

siam videtur repellere, quando illum permittit tentari per tribulationem. Nam aliter non repellit: quia dixit sanctus Paulus: Non repellit deus plebem suam, quam praesciuit. Vnde & vox ad Hieremiam prophetam ait: Vade, & destrue, & dissipa, & euelle, & aedifica. Ac si dixisset: Destruere vitia & peccata, & aedifica virtutes. Repellit nos ac destruit, cum peccamus. Misericorditer & aedificat, cum ad eum penitendo reuertimur.

n Iratus es & misertus es nobis. Ira dei, iusta vindicta dicitur. o Commouisti terram. Corporis vique nostri. p Et conturbasti eam. Cum tribulos produceret & spinas.

q Sana contritiones eius quia commota est. Mota est enim a malitiis, ut fructum exhibeat sanctitatis.

r Ostendisti populo tuo dura. Ut te attentius quaereret. Castigas enim omnem filium quem recipis. Ostendisti populo tuo dura, hoc est, tribulationem. Vnde sanctus Paulus dicit: Qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur.

s Potasti nos vino communtionis. Vt confusi in facinoribus, compunctio sit ad te reuertendi. Per vinum, lex populi dei intelligitur, & ipsa compunctio gratia dei est. t Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus, ut liberentur dilecti tui. Praebuisti baptismum: quo abluti, fugeremus a futura ira: per quod non solum peccatores, sed etiam dilecti tui liberantur.

u Saluum fac dextera tua. Christo tuo, q est salus nostra.

x Et exaudi me. Cum te inuocauero. Dextera patris, filius est. Saluum fac. De illis dicit qui saluandi erunt: quando filius tuus mittit me in dexteram tuam in die iudicij. Vnde in alio loco dicit: Dextera domini fecit virtutem.

y Deus locutus est in sancto suo. Pater in deo homine, de quo Gabriel ad Mariam ait: Quod nascetur ex te sanctus, vocabitur filius dei. Velut sanctus Paulus dicit: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

z Latabor & diuidam Sicemam, & conuallē tabernaculorum metibor. Quidam Sicemam Samariam putant: conuallē vero tabernaculorum, hanc habitationem terrenam. Ergo cum venerit dominus in laetitia splendoris aeterni iudicare mundum, diuidet Samariam, ac conuallē tabernaculorum dimetietur. Tūc alia parte ad beatitudinē transferet: alia vero qua iniusta reperiet, cū infidelibus puniet.

a Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei. In Galaad atque Manasse, totum sibi subiectum indicat mundum. In Ephraim vero populi futuri, id est, ecclesiae congregandae speciem signat, propter benedictionem Iacob, quam in eum effudit. Fortitudinem autem ipsam, ecclesiam dicit, cuius factus est caput. Meus est Galaad, meus est Manasses. Vniuersa haec de gentium vocatione dicuntur: quarum diuersae virtutes, sub singulorum nomina interpretatione referendae erunt.

a Iuda

D

Rom. 11. a Hier. 1. b

Gen. 49. a

Apoc. 5. b Gen. 19. g Deut. 23. a

Hier. 1. c

Ibidem.

Heb. 12. b

E

Rem. 5. a

2. Tim. 3. a

Naum. 1. d Rom. 10. c

Esa. 9. a

Psal. 117. e

F

Luc. 1. d

2. Cor. 4. d

Gen. 48. b

A a Iuda rex meus. Quia ex tribu Iuda ortus est Christus. Quia non deficiet princeps de stirpe eius, donec veniat dominus, ut dixit Iacob: Iuda te laudabunt fratres tui: manus tuae in ceruicibus inimicorum tuorum. Tu dominaberis super fratres tuos. Christus intelligitur per Iudam, ut illud: Vicit leo de tribu Iuda.

b Moab olla spei meae. Moab in Genesi maledictionis suscepit opprobrium: qui post decem generationes recipitur in ecclesia dei. Ideoque & olla spei, quasi post conuersionem vrens credulitate peccati. Spes enim dei de peccatoribus haec est, ut decoctis peccatis, conuertantur & viuant. Inde dicit Hieremias propheta: Vidi ollam succisam, & facies eius a facie aquilonis. Et alibi dicit: Ab aquilone exardescet mala, quae sunt super terram, id est, tribulationes veniunt a diabolo super terram, quae est ecclesia, sicut Paulus dicit: Tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem: probatio vero spem: spes vero non confunditur: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis.

c In Idumaeam extendam calciamentum meum. Vtique in regionem Esau, apostolorum pedes dirigendos esse pronuntiat: quia in calciamentis, pedes: in pedibus vero gressus apostolici intelliguntur, iuxta illud: Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Idumaea interpretatur, sanguinea, sive terrena. Ac si dicat: In istos tales extendam calciamentum meum, id est, mea exempla.

d Mihi alienigena subditi sunt. Alienigenae, id est, gentes, subditae sunt ecclesiae. In Allophylis, alienarum gentium prauitates ostendit, quae usque ad aduentum Christi, in ignorantiae tenebris residebant. Nunc autem subdita, id est, humiliter auscultantes prophetiam, quae Christum annuntiat: per fidem suam, lucem vident magnam.

e Quis deducet me in ciuitatem munitam. Christus dominus, qui auertit impietatem ab Iacob, ipse deducet nos in ciuitatem Hierusalem, in qua sancti diuinam circumstant maiestatem. Vel in ciuitatem munitam, hoc est, in ecclesiam: quae munita est per fidem.

f Aut quis deducet me usque in Idumaeam? Ille qui se superius calciamenta extendere repromisit. Ipse enim propheta, id est, praedicationem propheticaam dirigi iubet in eam.

g Nonne tu deus qui repulisti nos? Ut probatos agnosceres. Repulisti propter transgressionem nostram: vel peccatum Adae, hoc est, destruxit idololatriam: vel nostra vitia & peccata.

h Et non egredieris deus in virtutibus nostris. Quia peccatis infirmi sumus.

i Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis. Audiant haec qui spes suas in potentatibus hominum, vel in terrenarum diuitiarum splendoribus ponunt: quia vana est salus hominis, & deus solus, opportunum tribulationibus nostris praestat auxilium.

k In deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos. In ipso sit virtus nostra: in ipso omnis gloria, & ipse ad nihilum rediget tam vitia, quae nos tribulant: quam inimicos, qui nos impugnant, & a spe aeternitatis reuocant conantur.

In finem in hymnis psalmus David. Vocem continet gratulantis prophetae de aeternitatis beatitudine.

Psalmus LX.

E xaudi deus deprecationem meam. Fiducialiter se audiri postulat: quia scit se sanctum.

n Intende orationi meae. Ac si diceret: Vide eam si iusta vel pura sit, ubi tu solus audis & vides in corde, sicut ad Moysen dictum est: Quid clamas ad me? Nunquid voce clamoris dicit? Non: sed voce cordis clamat.

o In finibus terra ad te clamauit: dum anxietur cor meum. Non de extremis terrarum terminis, sed de huius corporis habitaculo quod superindui cupit: & ex intimi cordis dolore clamauit, ut absorbeatur hoc quod mortale est a vita. A finibus, id est, a quatuor partibus mundi, quasi vnus homo clamat. Vel vnus homo, est vna ecclesia. Propter vnitatem dicitur vna. Vnde & in Cantico canticorum dicitur: Vna est columba mea, id est, ecclesia in toto mundo diffusa. Dum anxietur, id est, propter transgressionem aliorum. Vel finem meum, dum nescit homo exitum suum.

p In petra exaltasti me deduxisti me, quia factus es spes mea. In Christo se exaltatum dicit, qui secundum Apostolum, & petra stabilis, & credendum spes nominatur. In petra exaltasti me, hoc est, in temetipso, ut illud: Petra autem erat Christus. Petrus de petra. Vnde dominus dicit: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Et alibi: Veniunt flumina, & flauerunt venti, & intuerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat supra firmam petram, quae est Christus. Deduxisti me, id est, in temetipso: quia tu es dux meus, tu es viator meus. Quia factus es spes mea. Vox ecclesiae ad Christum. Ac si dicat: Quomodo tu resurrexisti immortalis, & nos sic credimus resurgere.

q Turris fortitudinis a facie inimici. Haec enim spes, Christus dominus: turris nobis factus est a facie diaboli, vel nequitiarum eius, ut nos ab eius insidiis munit ac defendat. Sed & deus pater factus est nobis turris fortitudinis: exaltans nos in petra, id est, in Christo suo. Tu Christe turris fortitudinis: qui viciisti diabolus, & dignatus es pati propter nos. Sunt ergo turres infirmitatis, id est, illi qui confidunt in virtute sua, sicut in euangelio dicitur: Si quis vult turrem aedificare, & non prius computat sumptus eius, & reliqua: postea qui viderint, illudent ei dicentes: Hic homo cepit aedificare, & non potuit consummare.

r Inhabitabo in tabernaculo tuo in saecula. In illo vitium, ubi sine fine mansuri deum iugiter contemplantur.

s Protegar in velamento alarum tuarum &c. Dum adhuc commoror in hoc corpore, tua munitur protectione. Protegar, id est, defendar. In velamento alarum. Alae duae, duo testamenta sunt: quibus protegitur ecclesia. Vel sub protectione diuinitatis.

t Dedisti hereditatem timentibus nomen tuum. Id est, in regno caelorum praestitisti eis, ut vitam aeternam hereditent.

u Dies super dies regis. Regi aeterno, id est, Christo domino, dies aeterni sunt, qui quotidie super dies augentur: eo quod claritatem eius nulla discriminet nox.

x Adicies annos eius usque in diem generationis & generationis. Generatio igitur huius regis prima est, qua de deo patre ineffabiliter nascitur. Secunda, qua factus est pater

Exod. 14. d

Cant. 6. e

1. Cor. 10. a

Matth. 16. c

Ibidem 7. d

Luc. 14. f

A principum sacerdotum os resurgente domino oppilatum est, crescente testimonio veritatis. Et nos deprecemur dominum, ut in eius lucem vigilantes, ipsum iugiter sitientes, mereamur eo largiente, bonis operibus adimpleri.

a *In finem psalmus David.*] Psalmus vocē continet prophetæ deum iugiter deprecantis, ut nō solum sua peccata, sed & alia malorum venena ipso protegente possit euadere. Sed & nos intelligere debemus id quod in eo canitur, in credentibus posse impleri.

Psalmus LXIII.

B *Exaudi deus orationē meā cum deprecor: a timore inimici eripe animam meā.*] Credenti deum, multa sunt tentamenta, secundum Apostolum: Omnes, inquit, qui volunt pie viuere in Christo Iesu, persecutionem patiuntur. Vnde intente nos in orationibus vigilare oportet, ut repugnare possim vitiis. A timore inimici, id est, diaboli persecutoris, ut illud: Nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autē non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere in gehennam.

1. Tim. 3. c

Math. 10. c

c *Protexisti me a conuentu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem: quia exaceruunt ut gladiū linguas suas.*] Malignatur iniqui, & acuit linguas suas ut blasphemēt: sed sanctus hic non conturbatur, quia a deo protegitur. A conuentu malignantium, id est, Iudæorum, vel persecutorum. Exaceruunt ut gladium linguas suas. Alio loco dicit: Lingua eorū gladius acutus.

Psal. 56. a

d *Intenderunt arcum suum.*] Doctrinam suam. **e** *Rem amaram.*] Ut doctrinis dolosis decipiant paruulos Christi, siue neophytum in baptismo: siue illum qui adhuc ignorat mysterium doctrinæ cælestis.

f *Subito sagittabunt eum, & non timebunt.*] Cum eum dolose venenosi sagittant. Subito, quasi ex improviso, id est, in excessu. Et non timebunt, hoc est, deum & iudiciū eius. **g** *Firmauerunt sibi sermonem nequā.*] Narrauerunt ut absconderent laqueos: dixerunt, quis videbit eos? Cum se in hac malitia firmant, ut hos deceptionis laqueos huic rudi intendant, non putant hoc deum posse cognoscere, quem nihil occultum latet: qui & nostras quoque animas potens est a sagittis eorum largis pietatis suæ armis defendere.

h *Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutatio.*] Hæretici quoque scrutantur scripturas sanctas: & non spiritualiter tractantes, vanas exinde proferunt quæstiones, quibus nos per iniquitatem & dolum cupiunt illaqueare: sed nil præualentes, ipsi potius a deo scrutati atque exanimati, relictī sunt vacui.

i *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur deus.*] Si cum sapientia dei ad alti cordis intellectum quis accedens ista discriminet, id est, veritatem a falsitate discernat, tūc deus exaltabitur. Qui cum sit altissimus, tamen de eo quando recte sentimus, sublimatur in nobis.

k *Sagitte paruulorum factæ sunt plaga eorum.*] Intelligentes enim ipsi cum viderint hunc paruulum, quem superius

exposuimus, ab hoc persuasione veneno infici: cum eleuauerint vocem suam ut eum corrigant, protinus erunt iniquis verba eorum quasi plaga.

l *Et in firmata est contra eos lingua eorum.*] Nullam capit stabilitatem elocutio eorum: sed dolus eorū reddet eos infirmos.

m *Conturbati sunt omnes qui videbant eos.*] Confusi & conturbati sunt, quia se simili errore implicitos recognoscunt. **n** *Et timuit omnis homo.*] Iudiciū sibi imminere diuinū. **o** *Et annuntiauerunt opera dei, & facta eius intellexerunt.*] Cōpūcti enim corde, intelligūt, annuntiantq; mirabilia dei.

p *Latabitur iustus in domino, & sperabit in eo.*] Sicut impius pro infidelitate sua formidat: ita iustus per spem æternitatis suæ exultat in domino.

q *Et laudabuntur omnes recti corde.*] Quia deū visuri sunt. Beati enim mundo corde: quoniam ipsi deū videbunt. Qui nobis præstare dignetur, ut a sagittis inimicorum liberi, ab arcu falsitatis erepti, mereamur ab eo protegī: qui sanctis omnibus pro spe salutis, gloriam tribuit immortalitatis.

Math. 5. a

r *In finem psalmus David, canticum Hieremias & Ezechiel, & populi de captiuitate.*] Iste psalmus in persona Christi canatur, & de reuersione Babylonis in Hierusalē, & de nostra ad cælestem Hierusalē.

Psalmus LXIII.

t *Decet hymnus deus in Sion, & tibi reddetur votum in Hierusalē.*] Nō theatralibus neque simulacrorū rēplis, sed tibi omnipotens, laus ac votū iugiter est reddēdum in Sion, id est, in ecclesia, tuam gloriā speculari, vel in cælesti Hierusalē dignus commemoraris inhabitator. Reddetur ergo tibi laus, quia deus es: votum, quia redemptor es. **u** *Ad te omnis caro veniet.*] Ac si diceret: Ad te conuertetur omnis homo.

x *Verba iniquorum.*] Dogmata philosophorum, fatuitatesque gentilium. **y** *Præualuerunt super nos.*] Cum te nesciremus, quomodo Hieremias dixit: Vere mendacium & vanitatem locuti sunt patres nostri, & non profuit eis.

z *Et impietatis nostris tu propitiaberis.*] Usque in finem nos fuisset in errore, nisi tu propitius fuisset nostri: qui nos sanguine proprio mercatus es. Sic & Paulus apostolus ait: Qui nos reconciliauit deo patri per crucem. **a** *Beatus quem elegisti & assumpsisti, inhabitabit in atriis tuis.*] Vocat deus omnes: nec vllum spernit, sed pauci sequuntur. Ergo qui se dignum eius electioni præbuerit, cohabitabit ei cū apostolis sanctis in tabernaculis sempiternis.

b *Replebimur in bonis domus tua.*] Id est, ecclesiæ, quæ diuersis munerum spiritualium exuberat bonis. **c** *Sanctum est templum tuum.*] Homo ille in quo plenitudo diuinitatis inhabitat, de quo dicitur ad Mariam: Et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei: cum in ea dominus carnem assumpturus inhabitabit.

Luc. 2. a

a Mirabilo

A *Mirabile in æquitate.*] Quia non credentibus Iudæis, mirabiliter ipse dominus veritatem aperuit. **b** *Exaudi nos deus salutaris noster: spes omnium finium terræ, & in mari longe.*] Prouidens propheta, terræ, maris, ac finium omnium, spem Christum esse annuntiauit. Quod autem se ab eo exaudiri postulat, sic intelligitur, ac si diceret: Iam veni, ut per te saluari merear.

Ioan. 7. b

c *Præparans montes in virtute tua, accinctus potentia.*] Ipse dominus Verbum caro factum est in assumpto homine. Accinctus potentia, celsitudinem mortium diabolicæ dominationis oppressit, & sempiternis ignibus preparauit. Accinctus dei contrahit vestimentum. Non enim possumus expansionem fortitudinis suæ vestem cognoscere. **d** *Qui conturbas profundum maris.*] Sæculi huius profundum iactantiam, prædicatione apostolica commouens. **e** *Sonum fluctuum eius.*] Quis sustinebit? In euerfione enim simulacrorum dant demonia sonum, illicientes paganos ut interimant sanctos. Sed hic sonus, dei potentia oppilatur.

f *Turbabuntur gentes.*] Cum sanctis præualere non poterint.

g *Et timebunt termini terræ a signis tuis.*] A virtute crucis, quæ eis prius stultitia erat: vel ab his mirabilibus compunguntur.

h *Exitus matutini & vespere dele.*] Matutinis vespertinisque hymnis ecclesiæ delectatur deus, per animam fidelem: quæ relicto inanum superstitionum ritu, eum deuote laudauerit. Per mane, lætitia: per vespem, tristitia. **i** *Visitasti terram.*] Visitasti utique terram nostri corporis, assumendo materiam carnis. **k** *Et inebriasti eam.*] Non vino luxuriæ, sed infusione spiritus sancti. **l** *Multiplicasti locupletam.*] Diuersarum opibus gratiarū. **m** *Flumen dei repletum est aquis.*] Denique dicit dominus in euangelio: Qui crediderit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viua. Attende euangelistam: hoc enim dicebat de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes in eum. Nos ergo qui credidimus, iam flumen dei sumus. Repleti aqua, cum baptismo abluimur, & si digni sumus, ut spiritu sancto impleamur. Locupletamur ab eodem spiritualis infusione imbri, cum vitæ perennis fonte repleti, donis spiritualibus irrigamur.

Ioan. 7. f

n *Parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio eius.*] Præparasti, inquam, domine cibum nostrum in communione beati corporis ac sanguinis tui: quod si sagine hauriamus, iudicium mortis effugimus. Tu es enim panis vitæ descendens de cælo, & vitam tribuens mundo.

o *Riuos eius inebrians, multiplicans genimina eius, in stillicidiis eius.*] Riuus enim in nobis a flumine illo, id est, a spiritu sancto emanat, qui nos diuersis gratiarum donis inebriat, ut alij detur sermo sapientiæ, alij propheta, alij curatio, alij interpretatio, vel reliquæ donationes, quas operatur vnus atque idem spiritus, diuidens vnique prout vult. Per quæ donationum genera, multiplicantur ecclesiæ. Quæ primum quidem quasi stillicidia in nobis defluunt, dehinc riuus fiunt. Post hæc multiplicantur in generationibus, ut afferant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricimum.

Math. 13. b

p *Latabitur germinans.*] Terra scilicet lætabitur, cum in ea hic fructus spiritualis exorietur. **q** *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.*] Quia sanctos præmiis, & temetipsum eorum agminibus coronabis. Annū vero acceptabilem, ipsum esse dominum alius propheta

cōmemorat. Benedices coronam anni eius. Circulum & semper in se currentia anni tempora, coronam vocauit. Aut certe quia in passione domini victoria de toto orbe suscepta est.

r *Et campi tui replebuntur vberitate.*] Campi, legis: qui nullum iocunditatis fructū in littera protulerunt, nunc spiritualiter intellecti, fructus euangelici dogmatis vberitate complentur.

s *Pinguet speciosa deserti.*] Ecclesia scilicet, quæ diuina dei gratia fluit.

t *Et exultatione colles accingentur.*] Martyres, siue reliqui sancti: qui immensis a deo præmiis honorati, perpetuis gaudiis accingentur. **u** *Induti sunt arietes ouium.*] Patriarchæ, Propheta, siue Apostoli: qui duces fuerunt ouium gregis ecclesiastici translati a morte in vitam, induuntur immortalitate perpetua.

x *Et valles abundabunt frumento.*] Clamabunt sancti minoris meriti, & coronam non capient: fructibus tamē

æternæ vitæ alentur. **y** *Clamabunt, etenim hymnum dicent.*] Omnes promiscue electi pro diuersorum munerum donis, deo perpetuas concinunt laudes. Quorum ut congregemur meritis, deprecantes oramus, ut iugamur præmiis: ut si non mereamur honorari præmiis vel ornari coronis, saltem veniam consecuti, pœna careamus æterni iudicij. Amen.

z *In finem canticum psalmi resurrectionis.*] Per canticum, intelligentia spiritualis intelligitur. Per psalmum, opus resurrectionis: quia iste psalmus ad resurrectionem Christi pertinet.

Psalmus LXV.

A *Vbilate deo omnis terra: psalmum dicite nomini eius.*] Quod ait, omnis terra: omne humanum genus terrenum esse demonstrat. Cui iugiter iubilationem ad deum oportet emittere, ut a nequitiis spiritualibus eratur. Psalmum dicite nomini eius. Multi laudant, sed non implēt opere.

b *Date gloriam laudi eius.*] Ut sicut ei vocibus iubilatis, ita in eum pro bonis actibus gloriemini, ut videntes homines opera vestra bona, glorificent patrem vestrum qui est in cælis. Vel illud: Non nobis dominus non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

c *Dicite deo, quam terribilia sunt opera tua domine.*] Scilicet ut non creaturam colant, sed creatoris virtutē in his quæ contemplantur, intelligant. Quam terribilia sunt opera tua. Terribile est quod potestis admirari, & non potestis comprehendere, id est, de populo Iudaico electo, & postea reprobato: & gentes primitus condemnatas, & postea electas. Vel qui videntur quasi sancti & reprobati: & de peccatoribus qui videntur quasi reprobati & electi. Occulta sunt iudicia dei: terribilia, id est, timenda.

d *In multitudine virtutis tuæ mentientur sibi inimici tui.*] Quando viderunt in Ægypto virtutes, & signa, & in mari rubro. Mentiti sunt, quando dixerunt: Omnia quæ-

Es. 58. b

E

F

Psal. 113. b

A cunque preceperit nobis dominus, faciemus. Vnde dicit: *Iniquitas merita est sibi: & inimici domini meriti sunt ei.* **a** *Omnis terra adoret te deus, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.* Te adoret, te veneretur: tibi cocinat non creatura, quam eius visibus subiecisti. Hic interponit diapalmam, vt ad nos verba conuertat, dicens: **b** *Venite & videte opera domini: terribilis in consiliis super filios hominum.* Gentes quæ dia in errore phanatico vixerunt, sicut quondam patres nostri ad deum agnoscendum inuitat. Qui terribilibus consiliis humano generi consuluit, vt cognosceret creatoris opera, scirent operum conditorem. Venite & videte opera domini. Venite, credite, videte, intelligite. Vox prædicatorum. *Quam terribilis in consiliis super filios hominum.* Terribilis, hoc est, quomodo vnus reprobat, & alter eligit. Reprobantur Iudæi, & eliguntur gentes: sicut dicit in euangelio: Duo in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Duo molentes, vna assumetur, & alia relinquetur. Duo in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Terribile est, dum de vna massa fuerunt creati, & alij eliguntur, & alij reprobantur. **c** *Qui conuertit mare in aridam: in flumine pertransibunt pede.* Ipsum adorare docet, qui ad transitum Israelis, & mare siccauit, & Iordanis vndas appendit. Sed & ipse dominus dux, hæc quasi pede præterit, populo prosequente. Ergo sicut tunc hæc aqua ipso duce diuisa, populo viam in terram repromissionis aperuerunt: ita nunc nos si baptismum non polluamus per ipsum abluti, præeunte eo, in quo renati sumus, in regionem viuorum ingredimur. Vel pertransibunt pede, sancti prædicatores fortiter ambulauerunt prædicando: quia deus præparat illis viam. Vnde dictum est: Calciate pedes vestros in præparatione euangelij pacis. **d** *Ibi lætabor in idipsum: qui dominatur in virtute sua in æternum.* In idipsum, hoc est, in Christo: quia qui hic fuit humilior, ipse dominatur in æternitate. Sicut enim eius virtutis dominatio nullo clauditur fine: ita nostra lætitia, qua ei conformes efficiemur, perpetuo permanebit. **e** *Oculi eius super gentes respiciunt.* Vt reprobentur Iudæi, & eligantur gentes, vt illud: *Qui finxit oculum, non considerat.* Contemplatione sancta, inspicit populos credituros: nam nullis penitus distinguitur membris. **f** *Qui exasperant, non exultentur in semetipsis.* Iudæi scilicet, dum per fellis amaritudinem in Abrahamæ natiuitate carnali, dei gloriam collocant, semper humiliantur. Interiectio diapalmatis ordinē dictorum immutat, vt a prophetica vaticinatione, ad apostolicam transeat exhortationem. **g** *Benedicite gentes dominum deum nostrum, & audiam facite vocem laudis eius.* Apostoli hæc prædicant, vt ipsum benedicant gentes deum: quem iidem apostoli dicunt suum, obaudiuntque ipsum in quem sunt renati per baptismum. Hinc iterum propheta loquitur. **h** *Qui posuit animam meam ad vitam.* Ne eam perpetua conlumeret mors. Mors occidit mortem, id est, mors

Christi occidit mortem nostram. **i** *Et non dedit in commotionem pedes meos.* Sed stabiliiuit me in prædicationibus quas gentibus intuli. Hinc succedit vox martyrum. **k** *Quoniam probasti nos deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum, & induxisti nos in laqueum: posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines supra capita nostra.* Id est, diabolus, vt super nos erigeretur ad probandum. Vel aliter: Non dixit de angelis neque sanctis, sed de peccatoribus, id est, peccatores fecisti esse super nos, vt nos sustineamus per patientiam. Vt illud: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei. **l** *Transiimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Martyrum hic ostendit victorias, quas in diuersis passionibus meruerunt, & ad vñ eos dicit refrigerium, id est, Christum dominum, per laqueos, per crucis, per verbera, per ignes, estusque, & alia diuersa supplicia (per quæ & holocaustum acceptum effecti sunt) peruenisse. Ignis vorat, aqua absorbet. Ignis, tentatio: aqua, prosperitas. Vel ignem spiritus sancti. Induxisti nos in refrigerium, hoc est, in beatitudinem æternam. **m** *Introibo in domum tuam in holocaustis.* Hic propheta non de se tantum loquitur, sed & de his quos superius memorauit: qui introierunt in domum dei, vt non solum se exhiberent deo hostiam viuam, sed & illos qui eorum exemplo pro nomine domini passi sunt. **n** *Vt reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea.* Quæ vota distinxerunt, nisi vt alios sibi in martyrium copularent? Vel promissum, vt deum laudemus, & confiteamur illum creatorem. **o** *Locutum est os meum in tribulatione mea.* Locuti sunt enim, vt nunquam eos separaret a charitate Christi vlla persecutio. **p** *Holocausta medullata offeram tibi.* Fidē animæ, vel corporis affectum, vel corpus Christi. Ossa interiora carni, & medulla, inferior ossibus. Medullata, hoc est, viscerata cum corpore & anima. **q** *Cum incenso.* Cum acceptabili orationis odore. **r** *Et arietibus.* Apostoli, vel doctores ecclesiarum. **s** *offeram tibi boues.* Qui reiecta contumacia legis, iugo domini seruices suas, quod suauis est, subdiderunt. **t** *Cum hircis.* Qui post peccatum conuersi, fideliter in martyrio persistenterunt. Hic autē omnes domino pro holocaustum pacificum offeruntur, ad quos nunc propheta post diapalmam conuertit sermonem, dicens: **u** *Venite & audite, & narrabo omnes qui timetis deum, quanta fecit anima mea.* Vos qui dominum metuitis, accedite & considerate, qualiter animam meam in beatitudinē constituerit sempiternam: pro eo quod non solum ore postulo, sed etiam in arcanis cordis puri clamaui ad dominum. Ad ipsum ore meo clamaui. Manifestissime declaratur in hoc loco clamorem in scripturis non vocis accipiendum esse, sed cordis. **x** *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus. Propterea*

D
E
F

A pterea exaudiuit me deus meus, & intendit voci deprecationis mee. Vidi enim puritatem mentis meæ: ideo petere præsumpsi. **a** *Benedictus dominus: qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam a me.* Plenus misericordia non amouit deprecationem meam a se: quia quæ iusta erant, postulabam. Nam semper piæ aures eius iustorum precibus patent. Sed nos suppliciter dominum deprecemur, vt aperiat aures suas ad preces nostras: & ipse nos data peccatorum remissione, de presentibus ærumnis eripiat: sibi que holocaustum purum effectos, mactatis vitis, sanctorum agminibus iungat. Amen. **b** *In finem in hymnis psalmus cantici David.* Iste psalmus licet paruus sit, tamen apostolorum prophetarumque continet vocem: qui aut venisse, aut venturum dominum gentibus nuntiauerunt. **c** *Deus miseretur nostri, & benedicat nobis.* Prima deprecationis est, vt misericordiam præbeat deus: deinde benedictionē. Benedictio ergo quæ succedit misericordiam, talis sit, vt compressa dominatione carnali, spiritum faciat triumphare. Non nostri iudex sit, sed misericors. Deus miseretur nostri. Vox apostolorum est, loquentium ad plebem de gentibus congregatam. Creditis quidem ad vocem nostram. Ecce hæc ecclesia congregata est in nomine domini, propterea nos dicimus: Deus miseretur nostri & benedicat nobis. Maledictionem primam in homine, sua benedictione dissoluat. **d** *Illuminet vultum suum super nos.* Non illum tristem videamus in peccatis nostris, sed gaudentem in virtutibus. Non eum sentiamus iudicem, sed patrem. Illuminet vultum suum super nos. Dei facies quæ est? Vtique imaginem eius. Dicit enim & Apostolus, imaginem patris esse filium. Ergo imagine sua nos illuminet, hoc est, imaginem suam filium, illuminet super nos, vt ipse nos illuminet. Lux enim patris, lux filij est. Qui videt patrem, videt & filium. Vbi nulla est distantia inter gloriam & gloriam, vterque est gloria. Precantur hæc apostoli & propheta, vt vultu dei illuminati, fiat prædicatio eorum lumen omnium gentium. **e** *Vt cognoscamus in terra viam tuam, & in omnibus gentibus salutare tuum.* Sic enim inualecat prædicatio nostra, vt via siue salutare tuum, id est, Christus dominus in his qui nunc terrena sapiunt, & in gentilitatis versantur errore, cernatur. Vt cognoscamus in terra viam tuam. Hoc autem petimus, vt illumines vultum tuum, hoc est, imaginem tuam super nos: quæ apud te semper abscondita fuit, & quasi in secreto & tenebris erat mysterium tuorum, secundum illud quod scriptum est: Posuit tenebras latibulum suum. Hoc petimus, vt illumines super nos, vt mysterium quod a generationibus absconditum fuit, iuxta Apostolum, reueletur in nobis. Hoc autem totum quare poscimus, quare desideramus? Nisi illuminaueris imaginem tuam super nos, viam tuam, & scietiam tuam nosse non possumus, vt maiestatem tuam, quæ in cælis nota est, notam habeamus & in terra. Vt cognoscamus in terra viam tuam. Ego sum, inquit, via, vita, & veritas. Vt cognoscamus in terra viam tuam. In terra cognoscamus: Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra, vt quem angeli adorant in cælis, homines quoque adorent in terra. Sed dicet aliquis: quia nota erat via dei: Notus enim in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius. Notus erat deus: sed dei via non erat nota in Iudæa. Quoniam ergo via dei patris non erat nota in Iudæis, propterea

nunc dicit: In omnibus gentibus salutare tuum. Non in vno populo, sed in cunctis gentibus. In omnibus gentibus salutare tuum. Vbi nos habemus in Latino, salutare: in Hebræo, Iesus dicitur. Denique & angelus hoc loquitur: Et vocabis nomen eius Iesum. Hic enim saluabit populum suum. In omnibus gentibus salutare tuum. Ecce completum est, quod apostoli deprecari sunt: In omnibus gentibus notum est salutare eius. Quocumque humanus sermo esse potest, ibi Iesus resonat. **f** *Confiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes.* Confiteantur tibi populi, Iudæorum? Non: sed populi omnes confiteantur. Quomodo omnes gentes, sic & omnes populi. Confiteantur tibi populi deus. Quid confiteantur? Vtique peccata sua: vel certe confiteantur imaginem tuam esse in te. In filio te confiteantur: in illo te videant, in illo te adorent. **g** *Latentur & exultent gentes.* Quoniam de captiuitate diaboli liberatae sunt: quoniam quæ ante incuruabantur ad adoranda idola, ligna, & lapides, nunc erecto vultu cælos respiciunt. **h** *Quoniam iudicas populos in æquitate.* Vbiunque æquitas est atque iudicium: ibi non lætitia, sed formido est peccatorum. Et quomodo dixit: Deus miseretur nostri, & benedicat nobis: & nunc dicit: Latentur & exultent gentes: quoniam iudicas populos in æquitate? Videtur sibi esse contrarius. Si enim misericordia indigent, quomodo latentur & exultant: quoniam iudicas populos in æquitate. Vbiunque enim misericordia est, ibi non est iudicium: vbi autem iudicium est & æquitas iudicij, ibi procul est misericordia. Sed iste sensus est: Latentur & exultent gentes. Quare latentur? Quoniam iudicas populos in æquitate: quoniam nequaquam accipis personam vnus gentis, sed omnium deus es. Non tibi soli Iudæi placent: sed omnis mundus tuus est. Dicat aliquis: Vim facis scripturæ, non hoc sensu dixit. Interpretetur seipsa scriptura, quæ loquitur: Quoniam iudicas populos in æquitate. Quos populos & gentes in terra dirigit? Gentes quæ ante non recto pede gradiebantur, fecisti eas vt ambularent in viam tuam. Vt cognosceremus in terra viam tuam, vt ambularem in via, non in inuis, & per vnā viam veniremus ad te, de quo nascitur via. Nō enim imus ad patrem, nisi per filium. Dicat aliquis: Arianorum dogma est. Ergo per filium venit ad patrem. Ergo hoc dico: quoniam per imaginem imus ad faciem, & in lumine videmus lumen: in filio videmus patrem. Mysterium & dispensatio est quæ loquitur. Ceterum si quis putat esse blasphemum: quoniam viam diximus esse filium, & per viam imus quasi ad deum, videamus hæc ipsa via quid dicat: Nemo venit ad me, nisi pater meus adduxerit eum ad me. Quomodo ergo filius ducit ad patrem: sic & pater ducit ad filium. Hæc humana verba sunt. Ceterum & filius ducit ad patrem, & pater ducit ad filium: & vna natura, & vna substantia est. **i** *Confiteantur tibi populi deus.* Iam supra dixerat, & in isto paruulo psalmo, hos duos versiculos iterum repetit. Dixerat enim supra: Confiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes: Latentur & exultent gentes, & cætera: & nunc rursus repetit hos versiculos, quasi apostoli præcinent cunctis gentibus. Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea, dicat nunc Israel: Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea. Videte quomodo illi præcinnunt, & omnium gentium turba respondet. Sic & nunc dicentibus illis in principio: Confiteantur tibi populi

D
E
F

Act. 14.

Rom. 8.f

Psal. 17. b

1. Cor. 2. b

Ioan. 14. a

Matt. 6. b

Psal. 75. a

Matth. 11.

Ioan. 6. e

Psal. 128.

A omnes, & præcipientibus apostolis, & dicentibus: Con-
fiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi om-
nes: quoniam illos vident reticescere, propterea idipsum
iterant & dicunt: Confiteantur tibi populi deus: confi-
teantur tibi populi omnes. Sæmel diximus, non audistis:
iterum dicimus, vt canatis.

Hoc autem totum, quare di-
ximus, & semel, & secundo,
vt confiteantur populi deo?
Quare hoc dicimus: quare
hoc præcipimus? Quoniam
iudicas populos in æquita-
te. Iudæos, qui præ nimietate
malitiæ, populi accipiuntur,
iuxta illud: Populi medi-
tati sunt inania. Et gentes
in terra dirigit. Diriget eas
in via vite, data peccatorum
remissione. Cum dicit, om-
nes: non solum pro gætium

populi omnes: ^a terra dedit fructum suum.
^b Benedicat nos deus deus noster, benedi-
cat nos deus: ^c & metuant eum omnes fines
terræ.

^d In finem psalmus cantici Dauid.

Psalmus LXVII.

^e **E**xurgat deus, & dissipentur inimici eius:
^f & fugiant qui oderunt eum a facie eius.
^g Sicut deficit fumus, deficiant: ^h sicut fluit
cera a facie ignis, ⁱ sic pereant peccatores a
facie dei. ^k Et iusti epulentur, ^l & exultent in

illi bona. Illi vero vermes
corporis, præparabant ei cæ-
li coronam. Ante quam ten-
taretur, deus ei nunquam lo-
cutus fuerat: postquam au-
tem tentatus est, venit ad eum
deus, & familiariter loqui-
tur, quasi amicus cum ami-
co suo. Veniat plagæ, veniat
omnia pænarum genera: dū
post plagas, Christus aduen-
iat. Egressi sumus de psal-
mo, sed non inutiliter, quia
dixeramus: Et metuant eum
omnes fines terræ; & dixerā-

mus: quoniā metuere paruulorum est: cæterum diligere,
perfectorum; & dixeramus ad hoc comprobādum de A-
postolo: Diligētibus autem dominum, omnia cooperan-
tur in bonū. Et timeant eum omnes fines terræ. Nequa-
quam sola Iudæa, sed omnes fines terræ. Secundum Tro-
pologiam autē, omnes fines terræ, non medietas terræ:
Nō illi qui in terra sunt media, sed qui in fine terræ sunt:
qui relinquunt terram, & ad cælos ire festinant. Hoc igitur
quod apostoli dixerunt in principio, nos dicamus in
fine. Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illumi-
net vultum suum super nos, & misereatur nostri, & notā
faciet in terra viam suam. Cum manifestus in claritate ve-
nerit Christus, tunc omnibus notum faciet, cur tāta car-
nis humilitate descenderit. Terra dedit fructum suum:
Maria genuit Saluatorem.

^d *In finem psalmus cantici Dauid.* Psalmus, opera: canti-
cum, intelligentia mentis spiritualis. Sexagesimussepti-
mus psalmus, si intelligatur spiritualiter, refertus legis
euangeliorumque reperitur sacramentis, qui sic inchoat
ex voce prophetica.

Psalmus LXVII.

^e **E**xurgat deus, & dissipentur inimici eius.] Et specialiter
de ipso domino, vt resurgat a mortuis: & disperdat ini-
micos suos, hoc est, diabolum & exercitum eius, aut Iu-
dæos. Generaliter autem, quando in tribulatione fumus
& angustia, & dicimus: Exurge, vt quid dormitas domi-
ne? Exurge & adiuua nos. Quomodo & apostoli in nauicula
excitant dominum dormientem, dicētes: Magister, salua nos, perimus.

^f *Et fugiant qui oderunt eum a facie eius.* Non dixit, per-
eant, sed fugiant: quia peccatores in conspectu dei non
possunt stare. Præuidens propheta orat, vt eo exurgente,
diabolicæ dominationes effugiant: quia & nunc indu-
bitanter credendum est, quod ad inuocationem eius nomi-
nis stare non possint.

^g *Sicut deficit fumus, deficiant.* Non vt in nihilum redi-
gantur, sed vt quiescant a peccatis suis.

^h *Sicut fluit cera a facie ignis.* Sicut cera soluitur, & nō
perdit naturam suam, sed mollescit: sic & isti non pereāt,
sed deponant malitiam suam: & sic conuertantur ad pæ-
nitentiam, & saluentur.

ⁱ *Sic pereant peccatores a facie dei.* Quia peccatores non
sunt digni videre deum.

^k *Et iusti epulentur.* Qui permanent in sua iustitia, qui
vitia non habent, delectentur in domino. Vel aliter: Pæ-
na eos iudicij prosequatur, vt quasi fumi tenuitas defi-
ciant: & vt cera ante ignis faciem dissoluantur, epulanti-
bus sanctis in cælestibus bonis.

^l *Exultent in conspectu dei.* Grandis fiducia est, exultare
in conspectu domini. Sicut dispensator creditam sibi a
domino substantiam, si male tractauerit & perdidit, timet
domini præsentiam: ita & qui bene dispensauerit,
exultat

D Rom. 8.

Psalm. 2. d

Gen. 3. d

Cant. 2. d

Ioh. 12. d

1. Ioh. 4. d

Rom. 8. c

Iob 2. b

Iob 1. d

193

A exultat in domini præsentia. Exultent in conspectu dei,
& delectentur in lætitia, non solum de vindicta, sed etiā
de beatitudine sempiterna.

^a *Cantate deo, psalmum dicite nomini eius.* Cântare in theo-
ria semper significat scriptura, hoc est, considerare my-
steria, & sensum diuinæ scri-
pturæ. Psallere autem in bo-
no opere significat scriptu-
ra: verbi gratia, vt auditus
suum opus præstet. Simili-
ter & os, & oculi, & manus,
& omnia membra, si con-
sentiant, & ita percutiant
psalteriū in virtutibus. Lar-
gitori lætitiæ sempiternæ can-
nere: eumque vocibus ho-
norate.

^b *Iter facite ei qui ascendit su-
per occasum: dominus nomen est
illi.* Docet vt cōpressis pec-
cati tumoribus, planam ei
in cordibus nostris viam per
iustitiam præparemus, qui
super occasum mortis ascē-
dens, victor remeavit ex in-
feris. Si non nobis occidat
sol iniquitatis, non potest
nobis oriri sol iustitiæ, cuius
sanitas in alis est.

^c *Exultate in conspectu eius.* In
eius enim nos conspecti-
bus gaudere oportet, & nō
in huius sæculi illecebris delectari.
^d *Turbabuntur a facie eius patres orphanorum, & iudices vi-
duarum.* Illi qui se nunc tutores,
& iudices dicunt, & hac occasione
decipiunt res inopum, confundētur,
cum respicere cœperit altissimus.

^e *Deus in loco sancto suo.* In anima fidei.
Semper deus in sanctis suis habitat.
Vbicunque sanctitas est, ibi habi-
taculum dei est.

^f *Deus qui inhabitare facit vnus moris in domo.* In eccle-
sia, in qua fideliter consistentibus spiritum charitatis in-
fundit, qui vnus moris sunt, & nō mutantur. Siquidem
iustus non mutatur: quia semel iudicauit in iustitia per-
manere. Peccator autem mutatur. Insuper enim sicut
luna mutatur. In Hebræo autem habet: Dominus inha-
bitare facit monachos in domo, id est, in quibus non ha-
bitat peccatum.

^g *Qui educit vincetos in fortitudine.* Ipse deus sua virtute
educit eos, qui ligati sunt a diabolo in peccatis: sicut illa
mulier in euangelio, quæ ligata fuerat decem & octo an-
nis a diabolo.

^h *Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.* Deus
natura dulcis est. Qui autem ad amaritudinem cum ad-
ducunt, peccatores sunt, & faciunt sibi amarum deum.
Non naturam suam mutant, sed ipsi sibi peccatores faci-
unt amarum deum. Qui habitant in sepulcris. Alligatum
habens infra domum suam fortem, id est, diabolum:
eos qui peccatis vinceti tenebantur, absoluit, & illos qui
idolis dediti, deum irritauerant, & tanquam in sepulcris
iacebant mortui, liberauit: sicut illud in euangelio: Væ
vobis scribæ, & pharisæi: quoniam similes estis sepulcris
dealbatis. Sicut sanctus, templum dei est: sic sepulcrum
sibi efficitur peccator.

ⁱ *Deus cum egredere in conspectu populi tui.* Hoc secun-
dum historiam, quādo deus antecedebat populum suum
egredientem de Ægypto.

^k *Cum pertransires in deserto.* Deus non immoratur in
deserto, sed pertransit.

^l *Terra mota est, etenim cæli distillauerunt a facie dei Sinai.* Cæli
distillauerunt, hoc est, manna. Sinai interpretatur,
tentatio. Ergo deus in eis habitat, qui tentantur, & supe-
rant. In eis autem qui in delictis sunt, non inhabitat. Ete-
Tomus septimus.

nim cæli distillauerunt a facie dei Sinai, a facie dei Israel. **D**
Vnum noui veterisque testamenti hic designat auctore.
Nam qui coram Israelitico populo in deserto præcessit,
ipse in euangelis deserta gentium visitauit. Et per quem
tunc in Sina huic generationi manna defluxit: ipse Chri-
stianæ gæti corporis sangui-
nisque sui manna in ecclesia
subministrat.

^m *Pluuiam voluntariam segre-
gabis deus hereditati tuæ.* Præ-
dicationem sanctā, quæ per
apostolos in corda hominū
profusa irrigatione descen-
dit. Vel de lege dicit, quæ
data est per Moysen.

ⁿ *Etenim infirmata est.* Vel
cum Paulus iudicium mor-
tis in se habuit: vel cum Pe-
trus dominum ter negauit:
sive cum reliqui apostoli, re-
lictō in passione domino fu-
gerūt. Infirmata est lex: quo-
niam nemo potuit implere
eam, nisi dominus qui dixit:
Nō veni soluere legem, sed
adimplere. Et secundum A-
postolū: impossibilitatem e-
nim legis in quo infirmaba-
tur, deus filium suum misit:
factum ex muliere, factum
sub lege, vt eos qui sub legē
erant, redimeret.

^o *Tu vero perfecisti eam: animalia tua habitabunt in ea.* Re-
surrectio enim tua quod titubabat auertens, ita hanc præ-
dicationem ad perfectum duxit, vt in ea gætes quæ prius
tanquam irrationabilia habebantur animalia, commo-
rarentur. Animalia tua habitabunt in ea, hoc est, in hæ-
reditate. Animalia autem dixit eos, qui in deo viuūt, hoc
est, sanctos. Vel aliter: Pluuiam voluntariam segregabis,
Pluuiam voluntariam aut præcepta, aut manna debemus
accipere. Et infirmata est, tu vero perfecisti eam. Lex quæ
per transgressionem Iudæorum fuerat infirmata, euangeli-
j gratia veniente completa est.

^p *Parasti in dulcedine tua pauperi deus: dominus dabit verbum
euangelij tuis virtute multa.* In Hebræo habet: Quæ eu-
angelizantur, hoc est, mulieribus, quæ euangelizabant
apostolis, vbi dicitur: Euntes dicite fratribus meis, & cæ-
tera. Aut animas significat, quæ crediderunt in Christo.
Secundū Septuaginta autē interpretes, ad apostolos dicitur:
quia dominus dedit eis virtutem prædicandi euange-
lium. Hæc dulcedo pluuiæ, quæ mellis ac faui sapore vin-
citur in pauperibus, id est, in sanctis dei defluxit: quæ ab
ore apostolorum iubere deo cum multa virtute processit.

^q *Rex virtutum dilecti dilecti.* Virtutes dilecti dei, id est,
Christi, apostoli sunt. Dominus ergo qui est rex virtutū
dilecti, dabit euangelizantibus virtutē multam in prædi-
cando, vt ecclesiæ deuictis hostibus, Iudæis, siue dæmo-
nibus, spolia partiatur. Pulchritudo domus, ecclesia est,
cuius diuersa referuntur spolia, id est, cum credentes di-
uisi ab idolis, diuersos ministeriorum gradus in ea sortiti
sunt, distribuent ipso dilecto patris, & cooperante para-
ceto. Rex virtutum dilecti. Rex, pater: virtutum, hoc est,
sanctorum. Dilecti, filij. Ecce filius meus dilectus, ipsum
audite. Dilecti. Si quis aliquem diligit, semper in ore eū
habet. Ergo spiritus sanctus propter amorem, quem habet
in filium, frequenter eius meminit.

^r *Et speciei domus disidere spolia.* Ipsi apostoli diuidunt
in ecclesiis spolia, quæ acceperunt de idolis.

^s *Si dormiatis inter medios clericos, penna columba deargentata,
& posteriora dorsus eius in pallore auri.* Cum duobus credide-
ris testamentis, inuenies in vtroque spiritum sanctum. Et
licet sit pulchritudo etiam iuxta litteram scire quæ legas:
tamen vis decoris omnis in sensu est. Exterior itaque ver-

Malac. 4. a

Eccles. 27. b

Psalm. 43. d

Matth. 8. c

Luc. 13. b

Matth. 27. c

Matth. 5. b
Gal. 4. a

Matth. 28. c

F

Matth. 17. a

A borunt ornatus in argenti nomine demonstratur, occultiora vero mysteria in reconditis auri muneribus continentur. Si dormiatis inter medios clericos, hoc est, si quiescat inter nouum & uetus testamentum, inuenietis in duobus testamentis gratiam spiritus sancti. Cleri dicuntur singuli libri, hoc est, Genesis, Exodus, Iudicum, Evangelia, Apostolus. Penna columbae deargentatae. Deargentatae, clarum uerbum significat diuinae scripturae. Et posteriora dorsum eius in pallore auri, hoc est, in interioribus, spiritualiter mysteria intelliguntur. Si uis que ad consummationem uitae praesentis, quae saepe somnus accipitur, inter duo testamenta, id est, nouum uetusque, testamentum quiescat, inuenietis in his spiritum sanctum: cuius pennae in praedicatoribus deargentatae, pro eloqui pulchritudine resplendet. In posteriora uero, quae scapulae dicuntur, eo quod pectus operiant, bonae conscientiae fructus ostenditur: quae post peractum euangelium in auri specie, id est, in honore regio commutatur.

B *a. Dum discernit caelestis reges super eam niue dealbabitur in selmon.* Reges dixit sanctos, qui regnant suis passionibus. Isti ergo sancti diuiduntur in ecclesiis: sicut Paulus in gentibus, Petrus in circuncisione. Caelestis dominus, separatos hos ab idololatriis, quos superius diximus, constituit in illius domus pulchritudine reges. Sed prius niue dealbabitur in Selmon. Hoc est quod dicit, licet sancti sint: sed tamen in isto saeculo sunt quasi umbra, ex parte cognoscentes. Selmon, umbra interpretatur. Cum igitur rex caelestis Christus in ecclesia sua caeperit apostolos & principes constituere atque diuidere: non habebunt plenam lucem, sed partem aliquam scientiae: quia nunc ex parte videmus, & ex parte prophetamus.

C *b. Mons dei, mons pinguis, mons coagulatus, mons pinguis.* Iste est mons ad quem, & in Elai, & in Michea, ut ascenderes pergant, se inuicem cohortantur. Quod autem ait, coagulatus: apostoli congruit uerbis, qui ait: Lac uobis potum dedi, non escam. Vel mons, qui in Ezechiele uulnerat principem Tyri. Montem autem dicit ipsum dominum. *c. Ut quid suspicamini montes coagulatos.* Hoc ad Iudaeos dicit, qui existimant Moysen, & prophetas similes esse Saluatori. *d. Mons in quo complacuit deo habitare in eo.* Sensus iste est: Non debetis existimare plures esse ecclesias, quae habeant uera doctrinarum, & possint credentes scientiae lacte nutrire. Vna est ecclesia, & vnus Christus sponsus ecclesiae. In nullo enim alio inhabitabit iugiter spiritus sanctus, nisi in Saluatore, Ioanne dicente: In quem uideris spiritum descendentem, & manentem in eo: ipse est qui excisus sine manibus, impleuit latitudinem omnis terrae, id est, dominicum hominem. *e. Etenim dominus habitabit in finem.* In corpore, quod accepit de sancta Maria: quia cum eo est euectus in caelum. *f. Currus dei decem millibus multiplex.* Hyperbolice dicit administratores potestates & sanctas, quia innumerabiles sunt, sicut dixit in Daniele: Mille millia ministrabant illi, & decies centena millia assistebant ei. Et in Ezechiele describitur, Cherubim quattuor pennarum, in quattuor angulis habere quattuor personas, cuius auriga deus est. Cherubim autem interpretatur, scientiae multitudo. Significat autem persona leonis, regalem, hoc est, regnare passionibus: persona hominis, rationabilem: persona uittuli, in opere: persona aquilae, in contemplatione, hoc

est, in theoria: quae nos exaltat in uirtutibus. Simul autem ut dicamus, Thronus dei in sanctis est. Decem millibus multiplex. Multa enim millia currum saecularium, deuiserunt euangelizantes Christum in uniuerso mundo.

g. Millia latantium dominum in illis. Ministeria diuina hic esse indicat. *h. In Sinai in sancto.* Hoc est, in sanctis est deus quando tentantur, & post tentationem sequitur sanctitas. Impossibile est enim aliquem (licet sanctus sit) sine tentatione transire in hoc saeculo, secundum Iob: Tentatio est uita hominis super terram. *i. Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem.* Ascendisti in caelos: captiuasti nos, qui captiui tenebamur a diabolo. Qui quondam in Sinai descendens, populo legem distribuit: ipse nunc in sancto, id est, in assumpto homine (de quo angelus ad Mariam: Quod nascetur ex te, sanctum uocabitur) caelorum excelsa conscendens, eos qui in captiuitate diaboli tenebantur, absoluit: ac post se tanquam captiuos deductos aeternae uitae restituit. Sic & carnem assumptam, quasi captiuam euexit ad sydera. *k. Accepisti dona in hominibus.* Bene dixit, accepisti. A patre accepit: accepit ut homo: dat, ut deus: & quod accepit, hominibus accepit ut det. Ipse enim plenus est, & nihil indiget. Dedit dona spiritualium gratiarum hominibus, qui per fidem ad eum deinceps accesserunt. *l. Etenim non credentes inhabitare dominum deum.* Et his hominibus, id est, ex gentibus populo largitus est Christus: qui non credebant deum inhabitare posse mortalibus: & hos saluasti, qui non credebant, quod possibile est deum habitare in hominibus, hoc est, Saluatorem accipere carnem. Vel etiam eis ministravit bona, qui erant sine spe, quod in ecclesia eius inhabitare possint. *m. Benedictus dominus die quotidie.* Qui proficit, quotidie potest benedicere deum. Quid enim mihi prodest, si heri benedixi, & hodie non possum benedicere? Et pro superioribus beneficiis: & quod nunc nobis ad se uenienti planum praeparat iter, assidue est benedicendus. *n. Prosperum iter faciet nobis deus salutarium nostrorum.* Quia ab ipso saluamur. Prosperum iter faciet nobis deus salutarium nostrorum. Securus esto peccator: noli dubitare quod quotidie possis benedicere deum. Ecce enim dicit: Prosperum iter faciet nobis deus. Ergo deus adiuuat nos, & cooperatur nobis. Salutarium nostrorum, Bene dixit pluraliter, salutarium: quod quanta peccata commisimus, tot & salutes habemus. Diapsalma in Hebraeo habet *וַיְהִי* sela: hoc est, semper & iugiter. Ergo deus semper nos adiuuat.

o. Deus noster. Quia praeter ipsum alium nescimus. *p. Deus saluus facienti, & domini domini exitus mortis.* Praesto est enim ut saluos faciat peruenientes: quia pro redemptione nostra natus & passus est. Et domini domini est exitus mortis: quia prior mortis exitum patefecit, dicente Apostolo: Factus est, inquit, primogenitus mortuorum: quoniam ipse resurrexit a mortuis, & nos simul fecit resurgere. Aliter. Diabolus introitus est mortis: dominus uero educit. *q. Veruntamen deus confringet capita inimicorum suorum.* Ab exitibus mortis egressus confregit capita diaboli, & omnes uirtutes eius. Tu confregisti capita draconis in aqua. Quot peccata sunt, tot capita habet diabolus: Principatus & potestates, quae tanquam caput cunctis eminebat, hoc

Ioan. 7. 4

Ioan. 19.

E Luc. 2. 4

Es. 63. 4 Ibi. 53. 4

Ioan. 19.

Mat. 27. e

Colos. 1. 1 Apoc. 1. 1

Exo. 15. 4

A hoc est, diabolicas dominationes. *a. Vericem capilli perambulantium in delictis suis.* Summitatem extollentiae eorum qui penitentiam negligentes, perdurant in peccatis. Intantum enim confringitur caput eius, ut non remaneat in eo aliqua uirtus qua stimulet peccates. Summitum capitis, capillus est: & capilli, vertex. Ergo hoc dicit quod nec minimum remaneat in diabolo, quod non frangatur. *b. Dixit dominus ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris. Ut intingat pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Basan, confusio interpretatur. De confusione igitur nos conuertit deus. Hoc autem ideo, quia crucem sustinuit, & pes eius proprio cruore perfusus est, clamantibus contra eum Iudaeis atque dicentibus: Crucifige, crucifige eum. Qui Iudaei stimulari fuerunt ab inimicis Christi: hoc est, a demonibus. Ut autem hoc totum fieret, ipsius Saluatoris uoluntas fuit, qui haec passus est fieri. Vel de confusione huius saeculi conuertam humanum genus: hoc est, per passionem meam & crucem, quam isti putant stultitiam & confusionem. Conuertam Basan, populum meum. Conuertam in profundum maris, id est, de profundis uitae & peccatis saeculi istius: de commotione & fluctibus conuertam populum meum. Ut intingat pes tuus in sanguine. Quoniam pes ipsius intinctus est in sanguine suo. Torcular calcaui solus, & de gentibus uir non fuit mecum. Et iterum: Quis est iste qui ascendit ex Edom: fuluida uestimeta eius ex Bofor. Edom interpretatur sanguis: Bofor caro. Ipsum dominum nostrum significat crucifixum. *c. Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Canes dicit ipsos Iudaeos, ut superius. Qui clamauerunt, crucifige, crucifige talem: non habemus regem nisi Caesarem. Ex inimicis autem submissi a demonibus negare Saluatorem, & blasphemare eum. Aliter. Quoniam ipse tua uoluntate uenisti & passus es: & tua uoluntate crucifixus es a Iudaeis. Tinctus est enim pes domini in sanguine, cum caro assumpta, in qua diuinitas latebat, lancea uerberatur. Ab ipso igitur sanguine & eorum lingua tincta est, qui dixerunt: En sanguis eius super nos, & super filios nostros. Sed post gloriosum dominicae ascensionis triumphum, ultione dominica, & hostium pes in eorum sanguine tinctus est, & canina scilicet inimicorum rabies ab eo est facta.

B *d. Viderunt ingressus tuos deus, ingressus dei mei, regis mei, qui est in sancto.* O quam admirabiliter in hoc psalmo uetus testamentum cum euangeliorum dictis concordat. Vifa sunt enim itinera Christi in ingressu maris rubri: uifa sunt & in euangelis ipsius regis nostri: cum in sancto homine eleuatus, calis inuectus est. *e. Praeuenere principes coniuncti psallentibus in medio iuuenularum tympanistrarum.* Et quidem in illo maris transitu praueuerunt principes, id est, prius egressi sunt uel Moyses, uel reliqui seniores, & coniuncti sunt iuuenulis caelesti itinere. Praeuenere principes angelorum sanctorum animas, qui laudes domini mortificato corpore concinebant, dicentes: Tollite portas principes uestras: quia iam redit triumphator inferni. Ideo autem tympanistrarum: quoniam mortuum est corpus ipsorum peccato. Et Maria soror Moysi & Aaron tenens tympanum in Exodo, antecedeat psallentes, & dicebat: Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est. Aliter. Praeuenere

C principes iuncti psallentibus in medio iuuenularum tympanistrarum. Apostoli cum ecclesiis, iuncto pariter praecesserunt gradu. Bene eos praueuisse testatur: quia principes fidei de Iudaeis sunt. *f. In ecclesiis benedicite dominum.* Manifestius est loquutus, quas supra dixerit tympanistras. *g. Dominum de fontibus Israel.* Quia salus ex Iudaeis est, & inde prima ecclesia. Ex aduibratione enim legis, ecclesiae doctrina praesedit: in qua nunc dominus, qui ex Israelitica stirpis propagine carnem suscepit, benedicitur. *h. Ibi Benjamin.* Paulus apostolus qui ex tribu Benjamin descendit. Ibi, in ecclesia. *i. Adolescentulus.* Nonissimus omnium apostolorum, *k. In mentis excessu.* Quem pertulit in Damascum cum iret. *l. Principes Iuda duces eorum.* Apostoli sunt principes Iuda: hoc est domini, quemadmodum dicit Iacob: Iuda te

laudabunt fratres tui. *m. Principes Zabulon & principes Neptalim.* Zabulon interpretatur fluxus uentis. Neptalim latitudo. Quando liberati fuerimus de passione libidinis, hoc est illius fluxus: tunc incipimus latitudines uirtutum. Vel aliter. Principes Zabulon & principes Neptalim. Petrus & Andream apostolorum principes monstrat, qui in crassitudine tenebrarum illius lucem magnam annunciantes, doctores sunt euangelij constituti, iuxta illud: Terra Zabulon & terra Neptalim: uia maris trans Iordanem Galilae gentium, populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. *n. Manda deus uirtuti tuae.* Christo tuo. *o. Confirma hoc deus quod operatus es in nobis.* Ut donum baptismi quod contulit, spiritus sancti infusione confirmet. Confirma hoc deus quod operatus es in nobis: hoc est, salutare quod donasti nobis per tuam passionem confirmata, & da auxilium: quoniam homines sumus, & non possumus incedere in uirtutibus, si non adepti fuerimus auxilium tuum. *p. A templo tuo quod est in Hierusalem, tibi offerent reges munera.* Reges dicit qui regnant sibi metipsis, secundum quod scriptum est: Cor regis in manu dei. Ipsi offerent deo munera. Uirtutes sanctorum, munera sunt dei. Vel a templo illo corporali, quod bene uidentem sanctum fecerunt. Reges in quibus peccatum ultra non regnat, offerent in caelesti Hierusalem, quae est primitiuorum ecclesia, munera regi aeterno: scilicet seipsum offerentes hostiam uiuam, placentem deo in conspectu omnium angelorum. *q. Increpa bestias calami.* Bestiae calami, demones sunt, fragilis in firmaque uirtutis. Vel haeretici sunt, qui tractant & scribunt contra te ut decipiant nos. Oportet enim & haereses esse in nobis. Ferae enim dicuntur ab eo quod capiunt animas, & interficiunt. Vel increpa feras arundinis, Iudaeorum beluina superbia. *r. Congregatio taurorum in uaccis populorum.* Ipsos haeticos significat: quia neminem possunt decipere nisi simpliciores, & paruos: hoc est, uaccas minores. Taurus enim non possunt decipere, hoc est, magnos. *s. Ut excludant eos qui probati sunt argento.* Et propterea simpliciores decipiunt: hoc est, multitudinem, ut ueniant usque ad sanctos, & excludant eos de regno caelorum. Vel in tauris, duces Iudaeorum, qui persecutionem in dominum, uel in sanctos eius intulerunt, indicat, ut illud: Tauri pingues obsederunt me. In uaccis uero stultas populi se-

cludant *Gen. 49. 11* *Es. 9. 4* *Pro. 12. 4* *Rom. 12. 4* *Pf. 21. 4*

Es. 2. 4 Mich. 4. 4

1. Cor. 3. 4 Ezech. 26. 6

Ioan. 1. 6

Dan. 7. 6

Ezech. 1. 6 10.

A quentis animas demonstrat. Quod ibi ostenditur, cum vaccas aureas in Samaria sub Hieroboam adorauit. Ergo consilium eorum, quod habent vt sanctos de via iustitiæ retrahât, in eorum animabus requiescat, iuxta illud: Gladius eorum intret in cor ipsorum; vt hi non excludantur a regno dei, qui per multas tribulationes tanquam argenti probati, inuicti sunt iusti. Tale consilium præuidebat Iacob cum diceret: In consilio eorum nõ introeat anima mea.

a Dissipantes que bella volunt. Hæreticos vel Iudæos, qui plerunque contra ecclesiam certamina parant. b Venient legati ex Aegypto: Aethiopia præueniet manus eius deo. In tribulationibus mundi ac erroribus idololatriæ positi: vel qui peccatis nigri siue tenebrosi sunt, credentes quod Christus dominus ipse est deus filius dei: offerunt ei munera, id est, mentes puras, auro argenteque lucidiores: Quia vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia.

c Regna terræ cantate deo, psallite domino. Vos utique qui prius terrenum regnum diligentes ignorabatis deum: nunc euictio carnali liuore, cælestia regna penetratis. d Psallite deo qui ascendit super celos cæli ad orientem. Illi utique qui quondam mortis occasu ascenderat in crucem, inuectus est nunc super sidera: victorque mortis resideret gloriosus. Ad orientem autè vsq; siue quia ipse oriens fit dictus: siue quia per eum omnes orientur ad vitam. e Ecce dabit voci sue vocem virtutis sue. Vocis domini tunc dabitur vox virtutis, cum quod præcipit efficitur quã mortui cum audierint, resurgunt.

f Date gloriam deo super Israel. Magis deum quam carnalem Israel honorate. Aliter. Non labiis vt Israel, sed corde honorate deum. g Magnificencia eius & virtus eius in nubibus. In apostolis & prophetis. Vnde dicit: Mandauit nubibus meis, ne pluuant super Israel imbrem. h Mirabilis deus in sanctis suis. In hoc mirabilis est deus quoniam ita dilexit humanum genus, vt signa faciat in sanctis suis. In istis magis mirabilis est deus quam in cæteris creaturis, quod eos post multas tribulationes euexit in sublimitatem cælorum.

i Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi sue. Ad tolerandas passiones mundanas vel spirituales nequitias. k Benedictus deus. Qui nos a morte in vitam, a corruptione in incorruptione demutate dignetur, vt sanctis eius participes facti, sempiternis in eum gaudiis exultemus. Amen. l In finem pro his qui commutabunt psalmus David. Iste psalmus de passione Christi sonat, & ex persona membrorum suorum: licet quidam in eo parent ei minime conuenire. Pro his qui commutabuntur. Commutauit se Christus, dum æqualis patri erat, formam serui accipiens. Vel

nos commutatur de infidelitate ad fidem; quia vt diximus, iste psalmus vocem continet dominici hominis venientis ad passionem. Psalmus LXVIII.

Saluum me fac deus: quoniam intrauerunt aqua vsque ad animam meam. Saluari a patre secundum infirmitatis conditionem postulat: quoniã quidẽ motus populi sauiantis irruerunt in eum. Infixus sum in limo profundum. In veteribus peccatis huius populi. Et non est substantia. Per quam exinde euadam, nisi tu salues. Veni in altitudinem maris. In profundum sæculi istius. Et tempestas demersit me. Proculla Iudæorum. Laboravi clamans: rauca facta sunt fauces mee. Licet a peccatoribus vrgeatur: clamare tamen salutaria præcepta non desinit. Defecerunt oculi mei dum spero in deum meum. Secundum imbecillitatem carnis sperauit, vt ab eo calix iste transiret, sed secundum diuinitatem impleuit voluntatem patris. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniuste: quæ non rapui tunc exolvebam. Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea a te non sunt abscondita. Non erubescant in me qui expectant te domine, domine virtutum. Non confundantur super me: qui querunt te deus Israel. Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus

tulit, sed de nobis assumpsit, vt ait propheta: Ipse iniquitates nostras accepit, & agritudines nostras portauit. Et Paulus dicit: Quia quod stultum est dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est dei, fortius est hominibus. Delicta mea a te non sunt abscondita, vt illud: Delictum meum cognitum tibi feci. Non erubescant in me qui expectant te domine, domine virtutum. Non confundantur super me: qui querunt te deus Israel. Non euacuetur spes credentium de passione mea: sed cognoscant quia voluntatem tuam facere veni, sicut sequitur. Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam. Propter voluntatem patris, malorum impropria supportauit, & verecundia tectus est, cum in assumpta carne colliditur: quia vna voluntas fuit patris & filij quod sustinuit passionẽ. Vel operuit confusio, quando negauerunt apostoli. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filius matris mee. Filius enim erat synagoga sicut & illi, secundum ordinem corporationis terrenæ, a quibus exter & hospes habitus est: quia illi sceleribus erant pleni: hic vero expertus peccati. Extraneus factus sum fratribus meis. Fratres domini, apostoli. Vnde dixit: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis. Peregrinus filius matris mee. Christus peregrinus, vt ait Cleophas: Tu solus peregrinus

reginus filius matris mee. Quoniam zelus domus tuæ comedit me: & opprobria exprobratum tibi ceciderunt super me. Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi &c. Opprobrium enim ei inferre conabatur: cum tetans eum satanas ait: Dic vt lapides isti panes fiant. Vel quando dixerunt discipuli: Rabbi manduca. Ille dixit: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Et in alio loco: Operamini cibum non qui perit, sed qui permanet in vitam æternã. Sed esuriebat Christus salutem humani generis. Vel esuriebat fidẽ ecclesiæ: quia nullum cibum a Iudæis inueniebat. Posui vestimentum meum cilicium, & factus sum illis in parabolam. In sacco luctus ostenditur vel fletus: quo in morte Lazari vsus, in parabolam factus est Iudæis, cū eo flente diceret: Ecce quomodo amabat eum. Alij vero: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere, vt & hic non moreretur? Aduersus me exercebantur qui sedebant in porta. Illi scilicet, qui habentes clauẽ sciẽtiæ neque introibant, neque alios introire permittebant: scribæ & pharisæi qui discernabant causas, cum sederent in publico iudicio.

Et in me psallebant qui bibebant vinum. Repleti enim vino iniquitatis, qualiter eum interficerent, concinebãt. Stulte enim psallit qui in deũ molitur insidias. Sciens enim propheta stultum in aliquibus esse psallere: audi qualiter doceat quosdam: Psallite, inquit, sapienter. Vel ebrii erant de vino, quando operiebant caput eius, & dicebant: Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? Ego vero orationem meam ad te domine. Non enim vincor his passionibus: quia tecum sum in oratione. Ego vero orationem meam ad te deus. Iudæis mihi maledicentibus atque dicentibus: Crucifige, crucifige eum: ego pro eis orans loquebar: Pater ignosce eis: non enim sciunt quid faciunt. Tempus placendi deus. Tempus placendi, tempus est passionis, in quo pater aiebat: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Tẽpus beneplaciti deus in multitudine misericordiæ tuæ. Omnia enim tempora tua beneplacita sunt: sed præsertim hoc tempus, quo mea passione genus humanum redimis, quodammodo plus beneplacitum facis. Exaudi me domine in veritate salutis tuæ. Vt post veram

Tomus septimus.

peregrinus es in Hierusalem? Solus, quia solus & primus resurrexit immortalis. Et mater synagoga. Quoniam zelus domus tuæ comedit me. Quia fecerunt eam speluncam latronum. Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Exprobrationum enim iurgium super eum proiecerunt, cum eum & Samaritanum, & demonium habentẽ vocarent. Vnde Iudæi contra Christũ dicebant: Si filius dei es, descende de cruce, & credimus tibi. Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Qui exprobrat filium, & patrem exprobrant: quia qui non credit filium, nec patrem habet. Operui in ieiunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi &c. Opprobrium enim ei inferre conabatur: cum tetans eum satanas ait: Dic vt lapides isti panes fiant. Vel quando dixerunt discipuli: Rabbi manduca. Ille dixit: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Et in alio loco: Operamini cibum non qui perit, sed qui permanet in vitam æternã. Sed esuriebat Christus salutem humani generis. Vel esuriebat fidẽ ecclesiæ: quia nullum cibum a Iudæis inueniebat. Posui vestimentum meum cilicium, & factus sum illis in parabolam. In sacco luctus ostenditur vel fletus: quo in morte Lazari vsus, in parabolam factus est Iudæis, cū eo flente diceret: Ecce quomodo amabat eum. Alij vero: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere, vt & hic non moreretur? Aduersus me exercebantur qui sedebant in porta. Illi scilicet, qui habentes clauẽ sciẽtiæ neque introibant, neque alios introire permittebant: scribæ & pharisæi qui discernabant causas, cum sederent in publico iudicio.

Et in me psallebant qui bibebant vinum. Repleti enim vino iniquitatis, qualiter eum interficerent, concinebãt. Stulte enim psallit qui in deũ molitur insidias. Sciens enim propheta stultum in aliquibus esse psallere: audi qualiter doceat quosdam: Psallite, inquit, sapienter. Vel ebrii erant de vino, quando operiebant caput eius, & dicebant: Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? Ego vero orationem meam ad te domine. Non enim vincor his passionibus: quia tecum sum in oratione. Ego vero orationem meam ad te deus. Iudæis mihi maledicentibus atque dicentibus: Crucifige, crucifige eum: ego pro eis orans loquebar: Pater ignosce eis: non enim sciunt quid faciunt. Tempus placendi deus. Tempus placendi, tempus est passionis, in quo pater aiebat: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Tẽpus beneplaciti deus in multitudine misericordiæ tuæ. Omnia enim tempora tua beneplacita sunt: sed præsertim hoc tempus, quo mea passione genus humanum redimis, quodammodo plus beneplacitum facis. Exaudi me domine in veritate salutis tuæ. Vt post veram

mortem, resurrectionis veritas approbetur. Eripe me de luto vt non infigar. Quare iuxta quosdam ne forsitan lutum carnis quam suscepit, significet vilissimam. Orat vt non in luto & puluere sicut omne humanum genus dissoluitur, corrumpatur. Libera me ab his qui oderunt me. Aperte hæc de Iudæis, qui eum nunquã dilexerunt, dicit. Et de profundis aquarum. Nõ me demergat tempestas aqua. Hæc passiois tempestas nõ eum in profunditate abyssi retineat infernalis. Neque absorbeat me profundum. In quo dum per mortem descendit, non deuoretur ab eo. Neque urgeat super me puteus os suum. Aditus inferni, siue diabolus. Exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice me. Hęc secundum infirmitatem humanam postulat dicens: Qui alios mea passione redimis: me præcurrente misericordia contemplare. Non auertas faciem tuã a puero tuo: quoniam tribulor velociter exaudi me. Intende animæ meæ & libera eam, propter inimicos meos eripe me. Tu scis improprium meum & confusionem meam, & reuerentiã meã. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me: & improprium expectauit cor meum & miseriam. Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: qui consolaretur, & non inueni. Et dederunt in escam meã fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua. Effunde super eos iram tuã, & furor iræ tuæ

confusionem meam &c. Quam in assumpta sustineo carne. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me. Tu videns quales mihi tribulationes inferat, & ostendat illusiones. Improprium expectauit cor meum & miseriam. Improprium passionis: & miseriam, id est, cõtumeliam crucis. Sustinui qui simul contristaretur &c. Nullus de tanta multitudine iniquorum, aut cõpassus est doloribus meis, aut extitit consolator. Dederunt in escã meã fel, &c. Hoc iam cõpletum esse, in euãgeliis legimus: cū sitiẽte domino in cruce, acetũ cũ felle mixtũ bibere porrexerunt. Et ex hoc & ex alio testimonio intelligitur, quod ad Christũ psalmus referri debeat. Fiat mensa eorum coram ipsis. Dicta legis & prophetarũ: ad quem sæpe conuenientes reficiebantur. In laqueum & in retributiones &c. Vt nõ intelligat imbi dominũ nuntiatũ. Nã & dominus in euãgeliis dixit: Moses vos accusat in quem speratis. De me enim ille scripsit. Obscurentur oculi eorum ne videant. Diuinitatẽ sub fragilitate latentem. Vt non videant. Hoc erat quod precabatur, mensam eorum fieri in laqueum: ne legis scilicet sacramenta cognoscerent. Et dorsum eorum semper incurua. Vt Romanis seruiant semper. Vel sub onere legis, quod secundum litteram ferre potuit nemo. Effunde super eos iram tuã, & furor iræ tuã

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

mortem, resurrectionis veritas approbetur. Eripe me de luto vt non infigar. Quare iuxta quosdam ne forsitan lutum carnis quam suscepit, significet vilissimam. Orat vt non in luto & puluere sicut omne humanum genus dissoluitur, corrumpatur. Libera me ab his qui oderunt me. Aperte hæc de Iudæis, qui eum nunquã dilexerunt, dicit. Et de profundis aquarum. Nõ me demergat tempestas aqua. Hæc passiois tempestas nõ eum in profunditate abyssi retineat infernalis. Neque absorbeat me profundum. In quo dum per mortem descendit, non deuoretur ab eo. Neque urgeat super me puteus os suum. Aditus inferni, siue diabolus. Exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice me. Hęc secundum infirmitatem humanam postulat dicens: Qui alios mea passione redimis: me præcurrente misericordia contemplare. Non auertas faciem tuã a puero tuo: quoniam tribulor velociter exaudi me. Intende animæ meæ & libera eam, propter inimicos meos eripe me. Tu scis improprium meum & confusionem meam, & reuerentiã meã. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me: & improprium expectauit cor meum & miseriam. Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: qui consolaretur, & non inueni. Et dederunt in escam meã fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua. Effunde super eos iram tuã, & furor iræ tuæ

confusionem meam &c. Quam in assumpta sustineo carne. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me. Tu videns quales mihi tribulationes inferat, & ostendat illusiones. Improprium expectauit cor meum & miseriam. Improprium passionis: & miseriam, id est, cõtumeliam crucis. Sustinui qui simul contristaretur &c. Nullus de tanta multitudine iniquorum, aut cõpassus est doloribus meis, aut extitit consolator. Dederunt in escã meã fel, &c. Hoc iam cõpletum esse, in euãgeliis legimus: cū sitiẽte domino in cruce, acetũ cũ felle mixtũ bibere porrexerunt. Et ex hoc & ex alio testimonio intelligitur, quod ad Christũ psalmus referri debeat. Fiat mensa eorum coram ipsis. Dicta legis & prophetarũ: ad quem sæpe conuenientes reficiebantur. In laqueum & in retributiones &c. Vt nõ intelligat imbi dominũ nuntiatũ. Nã & dominus in euãgeliis dixit: Moses vos accusat in quem speratis. De me enim ille scripsit. Obscurentur oculi eorum ne videant. Diuinitatẽ sub fragilitate latentem. Vt non videant. Hoc erat quod precabatur, mensam eorum fieri in laqueum: ne legis scilicet sacramenta cognoscerent. Et dorsum eorum semper incurua. Vt Romanis seruiant semper. Vel sub onere legis, quod secundum litteram ferre potuit nemo. Effunde super eos iram tuã, & furor iræ tuã

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

A eos. *Fiat habitatio eorum deserta &c.*] Hæc omnia in euerfione Hierofolymæ, sub Tito & Vefpafiano completa sunt. Vel hoc eft quod ait: Dimittetur vobis domus veftra deferta. Recedente de Iudæa Chrifto, omnes pariter cum illo recesserunt virtutes.

a *Quoniam quem tu percuffifti ipfi perfecuti funt.*] De fe hæc Chriftus ad patrem loquitur, ficut in alio propheta ex perfona patris legimus dictum: Propter peccata populi percuffi eum. Et iterum: Percutiam pafstorem, & difpergentur oues gregis. Percuffus eft enim, vt nos refurgeremus: vulneratus eft, vt nos fanaret. Sed, & fanguis, & aqua quæ de vulnere lateris eius exiit, martyrij baptifmifque prætulit tyrum, per quod itur ad cælum.

b *Et fuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.*] Cum vel ecclefiam, vel apoftolos perfecuti funt.

c *Appone iniquitatem fuper iniquitatem eorum.*] Sicut enim quod me non crediderunt, ad iniquitatem eis eft reputatum: ita quod me perfecuti funt, iniquitati huic adiiciatur.

d *Et non intræt in iuftitia tua.*] Cælorum cum iuftis nõ capiunt regna.

e *Deleantur de libro viuientium, & cum iuftis non fcribantur.*] Duos hic libros indicat fcriptos, viuientium, ac iuftorum. Vnde animaduertendum eft, quod ille fit viuientium, in quo ante aduentum dei Prophetæ ac Patriarchæ fcripti funt, de quo Moyfes peccante populo ait: Si non dimittis eis noxam, dele me de libro quem fcriptiffti. Iuftorum vero dicit illud, de quo dominus ad eos qui per fidem fecuti funt, ait: Gaudete & exultate: quia nomina veftra fcripta funt in cælo. Persecutores ergo ifti, & a primo libro delati funt & in fecundo non funt fcripti.

f *Ego fum pauper & dolens.*] In paffione.

g *Et falus tua deus fufcepit me.*] Refurgentem. Hinc iam propheta loquitur: Ego fum pauper, & dolens. Cum enim effet diues, pro nobis pauper factus eft, & compeditos fuos non despexit. Poffumus hoc verficulo vti: fi quædo in laudes martyrum peroramus. Quidam & de animabus hoc intelligi putant, quod claufa corporibus non despecta sint a deo.

h *Laudabo nomen dei mei cum canfco, magnificabo eum in laude.*] Quod vel de diabolo triumphauerit, vel vicerit mundum.

i *Placebit deo.*] Id eft, patri.

k *Super vitulum nouellum.*] Qui feipsum obtulit genitori.

l *Cornua producentem.*] Fortitudinem ecclefie dantem.

m *Et vngulas.*] Quibus facrilogia conculcet gentium ac diuellat.

n *Videant pauperes, & lætentur.*] Quod humiliata fupertitione gentilium, ecclefie domini extollitur regnum.

o *Quærite dominum, & viuet anima veftra.*] Quæ nunc

mortua eft peccatis.

p *Quonia exaudiuit pauperes dominus.*] Vt eos refuscitaret.

q *Et victos fuos non despexit.*] Quia difruptis diaboli nexibus, eos regno fuo adiciuit.

r *Laudent illum cæli & terra: mare & omnia reptilia in eis.*] Ipsi omnia genufleçtât, cælestium, terrestrum, & infernorum.

f *Quoniam deus faluam faciet Sion.*] Cælestem Hierufalem, in qua electos fuos pro meritibus adunabit in vno corpore illius matris cælestis.

t *Et ædificabuntur ciuitates Iudæ.*] Animæ sanctorum, quæ per confessionem in templu sanctum tanquam viu lapides deferuntur.

u *Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirunt eam, & femine feruorum eius poffidebit eam &c.*] Sancti vtique, qui in eam trãferuntur. Vel femina eorum, id eft, qui per eos conuerfi funt. Sed quia titulus psalmi præ his qui commutabuntur infcribitur: oremus dominum vt nos a gentilitate conuerfos, in Iudæa ciuitates ædificet, & a iugo diaboli abfolutos, vt soboles diligat proprias: Vt quos redemit per fellis amaritudinem, per acetum asperitatem, per crucis supplicia, per clauorum vulnera, per mortis contumeliam, per gloriam refurrectionis: fic custodire dignetur in sæculo, vt faciat participes sanctis suis in regno. Amen.

x *In finem psalmus David in rememoratione, eo quod saluum fecit eum dominus.*] Iste psalmus ex perfona domini incorporati canitur, deprecantis præsidium patris.

y *Eus in adiutorium meum intende: domine &c.*] Nostrum adiutorium Chriftus est, qui nunc patris auxilium postulat ad confutandos eos qui sibi aduerfantur.

z *Confundantur, & reuertantur, qui quarunt animam meam ut auferant eam.*] In hoc enim confunduntur, cum eum, cuius animam auferre voluerunt, refurrexiffe cognoscunt.

a *Auertantur retrorsum, & erubescant qui volunt mihi mala.*] Non immutentur in refurrectione cum sanctis, sed retrorsum conuerfi erubescant: quia quem vt hominem iudicauerunt, iudicare vt deum cernunt.

b *Auertantur statim erubescant, qui dicunt mihi, euge euge.*] Irridentium hæc vox est, quæ ad eos refertur, qui dicebât: Si filius dei es, descende de cruce. Et iterum: Confidit in deum: liberet eum si vult. Post impiorum vero pœnam, ad gloriam conuertitur beatorum.

c *Exultent, & lætentur in te omnes qui querunt te.*] Qui per lacrymas pœnitentiæ, te qui misericors es, requirunt.

d *Et dicant semper magnificetur dominus.*] Accepta indulgentia peccatorum.

e *Qui diligunt salutare tuum.*] Diligetes te, eo quod sis oium vita.

f *Ego vero egenus sum & pauper, dominus &c.*] Chriftus dominus se crebro egenum & pauperem vocat, cuius cura in paternæ pietatis amore consistit.

g *Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu &c.*] Depotestate populi Iudaici, qui me venturum in lege non intellexit.

h *Et iniqui.*] Semper malignantis. Non omnes peccatores etiam iniqui. Peccatores sunt transgressores, id est, Iudæi & mali Chriftiani, qui vetus & nouum testamentum trãfgrediuntur. Iniqui qui nõ credunt, vt Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt.

i *Quoniam tu es patientia mea domine.*] Quia pro tua patior voluntate.

k *Spes mea a iuuentute mea.*] Ab initio ætatis corporeæ. Ideo spes nõ confunditur: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctu qui datus est nobis.

l *In te confirmatus sum ex utero.*] Legis vtique, ex quo initium

Tomus septimus.

a *Adiutor meus, & protector meus es tu, deus meus ne tãdaue-*

ris.] Hinc enim paffionis tempore discipulo dixit: Quod facis, fac celerius: scilicet vt paffionem corporis velox refurrectionis adiutorium præueniret. Qui vulneratus est propter peccata nostra, & refurrexit propter iustificacionem nostrã: ipse nobis nunc auxilium in tempore tribulationis miseratione solita largiatur, vt cum sanctis eius exultantes, eum magnificentare atque extollere valeamus. Amen.

b *Psalmus David filiorum Ionadab & priorum captiuorum.*] Iste psalmus vocem continet prophetæ, de illa redemptoris humilitate corporea conquerentis, ac de eius refurrectione gloriosa canentis.

c *In te domine speraui, non confundar in æternum.*] Orat ergo mediator noster, vt hæc confusio mortis nõ fit, vt ceterorum omnium diuertat.

d *Et in tua iustitia libera me, & eripe me. Inclina &c.*] Iustitia enim tua est, vt qui fecerit voluntatem tuam, trãseat a morte in vitam: per quam & ego nunc eripi deprecor. Vel aliter. Inclina ad me aurem tuã, & falua me. Aures domini dicuntur quando exaudire dignatur: quia formam ferui accipiens, factus est obediens patri vsque ad mortem: mortem autem crucis. Propter quod & deus illum exaltauit, & dedit illi nomen quod est super omne nomen.

e *Esto mihi in deum protectore & in locum munitum, vt saluum me facias.*] Quia absque te neque refugium, neque munitio, neque protectio a quoquam præstari potest. Nũquid deus localis est? Licet localis sit ad se venientibus, sed non est localis: quia vbique est.

f *Quia firmamentum meum, & refugium meum es tu.*] Firmamentum, cum æqualis in eo consistit substantia. Refugium, iuxta imbecillitatem corpoream.

g *Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu &c.*] Depotestate populi Iudaici, qui me venturum in lege non intellexit.

h *Et iniqui.*] Semper malignantis. Non omnes peccatores etiam iniqui. Peccatores sunt transgressores, id est, Iudæi & mali Chriftiani, qui vetus & nouum testamentum trãfgrediuntur. Iniqui qui nõ credunt, vt Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt.

i *Quoniam tu es patientia mea domine.*] Quia pro tua patior voluntate.

k *Spes mea a iuuentute mea.*] Ab initio ætatis corporeæ. Ideo spes nõ confunditur: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctu qui datus est nobis.

l *In te confirmatus sum ex utero.*] Legis vtique, ex quo initium

Tomus septimus.

m *De ventre matris mee.*] Synagogæ, de qua processit.

n *Tu es protector meus domine.*

o *In te &c.*] A te protegar in paffione, & tuum in gentibus nomen concinam.

p *Tanquam prodigium factus sum multis.*] Dicebant enim illi: Samaritanus es tu, & damnationum habes.

q *Et es domine adiutor fortis.*] Dixisti mihi: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite.

r *Repleatur os meum laude tua, &c.*] Vnus dies est sanctis tuis in hoc mundo, quem nulla obscurat nox, in quo & cum quibus, laudem, gloriam, magnificentiamque concinno tuam: quia ego in his sum. Ego cano tibi. Sed & nunc ipse dominus aperit os nostrum, vt possimus eius gloriam nuntiare, atque laudem eius disserere.

s *Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.* Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum. Dicentes, deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat eum. Deus ne elongaueris a me: deus meus in auxilium meum respice. Confundantur & deficiant detrahentes animam meam: operiantur confusione, & pudore qui querunt mala mihi. Ego autem semper sperabo in te: & adiciam super omnem laudem tuam. Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum. Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias domini: domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Deus docuisti me a iuuentute mea: & vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua, Et vsque in senectam & senium deus ne derelinquas me. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potentiam tuam & iustitiam tuam

t *Quia dixerunt inimici mei mihi.*] Dicentes, hic non est deus, qui sabbatum nõ custodit.

u *Et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum dicentes: Deus dereliquit eum.*] Hæc dixerunt impij, & errauerunt: obcæcatur enim est malitia cor eorum. Sed & in ipsa paffione quasi derelicto a deo dicebant: Sine veniat Elias & liberet eum.

x *Deus ne elongaueris a me deus meus &c.*] Vt alligato forte victor redeam ex inferno.

y *Confundantur & deficiant detrahentes animam meam, operiantur &c.*] Cum ego resuscitatus fuero.

z *Ego autem semper sperabo in te domine, &c.*] Vt quæ tibi lex offerre præcepit in sacrificiis suis visibilibus, redemptus populus deportet in moribus.

a *Os meum annuntiabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum.*] Refurgens enim congregabo ecclesiam, in qua tuas concinam laudes.

b *Quia non cognoui literaturam, introibo in potentias domini.*] Cognouit ille negotiationem, qui magistrum vendidit. Nam ego te clarificaui super terram: opus consummaui quod dedisti mihi vt facerem.

c *Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.*] Paternæ eum iustitiæ memorem propheta dicit, sicut & ipse in euangelio ait: Ego quæ audiui a patre meo, hæc loquor.

d *Deus docuisti me a iuuentute mea, & vsque nunc &c. ne derelinquas me.*] Nunquam enim est derelictus a patre, sed semper testimonium perhibuit, quia verax est.

e *Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potentiã tuam & iustitiam tuam vsque in altissima.*] Hæc omnia Chriftianæ generationi annuntiauit: quã suo sanguine acquisiuit, & pro qua passus est quæ sequuntur.

f *In te confirmatus sum ex utero.*] Legis vtique, ex quo initium

Tomus septimus.

g *De ventre matris mee.*] Synagogæ, de qua processit.

h *Tu es protector meus domine.*

i *In te &c.*] A te protegar in paffione, & tuum in gentibus nomen concinam.

j *Tanquam prodigium factus sum multis.*] Dicebant enim illi: Samaritanus es tu, & damnationum habes.

k *Et es domine adiutor fortis.*] Dixisti mihi: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite.

l *Repleatur os meum laude tua, &c.*] Vnus dies est sanctis tuis in hoc mundo, quem nulla obscurat nox, in quo & cum quibus, laudem, gloriam, magnificentiamque concinno tuam: quia ego in his sum. Ego cano tibi. Sed & nunc ipse dominus aperit os nostrum, vt possimus eius gloriam nuntiare, atque laudem eius disserere.

m *Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.* Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum. Dicentes, deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat eum. Deus ne elongaueris a me: deus meus in auxilium meum respice. Confundantur & deficiant detrahentes animam meam: operiantur confusione, & pudore qui querunt mala mihi. Ego autem semper sperabo in te: & adiciam super omnem laudem tuam. Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum. Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias domini: domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Deus docuisti me a iuuentute mea: & vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua, Et vsque in senectam & senium deus ne derelinquas me. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potentiã tuam & iustitiam tuam vsque in altissima.

A **a** *Adiutor meus, & protector meus es tu, deus meus ne tãdaue-*

ris.] Hinc enim paffionis tempore discipulo dixit: Quod facis, fac celerius: scilicet vt paffionem corporis velox refurrectionis adiutorium præueniret. Qui vulneratus est propter peccata nostra, & refurrexit propter iustificacionem nostrã: ipse nobis nunc auxilium in tempore tribulationis miseratione solita largiatur, vt cum sanctis eius exultantes, eum magnificentare atque extollere valeamus. Amen.

b *Psalmus David filiorum Ionadab & priorum captiuorum.*] Iste psalmus vocem continet prophetæ, de illa redemptoris humilitate corporea conquerentis, ac de eius refurrectione gloriosa canentis.

c *In te domine speraui, non confundar in æternum.*] Orat ergo mediator noster, vt hæc confusio mortis nõ fit, vt ceterorum omnium diuertat.

d *Et in tua iustitia libera me, & eripe me. Inclina &c.*] Iustitia enim tua est, vt qui fecerit voluntatem tuam, trãseat a morte in vitam: per quam & ego nunc eripi deprecor. Vel aliter. Inclina ad me aurem tuã, & falua me. Aures domini dicuntur quando exaudire dignatur: quia formam ferui accipiens, factus est obediens patri vsque ad mortem: mortem autem crucis. Propter quod & deus illum exaltauit, & dedit illi nomen quod est super omne nomen.

e *Esto mihi in deum protectore & in locum munitum, vt saluum me facias.*] Quia absque te neque refugium, neque munitio, neque protectio a quoquam præstari potest. Nũquid deus localis est? Licet localis sit ad se venientibus, sed non est localis: quia vbique est.

f *Quia firmamentum meum, & refugium meum es tu.*] Firmamentum, cum æqualis in eo consistit substantia. Refugium, iuxta imbecillitatem corpoream.

g *Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu &c.*] Depotestate populi Iudaici, qui me venturum in lege non intellexit.

h *Et iniqui.*] Semper malignantis. Non omnes peccatores etiam iniqui. Peccatores sunt transgressores, id est, Iudæi & mali Chriftiani, qui vetus & nouum testamentum trãfgrediuntur. Iniqui qui nõ credunt, vt Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt.

i *Quoniam tu es patientia mea domine.*] Quia pro tua patior voluntate.

k *Spes mea a iuuentute mea.*] Ab initio ætatis corporeæ. Ideo spes nõ confunditur: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctu qui datus est nobis.

l *In te confirmatus sum ex utero.*] Legis vtique, ex quo initium

Tomus septimus.

m *De ventre matris mee.*] Synagogæ, de qua processit.

n *Tu es protector meus domine.*

o *In te &c.*] A te protegar in paffione, & tuum in gentibus nomen concinam.

p *Tanquam prodigium factus sum multis.*] Dicebant enim illi: Samaritanus es tu, & damnationum habes.

q *Et es domine adiutor fortis.*] Dixisti mihi: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite.

r *Repleatur os meum laude tua, &c.*] Vnus dies est sanctis tuis in hoc mundo, quem nulla obscurat nox, in quo & cum quibus, laudem, gloriam, magnificentiamque concinno tuam: quia ego in his sum. Ego cano tibi. Sed & nunc ipse dominus aperit os nostrum, vt possimus eius gloriam nuntiare, atque laudem eius disserere.

s *Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.* Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum. Dicentes, deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat eum. Deus ne elongaueris a me: deus meus in auxilium meum respice. Confundantur & deficiant detrahentes animam meam: operiantur confusione, & pudore qui querunt mala mihi. Ego autem semper sperabo in te: & adiciam super omnem laudem tuam. Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum. Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias domini: domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Deus docuisti me a iuuentute mea: & vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua, Et vsque in senectam & senium deus ne derelinquas me. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potentiam tuam & iustitiam tuam

t *Quia dixerunt inimici mei mihi.*] Dicentes, hic non est deus, qui sabbatum nõ custodit.

u *Et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum dicentes: Deus dereliquit eum.*] Hæc dixerunt impij, & errauerunt: obcæcatur enim est malitia cor eorum. Sed & in ipsa paffione quasi derelicto a deo dicebant: Sine veniat Elias & liberet eum.

x *Deus ne elongaueris a me deus meus &c.*] Vt alligato forte victor redeam ex inferno.

y *Confundantur & deficiant detrahentes animam meam, operiantur &c.*] Cum ego resuscitatus fuero.

z *Ego autem semper sperabo in te domine, &c.*] Vt quæ tibi lex offerre præcepit in sacrificiis suis visibilibus, redemptus populus deportet in moribus.

a *Os meum annuntiabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum.*] Refurgens enim congregabo ecclesiam, in qua tuas concinam laudes.

b *Quia non cognoui literaturam, introibo in potentias domini.*] Cognouit ille negotiationem, qui magistrum vendidit. Nam ego te clarificaui super terram: opus consummaui quod dedisti mihi vt facerem.

c *Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.*] Paternæ eum iustitiæ memorem propheta dicit, sicut & ipse in euangelio ait: Ego quæ audiui a patre meo, hæc loquor.

d *Deus docuisti me a iuuentute mea, & vsque nunc &c. ne derelinquas me.*] Nunquam enim est derelictus a patre, sed semper testimonium perhibuit, quia verax est.

e *Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potentiã tuam & iustitiam tuam vsque in altissima.*] Hæc omnia Chriftianæ generationi annuntiauit: quã suo sanguine acquisiuit, & pro qua passus est quæ sequuntur.

f *In te confirmatus sum ex utero.*] Legis vtique, ex quo initium

Tomus septimus.

g *De ventre matris mee.*] Synagogæ, de qua processit.

h *Tu es protector meus domine.*

i *In te &c.*] A te protegar in paffione, & tuum in gentibus nomen concinam.

j *Tanquam prodigium factus sum multis.*] Dicebant enim illi: Samaritanus es tu, & damnationum habes.

k *Et es domine adiutor fortis.*] Dixisti mihi: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite.

l *Repleatur os meum laude tua, &c.*] Vnus dies est sanctis tuis in hoc mundo, quem nulla obscurat nox, in quo & cum quibus, laudem, gloriam, magnificentiamque concinno tuam: quia ego in his sum. Ego cano tibi. Sed & nunc ipse dominus aperit os nostrum, vt possimus eius gloriam nuntiare, atque laudem eius disserere.

m *Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.* Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum. Dicentes, deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat eum. Deus ne elongaueris a me: deus meus in auxilium meum respice. Confundantur & deficiant detrahentes animam meam: operiantur confusione, & pudore qui querunt mala mihi. Ego autem semper sperabo in te: & adiciam super omnem laudem tuam. Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum. Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias domini: domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Deus docuisti me a iuuentute mea: & vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua, Et vsque in senectam & senium deus ne derelinquas me. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potentiã tuam & iustitiam tuam vsque in altissima.

Matth. 23. d

Esai. 53. e

Zach. 13. e

Ioan. 19. f

A a *Quae fecisti magnalia domini tibi.] Qui me misericordiam ad redemptionem humanam misisti.*
b *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conuersus uiuificasti me.]* Multae quidem ei tribulationes in carnis infirmitate ostense sunt ob salutem humani generis, sed omnia uiuaciter tolerauit.

c *Et de abyssis terrae iterum reduxisti me.]* Hoc est, de profunditate inferni. Dicant nunc Iudaei, qui hunc psalmum in solum Dauid canere volunt: quando de profundo abyssi est eductus.

d *Multiplicasti magnificentiam tuam deus, & conuersus consolatus es a me.]* Cum hi qui in inferno tenebantur mecum redierunt.

e *Nam & ego confitebor tibi in uasis psalmi.]* Qui de illo uino nouo euangelicæ & apostolicæ prædicationis repleti, in psalmis me intelligunt præconatum.

f *Veritatem tuam deus psallam tibi in cithara deus sanctus Israel.]* In his qui te mente retinent.

g *Exultabunt labia mea &c.]* Hæc ad clausulam psalmi propheta dicit.

h *Et anima mea quam redemisti.]* Ne ei mors secunda dominaretur.

i *Sed & lingua mea meumabitur iustitiam tuam cum confusi & reueriti fuerint qui quaerunt &c.]* Siue vitia, siue potestates aereæ, quæ mihi iniurias inferunt immisiones. Nos uero deprecemur dominum, ut repleto laudibus eius ore humano, ea semper meditemur in cordibus, quæ ei placitis uocibus profera-

k *In Salomonem.]* Et hic psalmus proprie ad Christum refertur. Salomon quippe pacificus, & pacificus est Christus, & permanet cum sole, & ante lunam generationis generationum. Si super Salomone iste psalmus intelligitur, hoc penitus stare non potest. Salomon quippe nec cum sole, nec cum luna permansit. Si uero volumus intelligere de Christo: quærendum quomodo Christus non habeat finem, cum sol & luna, & cælum & omnia ueterascere & transire dicantur. Sed iste septuagesimus primus psalmus, quem propheta cecinit: filium dei in mundum uenturum ostendit, eumque post assumptæ carnis iniurias, liberatoque pauperes de manu potentis, cælis redditum, a patre omne sumpsisse iudicium. Tale igitur sumit exordium.

Psalmus LXXI.

D *Deus iudicium tuum regi da.]* Loquitur ergo, ut diximus, propheta ad patrem, ut iudicium filio donet, non quod cum in uia deitate subsistentem non habeat, sed ut in corpore uenturum ostendat.

m *Et iustitiam tuam filio regis.]* Populo qui in adoptione filij assumptus, per baptismum in eo renatus est. Nam congrue conuenit, ut populus iustitia uiuat: rex autem iudicium quod a patre susceptum, exerceat; quod sequens confirmat uersiculus.

n *Iudicare populum tuum in iustitia.]* Quem per passionem ac resurrectionem illius acquisisti.

tuam deus usque in altissima: ^a quæ fecisti magnalia, deus quis similis tibi. ^b Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conuersus uiuificasti me: ^c & de abyssis terræ iterum reduxisti me. ^d Multiplicasti magnificentiam tuam, & conuersus consolatus es me. ^e Nam & ego cōfitebor tibi in uasis psalmi ^f ueritatem tuam deus: psallam tibi in cithara sanctus Israel. ^g Exultabunt labia mea cum cantauero tibi, ^h & anima mea quam redemisti. ⁱ Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi & reueriti fuerint qui quaerunt mala mihi.

* In Salomonem. LXXI.

D *Deus iudicium tuum regi da: ^m & iustitiam tuam filio regis. ⁿ Iudicare populum tuum in iustitia, ^o & pauperes tuos in iudicio. ^p Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. ^q Iudicabit pauperes populi, ^r & saluos faciet filios pauperum, & ^s humiliabit calumniatorem. ^t Et permanebit cum sole, ^u & ante lunam generationis generationum. ^x Descendet sicut pluuia in uellus, ^y & sicut stillicidia stillantia super terram. ^z Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis: ^a donec auferatur luna. ^b Et dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum. ^c Coram illo procident Aethiopes: ^d & inimici eius terram lingent. ^e Reges Tharsis & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes seruient ei.*

o *Et pauperes tuos in iudicio.]* Ut post præsentem ærumnas, D consolationem capiant sempiternam.

p *Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam tuam.]* Montes collesque duplam habere intelligentiam, sæpe monuimus, id est, partis deificæ, & aduersæ. Ergo hi qui seducete aduersario, fauentibus diuitiis, in modum collium montiumque eleuati sunt: subditi nunc deo, illam pacem iustitiamque suscipiant, quam populus quem superius adoptiuum diximus, tenet, id est, Christum, qui est pax nostra, & iustitia.

q *Iudicabit pauperes populi.]* Ut pro eo pauperes facti, celestibus regnis locupletentur.

r *Et saluos faciet filios pauperum.]* Qui per eos conuersi sunt.

s *Et humiliabit calumniatorem.]* Largito iustis præmio, humiliat diabolum, qui nunc eis calumniator existit.

t *Et permanebit cum sole.]* Cui claritate paterna. Nam huic soli aptari ista non possunt: quia cum hoc mundo dissoluetur.

u *Et ante lunam generationis generationum.]* Prior enim stabit ante omnem congregationem ecclesie, manebitque in sempiternum.

x *Et descendet sicut pluuia in uellus.]* Sicut enim in uellus Gedeonis pluuia descendens cum terra arida defecit: ita & hic illapsus est in uerum uirginalem per infusionem spiritus sancti.

y *Et sicut stillicidia stillantia super terram.]* Arida enim erant terra humani corporis cum aduenit, nec ullum fructum exhibere poterat sanctitatis: sed ipse eam prædicationis suæ stillicidiis fecundatam, fructibus repleuit æternis.

z *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis.]* Quod in diebus Augusti Cæsaris est impletum, cum dominus de thalamo uirginali processit. Nam ita his diebus omnia bella quiesuerunt, ut etiam illud impleretur, quod alius propheta cecinit, dicens: Conuerterunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. Dies autem eius sunt cum concipitur, cum nascitur, cum nutritur. Dies eius sunt: cum opera patris operatur, cum patitur, cum ad inferna descendit, cum resurgit, cum se discipulis præbet, cum cælos ascendit.

a *Donec auferatur luna.]* Eleuetur ecclesia.

b *Et dominabitur a mari usque ad mare, & a fluminibus usque ad terminos orbis terrarum.]* Totum huc mundum sua passione acquisitum atque subiectum Christo domino propheta testatur.

c *Coram illo procident Aethiopes.]* Peccatis tenebrofi.

d *Et inimici eius terram lingent.]* Iuxta illud: Te adorabunt, & puluerem pedum tuorum lingent.

e *Reges Tharsis, & insula munerum offerent: reges Arabiæ &c.]* Omne hic mundiale imperium, honores & ordines, ad Christum dominum accedere, eique colla submittere, bonorumque morum dona deferre, propheta pronuntiat, quod ex magorum muneribus intelligimus inchoatum. Ipse enim gentium regumque; typum tenuisse monstratur.

a Quia

A a *Quia liberabit pauperem a potente.]* Populum fidelem a potestate diaboli.

b *Et pauperem, cui non erat adiutor. Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet.]* Qui abiectis mundi diuitiis penitentiam egerint, parceret his, & saluabuntur.

c *Ex uisuris & iniquitatibus redimet animas eorum.]* Ne de pereuntibus uisuris in terra constituant thesauros: sed in cælo collocent sacculos, qui non ueterascant. Sed & uisuræ peccata sunt, cum malitia a sarana accepta multiplicatur.

d *Et honorabile nomen eorum coram illo.]* Coram deo patre.

e *Et uiuet.]* In sanctis suis, sicut & Paulus dicebat: Iam non uiuo ego, uiuit autem in me Christus.

f *Et dabitur ei de auro Arabia.]* Offerent ei mentis puritatem, tanquam aurum Arabiæ cum splendore pulcherrimo rutilans.

g *Et adorabunt de ipso semper.]* Eo quod ab iniquitatibus liberati sunt.

h *Tota die benedicent ei.]* In uino ecclesie corpore congregati.

i *Erit firmamentum in terra.]* Magnum enim terræ labenti attulit eius aduentus, passio ac resurrectio firmamentum.

k *In summis montium superextolletur super Libanum fructus eius.]* Super omnes enim altitudines sæculi eleuata est gratia baptismi, per quam peccata tolluntur.

l *Et floribunt de ciuitate.]* Id est de cælesti Hierusalem. **m** *Sicut fœnum terræ.]* Fœnum duplam habet rationem. Est fœnum quod arefcens decidit, & est fœnum floridum & uiridi coma perdurans, de quo ornantur coronæ sanctorum. Sancti ergo per baptismum renati floribunt de cælesti Hierusalem bonorum operum ornamento splendidi. Sicut fœnum terræ. Non illius terræ maledictioni subditæ: sed illius melle ac lacte manantis.

n *Erit nomen eius benedictum in secula.]* Ab his quos inibi transtulit perpetualiter benedicetur.

o *Ante solem permanet nomen eius.]* Potestas scilicet nominis eius: Iuxta illud: Ante luciferum genui te.

p *Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.]* Hoc enim euangelista commemorat, domino sic dicente: Prædicabitur hoc euangelium in uniuerso mundo. Sed & omnes gentes uenient, & adorabunt eum te domine.

q *Benedictus dominus deus Israel qui facit mirabilia seculi.]* Fecit enim in ueteri testamento, facit & in nouo: cum dignanter uocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.

r *Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum.]* Iuxta illud: Erit crediturum in me nomen nouum, quod benedicetur in terris, id est, Christianum.

s *Et replebitur maiestate eius omnis terra, fiat fiat.]* Cum effuderit spiritum suum sanctum super omnem carnem: quod

iam in Actibus Apostolicis legimus fuisse completum. **D** *Qui & nunc in nobis paracletum, id est, consolatorem dignetur infundere, ut intelligere possimus eum pro redemptione nostra corpus assumpsisse terrenum, suscepisse mortem, penetrasse inferos, rediisse uictorem ad cælos.*

r *Defecerunt hymni Dauid filij Iesse. Psalmus Asaph.]* Sciendum quod septuagesimus primus psalmus secundi libri finis sit: unde & in extremo habet, fiat fiat, pro quos in superioribus demonstrauimus, amen amen in Hebræo dici. Etiam hoc diligenter obseruandum, quod defecerunt hymni Dauid filij Iesse, ad finem septuagesimi primi psalmi pertinere: id uero quod sequitur, psalmus Asaph, initium sit sequentis.

Psalmus LXXII.

Q *uam bonus Israel deus, his qui recto sunt corde.]* Bonus enim est his qui cum uisuris sunt; sicut dominus, inquit: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt.

x *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia &c.]* Stabilitas sanctitatis eius atque incessio ad deum labebatur, eo quod æmulus impiorum pacis, felicitatisque fuisset.

y *Quia non est respectus mortis eorum, & firmamentum in plaga eorum. Et in labore hominum non &c.]* Ab infirmitate, & plagis uelociter conualescunt, nec sicut homines iusti, tribulationum quatuntur flagellis.

z *Ideo tenuit eos superbia, operati sunt iniquitate & impietate sua.]* Per arrogantiam enim felicitatis multiplicata iniquitate premuntur.

a *Trodit quasi ex adipe iniquitates eorum.]* In pinguedine quoque diuitiarum, oblita

iustitia iniquitas processit ab eis. De hac enim pinguedine, & Moyses ait: Impinguatus est Iacob, & recalcitrauit. **b** *Transferunt in affectum cordis.]* Ut suam, & non dei facerent uoluntatem.

c *Cogitauerunt & locuti sunt nequitiam: &c.]* Siue Iudaei, qui deum in carne positum blasphemantes, nequitie laqueos tendebant in cogitationibus peruersis, siue hæretici, qui per interpretationes iniquas deo detrahunt.

d *Insuerunt in cælum os suum: &c.]* Per superbiam scientiæ locuti sunt contra habitatores cæli: sed humiliatum est usque in terram iniquum eloquium eorum, & pertransiit: quia firmam non habuit stationem. Idcirco his prophetis dominus de suis loquitur, dicens:

e *Ideo conuertetur populus meus hic, &c.]* Videntes hæc iusti qui prius in peccatoribus zelati fuerant, cernentes pacem eorum, reuertuntur ad deum, ut plenitudinē dicitur capiāt æternorum, sciētes, quia iniqui, nec ad dimidium accedunt.

f *Et dixerunt: Quomodo scit deus, &c.]* Ignorant enim peccatores deum omnia posse cognoscere: nescientes miserum quia nihil ab oculis eius absconditur.

g *Ecco ipsi peccatores, & abundantes in seculo obtinuerunt diu-*

Ioan. 2. 8
Act. 2. 8

Matth. 5. 8

Deut. 32. 1

Gal. 2. d

E

Iudic. 6. g

Esa. 2. d

Psal. 109. 4

Matth. 24. 5

Esa. 49. 8

Ioan. 7. f
Ioan. 2. g

A *rias*] Abundantes diuitiis sæculi,perdiderunt dona para-

a *Et dixi: ergo sine causa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas.*] Nunquid hæc videns iustus frustra se iustificauit: aut in contratio innocens opus fecit? Sed hæc ex persona iusti dominus ipse dicit, sicut sequentia docent.

b *Et fui flagellatus tota die.*] Flagellabatur enim dominus sæpe dolis eorum: sed in die passionis certis contumelias & veris ictibus verberatus est.

c *Et castigatio mea in matutino.*] Iudas vtrique qui dixit: Quid vultis mihi dare, & ego indicabo eum vobis, vt apprehendatur? Ipse autem in matutino fuit flagellatus: cum sequenti die de traditione dominica abiit, & laqueo se suspendit.

Matt. 26. b

d *Si dicebam narrabo sic, ecce generationem filiorum tuorum prauaricatus sum.*] Ordo lectionis, & sensus iste est. Dū ipse me accuso in orationibus matutinis, hoc reperi vt dicerem: Et si sic fuero locutus: ego si voluero dei occultata rimari, incipio a filiis tuis alienari fieri, velut non iustificetur quis neque iustum faciat opus. Hi qui me prædicant, & per me tui effecti sunt filij, in me conflurgunt. Hinc propheta loquitur.

e *Existimabam vt cognoscerẽ, hoc labor est ante me.*] Persecutus sum cuncta & si laboriose: existimari tamen cum apostolo, quia non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in sanctis.

Rom. 8. d

f *Donec intrem in sanctuarium dei, & intelligam in nouissimis eorum.*] Intellexi etiam de his sanctis ingrediens mente in eorum cõrtum: quia & si in prima vita in paucis vexati, in nouissima tamen bene disponetur in multis. Hinc ad illos qui in diuitiarum dolo confitebant, verba vertuntur.

g *Veruntamen propter dolos posuisti eos.*] Quia tribulauerunt iniquis fraudibus iustos.

h *Deiecisti eos dum alleuiarentur.*] In diuitiis alleuiati a te sunt deiecti.

i *Quomodo facti sunt in desolationem?*] Interrogantis vocis hic modus est, & sequitur respondentis:

1. Thes. 5. a

k *Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.*] Expofuit enim ordinem rei, iuxta illud quod Apostolus ait: Cum dixerint pax & securitas: tunc repentinus illis apparebit interitus.

l *Velut somnium exurgentium.*] Sicut quis dormiens videt in visu thesauros magnos auri argenti que, & surgens omnia perdit: ita & hi diuitias suas post huius sæculi vitam in qua velut in somno versati sunt.

m *Domine in ciuitate.*] In cælesti vtrique Hierusalem. Imaginem ipsorum ad nihilum rediges: Cum pulsantibus his cælestem regiam, dices: Discedite a me operarij iniquitatis: quia non noui vos.

Luc. 13. e
1. Cor. 6. d

n *Quia inflammatum est cor meum.*] Vt patris faciam voluntatem. Christus dominus hæc loquitur.

o *Et renes mei commutati sunt.*] Ne mihi præualeret luxuria cogitationis humanæ.

p *Et ego ad nihilum redactus sum, & nesciui.*] Et humiliatū & ignorantē se dicit, vt verū hominē monstret. Nulla enim deus ignoratione fallitur; sed tantū peccatores nescit.

q *Vt iumentum factus sum apud te.*] Portans in carnae peccata populi tui.

r *Et ego semper tecum.*] Ego in te, & tu in me.

s *Tenuisti manum dexteram meam.*] Descendente me in infernum: quia sinistra diaboli aduerfabatur mihi.

t *Et in voluntate tua deduxisti me.*] Resurgentem.

v *Et cum gloria suscepisti me.*] Cælis redeuntem.

x *Quid enim mihi est in cælo, & a te quid volui super terram.*] Cum emphasi legendum: tā grandia mihi in cælis præparasti, & ego infelix in terris a te parua quærebam? Aliter.

Neque in cælo neque in terra alium præter te quæsiui. A te enim impleta est voluntas mea: vt mihi flectatur omne genu, cælestium, terrestrium & infernorum. Vox succedit ecclesiæ dicentis:

y *Defecit cor meum, & caro mea: deum cordis mei, & pars mea deus in æternum.*] Post deum cordis sui, idest, Christum dominum, cuius pars facta est: tam corde quam corpore oro desiderat. Nam defectio quam se dicit habere: non pro diminutione, sed pro desiderio accipiēda est.

z *Quia ecce qui elongant se a te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te.*] Omnes qui fornicantur, sine deo peccant. Qui autem peccat, longe est a deo: ideoque perditioni est proximus.

a *Mihi autem adherere deo bonum est.*] Cuius sanguine sum redemptus.

b *Ponere in domino deo spem meam.*] Quia vanum est in sæculi confidere bonis.

c *Vt annuntiem omnes prædicationes &c.*] Per contemplationem enim spei, quam in deum habet, sperat se induci in cælestis Hierusalem portis, ad capeſcendam futuram beatitudinem cum electis eius. In quorum nos confortium, non meritorum inspector, sed veniẽ largitor admittat Christus dominus. Amen.

d *Intellectus Asaph.*] Ideo intellectus in titulo prænotatur: quia duplex captiuitas sequitur, carnalis videlicet, & spiritalis.

Psalmus LXXIII.

e *Vt quid deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ.*] Immenſum dominicæ pietatis donum est: qui sic repellit, vt reuocet: irascitur, vt emendet.

f *Memor esto congregationis tuæ quam possedisti ab initio.*] Ecclesiasticæ vtrique congregationis, quam patriarcharum siue prophetarum, vel vocationibus, vel sacrificiis figurasti.

g *Redemisti virgam hereditatis tuæ.*] Virga hæc hereditatis dei, Christus est, sicut Hieremiæ videnti vigilantem virgam dicitur: Bene vides: quia vigilo ego super populum meū. Et iterum: Egreditur virga de radice Iesse, & flos de radice

ce

ce

ce

ce

ce

ce

ce

ce

ce

ce

ce

ce

ce

A *cæcius ascendet, & ipsum gentes deprecabuntur.* Hæc ergo virga liberata est a persequentibus inimicis.

a *Mons Sion, in quo habitasti in eo.*] Siue in assumpto corpore, siue in ecclesia. Vtrunque enim ad montem pertinet sanctum.

b *Leua manus tuas in superbias eorum in finem.*] Qui ecclesiam tuam impugnatate conantur.

c *Quanta malignatus est inimicus in sancto.*] Vt hos malis consiliis homines persecutores eorum efficeret.

d *Et gloriati sunt qui oderunt te.*] Instinctu enim diaboli gloriantur, cum in odium dei, sanctos martyres pœnis affligunt.

e *Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra: polluerunt tabernaculum nominis tui.*] Facta sunt quidem hæc secundum historiam: vel cum Nabuchodonosor eos abduxit in Babyloniam: vel cum Titus Vespasianusque succensa ciuitate cum templo, multitudine gladio prostrata, reliquum vulgus captiuum abduxit. Sed & modo cauendum est: ne quod tunc contigit Hierosolymæ, Christianæ nunc eueniat plebi: sicut superius isto versiculo quẽ præteriuimus quomodo dixit: Posuerunt signa sua, & signa non cognouerunt, sicut in exitu desuper.

Sic Babylonij in arrogantia victoriæ tumore sublati, in templo tuo signa sua posuerunt, quomodo solent super portarum fornices de hostibus trophæa cõstitui. Quod Symmachus planius interpretatus est, dicens: Posuerunt signa sua manifeste in edito in introitu portarum.

C Ergo habeat vnusquisque nostrum in corde suo vexillum crucis: non aduersarij signum, ne eius securi succidatur a gratia: sed falce euangelica purgetur ad gloriam. Non succendatur in concupiscentiis, sed accendatur a spiritalibus sacramentis. Non polluat vitiiis, sed virtutibus repleatur. Nec existimet deum aliquid non posse cognoscere, sed confiteatur nihil oculis eius abscondi. Postremo non præbeat consensum in impropetiis diaboli, sed glorificet nomen dei sui.

f *Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem.*] Sinus dei est sanctuarium eius, sicut per alium ait prophetam. Sicut enim pastor gregem suum fouet, & factus in sinu portat: sic dominus plebem suam vegetat. Tunc ergo ab hoc sinu vel inspectionem, vel potentiam suam auertit, cum peccauerimus in eum.

g *Deus autem rex noster ante sæcula.*] Sicut per Salomonẽ ex sapientia, quæ est Christus, dicit: Condidit me in initio viarum sularum, ante sæcula fundauit me.

h *Operatus est salutem in medio terra.*] Siue in Iudæa quæ medium terræ dicitur, siue in vtero virginali.

i *Tu confirmasti in virtute tua mare.*] Sæculum, vel quæ in

eo sunt.

k *Tu confregisti capita draconis in aquis.*] Potentiam demoniorum in baptismo subiecisti. Tu confregisti capita draconis in aquis, idest, diaboli.

l *Et dedisti eum &c.*] Vt versa vice ab his deuoraretur, siue commineretur per signum crucis, quos prius deuorauerat in persuasionibus vanis.

m *Tu dirupisti fontes &c.*] Apostolos, vel reliquos prædicatores.

n *Tuus est dies, & tua est nox.*] Claritas euãgelij, vel obſcuritas legis: quia te vtraque pronuntiant.

o *Tu fecisti solem.*] Hominẽ illum, per quem sedentes in tenebris, lucem viderunt magnam.

p *Et lunam.*] Ecclesiam, quæ in obſcuritatibus sæculi luccet.

q *Tu fecisti omnes terminos terræ.*] Iulſu enim tuo cuncta creata sunt.

r *Aestatem & ver tu plasmaſti ea.*] Quamquam & tempora anni & omnia elementa mundi deus fecerit, tamẽ secundum Allegoriam ver dicimus, cum iusti in hoc sæculo bonis operibus florent.

s *Aestatem cum fructum laboris sui percipiunt.*

t *Memor esto huius, inimicus improperauit domino: & populus insipiens incitauit nomen tuum.*] Stant tui martyres isti agone, improperat diabolus, exacerbat gentilis populus. Tu domine memor esto eorum qui ob amorem nominis tui patiuntur.

u *Ne tradas bestiis animas confitentes tibi.*] O diabole, o ministri diaboli, qui nõ vultis corpora deuorare, sed animas. Tunc enim anima deuoratur ore bestie, cum conuenientiam præbet diabolice voluntati.

v *Animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.*] Et si ad horam subduntur tribulationibus, non pereant: sed probati manifesti fiant.

x *Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, &c.*] Dum interpretantur spinæ. Hi ergo qui obſcurauerunt persecutionibus suis terram tuam: repleti sunt sentibus iniquitatis. Tu vero domine, qui per testamentum tuum, siue vetus, siue nouum (quia vtrunq; a te processit, & quasi vnum habetur) promissisti protegere tuos, succis nunc spinis erue nos.

y *Ne auertatur humilis factus confusus.*] Non obliuiscatur a te, qui in tribulationibus multis atteritur.

z *Pauper & inops &c.*] Cum promissa tua perceperint.

a *Exurge deus, iudica causam tuam.*] Pro his impropetiis quæ vel tu sustinuiſti pro nobis, vel nunc ecclesia sustinet.

b *Memor esto impropetiorum &c.*] Vt in iudicio cõfundatur.

c *Ne obliuiscaris &c.*] Qui te vtrique in præſentibus prefuris inuocant, conſolentur a te.

d *Superbia eorum &c.*] Nisi enim eorum superbia ascen-

4. Reg. 25. c

Rom. 14. a
Philip. 2. b

F

Es. 40. c

Ecc. 1. 2. b

Hier. 1. d

ce

A dar, hi non humiliantur. Sic enim & dominus in Apocalypsi dicit: Impius impie agat, & iniquus amplius faciat iniquitatem. Ecce ego venio cito, & merces mea mecum. Nos quoque supplices deprecamur domine, vt creptos nos ab spinis iniquitatum, a superbiz ruinofa coturno, post mundi contemptum at- tollere digneris in cælum.

a In finem ne corrumpas &c.] Afaph interpretatur synago- ga. In Hebræo non habet in finem, sed habet victoriam. Et Lxx. interpretes non valde errauerunt, si quidem vic- toria perfecta est. Bene dixit in finem ne corrup- pas. Hoc verbum multis modis interpretatur. Di- cit & David ad aliquem de amicis suis: ne corrumpas eum, hoc est, Saul. Videre quid dicat. Et in alio loco le- gimus: quoniam benedixit David dominum: quia cus- todite sunt manus eius, id- est, ne interficiat Saul. Et nos ergo, quando non inter- ficimus aliquem, custodiuntur manus nostræ. Alij dicit quoniam iste Psalmus a Da- uide compositus est, & ab A- faph cantatus est. Alij autem quoniam ipse Afaph, & cõ- posuit & cantauit. Ergo se- cundum Lxx. hoc dicit. O domine, qui me custodisti, vt non mitterem manum meam super Christum tuum Saul, vsque ad finem custodi me.

B nos ergo, quando non inter- ficimus aliquem, custodiuntur manus nostræ. Alij dicit quoniam iste Psalmus a Da- uide compositus est, & ab A- faph cantatus est. Alij autem quoniam ipse Afaph, & cõ- posuit & cantauit. Ergo se- cundum Lxx. hoc dicit. O domine, qui me custodisti, vt non mitterem manum meam super Christum tuum Saul, vsque ad finem custodi me.

Psal. LXXIII. b Confitebitur tibi deus.] Hic confitebimur nõ penitentiam significat, sed gloriam.

c Et innocabimus nomen tuum.] Nomen dei, pater est: Antea enim ignorabatur. Dicit enim dominus: Pater, reuelauit nomen tuum hominibus. Omnis enim filius nomen est patris.

d Narrabimus mirabilia tua.] Hoc dicit ecclesia, hoc dicit multitudo credentium. Narrabimus mirabilia tua. Iste versus cum prioribus iungitur: iste autem qui sequitur, ex persona domini dicitur. Sic enim interpretati sunt veteres.

e Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.] Nunc enim nõ est iudex, sed erit. Si enim esset nunc iudex, peccatores non erigerentur, & in sæculo non obtinerent diuitias. Hoc vos scandalizat: quoniam iusti fugiunt, & peccato- res persequuntur? Hoc vos scandalizat: quoniam iniquitas regnat in mundo? Audite dominum dicentem: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Tempus enim iudicij reseruatum est. In præfenti non est iudicium, sed certamen. Non enim iudicat pater quemquam, sed omne iudicium dedit filio. Audiens autem hoc, ne scandalize- ris, & dicas: quia minor est iste qui accipit ab eo qui dat: sed vide quid dicat in euangelio: Neque enim iudicat pater quemquam, sed omne iudicium dedit filio: quoniam filius hominis est. Reddit causam quare accepit iudicium: quoniam filius hominis est. Audis filium hominis: & du- bitas quare accepit? In finem in carminibus psalmus A- faph, canticum ad Assyrios.

Psalms LXXV.

f Notus in Iudæa deus: in Israel mag. &c.] Antequam il- luminaret crux mundum, & antequam videretur

dominus in terra, notus erat in Iudæa deus: in Israel au- tem magnum nomen eius. Quando autem venit Salua- tor, in omnem terram exiit sonus eius, & in fines orbis terræ verba eius.

g Et factus est in pace locus eius.] Quod Hebraice dicitur in salem. Videtur ergo se- cundum litteram dicere Hie- rusalem, quæ ante vocaba- tur Salem, & postea Iebus, & deinde dicta est Hierusalem, in qua fuit Melchisedech.

a In finem ne corrumpas, psalmus cantici A- faph.

Psalms LXXIII.

b Confitebimur tibi deus: confitebimur, & inuocabimus nomen tuum. c cum accepero tem- pus, ego iustitias iudicabo. Liquefacta est ter- ra, & omnes qui habitant in ea: ego confir- mauit columnas eius. Dixi iniquis, nolite ini- que agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Nolite extollere in altum cornu ve- strum: nolite loqui aduersus deum iniquita- tem. Quia neque ab oriente, neque ab occi- dente, neque a desertis montibus: quoniam deus iudex est. Hunc humiliat, & hunc exal- tat: quia calix in manu domini vini meri ple- nus mixto. Et inclinavit ex hoc in hoc: verun- tamen fex eius non est exinanita: bibent om- nes peccatores terræ. Ego autem annuntiabo in sæculum: cantabo deo Iacob. Et omnia cornua peccatorum confringam: & exalta- buntur cornua iusti.

In finem in carminibus psalmus Afaph, canti- cum ad Assyrios.

Psalms LXXV.

f Notus in Iudæa deus: in Israel magnum nomen eius. g Et factus est in pace loc- us eius: h & habitatio eius in Sion. i Ibi confregit potentias arcuum: k scutum, gla- dium & bellum. l Illuminans tu mirabiliter a montibus

cum dei. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Hæc est Saluatoris hæreditas.

h Et habitatio eius in Sion.] Secundum litteram possumus dicere Hierusalem & Sion: quoniam ibi fuit templum. Secundum Tropologiam vero, & Anagogen dicimus: quia in Sion habitatio dei sit. Sion interpretatur specula. In quacunque ergo anima notitia scripturarum est atque doctrina, ibi inhabitat deus.

i Ibi confregit fortitudines arcuum.] Vbi? In Hierusalem & Sion. Hierusalem interpretatur pax: Sion specula. Videamus ergo quæ sit pax, & quid sit specula. Dupliciter inter- pretemur: Aut humana anima, in qua sit pax dei, & con- templatio, aut certe ecclesia, aut certe scriptura sancta. Ibi enim pax est, & ibi habitatio, & specula dei. Ibi con- fregit fortitudines arcuum. Illas sagittas ardentes quas mittebat diabolus.

k scutum gladium, & bellum.] Bellum illud, de quo dicitur in alio loco: Dissipa gentes, quæ bella volunt. Et quid sequitur? Sea, quod interpretantur Lxx. diapalma, & Hebraice dicitur, semper. Videte ergo quia semper con- fringit dominus scutum, & gladium, & bellum.

l Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

a Conturbati

A a Conturbati sunt omnes insipientes corde.] Hunc versum de infidelibus possumus dicere.

b Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt.] Vere hæc vita somn' est & diuitiæ. Quâdo enim videmur eas tene- re, statim amittim': sicut illud quod scriptum est in propheta. Sicut cum aliquis dormit si- tiens, si inuenerit aquam, bibit: postea cum vigilauerit, ipsa sitis manet: ita sunt & diuitiæ in hoc mundo: dum tenemus, amittimus.

c Dormitauerunt qui ascende- runt equos.] Secundum Tropologia dicamus. Denique Pharao ascendit equos, & dormitauit & periit. Aegy- ptij habebant equos, sed pe- rierunt. Inde & præceptum est in lege, vt non Hebræus habeat equos. Denique Sa- lomom non habebat equum de Hierusalem aut de Iudæa: sed emebat sibi de Aegypto. Semper equi in Aegypto venduntur. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine domini dei nõstri inuocabimus. Illi ergo qui ascenderunt equos, dor- mitauerunt ac perierunt. Ha- bet & dominus noster equos, habet & montes lucidos. Econtrario & diabolus habet montes tenebrosos. Sicut ergo sunt montes lucidi & montes tenebrosi: ita sunt & equi boni, & equi mali. Diximus de equis malis: dicamus & de equis bonis. Illo tempore quando ad Eliseum ve- nerunt vt eum comprehenderent: exiit puer & vidit exercitum in circuitu Assyriorum, & dixit Eliseus: Noli timere, quoniam plures nobiscum sunt quam cum illis. Et ibi scriptum est: Domine aperi oculos pueri tui vt videat. Et apertis oculis vidit puer currus & equos. Hi erant auxi- liatores. Videte ergo quid dicat, currus & equos. Nemo hominum erat super ipsos, sed erant soli currus & equi. Hoc est, quod vult dicere. Multitudo angelorum, ipsi & currus erant, ipsi & equi: ascensum autem erat dominus. Propterea dicit in cantico Habacuc: Et equitatio tua sal- us. Hoc ad deum dicitur. O si nos essemus equi dei, & super nos dignaretur deus ascendere. Illi ergo contrarij equi dormitauerunt, & ascensores eorum.

d Extunc irata tua.] Ex quo tempore ita dei? Quando populus clamabat ad Aaron in eremo dicēs: Fac nobis deos quos sequamur. Hic enim Moyses qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid ei acciderit. Eduxisti eos de terra Aegypti, & continuo te negauerunt.

e De celo auditum fecisti iudicium:] Locutus es de celo, audiuit omnis populus, & contremuit, & tamen in te nõ crediderunt.

f Terra tremuit & quieuit.] Israel autem nec timuit nec quieuit.

g Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.] Hoc est quod dicitur in alio loco: Ab oculis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Alienis a te quos submittit diabolus. Et quid sequitur? Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Si mei non vicerint malæ cogitationes, tunc ero mundus in conspectu tuo. Et quod statim sequitur? Et emundabor à delicto maximo. Vide quid dicat. Si me cogitatio non vicerit, & ad opus non perduxerit, a magno peccato liberatus sum. Quoniam cogitatio ho- minis confitebitur tibi. Nullus est enim mundus in con- spectu dei, ne si vnus quidem diei fuerit vita eius. Astra non sunt munda in conspectu dei, & aduersus angelos suos peruersum quid excogitauit. Hoc totum quare? Quo- niam si astra non sunt munda, si in angelis peruersum in- uentur: quanto magis in cogitatione hominũ? Vbi sunt

illi qui dicunt: recede a me, quia mundus sum? Quotidie quid patimur: quid sit in cogitationibus nostris nouimus, & erubescimus dicere. Multi sunt qui opera mala non fecerunt: alij sunt qui nec locuti sunt: cæterum qui in cogitatione non peccauerit, nullus hominum reperitur. Propterea nunc dicit: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.

h Terribili.] Cui? Deo. i Et ei qui aufert spiritum principum.] Quando videmus aliquos potentes, verbi cau- sa, imperatores, præfectos, & in seculo isto nimium po- tentes, dicamus & nos ad deum: Qui aufert spiritum principum. Spiritum possu- mus & de anima dicere: pos- sumus & de superbia dicere. Intelligamus & aliter: qui aufert spiritum principum. Principes hic intelligimus sanctos. Ac si dicat: Prin- ceptus fuit Salomõ, principes fuerunt cæteri sancti, prin- ceptus fuit etiam & apostolus Iudas: & quoniam peccauerunt, deus tulit ab eis spiritum sanctum. Nemo ergo dicat: ego episcopus sum, ego pres- byter sum, aut diaconus, aut monachus: ego princeps sum in isto sæculo: potens est deus tollere spiritum principũ. Denique vt sciatis quia tollit deus spiritum: recessit spiri- tus dei à Saul bonus, & suffocabat eum spiritus malignus. Sequitur: Et suffocabat eum spiritus dei malus, ergo ma- lum habet spiritum deus? Nequaquam: sed ideo recesserat spiritus dei, vt postea suffocaret eum spiritus malus: Pro- pterea spiritus dei dicitur malus. Denique sanctus Da- uide sciens quia spiritus tollerit principum, rogat deũ & dicit: Spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Terribili apud reges terræ. Et secundum litteram intelligitur. Cæte- rum præstet deus nobis, vt reges terræ simus. Reges terræ, vt imperemus carni nostræ. Vnde dicit & Apostolus: Nõ regnet peccatum in mortali vestro corpore. Et in alio lo- co scriptum est: Cor regis in manu dei, Iuliani persecuto- ris cor in manus dei fuit. Saul cor in manu dei fuit, Manassè cor in manu dei fuit. Achab cor in manu dei fuit: & omnium impiorum regum Iuda corda in manu domini fuerunt. Videtis quoniam secundum litteram stare non potest. Reges ergo sancti sunt, & istorum cor in manu do- mini est. Et nos ergo petamus deum, vt reges simus, vt imperemus carni nostræ, vt subiecta sit nobis. Vnde dicit & Apostolus: Ideo castigo corpus meum, & in seruitute redigo, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Im- peret anima nostra, seruiat corpus, & statim veniet Chris- tus, & habitabit in nobis. Denique quid dicit ipse in euã- gelio: Veniam, inquit, & stabo ante ostium, & pulsabo; & si quis mihi aperuerit, intrabo & cenabo cum eo. Quo- tidie stat ante ostium peccatoris nostri Christus, intrare de- siderat. Aperiamus ei, ingredietur in nos, & hospes noster erit & coniuua, hoc est, & nobiscum comeder: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

k In finem pro Idithun psalmus Afaph.] In Hebræo per Idithun, vt significet non pro eo, sed per eum psalmum fuisse cantatum. Quod autem sequitur, Afaph psalmus, in veteribus exemplaribus non habetur.

Psalms LXXVI.

Voce mea ad dominum clamaui: voce mea ad deum, & in- tendit mihi. In die tribulationis meae deum exquisiui.] Vi- dete quomodo in tribulatione est, & dominum & deũ deprecatur, & tamen vnus deus est. Voce mea ad dominum clamaui. Clamor eo tempore necessarius est, quando lō- ge est ille qui clamat. Ergo iste quod dicit, hoc est, quoniam

byter sum, aut diaconus, aut monachus: ego princeps sum in isto sæculo: potens est deus tollere spiritum principũ. Denique vt sciatis quia tollit deus spiritum: recessit spiri- tus dei à Saul bonus, & suffocabat eum spiritus malignus. Sequitur: Et suffocabat eum spiritus dei malus, ergo ma- lum habet spiritum deus? Nequaquam: sed ideo recesserat spiritus dei, vt postea suffocaret eum spiritus malus: Pro- pterea spiritus dei dicitur malus. Denique sanctus Da- uide sciens quia spiritus tollerit principum, rogat deũ & dicit: Spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Terribili apud reges terræ. Et secundum litteram intelligitur. Cæte- rum præstet deus nobis, vt reges terræ simus. Reges terræ, vt imperemus carni nostræ. Vnde dicit & Apostolus: Nõ regnet peccatum in mortali vestro corpore. Et in alio lo- co scriptum est: Cor regis in manu dei, Iuliani persecuto- ris cor in manus dei fuit. Saul cor in manu dei fuit, Manassè cor in manu dei fuit. Achab cor in manu dei fuit: & omnium impiorum regum Iuda corda in manu domini fuerunt. Videtis quoniam secundum litteram stare non potest. Reges ergo sancti sunt, & istorum cor in manu do- mini est. Et nos ergo petamus deum, vt reges simus, vt imperemus carni nostræ, vt subiecta sit nobis. Vnde dicit & Apostolus: Ideo castigo corpus meum, & in seruitute redigo, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Im- peret anima nostra, seruiat corpus, & statim veniet Chris- tus, & habitabit in nobis. Denique quid dicit ipse in euã- gelio: Veniam, inquit, & stabo ante ostium, & pulsabo; & si quis mihi aperuerit, intrabo & cenabo cum eo. Quo- tidie stat ante ostium peccatoris nostri Christus, intrare de- siderat. Aperiamus ei, ingredietur in nos, & hospes noster erit & coniuua, hoc est, & nobiscum comeder: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

l Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

m Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

n Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

o Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

p Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

q Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

r Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

s Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.] Dupliciter interpretatur montes. In veteri testamento prophetas: in nouo testamento apostolos. De istis montibus dicit: Leuauit oculos meos in montes: vnde venit auxilium meum. In istis montibus & ciuitas dei posita est. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Nos omnes sedebam in tenebris, & in vmbra mortis: & illuxit nobis dñs de mōribus æternis, hoc est, de prophetis & apostolis.

Apoc. 22. c

1049. 17. d

1049. 5. d

Psal. 18.

Psa. 29. c

Psal. 109.

Deut. 17. d. 3. Reg. 10. d. Psal. 19. b

E

Gen. 14.

4. Reg. 6. c

1049. 14.

Abac. 3. b

Exod. 32. a

F

Psal. 18. d

Psal. 67. a

Psal. 110. a

Iob. 14. c. Sec. 70. & 25. b

Matth. 1.

1. Reg. 16. c

Psal. 50.

Rom. 6. b. 1. Cor. 2. 1. d

1. Cor. 9. d

Apoc. 3. d

propter peccata mea longe sum a te: propterea clamo vt me exaudias. Voce mea ad dominum & intendit mihi. Ipsum est quod dicit & in alio loco: Ad dominum cum tribularetur clamaui, & exaudivit me. In die tribulationis meę deum exquisiui. Difficilem rem dicit: Nos quando tri-

bulationis meę deum exquisiui: a manibus meis nocte cõtra eum, & non sum deceptus. b Renuit consolari anima mea: c memor fui dei, & delectatus sum: & d exercitatus sum, & defecit spiritus meus. e Anticipauerunt vigilias oculi mei: f turbatus sum, & non sum locutus. g Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Et h meditatus sum nocte cõtra eum: i Numquid in æternum proiciet deus: k & non apponet vt complacitior sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscedet: a generatione in generationem: Aut obliuiscetur misereri deus: l aut continebit in ira sua misericordias suas: m Et dixi nunc cœpi: n hęc mutatio dexterę excelsi. o Memor fui operum domini: p quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventionibus tuis exercebor. q deus in sancto via tua: r quis deus magnus sicut deus noster, s tu es deus qui

vigilat, hunc versum non potest dicere. f Turbatus sum, & non sum locutus.] Hoc est, quod dicit Apostolus: Sol nõ occidat super iracundiam vestrã. Turbatus sum, quasi homo: non sum locutus, quasi Christianus: Iracundia cœpit in corde meo: sed iracundiã in verba non protuli.

g Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui.] Quãtum pro peccatis meis est desperabam; & renuerat consolari anima mea. Cœpi cogitare ab initio mundi, quando hominẽ fecit deus vsque ad annum meum, ab Adam vsque ad tẽpus meũ. h Meditatus sum nocte cõtra eum, & scopebam spiritum meum.] Non cogitabam de inimico meo: sed tota mea cogitatio de deo erat. Nox quę solet esse vel ad quietẽ, vel ad libidinẽ, mihi erat cogitatio de virtutibus. Meditatus sum nocte cum corde meo, & scopebã spiritũ meũ, hoc est, fodiebã quasi agrum, vt ibi mitterem semen doctrinarum domini. i Numquid in æternum proiciet deus? Hęc erat tota cogitatio mea: Deus hominẽ fecit de terra, & promisit ei vitam

æternam: quomodo ergo de paradiso eiectus est? k Et non adiciet ei vt placeat adhuc. Aut in finem misericordiã suam abscedet a generatione in generationem?] Hoc est, vtamque generationem proiciet, & prioris populi, & sequentis: Et si proiicerat Iudæum populum, nunquid & gentium proiciet?

l Aut continebit in ira misericordias suas.] Non potuit pulchrius dicere: quamuis se teneat vt non misereatur: tamẽ vincit illum misericordia sua. m Et dixi nunc cœpi.] In Hebræo aliter habet: Et dixi, imbecillitas mea, id est, hoc quod patior, non est de crudelitate dei, sed de peccatis meis.

n Hęc mutatio dexterę excelsi.] Vt dominus misereatur, vt det gratiam suam vniuerso mundo, vt non retineat in ira sua misericordias suas. Hęc mutatio dexterę excelsi: Nisi dextera eius, hoc est, filius eius mutatus fuerit, & hominis corpus acceperit: nos misericordiam accipere non possumus. Et dixi nunc cœpi, hęc mutatio dexterę excelsi. Qui cum in forma dei esse constitutus, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed exinaniuit semetipsum formam serui accipiens.

o Memor fui operum domini.] Quę fecerat Moyse, quę fecerat sanctis. p Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum, & meditabor in omnibus operibus & in adinventionibus tuis exercebor.] Tota mea cogitatio de virtutibus tuis est. Cõsidero quomodo illis misertus es, & de me non despero.

q Deus in sancto via tua.] Quicumque ergo sanctus non est, via dei in eo non est. Via dei quę est: Ego sum via & veritas. Hoc Saluator dicit. Via ergo dei filius est: via autẽ dei non est nisi in sancto. Volumus vt Christus habitet in nobis, sicut sancti. Dei enim via in sancto est. i Quis deus magnus sicut deus noster.] Sicut enim sunt dij multi, & domini multi. Hoc loquitur Apostolus: Deus stetit in synagoga deorum: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Et ad Moysen: Dedi te deum Pharaonis. Sancti dij dicuntur. Illi secundum gratiam dij: tu autem natura deus es.

s Tu es deus qui facis mirabilia.] Non dixit qui fecisti, sed qui facis mirabilia. Quotidie facit deus mirabilia, & operatur

A ratur & filius & spiritus sanctus. Tu es deus qui facis mirabilia. Heri latro, hodie Christianus. Heri fornicator, hodie continens. Heri rapiebas aliena, nunc tua porrigis.

a Notam fecisti in populis virtutem tuam.] Christus dei virtus & dei sapientia, mysterium quod a sæculis fuerat absconditum, nunc notum fecit in populis.

b Redemisti in brachio tuo populum tuum.] Domine quis credidit auditu nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Redemisti in brachio tuo populum tuum, id est, in Christo.

c Filios Iacob & Ioseph.] Virtutemque populum, & Iudæorum, & Christianorum. Iacob in populo Iudæorum, & Ioseph in populo gentiũ. Denique Ioseph interpretatur lingua Hebræa augmentum. Illi ergo præcesserunt, & nos adiuncti sumus: propterea dicit, filios Iacob & Ioseph.

d Viderunt te aquę deus: viderunt te aquę & timuerunt.] Interim dicamus secundum litteram: hæreamus terrę propter simplices. Quando populus transiit per mare rubrum, & per Iordanem, creatorem suum intellexerunt aquę, & populus non intellexit.

e Et turbatae sunt abyssi.] Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrosum.

f Multitudo sonitus aquarum discusserunt nubes.] Pro nubi- bus aquas habet in Hebræo. Quod ait: g Vocem dederunt nubes.] Hoc interpretatur, quando visus est deus in Sina monte.

h Etenim sagitta tua perabulabant, vox tonitruui tui in rota.] Et hoc interpretatur de fulgoribus, & dicunt: Quando tonitruat deus, similem vocem facit rotæ. Videtis quomodo adhuc in terra hæream, & loquat secundum litteram occidentem.

i Illuxerunt coruscationis tuę orbi terrę.] Hic quid facis tu Iudæe? In mari via tua, & semitæ tuę in aquis multis. Et hoc fac, aut de mari dici, aut de Iordane. Et vestigia tua non cognoscentur. Hoc secundum litteram, quomodo intelligis? Propter simplices secundum litteram diximus: reuertamur ergo ad intelligentiam spiritualem. Viderunt te aquę deus. Loquamur de reuelatione Ioannis. Aquę, inquit, multę, populi multi sunt. Viderunt te aquę purę. Viderunt te aquę & timuerunt. Timor non fuit de odio, sed de fide. Et turbatę sunt abyssi. Dicamus aliquid secundum intelligentiam spiritualem. In principio Genesios scriptum est: Et super aquas, inquit, ferebatur spiritus. Et deinde scriptum est: Super abyssos, inquit, ferebatur tenebrę. Videte ergo quid dicitur in principio Genesios, hoc est secundum intelligentiam spiritualem: Super aquas, inquit, ferebatur spiritus. Iam eo tempore baptismum significabatur. Non enim poterat esse baptismum sine spiritu. Super abyssos vero tenebrę. Ista est abyssus ad quam dæmones postulant, ne mittantur a Iesu. Super abyssos ergo tenebrę. In aquis erat munditia: in abyssis, tenebrę. Quę sint abyssi, me tacente intelligitis: quoniã dæmones formidant ire in abyssum. Vocem dederunt nubes. Nubes, prophetę: quę Iudæis tacuerunt, nobis locuti sunt. Vocem dederunt nubes, etenim sagittę tuę transierunt. Prędicatio sermonis Christi in vniuersum orbem cucurrit. Vox tonitruui tui in rota. Tonitruus proprie, grãdis vox est. Denique eo tempore quando deus locutus est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: facta est vox tonitruui rotę similis. Denique propterea scribitur: Abyssus abyssum inuocat in voce catarracharum tuarum: Hoc est, duo testamenta, nouum & vetus. Vox tonitruui tui in rota. Vox prædicationis tuę in rota. Prę-

pterea grandis vox dicitur: quia grandis est prædicatio. D Vox tonitruui tui in rota: in toto orbe per circuitum. Non solum auditur in Iudæa quod tu loqueris, sed & auditur in sæculo. Hoc diximus generaliter. Dicamus autem specialiter de interiori homine. Rota modico quodam vestigio stat in terra, & non solum stat, sed quali percurrit non stat, sed tangit & præterit: Denique cum voluitur, ad altiora transcendit. Ita & sanctus vir, quoniam in corpore est, necessitatem habet aliqua de terrenis cogitare, & quando venerit ad victũ & vestitum, & cetera huiusmodi: habens victum & vestitum, his contentus est, & tangens terram, ad altiora festinat. Ille qui currit, & ad altiora festinat, in illo est sermo tuus. Legimus & in propheta: Sancti lapides voluuntur super terram. Quoniam enim rotę sunt, propterea voluuntur super terram, & ad altiora festinant. Vultis scire rotas plures? Legimus & rotam in tota. Legimus & in Ezechiel: Inuicem sibi hærent rotę. Duę rotę, sunt nouum & vetus testamentum. Ista rota in illa hæret, & illa in ista. Tamen videte quid dicitur & in Ezechiel: Et quocumque, inquit, ducebat spiritus, illuc sequebantur & rotę. Hoc & in Ecclesiaste dicitur: quod in consummatione mundi reuoluetur rota super lacum. Multa sunt quę dicantur de rotis: sed ad reliqua festinat oratio. Illuxerunt coruscationes tuę orbi terrę; Apostolica prædicatio.

k Comota est & contremuit terra.] Nisi terra nostra comota esset & conturbata, nos Christiani non essemus. Comota est & contremuit terra. Super nullum enim requiescit spiritus domini, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba eius. l In mari via tua.] Vbi fluctus, vbi amara aqua, vbi draco habitat, vbi pisciculi minuti hærent. In mari via tua. Qui eras in celo, descendisti in terram. Secundum litteram possumus dicere: Eo tempore quo eduxit Moyses Israel, tu eras qui educebas. In mari via tua. Deinde possumus & secundum historiam aliter dicere: maria tibi fuerunt via. Sed illud semel fecit. Ceterum quotidie loquitur ad mare: Tace, obmutesce. Dominus te mitigat, vt nos per istud sæculum transire possimus. In mari via tua. Ille venit fons vitę, vt dulcoraret mare. Mare amarum, mare mortuum. Propterea iuxta Ezechielem: egreditur de templo domini fons aquę viuę, & vadit ad mare mortuum, quod nihil habebat viuens. Nulli enim pisciculi esse poterant in mari mortuo: nihil vivebat in mari mortuo. De templo domini, hoc est, de sinu eius egressus est Saluator, & dulcorauit mare mortuum & amaras aquas. In mari via tua, & semitæ tuę in aquis multis. Propterea in mari via tua, vt tu faceres viam, & sequerentur te apostoli tui. m Et semitæ tuę in aquis multis, & vestigia tuę non cognoscentur: deduxisti sicut oues populum tuum.] Bonus pastor deduxit quasi oues populum suum.

n In manu Moysi & Aaron.] Hoc fecit secundum litteram: Ceterum quotidie facit in nobis. In manu Moysi, id est, in lege. Scimus autem quoniam lex spiritualis est. In lege tua spirituali & Aaron, hoc est, in sacerdotio. In lege tua spirituali & in sacerdotio tuo spirituali, nos deduxisti populum tuum. Hoc secundum litteram intelligamus de Moyse & Aaron. Eductus quidem est Moyses & Aaron, sed non introductus in terram repromissionis. Successit ei Iesus. Videte quod scriptum est: Moyses in deserto mortuus est: Aaron mortuus est: Maria mortua est, & hoc est quod scriptum est in propheta: Et percuriam, inquit, tres pastores in mense vno. Illi mortui sunt: neque enim potuerunt intrare in terram repromissionis. Viderunt

Psal. 119

Matth. 6. d

Aggei 1. d

Exod. 14. d

Thren. 2. f

Psal. 133. d

Apoc. 17. d

Psal. 148. d

Phil. 2. d

1. Cor. 8. b

Psal. 81. u

Exod. 17. a

Matth. 3. d

Psal. 41. b

Dan. 10. a

Psal. 120. a

Eph. 4. f

Esa. 53. d

Psal. 13. a

Psal. 17. d

Psal. 148. d

Luc. 8. e

Matth. 3. d

Psal. 41. b

2. Tim. 5. b

Zach. 9. d

Ezech. 1. a

Ecd. 12. c

Esa. 66. a

Exod. 14. c

Ezech. 47. f

Rem. 7. e

Zach. 11. b

A tantummodo econtra terram repromissionis, & intrare non potuerunt. Iudæi viderunt terram repromissionis, & intrare non potuerunt. Mortui enim in deserto sunt, & cadauera eorum sunt in solitudine: eorum qui mortui sunt in deserto. Nos filij sub Iesu duce venimus ad Iordanem, & intrauimus terram repromissionis, & venimus ad Galgala: & secundo circumcisi sumus spirituali circumcissione, & ablatum est a nobis opprobrium Ægypti. Nunc ipse Iesus dux noster gladiū tener, & semper nos præcedit, & pugnat pro nobis, & vincit aduersarios, & septem diebus circuiimus Iericho, hoc est, istum mundum. Canimus sacerdotilibus tubis, & circuiimus Iericho, hoc est, istum mundum, & cadunt muri eius, & nos ingredimur, & victores existimus. Deinde vincimus ciuitatem Ahi: venimus postea ad Iebus: venimus ad Azor: venimus ad alias ciuitates: vincimus aduersarios, quos sub Moysse vincere non potuimus. Gratias ergo agamus duci nostro Iesu: Illo enim duce, illo pugnante, nos vincimus. Ille imperauit soli vt staret, & stetit; & istius typo ille magnus erat: ille imperabat, sed dominus efficiebat. Ille victor exiit: ille, quod frequenter dixi, in spelunca quinque reges interfecit: ille nos induxit in terram repromissionis. Illi agamus gratias: ille est filius Nun, quod nos legimus Naue. Ille est qui dicebatur Osee, quod nos Ause legimus. Non enim dicitur secundum Hebraicam veritatem Ause, sed Osee, id est, saluator. Vere saluator: saluauit enim nos, & eduxit de deserto, & induxit in terram repromissionis: cui sit gloria in sæcula sæculorū. Amen. Septuagesimuseptimus psalmus. Præcipit scriptura diuina, quando ad diuitis prandium inuitati fuerimus, cum intelligentia mittamus manum nostram ad epulas. Igitur & nobis diues prandium præpositum scripturarum est. Venimus in pratum, vbi herbæ florent: hinc rosa rubet, inde cadent lilia, diuersi flores sunt. Anima nostra huc illucque trahitur, vnde flores pulchriores capiat. Si rosam colligimus, liliū relinquimus: si liliū tulerimus, violæ nobis supersunt. Ita & in septuagesimoseptimo psalmo, qui mysticus est, & sacramentis plurimis inuolutus: quamcunque aspereris litteram, flores sunt. Flores diuersi, & non possumus totos colligere. Eligamus autem omne quod possumus c paucis, potest & cætera florū dignitas contemplari.

Moyse & Aaron. ^a Intellectus Afaph. Psalmus LXXVII.

Attendite popule meus legem meam: ^b Inclinate aurem vestram in verba oris mei. Aperiam in parabolis os meum, & loquar propositiones

bas. Aperiam in parabolis os meum. Quod illis in parabolis loquor foris, vobis intrinsecus aperiam. Et loquar propositiones ab initio. Pro propositionibus, in Hebræo habet, ænigmata. Ergo omne quod dicitur, ænigma est. Aenigma non est hoc quod dicitur: sed aliud quid significatur. Dicat mihi aliquis: Vim facis scripturæ. Cum enim titulus habet: Intellectus Afaph, tu mihi ex persona Christi interpretaris hoc dictū. Ex persona Christi interpretemur hoc dictū, si Christiani sumus. Sumus autem Christiani, qui Christi baptismum accepimus, & non solum confitemur: sed & profiteamur, quia Christiani sumus. Debemus ergo credere euangelistis. Scriptum est in euangelio secundum Matthæum: Cum, inquit, locutus fuisset in parabolis dominus noster atque Saluator, & illi non intelligerent, & cætera, quæ scripta sunt in euangelio. Et postea euangelista quid intulit? Hæc omnia, inquit, facta sunt, vt impleteretur illud quod scriptum est: Aperiam in parabolis os meū, & loquar propositiones ab initio. Vides ergo quod euangelista Matthæus hoc ex persona Christi intellexit. Cum enim induxisset dominum dicentem in parabolis, & illi non intelligerent: hoc, inquit, factum est, vt impleteretur quod scriptum est: Aperiam in parabolis os meum, & loquar propositiones ab initio. Videretur nobis nihil remansisse quæstionis: sed diligenter attendite: Studij enim mei est non declamare more rhetorico, sed scripturarum sensus aperire. Denique, & dominus atque Saluator quid dixit: Scrutamini scripturas, & ibi inuenietis quomodo de me scriptum est. Et alibi dixit Iudæis: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem dei. Videte quid dicat: Erratis. Quare? Nescientes scripturas. Quoniam autem nescitis scripturas, propterea nescitis Christum, qui est dei virtus, & dei sapientia. Dicitur ergo in Matthæo: Hæc, inquit, facta sunt, vt impleteretur quod scriptum est in Afaph propheta. Sic inuenitur in omnibus veteribus codicibus: sed homines ignorantes tulerunt illud. Denique multa euangelia, vsque hodie ita habent: Vt impleteretur quod scriptum est per Esaiam prophetam. Aperiam in parabolis os meum, & loquar propositiones ab initio. Hoc Esaias non loquitur, sed Afaph. Denique & impius ille Porphyrius proponit aduersum nos hoc ipsum, & dicit: Euangelista vester Matthæus tam imperitus fuit, vt diceret, quod scriptum est per Esaiam prophetam: Aperiam in parabolis os meum, & loquar propositiones ab initio: ergo simpliciter dicamus, quomodo illud in euangelio scriptum est, sic scriptum est in Matthæo, & Ioanne, quod dominus noster hora sexta crucifixus sit. Rursus scriptū est in Marco: quia hora tertia crucifixus sit. Hoc videtur esse diuersum, sed nō est diuersum. Error scriptorum fuit: Et in Marco hora sexta fuit: sed multi episcopus Græcum σ, putauerunt esse γ, sicut & ibi error fuit scriptorum, vt pro Afaph, Esaiam scriberent. Scimus enim quia prima ecclesia de imperitis congregata fuit gentibus. Ergo cū legerent in euangelio: Vt impleteretur quod scriptum est in Afaph propheta: ille qui primus scribebat euangelium, cæpit dicere: Quis est iste Afaph propheta? Non erat notus in populo: Et quid fecit? Dum errorem emendaret, fecit errorem. Dicamus aliquid simile, & in alio loco in euangelio secundum Matthæum: quando Iudas retulit triginta argenteos, & noluerunt accipere sacerdotes, nec mittere in corbonam, quoniam erat pretium sanguinis: & emerunt inde agrum figuli in sepulturam peregrinorum: Pretium Christi, sepultura nostra est, & vocatur ager ille Acheldemach, quod est ager sanguinis. Sanguinis ager non Iudæorum, sed nostra sepultura est. Nos enim peregrini fuimus & aduenæ, & non habemus vbi requiesceremus. Ille crucifixus est, & mortuus est, & nos cum illo consepulti sumus: Vt impleteretur, inquit, quod scriptum est in Hieremia propheta: Retulit, inquit, tri-

Matth. 13. c

Ioan. 5. f

επισημων

Matth. 27. d

giata

Aginta argenteos, pretium quod appretiatum est, & cætera. Scriptum est, inquit, in Hieremia propheta; hoc in Matthæo scriptum est. Requiuisimus in Hieremia propheta, & hoc penitus inuenire non potuimus, sed inuenimus illud in Zacharia. Videtis ergo, quia & hic error fuit, sicut ibi.

Zach. 11. c

^a Quanta audiuius, & cognouimus ea. ^b Hi versiculi ab. Attendite populus meus legem meam, vsque in istum versiculum. Loquar propositiones ab initio, ex persona Christi dicuntur: & ipse Saluator loquitur. Iam cæteros versiculos vsque ad finem psalmi, ex persona apostolorum debemus accipere. Dicente ergo domino: Inclinate aurem vestram ad verba oris mei. O apostoli, quod, inquit, audistis in secreto, prædicate super tecta. Quid dicunt apostoli: Quanta audiuius, & cognouimus ea, & Patriarchæ, & Prophetæ locuti sunt nobis.

Matth. 10. c

^b Et patres nostri narrauerunt nobis, non sunt occultata a filiis eorum, in generatione altera. Propterea illi locuti sunt, vt nos filij eorum sciremus.

^c Et legem posuit in Israel, quanta mandauit patribus nostris. Illis carnaliter locuti sunt: sed nos ea spiritualiter intelligimus.

^d Vt nota facerent ea filiis suis. Hoc est, nobis. Propterea illis locutus est, vt nobis proderent.

^e Filij qui nascuntur, & exurgent, & narrabunt filiis suis. Pro patribus, inquit, tuis, nati sunt tibi filij. Nos filij sumus illorum. Illi nobis narrauerunt, & nos narrauimus filiis nostris, filij eorum nos sumus.

Psal. 4. d

^f Vt ponant in deo spem suam. Vt iam non credant in idolis, sed in deo credant.

1. Cor. 10. b

^g Vt non obliuiscantur opera dei. Vt videant ordinem creaturæ, & ex creatura intelligant creatorem.

^h Et mandata eius exquirant. Non contemnant, sicut Iudæi, sed exquirant sicut Christiani.

Matth. 16. a

ⁱ Nesciant sicut patres eorum. Ne murmurent sicut murmurauerunt quidam in deserto, & perierunt.

^k Generatio praua, & exasperans. Non ego hoc loquor, propheta tuus hoc loquitur de te. Generatio praua & exasperans. Generatio adultera, & pessima signum querit: & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ. Quare dixit, praua? Quia facti sunt in arcum peruersum. Arcus enim nunquam extenditur in eum qui se mittit, sed contra aduersarios. Ista autem generatio cum esset recta a deo condita, & haberetur in manu dei quasi arcus, vt mitteret per eam sagittas, versa est quasi arcus peruersus, blasphemans in creatorem suum.

^l Generatio quæ non direxit cor suum. Vsq̄ue hodie peruersus est Israel.

^m Et non est creditus cum deo spiritus eius. Quoniam non recepit filium, propterea non recepit spiritum sanctum. Denique spiritus sanctus, quando descendit in specie columbæ, non descendit super turbas Iudæorum, sed super vnum Iesum. Si vis ergo Iudææ spiritum accipere, crede in Iesum: quoniam spiritus sanctus sedet in Iesu.

ⁿ Filij Ephraim intendentes, & mittentes arcum. O quanta mysteria, o quanti flores. Non dico dies, sed & totus mensis ad intelligentiam istius psalmi non potest sufficere. In singulis verbis sensus sunt. Habemus, & thesaurum in vasis fictilibus. Multi hoc interpretantur de corpore, & de spiritu sancto, hoc est, habemus thesaurū in vasis fictilibus. Est quidē & ista intelligentia: sed ista multo melior est: quoniam habemus thesaurū pretiosissimum Tomus septimus.

in vasis fictilibus, hoc est, in verbis rusticis scripturarum: Filij Ephraim intendentes, & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli, & cætera. Legimus in Regum libris: quoniam sub Roboam filio Salomonis, Ieroboam filius Nabath scidit populū a reliquo populo, & decem tribus duxit in Samariam. Iudæ vero tribus, & Benjamin remanserunt sub imperio Roboam, & multi de tribu Leui, qui habitabant in Israel, sacerdotes, & leuitæ (sicut scriptum est in Paralipomenon) reuersi sunt ad templum dei, hoc est, in Hierusalem. Tres ergo tribus fuerunt: hoc est, Iuda, Iuda, ipsa regalis tribus, & Benjamin, & postea Leuitæ, qui venerant de diuersis tribubus ad templum. Qui erant ergo in Samaria, de tribu Ephraim habebant regem. Quomodo enim qui regnabant in Iudæa, habebant regem de tribu Iuda, & genere Dauid: sic qui regnabant in Samaria, habebant regem de tribu Ephraim: & reges ipsorum vocabantur Ephraim. Legamus Osee prophetam, & omnem prophetiam eius contra Ephraim reperimus. Et dicitur ibi: Ephraim, inquit, factus est quasi columba insipiens. Vide quid dicat. Columba enim insipiens relinquit templum, & habitat in syluis. Columba semper in domibus habitat. Ephraim vero columba mea relinquit templum, relinquit domum, & habitat in syluis: habitat in desertis. Hoc interim secundum litteram, debemus enim & historiam ponere. Nunc vero post litteram, quasi per quosdam gradus debemus ad maiora conscendere. Dicamus ergo, filios Ephraim, omnes esse hæreticos. Et isti enim recesserunt de domo dei, & isti dimiserunt Dauid, & habitant in desertis. Et dicuntur quidem columbæ: quia legunt ipsi scripturas, sed insipienter intelligunt. Multi sunt qui dicuntur filij Ephraim, intendentes & mittentes arcum. Vide omnes hæreticos, qui dereliquerunt Hierusalem, qui dereliquerunt templum dei, qui habitant in Samaria. Vbi fecerunt vitulos aureos? In Bethel & in Dan. Et vide quid dicat: Fecerunt vitulos aureos in Bethel, in domo dei, idololatræ facti sunt. Et fecerunt illud in Dan, hoc est, in iudicium suum, & in condemnationem. Dereliquerunt domum domini, & nihil aliud nisi de auro cogitant. Dicat aliquis: Quare fecerunt vitulos aureos? Noster thesaurus repositus est in vasis fictilibus. Ecclesiastici enim rustici sunt & simplices: omnes vero hæretici Aristotelici & Platonici sunt. Denique vt sciatis quoniam omnis eloquentia secularis, aurum dicitur, hoc est, quoniam lingua eorum quasi propter splendorem eloquij aurum dicitur: Calix aureus Babylon in manu domini. Videte quid dicat: Babylon confusio est. Ergo mundus iste, calix aureus est. De hoc calice aureo omnibus gentibus propinatur. Filij Ephraim intendentes & mittentes arcum. Quamcunque videris scripturam hæreticorum, omnes superstitiones habent. Reuersi sunt in die belli. Nesciunt eum qui dixit: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: sed ad verba sunt præparati. Habent verba, sed audient illud quod scriptum est: Dissipa gentes quæ bella volunt. Dicat aliquis, nostram esse sententiam: Videamus consequentia.

2. Reg. 12. f

2. Par. 11. 6

Osee 7. d

Hier. 51. a

Ioan. 14. d

Psal. 67. g

^o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

o Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare: & obliuiscuntur beneficia eius. Consurrexerunt contra eum, qui eos regenerauit in baptismo.

Ioan. 10. d

Luc. 8. a

Mar. 4. d

A a Et mirabilium eius quæ ostendit eis.] Videte sensum scripturarum, quomodo de filiis Ephraim venit ad historias præteritas, vt illud quod scriptum est: Aperiã in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio, parabolice dictum ostendat.

b Coram patribus eorum quæ fecit mirabilia in terra Aegypti in campo Taneos: interrupit mare & perduxit eos: statuit aquas quasi in vtre, & deduxit eos in nube diei.] Dicit aliquis: Vim facis scripturæ: Simpliciter enim dicitur de populo Israel, quando eductus est de terra Aegypti: & propterea secundum historiam dicitur. Et legimus decem tribus quoniam dereliquerunt deum, & idolatræ effecti sunt, & quasi secuti sunt vitulos aureos. Videamus Asaph propheta quo tempore fuerit. Vtique illo tempore, quando fuit Dauid quadraginta annis. Rursum Salomon aliis quadraginta annis. Post octoginta annos sub Roëam, postea scissæ sunt decem tribus. Vides ergo quod dicitur, non dicitur de decem tribubus, sed de hæreticis prophetatur. Coram patribus eorum fecit mirabilia. Obliti ergo sunt hæretici patris sui, qui fecit mirabilia in terra Aegypti, in tenebris istius sæculi, quomodo illos liberavit. In ecclesia renati sunt: & postea vbi nati sunt, displicer eis ecclesia. In terra

Aegypti in câpo Taneos: vbi idololatria, vbi rex Aegypti, vbi equitatus Aegypti, vbi lamnes, & Mambres aduersarij Moysi, vbi idololatria. Nos omnes eramus in Aegypto, & a dño liberati sumus. Interrupit mare, & eduxit eos. Ambulabat dominus super mare, & fluctus maris mitigauit, & nos perduxit. Interrupit mare, & eduxit eos. Vsq; hodie, o monache fidelis, quado educais de Aegypto, interrumpitur mare, & sic educais. Statuit aquas quasi in vtre: In Hebræo non habet, vtrem: sed, sicut aceruum. Et deduxit eos in nube diei. Ecce dominus venit in nubem leui. Nubem leuem, aut proprie Saluatoris corpus debemus accipere: quia leue fuit, & nullo peccato prægrauatum est. Aut certe nubem leuë debemus sanctam Mariam accipere, nullo semine humano prægrauatam. Ecce dominus venit in Aegyptum, sæculi istius: super nubem leuem, virginem. Et deduxit eos in nube diei. Pulchre dixit, diei: Nubes enim illa non fuit in tenebris, sed semper in luce.

c Et tota nocte in illuminatione ignis.] Et tenebræ non sunt absconæ a te. Sicut lux tibi, & nox tibi. Et tota nocte in illuminatione ignis. Dominus noster, ignis consumens est. Ignis consumens. Non dixit quid consumens, nobis intelligentiam dereliquit. Qui super fundamentum Christi ædificauerunt, lignum, fœnum, stipulam, dominus illis ignis consumens est. Ignis duplicem habet naturam, & lucet & vrit. Si peccatores sumus, incendit: si iusti, lucet nobis.

d Interrupit petram in deserto.] Interrupta nobis est petra in eremo. Percussa est petra, & fluxerunt aquæ. Illa petra quæ dicit: Qui sitit, veniat & bibat: de cuius ventre fluxerunt flumina.

e Et adaquauit eos velut in abyfso multa.] In deserto, vbi aqua non erat, abundantia nobis aquarum facta est.

f Et eduxit aquam de petra, & eduxit tanquam flumina aquas. D & apposuerunt adhuc peccare ei: in ira excitauerunt excelsum in inaquoso &c.] O pueritas cordis prauis, in deum male loquitur; & qui iustitiam esurire debuerat, carnes requirit & holera. Nam sicut Moyses percussit in eremo petram, & produxit populo aquas: ita & dominus, quem Paulus percussit ait propter peccata nostra, immensos nobis protulit fontes, apostolos scilicet, quos petra monstrauit, & per quos fluxerunt torrentes. Torrentes autem doctores accipimus, per quos torrétes, id est, subsequentes ecclesiarum doctores repleti sunt. Ex quorum nos prædicatione, sitim verbi dei restinguimus. Sed & fontem baptismi nobis atque martyrij eadem petra ostendit. De latere enim eius cum percussus est, sanguis & aqua processit: quod baptismum, & martyrium figurauit. Torrentes autem doctores dicti: quia priusquam crederent, ab imbribus, & volutabris huius sæculi erant repleti. Nunc autem baptismo abluti, a fonte vitæ perennis inundaentur. Addit murmuratio Iudaica, dicens:

g Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo.] Difficilem putat virtutem dei, vt qui eduxerit aquam de saxo, quasi non possit manna dare de cælo.

h Ideo audiuit dominus, & distulit.] Vtique se ab eis, ne in terram repromissionis intrarent.

i Et ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israel.] Iacob non semper supplantator vitiorum intelligitur: nec Israel in omnibus videns deum, accipitur. Apostolus autem docet esse Israelcem secundum carnem, de quo dicitur: Et fornicatus est Israel. Si enim vidisset mente deum, fornicatus vtique non fuisset. Sic de Iacob, cum Esau pollum idolis adorabat, dicens: Video faciem tuam tanquam faciem angeli dei: Vel cum impinguitus recalcitrauit, nõ erat supplantator vitiorum. Ideo & hic ita intelligendum est, quia accensus est in Iacob, terrenus ignis concupiscentiæ; & ira in vltione diuina, super Israel carnalem ascendit.

k Quia non crediderunt in deum, nec sperauerunt in salutari eius.] Nec patrem, nec filium, qui salus mundi est, crediderunt.

l Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit. Et pluit illis manna ad manducandum.] Præstita hæc sunt Hebræis: sed & modo in ecclesia prophetis & apostolis præcipitur, vt nobis verbum prædicationis, quo anima spiritualiter pascatur, annuntient.

m Panem cæli dedit eis: panem angelorum manducauit homo.] Ipse homini cibum præbuit, qui dixit: Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi: qui manducauerit ex eo, viuet in æternum. Ex hoc enim pane cæli, sancti reficiuntur & angeli.

n Cibaria misit eis in abundantia.] Vt iam non litteræ hordeo, sed spiritualis tritici dogmate satientur.

o Et transtulit austrum de cælo, &c.] In ventis, flatum spiritus sancti demonstrat. Collatio autem multitudinis, quæ pulueri, vel arenæ maris assimilatur, terrenum & durum eorum arguit sensum.

Dem. 4. d

1. Cor. 3. c

Ioan. 7. c

A a Et ceciderunt in medio castrorum eorum: circa tabernacula eorum, & saturati sunt nimis.] Castra, synagogas dicit. Tabernacula vero, corda eorum in quibus hæc defluerunt. Quod autem eos nimis indicat saturatos, ingluuiem eorum carnalem increpat quod hi qui de dei præceptis refici debuerant, de pulueris se carnibus sentiunt satiatos.

b Et desiderium eorum attulit eis, non sunt fraudati a desiderio suo.] Immensa pietas domini, vt terreno victu esurientes pascit: sic & qui eum desiderauerit, cælesti (quem superius diximus) pane replet. Ergo hi qui carnes tantum & non deum desiderauerunt, quid in sequenti pertulerint, videamus.

c Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira dei ascendit super eos, & occidit pingues eorum.] Hæc de his qui deum post acceptum manna dereliquerunt. Nam & nunc in ecclesia si quis carne & sanguine Christi reficitur, & declinat ad vitia, nouerit sibi dei iudicium imminere, sicut Paulus apostolus ait: Qui acceperit corpus & sanguinem Christi indigne, iudicium sibi sumit & bibit.

d Et electos Israel impediuit.] Impediuntur & nunc electi ecclesiæ: si non & ipsi quoque sacerdotes innocenter hæc sacramenta percipiant.

e In omnibus his peccauerunt adhuc, & non crediderunt in mirabilibus eius &c.] Peccant quotidie iniqui, quoadusque deficiant, & cum festinatione deficiunt: quia sacerdotibus dei obaudire cõremnunt: sicut & populus ille qui contra famulum dei Moysen murmurabat.

f Cum occideret eos quærebant eum & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.] Flagellati in peccatis reuertebantur: exculloque infidelitatis somno, maturabant vt audirent verbum dei.

g Et rememorabant, quia deus adiutor est eorum, & deus excelsus redemptor eorum est.] Nullum posse intellexerunt adiutorium ferre, nisi illum qui eos de seruitute Aegypti liberauit.

h Et dilexerunt eum in ore suo.] Cum dicerent: Omnia quæcunque præceperit Moyses, faciemus.

i Et lingua sua mentiti sunt ei.] Dicerent Moysi: Omnia quæcunque dixerit dominus, faciemus.

k Cor autem ipsorum non erat rectum cum eo: nec fideles habitati sunt in testamento eius.] Nam & dominus testimonio vtens Esaiæ propheta, dicebat: Populus hic labiis me honorat: cor autem eius longe est a me.

l Ipse autem est misericors, & propitiu fiet peccatis eorum, & non disperdet eos: & abundauit vt auerteret iram suam, &c.] Multitudo enim misericordiarum continet eum, vt dum expectat penitentiam, non puniat delinquentem: quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.

m Et rememoratus est, quia caro sunt.] Scit enim quia caro semper resistit legi dei.

Tomus septimus.

n Spiritus vadens & non rediens.] Notit enim quia homo amisso spiritu, in puluerem reuertitur. Nam & spiritus sanctus cum recedit a peccatoribus: quamdiu in volutabris peccaminum sunt, non reuertitur ad eos.

o Quotiens exacerbauerunt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso.] In incredulitate vtique atque ariditate cordis sui.

p Et conuersi sunt & tentauerunt deum, & sanctum Israel exacerbauerunt.] Erat tunc Moyses sanctus Israel: qui deum & mente videbat & oculis, quem sæpius exacerbant. Sed & nunc exacerbant, cum audiunt, quod Christum dominum in carne nasciturum annuntiat.

q Non sunt recordati manus eius: die qua redemit eos de manu tribulantis.] Pharaonis vtique, qui figuraliter diabolus dicitur.

r Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.] Sicut enim tunc in decem signis, id est, plagis, Moyses populum ex Aegypto liberauit: ita & Paulus apostolus, decem epistolis præsentis mundi tenebras oppressit.

s Conuertit in sanguine flumina eorum, & imbres eorum ne biberent.] Vana philosophorum verba, quæ in doctrinis Platonicis ecclesiæ paruulos interimebant, in vltionem diuinam illis conuersa est & in cruorem, vt qui sanguinem fuderant, id est, animas iugulauerant seducendo, sanguine deinceps potantur.

t Misit in eos cynomyiam, & comedit eos.] In cynomyia Cynicorum sectam indicauit: quæ libidinem atque luxuriam, summum prædicat bonum.

v Et ranam & disperdidit eos.] In ranarum vocibus, poetarum carmina designantur: quæ per inflationem verborum, exterminationum fabulas intulerunt.

x Et dedit erugini fructus eorum.] In erugine siue canicula, fornicationis forma monstratur. Nam sicut hæc lento repens conamine, crudelissime arborum fructibus insidiatur: ita & hæc blande illiciens homines, iniquis eos atque occultis moribus sæuissime vorat.

y Et labores eorum locustæ.] In locusta, humani generis discordiæ confutantur. Quæ cum sine rege ordinatum ducat exercitum humanum tamen genus semper dissidet ac discordat.

z Occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina. Tradidit grandini iumenta eorum, & possessiones eorum igni.] In grandine castigatio diuina monstratur: in qua vel vineæ, vel arbores flagellantur: hæc scilicet quæ pro bonis fructibus, tribulos protulerunt. Ab hac enim grandine & iumenta occiduntur, vt eorum insipientia arguatur: qui diuinum nomen bestii indiderunt. Ignis quoque ad depascenda vitia & illuminanda credentium corda mittitur, sicut dominus ait: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur?

H ij

a Et

Matth. 25. d

A a Misit in eos iram indignationis suae: indignationem & iram & tribulationem, immisionem per angelos malos.] Vt qui diuinis plagis non arguebantur, diabolicis insidiis tunderentur. Qui autem sint angeli, ipse dominus in euangelio declarauit: Ite, inquit, in ignem: quem preparauit pater meus diabolo & angelis eius.

b Viam fecit semitae irae suae, & non peperit a morte animabus eorum, & iumenta eorum in morte conclusit.] Habet viam diuina ira, cum in peccati violatione quis traditus, non liberat animam suam a supplicio gehennae. Vel cum insipientia, quae iumentis est similis, in morte sempiterna concluditur.

c Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.] Sicut haec gesta in Aegypto referuntur: ita & dominus, principatus & potestates, siue daemoniorum, siue vitiatorum in hoc mundo sacrosancto aduentu suo deleuit: ac triumphauit in ligno crucis suae, & ab eorum corde depulit, qui calliditati diabolicae dediti fuerat: quia Cham, calliditas interpretatur.

d Et abstulit sicut oves populum suum, & perduxit eos tanquam gregem in deserto.] His plagis verberata dominus Aegypto, eduxit populum suum de supra scripta seruitute, quem sanguine suo redemerat, & collocavit eum in ecclesia, quae prius sterilis fuerat ac deserta, de qua ait: Multi filij desertae magis quam eius quae habet virum.

Esai. 54. d

e Et eduxit eos in spe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare.] Collocatis his in spe aeternitatis, operuit mare inimicos eorum, scilicet vt cum hi abluabantur baptismo, diabolus cum suis exercitibus mergeretur.

f Et induxit eos in montem sanctificationis suae: in monte quem acquisiuit dextera eius.] In ipsam ecclesiam, quam virtute gloriose resurrectionis suae acquisiuit.

g Et eiecit a facie eorum gentes, & forte diuisit eis terram in funiculo distributionis, & habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.] Eiecit peccati gentibus a cordibus humanis, data est eis possessio terrae viuientium: factumque est, vt vbi quondam fortilegus hatriolusque habitauerat, nunc mente videns deum inhabitet.

h Et tentauerunt & exacerbauerunt deum excelsum, & testimonia eius non custodierunt. Et auerterunt se & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum.] Ad Iudaeos nunc sermo conuertitur: quos nec virtus, nec beneficia molliuerunt diuina: sed sicut patres eorum occiderunt prophetas: ita & isti ipsum dominum persequeuntur.

i Conuersi sunt in arcum prauum.] Arcus enim peruersus est: dum contra inimicos sagittam putatur iacere, fauciat tenentem. Sic & Iudaei, qui in deum liberatorem suum,

Et tradidit grandini iumenta eorum, & possessiones eorum igni. ^a Misit in eos iram indignationis suae, indignationem & iram & tribulationem: immisionem per angelos malos. ^b Viam fecit semitae irae suae, & non peperit a morte animarum eorum: & iumenta eorum in morte conclusit. ^c Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham. ^d Et abstulit sicut oves populum suum, & perduxit eos tanquam gregem in deserto. ^e Et deduxit eos in spe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare. ^f Et induxit eos in montem sanctificationis suae, montem quem acquisiuit dextera eius. ^g Et eiecit a facie eorum gentes, & forte diuisit eis terram, in funiculo distributionis. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel. ^h Et tentauerunt & exacerbauerunt deum excelsum, & testimonia eius non custodierunt. Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum, quemadmodum patres eorum: ⁱ conuersi sunt in arcum prauum. ^k In iram concitauerunt eum in collibus suis, & in sculptilibus suis ad aemulationem eum prouocauerunt. ^l Audiuit deus & spreuit, & ad nihilum redegit valde Israel. ^m Et repulit tabernaculum Silo: tabernaculum suum vbi habitauit in hominibus. ⁿ Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. Et conclusit in gladio populum suum, & haereditatem suam spreuit. Iuuenes eorum comedit ignis, & virgines eorum non sunt lamentatae. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, & viduae eorum non plorabuntur. ^o Et excitatus est tanquam dormiens dominus: tanquam potens crapulatus a vino. Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis. ^p Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Ephraim non elegit. Sed elegit tribum Iuda: montem Sion quem dilexit. ^q Et edificauit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in saecula.]

iniquas iaculantur verborum sagittas. ^k In iram concitauerunt eum in collibus suis, & in sculptilibus suis ad aemulationem eum prouocauerunt.] Relicto enim eo, seruerunt idolis ac simulacris, adorantes etiam in montibus.

^l Audiuit dominus & spreuit, & ad nihilum redegit valde Israel.] Illum qui tantum nomine, & non visione Israel erat.

^m Et repulit tabernaculum Silo tabernaculum suum: in quo habitauit inter homines.] Vel in tabernaculis Silo sub El: vel in Hierusalem sub Salomone. Sed his repulsis, elegit potius templum regis virginis incorruptae, siue ecclesiae sanctae ex gentibus euocatae.

ⁿ Tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici, & conclusit in gladio populum suum, & haereditatem suam spreuit. Iuuenes eorum comedit ignis, & virgines eorum non sunt lamentatae.] Manifeste hic excidium illud, quod in Hierosolymis sub Tito Vespasianoque actum est, praecognauit. Et quia tanquam acta agenda praedixit, nouerit qui legit: quia apud deum futura iam facta sunt. Sed vtinam, & in nobis haec domino cooperante fiant, vt concupiscentia decidat, erecta potestate virtutum. Forma iniqui amoris corrumpat, erecta ecclesiae pulchritudine. Interimatur populus vitiatorum, viuificata numerositate virtutum. Respuatur terrena haereditas, acquiratur regnum dei. Iuenculus, id est, incipiens peccatum, a virtute sancti spiritus exuratur, & virgo anima collatetur. Incentores vitiatorum, id est, verbo dei trucidentur, vt exultent mentes ab his viduae cum Christo.

^o Et excitatus est tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapulatus a vino, & percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit eis.] Vt dormiens, & quasi ebrius, habetur dominus in cordibus iniquorum. Cum autem penitentiam agere caeperint, excitatur. Et percussis vitiis vsque in posteriora temporum, traditusque in opprobrium sempiternum, vigilat in eis.

^p Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Ephraim non elegit: sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.] Non ad hoc repulit tribum Ioseph vel Ephraim, vt in aeternum sperneret: sed noluit de ea suscipere carnem, eligens tribum Iuda, de qua beata Maria procederet, ex qua nasceretur ipse, vt dilectionis suae montem, id est, ecclesiam eleuaret.

^q Et edificauit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in saecula.] Ipsam ecclesiam suam singulari virtute firmavit, vt immobilis in saecula sempiterna persisteret.

^q Et edificauit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in saecula.] Ipsam ecclesiam suam singulari virtute firmavit, vt immobilis in saecula sempiterna persisteret.

^r Nos autem populus tuus, & oves pascuae tuae.] Propter innocentiam autem quam gerunt, oves vocantur: vel quia Christum pastorem habent.

^s Confitebimur tibi in saecula, in generatione & generationem.] Hoc est, a prophetis vsque in euangelia.

^t Annuntiabimus laudem tuam.] Quia tibi est cum aeterno patre, & spiritu sancto, honor & gloria, in saecula saeculorum. Amen.

a Elegit

A a Elegit David seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium, & depost fortantes accepit eum. Pascere &c.] Omnia haec ad Christum dominum referenda sunt: qui a paterno consilio, ad redemptionem nostram electus est de grege mortalium: carnem assumens, pascens Christianum populum: siue supplantatorem vitiatorum, siue mente videntem deum. Qui nunc ecclesiam suam suis voluntatibus inherentem, in bonitate cordis sui pascere, & in caelesti Hierusalem collocare dignetur. Ipsi gloria cum aeterno patre & spiritu sancto, in saecula saeculorum. Amen.

^b Psalmus Asaph.] Iste psalmus vocem continet prophetae, captiuitatem terrena Hierusalem deplorantis: quae captiuitas non tantum ad illam ciuitatem, quantum ad animam, quae saepe ciuitas scribitur, referenda est.

^c Deus venerunt gentes in haereditatem tuam: ^d posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. ^e Posuerunt morticina seruatorum tuorum bestias terrae. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. ^f Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt. ^g Vtique quo domine irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus. Effunde iram tuam in gentes, quae te non nouerunt: & in regna quae nomen tuum non inuocauerunt. ^h Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt. ⁱ Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum: cito anticipent nos misericordiae tuae: quia pauperes facti sumus nimis. ^k A diuina nos deus salutaris noster, & propitius esto peccatis nostris propter gloriam nominis tui domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum. ^l Ne forte dicant in gentibus vbi est deus eorum, & innotescat in nationibus coram oculis nostris. ^m Ultio sanguinis seruatorum tuorum qui effusus est: introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum. ⁿ Secundum magnitudinem brachij tui: posside filios mortificatorum. ^p Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: ^q improprium ipsorum quod exprobrauerunt tibi domine. ^r Nos autem populus tuus & oves pascuae tuae: confitebimur tibi in saecula. In generatione & generationem, annuntiabimus laudem tuam. ^s In finem pro his qui commutabuntur testimonium Asaph, psalmus pro Assyriis.

^b Psalmus Asaph.] Iste psalmus vocem continet prophetae, captiuitatem terrena Hierusalem deplorantis: quae captiuitas non tantum ad illam ciuitatem, quantum ad animam, quae saepe ciuitas scribitur, referenda est.

^c Deus venerunt gentes in haereditatem tuam: ^d posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. ^e Posuerunt morticina seruatorum tuorum bestias terrae. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. ^f Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt. ^g Vtique quo domine irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus. Effunde iram tuam in gentes, quae te non nouerunt: & in regna quae nomen tuum non inuocauerunt. ^h Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt. ⁱ Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum: cito anticipent nos misericordiae tuae: quia pauperes facti sumus nimis. ^k A diuina nos deus salutaris noster, & propitius esto peccatis nostris propter gloriam nominis tui domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum. ^l Ne forte dicant in gentibus vbi est deus eorum, & innotescat in nationibus coram oculis nostris. ^m Ultio sanguinis seruatorum tuorum qui effusus est: introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum. ⁿ Secundum magnitudinem brachij tui: posside filios mortificatorum. ^p Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: ^q improprium ipsorum quod exprobrauerunt tibi domine. ^r Nos autem populus tuus & oves pascuae tuae: confitebimur tibi in saecula. In generatione & generationem, annuntiabimus laudem tuam. ^s In finem pro his qui commutabuntur testimonium Asaph, psalmus pro Assyriis.

^d Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam.] Sicut enim poma cum maturescere caeperint, a suis custodiuntur, maturaque facilius deuorentur: ita & aduersarius noster irruentibus vitiis custodit sibi consentientem animam, donec eam ad plenum voluntatis suae consensum adducens, valeat deuorare. Quamdiu enim in ea scintilla lucet fidei, acerba est dentibus inimici.

^e Posuerunt morticina seruatorum tuorum bestias volatilibus caeli, carnes sanctorum tuorum bestias terrae. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret.] Haec quidem in Hierusalem ante aduentum acta sunt Saluatoris: sed passionem infantum figurauerunt: vbi carnes eorum bestias atque volucris, id est, persecutoribus expositae sunt, & tanta multitudo sanguinis est effusa, vt vix omnium sepeliri corpuscula possent. Circuitus autem in Hierosolymis, plorantis ecclesiae intelligitur luctus, iuxta illud: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari quia non sunt.

^f Facti sumus opprobrium vicinis nostris &c.] Opprobrium sunt sancti his qui prius fratres fuerant, & tunc separati ab ecclesia, timentes deum persequeuntur: quod ad haereticos refertur.

^g Vtique quo domine irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus. Effunde iram tuam in gentes, quae te non nouerunt: &c.] Iste psalmus

1. Cor. 3. c

Hier. 31. & Matt. 5. c

Ne nobis irasceris quae sumus domine, qui te nouimus: sed in illos potius retorque furorem tuum qui Christum tuum ignorant.

^h Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt.] Illum carnalem, qui seductus est astu inimici.

ⁱ Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipet nos misericordiae tuae domine: quia pauperes facti sumus nimis.] Praeueniat nos quae sumus domine misericordia, quae est vnigenitus tuus, vt veniens propitietur iniquitatibus nostris, & eruat nos a peccatis. Pauperes enim facti sumus in mundo propter illum.

^k A diuina nos deus salutaris noster: propter gloriam nominis tui domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris &c.] Tunc nobis vel adiuuas, vel propitius, si claritas nominis tui, quae in gentibus benedicitur, nos morte sua a morte eripiat.

^l Ne forte dicant in gentibus vbi est deus eorum, & innotescat in nationibus coram oculis nostris.] Gentes, siue nationes, potestates aduersae sunt: quae inualescunt aduersum nos, dicentes: Vbi est deus verax vester? Sicut pagani martyribus saepe dicebant.

^m Ultio sanguinis seruatorum tuorum qui effusus est.] Iudicium hic inuocat: quo sanguis martyrum exquiratur a domino, qui in Apocalypsi ait: Quiescite modicum, donec impleatur numerus coferuorum vestrorum.

ⁿ Introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.] Qui te per longas lacrymas requirunt, absolui, & tecum esse desiderant.

^o Secundum magnitudinem brachij tui, posside filios mortificatorum.] Eos scilicet qui per martyrum exempla currentes, crucifixerunt se vitiis, & concupiscentiis.

^p Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.] Vt non iudicij poena damnentur, sed in hoc saeculo septuplam compositionem penitentiae dissoluant. Sinus autem saepe peccus hominis intelligitur, in quo anima requiescit.

^q Improprium ipsorum quod exprobrauerunt tibi domine.] Tibi enim exprobrant: quia martyres tuos in quibus habitas, contumeliis affligunt.

^r Nos autem populus tuus, & oves pascuae tuae.] Propter innocentiam autem quam gerunt, oves vocantur: vel quia Christum pastorem habent.

^s Confitebimur tibi in saecula, in generatione & generationem.] Hoc est, a prophetis vsque in euangelia.

^t Annuntiabimus laudem tuam.] Quia tibi est cum aeterno patre, & spiritu sancto, honor & gloria, in saecula saeculorum. Amen.

^v In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^u In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^w In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^x In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^y In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^z In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^{aa} In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^{ab} In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^{ac} In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^{ad} In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^{ae} In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^{af} In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

^{ag} In finem pro his qui commutabuntur, &c.] Iste psalmus

Apoc. 6. d

F

H iij

A vocem continet prophetæ deprecantis, narrantisque magnalia dei.

Psalmus LXXIX.

a **Q**ui regis Israel intende. A deo regitur, qui mente videt deum. Ergo hinc prophetâ intendere sibi deposcit.

b **Q**ui educis tanquam oves Ioseph. Non illum Ioseph, cuius typum in alio psalmo reperit: sed illum qui triginta argenteis à discipulo venditus, paterna virtute ex inferno deductus est cum grege iustorum.

c **Q**ui sedes super Cherubin. Super plenitudinem omnium scientiarum.

d **A**ppare. Huic mundo te videndum præbe.

e **C**oram Ephraim, & Benjamin & Manasse. Illum Ephraim Manassenque commemorat: quos alibi fortitudinem sui capitis dicit, id est, ecclesiam, vel Apostolos. Quod autem Benjamin in medio posuit: significat Paulum apostolum, qui de tribu Benjamin descendit, ceteris apostolis sociandum.

f **E**xcita potentiam. Quam Aegyptiis ac filiis Israel ostendisti.

g **E**t veni ut saluos facias nos. Ut sicut illos eruisti de Aegypto: ita nos salues a potestate demonum.

h **D**eus conuerte nos. Ad te cognoscendum.

i **E**t ostende faciem tuam, & salui erimus. Ostende filium tuum, ut saluemur.

k **D**omine deus virtutum quousque irasceris super orationem serui tui. Non enim irascitur, si iustitiam petamus, sed conscientia delicti, putat etiam ab oratione irasci.

l **C**ibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in mensura. Sæpe ob desiderium dei, siue recordationem peccati, lacrymæ nobis panes potusque fiunt. Quod autem ait: in mensura, illud indicat, ut in hac oratione, in qua peccatis absolui cupimus, vel deum videre desideramus, victus tenuis accipiat, si in precatione non in multiloquio proferatur.

m **P**osuisi nos in contradictionem vicinis nostris &c. Iudæis atque hæreticis, qui in circuitu ecclesiæ obstrepunt, nosque impugnant.

n **D**omine deus virtutum conuerte nos ad te &c. Illum qui dixit: Qui me videt, videt & patrem.

o **V**ineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam &c. Licet hæc synagogam figurauerint, ad ecclesiam referenda sunt: quæ a tenebris sæculi ad cælestem dignitatem, eiecisti vitiorum gentibus, fide fauente, translata est. Cui etiam via, id est, mandata per quæ graderetur, largita sunt: plantatis in ea doctoribus, per quos in omnem terram euangeliorum sonus nuntiaretur. Ipsa quoque a domino super Cherubin residente custoditur, dirigitur, ac nutritur.

p **O**peruit montes umbra eius, & arbuta eius cedros dei. Cum Patriarchis atque apostolis claritatis suæ.

q **E**t extendit palmites suos. Non sumus vites, qui ex vinea illa frondimus.

Qui regis Israel intende: qui deducis velut ouem Ioseph. Qui sedes super Cherubin: manifestare coram Ephraim, & Benjamin, & Manasse. Excita potentiam tuam & veni, ut saluos facias nos. Deus conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Domine deus virtutum: quousque irasceris super orationem serui tui. Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis in lacrymis in mensura. Posuisi nos in contradictionem vicinis nostris, & inimici nostri subannauerunt nos. Domine deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus. Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam. Dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius & impleuit terram. Operuit montes umbra eius, & arbuta eius cedros dei. Extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines eius. Ut quid destruxisti maceriem eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam. Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Deus virtutum conuerte: respice de cælo & vide, & visita vineam istam. Et perfice eam quam plantauit dextera tua, & super filium hominis quem confirmasti tibi. Incensa igni & suffosa: ab increpatione vultus tui peribunt. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis quem confirmasti tibi. Et non discedimus a te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus. Domine deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam & salui erimus.

k In finem pro torcularibus psalmus ipsi Asaph,

g **N**on discedimus a te, viuificabis nos. Si tibi fide adhaereamus: tunc pane illo vitæ, quem de cælo misisti, reficimur.

h **E**t nomen tuum inuocabimus. Ipsum qui dedisti nomen super omne nomen.

i **D**omine deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Ipsum qui est imago tua, ipsum qui est facies tua, qui est illuminatio vultus tui, in quo manes, & qui manet in te. Qui purificatis mentibus nostris dignetur illabi: seque nobis mundi Saluatorem ostendere, nosque inspectione sancta saluare, ipsi gloria & imperium tecum, & cum spiritu sancto, & nunc, & in sæcula sæculorum. Amen.

k **I**n finem pro torcularibus psalmus ipsi Asaph. In lege scriptum est, tres esse solemnitates, Paschæ, Pentecostes, & Scenopegie. Ante Scenopegias, ante dies decem ieiunium erat, & ieiunium erat usque ad vesperum. Eo tempore tubis canebant, hoc est, ieiunabāt & in ieiunio tubis canebant: & post dies decem, Scenopegie erant. Diligenter attendite: Tres solemnitates in lege scriptæ habentur. Primum Pascha, deinde Pentecostes, deinde Scenopegie. Ante Scenopegias, ieiunium: in ieiunio autem tubis canebant. Animaduertite scriptura quid significet. Tollite velamen, quod positum est ante oculos Moysi: & videte

r **V**sque ad mare. Id est, usque ab baptismum accessimus, qui prius in vanitate sæculi huius fluctuabamur. Mare enim Apocalypsis baptismum signat.

s **E**t ad flumen propagines eius. Ut qui in ea renascebantur, baptismum abluerentur. Hinc ad synagogam reuertitur.

t **V**t quid destruxisti maceriem eius. Tunc enim munitio synagogæ deposita est, cum ei cæcitas contigit, donec plenitudo gentium subintraret.

v **E**t vindemiant eam omnes transeuntes viam. Spoliatur ab his, qui per huius seculi viam, ad deum transeunt: dum Iudæos conuerti faciunt prædicando.

x **E**xterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. In apro atque singulari fero immanitas diaboli intelligitur, a quo exterminata est propter incredulitatem.

y **D**omine deus virtutum conuerte nos. Synagogam ad ecclesiam.

z **R**espice de cælo, & vide, & visita vineam istam. De qua superius sum locutus.

a **E**t perfice eam quam plantauit dextera tua. Quam virtus, id est, filius tuus resurrectione sua fundauit.

b **E**t super filium hominis. Filium virginis.

c **Q**uem confirmasti tibi. Quæ de uicta morte, ad tuam dexteram collocasti.

d **I**ncensa igni & suffosa, ab increpatione vultus tui peribunt. Synagoga vtique cum Iudæis non credentibus.

e **F**iat manus tua super virum dexteræ tuæ. Super populū, quem dextera, id est, Christus tuus saluauit.

f **E**t super filium hominis quem con. Ipsum mediatorem saluatoremque nostrum.

g **N**on discedimus a te, viuificabis nos. Si tibi fide adhaereamus: tunc pane illo vitæ, quem de cælo misisti, reficimur.

h **E**t nomen tuum inuocabimus. Ipsum qui dedisti nomen super omne nomen.

i **D**omine deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Ipsum qui est imago tua, ipsum qui est facies tua, qui est illuminatio vultus tui, in quo manes, & qui manet in te. Qui purificatis mentibus nostris dignetur illabi: seque nobis mundi Saluatorem ostendere, nosque inspectione sancta saluare, ipsi gloria & imperium tecum, & cum spiritu sancto, & nunc, & in sæcula sæculorum. Amen.

k **I**n finem pro torcularibus psalmus ipsi Asaph. In lege scriptum est, tres esse solemnitates, Paschæ, Pentecostes, & Scenopegie. Ante Scenopegias, ante dies decem ieiunium erat, & ieiunium erat usque ad vesperum. Eo tempore tubis canebant, hoc est, ieiunabāt & in ieiunio tubis canebant: & post dies decem, Scenopegie erant. Diligenter attendite: Tres solemnitates in lege scriptæ habentur. Primum Pascha, deinde Pentecostes, deinde Scenopegie. Ante Scenopegias, ieiunium: in ieiunio autem tubis canebant. Animaduertite scriptura quid significet. Tollite velamen, quod positum est ante oculos Moysi: & videte

A videte quoniam tabernacula non possumus fieri, nisi ante ieiunemus. Ipsum autem ieiunium nisi habuerit signū victoriæ, quod nostros aduersarios deterreat, non vincitur Amalech. Quoniam ergo tres sunt solemnitates: Pascha, Pentecoste, Scenopegia: ideo & tres psalmi habent

Asaph, quinta sabbathi. LXXX.

Exultate deo adiutori nostro: iubilate deo Iacob. Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iocundum cum cithara. Buccinate in neomenia tuba: in insigni die solennitatis nostræ. Quia præceptum in Israel est, & iudicium deo Iacob. Testimonium in Ioseph posuit illud: cum exiret de terra Aegypti: linguam quam non nouerat, audiuit. Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino

Esa. 63.4

Psal. 79. b

Hier. 2. d
Gen. 9. d

Cant. 5.4
Gen. 43. g

Gen. 9. c

Matth. 26. d

Act. 2. b

Dauid: qui interpretatur, fortis manu. Prima enim nostra victoria, pugnam habet atque luctam. Propterea dicitur fortis manu Dauid. Secunda vero, hoc est, in octogesimo Asaph. Asaph autem interpretatur, synagoga. In octauo ergo vincimus, & in octogesimo cum domino congregamur. In octogesimo vero tertio filiorum Core. Core interpretatur, caluaria. Ascende calue, ascende calue. Hæc dicebant etiam pueri Elisei: quoniam passus fuerat in loco Caluarie. Multa sunt quæ dicantur: quomodo Eliseus in Bethel irrisus sit a quadraginta duobus pueris. Ista sunt torcularia, de quibus dicit & Saluator: Facite vobis amicos de iniquo mōna, ut vos recipiant in æterna tabernacula.

4. Reg. 2. b

Ibid. 1. b

Luc. 16. b

Psal. LXXX.

Exultate deo adiutori nostro. Qui nos de tenebris Aegypti liberauit.

b **I**ubilate deo Iacob. Supplantatori vitiorum.

c **S**umite psalmum & date tympanum &c. Hymnum de corde puro, vel mente, ac attenuatione peccatorum mundi.

d **B**uccinate in neomenia tuba &c. Illi canebant tuba in Pascha, Pentecoste, & Scenopegia. Nos modo in ecclesia licet omni tempore deo canere debeamus: sed præcipue in resurrectione, in remissione, & in domus inuouatione, hoc est, cum resurgimus in Christo: cum remissionem accipimus: cum domus peccatoris nostri inuouata fuerit post ruinam.

e **Q**uia præceptum in Israel est, & iudicium deo Iacob. Ipsius enim præceptum est atque iudicium, ut gratia saluemur, & non ex nobis.

f **T**estimonium in Ioseph. In Christo, qui pro nobis venditus est.

g **P**osuit illud cum exiret de terra Aegypti. Vel in rubo, vel in igne, vel in aliis mysteriis.

h **L**inguam quam non nouerat, audiuit. Populus ille gentium, in ecclesia mandata quæ prius ignorabat, accepit.

i **D**iuertit ab oneribus dorsum eius. Quando in Aegypto eramus, extruebamus ciuitates Pharaonis, lutum & lateres portabamus, & tota anima nostra quærebatur paleas. Non habebamus frumentum: non habebamus cælestem panem, qui de cælo venit: nec dum acceperamus manna de cælo: necdum nobis serpens fuerat in eremo suspensus: necdum petra aquam nobis miserat: necdum extendebamus manus, & cadebat Amalech. Sedebamus in luto, & faciebamus opera Aegypti, ciuitates Pharaonis extruebamus. Diuertit ab oneribus dorsum eius. Quam grandia ante habebamus onera: Propterea Moyses noster dicit: Venite ad me omnes qui onerati estis peccatis, & ego reficiam vos.

k **M**anus eius in cophino seruierunt. Cuius? Israelis. Alij sunt cophini Aegypti, & alij Iesu. Habet & Iesus cophinos suos, & duodecim cophinos de fragmentis impleuit Saluator noster. O rem miram, & ingentia mysteria significantem. Quinque millia populi vesciebantur in eremo, sine paruulis & mulieribus: in loco deserto, non inueniuntur nisi tantum quinque panes: Locus enim desertus erat. Requiro te qui tantum litteram sequeris. In deserto loco non inueniuntur nisi quinque panes: & duodecim cophini, quomodo inueniuntur? Si desertus erat locus, vtique duodecim cophinos habere non poterat. Sed hoc totum significatur, quod populum suum dominus in deserto istius sæculi eduxit de Aegypto: paut panibus suis, & quodcumque supererat, in duodecim cophinis condidit, hoc est, in duodecim apo-

Exod. 43. a

Ibid. 1. & 15.

F

10an. 6. d. e

Exod. 16. d

Num. 21. b

Exod. 17. c

Matth. 12. d

Luc. 9. e

Matth. 14. e

A stolis, ut quod perierat in duodecim tribubus, saluaretur in duodecim apostolis.

a In tribulatione inuocasti me, & liberaui te.] Propheta & psalmi ideo obsecrati sunt: quonia subito cum nescis, persona muratur. Denique hucusque locutus est propheta: nunc subito inducitur persona dei loquentis ad populum. In tribulatione inuocasti me, & liberaui te. Quicunque in tribulatione es, securus esto, inuoca me, & exaudieris.

b Exaudiui te in abscondito tempestatu.] Tempestas illa quando te premebat, & quasi fluctibus huc illucque traheretur: ego eram in media tempestate.

c Probauit te apud aquam contradictionis.] Secundum litteram de Moyse & Aaron dicitur: quod ad aquam contradictionis offederunt deum: Denique ideo non sunt ingressi terram repromissionis. Nobis autem dicit deus: Probauit te apud aquam contradictionis. Simon probatus est ad aquam contradictionis: quia in hypocrisis accepit baptismum. Quicunque ergo in hypocrisis accipit baptismum, iste probatur ad aquam contradictionis.

d Audi populus meus, & testificabor tibi.] Nobis loquitur deus. Quodcumque populo dixit, etiam nobis loquitur.

e Israel si audieris me.] Quid queris ut audiam? Videamus quid precipiat:

f Non erit in te deus recens.] Cui deus venter est, deus ei recens est. Quotcumque vitia habemus, quotcumque peccata, tot recentes habemus deos. Iratus sum, ira mihi deus est. Vidi mulierem & concupiui, libido mihi deus est, Vnusquisque enim quod cupit & veneratur, hoc illi deus est. Auarus aurum deum habet.

g Nec adorabis deum alienum.] Noster deus, virtus est: aliorum, vitia.

h Ego sum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti.] Nos sumus qui educti sumus de terra Aegypti: si tamen exiimus, si in eremo sumus, si terram repromissionis cupimus videre. Si reliquimus Sodomam, non respiciamus ad Sodomam. Saluati sumus in monte, non desideremus Aegyptias carnes: non dicamus: Quam bene nobis erat in Aegypto, cum manducabamus carnes in ollis, & allia, & cucumeres. Vis accipere domini cibos? Vis comedere ipsum dominum deum tuum & Saluatorem? Audi quid dicat.

i Dilata os tuum, & implebo illud.] Dilatate ora vestra, ipse est & dominus, & panis. Ipse hortatur nos ut comedamus, & ipse noster cibus est. Quantumcumque dilataueris, tantum accipies. Non est igitur in mea potestate, sed in tua est. Si volueris, totum me accipies: si nolueris, accipe saltem partem.

k Et non audierit populus meus vocem meam.] Ego sto ante ostium & pulso. Volo ut aperias & ingrediar, & non vis aperire.

l Et Israel non intendit mihi, & dimisi eos secundum desideria cordis eorum.] Infelix est qui a deo non corripitur. Si quis peccans non percutitur, iste miser est. Ideo dicit: Dimisi eos secundum desideria cordis eorum. Ideo eos dimisi: quoniam saepe percussi, & disciplinam non receperunt. Rogauit, non audierunt: percussi, non senserunt dolorem. Dimitto eos in voluntatibus suis, ut saturati vitiis suis, vel sic agant penitentiam.

m Si populus meus audisset me.] O clementissime pater, &

miserans deus. Rogauit, & non est auditus: quasi iratus dimittit filium lasciuientem. Iterum videt perire, & dolet, quia perit. Et quid dicit?

n Si populus meus audisset me.] Nunquid grande mihi erat liberare te de tribulatione? Nunquid non poteram maiestatem meam mittere, & erucere te de periculo? Sed quia dimisi te libero arbitrio, & stadium tibi proposui, & non coronatur, nisi qui pugnaverit: propterea victoriam tuo arbitrio derelinquo.

o Inimici domini mentiti sunt ei.] In Hebraico melius habet: Inimici domini negabunt eum, hoc est, Iudaei. Inimici enim ipsius negauerunt eum. Sed isti inimici qui negaturi sunt eum, ergo perierunt? Ergo reliquia non erunt? Et quomodo iurasti Abraham, Isaac, & Iacob: quoniam semen ipsum sit quasi stellae caeli & sicut arena maris: Quare promissisti patribus, & non reddis filiis? Inimici domini negabunt eum. Sed quid dicit?

p Et erit tempus eorum in saeculum.] Cum introierit plenitudo gentium, tunc omnis Israel saluus fiet. In futuro credent, modo non crediderunt. Nunc dicam ad Iudaeos. Solent sibi applaudere, & dicere: Et erit tempus eorum in aeternum. Nos dicamus, verum est: credituri enim sunt de Iudaeis. Denique legimus in Apocalypsi Ioannis duodecim millia de singulis tribubus, hoc est, centum quadraginta quatuor millia creditura, & hoc dicitur virginum esse. Vbi autem virginum tantus numerus erit: non virginum quantus erit? Ergo & nos dicamus Iudaeis, & erit tempus vestrum in aeternum, hoc est, in futuro saeculo. Sed ad te qui hodie non credis, quid pertinet? Et erit tempus eorum in saeculum. Inimicorum dei quale tempus erit?

q Et cibauit eos de adipe frumenti.] Induxit eos in terram repromissionis: cibauit non manna ut in deserto, sed frumento quod cecidit, quod resurrexit. Et cibauit illos ex adipe frumenti. Videte mysterium scripturarum. Ex adipe frumenti. Frumentum adipes habet: nunquid & intestina habuit? Sed voluit largitatem & pinguedinem gratiae spiritualis ostendere: & ideo adipem nominauit.

r Et de petra melle saturauit eos.] Ipse frumentum est, ipse petra est, qui populum Israel satiauit aqua in deserto. Spiritualliter melle & non aqua saturauit eum, ut quicunque crediderunt & acceperunt cibum, mel sentiatur in ore suo. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel & fauam ori meo. Denique & dominus noster post resurrectionem propterea fauam comedit, & de petra melle saturatus est. Ergo rem dico nouam: Ipsa petra mel comedit, ut nobis mel tribueret: & dulcedinem, ut qui in lege biberant mirram, hoc est, amaritudinem, postea in euangelio comedant mel euangelij: cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

s Psalmus Asaph.] Iste psalmus hortatur, ut si volumus dominum habitare nobiscum, ea semper quae illi sunt placita, faciamus.

Psalmus LXXXI.

Deus stetit in synagoga deorum.] Multa sunt schemata. Frequenter enim sedemus, interdum stamus, interdum iacemus, interdum currimus, interdum ambulamus, ira & deus describitur pro varietate hominum, & status ipsius diuersus inducitur. Si sancti sumus, & sumus

Exod. 17. a
& Num. 20. c
Act. 8. c

Gen. 19. c

Num. 11. b

Apoc. 3. a

Exod. 17.

Gen. 3. b

Esai. 6. a

Gen. 12. b

Dan. 7. c

Rom. 11. e

Matt. 10. e

Dan. 7. c

Psal. 43. d

Marc. 4. d

Psal. 118. a

Luc. 24. f

Luc. 18. a

A sumus similes Moysi, dicitur ad nos: Tu vero hic sta mecum. Hoc enim dixit deus ad Moysen. Stabat enim Moyses super petram, propterea & dominus stabat illi. Si vero prius sancti fuerimus & postea peccatores: iam non nobis stat deus, sed ambulat, hoc est, mouetur de loco suo, qui nobis ante steterat.

Postquam nos moti fuimus, & ipse nobiscum pariter mouetur. Denique & Adam, quamdiu in paradiso fuit & mandatum seruauit, stabat ei deus. Postquam vero transgressus est, audiuit vocem dei ambulantis in paradiso. Vis scire, quia ambulabat ei deus? Quid ei dixit? Adam ubi es? Qui ante stantem deum non fugerat, postea ambulante fugit. Diximus de stante, diximus de ambulante: dicamus de sedente. Quando cumque sedens inducitur deus, dupliciter inducitur. Aut quasi rex: aut quasi iudex. Si quasi rex, videtur sicut Esaias: Vidi dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum. Ibi quasi rex regnans inducitur: quando vero quasi iudex inducitur: throni positi sunt & libri aperti sunt, ut in Daniele scriptum est. Quid dicitur? Throni positi sunt, & libri aperti sunt: Hoc est, dominus quasi iudex sessurus, & omnium opera relecturus. Libri qui modo complicati sunt, tunc aperientur. Omne quod facimus, quod loquimur, quod cogitamus, etiam de otioso verbo reddituri sumus rationem. Scriptum est in libris dei. Putat aliquis libros esse in caelo, ubi scribantur peccata nostra? Ego libros puto conscientias nostras, quae tunc aperientur, & videbit unusquisque quod fecit. Nil occultum, quod non reuelabitur. Propterea throni positi sunt, & libri aperti sunt. Quanta scripta sunt in libro meo, & ne fratri quidem meo, neque amico meo audeo confiteri. Sciunt angeli quid fecerim, sciunt throni, sciunt Seraphim, scit pater & filius & spiritus sanctus. Diximus de deo, quod alius stet, alius ambulet: alius vero sedeat, aut quasi rex, aut quasi iudex: alius vero dormiat. Si quando nos derelinquit tentationibus, ut probemur, eo tempore nobis dormit dominus. Denique quid dicit psalmista: Exurge, ut quid dormitas domine? Et apostoli, quando erant in nauis, & nauis fluctibus tundebatur, dormiebat eis dominus: Propterea enim nauis fluctibus tundebatur. Denique excitant eum, & euigilat, & statim tempestas quiescit. Diximus de quatuor schematibus dei: quia aliis stat, aliis ambulat, aliis sedet, & aliis quasi dormit, aliis vero euigilat & confurgit. Deus stetit in synagoga deorum. Quia dii erant, propterea stabat eis deus. In qua synagoga nostra, diuersa deus habet schemata: Aliis stat, aliis sedet, aliis ambulat, aliis dormit. Cum ipse sit immutabilis, pro nostra varietate mutatur. Vide hominis dignitatem. Deus stetit in synagoga deorum. Largitur nobis nomen, ut largiatur & meritum.

a In medio autem deos diiudicat.] Quasi imperator in medio exercitus diiudicat. Deus deos diiudicat, res formidabilis, res terroris plena. Si deos diiudicat, de peccatore quid facit? Duos istos versiculos quasi propheta dixit: hoc vero quod sequitur.

b Vtiquequo iudicatis iniquitatem.] Ipse deus loquitur ad iudices, hoc est, ad principes populi. Specialiter isti versiculi qui sequuntur, ad iudices dicuntur. Si saeculi iudices, manifestum est. Si vero ecclesiae iudices, de episcopis intelligamus atque presbyteris. Vtiquequo iudicatis iniquitatem? Qui iudicatis iniquitatem, iudex iniquitatis est. Ille erat iudex iniquitatis, de quo dicitur in euangelio: qui dominum non timebat, & hominem non reuerbatur. Vtiquequo iudicatis iniquitatem? Dedi vobis potestatem in gregem meum, & in populum dei: debetis iudices esse, non lupi.

c Et facies peccatorum sumitis.] Quando venerit ad vos iudicium, non consideratis causam: non consideratis iudicium, sed personas eorum qui habent causas. Ac si dicat: Si venerit pauper, habens iustum negotium, & venerit diues, habens malum negotium, vos personam aspicietis, non negotium. Hoc interim secundum vnam interpretationem. Ceterum est & alia interpretatio sacratio: Solet in theatris vnus homo frequenter diuersas habere personas: nunc ingreditur in mulierem, nunc in virum, nunc in regem: & qui in regem processerat, rursus in seruo procedit. Dixi exemplum, ut de carnali venire possimus ad spirituale. Et nos diuersas personas accipimus. Quando enim irascor, personam leonis assumo. Quando res alienas rapio, lupi personam assumo. Quando vero crudelis sum & interfectio, assumo personam crudelis. Sed quomodo qui sunt peccatores, in peccatis habent diuersas personas: sic e contrario qui sancti sunt, habent & ipsi diuersas personas, sed in bono. Quando elemosynam facio, habeo personam quasi clementis. Quando vero bene iudico, habeo personam boni iudicis. Quando vero iniuriam patior, & humilis sum, habeo personam humilis. Infelix est qui plures in malo habet personas. Felix est qui diuersas personas habet in bono.

d Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulans.] Qui? Mali iudices. Quos ego deus vocabam, vitio suo mali iudices appellati sunt. Nescierunt me, neque intellexerunt iudicium meum: in tenebris ambulans. Quia dereliquerunt lucem, propterea in tenebris ambulans. Ego dixi: vos estis lux mundi, & vos declinastis a luce, & facti estis tenebrae. Quia ergo hoc fecerunt, videamus quid sequitur. **e** Muebuntur omnia fundamenta terra.] Videte, principes mali qualem habent retributionem. Propter malos iudices, terrae fundamenta quatuntur. Hoc interim diximus primum, secundum litteram: quoniam totius orbis concussio propter malos principes venit. Dicamus autem & aliter: Muebuntur omnia fundamenta terrae. Ego malos iudices, qui fundamenta posuerunt in terram, & non in caelum, subuertam, qui debuerunt fundamentum habere Christum: quem posuit architectus Paulus, & noluerunt, sed in terram posuerunt fundamenta sua.

f Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes.] Audiat Eunomius, audiat Arius: qui dicunt filium dei similiter esse filium, ut nos sumus. Quod dij sumus, non est natura, sed gratia. Quotquot enim eum receperunt, dedit eis potestatem filios dei fieri. Propterea feci hominem, ut de hominibus dij fiant. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Videte quanta sit hominum dignitas, & dij vocamur & filij. Ego feci vos deos, sicut feci Moysen Pharaonis deum, ut postquam dij fueritis, digni efficiamini esse filij mei. Considerate scripturam diuinam: Non est personarum acceptio apud deum. Non dixit, ego dixi dij estis reges & principes, sed omnes, quibus aequaliter corpus dedi & animam & spiritum, aequaliter donauit & deitatem & adoptionem. Aequaliter omnes nascimur & imperatores & pauperes, aequaliter & morimur. Aequalis enim conditio est.

g Vos autem sicut homines moriemini.] Videtis ergo quoniam qui homo est, moritur. Deus enim non moritur. Et Adam quamdiu seruabat praecceptum, & deus fuit, non mortuus est. Postquam vero gustauit de arbore illicita, statim mortuus est. Denique dicit ei deus: In quacunque die gustaueris, morte morieris. Melius habet in Hebraeo: Vos autem sicut Adam moriemini. Sicut ille eiectus est de paradiso, sic & nos eiecti sumus.

h Et sicut vnus de principibus cadetis.] Quoniam dixerat, filij excelsi omnes: non potest filius esse excelsi, nisi &

E

1. Cor. 3. b

Ioan. 1. b

Exod. 7. a

F

Act. 10. e

Gen. 2. a

A ipse excelsus fuerit. Ego dixi ut omnes vos excelsi sitis, ut ego excelsus sum. Vos vero sicut vnus de principibus cadetis. Quoniam excelsi eramus, propterea cecidisse dicimur. Vbi sunt qui dicunt diabolum, diabolum esse factum? Vbi sunt qui dicunt malam naturam a deo creatam? Secundum Hebraeum hic duo dicuntur: Vos autem sicut Adam moriemini. Sicut pater vester noluit audire praecipitum domini & cecidit: ita & vos moriemini. Ergo illud de Adam dictum est. Hoc vero quod sequitur: Et sicut vnus de principibus cadetis: quis est iste vnus de principibus qui cecidit? Si volueris dicere Adam, iam in superioribus versiculis dictum est: Vos autem sicut Adam moriemini. Simulque videte significantiam verbi. Vos autem sicut Adam moriemini. Quoniam Adam mortuus est, & nos morimur. Diabolus vero qui princeps fuit & cecidit, non mortuus est. Neque enim potest angelica dignitas mortem recipere, sed tantum ruinam. Idcirco dixit: Sicut vnus de principibus cadetis. Quomodo cecidit lucifer qui mane oriebatur: Et ecce & hic cecidit, & ibi cecidit. Propterea cecidit: quia semper in caelestibus versabatur. Iste est cui dicitur in Ezechiel: Tu es signaculum similitudinis. Videte quid dicat: Resignaculum similitudinis. Non dixit, tu es signaculum similitudinis, sed resignaculum similitudinis. Signauerat te deus, & similem tibi fecerat. Tu vero postea resignasti te ad similitudinem & imaginem dei, & tu conditus es. Denique dicitur in ipsa prophetia: In medio Cherubim nutrique es: inter lapides iaspidis & carbuculi fuisti in paradiso dei, & cecidisti (inquit) & a monte dei vulneratus es. Iste est princeps Tyri ex eo tempore quo cecidit: siquidem Tyrus lingua Hebraea dicitur *Zor*, hoc est, tribulatio. Ergo & iste princeps qui primo erat in caelo: nunc factus est princeps Tyri, hoc est, tribulationis istius saeculi. Sicut vnus de principibus cadetis. Quando dicit sicut vnus, ostendit esse & alios. Legite Apocalypsim Ioannis: Draco quando de caelo cecidit, tertia partem stellarum secum duxit: Hucusque deus locutus est ad homines, & rursum per prophetam loquitur.

Ezech. 28. c

Apoc. 12. a

Matth. 13. b

sicut vnus de principibus cadetis. **a** Surge deus iudica terram: **b** quoniam tu haereditabis in omnibus gentibus.

c Canticum psalmi Asaph. LXXXII.

Deus quis si nilis erit tibi? **e** ne taceas, neque compescaris deus. **f** Quoniam ecce

Dimittite ut simul crescant: ne cum zizania de frumento euellitis, eradicetis simul & triticum.

b Quoniam tu haereditabis in omnibus gentibus. Propterea te iudicem deprecamur: quia omnibus gentibus miserus es. Quare non dixit: tu possidebis omnes gentes, sed, tu haereditabis? Vbiunque haereditas ponitur, ibi mors ante praecessit. Propterea haereditas & cohaereditas dicuntur. Haereditas dicitur Christi: quia pro nobis mortuus est. Cohaereditas: quia nobiscum regnaturus est. Tu haereditabis: Misisti enim seruos tuos, reuertamur ad apostolos, aham in circuncionem, alium

in gentes. Quamdiu Moysen miserat, quamdiu Esaiam, quamdiu Hieremiam, quamdiu alios prophetas, notus erat in Iudaea deus, in Israel magnum nomen eius. In modica terra nominis dei notitia ferebatur. Misisti Petrum piscatorem, qui dimiserat rete, qui ab opere callidum habebat manum. Non misisti oratorem, non misisti philosophum: Misisti hominem rusticum, hominem piscatorem. Iste piscator, iste rusticus de Hierosolyma perrexit Romam, & rusticus cepit Romam, quam eloquentes capere non potuerunt. Rursum iuit Paulus apostolus, & de Hierosolyma praedicauit vsque in Illyricum, & praedicauit vbi non erat praedicatum euangelium, ne super alienum fundamentum poneret aedificium. Deinde dicit, quod de vrbe Roma iret ad Hispaniam. Videte Paulum persecutorem, qui in Iudaea fuerat persecutor, praedicat gentibus. Vbi sunt qui praedicant Alexandrum Magnum Macedonum Imperatorem, quod in breui spatio vicerit tantas gentes? Habuit exercitum, habuit & ingentes turbas, & non tale aliquid potuit, sed modicum quiddam. Iste vero Paulus quondam persecutor fuit, qui dicebat: Et si imperitus sum sermone, non tamen scientia. Qui solacisimos facit in loquendo, crucem Christi portat, & quasi triumphans omnes capit. Totum orbem subegit ab Oceano vsque in mare rubrum. Dicit aliquis: Hoc totum lucri causa fecerunt. Hoc enim dicit Porphyrius: Homines rustici & pauperes, quoniam nihil habebant, magicis artibus operati sunt quaedam signa. Non est autem grande facere signa. Nam fecere signa in Aegypto Magi contra Moysen. Fecit & Apollonius, fecit & Apuleius. Infinita signa fecerunt. Concedo tibi Porphyrii, magicis artibus signa fecerunt, ut diuitias acciperent a diuitibus mulierculis, quas induxerant: hoc enim tu dicis. Quare mortui sunt? Quare crucifixi? Fecerunt & alij signa magicis artibus, sed pro homine mortuo non sunt mortui, pro homine crucifixo non sunt crucifixi. Sciunt isti hominem esse mortuum, & moriuntur sine causa Felix ergo nostra victoria, quae in sanguine apostolorum dedicata est. Fides nostra non probatur, nisi per illorum sanguinem. Benedicamus ergo deum: cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

Rem. 15. c

2. Cor. 11. b

Exod. 7. b

F

c Canticum psalmi Asaph. Iste psalmus vocem prophetarum continet collaudantis deum. Ait ergo: Psalmus LXXXII.

Deus quis similis erit tibi? Quia nullus est similis tui: nullum alium auctorem, nisi te quaerimus.

e Ne taceas, neque compescaris deus. Nos tacemus, tu pro nobis loquere. Iusti vox est quae dicit: Neque compescaris deus. De iustitia sua securus est.

f Quoniam ecce inimici tui sonuerunt. Possumus secundum Tropologiam de ecclesia interpretari, & haeresibus. Possumus autem secundum litteram interpretari de populo Iudaeorum, & de caeteris gentibus, quae in circuitu expugnatae Iudaeam. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt. Vocem & detractionem aduersariorum sonitum voluit appellare. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt. Videte quid dicat: Sonuerunt hoc est, quasi cymbalum tinniens: sic sonuerunt auribus meis. Sonus proprie dicitur cum auditur

1ac. 4. c
1. Petr. 5. b

Matth. 11. d
Esa. 14. c

Rem. 15. c

2. Cor. 11. b

Exod. 7. b

F

Ezech. 13. a

A ditur tantummodo sonus, & vox non intelligitur. Ergo quod dicit hoc est. Illi quidem loquebantur, & quasi volebant me arguere: caeterum ego non quasi vocem, sed quasi sonum audiebam.

a Es qui oderunt te, extulerunt caput. Videte quid dicat: Ergo qui eleuat caput, odit deum. Superbis enim dominus resistit: humilibus autem dat gratiam. Et qui oderunt te, extulerunt caput. Si causam habes contra aliquem: si tibi detrahit frater tuus, & tu es humilis pro Christo, & ille superbus propter diabolum, tu imitaris eum qui dicit: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Ille autem qui erigitur, illum imitatur qui dicit: In caelum ascendam, super sydera caeli ponam thronum meum, ero similis altissimo. Et qui oderunt te, extulerunt caput. **b** Super populum tuum malignauerunt consilium. Sufficit alicui, si populus dei sit.

c Cogitauerunt aduersus sanctos tuos. Hoc interpretatione non indiget. Legisse, intellexisse est.

d Dixerunt: venite, & disperdamus eos de gente. Et non sit gens: quia populus dei est.

e Es non memoretur nomen Israel ultra. Non memoretur hic, qui sensu videat deum.

f Quoniam cogitauerunt vnanimiter simul. Infelices nos: Infelix populus dei, non potest in bono tantam habere concordiam, quantum mali habent in malo.

g Aduersus te testamentum disposuerunt tabernacula Idumaeorum. Videte nominum sacramenta.

h Tabernacula Idumaeorum & Ismaelitae, Moab, Agareni, Gebal, & Amalech, alienigenae cum habitantibus Tyrum: etenim Assur venit cum illis: facti sunt &c. Vndecim sunt qui pugnant aduersus sanctum. Quoniam ergo pugnaverunt contra sanctos, ad perfectum numerum, id est, duodecim, venire non potuerunt. Tabernacula Idumaeorum. Non habent domus fundamentum, sed tabernacula, quae cito pertranseunt. Idumaea dupliciter interpretatur: aut sanguinea, aut terrena. Videte ergo qui pugnant aduersus sanctos. Tabernacula Idumaeorum terreni & Ismaelitae. Ismaelitae interpretantur, obediens sibi: Hoc est, quodcumque cor habuerit & mala cogitatio, statim faciunt. Propterea dicitur in Ezechiele: Fili hominis loquere aduersus prophetas, qui sequuntur cor suum, & quodcumque impellit cogitatio, faciunt. Nos autem non debemus sequi cogitationem nostram: nec dici Ismaelitae, hoc est, obediens sibi: sed Ismael, hoc est, obediens deo. Moab ex patre, hoc est, recedentes a deo patre. Agareni, Profelyti. Qui cum deberent esse habitatores dei, Profelyti facti sunt. Gebal interpretatur, vallis vana. Ge, dicitur vallis. Baal vero interpretatur, vana. Iste ergo qui contra dei populum sunt, non sunt de monte, sed de valle vana. Et Ammon interpretatur, populus turbidus, hoc est, qui confidunt in multitudine, & non in simplicitate. Amalech interpretatur, lingens terram. Quicumque enim pugnant aduersus populum dei, non comedunt caelestem panem, sed lingunt terram sicut serpens. Alienigenae. Vbi dicitur, alienigenae, in Hebraeo habet, Philistinum. Philistinum vero interpretatur, cadentes potionem, hoc est, qui inebriati sunt de calice diaboli, & inebriati ceciderunt. Cum habitantibus Tyrum. Tyrus lingua Hebraea dicitur *Zor*: quod interpretatur, tribulatio & angustia. Qui debeuerant esse peregrini in isto saeculo, facti sunt habitatores. Iste ergo qui expugnant populum dei, habitant in Zor, hoc est, in angustia & tribulatione animae suae. Iste

ergo tanta gentes, quae pugnat aduersus sanctum, videamus quem habeant principem: Saluatorem, an diabolum. Quid sequitur? Etenim Assur venit cum illis. Assur Nabuchodonosor aduersarius dei, qui populum dei duxit in captiuitatem, licet videatur gentes habere plurimas pro se dimicantes: tamen principem habent Assur, hoc est, diabolum. Facti sunt in adiutorium filii Lot. Lot interpretatur, declinans. Demones ante fuerunt angelij, & postea cum diabolo ceciderunt, & facti sunt satellites eius, sicut scriptum est in Apocalypsi Ioannis: Quia draco cecidit, & traxit secum tertiam partem stellarum. Ergo quid dicit? Iste qui venerunt cum tantis gentibus, & expugnaverunt populum tuum, & venit cum eis Assur, & principem habent diabolum, facti sunt in adiutorium filii Lot, hoc est, demonibus. Qui a te declinauerunt, hoc operantur quod & demones. Videtis quia difficillima

Apoc. 12. a

E

1u. 7. c 8.

Ibid. 4.

F

1u. 6. c 7.

loca sunt: videtis quia obscura sunt, & in singulis sermonibus magna sunt sacramenta, & necessitate compellimur in verbis Hebraicis, & plenis mysterijs diutius immorari. Neque enim nunc rhetoricum locum euentilamus, sed id quod a spiritu sancto dictum est, interpretari nitimur. Nisi enim sic interpretemur, ut diximus, quid prodest ecclesiae Christi legere tabernacula Idumaeorum & Ismaelitae, & caetera nomina? Quoniam ergo venerunt contra populum tuum, videamus quid eis imprecetur psalmista. **i** Fac illis sicut Madian & Sifara, sicut Iabin. Legistis in Iudicum libro: Iste est Madian, quem expugnauit Gedeon. Iabin & Sifara isti sunt, quos expugnauit Debbora & Barach. **k** In torrente Cifon disperierunt in Endor. Debbora & Barach interfecerunt Sifaram principem militiae. Ergo quod dicit, videte quid sit. Domine quantum habent superbiam: quoniam cum tanto veniunt exercitu: quoniam Nabuchodonosor habent principem Assyriorum: quoniam facti sunt in adiutorium filii Lot: quoniam hoc agunt quod agunt demones: quoniam superbia ipsorum vsque ad te eleuata est; propterea te deprecor, ut ad ignominiam suam, non a viro vincantur, sed a muliere. **l** Facti sunt ut stercus terrae. Qui Madian & Sifara & Iabin. Isti tres facti sunt sicut stercus terrae. Madian interpretatur relinquens iudicium. Quicumque pugnat contra populum meum, non cogitat futurum esse iudicium. Sifara interpretatur equi visio. Isti qui pugnant contra populum tuum, non sunt de grege tuo & de pecoribus tuis, sed de equis qui insaniunt in feminas. Isti ergo equi semper parati in praedium sunt. Sicut Iabin. Iabin interpretatur intellectus. Qui sibi in sua sapientia confidunt, & non in gloria dei. Facti sunt ut stercus terrae. Illi qui gloriabantur in exercitu: qui habebant principem Assur, & dicebant: in caelum ascendam, non solum in terram ceciderunt, sed in terra stercus facti sunt. **m** Pone principes eorum. Quorum? Qui pugnant contra populum tuum. **n** Sicut Oreb & Zeb & Zebec & Salmana. Omnes principes eorum. Legisse vos puto historiam in Iudicum libro: quoniam Gedeon qui vocatur alio nomine Hierobaal, pro populo dei pugnant, hos quattuor reges vicerit & interfecerit eos. Videte quales sunt principes Madianitarum, qui reliquerunt iudicium dei. Oreb & Zeb & Zebec & Salmana. Quis putat in istis verbis esse mysteria Saluatoris? Legunt hoc philosophi, & irrident. Legunt rhetores, & putant esse deliramenta. Non solum autem rhe-

A tōres, sed & Iudæi non habent clauem sciētiæ: quoniam velamen positum est ante oculos eorum. Ore interpretatur foramen, in quo coluber ingreditur. Zeb interpretatur lupus. Videte nomina principum aduersariorum Christi. Zebec, hostia, hoc est, quos lupus suffocauerit: Et Salmāna, perfecti in malitia. Videte ergo nomina sacramenta.

a Qui dixerunt: hereditate possideamus sanctuariū dei. Dixerunt, sed nō perfecerunt: quia dominus pugnabat pro populo suo.

b Deus meus pone illos ut rotam. Videte clementiā prophetæ: Non precatur contra eos, sed pro eis. Videte quid dicat: Deus meus qui deus es omnium: meus proprie deus. Deus meus pone illos ut rotam. Qui quasi fundamentum habent in malitia, non habeant fundamentum, sed vacillent, & non stent in malitia.

c Sicut stipulam ante faciem venti, sicut ignis qui comburit sylvam. Sicut stipulam, nō sicut frumentum. Sed stipulam quod dicit, hoc est, si quis est in eis stipula & palea, pereat. Sicut ignis qui comburit sylvam. Non dixit arbores frugiferas, sed sylvam quæ non habet fruges. Si quis ergo stipula est, & non habet frumentum: si quis sylvam est, & non habet fruges, hic pereat.

d Sicut flamma comburens montes. Superbia in eis pereat.

e Ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua. Quid occides eos? Non: sed;

f Turbabis eos. Ut saluentur.

g Imple facies eorum ignominia. Ut confundantur. Quare hoc?

h Ne quarant nomen tuum domine. Videtis ergo quia non contra eos, sed pro salute ipsorum deprecatur. Denique & in sequentibus videte quid dicat.

i Erubescant & conturbentur in seculum seculi &c. Pereant secundum hoc quod mali sunt, & saluetur quod bonum est. Denique videte: quoniam perditio hic non abolitionem sonat, sed salutem. Quid sequitur?

k Et cognoscat quia nomen tibi dominus: tu solus &c. Erigat se qui vult ut erigatur. Nos dicamus: tu solus altissimus in omni terra. Quantumuis aliquis exalteret, nos habeamus deum quo excelsior nemo est: cui est gloria in seculo seculorum. Amen.

C In finem pro torcularibus filiis Core psalmus. Tres sunt psalmi, qui pro torcularibus præscribuntur, octauus, & octogesimus, & octogesimustertius. Octauus præscribitur David: octogesimus vero præscribitur Athaph: octogesimus vero tertius filiis Core. Do vobis aliquam regulam, ut sciatis in scripturis quid obseruare debeatis. Quicunque psalmus præscribitur filiorum Core, nihil triste habet, sed semper læta significat. Quoniam enim Core, & Dathan, & Abiron fecerunt contra Moysen, & a domino puniti sunt: filij Core qui non sunt secuti patrem suum, æterno gaudio benedicti sunt. Quoniam autem Core interpretatur caluaria, & manifestum est quod caluaria significet locum resurrectionis: quicumque filius Core est, filius est resurrectionis. Quicumque autem filius resurrectionis est, nihil potest habere quod triste est.

Psalmus LXXXIII.

m Vam dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Deinde dicitur: Beati qui habitant in domo tua. Videte tria esse tabernacula & atria, & ad extremum domum. Quam dilecta

tabernacula tua domine virtutum. Quæ sunt ista tabernacula? Videamus euāgelium an nobis aliquam significantiam præbeat. Loquitur dominus & dicit: Facite vobis amicos de iniquo mammona, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Videtis ergo quod iniquum mammona in isto seculo deficit. Tamen considerate quod iste iniquus iustitiam præparat. Mammona in lingua Hebræa diuitiæ nuncupantur: non aurum, ut quidam putat. De iniquo mammona. Vera est & philosophi quædam sententia: Omnis diues aut iniquus, aut iniqui heres est. Propterea dicit dominus atque Saluator, quod diuites difficile ingrediuntur in regnum cælorum. Dicit aliquis: Quomodo Zachæus ingressus est in regnum cælorum qui diues fuit? Sed dedit diuitias, & statim commutauit diuitias regno cælorum. Non dixit quicumque diuites fuerint, non intrabunt in regna cælorum, sed dixit, quod difficile diuites intrabunt in regna cælorum. Quam dilecta

tabernacula tua domine virtutum. Alij desiderant possessiones: alij seculi istius diuitias: alij parere in istius seculi ecclesiis, & gloriam aliquam habere apud homines: mihi hoc solum desiderium est, videre æterna tabernacula. Illa mihi dilecta sunt tabernacula, vbi cōgregatio virtutum est, non vitiorum. Concupiscit & deficit anima mea in atria domini, hoc est solum desiderium: hic solus amor meus, ut videam atria tua. Videte ordinem. Primum desiderat tabernacula, tabernacula quæ non habent fundamentum, tabernacula quæ cito mutantur. Tabernaculum enim semper mutatur, & huc illucque transfertur. Cæterum atria non sunt quidem domus, sed tamen habent aliqua fundamenta, & de atrio intramus in domum. Iste ergo primum tabernacula desiderat, & postea deficit, & amore tabescit ut videat atria, & cū fuerit in atrio, tunc dicit: Beati qui habitant in domo tua.

n Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum. Difficile est ut cor & caro alicuius in commune consentiāt. Si enim secundum Apostolum spiritus pugnat cōtra carnem, & caro contra spiritum: quomodo hic dicit, cor meum & caro mea exultauit? Hoc non potest dicere, nisi ille qui in amorem dei tota mēte defixus est. Cor meum & caro mea. Illud est quod dicit & in alio loco: Sitiuit in te anima mea: quam multipliciter tibi caro mea. Ista est caro quæ desiderat dominum, de qua in alio loco dicitur: Et videbit omnis caro salutare dei. Illa autē caro de qua dicitur: Omnis caro fœnum, non desiderat dominum. Cor meum & caro mea. Vide mihi aliquam abstinentem, qui mortem carnis suæ, lucrum putat animæ suæ. Hæc autem carnis sunt ieiunia & iniuriæ. Denique & Apostolus quid dicit? Quem tradidi satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat. Nisi caro mortua fuerit, spiritus viuificari non potest. Propterea dicit & Apostolus: Quando infirmor, tunc fortior sum. Consideret se vnusquisque quando ieiunio lassus est & defectus, quomodo anima vigeat, quomodo nihil aliud mens nisi de deo cōsiderat, quomodo semper dicat: quam dilecta tabernacula tua domine virtutum.

o Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos. Interim simpliciter interpretemur. Videte quid dicat. Desidero domine æterna tabernacula tua: concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Sedem aliquam & nidulum animæ meæ & corpori meo habere

tabernacula tua domine virtutum. Alij desiderant possessiones: alij seculi istius diuitias: alij parere in istius seculi ecclesiis, & gloriam aliquam habere apud homines: mihi hoc solum desiderium est, videre æterna tabernacula. Illa mihi dilecta sunt tabernacula, vbi cōgregatio virtutum est, non vitiorum. Concupiscit & deficit anima mea in atria domini, hoc est solum desiderium: hic solus amor meus, ut videam atria tua. Videte ordinem. Primum desiderat tabernacula, tabernacula quæ non habent fundamentum, tabernacula quæ cito mutantur. Tabernaculum enim semper mutatur, & huc illucque transfertur. Cæterum atria non sunt quidem domus, sed tamen habent aliqua fundamenta, & de atrio intramus in domum. Iste ergo primum tabernacula desiderat, & postea deficit, & amore tabescit ut videat atria, & cū fuerit in atrio, tunc dicit: Beati qui habitant in domo tua.

n Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum. Difficile est ut cor & caro alicuius in commune consentiāt. Si enim secundum Apostolum spiritus pugnat cōtra carnem, & caro contra spiritum: quomodo hic dicit, cor meum & caro mea exultauit? Hoc non potest dicere, nisi ille qui in amorem dei tota mēte defixus est. Cor meum & caro mea. Illud est quod dicit & in alio loco: Sitiuit in te anima mea: quam multipliciter tibi caro mea. Ista est caro quæ desiderat dominum, de qua in alio loco dicitur: Et videbit omnis caro salutare dei. Illa autē caro de qua dicitur: Omnis caro fœnum, non desiderat dominum. Cor meum & caro mea. Vide mihi aliquam abstinentem, qui mortem carnis suæ, lucrum putat animæ suæ. Hæc autem carnis sunt ieiunia & iniuriæ. Denique & Apostolus quid dicit? Quem tradidi satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat. Nisi caro mortua fuerit, spiritus viuificari non potest. Propterea dicit & Apostolus: Quando infirmor, tunc fortior sum. Consideret se vnusquisque quando ieiunio lassus est & defectus, quomodo anima vigeat, quomodo nihil aliud mens nisi de deo cōsiderat, quomodo semper dicat: quam dilecta tabernacula tua domine virtutum.

o Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos. Interim simpliciter interpretemur. Videte quid dicat. Desidero domine æterna tabernacula tua: concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Sedem aliquam & nidulum animæ meæ & corpori meo habere

A habere desidero. Aues quæ libere huc atque illuc vagantur: tamen postquam volauerint, habent locum & nidulos vbi requiescant: Quanto magis anima mea & caro mea debet sibi locum præparare, vbi possit requiescere? Nunc altius aliquod ascendamus. In domino confido: quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut passer? Videte ergo quia nemo transmigrat in montes, nisi qui passer est. Et turtur nidum sibi. Iste est turtur, de quo dicit in Cantico canticorum: Vox turturis audita est in terra nostra. Turtur nidum sibi. Turtur est animal castitatis. Turtur non habitat in humilibus, sed sepe facit nidos sibi in excelsis arboribus. Sicut ergo passer & turtur aues castissimæ nidos sibi in sublimioribus faciunt: sic ergo tabernacula & atria & domus nō sunt in humili ista terra, sed in excelsis, hoc est, in regnis cælorum. Denique videte quid dicat.

a Beati qui habitant in domo tua. In tabernaculo non habitamus, sed peregrinamur. Et in atrio quamdiu sumus, non inhabitamus, sed peregrinamur. De atrio enim transimus in domum. Cum autem venerimus in domum, quid dicitur: Beati qui habitant in domo tua: Domus quæ habet fundamentum. Quoniam de domo nobis exire non licet, de atrio licet. In valle lacrymarum in loco quæ posuit. Vbi dicitur in valle, necesse est ut e contrario intelligamus & montem. Ergo quicumque disponit ascensiones in corde suo, vbi positus est? In valle lacrymarum. Consideremus quod in valle sumus, non sumus in monte, non sumus in paradiso: nec in paradisi altitudine, sed in humilitate terræ, maledictæ terræ, maledictæ quæ nobis tribulos & spinas generat, quæ cibus serpentis est, de qua dicitur ad Adam: Terra es, & in terram ibis. Quam diu ergo sumus in valle lacrymarum, non debemus ridere, sed plorare. Propterea dicit & dominus: Beati flentes, quia ipsi ridebunt. Interim ergo dum sumus in valle lacrymarum, seculum hoc lacrymarum est, non gaudij. Nō debemus ridere, quoniam hoc seculum & hoc tempus lacrymarum est, illud gaudij. In valle lacrymarum, in loco quem posuit. Quid est quod dicitur: in loco quem posuit. In loco, hoc est, in valle lacrymarum. In loco quem posuit. Deus nos posuit ad certamen, ut semper in hoc pugnemus. Locus ergo iste, hoc est, vallis lacrymarum, non est pacis, non est securitatis, sed certaminis atque bellorum.

b Beatus vir cuius est auxilium abs te. Nos quidem desideramus tabernacula & atria & domum tuam, sed hoc ipsum ut capere possimus, non est virtutis nostræ, sed auxilij tui.

c Ascensiones in corde suo disposuit. Quis disposuit ascensiones in corde suo? Beatus vir cuius est auxilium a domino: ille disposuit ascensiones in corde suo. Quicumque sanctus est, quotidie in priora extenditur, & præteritorum obliuiscitur. Propterea dicuntur & in psalterio psalmi graduum quindecim, & primus dicitur: Ad dominum cum tribularet clamauit. Et in secundo: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et in tertio: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: & semper procedit, & proficit, & ascendit in sublimiora. Quod dicit, hoc est, ascensiones in corde suo disposuit: Felix est qui quotidie proficit: qui non considerat quid heri fecerit, sed quid hodie faciat, ut proficiat. Sanctus ascensiones in corde suo ponit; peccator dissensiones. Quomodo qui sanctus est, quotidie proficit: ita qui peccator est, quotidie decrescit. Beatus vir qui disponit ascensiones in cor-

de. Videte consequentiam scripturarum: d Etenim benedictiones dabit legislator. Dicit aliquis. In valle lacrymarum in loco quem posuit: ad agonem, hoc est, ad certamen: quare posuit ad agonem, quare pugnare nos voluit? Respondit sibi ipsi psalmista, & dicit: Propterea in loco isto pugnare nos voluit, ut possit tribuere coronas. Etenim benedictiones dabit legislator. Iste legislator, hoc est, agonitheta noster propterea nos pugnare voluit, ut nos possit benedicere. Videte consequentiam. Quæ sunt autem benedictiones istius agonithetæ? e Ibunt de virtute in virtutem. Hic vincunt, ut ibi coronentur. Si hic vir fortis apparuerit, ibi robustior fit. Ibunt de virtute in virtutem. Ergo nisi hic habuerimus virtutem, ibi virtutem maiorem habere nō possumus. Neque enim dixit: ibunt de imbecillitate in virtutem, sed ibunt de virtute in virtutem. Vis ibi esse fortis? Ante hic esto fortis. Vis ibi coronari? Hic pugna. Ibunt de virtute in virtutem. Possumus & aliter dicere. Christus dei virtus & dei sapientia. Qui hic habuerit virtutem, & ibi habebit ipsam virtutem. Ibunt de virtute in virtutem. Quid habebunt lucri, cum ierint de virtute in virtutem? Quid habebunt præmij? f Videbitur deus deorum in Sion. Beati mūdo corde: quoniam ipsi deum videbunt. Sufficit victoribus: sufficit eis qui pugnaverunt facies Christi. Deum videre, infinita corona est. Videbitur deus deorum in Sion. Quanta lætitia est, quanta felicitas ire de virtute in virtutem; & hoc ipsum habere præmium ut Christum videre mereamur. g Protector noster aspice deum, & respice in faciem Christi tui. Videte quid dicat: Et respice in faciem Christi tui. Et deprecatur homo, ut pater aspiciat in faciem filij. Sed vide quid dicat. Quoniam dixit Apostolus: An experimētum quæritis eius qui in me loquitur Christus. Et rursum ipse Saluator dixit: Qui vos recipit, me recipit. Ergo hoc est quod dicit: respice in nos. In nobis enim respicis filium tuum, qui habitat in nobis. h Quia melior est dies vna in atris tuis super millia. Videte quid dicat: Dies vna. Putat aliquis sic intelligēdum: Melius mihi est in regno cælorum parum habere quam hic totū, hoc est, in isto seculo. Est quidem & ista intelligentia non mala. Sed nos dicamus. Si possit fieri, ut aliquis vna die esset in regno cælorum, & postea præcipitaretur, recte diceret: Melius est dies vna in atris tuis. Nunc vero quod dicit vna dies, hoc est, quod dicit in regno cælorum. Vna illa dies nō habet noctem & tenebras, sed semper lux est. Qui ergo vna die in regno cælorum fuerit, semper ibi est.

i Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Hoc est, quod etiam Saluator ait de Ioanne: Amen, amen dico vobis: quoniam inter natos mulierum non est maior Ioanne Baptista. Deinde dixit, quia ipse est angelus. Et deinde dixit: Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Sensus ibi iste est. Ioannes inter omnes homines maior est. Et si vultis scire, ipse est angelus. Iste autem qui in terra angelus est, in cælorum regno nouissimus est, hoc est, ab angelis minor est. Qui autem minimus est in regno cælorum, hoc est, angelus: maior est ab isto, qui in terra omnibus maior est. Hoc est ergo quod nunc propheta dicit: Elegi abiectus esse in domo dei mei, hoc est, minimus esse volui in regno cælorum, quam in isto seculo primus. Elegi abiectus esse in domo dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Tabernacula non habent fundamentum,

de. Videte consequentiam scripturarum: d Etenim benedictiones dabit legislator. Dicit aliquis. In valle lacrymarum in loco quem posuit: ad agonem, hoc est, ad certamen: quare posuit ad agonem, quare pugnare nos voluit? Respondit sibi ipsi psalmista, & dicit: Propterea in loco isto pugnare nos voluit, ut possit tribuere coronas. Etenim benedictiones dabit legislator. Iste legislator, hoc est, agonitheta noster propterea nos pugnare voluit, ut nos possit benedicere. Videte consequentiam. Quæ sunt autem benedictiones istius agonithetæ? e Ibunt de virtute in virtutem. Hic vincunt, ut ibi coronentur. Si hic vir fortis apparuerit, ibi robustior fit. Ibunt de virtute in virtutem. Ergo nisi hic habuerimus virtutem, ibi virtutem maiorem habere nō possumus. Neque enim dixit: ibunt de imbecillitate in virtutem, sed ibunt de virtute in virtutem. Vis ibi esse fortis? Ante hic esto fortis. Vis ibi coronari? Hic pugna. Ibunt de virtute in virtutem. Possumus & aliter dicere. Christus dei virtus & dei sapientia. Qui hic habuerit virtutem, & ibi habebit ipsam virtutem. Ibunt de virtute in virtutem. Quid habebunt lucri, cum ierint de virtute in virtutem? Quid habebunt præmij? f Videbitur deus deorum in Sion. Beati mūdo corde: quoniam ipsi deum videbunt. Sufficit victoribus: sufficit eis qui pugnaverunt facies Christi. Deum videre, infinita corona est. Videbitur deus deorum in Sion. Quanta lætitia est, quanta felicitas ire de virtute in virtutem; & hoc ipsum habere præmium ut Christum videre mereamur. g Protector noster aspice deum, & respice in faciem Christi tui. Videte quid dicat: Et respice in faciem Christi tui. Et deprecatur homo, ut pater aspiciat in faciem filij. Sed vide quid dicat. Quoniam dixit Apostolus: An experimētum quæritis eius qui in me loquitur Christus. Et rursum ipse Saluator dixit: Qui vos recipit, me recipit. Ergo hoc est quod dicit: respice in nos. In nobis enim respicis filium tuum, qui habitat in nobis. h Quia melior est dies vna in atris tuis super millia. Videte quid dicat: Dies vna. Putat aliquis sic intelligēdum: Melius mihi est in regno cælorum parum habere quam hic totū, hoc est, in isto seculo. Est quidem & ista intelligentia non mala. Sed nos dicamus. Si possit fieri, ut aliquis vna die esset in regno cælorum, & postea præcipitaretur, recte diceret: Melius est dies vna in atris tuis. Nunc vero quod dicit vna dies, hoc est, quod dicit in regno cælorum. Vna illa dies nō habet noctem & tenebras, sed semper lux est. Qui ergo vna die in regno cælorum fuerit, semper ibi est.

i Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Hoc est, quod etiam Saluator ait de Ioanne: Amen, amen dico vobis: quoniam inter natos mulierum non est maior Ioanne Baptista. Deinde dixit, quia ipse est angelus. Et deinde dixit: Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Sensus ibi iste est. Ioannes inter omnes homines maior est. Et si vultis scire, ipse est angelus. Iste autem qui in terra angelus est, in cælorum regno nouissimus est, hoc est, ab angelis minor est. Qui autem minimus est in regno cælorum, hoc est, angelus: maior est ab isto, qui in terra omnibus maior est. Hoc est ergo quod nunc propheta dicit: Elegi abiectus esse in domo dei mei, hoc est, minimus esse volui in regno cælorum, quam in isto seculo primus. Elegi abiectus esse in domo dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Tabernacula non habent fundamentum,

de. Videte consequentiam scripturarum: d Etenim benedictiones dabit legislator. Dicit aliquis. In valle lacrymarum in loco quem posuit: ad agonem, hoc est, ad certamen: quare posuit ad agonem, quare pugnare nos voluit? Respondit sibi ipsi psalmista, & dicit: Propterea in loco isto pugnare nos voluit, ut possit tribuere coronas. Etenim benedictiones dabit legislator. Iste legislator, hoc est, agonitheta noster propterea nos pugnare voluit, ut nos possit benedicere. Videte consequentiam. Quæ sunt autem benedictiones istius agonithetæ? e Ibunt de virtute in virtutem. Hic vincunt, ut ibi coronentur. Si hic vir fortis apparuerit, ibi robustior fit. Ibunt de virtute in virtutem. Ergo nisi hic habuerimus virtutem, ibi virtutem maiorem habere nō possumus. Neque enim dixit: ibunt de imbecillitate in virtutem, sed ibunt de virtute in virtutem. Vis ibi esse fortis? Ante hic esto fortis. Vis ibi coronari? Hic pugna. Ibunt de virtute in virtutem. Possumus & aliter dicere. Christus dei virtus & dei sapientia. Qui hic habuerit virtutem, & ibi habebit ipsam virtutem. Ibunt de virtute in virtutem. Quid habebunt lucri, cum ierint de virtute in virtutem? Quid habebunt præmij? f Videbitur deus deorum in Sion. Beati mūdo corde: quoniam ipsi deum videbunt. Sufficit victoribus: sufficit eis qui pugnaverunt facies Christi. Deum videre, infinita corona est. Videbitur deus deorum in Sion. Quanta lætitia est, quanta felicitas ire de virtute in virtutem; & hoc ipsum habere præmium ut Christum videre mereamur. g Protector noster aspice deum, & respice in faciem Christi tui. Videte quid dicat: Et respice in faciem Christi tui. Et deprecatur homo, ut pater aspiciat in faciem filij. Sed vide quid dicat. Quoniam dixit Apostolus: An experimētum quæritis eius qui in me loquitur Christus. Et rursum ipse Saluator dixit: Qui vos recipit, me recipit. Ergo hoc est quod dicit: respice in nos. In nobis enim respicis filium tuum, qui habitat in nobis. h Quia melior est dies vna in atris tuis super millia. Videte quid dicat: Dies vna. Putat aliquis sic intelligēdum: Melius mihi est in regno cælorum parum habere quam hic totū, hoc est, in isto seculo. Est quidem & ista intelligentia non mala. Sed nos dicamus. Si possit fieri, ut aliquis vna die esset in regno cælorum, & postea præcipitaretur, recte diceret: Melius est dies vna in atris tuis. Nunc vero quod dicit vna dies, hoc est, quod dicit in regno cælorum. Vna illa dies nō habet noctem & tenebras, sed semper lux est. Qui ergo vna die in regno cælorum fuerit, semper ibi est.

i Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Hoc est, quod etiam Saluator ait de Ioanne: Amen, amen dico vobis: quoniam inter natos mulierum non est maior Ioanne Baptista. Deinde dixit, quia ipse est angelus. Et deinde dixit: Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Sensus ibi iste est. Ioannes inter omnes homines maior est. Et si vultis scire, ipse est angelus. Iste autem qui in terra angelus est, in cælorum regno nouissimus est, hoc est, ab angelis minor est. Qui autem minimus est in regno cælorum, hoc est, angelus: maior est ab isto, qui in terra omnibus maior est. Hoc est ergo quod nunc propheta dicit: Elegi abiectus esse in domo dei mei, hoc est, minimus esse volui in regno cælorum, quam in isto seculo primus. Elegi abiectus esse in domo dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Tabernacula non habent fundamentum,

i Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Hoc est, quod etiam Saluator ait de Ioanne: Amen, amen dico vobis: quoniam inter natos mulierum non est maior Ioanne Baptista. Deinde dixit, quia ipse est angelus. Et deinde dixit: Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Sensus ibi iste est. Ioannes inter omnes homines maior est. Et si vultis scire, ipse est angelus. Iste autem qui in terra angelus est, in cælorum regno nouissimus est, hoc est, ab angelis minor est. Qui autem minimus est in regno cælorum, hoc est, angelus: maior est ab isto, qui in terra omnibus maior est. Hoc est ergo quod nunc propheta dicit: Elegi abiectus esse in domo dei mei, hoc est, minimus esse volui in regno cælorum, quam in isto seculo primus. Elegi abiectus esse in domo dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Tabernacula non habent fundamentum,

i Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Hoc est, quod etiam Saluator ait de Ioanne: Amen, amen dico vobis: quoniam inter natos mulierum non est maior Ioanne Baptista. Deinde dixit, quia ipse est angelus. Et deinde dixit: Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Sensus ibi iste est. Ioannes inter omnes homines maior est. Et si vultis scire, ipse est angelus. Iste autem qui in terra angelus est, in cælorum regno nouissimus est, hoc est, ab angelis minor est. Qui autem minimus est in regno cælorum, hoc est, angelus: maior est ab isto, qui in terra omnibus maior est. Hoc est ergo quod nunc propheta dicit: Elegi abiectus esse in domo dei mei, hoc est, minimus esse volui in regno cælorum, quam in isto seculo primus. Elegi abiectus esse in domo dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Tabernacula non habent fundamentum,

A sed pertranseunt. Tamen qui peccator est, nunquam incolit terram, sed inhabitat & possidet.

a Quia misericordiam & veritatem diligit deus.] Duo diligit deus: misericordiam & veritatem. Si tantum misericors esset, omnes nos ad peccata prouocaret. Si tantum veritatem diligeret, nemo spem haberet penitentiae. Propterea duo querit, vt ex altero alterum temperet. Si peccator es, audi misericordem deum, & noli desperare, sed age penitentiam. Si vero iustus es, noli negliges esse; quia deus clemens est: quoniam deus & iustus est, & veritatem diligit.

b Gratiam & gloriam dabit dominus.] Nō dixit gloriam & gratiam dabit, sed dixit gratiam & gloriam dabit dominus. Primum donat peccata, & postea coronat.

c Non prinabis bonis eos qui ambulat in innocentia.] Meli⁹ habet in Hebræo, in perfectione. Innocentia enim nō est perfecta virtus: quoniam qui innocens est, nisi habuerit prudentiam, non est perfectæ consummatæque virtutis. Propterea dicit e-

Matth. 10. b

tiam in euangelio: Estote prudentes vt serpentes, & simplices vt columbæ.

d Domine virtutum.] Videte quid dicat: Domine virtutum. Ergo quādo peccata aliqua habemus in nobis, deus qui dominus virtutum est, non est dominus noster: quia dominus non est peccatorum, sed iustorum.

e Beatus vir qui sperat in te.] Ille sperat in domino, qui conscientiam non habet peccatorum, qui oculos liberos ad cælum leuat. Ille sperat, qui scit non offendisse se dominum suum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

f In finem filiorum Core.] Psalmus hoc titulo prænotatur. Frequenter dixi, vbicunque titulus est filiorum Core, nihil triste est, sed semper lætum. Tristitia enim patris, filiorum gaudio consolatur. Denique diligenter psalmos relegite, & vbicunque inueneritis titulum filiorum Core, nihil triste reperietis. Frequenter dixi Core, quod interpretatur caluaria: locus: necesse est vt lætum aliquid significet. Denique quis est iste Core? Qui de Hiericho ascendebat in Bethel. Bethel domus dei. Diligenter animaduertite. Quicūque in Hiericho est, & vult ire ad domum dei, necesse est vt ascendat. Ergo de Hiericho Core noster, hoc est, Eliscus, ascendit in domum dei in Bethel, & egrediuntur de Bethel, hoc est, de domo dei, hoc est, de synagoga vbi prius fuerat domus dei, egrediuntur pueri quadragintaduō & illudunt Eliscum, & Core nostrum, & dicunt: Ascende calue, ascende calue. Ille venit ad domum suam, & irridetur a paruulis Bethel. Verum Eliscus ille patientissimus, qui propterea venerat in Bethel vt saluaret, respexit se aliquando: respexit, & iussit de saltu exire duos viros, & interfecerunt quadraginta duos pueros. Sic & dominus noster, hoc est, noster Core, cum venisset in Bethel, & vellet ascendere, irrisus a paruulis, iubet exire duos viros, hoc est, Vespasianum & Titum, & interfecerunt quadraginta duos pueros. Qui sunt isti quadraginta & duo pueri? Ab ascensu Christi vsque ad subuersionem Hierusalem, quadraginta & duo anni sunt. Diligenter aspiciate, & sic inuenietis. Dedit itaque illis locum penitentiae: quadraginta & duos annos post resurrectionem suam, cum ad Bethel ascenderet. Sed quoniam illi irridebant: ascende calue, ascende calue; egressi sunt duo viri, & interfecerunt illos.

4. Reg. 2. d

c Beatus vir qui sperat in te.] Ille sperat in domino, qui conscientiam non habet peccatorum, qui oculos liberos ad cælum leuat. Ille sperat, qui scit non offendisse se dominum suum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Benedixisti domine terram tuam.] De aduentu dicitur Saluatoris. Hoc proprie secundum historiam: Carterum secundum Tropologiam, cum dixerimus de historia, postea dicemus. Benedixisti domine terram tuam. Hoc diximus de aduentu Saluatoris. Terra quæ te offenderrat, quæ idolatriis fuerat inquinata, te veniente saluata est. Benedixisti domine terram tuam. Loquitur peccator postea veniam consecutus. Benedixisti domine terram tuam. Licet tribulos & spinas attulerit, tamen creatura tua est, & ideo saluata est.

g Benedixisti domine terram tuam.] De aduentu dicitur Saluatoris. Hoc proprie secundum historiam: Carterum secundum Tropologiam, cum dixerimus de historia, postea dicemus. Benedixisti domine terram tuam. Hoc diximus de aduentu Saluatoris. Terra quæ te offenderrat, quæ idolatriis fuerat inquinata, te veniente saluata est. Benedixisti domine terram tuam. Loquitur peccator postea veniam consecutus. Benedixisti domine terram tuam. Licet tribulos & spinas attulerit, tamen creatura tua est, & ideo saluata est.

h Aueristi captiuitatem Iacob.] Eorum qui in Christo crediderunt. Aueristi captiuitatem Iacob. Quicunque in peccatis est, captus tenetur.

i Remisisti iniquitatem plebis tuæ.] Non propter operum, sed propter misericordiam tuam saluasti populum tuum.

k Et operuisti omnia peccata eorum.] Vsque ad finem de aduentu Saluatoris psalmus est, sicut dixit: misericordia & veritas. Veruntamen prope timētes eum salutare ipsius, vt inhabitet gloria in terra nostra. Vere enim gloria dei habitauit in terra nostra, & deinde iustitia de cælo prospexit. Etenim dominus dabit benignitatem. Quam benignitatem? Terra nostra dedit fructum suum. Maria terra nostra, caro nostra, dedit fructum suum. Iustitia ante eum ambulauit. Iustum fructum dedit terra virgo. Hoc interim diximus secundum historiam; nunc dicamus secundum Tropologiam. Remisisti iniquitatem plebis tuæ. Nemo dimittit, nisi quod debetur. Operuisti omnia peccata eorum. Virtutibus operuisti, & propterea peccata non patent. Ac si diceret: Iniquitatem operuisti iustitia: impudicitiam, operuisti castitate: nigredinem, operuisti candore.

l Mitigasti omnem iram tuam: aueristi ab ira indignationis tuæ. Conuerte nos deus salutem nostrarum.] Videte quid dicat. Tu quod in te fuit, auerisus es ab ira propter clementiam tuam. Conuerte nos deus. Tu auerisus ab ira, nos aueristi a peccatis. Conuerte nos deus salutem nostrarum. Quare non dixit salutis nostræ, sed salutem nostrarum? Si semel peccaremus, vna indigeremus salute. Multa peccauimus, propterea multis indigemus salutibus.

m Deus tu conuersus viuificabis nos.] Quamdiu ergo ad nos dominus non conuertitur, mortui sumus.

n Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis.] Quod Saluator descendit, misericordia dei est. Non venisset medicus, nisi ægrotaret plurimi. Quoniam ægrotabant plurimi, propterea venit medicus. Quoniam indigebamus misericordia, propterea venit Saluator.

o Audiam quid loquatur in me dominus deus.] Multi putāt quando loquitur Moyses & dicit: hæc dicit dominus, & Esaias, & ceteri, & cum dicitur: factum est verbum domini ad Esaiam, siue ad Ezechiel prophetam: quoniam fornicosus sermo fiat, & per istas aures audiatur propheta quod loquitur a domino: Nō est ita. Denique & dominus noster quid loquitur ad Phariseos & Iudæos: Qui habet aures audiendi, audiat. Esaias ait: Dominus addidit mihi auriculam. Videte quid dicat: Dominus addidit mihi auriculam. Quoniam non habebam illam auriculam, quæ in corde est: addidit mihi vt dei possim audire sermones. Et nunc ergo propheta quodcunque audit, audit in corde. Quando enim clamamus in cordibus nostris, abba pater, & clamor ille silentij est, & silentium auditur a domino:

Lue. 8. d
Esa. 5. b

A mino: sic & dominus loquitur ad cor nostrum, quod clamat abba pater. Ideo ergo nunc dicit propheta: Audiam quid loquatur in me dominus deus. Tale quid & Habacuc propheta dicit: Stabo in contemplatione, & videam quid respondeat mihi dominus, & quid respondeam ad eum. Et audiam quid loquatur in me dominus deus. Ergo & hoc quod dicit, audiā quid loquatur in me dominus deus: loquitur in corde: loquitur in sensu. Vultis scire qualis sit clamor cordis? Vultis scire quoniam clamor apud deum non vocis, sed lacrymarum est? Dicitur & in lamentationibus Hieremias: Non tacuit pupilla oculi mei.

Habac. 2. a

Tren. 2. f

a Quoniam loquetur pacem in plebem suam.] Proprie dicitur hoc de populo Iudeorū, qui in Christum credituri sunt, hoc est, de aduentu Christi. Dicitur & de fide populi Iudaici, hoc est, de apostolis, & quicunque apostolis crediderunt. Quoniam loquetur pacem in plebem suam. Pax non dicitur, nisi quādo bellum non est.

b Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.] Hoc est, qui primum sequebantur carnem, & postea conuertuntur ad cor. Vt sciatis quia de Iudæis dicitur iste versiculus, hoc est, de his qui crediderunt in Saluatorem: vide te exempla quæ diximus. Fac mihi Iudæum legere Leuiticum, & omnia illa sacramenta, quæ scripta sunt; & quomodo leprosus ingreditur in synagogam: quomodo gallina tollitur & obtorquetur illi collum. Deinde dicitur de sanguine, quomodo aspergatur: dicitur de aqua, dicitur de hyssopo, dicitur etiam quomodo scindatur illi vestimenta, & sic ingreditur in synagogam ille qui leprosus fuerat. Si secundum litteram legamus, quid nobis prodest quod legitimus? Si vero conuersi fuerimus ad cor, si spiritualiter intellexerimus: videbimus quoniam leprosus nō potest intrare ad populum dei, nisi scindantur vestimenta eius, nisi quodcunque clausum fuerit, reueletur. Denique videte, quoniam iste leprosus nisi per sanguinem & aquam & hyssopum non ingreditur synagogam. Ergo & tu qui vsque hodie leprosus fuisti, non apparebat lepra tua antequam venires ad sacerdotem. Sed quoniam venisti ad sacerdotem, diuisit sacerdos vestimenta tua, & quod tectum videbatur & sanum esse, ostēdit leprosum. Omnia peccata tua & lepram tuam posuit ante oculos tuos: & ideo te reducit in synagogam dei per sanguinem & aquam. Per sanguinem, per passionem Christi: & per aquam, per baptismum. Ergo post lepram sanari non poteris, nisi per passionem Christi & per baptismum. Et cum hoc feceris, dicitur & illud: Asperges me hyssopo & mundabor: lauabis me & super niuem dealbabor. Vsque hodie in Aegypto es: quamdiu non veneris ad sanguinem & ad aquam, saluari non poteris. Vis vt exterminator qui interfecit Aegyptum, non te interficiat? Tolle hyssopum, intinge in sanguine, asperge postes tuos. Exterminator cum viderit sanguinem in fronte tuo, accedere non poterit. Hoc totum quare dixi? Quia scriptum est: & in eos qui conuertuntur ad cor. Ergo nō poterit deus loqui pacem plebi suæ, nisi eis qui conuertuntur ad cor.

c Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius.] Ostendo viam salutis, do misericordiam, licet necdum conuersus es ad cor: tamen expecto: do locum penitentiae. Et hoc totum quid est?

d Vt inhabitet gloria in terra nostra.] Propterea te ad penitentiam vocat, vt qui leprosus eras, habeas hospitem Christum.

e Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculata sunt.] O quam præclara amicitia. Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi. Reccator es: audi quid dicat, misericordia. Sanctus es, audi quid dicat, & veritas. Nec si peccator es, desperes: nec si iustus es, superbias. Dicamus aliter. Duo sunt credentes populi, vnus de gentiū populo; & alius de Iudæorum. Iudæis repromissum est quod veniret Saluator: nobis autem qui extranei eramus a lege dei, nō est repromissum. Misericordia igitur est in populo gentiliū, veritas in populo Iudeorū: quia quod repromissum est, venit, hoc est, quod repromissum est patribus, hoc completur in filiis. Iustitia & pax osculata sunt. Videte quid dicat. Iustitia & pax osculatae sunt. Ipsum est quod supra dixi: Misericordia & veritas. Misericordia ipsum est quod & pax: veritas autem ipsum est quod iustitia. Si quid enim ad pacem pertinet, hoc & ad misericordiam: & si quid ad veritatem, hoc ad iustitiam. Videte ergo quid dicat: Iustitia & pax osculatae sunt; hoc est, misericordia & veritas amicitiam fecerunt, hoc est, & gentiliū populus & Iudæorum sub vno pastore Christo est.

f Veritas de terra orta est. Ego sum via, vita & veritas. Ille qui dixit, ego sum veritas, de terra ortus est. Quæ est ista veritas quæ de terra orta est? Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice eius exiet. Et in alio loco: Quoniam deus operatus est salutem in medio terræ. Quid dicis Manichæ, qui negas carnem habuisse Saluatorem? Ecce veritas, id est, Saluator: de terra, hoc est, de Maria ortus est.

g Et iustitia de cælo prospexit.] Iustum enim erat vt Saluator miseretur populo suo. Videte quid dicat. O iusta iudicia dei, & inuestigabiles viæ eius. Veritas de terra orta est, hoc est, saluator. Et rursus: Et iustitia de cælo prospexit. Iustitia ipse saluator est. Quomodo de terra orta est? Quomodo de cælo prospexit? De terra orta est, quod homo natus est: de cælo prospexit, quoniam deus semper in cælis est, hoc est: natus quidem est de terra: sed ille qui de terra natus est, semper in cælo est, hoc est, sic apparebat in terris, vt cælum non derelinqueret. Deus enim vbique est, & vbique prospexit: quoniam donec peccabamus, auertebar oculos suos a nobis. Quod dicit hoc est: Iustum est vt figulus misereatur operibus suis, vt pastor misereatur gregi suo. Nos populus eius sumus, nos creatura eius sumus. Propterea ergo de terra ortus est, & de cælo prospexit, vt impleat iustitiam suam, & misereatur operi suo. Denique vt sciatis quoniam iustitiam non crudelitate sonat, sed misericordiam: videte quid dicat.

h Etenim dominus dabit benignitatem.] Propterea prospexit de cælo, vt misereatur operibus suis.

i Et terra nostra dabit fructum suum.] Veritas quidem de terra orta est. Hoc de præterito. Nunc de futuro dicitur: Et terra nostra dabit fructum suum. Nolite desperare: quod semel natum est ex Maria, quotidie & in nobis nascitur. Et terra nostra dabit fructum suum. Et nos possumus parere Christum si volumus. Et terra nostra dabit fructum suum, de quo fiat celestis panis: de quo dicitur: Ego sum panis qui de cælo descendi. Hæc quidem omnia diximus de misericordia domini: quoniam propterea venit vt saluaret humanum genus. Veruntamen scire debemus, quoniam ipse iudicaturus est viuos & mortuos: ipse veniet ad iudicium.

k Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos.] Nolite negligentes esse. Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos. Videte quid dicat: gressus suos, vbi non sunt lapides, vbi non sunt spinæ & tribuli, vbi æqualis est via, vbi ambulare potest, vbi non potest impingere. Et nos ergo faciamus in corde nostro viam domino: de qua via laborabat & Ioannes, & clamabat in cremo, vt faceremus viam domino: ergo & nunc dicitur: Et

fericordia. Sanctus es, audi quid dicat, & veritas. Nec si peccator es, desperes: nec si iustus es, superbias. Dicamus aliter. Duo sunt credentes populi, vnus de gentiū populo; & alius de Iudæorum. Iudæis repromissum est quod veniret Saluator: nobis autem qui extranei eramus a lege dei, nō est repromissum. Misericordia igitur est in populo gentiliū, veritas in populo Iudeorū: quia quod repromissum est, venit, hoc est, quod repromissum est patribus, hoc completur in filiis. Iustitia & pax osculatae sunt. Videte quid dicat. Iustitia & pax osculatae sunt. Ipsum est quod supra dixi: Misericordia & veritas. Misericordia ipsum est quod & pax: veritas autem ipsum est quod iustitia. Si quid enim ad pacem pertinet, hoc & ad misericordiam: & si quid ad veritatem, hoc ad iustitiam. Videte ergo quid dicat: Iustitia & pax osculatae sunt; hoc est, misericordia & veritas amicitiam fecerunt, hoc est, & gentiliū populus & Iudæorum sub vno pastore Christo est.

f Veritas de terra orta est. Ego sum via, vita & veritas. Ille qui dixit, ego sum veritas, de terra ortus est. Quæ est ista veritas quæ de terra orta est? Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice eius exiet. Et in alio loco: Quoniam deus operatus est salutem in medio terræ. Quid dicis Manichæ, qui negas carnem habuisse Saluatorem? Ecce veritas, id est, Saluator: de terra, hoc est, de Maria ortus est.

g Et iustitia de cælo prospexit.] Iustum enim erat vt Saluator miseretur populo suo. Videte quid dicat. O iusta iudicia dei, & inuestigabiles viæ eius. Veritas de terra orta est, hoc est, saluator. Et rursus: Et iustitia de cælo prospexit. Iustitia ipse saluator est. Quomodo de terra orta est? Quomodo de cælo prospexit? De terra orta est, quod homo natus est: de cælo prospexit, quoniam deus semper in cælis est, hoc est: natus quidem est de terra: sed ille qui de terra natus est, semper in cælo est, hoc est, sic apparebat in terris, vt cælum non derelinqueret. Deus enim vbique est, & vbique prospexit: quoniam donec peccabamus, auertebar oculos suos a nobis. Quod dicit hoc est: Iustum est vt figulus misereatur operibus suis, vt pastor misereatur gregi suo. Nos populus eius sumus, nos creatura eius sumus. Propterea ergo de terra ortus est, & de cælo prospexit, vt impleat iustitiam suam, & misereatur operi suo. Denique vt sciatis quoniam iustitiam non crudelitate sonat, sed misericordiam: videte quid dicat.

h Etenim dominus dabit benignitatem.] Propterea prospexit de cælo, vt misereatur operibus suis.

i Et terra nostra dabit fructum suum.] Veritas quidem de terra orta est. Hoc de præterito. Nunc de futuro dicitur: Et terra nostra dabit fructum suum. Nolite desperare: quod semel natum est ex Maria, quotidie & in nobis nascitur. Et terra nostra dabit fructum suum. Et nos possumus parere Christum si volumus. Et terra nostra dabit fructum suum, de quo fiat celestis panis: de quo dicitur: Ego sum panis qui de cælo descendi. Hæc quidem omnia diximus de misericordia domini: quoniam propterea venit vt saluaret humanum genus. Veruntamen scire debemus, quoniam ipse iudicaturus est viuos & mortuos: ipse veniet ad iudicium.

k Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos.] Nolite negligentes esse. Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos. Videte quid dicat: gressus suos, vbi non sunt lapides, vbi non sunt spinæ & tribuli, vbi æqualis est via, vbi ambulare potest, vbi non potest impingere. Et nos ergo faciamus in corde nostro viam domino: de qua via laborabat & Ioannes, & clamabat in cremo, vt faceremus viam domino: ergo & nunc dicitur: Et

Ioan. 14. d
E
Esa. 11. d
Psal. 73. e

Ioan. 5. e

Matth. 3. e

Es. 57. c

A ponet in via gressus suos. Vbi inuenit viam, ambulat. Licet ante habebamus, spinas & tribulos, licet & lapides: dicitur nobis in Esaia: Et lapides de via proiicite. Hoc autem propterea dicit: ne cum voluerit deambulare in via nostra, impingat pedem suum. Lapidem qui in via sunt & proiici iubentur, peccata nostra sunt. Non ambulat in corde nostro Christus, si peccatum aliquod fuerit: statim impingit in lapides. Et ponet in via gressus suos. Faciamus viam, & ponet in via gressus suos Iesus: cui sit gloria & honor in saecula saeculorum. Amen.

a Oratio David. Iste psalmus vocem continet nostri mediatoris venientis ad passionem. In fine vero ipsius propheta tenet orationem.

Psalmus LXXXV.

b Inclina domine aurem tuam. **I**uxta fragilitatem assumpti corporis ad patrem fundit orationem. Secundum deitatem vero sanctum se dicit, sicut quondam dixerat ad Moysen: Sancti estote: quoniam ego sanctus sum.

Leuit. 19. a
20. b

c Saluum fac seruum tuum deum meum sperante in te. Misere mei domine quoniam ad te clamavi tota die. Formam serui suscepit, quam in omni tempore praesentis vite saluari precatur. Scit enim quia & si spiritus promptus est, caro autem infirma est.

d Laetifica animam serui tui. A tribulationibus praesentibus inuestam.

e Quia ad te domine animam meam leuauit. Ad te eam resuscitari credens.

f Quia tu domine suavis & mitis, & multae misericordiae omnibus inuocatis te. His qui te de puro corde inuocant, mitem te praebes, & copiosam misericordiam eis indulges.

g Auribus percipe domine orationem meam, & intende etc. Quoniam iusta peto.

h In die tribul. mea. Hoc est, in die passionis.

i Clamauit ad te. De cruce.

k Quia exaudisti me. Vt commendatum tibi restitueres spiritum meum.

l Non est similis tui etc. Non reperitur in simulacris gentium, qui sic possunt ut tu operari.

m Omnes gentes quascunque fecisti, venient & adorabunt coram te domine, & glorificabunt nomen tuum. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia tu es deus solus. Per passionem enim meam cognoscent magnitudinem virtutis tuae. Hinc propheta loquitur:

n Deduc me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua. Si enim me ad Christum tuum, qui est via, deducas: nulla me fallacia retinebit.

o Laetetur cor meum ut timeat nomen tuum. Cum a mero facinorum erutus fuero, tunc in te laetitia spirituali gaudebo.

p Confitebor tibi domine deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in aeternum: quia misericordia tua magna est su-

per me. Cur confiteatur nomini domini, aut honoret Deum, versiculus sequens exponit, dicens:

q Eripuisti animam meam ex inferno inferiori. Non quod duo inferna sint, sed iste superiorem infernum, peccatum dixit: inferiorem vero, qui est verus infernus, in quo peccatores damnantur. Laudat ergo ob hoc misericordiam domini, quod sit eruitus a supplicio inferioris inferni.

r Deus iniqui insurrexerunt aduersus me, & synagoga potentium quaesierunt animam meam. Vitiatorum, seu demoniorum: Non ex persona Christi haec propheta loquitur: sed intelligitur de Iudaeis.

s Non proposuerunt deum ante conspectum suum. Obcaecauerat eos malitia eorum.

t Et tu domine deus miserator & misericors: patiens & multae misericordiae & verax. Misericors, cum remittis peccatis, cum peccatorem ut conuertatur expectas: verax, cum promissa restitues.

u Respice in me & miserere mei: da imperium tuum puero tuo. Ad repugnandum potestatis aduersus.

x Et saluum fac filium ancillae tuae. Ecclesiae, in qua sum renatus.

y Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu domine adiuuisti me, & consolatus es me. Munus crucis tuae signo, quod videntes potestates aduersae, fugiant confusae, & discedant a me. Haec enim pro nostro populo propheta rogat. Sed & nos precamur domine, ut crucis tuae signo tutati, atque eius praesidio custoditi, mereamur ab omnibus diaboli insidiis liberari: quia tibi est honor & gloria cum aeterno patre & spiritu sancto in saecula saeculorum. Amen.

z Filius Core psalmi canticum. Inter psalmum & canticum quid interest, frequenter dixi. Psalmus ex psalterio dicitur: Canticum vero ex voce profertur. Psalmus refertur ad manus, hoc est, ad opera: canticum ad theoriam.

Psalmus LXXXVI. **a** diligit fundamenta eius in montibus sanctis: **b** diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. **c** Memor ero Raab, & Babylonis, scientibus me. **d** Ecce alienigenae & Tyrus, **e** erit in die iudicii memor ero eius. **f** Memor ero Raab, Raab quid interpretatur, diximus secundum historiam, dicamus & secundum nominis interpretationem. Iuxta Anagogen Raab dupliciter interpretatur. Aut interpretatur latitudo, aut certe interpretatur superbia. Ergo videte quid dicat. Illa quae quondam ambulabat in lata & spatiosa via, quae ducit ad mortem. Illa quae superba erat, & habebat impetum ad ruinam, postea conuersa est in humilitatem. Memor ero Raab & Babylonis. Babylon interpretatur confusio. Videte quid dicat: Non solum Raab memor ero, sed etiam Babylonis: quaecumque anima a vitiis peccatisque confusa est. Et Babylonis scientium me. Videte quid dicat: Licet aliquis Raab fuerit, licet Babylon fuerit: tamen memor ero quicumque me scierit. Ergo si fuerimus Raab & Babylon, etiam debemus esse securi & dicere: Deus dixit, Memor ero Raab & Babylonis. Sed videte quid sequitur: Scientium me. Fuerunt Raab & Babylon, sed postea conuersi sunt ad me. Memor ero Raab & Babylonis, scientium me. Illa quae quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea ad memoriam dei. Hucusque quasi per aenigma locutus est, nunc vero apertius loquitur ad vocationem gentium. Videte enim quid dicat.

d Ecce alienigenae & Tyrus, etc. Alienigenas vocat ad distinctionem Israel. Nos enim sumus alienigenae & Tyrus. Tyrus interpretatur tribulatio, hoc est, Zor, & populus Aethiopia niger, & in peccatorum sordibus inuolutus. Et populus Aethiopia. Hoc est, quod dicitur: Aethiopia praeniet manus eius deo. Ecce alienigenae & Tyrus & populus Aethiopia. Quod dicitur, hoc est. Illi qui ante alieni erant, illi erant in tribulatione: qui erant positi in corde maris. Dicit enim de Tyro, Tyrus posita in corde maris. Illi igitur qui prius erant in mari, & fluctibus rundebarunt, postea inueniunt in ecclesia. Et populus Aethiopia. Nos quondam Aethiopes fuimus, Aethiopes vitiis atque peccatis: quoniam peccata nos nigros fecerant, sed postea

e Erat in die iudicii memor ero eius. Memor ero Raab, Raab quid interpretatur, diximus secundum historiam, dicamus & secundum nominis interpretationem. Iuxta Anagogen Raab dupliciter interpretatur. Aut interpretatur latitudo, aut certe interpretatur superbia. Ergo videte quid dicat. Illa quae quondam ambulabat in lata & spatiosa via, quae ducit ad mortem. Illa quae superba erat, & habebat impetum ad ruinam, postea conuersa est in humilitatem. Memor ero Raab & Babylonis. Babylon interpretatur confusio. Videte quid dicat: Non solum Raab memor ero, sed etiam Babylonis: quaecumque anima a vitiis peccatisque confusa est. Et Babylonis scientium me. Videte quid dicat: Licet aliquis Raab fuerit, licet Babylon fuerit: tamen memor ero quicumque me scierit. Ergo si fuerimus Raab & Babylon, etiam debemus esse securi & dicere: Deus dixit, Memor ero Raab & Babylonis. Sed videte quid sequitur: Scientium me. Fuerunt Raab & Babylon, sed postea conuersi sunt ad me. Memor ero Raab & Babylonis, scientium me. Illa quae quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea ad memoriam dei. Hucusque quasi per aenigma locutus est, nunc vero apertius loquitur ad vocationem gentium. Videte enim quid dicat.

f Memor ero Raab, & Babylonis, scientibus me. Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

g Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

h Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

i Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

k Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

l Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

Hier. 13. e

A & in Hieremia. Date domino deo vestro gloriam, antequam offendant pedes vestri ad montes tenebrosos. Videtis ergo quia sunt & montes tenebrosi, & dicitur nobis a Hieremia, vt denus gloriam deo, antequam offendant pedes vestri ad montes tenebrosos. Si enim pedes nostri impegerint ad illos montes, gloriam domino dare non possumus. Fundamenta eius in montibus sanctis. Quos nos possumus dicere fundamenta: Apostolos. In illis erant fundamenta: ibi primum posita est fides ecclesiae, & ibi fundamenta sunt posita. Et quia vnusquisque superaedificat fundamentum: alius aurum, alius argentum, alius lapides pretiosos: diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Istas portas diligit, quas videmus corruisse: Istas portas diligit, & istam Sion diligit, quae arata est sicut arger. Et videte quid dicat.

a diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. **b** Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. **c** Memor ero Raab, & Babylonis, scientibus me. **d** Ecce alienigenae & Tyrus,

a Diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Videte quid dicat: Super omnes ciuitates Iacob, hoc est, Iudae: istam tantum diligit ciuitatem. Et quomodo videmus alias ex parte stare, & istam penitus corruisse? Legamus Apocalypsim Ioannis: legamus & Esaia: vbi adificatur ciuitas Hierusalem, & duodecim portae ipsius dicitur esse de lapidibus pretiosis constructae, & ipsa ciuitas de caelo descendit, & dicitur muri eius aurei, & dicitur plateae eius stratae esse smaragdo, & dicitur singulae portae ex singulis lapidibus pretiosis. Haec sunt totae domini diuitiae: & hoc diligit dominus quod & homines? Prohibet nos ab auaritia, & ipse de auaritia extruit ciuitatem? Ergo diligit dominus portas Sion: Illas portas duodecim Sion: manifestum est quod de apostolis scripsit. Super omnia tabernacula Iacob: super omnes veteres sanctos. Hoc interim diximus secundum vnum tropum. Dicamus autem & aliter: Diligit dominus portas Sion. Mihi videntur portae Sion esse virtutes. Sicut enim portae mortis sunt vitia atque peccata: ita portae Sion videntur mihi esse virtutes. Denique dicit in alio loco: Qui exaltas me de portis mortis. Si autem portae mortis peccata sunt: ergo portae Hierusalem virtutes sunt. Super omnia tabernacula Iacob. Videte quomodo Iacob, hoc est, vetus populus, non habet fundamentum, nec domum fundamentis positam, sed tabernacula quae cito pertranseunt.

Apo. 21. e
Esa. 62. e
Ezech. 48. d

B

b Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ergo hoc quod dictum est, fundamenta eius in montibus sanctis, possumus & de deo dicere. Possumus autem & hoc dicere: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Quae est ista ciuitas, vbi dicta sunt gloriosa? In omnibus prophetis dictum est de hac ciuitate. Esaia dicit: Exurge, exurge Hierusalem, induere fortitudinem brachij tui. Iterum ipse Esaia: Ego ciuitas firma, ciuitas quae oppugnatur. Dicit & Dauid: Fluminis impetus laetificat ciuitatem dei. Et in alio loco: Domine, in ciuitate tua imagines eorum dissipabis. Et Saluator gloriosa loquutus est de hac ciuitate: Non potest abscondi ciuitas super montem posita.

c Memor ero Raab, & Babylonis scientibus me. Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

Psal. 9. c

d Ecce alienigenae & Tyrus, etc. Alienigenas vocat ad distinctionem Israel. Nos enim sumus alienigenae & Tyrus. Tyrus interpretatur tribulatio, hoc est, Zor, & populus Aethiopia niger, & in peccatorum sordibus inuolutus. Et populus Aethiopia. Hoc est, quod dicitur: Aethiopia praeniet manus eius deo. Ecce alienigenae & Tyrus & populus Aethiopia. Quod dicitur, hoc est. Illi qui ante alieni erant, illi erant in tribulatione: qui erant positi in corde maris. Dicit enim de Tyro, Tyrus posita in corde maris. Illi igitur qui prius erant in mari, & fluctibus rundebarunt, postea inueniunt in ecclesia. Et populus Aethiopia. Nos quondam Aethiopes fuimus, Aethiopes vitiis atque peccatis: quoniam peccata nos nigros fecerant, sed postea

Mat. 7. b

e Erat in die iudicii memor ero eius. Memor ero Raab, Raab quid interpretatur, diximus secundum historiam, dicamus & secundum nominis interpretationem. Iuxta Anagogen Raab dupliciter interpretatur. Aut interpretatur latitudo, aut certe interpretatur superbia. Ergo videte quid dicat. Illa quae quondam ambulabat in lata & spatiosa via, quae ducit ad mortem. Illa quae superba erat, & habebat impetum ad ruinam, postea conuersa est in humilitatem. Memor ero Raab & Babylonis. Babylon interpretatur confusio. Videte quid dicat: Non solum Raab memor ero, sed etiam Babylonis: quaecumque anima a vitiis peccatisque confusa est. Et Babylonis scientium me. Videte quid dicat: Licet aliquis Raab fuerit, licet Babylon fuerit: tamen memor ero quicumque me scierit. Ergo si fuerimus Raab & Babylon, etiam debemus esse securi & dicere: Deus dixit, Memor ero Raab & Babylonis. Sed videte quid sequitur: Scientium me. Fuerunt Raab & Babylon, sed postea conuersi sunt ad me. Memor ero Raab & Babylonis, scientium me. Illa quae quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea ad memoriam dei. Hucusque quasi per aenigma locutus est, nunc vero apertius loquitur ad vocationem gentium. Videte enim quid dicat.

f Memor ero Raab, & Babylonis, scientibus me. Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

Esa. 52. a

Esa. 27. a

Sec. 70.

Psal. 45. a

Ibid. 72. c

Matth. 5. b

g Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

Iosue 2.

h Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

1. Cor. 13. b

i Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

Esa. 11. a

k Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

l Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores. Hiericho mundus iste, qui in septem diebus subuertitur, vult interficere exploratores. Et cum ille cupiat interficere exploratores, sola meretrix Raab suscipit. Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. Dicamus ergo primum secundum quod vulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere.

Et suscepit eos non in inferiori loco, sed in caenaculo. In domate, hoc est, in sublimitate fidei suae: & abscondit eos in lino, hoc est, in stupra lini. Hoc interim diximus secundum historiam; & videtis quomodo de ipsa historia paulatim ad mystica ascendimus sacramenta. Iesus dux, qui populum eduxerat de Aegypto: Iesus, qui interpretatur Saluator, Mose mortuo & sepulto in terra Moab, in terra Arabiae, hoc est, lege mortua, in euangelium cupit inducere populum suum. Emitrit duos exploratores Hiericho. Duos exploratores, vnum in circuncisionem: alium in genes, Petrum & Paulum. Hiericho quaerit eos occidere: illa eos suscepit meretrix: ecclesia de gentibus congregata. Credit in Iesum, & quos volebat Hiericho interficere, ipsa saluat in domate suo. Et ponit eos in domate suo, in excelsa fide sua, & abscondit eos in lini calamo. Licet meretrix sit, tamen ponit eos in lino. Linum multo labore & diligentia in candorem venit. Scitis ipsi, quoniam linum de terra nascitur, & cum in terram natum fuerit, nigrum est, nullam speciem habet, nullum vsum. Primum ergo tollitur de terra, fragitur: deinde torquetur: postea lauitur: deinde tuditur: deinde plectitur, & multa cura & labore vix venit ad candorem. Ergo hoc dicitur, quod ista quidem meretrix suscepit exploratores in lino suo, vt illi exploratores linum ipsius verterent in candorem. Quid igitur? Dat illis consilium & sic dicit: Expectate his tribus diebus. Non erat vna dies, non duos, nisi tres dies. Videte quid dicit. Expectate tribus diebus. Non nominat tres noctes, sed tres dies: quia illuminatum habebat cor. Et deinde dicit post tres dies. Et quid dicit Nolite, inquit, ire per campestria, sed in montana conscendite. Ecclesiae enim fides non est in vallibus, sed in montibus constituta. Hiericho ergo postea subuertitur ab Iesu, & ista sola meretrix reseruatur incolumis. Ergo hoc dicitur: Memor ero Raab, hoc est, quae suscepit exploratores meos, & ego in die iudicii memor ero eius. Memor ero Raab. Raab quid interpretatur, diximus secundum historiam, dicamus & secundum nominis interpretationem. Iuxta Anagogen Raab dupliciter interpretatur. Aut interpretatur latitudo, aut certe interpretatur superbia. Ergo videte quid dicat. Illa quae quondam ambulabat in lata & spatiosa via, quae ducit ad mortem. Illa quae superba erat, & habebat impetum ad ruinam, postea conuersa est in humilitatem. Memor ero Raab & Babylonis. Babylon interpretatur confusio. Videte quid dicat: Non solum Raab memor ero, sed etiam Babylonis: quaecumque anima a vitiis peccatisque confusa est. Et Babylonis scientium me. Videte quid dicat: Licet aliquis Raab fuerit, licet Babylon fuerit: tamen memor ero quicumque me scierit. Ergo si fuerimus Raab & Babylon, etiam debemus esse securi & dicere: Deus dixit, Memor ero Raab & Babylonis. Sed videte quid sequitur: Scientium me. Fuerunt Raab & Babylon, sed postea conuersi sunt ad me. Memor ero Raab & Babylonis, scientium me. Illa quae quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea ad memoriam dei. Hucusque quasi per aenigma locutus est, nunc vero apertius loquitur ad vocationem gentium. Videte enim quid dicat.

d Ecce alienigenae & Tyrus, etc. Alienigenas vocat ad distinctionem Israel. Nos enim sumus alienigenae & Tyrus. Tyrus interpretatur tribulatio, hoc est, Zor, & populus Aethiopia niger, & in peccatorum sordibus inuolutus. Et populus Aethiopia. Hoc est, quod dicitur: Aethiopia praeniet manus eius deo. Ecce alienigenae & Tyrus & populus Aethiopia. Quod dicitur, hoc est. Illi qui ante alieni erant, illi erant in tribulatione: qui erant positi in corde maris. Dicit enim de Tyro, Tyrus posita in corde maris. Illi igitur qui prius erant in mari, & fluctibus rundebarunt, postea inueniunt in ecclesia. Et populus Aethiopia. Nos quondam Aethiopes fuimus, Aethiopes vitiis atque peccatis: quoniam peccata nos nigros fecerant, sed postea

e Erat in die iudicii memor ero eius. Memor ero Raab, Raab quid interpretatur, diximus secundum historiam, dicamus & secundum nominis interpretationem. Iuxta Anagogen Raab dupliciter interpretatur. Aut interpretatur latitudo, aut certe interpretatur superbia. Ergo videte quid dicat. Illa quae quondam ambulabat in lata & spatiosa via, quae ducit ad mortem. Illa quae superba erat, & habebat impetum ad ruinam, postea conuersa est in humilitatem. Memor ero Raab & Babylonis. Babylon interpretatur confusio. Videte quid dicat: Non solum Raab memor ero, sed etiam Babylonis: quaecumque anima a vitiis peccatisque confusa est. Et Babylonis scientium me. Videte quid dicat: Licet aliquis Raab fuerit, licet Babylon fuerit: tamen memor ero quicumque me scierit. Ergo si fuerimus Raab & Babylon, etiam debemus esse securi & dicere: Deus dixit, Memor ero Raab & Babylonis. Sed videte quid sequitur: Scientium me. Fuerunt Raab & Babylon, sed postea conuersi sunt ad me. Memor ero Raab & Babylonis, scientium me. Illa quae quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea ad memoriam dei. Hucusque quasi per aenigma locutus est, nunc vero apertius loquitur ad vocationem gentium. Videte enim quid dicat.

f Memor ero Raab, & Babylonis, scientibus me. Quoniam dixit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & tamen ipsam ciuitatem ecclesiam intelligimus de gentibus congregatam, propterea nunc de vocatione gentium dicitur: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me. Quicumque peccator est, securus sit. Dominus memor fuit Raab. Securus dixi, si reuertatur ad dominum. Caeterum securitas sine lactymis non habet remedium. Memor ero Raab, Raab illius meretricis, quae suscepit exploratores Iesu: quae erat in Hiericho, quo venerat Iesus, & misit duos exploratores

Esai. 1. d
Esai. 50.

A audiuius: Lauamini, mundi estote. Et diximus: Lauabis me & super niuem dealbabor. Nos ergo Æthiopes uersi sumus in candorem. Ecce alienigenæ & Tyrus & populus Æthiopum, hi fuerunt illic. Vbi fuerunt? Vbi gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei.

a Nunquid Sion dicit homo, & homo natus est in ea.] Lxx. interpretes ita transtulerunt: Nunquid Sion dicit homo. Spreuerunt ergo multi, nec intellexerunt μήτις ὄν quid est, & addiderunt ε & legunt μήτις ὄν ἐστὶ ἀνθρώπος. Et hoc propterea dicunt: quoniam sequitur, & homo natus est in ea. Sperauerunt etiam ita debere dici: mater Sion dicit homo: quoniam filius natus dicitur: propterea errant in matris vocabulo. Dicamus ergo primū secundū quod uulgo dicitur: Neque enim debemus & illam interpretationem dimittere. Dicamus ergo & nos: Mater Sion dicit homo, & homo natus est in ea. Isti qui nati fuerunt in ecclesia, alienigenæ, Tyrus & populus Æthiopum: isti sunt qui nascuntur in ecclesia, credunt in ecclesiam, & nascuntur in ecclesia. Nisi enim baptizati fuerint, filij ecclesiæ non erunt. Isti uero qui baptizati sunt in ecclesia, matrem appellat ecclesiam. Dicamus & secundum Hebraicam ueritatem: Nunquid Sion dicit homo, & homo natus est in ea. Quod dicit, hoc est, quis poterit nuntiare Sion? quis ei poterit nuntiare hominum: quoniam homo nascetur in ea, & ipse saluabit eam? Hoc est, nullus hominum potest ei nuntiare: quia Sion saluetur in homine, qui in ea nascitur. Et homo natus est in ea. Quis est iste homo?

b Et ipse fundauit eam altissimus.] Respondeant Ariani quoniam dicunt altissimum solum patrem esse: ecce hic de filio dicitur: Et ipse fundauit eam altissimus. Non dicit filius dei, qui erat in principio apud patrem. Sed quid dixit. Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus? Si autem altissimus dicitur, quanto magis uerbum dei. **c** Dominus narrabit in scriptura populorum, & principum horum qui fuerunt in ea.] Non dicit, qui sunt in ea, sed qui fuerunt in ea. Dominus narrabit, & quomodo narrabit? Nō uerbo, sed scriptura. In cuius scriptura? In populorum. Non sufficit in populorum, sed etiam principum dicit. Et quorum principum? Qui sunt in ea. Non dicit, hoc, sed qui fuerunt in ea. Videte ergo quomodo scriptura sancta sacramētis plena est. Legimus apostolum Paulum, legimus Petrum, & legimus illum dicentem: An experimentum eius queritis qui in me loquitur Christus? Et quod Paulus loquitur, loquitur Christus. Qui enim uos recipit, me recipit. Dominus ergo noster atque Saluator, narrat nobis, & loquitur in scripturis principum suorum. Dominus narrabit in scripturis populorum: In scripturis sanctis. Quæ scriptura populis omnibus legitur, hoc est, ut omnes intelligant. Quod dicit hoc est. Sicut scripserunt apostoli, sic & ipse dominus, hoc est, per euangelia sua loquutus est, non ut pauci intelligerent, sed ut omnes. Plato scripsit in scriptura, sed non scripsit populis, sed paucis. Vix enim intelligunt tres homines. Isti uero, hoc est, principes ecclesiæ & principes Christi, non scripserunt paucis, sed uniuerso populo. Et principum, hoc est, apostolorum & euangelistarum, horum qui fuerunt in ea. Videte quid dicat: Qui fuerunt, non qui sunt; ut exceptis apostolis, quodcunque aliud postea dicitur, abscondatur, nō habeat postea auctoritatem. Quamuis ergo sanctus sit aliquis post apostolos: quamuis disertus sit, nō habet auctoritatem. Quoniam dominus narrat in scriptura populorum, & principum horum qui fuerunt in ea.

d Sicut lætantium omnium, habitio est in te.] Propheta loquitur ad ecclesiam, & dicit ei: Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Quare non dixit, lætantium omnium habitatio in te, sed dixit: sicut lætantium omnium. Dicitur in alio psalmo: In conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati: & non dixit, consolati. Sic & in isto loco dicit: Sicut lætantium omnium habitatio in te. Hoc totum quare dixit? Quoniam in præfenti sæculo quamuis aliquis sanctus sit, quamuis renuntiet sæculo, non habet perfectam uictoriam. Denique dicit in euangelio: Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Si autem dicitur est: Beati qui flent, quoniam ipsi ridebunt: manifestum est, quoniam in præfenti sæculo non est certa lætitia: ergo lætitia nostra quasi lætitia est. Habitatio in te. Videte quid dicat, ut aliquis nunquam recedat ab ecclesia. Scire debemus quoniam quod interpretati sumus de ecclesia, potest & intelligi de anima nostra. Si enim Sion interpretatur specula, anima autem nostra non aliter, nisi semper sublimiora considerat, ueræ ecclesiæ: uerum templum Christi non est alia, nisi anima credentium in Christum. Vos, inquit, estis templum dei, & spiritus dei habitat in uobis. Fundamenta eius in montibus sanctis, hoc est, dei fundamenta non sunt, nisi in montibus sanctis, in dogmatibus animæ credentis. Diligit dominus portas Sion. Habet Sion nostra plurimas portas, quas si aperimus, ingreditur ad nos sponsus & dormit nobiscum. Denique ipse dicit: Ecce ego sto ante ostium & pulso. Si quis mihi aperuerit, intrabo & cænobabo cum ipso. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ciuitas non est unum ædificium, sed in multis ædificiis consistit. Sic & Sion nostra, nisi plures uirtutes habuerit, ciuitas dei non erit. Memor ero Raab & Babylonis scientium me. Illa quæ quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea in memoriam dei. Nunquid Sion dicit homo, & homo natus est in ea. Rem uobis miram loquor, sed ueram. Sion nostra, in qua aliquotiens alienigenæ sunt & Tyrus & Æthiopes: illa specula: illa meretrix: illa Raab: illa Babylon: illa quæ diuicauit pedes suos omni transeunti secundum Ezechiel: illa meretrix si uoluerit, uirgo repente efficitur. Virgo fit & concipit filium dei, & generat. A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus, spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Videte ergo, quoniam illa meretrix a deo concepit & parturiuit Saluatorem. Spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Ergo anima nostra illa Raab, illa meretrix: potest concipere & parere Saluatorem. Et homo natus est in ea. Si uolumus, quotidie nascitur Christus. Per singulas uirtutes nascitur Christus. Si enim Christus dei uirtus, & dei sapientia est: quicumque uirtutem facit, uirtutem generat. Et ipse fundauit eam altissimus. Ipse qui nascitur in te: ipse fundamentum dat Sion tuæ. Dominus narrabit in scriptura populorum. Manifestum est: quoniam quod dominus loquitur in scriptura, nulli ita loquitur quomodo Sion. Et tamen cum ista omnia fuerint: cum natus fuerit in ea Christus, non est certa & secunda uictoria, sed semper in periculo sumus. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Qui lætus est, ex ipsa hilaritate securus est. Qui autem securus est, cito decipitur. Qui autem insidias reformidat, cito potest euadere, præstante domino, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

e Canticum psalmi filiis Core, in finem &c.] Iste psalmus passionis dominicæ continet sacramenta, ea proferes usque ad cōsummationem, quæ idem dominus passus pro mundi salute ad patrem locutus est. **f** Domine deus salutis meæ, in die clamaui.] In illa claritate

habitatio est in te. Quare non dixit, lætantium omnium habitatio in te, sed dixit: sicut lætantium omnium. Dicitur in alio psalmo: In conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati: & non dixit, consolati. Sic & in isto loco dicit: Sicut lætantium omnium habitatio in te. Hoc totum quare dixit? Quoniam in præfenti sæculo quamuis aliquis sanctus sit, quamuis renuntiet sæculo, non habet perfectam uictoriam. Denique dicit in euangelio: Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Si autem dicitur est: Beati qui flent, quoniam ipsi ridebunt: manifestum est, quoniam in præfenti sæculo non est certa lætitia: ergo lætitia nostra quasi lætitia est. Habitatio in te. Videte quid dicat, ut aliquis nunquam recedat ab ecclesia. Scire debemus quoniam quod interpretati sumus de ecclesia, potest & intelligi de anima nostra. Si enim Sion interpretatur specula, anima autem nostra non aliter, nisi semper sublimiora considerat, ueræ ecclesiæ: uerum templum Christi non est alia, nisi anima credentium in Christum. Vos, inquit, estis templum dei, & spiritus dei habitat in uobis. Fundamenta eius in montibus sanctis, hoc est, dei fundamenta non sunt, nisi in montibus sanctis, in dogmatibus animæ credentis. Diligit dominus portas Sion. Habet Sion nostra plurimas portas, quas si aperimus, ingreditur ad nos sponsus & dormit nobiscum. Denique ipse dicit: Ecce ego sto ante ostium & pulso. Si quis mihi aperuerit, intrabo & cænobabo cum ipso. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ciuitas non est unum ædificium, sed in multis ædificiis consistit. Sic & Sion nostra, nisi plures uirtutes habuerit, ciuitas dei non erit. Memor ero Raab & Babylonis scientium me. Illa quæ quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea in memoriam dei. Nunquid Sion dicit homo, & homo natus est in ea. Rem uobis miram loquor, sed ueram. Sion nostra, in qua aliquotiens alienigenæ sunt & Tyrus & Æthiopes: illa specula: illa meretrix: illa Raab: illa Babylon: illa quæ diuicauit pedes suos omni transeunti secundum Ezechiel: illa meretrix si uoluerit, uirgo repente efficitur. Virgo fit & concipit filium dei, & generat. A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus, spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Videte ergo, quoniam illa meretrix a deo concepit & parturiuit Saluatorem. Spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Ergo anima nostra illa Raab, illa meretrix: potest concipere & parere Saluatorem. Et homo natus est in ea. Si uolumus, quotidie nascitur Christus. Per singulas uirtutes nascitur Christus. Si enim Christus dei uirtus, & dei sapientia est: quicumque uirtutem facit, uirtutem generat. Et ipse fundauit eam altissimus. Ipse qui nascitur in te: ipse fundamentum dat Sion tuæ. Dominus narrabit in scriptura populorum. Manifestum est: quoniam quod dominus loquitur in scriptura, nulli ita loquitur quomodo Sion. Et tamen cum ista omnia fuerint: cum natus fuerit in ea Christus, non est certa & secunda uictoria, sed semper in periculo sumus. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Qui lætus est, ex ipsa hilaritate securus est. Qui autem securus est, cito decipitur. Qui autem insidias reformidat, cito potest euadere, præstante domino, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

e Canticum psalmi filiis Core, in finem pro Mahalath ad respondendum intellectus Herman Israelitæ. **f** Domine deus salutis meæ, in die clamaui.] In illa claritate

quam recedat ab ecclesia. Scire debemus quoniam quod interpretati sumus de ecclesia, potest & intelligi de anima nostra. Si enim Sion interpretatur specula, anima autem nostra non aliter, nisi semper sublimiora considerat, ueræ ecclesiæ: uerum templum Christi non est alia, nisi anima credentium in Christum. Vos, inquit, estis templum dei, & spiritus dei habitat in uobis. Fundamenta eius in montibus sanctis, hoc est, dei fundamenta non sunt, nisi in montibus sanctis, in dogmatibus animæ credentis. Diligit dominus portas Sion. Habet Sion nostra plurimas portas, quas si aperimus, ingreditur ad nos sponsus & dormit nobiscum. Denique ipse dicit: Ecce ego sto ante ostium & pulso. Si quis mihi aperuerit, intrabo & cænobabo cum ipso. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ciuitas non est unum ædificium, sed in multis ædificiis consistit. Sic & Sion nostra, nisi plures uirtutes habuerit, ciuitas dei non erit. Memor ero Raab & Babylonis scientium me. Illa quæ quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea in memoriam dei. Nunquid Sion dicit homo, & homo natus est in ea. Rem uobis miram loquor, sed ueram. Sion nostra, in qua aliquotiens alienigenæ sunt & Tyrus & Æthiopes: illa specula: illa meretrix: illa Raab: illa Babylon: illa quæ diuicauit pedes suos omni transeunti secundum Ezechiel: illa meretrix si uoluerit, uirgo repente efficitur. Virgo fit & concipit filium dei, & generat. A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus, spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Videte ergo, quoniam illa meretrix a deo concepit & parturiuit Saluatorem. Spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Ergo anima nostra illa Raab, illa meretrix: potest concipere & parere Saluatorem. Et homo natus est in ea. Si uolumus, quotidie nascitur Christus. Per singulas uirtutes nascitur Christus. Si enim Christus dei uirtus, & dei sapientia est: quicumque uirtutem facit, uirtutem generat. Et ipse fundauit eam altissimus. Ipse qui nascitur in te: ipse fundamentum dat Sion tuæ. Dominus narrabit in scriptura populorum. Manifestum est: quoniam quod dominus loquitur in scriptura, nulli ita loquitur quomodo Sion. Et tamen cum ista omnia fuerint: cum natus fuerit in ea Christus, non est certa & secunda uictoria, sed semper in periculo sumus. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Qui lætus est, ex ipsa hilaritate securus est. Qui autem securus est, cito decipitur. Qui autem insidias reformidat, cito potest euadere, præstante domino, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

e Canticum psalmi filiis Core, in finem &c.] Iste psalmus passionis dominicæ continet sacramenta, ea proferes usque ad cōsummationem, quæ idem dominus passus pro mundi salute ad patrem locutus est. **f** Domine deus salutis meæ, in die clamaui.] In illa claritate

quam recedat ab ecclesia. Scire debemus quoniam quod interpretati sumus de ecclesia, potest & intelligi de anima nostra. Si enim Sion interpretatur specula, anima autem nostra non aliter, nisi semper sublimiora considerat, ueræ ecclesiæ: uerum templum Christi non est alia, nisi anima credentium in Christum. Vos, inquit, estis templum dei, & spiritus dei habitat in uobis. Fundamenta eius in montibus sanctis, hoc est, dei fundamenta non sunt, nisi in montibus sanctis, in dogmatibus animæ credentis. Diligit dominus portas Sion. Habet Sion nostra plurimas portas, quas si aperimus, ingreditur ad nos sponsus & dormit nobiscum. Denique ipse dicit: Ecce ego sto ante ostium & pulso. Si quis mihi aperuerit, intrabo & cænobabo cum ipso. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ciuitas non est unum ædificium, sed in multis ædificiis consistit. Sic & Sion nostra, nisi plures uirtutes habuerit, ciuitas dei non erit. Memor ero Raab & Babylonis scientium me. Illa quæ quondam erat in latitudine peccatorum, ascendit postea in memoriam dei. Nunquid Sion dicit homo, & homo natus est in ea. Rem uobis miram loquor, sed ueram. Sion nostra, in qua aliquotiens alienigenæ sunt & Tyrus & Æthiopes: illa specula: illa meretrix: illa Raab: illa Babylon: illa quæ diuicauit pedes suos omni transeunti secundum Ezechiel: illa meretrix si uoluerit, uirgo repente efficitur. Virgo fit & concipit filium dei, & generat. A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus, spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Videte ergo, quoniam illa meretrix a deo concepit & parturiuit Saluatorem. Spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Ergo anima nostra illa Raab, illa meretrix: potest concipere & parere Saluatorem. Et homo natus est in ea. Si uolumus, quotidie nascitur Christus. Per singulas uirtutes nascitur Christus. Si enim Christus dei uirtus, & dei sapientia est: quicumque uirtutem facit, uirtutem generat. Et ipse fundauit eam altissimus. Ipse qui nascitur in te: ipse fundamentum dat Sion tuæ. Dominus narrabit in scriptura populorum. Manifestum est: quoniam quod dominus loquitur in scriptura, nulli ita loquitur quomodo Sion. Et tamen cum ista omnia fuerint: cum natus fuerit in ea Christus, non est certa & secunda uictoria, sed semper in periculo sumus. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Qui lætus est, ex ipsa hilaritate securus est. Qui autem securus est, cito decipitur. Qui autem insidias reformidat, cito potest euadere, præstante domino, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

e Canticum psalmi filiis Core, in finem &c.] Iste psalmus passionis dominicæ continet sacramenta, ea proferes usque ad cōsummationem, quæ idem dominus passus pro mundi salute ad patrem locutus est. **f** Domine deus salutis meæ, in die clamaui.] In illa claritate

f Domine deus salutis meæ, in die clamaui.] In illa claritate

A rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut nullus præberet auxiliū. **o** Quoniam dixisti, in aeternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur ueritas tua in eis. **p** Disposui testamentum electis meis: iuravi David seruo meo: usque

diuitiis sæculi, neque habitans in perditione peccati. **y** Nunquid cognoscetur in tenebris &c.] Omnis enim qui facit peccatum, odit lucem: & a corpore terrenis oppresso uicis, iustitia tua occultatur. **z** Nam ego ad te domine clamaui.] In orationis arcano. **a** Et mane oratio mea præueniet te.] Quia matutina me resurrectione clarificabis. **b** Ut quid domine repellis orationem meam: &c.] Ut non transeat calix iste. **c** Pauper sum ego, & in laboribus a iuuentute mea.] A tempore carnis assumptæ. **d** Exaltatus autem.] In cruce. **e** Humiliatus sum.] In sepulcro. **f** Et conturbatus.] In morte. **g** In me transeunt iræ tuæ.] Trāsierunt & nō perstiterūt. **h** Et terrores tui conturbauerunt me.] Ipsos quos superius in gentes me effusurum pronuntiaui. **i** Circumdedērūt me sicut aqua tota die.] Iudæi in fluctibus persecutionum. **k** Circumdedērunt me simul.] Pharisei cum sacerdotibus: Pilatus cum principibus & populis. **l** Elongasti a me amicū & proximum.] Proximus est qui facit misericordiam: quia mecum non est inuentus. **m** Et notos meos a miseria.] Præ confusione passionis etiam ipsi apostoli elongati sunt a me. Hinc iam descendens ad infernum, de manu alligati fortis, spolia reportans, præuenit matutina eius oratio patris: cum mane resurgēs apparuit multis. Quæ nos supplices deprecamur, ut plebem sua passione a laqueo inferni liberā, sua fortitudine roborare: ac de secūde mortis nexibus dignetur absolueret, ut expediti ac liberi, regno eius mereamur adiungi. Ipsi gloria & imperium cum aeterno patre & spiritu sancto in cuncta sæcula sæculorum. Amen. **n** Intellectus Aethan Israelitæ.]

a rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut nullus præberet auxiliū. **o** Quoniam dixisti, in aeternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur ueritas tua in eis. **p** Disposui testamentum electis meis: iuravi David seruo meo: usque

a rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut nullus præberet auxiliū. **o** Quoniam dixisti, in aeternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur ueritas tua in eis. **p** Disposui testamentum electis meis: iuravi David seruo meo: usque

a rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut nullus præberet auxiliū. **o** Quoniam dixisti, in aeternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur ueritas tua in eis. **p** Disposui testamentum electis meis: iuravi David seruo meo: usque

a rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut nullus præberet auxiliū. **o** Quoniam dixisti, in aeternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur ueritas tua in eis. **p** Disposui testamentum electis meis: iuravi David seruo meo: usque

diuitiis sæculi, neque habitans in perditione peccati. **y** Nunquid cognoscetur in tenebris &c.] Omnis enim qui facit peccatum, odit lucem: & a corpore terrenis oppresso uicis, iustitia tua occultatur. **z** Nam ego ad te domine clamaui.] In orationis arcano. **a** Et mane oratio mea præueniet te.] Quia matutina me resurrectione clarificabis. **b** Ut quid domine repellis orationem meam: &c.] Ut non transeat calix iste. **c** Pauper sum ego, & in laboribus a iuuentute mea.] A tempore carnis assumptæ. **d** Exaltatus autem.] In cruce. **e** Humiliatus sum.] In sepulcro. **f** Et conturbatus.] In morte. **g** In me transeunt iræ tuæ.] Trāsierunt & nō perstiterūt. **h** Et terrores tui conturbauerunt me.] Ipsos quos superius in gentes me effusurum pronuntiaui. **i** Circumdedērūt me sicut aqua tota die.] Iudæi in fluctibus persecutionum. **k** Circumdedērunt me simul.] Pharisei cum sacerdotibus: Pilatus cum principibus & populis. **l** Elongasti a me amicū & proximum.] Proximus est qui facit misericordiam: quia mecum non est inuentus. **m** Et notos meos a miseria.] Præ confusione passionis etiam ipsi apostoli elongati sunt a me. Hinc iam descendens ad infernum, de manu alligati fortis, spolia reportans, præuenit matutina eius oratio patris: cum mane resurgēs apparuit multis. Quæ nos supplices deprecamur, ut plebem sua passione a laqueo inferni liberā, sua fortitudine roborare: ac de secūde mortis nexibus dignetur absolueret, ut expediti ac liberi, regno eius mereamur adiungi. Ipsi gloria & imperium cum aeterno patre & spiritu sancto in cuncta sæcula sæculorum. Amen. **n** Intellectus Aethan Israelitæ.]

a rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut nullus præberet auxiliū. **o** Quoniam dixisti, in aeternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur ueritas tua in eis. **p** Disposui testamentum electis meis: iuravi David seruo meo: usque

a rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut nullus præberet auxiliū. **o** Quoniam dixisti, in aeternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur ueritas tua in eis. **p** Disposui testamentum electis meis: iuravi David seruo meo: usque

a rate tecum degens, quam semper habui: penitentiam populis prædicauit. **a** Et nocte coram te.] Inter tenebras Iudæorum. **b** Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.] Quam in hoc corpore positus, profundo. **c** Quia repleta est malis anima mea.] Peccatis populi petentis. **d** Et uita mea in inferno appropinquauit.] Cum pro his qui pereunt, trador. **e** Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.] Sicut reliquos peccatores me in mortem redigere arbitrati sunt: nec resurgere crediderunt. **f** Factus sum sicut homo sine adiutorio.] Cū non est libertati meæ socius in inferno: nec adiutor ad liberandum. **g** Inter mortuos liber.] Nemo me in inferno uinxit: sed ego uictorum catenam propria uirtute laxauit. **h** Sicut vulnerati &c.] Sicut fatiati diuitiis sæculi, & in stupris atque obscenitatibus sepulti ate non memorantur: ita & ego a corde rapto sum Iudæorum. **i** Et ipsi de manu tua repulsi sunt.] A uirtute tua separati. **k** Posuerunt me in lacu inferiori.] Cum latronibus & peccatoribus obnoxii. **l** In tenebris & in umbra mortis.] Ad infernales angustias, in quibus mors sola dominabitur. **m** Super me confirmatus est, &c.] Iram & procellam macellationis furoris tui, quas in gētibz effusus eras, super me induxisti, qui peccata eorum suscepi: sicut alibi ait: Propter peccata populi mei percussit eum. **n** Lōge fecisti notos meos a me.] Angelos uel apostolos, ut null

A a vsque in aeternum praeprabo semen tuum.] In credentibus ecclesiar.

b Et aedificabo in generatione & generationem sedem tuam.] Ipsam ecclesiam, in qua ceu rex sedebis in aeternum. Iterum propheta ait:

c Confitebuntur caeli mirabilia tua domine: etenim veritate tua in ecclesia sanctorum.] Apostoli enim praedicabunt Iesum Christum, & quae per eum operaris in congregationem sanctorum.

d Quoniam quis in nubibus aquabitur domino.] In prophetis vti que.

e Aut quis similis erit domino in filiis dei? Multi sunt filij dei per adoptionem: sed nullus vnigenito filio vero deo potest assimilari.

f Deus qui glorificatur in consilio sanctorum.] Paracletus scilicet, qui in congregatione apostolica adorandus erat, aequalis esse patri ac filio praedicatur. Nam & dominus Iesus Christus cum patre & spiritu sancto, vna subsistit omnipotentia.

g Magna & horrendus &c.] Qui ei per innocentiam vite appropinquare meruerunt.

h Domine deus virtutum quis similis tibi.] Potentia & virtute.

i Potens es domine, & veritas tua &c.] Hi, de quibus ipse qui es veritas, ais: Pater volo vt vbi ego sum, & ipsi sint mecum.

k Tu dominaris po. maris.] Huius saeculi potestatibus.

l Motum autem fluctuum eius tu mi.] Tentationes quas commouent seruis tuis.

m Tu humiliasti sicut vul. super.] Diabolum, qui clavis crucis tuae sauciatus, humiliatus est in spoliis.

n Tu in virtute bra. tui dispersisti. tu.] Satellites eius.

o Tui sunt caeli, & tua est terra.] Apostoli, vel reliqui sancti: qui in terris positi, caelestem vitam agunt.

p Orbem terrarum & pleni. eius tu fundasti.] Haud dubium est huius mundi plenitudinem a te procreatam. Sed & illam viuorum terram, in qua plenitudo sanctitatis te introducente inhabitabit, tu praeparasti electis tuis.

q Aquilonem & mare tu cre.] Aquilo antichristus intelligitur. De quo ait deus ad Hieremiam: Ab Aquilone paderet malum super cunctos habitatores terrae.

r Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia.] Hermon inquam, anathema interpretatur: sicut in quadagesimo primo exposuimus psalmo. Thabor vero, veniens lumen, vel veniat lux. Igitur iste qui vel optatiue, vel propheticè aduenire pronunciat lumen, vetus intelligitur testamentum. Ille vero qui anathema, id est, perditionem profert, nouum testamentum ostendit: in quo peccata anathematizari iubetur, dicente domino: Nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Exultent ergo ambo in nomine domini: cum vel ille lumen mundi venire vacinatur: vel iste eum in ipso mundo iam lucere, signis virtutibusque demonstrat.

s Tuum brachium cum potentia.] Fortitudo tua, cum ea

qua volueris efficacia praeualebit.

t Firmetur manus tua.] Opera quae facis in mundo.

u Et exaltetur dextera tua.] Maiestas tua, vel ecclesia in gentibus acquisita.

x Iustitia & iudicium praeparatio sedis tuae.] Nisi quis prius iustitiam iudiciumque fecerit, non potest effici sedes tua.

y Misericordia & veritas praecedunt faciem tuam.] Vbi enim misericordia ac veritas comitantur: illie & inspectio faciei tuae conuertitur.

z Beatus populus qui scit iubilationem.] Spiritualem vti que iubilationem, per quam mundi nequitiae collidetur: sicut quondam ad iubilationem Iesu & sacerdotum Hiericho corruit, mundi figuram tenens:

a Domine in lumine vultus tui ambulabunt.] In illuminatione vti que spiritus sancti.

b Et in nomine tuo exultabunt tota die.] In nomine illo nouo, quod benedicitur in terris, id est, Christiano.

c Et in tua iustitia exultabuntur.) Sequentes atque custodientes eam.

d Quoniam gloria virtutis eorum tu es.) In te enim gloriantur, & non in alio.

e Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.) Sicut enim eis beneplacita fuerunt praecepta tua: ita tibi beneplacitum est, vt in te exaltetur virtus eorum.

f Quoniam domini est assumptio.) Carnis vti que.

g Et sancti Israel regis nostri.) Ipsi domini nostri Iesu Christi, qui in ecclesia regnat. Hinc iterum propheta ad patrem loquitur.

h Tunc locutus es in visione sanctis tuis.) Prophetis, reliquisque electis.

i Et dixisti, posui ad.) Populo scilicet.

k In potentem.) Id est, super diabolum, qui opprimeret superbiam eius.

l Et exaltavi ele. &c.) Christum dominum. Qui propterea electus de populo dicitur, quia carnem assumpsit ex homine.

m Inueni David seruum meum.) Inuenit eum, elegit vti que, vt ex eius genere assumeret carnem. Quod autem ait seruus, apostolus explanat: Non rapinam arbitratus est esse se aequalem deo: sed formam serui accepit.

n Oleo sancto meo unxi eum.) Non tristi & corrupto, sed pleno letitia & sanctitate.

o Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum.) In assumpto corpore.

p Nihil proficiet inimicus in eo.) Diabolum scilicet.

q Et filius im. non apponet nocere. ei.) Iudas traditor, qui merito filius iniquitatis, id est, diaboli dicitur: quia diabolum intrauit in cor eius, vt traderet Christum.

r Et conscindam a facie ipsius inimicos eius.) Iudaeos vti que, qui saepe a domino confusi tanquam consciis gladiis, discedebant a conspectu eius.

s Et odientes eum &c.) De demonibus dicit iniquis, qui coram eo saepius fugiebant, clamantes: Quid venisti ante tempus torquere nos? Scimus quia tu es filius dei.

D

1048.17.4

Luc. 23.f

Colof. 1.4

F

Philip. 4

Matth. 5.6

a Et

A a Et veritas &c.] Veritas, quia ea quae a me audiuit, loquitur. Misericordia, quia sanat infirmos, tam in mente quam in corpore.

b Et in nomine meo exalta. cornu eius.] Fortitudo ecclesiae sanguine suo redemptae.

c Et ponam in mari manum eius.] Ostendat opera eius mudo.

d Et in flu. dex. eius.] Super principatus, & potestates mundi.

e Ipse innocabit me pater meus &c.] Saepius eum inuocasse patrem deum, in euangelio legimus; sicut illud est: Pater, clarifica me apud te.

f Et ego primogenitus &c.] Est enim dominus Iesus primogenitus ex mortuis, sicut ait apostolus: Excelsus factus, caelos ascendens: regna mundi cuncta subiiciens.

g In aeternum seruabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi.] In ecclesia, quam per misericordiam, & testamentum praecursorum suorum redemit, haec in ea perpetuo conseruantur.

h Et ponam in saeculum saeculi semen eius, & thronum eius sicut dies caeli.] Congregatio enim sanctorum, quae in ecclesia est, in qua deus tanquam in throno residet: sicut sol fulgebit in regno patris.

i Si autem derel. &c.] Quod derelictores legis, iudiciorum oblitores, prophanatores iustificationum, mandatorumque transgressores, in virga, id est, in disciplina dei corripiantur, & misericordia diuina non auferatur, illud ostenditur, vt nullus sine spe recuperationis ab ecclesia arceatur: quia sicut seueritas diuina terret, arguente iustitia: ita pietas reparat, moderante clementia.

k Semel iuravi in saeculo meo.] In homine illo dominico. I Si David mentiar.] Nullo enim mendacio circumscribitur deus, sicut ait euangelista: Iota vnum, aut vnus apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant.

l Semen eius in aeternum manebit.] Populus acquisitus. n Et thronus eius &c.] Ipsam ecclesiam in claritate futurae beatitudinis permanere, iterum atque iterum promittit.

m Et sicut luna perfecta in aeternum.] Totalucida, tota perfecta, nil obscuritatis continens in se.

n Et testis in caelo fidelis.] Ipse Christus dominus qui fidele testimonium reddidit de opere patris in mundo, in caelos est euehendus. Hinc ad patrem vox apostolica.

o Tu vero repulisti & de.] Quia separamur a rege nostro dum patitur.

p Distulisti Christum tuum.] Tradendo eum inimicis.

q Auertisti testamentum serui tui.] Per quod promiserat nos secum regnare.

r Memore quae mea substantia: Nunquid enim vane constitui omnes filios hominum. Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi.

s Et veritas mea & misericordia mea cum ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponam in mari manum eius, & in fluminibus dexteram eius. Ipse innocabit me: pater meus es tu: deus meus & susceptor salutis meae. Et ego primo genitum ponam illum: excelsum praeregibus terrae. In aeternum seruabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in saeculum saeculi semem eius, & thronum eius sicut dies caeli. Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint. Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint. Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis: neque nocebo in veritate mea. Neque prophanabo testamentum meum: & quae procedunt de labijs meis, non faciam irrita. Semel iuravi in saeculo meo, si David mentiar: semen eius in aeternum manebit. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in aeternum, & testis in caelo fidelis. Tu vero repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum. Auertisti testamentum serui tui: prophanasti in terra sanctuarium eius. Destruixisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis. Exaltasti dexteram deprimentiu eum: laetificasti omnes inimicos eius. Auertisti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Destruixisti eum ab emundatione, & sedem eius in terra collidisti: minorasti dies temporis eius: perfudisti eum confusione. Vtique quo domine auertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua. Memorare quae mea substantia: Nunquid enim vane constitui omnes filios hominum. Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi.

t Prophanasti &c.] Promiseras enim quod non dares sanctu tuu videre corruptione, & nuc ia in sepulcro regitur. u Destruixisti omnes sepes eius.] Verbal legis & prophetaru, in quibus retinebatur.

x Posuisti firmamentum eius for.] Nos qui eum audiebamus cum doceret turbas.

y Diripuerunt eu omnes transeuntes viam.] Traueit enim illum qui dixit: Ego sum via & veritas & vita: cu vel vestimenta eius diuidit, vel corpus clavis & mucrone confodiunt.

z Factus est oppro. vi. suis.] Iudaeis ac principibus sacerdotum, qui dicebant: Vah qui destituebas templu dei; & post triduum reedificas illud: Descende de cruce.

a Exaltasti dex. d. pri. eius.] Cu humilias eum in mortem: b Laetificasti omnes inimicos eius.] Pilatum cum gentibus & Iudaeis.

c Auertisti ad gla. eius.] Cu non profuit Iudaeis sermo praedicationis illius.

d Et non es auxili. ei in bello.] In conflictu vti que; passionis.

e Destruixisti eum ab emund.] Si enim alligata fuisset munditia eius, non vti que vestimenta eius nostra facinora inquinassent, sicut ipse ait: Asperus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinauit. Nam & inter iniquos deputatus, & cum latronibus crucifixus est.

f Et sedem eius in terra col.] Sanctoru animas super quas quiescebat: quae conturbabantur de obitu eius.

g Minorasti dies temporis eius.] Dies illius sunt diminuti, vt velocius remearet ad patrem.

h Perfudisti eum con.] Confusione vti que mortis. Haec dicebant apostoli, ignorantes eu a mortuis debere resurgere. Quod autem hoc nescirent, euangelista commemorat. Nam de dilecto discipulo ait: Nodu enim sciebat scripturas: quia oportet

ret illum a mortuis resurgere. Et Petro quasi deliramenta visa sunt verba resurrectionis huius. Thomas autem ait: Nisi videro, non creda. Ideo ergo talia loquebantur apostoli quasi exprobrantes patri: quia ignorabant eum ab inferno redire. His igitur succedens, ecclesia dicit:

i Vtique quo domine irasceris in finem: exarde. &c.] Quamdiu irasceris, vt eum a morte non reuoces.

k Memorare domine quae sit substantia mea.] Nulla mihi est vix substantia, nisi in eu quem praetolor reuerti de tartaro.

l Nunquid enim vane constitui omnes filios hominum? Si enim illos non vane, sed veraciter in spe resurrectionis constitui, quanto magis filium tuum debes resuscitare?

m Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

n Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

o Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

p Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

q Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

r Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

s Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

t Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

u Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

v Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

w Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

x Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

y Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

z Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

a Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

b Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

c Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

d Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: aut quis eruet animam suam de manu inferi.] Scio quia nullus homo carneus euadit mortem, neque animam suam seruabit ab inferis. Sed noui quia deus sub velamento carnis latebat absconditus: quem mors & infernus non debeant retinere.

1048.14.4

Matth. 27.4

E

Esa. 53.4

F

1048.20.6

Ibidem f

A *Vbi sunt misericordia tua antiqua domine: sicut iurasti David in veritate tua.* Si hic non resuscitatur.

b *Memor esto domine opprobrij seruorum tuorum.* Qui eum expectant.

c *Quod continui in sinu meo multarum gentium.* Quos congregavi tanquam in sinu: in vna domo credulitatis.

d *Quod exprobrauerunt inimici tui domine.* Iudaei, Pharisaei, Sadducaei que.

e *Quod exprobrauerunt?* Quid exprobrauerunt?

f *Commutationem etc.* Cū se ab his cōmutans ad gentes diceret: Ecce relinquetur vobis domus vestra desertata.

g *Benedictus dominus in etc.* Ecce benedictus, ecce gloriosus, cum redit ex inferis, cum se præbet discipulis, cū ecclesiae vota & pia desideria restituit, dicens sanctis: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationē sęculi. Qui nos a malis actibus cōmutare dignetur in bonos, ac sua pietate dignos effectos, spiritu sancto repletos, in regno suo solita miseratione cōstituat. Quia ipsi est gloria & imperium cum æterno patre & spiritu sancto in sęcula sęculorum. Amen.

h *Oratio Moysi hominis dei.* Quattuor sunt psalmi, qui oratione prænotantur: sextus decimus, & octogimus quintus, & octogimus nonus, & centesimus primus. In ceteris omnino dicitur: Oratio pauperis cū anxiat^o fuerit & in conspectu dei fuderit orationē suam. In isto, oratio Moysi hominis dei. Legimus canticum Moysi, quod in Exodo eo tēpore quando populus mare transiuit rubrū, & demerso Pharaone & omni eius exercitu, Maria cecinit & Moyses. Deinde legimus & in Deuteronomio, quod canticum illud scripserat in Deuteronomio. Si igitur psalmi isti & cantica ista Moysi sunt, quare in propriis voluminibus non habentur? Diximus ergo, quomodo centesimus primus psalmus inscribitur oratio pauperis, & alius est qui scripsit de ipso; & ille pauper qui pro nobis deprecatur, dominus est: qui cum diues esset, pauper factus est propter nos, & cætera. Sic & hic Moyses, quoniam a principio generis humani historiā ipse scripsit: ipse enim scripsit quomodo cælū & terra facta sint: quomodo & homo factus sit de cōditione hominis. Et iste psalmus de cōditione hominis loquitur: quid sit homo, & quare natus sit. Qui ergo in Genesi scripsit de hominū cōditione: ipse & nunc inducitur a spiritu sancto disputare quid sit homo.

i *Domine refugium factus es nobis, a generatione in generationem.* Priusquam gentes fierent, aut formaretur terra & orbis: **l** *A sęculo & vsque in sęculum tu es deus. Ne auertas hominem in humilitatem: m & dixisti, conuertimini filij hominum.*

n *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **o** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **p** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **q** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

r *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **s** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **t** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **u** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

v *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **w** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **x** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **y** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

z *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **aa** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **ab** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ac** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ad *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **ae** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **af** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ag** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ah *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **ai** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **aj** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ak** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

al *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **am** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **an** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ao** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ap *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **aq** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **ar** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **as** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

at *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **au** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **av** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **aw** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ax *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **ay** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **az** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ba** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

bb *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **bc** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **bd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **be** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

bf *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **bg** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **bh** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **bi** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

bj *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **bk** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **bl** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **bm** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

bn *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **bo** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **bp** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **bq** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

br *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **bs** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **bt** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **bu** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

bu *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **bv** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **bw** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **bx** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

bx *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **by** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **bz** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ca** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ca *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **cb** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cc** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **cd** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

cd *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **ce** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ce** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ce *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **cf** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ce** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

cf *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **cg** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ce** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

cg *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **ch** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ce** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ch *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **ci** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ce** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

ci *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **cj** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ce** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

cj *Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesternæ, quæ præterit.* **ck** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* **cd** *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* **ce** *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.*

dicit scriptura: Domine refugium factus es nobis: in generatione, inquit, & generationem. A principio mundi: ante principium mundi. Hoc illi dicunt. Et ne putes me, inquit, dicere priusquā montes fierēt & formaretur terra & orbis: tu, inquit, refugium factus es nobis. Si autē refugiū nostrum fuit antequā orbis fieret: ergo ante animę fuerunt, quā mundus fieret. Male distinguis hæresis. Quare calūniā facis spiritui sancto? Sic loquere, quomodo spiritus sanctus loquit^o est. Sic ergo legendum est: Domine refugium factus es nobis, in generatione & generationem. Et hucusq; distinctio. Rursum aliud principium: Priusquam montes fierent & formaretur terra & orbis: a sęculo & vsq; in sęculum tu es deus. Tu es deus antequam montes fierent: tu es deus antequā formaretur terra & orbis.

l *A sęculo & vsque in sęculum tu es deus.* Tu es semper: tu es æternus.

m *Et dixisti, conuertimini filij hominum.* O domine, vt hoc audeamus petere, & dicam^o: ne auertas hominē in humilitatē: tu nobis dedisti fiduciam, dicēs: Reuertimini ad me filij reuertētes, & ego sanabo cōtritiones vestras. Et dixisti, conuertimini filij hominum.

n *Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquā dies vna quæ præterit.* **o** *Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* Debemus secundum historiā scire, quia nox in quattuor vigilias diuiditur. Deniq; & in euangelio dicitur: in quarta autē vigilia. Vna ergo vigilia tres horæ sunt. Nox ergo diuiditur in quattuor vigilias. Denique milites quattuor stationes habēt, quādo vigilant & excubant & seruiunt. Videte ergo quid dicat. O breuis nostra æternitas, Adam ille propagator noster, qui vixit nongentis & triginta annis. Etiam ille Matusalem, qui vixit nongentis & sexagintaquinque annis. Fac, quod vixerit mille: ad comparationem æternitatis tuæ, quod grande fuerit, breue est. Quid enim potest grande esse quod finē habet? Mille anni nostri antequam offenderemus, vna dies apud te erat. Quid dico vna dies? Vna vigilia noctis. Ne auertas hominem in humilitate. Vide quid dicat: Dignatus es pro nostra salute descendere: sudisti pro nobis sanguinem: ne patiaris perire nos, & mori in humilitate. Ipse dixisti: Cum exaltatus fuero, omnia traham ad me. Exaltatus es, & exaltasti nos: noli derelinquere vt contrahamur.

p *Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcatur.* O mysteria scripturarum. Mane sicut herba transeat. Loquitur dominus noster atque saluator in euangelio de sęno, quod in vna die oritur, & vna die arefcit. Quomodo herba quæ viret, & floret, mane videtur quasi flos esse & virens: cæterum sol cum venerit, & tetigerit illam, ad vespērā quasi demarcescit & decidit: sic & omnis vita nostra quasi flos videtur esse cum viret & arefcit. Vidistis ante decē annos adolescentulum. Nihil illo pulchrius: huc illucque currebat. Sim cum nunc aspexeris, videtur in senectute quasi mortuus. Licet viuat senectute, tamen adolescentia perit. Mane sicut herba transeat, hoc est, iuuetus nostra: Ipsum est enim mane. Sicut herba transeat: mane floreat & transeat. Floremus in adolescentia: arefcimus in senectute. Vespere decidat, induret & arefcatur.

q *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

r *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

s *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

t *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

u *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

v *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

w *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

x *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

y *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

z *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

aa *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ab *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ac *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ad *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ae *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

af *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ag *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ah *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ai *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

aj *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ak *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

al *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

am *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

an *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ao *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ap *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

aq *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

ar *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

as *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

at *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

au *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

A mille fere veneramus. Ecce in breuem vita nostra contracta est.

a *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo.* Nihil te cælat, hoc est, peccata nostra, nec nox cælat nec inuolutum tenebræ. Omnia apud te lucent.

b *Seculum nostrum in illuminatione vultus tui.* Melius habetur in Hebraico: Vita nostra in illuminatione vultus tui. Quicquid agimus: quicquid in secreto nos facere putamus, patet in oculis tuis.

c *Quoniam omnes dies nostri defecerunt.* Cucurrit ætas, & dū ignoramus, grauius perimus. Et hoc ipsum quod loquimur, de morte est, & non intelligimus.

d *Anni nostri sicut aranea meditantur.* Videte quid dicat. Quomodo aranea quæ mittit fila, & huc illucq; discurrit, & texit tota die, & labor quidem grandis est, sed effectus nullus est: sic & vita hominum huc illucque discurrit. Possessiones quærimus: diuitias apparamus: procreamus filios: laboramus: in regna sustollimur, & omnia facimus, & non intelligimus quia arenæq; telam teximus.

e *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis.* Vbi sunt mille anni? In septuaginta annis contracti sumus. Si autem multum octoginta. Si autem plus vixerimus, iam non est vita, sed mors.

f *Si autem in potentibus octoginta anni.* Quem enim inuenies octogenarium esse & sanum? Dicit & Græca sententia: Senectus ipsa morbus est.

g *Et amplius eorum labor & dolor.* Quicquid plus fuerit, non est vita, sed dolor. Hoc interrim diximus secundū historiam. Cæterum dicamus secundū Anagogiam. Et omnis quidem psalmus recipit Tropologiam: & poterā nūc per singulos versiculos currere, & spirituales intelligentiam in singulis dicere, sed hora excludimur. Vno tamen versiculo quasi gustum vobis do spiritualis intelligentiæ, vt quicquid hic tacuero, puteris hic dictum esse. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis. Septuaginta anni, septem decades sunt, & octoginta anni, octo decades sunt. Videte ergo quomodo septimus & octauus numerus prædicatur. Et quomodo diximus: tu refugium factus es nobis in generatione & generationem, & in veteri & in nouo testamento: propterea nunc & septimum & octauum numerum ponit. Hoc dicit in Ecclesiaste: Da partem septem, & da partē octo. Propterea & quindecim sunt graduum psalmi, hoc est, septē & octo: quindecim pariter nos ducunt ad regna cælorum. Denique postquam septimus graduum psalmus expletus est, quid dicitur in scriptura ipsius psalmi? Psalmus, inquit, Salomonis qui extruxerat veterem domum. Et quid dicit: Nisi dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam. Quid ergo dicit ipse Salomō: qui præscribitur in ipso titulo? Ego ædificauit templum, sed nisi octauus numerus ædificauerit, in vanum est domus ædificata. Legimus & in euangelio secundū Matthæū: Beati pauperes: beati mites: beati esurientes & sitiētes, & cætera, & sunt octo beatitudines. Ergo dominus noster octonario numero conclusit euangelium. Denique nūquam inuenimus octo pariter beatitudines, nisi in euangelio. Octonario numero, hoc est, in die resurrectionis. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis. Vultis ostendam vobis interim quod septimus & octauus numerus continet plurima sacramenta? Legamus Ezechiel, & in vna porta dicitur: Et ingrediatur, inquit, Tomus septimus.

h *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

i *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

j *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

k *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

l *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

m *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

n *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

o *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

p *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

q *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

r *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

s *Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.* Nongentis triginta annis antea viuēbamus, vsque ad mille

A tis faciem tuam: non sunt digna peccata nostra tuis videri oculis. Propterea deprecamur, conuertere domine viquequo. Ecce iam tanta fluxerunt saecula: semper te propheta venturum praedicauerunt gentibus, & adhuc non venisti.

a Et dirige filios hominum.] Qui prauus sumus, a te dirigamur. Et dirige filios hominum. Propterea eos dirige, quia filij hominum sunt. Si enim essent filij tui, directi essent. Tu enim dixisti: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Vos autem vt homines moriemini, & quasi vnus de principibus cadetis. Et in alio loco: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis: quia caro sunt. Quoniam homines sunt, propterea caro sunt. Ergo quia filij hominum, & perdidimus esse filij dei, & prauus facti sumus: propterea dirige nos, vt rursus tui efficiamur filij.

Psal. 81. b

Gen. 6. a

Hebr. 1. a

Psal. 4. b

Psal. 118.

Matth. 4.

Exod. 1. d

sumus pro diebus quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala. Respice in seruos tuos, & in opera tua, & dirige filios eorum. Et sit splendor domini dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Psalms X C.

Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei caeli commorabitur. Dicit domino susceptor meus es tu, & refugium meus deus sperabo in eum. Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium, & a verbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis a timore nocturno. A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incurso & daemone meridiano. Melius est dicere Graece απο συμπτωματος, συμπτωματα autem dicitur eue-

venari conantur. Denique & Nemrod ille gigas, magnus in conspectu dei venator fuit, & Esau venator erat: quoniam peccator erat, & penitus non inuenimus in scripturis sanctis, sanctum aliquem venatorem. Piscatores inuenimus sanctos. Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & non liberati sumus. Quis est iste laqueus qui contritus est? Dominus, inquit, conterat satanam sub pedibus nostris velociter. Et Apostolus dicit: Vt liberemini a laqueo diaboli. Vides ergo quoniam iste venator est, qui animas nostras venari cupit ad perditionem? Multos habet diabolus laqueos, & diuersos habet laqueos. Avaritia diaboli laqueus est: ira, & detractio, &c.

Quamdiu in sanctitate sumus, anima nostra tranquilla est. Quando vero de peccatis cogitare coeperit anima nostra, turbatur, & quasi quibusdam fluctibus concutitur. Scapulis suis obumbrabit tibi.] Sed haec secundum illud Deuteronomij: Dominus quasi pullos suos, alis suis protegit nos quasi aquila. Dicitur enim ibi, quasi aquila protegere pullos suos. Licet ergo possimus dicere hoc, quod deus quasi pater nos protegit, & quasi gallina protegit pullos suos, ne rapiantur ab accipitre. Tamen & aliud possumus dicere: Scapulis suis obumbrabit tibi. Exultabitur in cruce: extendet manus, & proteget nos. Et sub pennis eius sperabis.] Aspiciens, inquit, manus eius crucifixas, & si te serpens momorderit, sanaberis. Licet ambules in deserto istius saeculi: si te percussit scorpio, si regulus, si aspis, si caetera venenata animalia, securus esto de sanitate: Serpens in eremo suspensus est. Scuto circumdabit te veritas eius.] Scutum nostrum rotundum est, hoc est, ex omni parte nos sepit. Non solum scutum est, sed & murus. Domine vt scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos. Aliquos de scuto coronat. Videte quid dicat: Domine vt scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos. Quid dicit? Proteges nos, & facies vincere, & post victoriam coronabis. Scuto circumdabit te veritas eius. Quoniam dixerat, a verbo aspero: & verbum asperum possumus intelligere, & haereticorum, & philosophorum, & Iudaeorum dogma: & hoc quasi verbum asperum, non est verum, sed mendax est. Propterea enim turbidum est, quia medax est. Propterea turbidum est, quia conturbat animas nostras per medacium suum. Dominus ergo qui veritas est, & dicit: Ego sum veritas: scuto circumdat nos veritas eius, ne ardentibus sagittis diaboli percutiamur. Propterea Christus qui est veritas, supponit scutum suum, vt scuto veritatis superet mendacium.

Non timebis a timore nocturno.] Diabolus enim semper in tenebris est, & ad hoc vacat: Vt percutiat, inquit, in oculis innocentem. Vides ergo quod qui simplex est, innocens est, & semper in occultis percutitur. Non timebis a timore nocturno. Quod dicit hoc est: licet in errore fueris, quae nox est: tamen non timebis, quia habes scutum veritatis.

A sagitta volante in die.] Sagitta volans diaboli, videtur mihi sermo esse haereticorum & philosophorum. Et isti enim lucem scientiae promittunt, & dicunt se habere diem, & non possunt decipere, nisi lucem promiserint. Verum lux ista, quam promittunt, de ardentibus sagittis est. Et propterea dicitur: A sagitta volante in die.

Ab incurso & daemone meridiano.] Melius est dicere Graece απο συμπτωματος, συμπτωματα autem dicitur eue-

in tenebris: ab incurso & daemone meridiano. Cadent a latere tuo mille, & decem millia, a dextris tuis: a te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis. Quoniam tu es domine spes mea: altissimum posuisti refugium tuum. Non accedat ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiat te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

Interpretatus est. Eo enim tempore quo tentauit dominum: Si, inquit, filius dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim de te, quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Diabolus nihil amplius dixit, nisi hoc: quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te: ne forte ad lapidem offendas pedem tuum. Mediam partem dimisit. Hic enim dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Hoc non dixit, custodiant te: sciebat enim contra se esse. Poterat enim dominus ei respondere: Si custodit me dominus in omnibus viis: ergo & a te custodior. Tacuit ergo quod sciebat contra se esse, & posuit quod pro se erat. Vere diabolus quasi diabolus, interpretatur de saluatore, quod non est de saluatore. Si enim de saluatore est totus psalmus, sicut interpretaris o diabole, & de ipso est quod dicitur.

Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.] Hoc est, ego pater protegam filium meum. Si sic interpretatur, diabole quomodo tu intelligis, videamus si ster sensus: Protegam eum, quia cognouit nomen meum, hoc est, ego pater protegam. Clamauit ad me, & exaudiam eum.] Hoc est, in die crucis, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum.] Hoc est, eum faciam resurgere. Longitudine dierum replebo eum.] Hoc est, in aeternum viuet. Et hoc intelligamus de filio dei. Longitudine dierum replebo eum. Hoc quod sequitur, quomodo stat in Saluatore? Et ostendam illi salutare meum.] Salutare dei, filius dei est. Si ergo de filio dicitur, quomodo potest stare: quia salutare dei, filius dei est? Vides ergo quoniam male interpretatus es o diabole. Sed fac vt sic interpretetur vt tu dicis: Dixisti, quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Dic quod sequitur. Quid taces? Super aspidem & basiliscum ambulabit, & conculcabit leonem & draconem Christus dominus noster, qui uiuit & regnat in saecula saeculorum. Amen.

Psalmus cantici in die sabbathi.] Iste psalmus hoc titulo praenotatur. Non potest diem sabbathi agere, nisi qui sex

D Gen. 10. b Gen. 27. D. 1. 8. Esau. Psal. 124.

Rom. 16. c

E Dent. 32. i

Matth. 23. d

Gen. 18. a & 43. d

Num. 21. b

Psal. 5. f

Cant. 1. b

2. Cor. 11. c

Ioan. 14. f

2. Cor. 4. a

Psal. 9. e & 63. a

a negotio

A a negotio perambulante in tenebris.] Sagitta quidem volat quasi in die, sed negotium est perambulans in tenebris.

Ab incurso & daemone meridiano.] Melius est dicere Graece απο συμπτωματος, συμπτωματα autem dicitur eue-

tus, hoc est, quando non speramus, & aliquid noui euerimus. Aur συμπτωματα dicitur, quando simul multi cadunt. Videte ergo quid dicat: Licet plures indocti fuerint: tamen tu qui sanctus es, non inducaris. Do exemplum, vt simplices possint intelligere quod dicitur: Si ieris in ciuitatem monachus solus, & coeperis deambulare, & audieris clamorem in circo, & aliquis tibi dixerit: veni & specta circus est, & coeperis ei tu dicere, non licet: non possum ire: si ille tibi ostenderit infinita hominum millia, & dixerit tibi ducenta hominum millia ibi sunt: ergo illi omnes perituri sunt, & tu solus saluus eris: tu debes intelligere: quia symptoma diaboli est, hoc est, scire debes quia plures cadunt. Et daemone meridiano. Dicitur quidem multi: quia sunt daemones & meridiani, & hoc vulgo dicitur. Caeterum ego dico simpliciter: quoniam daemonium eo tempore potestatem habet in nos, quando peccamus. Siue mane peccauerimus, daemone ingreditur in nobis, siue vespere, siue nocte: quacunque peccauerimus, daemone ingreditur in nobis. Videris ergo quod friuolum est, quod vulgo dicitur. Quid ergo dicit, a daemone meridiano? Quoniam Abraham angelos susceperat in meridie, & Ioseph fratres suos ad prandium inuitauerat in meridie: Sancti enim erant & Abraham & Ioseph, & propterea conuiuium eorum in clara luce erat, & sole perfecto: Propterea pascunt in meridie. Et ego si plenam habuero scientiam scripturarum: licet hora tertia sit, tamen pasci vos in meridie. Denique & sponsa in Cantico canticorum dicit: Vbi pascis, inquit, vbi cubas? In meridie? Videris quoniam sponsus non pascitur, non recumbit in hora tertia, sed in meridie. Vbi pascis, vbi cubas: vbi te inuenio? vbi delictis frueris, vbi te possum inuenire o sponse meus? Vis me inuenire? In meridie inuenies. Id est, in scientia perfecta, in bonis operibus, in claro lumine. Quoniam ergo habemus nos meridiem: propterea etiam diabolus transformatur in angelum lucis, & ipse simulat habere se lucem: habere se meridiem. Quando haeretici quasi mysteria aliqua promittunt, quando regna caelorum, quando continentiam, quando ieiunia, quando sanctitatem, quando renuntiationem saeculi, promittunt meridiem. Sed quoniam non est Christi lumen, non est meridiem, sed daemonium meridianum.

Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis.] Singula verba scripturarum, singula sacramenta sunt. Ista verba, quae rustica purantur a saeculi hominibus, plena sunt sacramentis. Habemus enim thesaurum istum in vasis fictilibus. Thesaurum, sensum diuinum, habemus in verbis vilissimis. Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis. Ex latere cuius? Ab eius cui dictum fuerat: Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis a timore nocturno. quis est iste? De quo supra dictum est: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei caeli commorabitur. Ab eo ergo qui habitat in adiutorio domini, cadent a latere eius mille, & decem millia a dextris eius. Dexteram sancti dicitur: sinistra non dicitur, sed

interpretatus est. Eo enim tempore quo tentauit dominum: Si, inquit, filius dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim de te, quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Diabolus nihil amplius dixit, nisi hoc: quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te: ne forte ad lapidem offendas pedem tuum. Mediam partem dimisit. Hic enim dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Hoc non dixit, custodiant te: sciebat enim contra se esse. Poterat enim dominus ei respondere: Si custodit me dominus in omnibus viis: ergo & a te custodior. Tacuit ergo quod sciebat contra se esse, & posuit quod pro se erat. Vere diabolus quasi diabolus, interpretatur de saluatore, quod non est de saluatore. Si enim de saluatore est totus psalmus, sicut interpretaris o diabole, & de ipso est quod dicitur.

Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.] Hoc est, ego pater protegam filium meum. Si sic interpretatur, diabole quomodo tu intelligis, videamus si ster sensus: Protegam eum, quia cognouit nomen meum, hoc est, ego pater protegam.

Clamauit ad me, & exaudiam eum.] Hoc est, in die crucis, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum.] Hoc est, eum faciam resurgere.

Longitudine dierum replebo eum.] Hoc est, in aeternum viuet. Et hoc intelligamus de filio dei. Longitudine dierum replebo eum. Hoc quod sequitur, quomodo stat in Saluatore? Et ostendam illi salutare meum.] Salutare dei, filius dei est. Si ergo de filio dicitur, quomodo potest stare: quia salutare dei, filius dei est? Vides ergo quoniam male interpretatus es o diabole. Sed fac vt sic interpretetur vt tu dicis: Dixisti, quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Dic quod sequitur. Quid taces? Super aspidem & basiliscum ambulabit, & conculcabit leonem & draconem Christus dominus noster, qui uiuit & regnat in saecula saeculorum. Amen.

Psalmus cantici in die sabbathi.] Iste psalmus hoc titulo praenotatur. Non potest diem sabbathi agere, nisi qui sex

latus. Videre enim quid dicitur: Et decem millia a dextris tuis. Et quomodo dixerat: Cadent a latere tuo mille? Quando enim dextera dicitur, & sinistra non nominatur: pro sinistra, latus nominatur. Non enim poterat iustum esse, vt iustus haberet sinistram. Qui te, inquit, percussit in dexteram maxillam, praebere ei & alteram. Non dixit, & sinistram: Non enim est sinistra quae praebetur, sed dextera altera. Ergo simpliciter dico: quoniam iustus duas dexterhas habet. Denique & ille Aioth, qui scribitur in Iudicum libro, propterea duas dexterhas habere dicitur: quia iustus erat, & interfecit illum pinguisimum regem. Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis. Plures sunt qui insidiantur dextere nostrae, & non sunt plures qui insidiantur sinistrae. Propterea a latere mille cadent, & a dextris decem millia. Vbi enim maior pugna, maior victoria. Pauci insidiant lateri: plures insidiant dexterae. Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis.] Iustum locum diabolus super domino

interpretatus est. Eo enim tempore quo tentauit dominum: Si, inquit, filius dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim de te, quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Diabolus nihil amplius dixit, nisi hoc: quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te: ne forte ad lapidem offendas pedem tuum. Mediam partem dimisit. Hic enim dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Hoc non dixit, custodiant te: sciebat enim contra se esse. Poterat enim dominus ei respondere: Si custodit me dominus in omnibus viis: ergo & a te custodior. Tacuit ergo quod sciebat contra se esse, & posuit quod pro se erat. Vere diabolus quasi diabolus, interpretatur de saluatore, quod non est de saluatore. Si enim de saluatore est totus psalmus, sicut interpretaris o diabole, & de ipso est quod dicitur.

Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.] Hoc est, ego pater protegam filium meum. Si sic interpretatur, diabole quomodo tu intelligis, videamus si ster sensus: Protegam eum, quia cognouit nomen meum, hoc est, ego pater protegam.

Clamauit ad me, & exaudiam eum.] Hoc est, in die crucis, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum.] Hoc est, eum faciam resurgere.

Longitudine dierum replebo eum.] Hoc est, in aeternum viuet. Et hoc intelligamus de filio dei. Longitudine dierum replebo eum. Hoc quod sequitur, quomodo stat in Saluatore? Et ostendam illi salutare meum.] Salutare dei, filius dei est. Si ergo de filio dicitur, quomodo potest stare: quia salutare dei, filius dei est? Vides ergo quoniam male interpretatus es o diabole. Sed fac vt sic interpretetur vt tu dicis: Dixisti, quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Dic quod sequitur. Quid taces? Super aspidem & basiliscum ambulabit, & conculcabit leonem & draconem Christus dominus noster, qui uiuit & regnat in saecula saeculorum. Amen.

Psalmus cantici in die sabbathi.] Iste psalmus hoc titulo praenotatur. Non potest diem sabbathi agere, nisi qui sex

interpretatus est. Eo enim tempore quo tentauit dominum: Si, inquit, filius dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim de te, quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Diabolus nihil amplius dixit, nisi hoc: quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te: ne forte ad lapidem offendas pedem tuum. Mediam partem dimisit. Hic enim dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Hoc non dixit, custodiant te: sciebat enim contra se esse. Poterat enim dominus ei respondere: Si custodit me dominus in omnibus viis: ergo & a te custodior. Tacuit ergo quod sciebat contra se esse, & posuit quod pro se erat. Vere diabolus quasi diabolus, interpretatur de saluatore, quod non est de saluatore. Si enim de saluatore est totus psalmus, sicut interpretaris o diabole, & de ipso est quod dicitur.

Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.] Hoc est, ego pater protegam filium meum. Si sic interpretatur, diabole quomodo tu intelligis, videamus si ster sensus: Protegam eum, quia cognouit nomen meum, hoc est, ego pater protegam.

Clamauit ad me, & exaudiam eum.] Hoc est, in die crucis, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum.] Hoc est, eum faciam resurgere.

Longitudine dierum replebo eum.] Hoc est, in aeternum viuet. Et hoc intelligamus de filio dei. Longitudine dierum replebo eum. Hoc quod sequitur, quomodo stat in Saluatore? Et ostendam illi salutare meum.] Salutare dei, filius dei est. Si ergo de filio dicitur, quomodo potest stare: quia salutare dei, filius dei est? Vides ergo quoniam male interpretatus es o diabole. Sed fac vt sic interpretetur vt tu dicis: Dixisti, quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus portent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Dic quod sequitur. Quid taces? Super aspidem & basiliscum ambulabit, & conculcabit leonem & draconem Christus dominus noster, qui uiuit & regnat in saecula saeculorum. Amen.

Psalmus cantici in die sabbathi.] Iste psalmus hoc titulo praenotatur. Non potest diem sabbathi agere, nisi qui sex

Iudic. 3. b

E

Matth. 4. a

F

1. Cor. 3. b

A a. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae laetificauerunt animam meam.*] Hoc ipsum & Apostolus loquitur: quoniam secundum labores & miseriae, quas in isto saeculo patimur, habemus mercedem apud deum in caelis. Magnitudo tribulationum, magnitudo praemiorum est. Quot patimur vulnera, tot mereamur & coronas. Hoc est quod dicit: Quoties egi paenitentiam, totiens me consolatus es. Vnam fudi lacrymam, vnam merui consolationem. Decem fudi lacrymas, decem merui consolationes. Quamcumque fuit pondus paenitentiae, tantus fuit & consolationum numerus.

b *Qui fingit laborem in praeepto.*] Nemo dormiens coronatur: nemo securus possidet regna caelorum: nemo referto ventre, potest digne de ieiuniis disputare. Vides ergo quid dicat: qui fingit laborem in praeepto. Omnia praeepta domini laborem habent. Sine labore non possumus possidere regna caelorum. Vultis scire quia ita est? Si vis, inquit, perfectus esse: vade vende omnia quae possides, & da pauperibus, & veni sequere me. **Qui** vult, inquit, consequi regna caelorum, diebus & noctibus orat, vigilet, ieiunet, iaceat in sacco, non in pluma, non in serico. Paenitentia non amat delicias. Quia cinerem, inquit, tanquam panem manducaui, & potum meum cum fletu miscebam. **Qui** fingit laborem in praeepto.

Matth. 19. c

c *Captabunt in animam iusti.*] Videte quomodo non videtur esse consonans. Quae enim est consequentia: qui fingit laborem in praeepto, captabunt in animam iusti? Sed quod auris carnea non intelligit, auris spiritualis intelligit. Quid ergo dicit: *Qui fingit laborem in praeepto.* Propterea, inquit, laboramus in praeeptis domini diebus ac noctibus, vigilamus, oramus, ieiunamus: quoniam multos habemus aduersarios, qui captant animam iusti. Videte quid dicat: iusti captant animam, non iniusti. Non enim volunt eos decipere qui decepti sunt, sed iustos. Unde dicitur in Habacuc: *Escam eius eleget.*

Psal. 101. b

d *Et sanguinem innocentem condemnabunt.*] Solent aliqui dicere: Ille qui occisus est, non occideretur, nisi fornicator esset: aut aliquod peccatum habuisset. Ruina illum non occupasset, nisi fuisset peccator. Naufragium illum non oppressisset, nisi peccator fuisset. Videte ergo quid dicat sancta scriptura: *Et sanguinem innocentem condemnabunt.* Quandiu in isto saeculo sumus, omnia in commune patimur. Iustus & peccator aequaliter naufragantur: Aequalem habent carnem, & aequales conditiones carnis. Iustus & peccator aequaliter pereunt. Similis exitus, sed diuersa praemia iustus & peccator habent. Alius ducitur ad gehennam: alius ducitur ad regna caelorum. Et sanguinem innocentem condemnabunt. Sufficit tibi o iuste conscientia tua. Et si condemnatus fueris, sit sanguis tuus innocens, & clamabit ad dominum.

Habac. 1. d

e *Et factus est mihi dominus in refugium.*] Locus iste contra Arianos facit. Quoniam enim contradicunt domino

Saluatori, quod factus dicitur: ecce nos dicimus: Factus est mihi dominus in refugium. Nulli dubium, quin de patre hoc interpretemur. Si autem de patre dicitur: Dominus factus est mihi in refugium, hoc sensu intelligendum est: Dominus qui semper erat, mihi factus est in refugium. Sic & Saluator qui semper erat, mihi saluator factus est.

f *Laus cantici ipsi David.*] Iste psalmus vocem continet prophetae, cohortantis homines ad deum de toto corde transire.

Psalmus XCIII.

g *Venite exultemus domino, iubilemus deo saluati nostro.*] Intelligamus quia ipse est dominus, & ipse morte sua contulit nobis salutem.

h *Praecipiemus faciem eius in confessione & in psalmis iubilemus ei.*] Priusquam nobis aucta facie irascatur, confitemur peccata nostra.

i *Et in psalmis iubilemus ei.*] Psallentes in cordibus nostris, deo gratias agentes.

k *Quoniam deus magnus dominus.*] Nullus enim aequatur magnitudini, id est, potentiae eius.

l *Et rex magnus super omnes deos.*] Ipse enim omnia regit.

m *Quoniam non repellet dominus plebem suam.*] Quam proprio dolore redemit.

n *Quia in manu eius sunt omnes fines terrae.*] Pugillo enim, id est, potestate, concludit omnem latitudinem terrae.

o *Et altitudines montium ipsius sunt.*] Praedicationis apostolicae, quas ipse inspirat.

p *Quoniam ipse est mare, & ipse fecit illud.*] Haec & de saeculo intelligenda sunt, & de isto vero mari, ad confusionem eorum qui dicunt, aquas a deo non esse creatas. Nam & Salomon ex persona sapientiae (qui est Christus) ait: Priusquam produceret fontes aquarum, ego eram.

q *Et siccam manus eius formauerunt.*] Siue arua, siue humana corpora.

r *Venite adoremus, & procidamus, & ploremus coram domino qui fecit nos: quia ipse est dominus deus noster.*] Coram illo prosterni, & ipsi peccata cum fletu & lacrymis confiteri, iterum atque iterum propheta hortatur: quem sciunt esse deum omnium saeculorum.

s *Et nos populus etc.*] Cuius sanguine vel redimimur vel alimur.

t *Hodie si vocem eius etc.*] Evidentissime haec pandit Apostolus ad Hebraeos: nec aliam interponere praesumimus expositionem, qui ita ait: Quidam enim exacerbauerunt, sed non omnes: qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen. Quibus autem offensus fuit quadraginta annis? nempe illis qui peccauerunt: quorum & corpora prostrata sunt in deserto. Quibus autem iurauit non introire in requiem, nisi illis qui increduli fuerunt? Et vidimus quia non potuerunt introire propter incredulitatem. Timeamus ergo, ne forte accepta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex nobis deesse. Etenim nobis nuntiatur est, quemadmodum & illis. Igitur exhibeamus

Prm. 3

Heb. 3. b

Heb. 4. a

A beamus nos sanctos, vt introire mereamur per credulitatem in illam requiem, quam speramus accipere. Per Christum dominum nostrum: cui est cum aeterno patre & spiritu sancto, honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

a *Quando domus aedificabatur post captiuitatem, canticum David.*] Iste psalmus hoc titulo praenotatur. Torum mysterium in titulo est: Totius vitae nostrae sacramentum & salus in titulo est. Quando domus aedificabatur post captiuitatem, canticum David. Iudaei locum istum sic intelligunt: Quando post Babyloniam captiuitatem, sub Ezra & Zorobabel & Iesu filio Iosedech rursus aedificatum est templum, David in spiritu ante quingentos annos sciebat rursus aedificandum esse templum. Hoc illi dicunt. Si hoc ita est, o Iudae, rogo vt interpreteris, quid sibi vult quod sequitur: Cantate domino canticum nouum, & deinde: Annuntiate inter gentes gloriam eius?

B Quod est istud canticum nouum, quae sunt istae gentes? Videtis ergo quoniam secundum litteram interficientem penitus stare non potest. Ergo mystice interpretandum est: quando domus aedificatur post captiuitatem. Vtinam & mea domus aedificetur post captiuitatem. Multi de nobis capti sunt: multi ducti sunt in Babyloniam: multi iugum Nabuchodonosor suis portauerunt cervicibus: multi missi sunt in caminum ignis, & arserunt: multi templum domini perdidit, & in illis domus dei subuersa est. Infelix Iudas quando apostolus erat, domus dei erat. Venit diabolus, & accepit buccellam, & statim intrauit satanas in illum, & domus eius subuersa est, & non est instaurata: quia non egit paenitentiam. Si quis vero post peccatum agit paenitentiam, istius domus post captiuitatem reaedificatur. Oremus ergo & nos dominum, primum quidem, vt non subuertatur domus nostra, veniat Caldaeus & Assyrius, & templum Christi in nobis subuertat. Si autem subuersum fuerit quasi naufragio, secundo solatio per tabulam possumus saluari. Quando domus aedificabatur post captiuitatem. Quotidie domus ista Christi in paenitentibus instruitur. Denique non dixit: quando domus aedificata est, ne tantum videretur fuisse praeteritum: sed aedificabatur, vt quotidie hoc fieri demonstraret. Hoc interrim diximus de anima nostra. Caeterum possumus & aliter dicere: quando ecclesia Christi instruebatur post ruinam. Videamus ergo post istum titulum quid sequatur.

1. Cor. 13. c

Psalmus XCV.

b *Cantate domino canticum nouum.*] Felix paenitentia: clicit rueris, tamen si egeris paenitentiam, noua domus dei diceris. Cantate domino canticum nouum. Noua domus, nouum mereatur canticum. Cantate domino canticum nouum. Cui cantate?

c *Cantate domino omnis terra.*] Si de templo Hierosolymae dicitur o Iudae, quomodo omnis terra prouocatur ad laudem? Cantate domino omnis terra. Iste locus & Iudaeum vincit & Nouatianum. Cantate domino omnis terra. Non Hierusalem, sed omnis mundus. Hic Iudaeus occiditur. Cantate domino omnis terra. Nouatianus occiditur. Quomodo? Dicit enim Nouatianus: Sunt aliqua peccata, pro quibus debemus agere paenitentiam. Ac si dicat: De mendacio, de periurio, de furto. Caeterum qui fornicatus fuerit, qui homicidium fecerit, iste agere non potest paenitentiam. Audi quid dicat: Cantate domino omnis terra. Omnis autem terra, & adultera est, & bo-

micida, & omnia peccata terrena sunt. Si autem vniverfa peccata terrena sunt: qualiacunque peccata habueris, age paenitentiam, & saluus eris.

d *Cantate domino & benedicite nomini eius.*] Nomen domini saluator est: ex eo quod in nobis factus est. Cantate domino:

e *Annuntiate de die in diem salutare eius.*] Quid vult dicere annuntiate de die in diem salutare eius? Qui simplex est, sic intelligit: Omnibus diebus laudate dominum, hoc est, diei succedat dies, hoc est, laudasti hodie, lauda & crastino. Videtur quidem sensus esse simplex sed mihi videtur aliquid sacramentaliter. Annuntiate de die in diem salutare eius. Non potest laudari Saluator, nisi in die. Debuerat enim dicere: Laudate dominum die ac nocte, si de ista die diceretur. Debemus enim dicere hoc, si secundum litteram intelligimus. Si ergo in die laudamus dominum, iterum in nocte laudare non possumus? Videte ergo quid dicat: Quandoque laudatis dominum, semper illum in luce laudate: non in tenebris peccatorum, sed in luce virtutum. Semper in anima tua sol Christi oriatur, vt semper in te nascatur lumen nouum. Annuntiate de die in diem salutare eius. Dicamus & aliter: Duo sunt dies, non tres, non quatuor, non quinque. Duo sunt dies, vetus testamentum, & nouum. Et in illo Christus lucet, & in isto Christus lucet. Nolite cum tantum laudare in veteri testamento, ne sitis Iudaei: Nolite cum tantum laudare in nouo testamento, ne sitis Manichaei. Laudate illum de die in diem, hoc est, in veteri & in nouo testamento, quae duo dies vnam lucem faciunt. Propterea scribitur & in Leuitico: Omne animal quod findit vngulam & ruminat, mundum est. Hoc est, si duas vngulas habet & ruminat, mundum est. Si ergo vnam habet vngulam, & propterea immundus est. Manichaeus vnam habet vngulam, & propterea immundus est. Et quia vnam habet vngulam, non ruminat cibos suos: nec id quod semel in ventrem miserit, rursus educit ad guttur: & ruminat illud & tenue facit, vt quod grossum fuerat, rursus tenue mittatur in ventrem: hoc quidem pertinet ad sacramenta diuina dicere. Omne animal quod findit vngulam & ruminat, mundum est. Iudaeus vnam vngulam habet: in vnum enim tantum credit testamentum, & non ruminat. Legit enim tantummodo litteram, & nihil considerat, nihil quaerit intrinsecus. Ecclesiasticus vero vngulas findit & ruminat, hoc est, in vtrunque credit testamentum, & in vtroque testamento saepe requirit. Et quodcunque latet in littera, in spiritu profert. Hoc totum quare dixi? Quia scriptum est: Annuntiate de die in diem salutare eius. Propterea & apostoli bini mittuntur: propterea non habemus vnum oculum, sed duos. Propterea duas habemus aures, propterea duas nares, propterea duo labia, propterea duas manus, duos pedes. Nihil in nobis vnum habemus, nisi quod turpe est. Et corporis nostri membra, duorum testamentorum sacramenta testantur.

Leuitico 11. d

F

f *Afferre domino patriam gentium: afferre domino gloriam & honorem.*] Si de templo Hierosolymae dicitur: quid sibi nunc vult, afferre domino patriam gentium: afferre domino gloriam & honorem? Gentium multitudo, vocatio gentium, & ecclesiae congregatio est. Afferre domino gloriam & honorem. Quando honoramus dominum in corpore nostro, gloriatur dominus in nobis. Afferre domino

Matth. 10. c

Rom. 12. a
Phil. 4.

Matth. 13. f

Mich. 4. a

Luc. 9. c

A gloriam nomini eius. Gloria serui, gloria domini est. Qui vos recipit me recipit. Felix seruus, propter quem dominus gloriatur.

a Tollite hostias & introite in atria eius. Hostiam sanctam, viuam, placentem deo. Tollite hostias. Vos ipsi afferte hostias. Quas hostias? Vos ipsi estote hostia. Virginitas, holocaustu Christi est. Vniuersa castitas, siue in virginitate, siue viduitate, siue in continentia, hostia Christi est. Re noua loquor, hostia castitatis ipsa se portat. Tollite hostias, & introite in atria eius. **b** Adorate dominum in atrio sancto eius. Video plura atria: video vnu atrium. Tollite hostias, & introite in atria eius. Ecce plura atria. Rursum adorate dominum in atrio sancto eius: ecce vnum atrium. Videte ergo quoniam non potest de vno atrio veniri ad plura atria: sed de plurimis atrijs venit ad vnum atrium. Vultis scire hoc ipsum mysterium? Ecce in alio loco negotiator ille qui habebat plurimas margaritas, vendidit plures, vt emeret vnam. Et in Michæa dicitur: State, inquit, in viis domini: & inquirete, inquit, viam domini. Nisi steterimus in viis plurimis, vna viam inuenire non possumus. Quæ sunt istæ margaritæ plures? Quæ sunt viæ plures? Quæ sunt ista atria plura, vt inueniamus vnam margaritam, & vnam viam, & vnum atrium? Abraham, Isaac, & Iacob, Moyses, Iesus Naue, Esaias, Hieremias, Ezechiel, duodecim prophetæ, Dauid, Salomon fuerunt atria, hoc est, atria nostra sunt. Primum in illa intramus, & de illis atrijs postea venimus ad atrium euangelij, vbi inuenitur Christus.

B sed de plurimis atrijs venit ad vnum atrium. Vultis scire hoc ipsum mysterium? Ecce in alio loco negotiator ille qui habebat plurimas margaritas, vendidit plures, vt emeret vnam. Et in Michæa dicitur: State, inquit, in viis domini: & inquirete, inquit, viam domini. Nisi steterimus in viis plurimis, vna viam inuenire non possumus. Quæ sunt istæ margaritæ plures? Quæ sunt viæ plures? Quæ sunt ista atria plura, vt inueniamus vnam margaritam, & vnam viam, & vnum atrium? Abraham, Isaac, & Iacob, Moyses, Iesus Naue, Esaias, Hieremias, Ezechiel, duodecim prophetæ, Dauid, Salomon fuerunt atria, hoc est, atria nostra sunt. Primum in illa intramus, & de illis atrijs postea venimus ad atrium euangelij, vbi inuenitur Christus.

c Commoueatur a facie eius vniuersa terra. Videte quid dicat: Cælum nõ mouetur a facie dei: sed quicumque terrenus est, ille respicit dominum, & commouetur, & tremiscit.

d Dicite in gentibus, quia dominus regnavit. Nisi terra commota fuerit, & a suo terreno opere recefferit, dominus non regnabit in gentibus.

e Etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur. Nunquam corrigitur, nisi quod ante rectum fuit, & postea deprauatum est. Sic igitur & nos, & omne humanum genus naturaliter intelligit deum. Nullæ enim gentes sunt, quæ naturaliter non intelligant creatorem suum. Licet enim lapides & ligna venerentur: tamen intelligunt aliquid maius esse quam ipsi sunt, & in errore suo iudicant se habere sapientiam, hoc est, nulla gens est, quæ naturaliter non intelligat deum. Denique gentiles idola colunt, hoc est, lapides & ligna venerantur: & si forte rixam fecerint, & si iramentum aliquod inter illos venerit, non dicunt lapides isti vident, ligna vident: sed deus videt, & deus audit. Videte ergo quid dicat: Etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur. Ideo venit Christus & correxit genus humanum, quod ante fuerat deprauatum, vt in æternum non moueatur. Crux enim ipsius, columna est generis humani. In ipsa columna ædificata est domus eius. Ego crucem dico: non lignum, sed passionem. Cæterum crux ista & in Britannia est, & in India est, & in vniuerso orbe terrarum. Denique quid dicit & dominus in euangelio? Nisi tuleritis crucem meam, & quotidie secuti fueritis me. Videte quid dicat: Nisi anima vestra ita ad crucem fuerit præparata, sicut mea fuit pro vobis, mei discipuli esse non potestis. Felix qui crucem, & resurrectionem, & locum natiuitatis Christi, & locum ascensionis portat in pectore suo. Felix est qui Bethlehem habet in

corde suo: cuius corde Christus quotidie nascitur. Denique quid dicitur Bethlehem? Domus panis. Simus & nos domus panis eius, qui de cælo descendit. Quotidie nobis Christus crucifigitur. Nos mundo crucifigimur, & Christus in nobis crucifigitur. Felix est, in cuius corde quotidie Christus resurgit: si quotidie pro peccatis suis etiam leuibus agit penitentiam. Felix est qui de monte Oliueti ascendit ad regna cælorum, vbi sunt oliuæ domini vberes, vbi lumen Christi nascitur, vbi sunt oliueta domini. Ego enim quasi oliua vberis in domo domini. Accendamus ergo & nos lucernam nostram de ista oliua, & statim & cum Christo ibimus ad regna cælorum. Etenim correxit orbem terræ, qui non commouebitur: qui prius pro peccatis tortuosus erat.

f Iudicabit orbem terræ in æquitate. Iudicabit orbem terræ in æquitate & populos in veritate sua. **g** Latentur cæli & exultet terra, commoueatur mare, & plenitudo eius: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt. **h** Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum a facie domini, quia venit: quoniam venit iudicare terram. **i** Iudicabit orbem terræ in æquitate & populos in veritate sua. **k** Psalms ipsi David, quando terra eius restituta est ei. **l** Psal. XCVI.

Dominus regnavit, exultet terra: latentur cæli, & exultet terra, commoueatur mare, & plenitudo eius: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt. Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum a facie domini, quia venit: quoniam venit iudicare terram. Iudicabit orbem terræ in æquitate & populos in veritate sua. Psalms ipsi David, quando terra eius restituta est ei. Psal. XCVI.

g Latentur cæli. Apostoli, vel reliqui sancti. **h** Exultet terra. Corpora scilicet cælestia. **i** Moneatur mare & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. Sæculum vtique vt in melius commutetur.

k Gaudebunt campi & omnia, quæ in eis sunt. Animæ sanctæ, & præsertim virgines, quæ diuersis florum suauitatibus pollent.

l Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum a facie domini. Quia non sunt obnoxia combustioni.

m Quia venit. Primo aduentu ad redimendum.

n Quoniam venit iudicare terram. Iterato ad iudicandum.

o Iudicabit orbem terrarum in æquitate, & populos in veritate sua. Vt peccatores subdat pænis: iustos præmiis muneret æternis. Qui nobis timorem nominis sui tribuens, præstare dignetur, vt in illo tremendo iudicij tempore non colloquemur in sinistro numero: qui nos redemptos eius sanguine confitemur, ipsi gloria cum æterno patre & spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

p Psalms ipsi David quando terra eius restituta est ei. Legimus in Regum & Paralipomenon libris: quoniam Dauid bellicosus vir fuit, & vniuersas gentes in circuitu subiecit, & in suam redegerit potestatem. Hoc interim secundum litteram intelligamus hoc modo: Psalms Dauid quem cecinit domino: quando victis aduersariis reddidit terræ suæ, hoc est, Iudææ pacem. Hoc secundum historiam. Cæterum si Dauid interpretatur fortis manu: Fortis autem manu nemo est, nisi ille qui vicit omnes gētes, noster Dauid, ad quæ clamabāt dæmones: Quid venisti torquere nos ante tempus fili David? Iste psalms ab eo cōpositus est: quādo restituta est ei terra. Et egregie dicit quidā: quoniam terra ista quæ restituitur, corpora nostra sunt. Vere enim eo tempore debemus cāntare domino: quādo terra nostra cōposita est. Dicamus autē nos & aliter: Non enim nocet, si eandē rem duobus & tribus modis intelligamus. Scriptū est enim in Salomone: Assumes, inquit, ea in tabulis cordis tui tripliciter. Non nocet diuersum aliquid dicere, cum vno spiritu dicitur. Quando terra eius constituta est. Terra ista, antequam Dauid noster omnes vinceret, nõ habebat pacē, sed vbique erat discordia. Alia gēs colebat Iouē, alia Mercuriū, alia Iunonē, & omnes gētes diuersa idola habebāt. Vexillū crucis eleuatum est, & omnis terra constituta est. Psal. XCVI.

q Dominus regnavit exultet terra. Vniuersa terra & omnis orbis, qui dæmonibus & idolis fuerat ante subiectus

E

E

F

Matth. 8. d

Prou. 11. t

A iectus, deo nostro regnante lætetur. Dominus regnavit. Dominus creator qui nos fecit, ipse regnavit. O vos qui ante subiecti eratis sub dominio diaboli, nunc subiecti estis sub domino creatore.

a Latentur insulæ multæ. Bene dixit de animabus nostris, quæ variis cogitationibus, quasi variis hincinde tunduntur fluctibus. Nos autem dicamus & insulas ecclesiæ. Denique dicitur & in alio loco: Conuertentur ad me insulæ multæ. Vultis scire quoniam insulæ dicantur ecclesiæ? Dicitur est in propheta ex persona domini: Loquere (inquit) habitatoribus insulæ huius. Latentur insulæ multæ. Quomodo enim insulæ in medio mari positæ sunt, sic & ecclesiæ quasi in medio mari scilicet istius positæ sunt: & ita persecutionibus, quasi diuersis tunduntur fluctibus.

B Verum istæ insulæ tunduntur quotidie, sed nõ subruuntur. In mari quidem sunt, sed habent fundamentum Christum, qui moueri non potest.

b Nubes & caligo. Ego puto nubem istam esse, de qua dicitur in euangelio: Et operuit, inquit, eos nubes lucida: Eo tempore quando transformatus est dominus, & apostoli ceciderunt, operuit eos nubes lucida. Ego puto istas esse nubes: quibus mandauit dominus ne pluant super Israel imbrem. Ego puto istas esse nubes, de quibus in alio loco dicitur: Veritas tua vsque ad nubes. Veritas domini illa, quæ dicit in euangelio: Ego sum via, veritas, & vita. Veritas dei, Christus est. Veritas domini vsque ad nubes. Nubes apostoli sunt & prophetæ: istis mandatum est, ne pluant super Israel imbrem. Ex quo enim (secundum historiam, quod scriptum est in libro Iudicum) vellus illud siccatum est: pluuia in vniuerso orbe discurrit. Quod dicitur, hoc est: Israel siccatus est, & pluuia super omnem orbem discurrit. Nubes & caligo in circuitu eius. Dominus venit in Ægyptum super nubem leuem. Videte quid dicat, dominus venit: Dominus atque Saluator in Ægyptum istam, in qua nos sumus: in locum tenebrarum vbi Pharaos est, dominus venit. Non venit, nisi in nube leui. Nubes ista leuis quæ est: Videtur mihi sancta Maria, nullo humano semine prægrauata. Ista nubes leuis venit in mundum, & secum portat mundi creatorem. Et quid dicitur ibi in Esaiæ? Dominus venit in Ægyptum super nubem leuem, & confringentur idola Ægypti. Venit dominus, & idola Ægypti commota sunt, & concussa atque destructa. Nubes ista destruxit Serapim in Alexandria; nõ imperator homo mortalis: sed nubes ista quæ venit in Ægyptum. Nubes & caligo in circuitu eius. Diximus de nube: dicamus de caligine. Dominus in caligine est. Dominus aut in lumine est, aut in caligine. In lumine incipientibus est. Incipientibus enim simpliciter loquitur: qui vero perfecti sunt, illis mystice loquitur. Denique apostolis non loquebatur quasi turbis, sed intrinsecus loquebatur. Et quid dicit: Qui habet aures audiendi, audiat. Ergo hoc quod dicit: & caligo in circuitu eius, hoc est, & mysteria in circuitu eius. Propterea dicitur & in Exodo. Et omnis, inquit, populus stabat deorsum: Moyses autem solus ingressus est in montem Sina in caligine. Non enim poterat omnis populus dei scire mysteria, quæ solus poterat nosse Moyses. Dicitur de deo: Posuit tenebras latibulum suum.

Matth. 17. a

Esa. 5. b
Psal. 35. b
Ierem. 14. a

Iudic. 6. g

Esa. 19. a

Exod. 19. c

Psal. 17. b

C Nubes & caligo in circuitu eius. Dominus venit in Ægyptum super nubem leuem, & confringentur idola Ægypti. Venit dominus, & idola Ægypti commota sunt, & concussa atque destructa. Nubes ista destruxit Serapim in Alexandria; nõ imperator homo mortalis: sed nubes ista quæ venit in Ægyptum. Nubes & caligo in circuitu eius. Diximus de nube: dicamus de caligine. Dominus in caligine est. Dominus aut in lumine est, aut in caligine. In lumine incipientibus est. Incipientibus enim simpliciter loquitur: qui vero perfecti sunt, illis mystice loquitur. Denique apostolis non loquebatur quasi turbis, sed intrinsecus loquebatur. Et quid dicit: Qui habet aures audiendi, audiat. Ergo hoc quod dicit: & caligo in circuitu eius, hoc est, & mysteria in circuitu eius. Propterea dicitur & in Exodo. Et omnis, inquit, populus stabat deorsum: Moyses autem solus ingressus est in montem Sina in caligine. Non enim poterat omnis populus dei scire mysteria, quæ solus poterat nosse Moyses. Dicitur de deo: Posuit tenebras latibulum suum.

c Iustitia & iudicium correctio sedis eius. Quid vult dicere: correctio sedis eius? Debit dicere: stabilitas sedis eius. Quādo ergo dicitur: correctio sedis eius, ostenditur quodcūque corrigitur, prauū fuisse antequā corrigeretur. Iudiciū ergo dei antequā veniat ad iudicandū, quasi prauū videt.

Tomus septimus.

Nunc videtur iniustum, & prauum esse iudicium. Quando enim iniqui homines ditantur, & sancti pauperes sunt: nonne videtur iudicium dei esse prauum? Quando autem venerit ad iudicandum, vt reddat vnicuique secundum opera sua: eo tempore quasi corrigeat sedes eius. Denique vultis scire quia de die iudicij dicitur?

d Ignis ante ipsum præcedet. Ignem istū qui sanctus est, nõ timeat: qui peccator est, timeat. Ignis iste sanctos purgat: peccatores consumit. Ignis ante ipsam præcedet. Qui facit angelos suos spiritus; & ministros suos ignem ardentem. Ego puro istos esse ignes, hoc est, angelos eius. Isti ergo angeli, hoc est, ignis eius, præcedet ante eum. Iste ignis quos consumit? Quicumque est lignum, fœnum, stipula. Qui autem aurum, argentum est & lapides pretiosi, mittitur quidem in ignem, sed mundior inuenitur.

e Alluxerunt fulgura eius orbi terræ. Dicunt philosophi, quod fulgura ex nubium collisione generentur. Nisi enim prius sonitus auditus fuerit, fulgura non prospiciuntur. Hoc dicitur & de lapide ignario: qui nisi collisus fuerit, medius ignis non egreditur. Hoc diximus secundum historiam, & paruulis adhuc loquimur. Diximus ergo naturam rerum, vt ex natura rerum, spirituale aliquid proferramus. Lapis qui vulgo vocatur ignarius: si solus est, igne non potest mittere, sin autē cum alio lapide collisus fuerit, medius ignis excutitur. Fac mihi esse nubē Hieremiā, Esaiam, Eliam: nubem autem & Paulum & Petrum, & cæteros apostolos. Ista ergo nubes quando collisa fuerint inter se, emittunt mediū ignem, & lucet orbi terræ. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit & commota est terra. Apostolorum fulgura alluxerunt in toto orbe terrarū. Commota est illi loquebantur, & tonitruum vocis eorum vniuersus mundus audiebat. Duo habebant pariter, & grandem vocem, & splendida fulgura. Hæc fulgura credentes illuminabant: non credentes comburebant.

f Montes sicut cera fluxerunt. Mihi videntur isti montes esse dæmonum potestates. Sine certe montes, superbi quique homines. Ignis iste non consumit humiles, sed quicumque montuosi sunt. Denique quando fulgur emittitur, difficile illos percutit, qui in valle sunt: sed semper illos qui in monte sunt.

g Annuntiauerunt cæli iustitiam eius. Isti sunt cæli, de quibus & in octauo decimo psalmo dicitur: Cæli enarrant gloriam dei. Cæli annuntiant iustitiam eius: terra non annuntiat. Quicumque cælum est, non timet iustum deum. Quicumque de cælis est, non timet eius annuntiare iustitiam. Quicumque sanctus est & cælum est, iste iustum deū non timet. Peccator autem misericordem quærit deum: Annuntiauerunt cæli iustitiam eius, euangelistæ scilicet.

h Et viderunt omnes populi gloriam eius. Quia etiam quibus non est annuntiatum de eo, intellexerunt deum in carne venisse.

i Confundantur omnes qui adorant sculptilia: qui gloriantur in simulacris suis. Vt dum in spe vana confunduntur, ad illam veram valeant peruenire.

k Adorate eum omnes angeli eius. Annuntiatores regni illius.

l Audiuit, & letata est Sion. Ecclesia quæ gloriam eius speculabatur.

m Et exultauerunt filie Iudæ. Animæ confessorum. Propter iudicia tua domine. Quia custodierunt ea.

n Quoniam tu dominus altissimus super omnem terram: nimis superexaltatus es super omnes deos. Et non solum super deos, sed etiam super cælos cælorum.

Psal. 103. d

E

F

k

A *Qui diligitis dominum.] Qui solus est bonus.*
b *Odite malum.] Diabolum.*
c *Custodis dominus animas sanctorum suorum: de manu peccatoris liberabit eas.] Ne eis aliquid noceat.*
d *Lux orta est iusto.] Christus refulget in corde eius.*
e *Et rectis corde letitia.] Quia quem expectabant, cernere meruerunt.*
f *Lætamini iusti in domino, & confitemini memoriae sanctitatis eius.] Qui cum in recti cordis lumine contemplamini, iugiter collaudate, vel sanctitatem eius: quia vestrum memor fuit, vt sanctificaret: vel pietatem, qua vos in regno suo asciuit. Qui nobis prestare dignetur, vt eius lumine nostris cordibus oriēte, mereamur ab eo de presentibus erui: cuius fumus baptisimo a noxiis originalibus liberati. Ipsi gloria cum æterno patre & spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.*
g *Psalmus David.] Iste psalmus vocem prophetæ continens potentiam narrat dominici nominis ac virtutis.*

XC VII.

h *Cantate domino canticum nouum.] Canticum nouum, Cest dei filius crucifixus: quod nunquam auditum fuerat. Noua res, nouum habet canticum. Cantate domino canticum nouum. Homo quidem est, qui passus est: sed vos cantate domino. Passus est quidem quasi homo, sed saluauit quasi deus. Cantate domino canticum nouum. Canticum nouum, mereatur nomen nouum. Propterea dicitur & alibi: Et vocabitur, inquit, nomen nouum. Nouum nomen, nouum meretur canticum. Et in Apocalypsi dicitur: Qui vicerit, inquit, dabo ei calculum, & nomen nouum scribam super eum. Nomen nouum Christianorum est. Cantate domino. Quare? Quid enim fecit? Quare enim nouum mereatur canticum?*

i *Quia mirabilia fecit.] Signa fecit in Iudeis paralyticos sanauit: leprosos purgauit: mortuos suscitauit. Hoc & alij fecerunt prophetæ. Venit panes paucos in plures, & pauit infinitum populum: Hoc fecit & Eliseus. Quid ergo fecit noui, vt mereatur nouum canticum? Vultis scire quid nouum fecerit deus? Quasi homo mortuus est, vt homines viuerent. Filius dei crucifixus est, vt nos leuaret ad cælum. Quoniam mirabilia fecit. Vultis scire quoniam mirabilia fecit? Filius viduæ iacebat in cœnaculo: venit ad eum Eliseus & contraxit se, & os ad os posuit, & manus ad manus, & pedes ad pedes. Si enim expandisset se, non reuersus esset filius viduæ. Ideo se contraxit, vt viuificaret. Cum esset in forma dei: ideo accepit formam hominis: ideo se contraxit, vt nos faceret latiores.*

k *Saluauit sibi dextera eius.] Quod dicit, hoc est: Saluauit homines: non alienum, sed suum opus, hoc est, quod fecerat sibi ipse saluauit. Fecerat hominem in salutem, qui vitio suo perierat. Iste mortuus est, vt saluaret sibi hominem dextera sua. Dextera hic pro virtute ponitur, & brachium pro robore.*

l *Et brachium sanctorum eius.] Licet & brachium & dextera Christus dicatur: Dextera domini fecit virtutem, & brachium domini cui reuelatum est: tamen hic de Christo dicitur.*
m *Notum fecit dominus salutare suum.] Non dixit: ostendit, sed notum fecit. Quod dicit, hoc est: quod ante nouerant deum, & suo vitio obliiti sunt. Ergo deus veniens, sua gratia hoc quod perdidit, manifestauit eis. Ergo hoc dicit: Ille quem nouerat Adam, quem nouerat Seth: quem*

nouerat Enoch: qui inuocauit dominum & sperauit in eum, & nouerat Noe, & postea oblitus fuerat humanum genus: venit iterum in mundum, vt homines qui postea obliiti fuerant, iterum cognoscerent. Notum fecit dominus salutare suum. In Hebraico legitur: Notum fecit dominus Iesum suum. Vbiunque enim salutare dicitur: in Hebraico, Iesus ponitur.

n *In conspectu gentium reuelauit iustitiam suam.] Nequaquam in sola Iudæa, sed in conspectu gentium. Iustum enim erat, vt saluator saluaret creaturam suam. Reuelauit iustitiam suam quæ incredulitate hominum fuerat obscurata.*

o *Recordatus est misericordie suæ.] Concluit omnia sub peccato, vt omnibus mereatur.*

p *Et veritatis suæ domui Israel.] Misericordiam recordatur: veritatem implet. Recordatus est misericordie suæ, hoc est, in gentium populo. Et veritatem suam domui Israel. Hoc opere complens, quod Patriarchis promiserat.*

q *Viderunt omnes fines terræ salutare dei nostri:] Non solus Israel vidit & Iuda, sed omnes fines: simulque secundum mysticum intellectum, fines terræ. Quamdiu in medio terræ sumus, deum videre non possumus. Quando ergo quasi relinquimus terram, & in summitate fumus, tunc meremur videre deum. Vultis scire quomodo fines terræ videant deum? Legimus in Ezechiele: Et rotæ, inquit ille, quæ voluuntur, dicebatur eis, Gelgel, quod dicitur reuolutio. Gel enim volutio: Gelgel reuolutio. Rotæ ergo illæ audiunt reuolutio. Quoniam rota quasi paruo quodam spatio terram tangit, & tota festinat ad cælum: ideo dicitur & in alio loco: Sancti lapides voluuntur super terram. Et quid dicitur in Ezechiele? Quocunque, inquit, ibat spiritus, illuc sequebantur & rotæ. Et nos sequamur spiritum sanctum, vt dicamur rotæ. Et quid dicitur ibi? Et non, inquit, ibant retrorsum, sed semper ibant ante se. Simulque considerate quid dicat: Non, inquit, reuertebantur, sed semper ante se ibant. Præteritorum enim obliuiscabantur, & ad priora se extendebant. Et plena erant, inquit, oculis. Omnia enim rotarum istarum plena erant lumine dei. Non est istius temporis, vt de rotis, & de Cherubim, & de animalibus Ezechiel disputemus.*

r *Iubilare deo omnis terra.] Non solum Iudæa, sed omnis terra iubilare domino. Signa mittite victoris exercitus.*
s *Cantate, & exultate, & psallite.] Cantate, cogitatione: psallite verbo, hoc est, omnibus membris vestris. Psallat manus in eleemosyna: psallat pes vadens in opere bono.*
t *Psallite domino in cithara.] Omnes chordæ vestræ vocales sint. Non potest esse cithara, si vna chorda defuerit. Quid tibi prodest, si sis castus; si sis largus in eleemosyna & inuidiosus sis? Quid tibi prodest, si sex chordas integras habueris, & vnâ ruptam? Si vna chorda defuerit, perfectus citharæ sonus esse non poterit.*

v *In tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.] Legimus in Numerorum libro, duo genera esse tubarum. Vnum genus esse tubarum ductile ex argento: aliud esse genus tubarum cornearum. Ergo hic vtrunque dicitur: In tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ. Quod dicitur, hoc est: Tuba ductilis ex argento, sermo dei est, & eloquia domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, purgatum septuplū. Rursum in voce tubæ corneæ, hic regnans inducit vir dei. In scripturis proprie cornu, pro regno dicitur, & pro potestate: sicut ibi scriptum est: Erexit cornu salutis nobis. Et*

Isa. 62. a

Apoc. 3. c

3. Reg. 17. d

Philip. 2. b

Psal. 117. e

Enos.

Luc. 1. g
Psal. 43. b

Rem. 1. d

Exod. 15. d

17. b

Ezech. 1. c

Luc. 8. b

Zach. 9. d

Phil. 1. b

10an. 7. b

Num. 10. d

Math. 11. g

Psal. 117. e

17. e

A in alio loco scriptum est: In te inimicos nostros ventilabimus cornu. Ergo videre hic quid dicat: Duas habetote tubas, & argenteam, & corneam. Argenteam, vt habeatis sermonem: Corneam, vt habeatis virtutem. Vultis scire quoniam cornu semper in bonam partem ponitur? Legimus in Leuitico: Nullum animal offeratur, nisi quodcunque cornutum est. Tria genera animalium offeruntur: bos, qui cornu habet: & aries, qui cornu habet: & hircus, qui cornu habet. Sine causa putas dici, vt nullum offeratur animal, nisi quod cornutum est? Et nos ergo quamdiu habemus cornu, meremur victima esse dei. Si autem cornu nostrum fuerit excussum, quasi debiles sumus, & inter sacerdotes dei venire non possumus.

a *Moueat mare & plenitudo eius.] Moueat mare, & amaræ aquæ mutantur in dulces. Denique & Mara mutata est, & facta est in dulcem saporem. Aquam illam amarâ non fecit aliud dulcem, nisi lignum crucis, quod misum erat in eam. Mihi videtur amarū mare, lex esse Moysi. Hoc est quod dicitur Mara, hoc est, amara. Hæc amara aqua legis veteris, accepit lignum crucis, & effecta est dulcis.*

b *Flumina plaudent manu simul.] Interrogemus Iudæos, qui secundum litteram intelligunt: flumina ventem habent: flumina voces habent: flumina pedes habent: flumina manus habent? Dicit aliquis Non est scriptum de ventre, de pedibus. Sed dico tibi: ex vno membro intelligimus & cætera. Non enim possumus intelligere manus, sine pedibus, sine ventre, sine membris cæteris. Flumina plaudent manu simul. Flumina quæ biberunt de fonte Iesu. Me, inquit, dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Flumina ipsa de fonte Christi currunt. Ille fons est, nos flumina sumus: si tamen meremur esse flumina. Christus, fons est: sancti, flumina sunt. Qui autē inferiores sunt, riuuli sunt. Alij vero torrentes sunt. Qui sunt torrentes? Qui ad horam habent aquas, & tentatione veniente, siccantur. Flumina plaudent manu simul. Non est vnum flumen, plura sunt flumina. Quot sancti sunt, tot & flumina sunt. Sed ista flumina non habent inter se dissensionem. Quonia sunt flumina Christi, propterea habent inter se concordiam. Flumina plaudent manu simul. Plaudent, quia opera sanctorum, laus dei est. Christus non voce laudatur, sed opere. Non audit vocem, sed opera. Flumina plaudent manu simul. Propterea dicit & ipse in euangelio: Qui sicut, veniat & bibat, & fluens, inquit, inungula de ventre eius.*

c *Montes exultabunt in conspectu domini.] Quid simile flumina & montes? Sed quoniam de perfectis sanctis dicit: non dixit, riuuli plaudent manu simul: sed, flumina plaudent manu simul. Videte ordinem: Moueat mare & totus orbis Flumina plaudent manu simul. Montes nihilominus, qui ad summam iustitiam peruenerunt. Dicam & aliter: Moueat mare, quod ante fuerat immotum, moueat in aduentu Christi. Moueat mare, iam diximus, hoc est, lex Moysi. Flumina plaudent manu simul, hoc est, prophetæ. Montes exultabunt a conspectu domini, hoc est, apostoli.*

d *Quoniam venit iudicare terram.] Nequaquam venit humilis tantum in carne, sed gloriosus venit in maiestate sua. Quoniam venit iudicare terram. Non dixit perdere, sed iudicare. Venit iudicare, vt zizaniam separet a frumento. Venit, vt pisciculos malos separet a bonis.*

e *Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.] Iustitia ponitur & æquitas. Primum iustitia ponitur, & postea æquitas, & dicitur proprie dicitur, quæ prauum rectum facit. Venit ergo iudicare in sua, vt quod prauū est, in illo rectum fiat: cui sit gloria in sæcula sæculorū. Amē.*
f *Psalmus David.] Iste psalmus vocem continet prophetæ Tomus septimus.*

ta sacerdotis domini, commonentis ad dei omnipotentis gratiam referendam. **XC VIII.**

D *Ominus regnauit, irascantur populi.] Tres psalmi idem habent principium: nonagesimus secundus, & nonagesimus octauus, & nonagesimus octauus. Sed cum idē habeat principium in versiculo, in fine diuersi sunt. Quando enim dicitur in nonagesimo secundo: Dominus regnauit, decorem indutus est: In nonagesimo vero sexto: Dominus regnauit, exulter terra: In nonagesimo autē octauo. Dominus regnauit, irascantur populi: videtur quasi ordo sibi esse contrarius. Debit enim primū dicere: Dominus regnauit, irascantur populi; & postea dicere: Dominus regnauit, exulter terra; & in vltimo: Dominus regnauit, decorem indutus est. Verum diuersus ordo dat nobis aliquā intelligentiæ suspensionem. Dominus regnauit, decorem indutus est. Dominus regnauit, & indutus est patriarchis, & prophetis, & populo credenti. Decorem indutus est: quia patriarchæ & prophetæ quasi Christi vestimentum fuerunt. Illud est perizoma, quod in Hieremia scribitur. Illud est perizoma, quod habuit circa lumbos suos Hieremias. Vultis scire quoniam sancti quasi perizoma, vestimentum dei sunt? Propterea ipse deus loquitur ad Hieremiam: Sicut tu, inquit, posuisti lumbare istud ad lumbos tuos: ita & ego applicaui populum meum ad me. Quomodo ergo vestimentum circa hominem, sic populus circa deum. Verum quia hoc perizoma, verum quia hic decor, quo dominus fuerat indutus, trans Euphraten expositus est in foramine petræ, & ibi computruit, & ab Assyriis ductus est in captiuitatem, dominus quid facit? Non est nudus: non potest esse sine lumbari: & non potest esse sine veste: priore populo perduto, facit sibi vestem de populo gentilium. Et quid dicitur? Dominus regnauit, exulter terra. Exulter terra vniuersa, hoc est, credentium populus. Denique vultis scire quoniam secundum lumbare, de gentium populo dicitur? Dominus, inquit, regnauit, exulter terra: Lætentur insulæ multæ. Non vna insula Iudæa, sed insulæ multæ lætentur, hoc est, totus mundus. Dicit mihi aliquis: Da mihi exemplum de scripturis, vbi Iudæa sola insula dicta sit. Omne quod loquimur, debemus affirmare de scripturis sanctis: In ore enim duorum & trium testium, stabit omne verbum. Non habet tantam auctoritatem sermo dicentis, quantum domini præceptum. Legimus in propheta Ezechiel: Et tu, inquit, fili hominis loquere ad habitatores insulæ huius, hoc est, Iudææ. Quoniam ergo vna insula dimissa est, nunc dicitur: lætentur insulæ multæ. Ergo lumbare dicitur in priori populo: Dominus regnauit, decorem indutus est. In secundo populo de gentibus congregato: Dominus regnauit, exulter terra: lætentur insulæ multæ. Nunc in tertio dicitur: Dominus regnauit, irascantur populi. Siue de gentibus, siue de Iudæis sunt: quicunque non credunt, irascantur. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Dominus regnauit, irascantur populi. Dominus passus est: dominus crucifixus est: dominus mortuus est: dominus resurrexit: dominus ad cælum victor ascendit. Dominus regnauit, irascantur populi. Qui sunt isti populi? Dicamus exemplum de euangelio: Quidam patetfamilias iuit accipere sibi regnum de longe. Quid longius, quam cælum a terra? Dereliquit terram: iuit ad cælos, vt acciperet sibi regnum. Et ciues, inquit, illi qui oderant eum, miserunt legationem dicentes: Nolumus eum regnare super nos. Verum ille accepit regnum, & venit ad ciues pessimos. Venit ad illos, qui regem eum nolebant habere. Et nunc dicit spiritus sanctus ad ciues malos. Velitis, nolitis, dominus regnauit, irascantur populi. **O clemens***

Hier. 13. a

Deut. 17. b

Ezech. 27. c

Psal. 2. a

Luc. 19. b

Matth. 11. d

Esa. 66. 4

Gen. 3. b

Leuitic. 19. 4 & 20. b

Gen. 2. 7.

Act. 1. b

Atia spiritus sancti: non dixit; pereant, sed irascantur. Vitium voluit significare, non pœnas. Illi irascuntur, & dominus deprecatur. Et quid dicit? Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Regnũ accipi a patre: imo homo quem suscepi, do quasi deus, accipio quasi homo.

a Qui sedes super Cherubin, moueatur terra.] Quamdiu terra immobilis est, sanari non potest. Non de terræ motu loquitur, quo videmus terras concuti, & omne mortaliũ timere genus: sed de nostra terra loquitur. Quæ quamdiu immolata fuerit, sanari nõ potest. Quando vero mota fuerit & intremuerit, tunc recipiet sanitatem. Super quem, inquit, requiescã nisi super humilem & quietum, & trementem sermone meos? Quoniam terra tremens commota est: propterea ille qui sedet super Cherubin, incipit sedere in terra tremente. Felix est qui foliũ dei est. Felix est in quo deus semper fedet. Diuersa sunt schemata. Aut enim sedemus, aut stamus, aut ambulamus, aut iacemus. Infelix est ille cui iacet deus: iacet etenim cum iacere. Quomodo plangit cum plangente, & ridet cum ridente: ita & iacet cum iacente. Quomodo stit cum stitente, & esurit cum esuriente, & nudus est cum nudo: sic & iacet cum iacente. Qui ergo vulneratus est & iacet, & ipse quodammodo iacere dicitur cũ eo. Qui autẽ ambulat, & ille ambulat cũ eo. Qui ambulat, videtur quidẽ melior esse ab eo qui iacet: tamen necdum venit ad eius felicitatem qui stat. Denique & Adam quando se abscondit a facie dei, ambulabat ei deus post meridiem. Dicit aliquis: Si Adam offenderat deum, & de paradiso fuerat eiectus: ergo imperfecta felicitate est cuiusque ambulat deus. Et ego dico: si Adam penitus occisus fuisset, & non ei datus fuisset locus penitentia: iacuisset ei deus. Nunc vero quia datur ei locus penitentia: propterea ambulat ei deus.

B Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos.] Constitute nomini tuo magno, quoniam terribile & sanctum est: & honor regis iudicium diligit.] Tu parasti directiones: f iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.] Exaltate dominum deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.] Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: k & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius.] Inuocabant dominum, m & ipse exaudiebat eos: n in columna nubis loquebatur ad eos.] Custodiebant testimonia eius, & preceptũ quod dedit illis.] Domine deus noster tu exaudiebas eos: deus tu propitiu fuisi eis, & uiscens in omnes adinventiones eorum.] Exaltate dominum deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: quoniam sanctus dominus deus noster.

C Psalmus in confessione. XCIX.] In iactitia.] Introite in conspectu eius in exultatione.] Scitote quoniam dominus ipse est deus: ipse fecit nos, & nõ ipsi nos.] Populus eius & oues pascuæ eius: x introite portas eius in confessione: y atria eius in hymnis, cõfitemini illi.] Laudate nomẽ eius quoniam suavis est dñs, z in æternum misericordia eius: b & vsq; in

d Dominus in Sion magnus & excelsus &c.] Ascendens ad cœlos, excelsior est omnibus factus: vnde nos actusque nostros per singulos dies specularur.] Constitute nomini tuo magno &c.] Præparent se sancti ad consistendum nomini tuo, quod est sanctum, siquidem tu dixisti: Sancti estote: quia ego sanctus sum.] Et honor regis iudicium diligit.] Debet se prius homo iudicare, & proprio iudicio condemnare mala sua, & sic honoret æternum regem deum.] Tu parasti directiones in populis.] Sed proprio vitio deprauati sunt.] Iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.] Non solum in patriarchis: sed etiam in populo Christiano, qui meruit primogenita lenioris.] Exaltate dominum deum nostrum.] Vt sit excelsus in cordibus vestris.] Et adorate scabellum pedum eius: &c.] Multæ de scabello opinionones sunt, sed hic propheta corpus dominicum dicit: in quo maiestas diuinitatis tanquam super scabellum stat. Sanctum enim eum dici sæpe docuimus. Quod autem adorari debeat, eo ascẽdente, apostoli docuerunt: cum adorantes regressi sunt in Hierusalem. Sed & ad cru-

cem dominicam, & ad animam sanctam hæc referenda sunt.] *Moyse & Aaron in sacerdotibus eius.*] Quamquam vnus legis, alter sacerdotij regulam teneat: tamen vterque aduentum domini sacerdotali præconio, vel in legalibus tubis, vel in vestis tintinnabulis nuntiauit.] *Et Samuel inter eos &c.*] Samuel Leuitici ordinis regulam tenet: quod Ephod illud lineum atque cãdidum figurauit: ostendens candidũ effici posse, qui per penitentiam nomen domini inuocans, lacrymis nigredinem peccati diluerit.] *Inuocabat dominũ.*] Apostoli.] *Et ipse exaudiebat eos: &c.*] Locutus est dominus de nube filiis Israel: sed & deinceps affatus est apostolos de velamento carnis assumptæ: in quo diuinitas obumbrata latebat.] *Custodiebant testamentum eius, &c.*] Nihil de his ad irritum deduxerunt.] *Domine deus noster tu exaudiebas eos: &c.*] Omnia enim quæ agere studuerunt, ad perfectũ deduxisti: quia placita erant tibi.] *Exaltate dominum deum nostrum, & adorate in monte sancto eius, quoniam sanctus dominus deus noster.*] Sanctos vos exhibere in ecclesia eius: sicut ipse eam exhibuit sanctam, non habentem maculam aut rugam. Qui nobis præstare dignetur, vt mo-

dum sacerdotalis ordinis cum sanctitate perfecta tenentes, quæ studemus agere de bono, ipse perducere dignetur ad effectum.] *Psalmus pro confessione.*] Iste psalmus vocem prophetæ continet, qui fideles prouocat in laudibus dominicis incessabiliter exercere.] *Psalmus XCIX.*] *In iactitia deo omnia terra: seruite domino in iactitia.*] Qui excusso a ceruicibus vestris legis iugo, non in mœrore veteris seruitutis: sed in libertate noui hominis exultatis.] *Introite in conspectu eius in exultatione.*] Non iocis turpibus dissoluimini: sed omnia quæcunque facitis, in gloriam dei facite.] *Scitote quoniam dominus ipse est deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos.*] Ab eo enim sumus non solum corporaliter facti, sed etiam in nouum hominem recreati. Et hoc non nostro merito, sed suo dono.] *Nos populus eius, & oues pascuæ eius.*] Ipse est pastor bonus, qui animam suam pro ouibus suis posuit. Nos autem sumus oues: qui eum sequimur, & vocem eius audimus.] *Introite portas eius in confessione.*] Sicut enim ipse porta est patris, cum dicit: Per me si quis introierit, saluabitur: ita & apostoli portæ sunt eius, per quas ad eum acceditur: quas nemo potest ingredi nisi se, peccata confitendo, purgauerit.] *Atria eius in hymnis cõfitemini illi.*] Dilatas ei mentes cum hymnis spiritualibus canticisque deferre.] *Laudate nomen eius quoniam suavis est dominus.*] Nihil enim acerbum habet.] *In æternum misericordia eius.*] Quia nos redemit, & iugiter saluat.] *Et vsque in generationẽ & generationẽ veritas.*] Qua popu-

los

los

A los iudicabit. Qui nobis præstare dignetur, vt ab ipso facti, ab ipso redempti: mereamur & in lætitia sempiterna iubilum exultationis cum gratiarum actione concinere. Ipsi gloria cum æterno patre & spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

a Psalmus ipsi David.] Iste psalmus vocẽ continet prophetæ, dei misericordias enarrantis.] *Psalmus C.*] *Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine.*] Misericordiam audiant peccatores, qui desperant de sua salute, qui sunt in penitentia. Iudicium audiant contemptores, qui dicunt: Misericors est dominus; peccemus, indulgebit nobis.] *Psallam & intelligam in via immaculata.*] Vt intelligat quis quod psallit, & sensus ipsius contempletur psalmum, vt non vagetur mens eius foras, & corpore quidem videatur psallere: mens autem sine fructu sit. In via immaculata, vt ambulans in hoc mundo iuste agam, & maculam non habeam.] *Quando venies ad me.*] Quando autem intellectum recepero, & iuste egero: tunc cũ fiducia dico ad dominum: Quando venies ad me? Venies autem, de secundo eius aduentu accipiendum est.] *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.*] Nihil sic placet deo, vt simplicitas & innocentia. Denique spiritus sanctus in aliis volatilibus non complacuit nisi in colomba propter simplicitatem, & in quadrupedibus in oue, propter mansuetudinem.] *Non proponebam ante oculos meos rem iniustam.*] Non anteponebam aliquid domino: neque consentiebam iniquitati, sed totus ad deum eram.] *Facientes præuariationem odiui.*] Siue pater meus erat, siue mater, siue frater, aut soror, siue amicus: tamen si declinasset a timore domini, hunc odio habebam: & omnino ad eum non accedebam. Non anteponebam propinquitatem aut amicitiam pietati domini.] *Non adhæsit mihi cor prauum.*] Non erat in me aliquid difficile, aut peruersum aliquid: sed æquitas & iustitia.] *Declinantem a me malignum non cognoscebam.*] Hoc est, si erat mihi amicus aut proximus, siue episcopus aut presbyter, siue in quacunque dignitate constitutus: tamen si peruerterat vias suas, sic eum fugiebam, vt penitus eius memoriam non facerem.] *Detrahentem proximo suo, hunc persequer.*] Intantum non oportet consentire detrahenti, vt etiam quantum in nobis est, persequamur talem, prouidentes nec in vtroque vtilitatem, vt nec libenter audiamus: nec illum permittamus peccare. Tanta enim distantia est inter fornicantem & detrahentem, vt ille qui fornicatur, se tantum occidat: ille autem qui detrahit, & se & illum qui audit demergat in infernum.] *Superbo oculo & insatiabili corde cum hoc non edebam.*] Si quis erat superbus aut auarus: cum hoc penitentia non edebam.] *Oculi mei super fideles terræ vt sedeant mecum.*] Non dixit

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

ni operantes iniquitatem. Ciuitas domini, est ecclesia sanctorum: congregatio iustorum. Disperdam, hoc est, arguam & increpem eum qui peccat, vt penitentiam agat, & disperdat iniquitatem de corde suo. Non enim dixit, vt abiiciatur; sed, vt saluetur.] *Oratio pauperis cum anxietate, &c.*] Iste psalmus in principio vocem prophetæ continet ex persona peccatoris: dein laus in ea dominici nominis continetur.] *Psalmus CI.*] *Domine exaudi orationem meam &c.*] Quia de toto corde profertur.] *Non auertas faciem tuam a me.*] Si quis in corde mundo orat, & non arguitur a sua conscientia, hoc potest dicere. Peccator enim non audeo dicere: non auertas faciem tuã a me, sed magis dicit: Auerte faciem tuam a peccatis meis.] *In quacunque die tribulor, &c.*] Pro præsentibus pressuris orat, vt ab his contemplatione diuina eripiat.] *Quia defecerunt sicut fumus dies mei.*] Ac si dicat: Infantulus fui, & dum nescio, veni in iuuenilem ætatem: & iterum in perfectam ætatem, & dum nescio, senui. Et defecerunt sicut fumus dies mei. Quidam autem putant se esse sempiternos, & perseuerant in suo peccato.] *Et ossa mea sicut cremium aruerunt.*] Ossa dicit ipsam fortitudinem. Si ergo quod est in me forte hoc aruit, & infirmum factum est: quanto magis quæ per naturam infirma est caro:] *Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meũ.*] Sicut & alibi scri-

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

diuites, aut imperatores, aut episcopos, aut presbyteros aut diaconos: sed fideles, cum istis sedebam. Post hoc dicere & episcopus sanctus vir: quoniam non ordinabam presbyterum illum, qui mihi oblequebatur, aut propinquum meum: sed eum quem sciebam fidelem. Et iterum idem potest dicere. Quoniã omnes clericos meos & laicos fideles habebam. Potest ex persona domini dici iste versiculus:] *Ambulans in via immaculata: hic mihi ministrabat.*] Quoniam non ordinabam eos qui mihi propinqui erant, sed iustos & fideles.] *Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.*] In tantum enim declinabam ab eo qui detrahebat proximo suo, vt nec illi crederem, nec audirem talem.] *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.*] Benedictio peccatorum terræ. Peccatores enim terreni sunt. Hoc vult dicere, quod immisiones diaboli, quas mihi suggerebat, eiciebam de corde meo, & non suscipiebam. Cogitationibus enim malis eiectis, dæmones occiduntur. Iudæi hunc versum audientes, & sequentes litteram occidentem, & desiderantes sanguinem fundere, si quis præuarius fuerit de lege, interficiunt eum. Si quidem non sunt contenti occisione prophetarum: sed & ipsum dominum crucifixerunt.] *Vt disperderem de ciuitate domini omnes qui operantur iniquitatem.*] Vtinam & nos disperdamus de ciuitate domini operantes iniquitatem. Ciuitas domini, est ecclesia sanctorum: congregatio iustorum. Disperdam, hoc est, arguam & increpem eum qui peccat, vt penitentiam agat, & disperdat iniquitatem de corde suo. Non enim dixit, vt abiiciatur; sed, vt saluetur.] *Oratio pauperis cum anxietate, &c.*] Iste psalmus in principio vocem prophetæ continet ex persona peccatoris: dein laus in ea dominici nominis continetur.] *Psalmus CI.*] *Domine exaudi orationem meam &c.*] Quia de toto corde profertur.] *Non auertas faciem tuam a me.*] Si quis in corde mundo orat, & non arguitur a sua conscientia, hoc potest dicere. Peccator enim non audeo dicere: non auertas faciem tuã a me, sed magis dicit: Auerte faciem tuam a peccatis meis.] *In quacunque die tribulor, &c.*] Pro præsentibus pressuris orat, vt ab his contemplatione diuina eripiat.] *Quia defecerunt sicut fumus dies mei.*] Ac si dicat: Infantulus fui, & dum nescio, veni in iuuenilem ætatem: & iterum in perfectam ætatem, & dum nescio, senui. Et defecerunt sicut fumus dies mei. Quidam autem putant se esse sempiternos, & perseuerant in suo peccato.] *Et ossa mea sicut cremium aruerunt.*] Ossa dicit ipsam fortitudinem. Si ergo quod est in me forte hoc aruit, & infirmum factum est: quanto magis quæ per naturam infirma est caro:] *Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meũ.*] Sicut & alibi scri-

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Tomus septimus.

Psal. 120. c

A prum est: Homo sicut fœnum dies eius: Sic enim vita hominum viret, & cito arefcit.

a Quia oblitus sum manducare panem meum. Non dixit, non desideravi manducare, aut contempfi manducare. In tantum mihi venit memoria peccatorum meorum, & talem pœnitentiam egi, vt etiam obliuiscat manducare: desiderium dei habens, & ipsum solum considerans.

b A voce gemitus mei, adhæsit os meum carni meæ. Discat qui agunt pœnitentiam, quomodo debeat agere pœnitentiam. Ita enim exiccaui memet ipsum vt sine carne essem, & pelles meæ cohererēt ossibus meis. Carnē pro pelle dixit.

c Similis factus sum pellicano solitudinis. Duo genera dicuntur esse horum volatiliū. Vnum in aquis est, & esca eius pisces sunt: & vnū in solitudine, & esca eius venenata animalia, hoc est, serpentes, & cocodrili, & laceratæ. Dicuntur ista volatilia latine onocrotali. Illi ergo similes facti sum, qui est in solitudine: q̄ comedit venenata animalia, hoc est, esca mea quasi venenum erat mihi.

d Factus sum sicut nycticorax in domicilio. Scimus quia coruus niger est, & nihil habet in se album. Hyperbolice voluit dicere: quia factus sum sicut nycticorax. Si ergo in die niger est: quanto magis in nocte? Sic ergo factus sum propter peccata mea, memetipsum consideras.

e Quia cinerem tanquam panem manducavi. In cinerem intingebam panem meum, & sic comedebam. Si ergo propheta hoc dicit: nos quid facimus?

f Et poculum meum cum fletu miscebam. Nihil mihi erat suauē neque panis, neque poculum: sed tantum cœlestem panem desiderabam, id est, Christum.

g A facie iræ indignationis tuæ. Et hæc omnia faciebam, considerans aduentum tuum, & futurum iudicium.

h Quia eleuans allifisti me. Hoc dicant qui aliquādo fuerūt sancti, & ceciderunt. Exaltati enim in virtutibus, postea ceciderunt. Siquidem sancti dicunt: quia eleuans tenuifisti me.

i Dies mei sicut umbra declinauerunt. Si dies: quanto magis noctes? hoc est, si lumen: quanto magis tenebræ?

k Et ego sicut fœnum arui. Quoniam sicut fœnum: sic pertransit homo, & siccatur.

l Tu exurgens misereberis Sion. Ex hoc versiculo manifestum est, quod ex persona Sion dictus est iste psalmus, & non ex persona prophetæ. Sion autem est quæ in specula posita est: & ea quæ veniunt de longe prospiciens. Hæc ergo Sion, quæ in alto posita est, in sublime cecidit. Ergo qui stat, videat ne cadat.

m Quia tempus miserendi eius: quia venit tempus. Aut propter pœnitentiam tempus est miserendi: aut secundum aduentum Saluatoris significat. Confidat ergo qui agit pœnitentiam: quoniam venit tempus saluandi. Misericors est enim dominus.

1. Cor. 10. c

a quia oblitus sum comedere panem meum.

b A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ. c Similis factus sum pellicano solitudinis: d factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, aduersum me iurabant. e Quia cinerem tanquam panem manducabam: f & poculum meum cum fletu miscebam. g A facie iræ indignationis tuæ: h quia eleuans allifisti me. i Dies mei sicut umbra declinauerunt, & ego k sicut fœnum arui. Tu autem domine in æternum permanes, & memoriale tuum in generatione & generationem. l Tu exurgens misereberis Sion: m quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. n Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: o & terræ eius miserebuntur. p Timebunt gentes nomen domini, & omnes reges terræ gloriam tuam. q Quia edificabit dominus Sion: r & videbitur in gloria sua. s Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. t Scribantur hæc in generatione altera: u & populus qui creabitur laudabit dominum. x Quia prospexit de excelsis sancto suo, dominus de cælo in terram aspexit. vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. y Vt annuntient in Sion nomen domini, & laudem eius in Hierusalem. z In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant domino. a Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi. b Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui. c Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. d Ipsi peribunt, tu autem permanes. e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

q Quia edificabit dominus Sion. Ecclesiam suam super fundamentum apostolorum & prophetarum.

r Et videbitur in gloria sua. Cum omne corpus eius glorificauerit ad similitudinem imaginis gloriæ suæ.

s Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Sed aduenta suo visitauit mundum, qui olim considerabatur.

t Scribantur hæc in generatione altera. In nouo testamento. Et populus qui creabitur laudabit dominum. Christianus vtique, qui prius peccatis mortuus, in eo est recreatus.

x Quia prospexit de excelsis sancto suo, dominus de cælo in terram aspexit. Vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. Vt annuntient in Sion nomen domini, & laudem eius in Hierusalem.

z In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant domino. Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui. Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

z In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant domino. Conuenient in vna credulitate, vt seruiant redemptori.

a Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi. Respondit dominus Hierusalem in die virtutis, id est, cum ad passionem accederet, & annuntiauit paucitatem dierum suorum, dicens: Quia venient dies cum circundaberis ab inimicis, & eradicaberis, & reliqua.

b Et ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui. Iniqui nec dimidiant dies. Ille vero orat vt nō reuocetur a dimidio dierum, scilicet vt ad perfectum veniens virum, perennitate temporum cum domino perfruatur.

c Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Sicut enim in principio ista creasti: ita & nunc vel terram corporis nostri in nouum reparas hominem: vel mentes nostras cœlorum dignitate componis. Sed de prioribus cælis ait:

d Ipsi peribunt, tu autem permanes. Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

D Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius. Lapidés sancti sunt. Terra autem, hoc est, peccatores: misericordia domini indigent.

o Et terra eius miserebuntur. Vt fructum exhibeat sanctitatis.

p Timebunt gentes nomen domini, & omnes reges terræ gloriam tuam. Quæ prius idola metuebant, & demoniorū nomina inuocabant: nunc nomen tuum venerentur & timeant.

q Quia edificabit dominus Sion. Ecclesiam suam super fundamentum apostolorum & prophetarum.

r Et videbitur in gloria sua. Cum omne corpus eius glorificauerit ad similitudinem imaginis gloriæ suæ.

s Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Sed aduenta suo visitauit mundum, qui olim considerabatur.

t Scribantur hæc in generatione altera. In nouo testamento.

u & populus qui creabitur laudabit dominum. Christianus vtique, qui prius peccatis mortuus, in eo est recreatus.

x Quia prospexit de excelsis sancto suo, dominus de cælo in terram aspexit. Vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. Vt annuntient in Sion nomen domini, & laudem eius in Hierusalem.

z In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant domino. Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui. Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

D Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius. Lapidés sancti sunt. Terra autem, hoc est, peccatores: misericordia domini indigent.

o Et terra eius miserebuntur. Vt fructum exhibeat sanctitatis.

p Timebunt gentes nomen domini, & omnes reges terræ gloriam tuam. Quæ prius idola metuebant, & demoniorū nomina inuocabant: nunc nomen tuum venerentur & timeant.

q Quia edificabit dominus Sion. Ecclesiam suam super fundamentum apostolorum & prophetarum.

r Et videbitur in gloria sua. Cum omne corpus eius glorificauerit ad similitudinem imaginis gloriæ suæ.

s Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Sed aduenta suo visitauit mundum, qui olim considerabatur.

t Scribantur hæc in generatione altera. In nouo testamento.

u & populus qui creabitur laudabit dominum. Christianus vtique, qui prius peccatis mortuus, in eo est recreatus.

x Quia prospexit de excelsis sancto suo, dominus de cælo in terram aspexit. Vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. Vt annuntient in Sion nomen domini, & laudem eius in Hierusalem.

z In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant domino. Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui. Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

a Et

A a Et omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, &c. Hoc est, qui eras in cælis: ipsum te ostendis in terris. Idem in vtero Virginis: ipse in infernum descendens. Idem resurgens a mortuis: ipse regressus es in cælum.

b Filij seruarum tuorum habitabunt. Quia tibi per apostolos sunt renati.

c Et semen eorum in sæculum dirigetur. Vel prædicatio, vel virtus eorum in omni gente distenditur. Nos vero deprecemur dominum, vt exaudiat orationes supplicum, & mentibus nostris inserat lumen suum, vt eius magnificentiam enarrantes, mereamur sanctis eius consortes effici in cælestibus regnis: cui gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

d Psalmus David. Iste psalmus maxime circa pietatem atque misericordiam dei commemoratur: ait enim: Psalmus CII.

e Benedic anima mea domino, & omnia qua intra me sunt nomini sancto eius. Dicitur & in alio loco: Et scitote, quoniam dominus ipse est deus. Et nunc dicitur: Et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Si dixerimus: Benedic anima mea domino, & dominus, dominus est: quod nomen hic querit dominus? Si dominus, dominus appellat, quid dicit: Et omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius: Aduentus filij, nomē patris est. Ante aduentum Christi sciebat deus: pater ignorabat. Denique ipse dicit in euangelio: Pater, reuelauit nomen tuum hominibus. Non possumus in singulis versiculis immorari: quoniam longus est psalmus: sed breues sententias debemus singulis versiculis coaptare: magis sensum exponentes, quam verba textentes.

f Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Multas retributiones nobis præstitit dominus, grandia nobis beneficia præstitit: quia cælum, quia terram, quia elementa omnia pro nobis fecit.

g Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis. Vt eas quasi nubem deleat.

h Qui sanat omnes infirmitates tuas. Peccata quibus infirmaris. Multas infirmitates habet anima nostra. Quot peccata, tot infirmitates. Denique & illa mulier in euangelio, quæ decem & octo annis habebat spiritū infirmitatis, & caput sursum erigere nō poterat. Videte quid dicat: Quando aliquis habet spiritū infirmitatis, contractus est: deorsum conspicit: terram intruet, cælum videre non potest.

i Qui redimit de interitu vitam tuam. Pretio, inquit, redempti estis: nolite fieri serui hominum. Quod est maius pretiū quam creatorē pro creatura sua sanguinē fundere?

k Qui coronat te in misericordia, & miserationibus. Præcur-

rente misericordia, dat victoriam, vt tribuat palmam.

l Qui replet in bonis desiderium tuum. Coniungens te sanctis in cælesti Hierusalem.

m Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Vt a veteri in nouum hominem muteris.

n Faciens misericordia dominus, & iudicium omnibus iniuriam patientibus. Vt oppressis impiis, erigat pauperes suos.

o Notas fecit vias suas Moysi filijs Israel voluntates suas. Eis qui legem spiritualiter intelligunt: vel eis, qui cum mentis oculis contemplantur.

p Misericors & miserator dominus: patiens & multum misericors. Quia cito flebitur ad misericordiam.

q Non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis: nec secundum iniustitias nostras retribuit nobis. Meliora enim quam merebamur indulsit.

r Quoniam secundum altitudinem cæli a terra corroborauit misericordiam suam super timentes se. Distat multum cælum a terra: sed diuina misericordia iugiter suos & protegit & confirmat.

s Quantum distat ortus ab occidente: longe fecit a nobis iniquitates nostras. Vbi deus appropinquat, elongantur delicta: vt iuxta Apostolum: Vbi abundat peccatum, superabundet & gratia.

t Quomodo miseretur pater filiorum, miserus est dominus timentibus se. Miseretur pater filio, cum eum verberat vt emendet. Ita & dominus corripit nos interdum vt saluos faciat: non tamen in perpetuum derelinquit vt perdat.

v Quoniam ipse cognouit signum nostrum. Scit enim propheta genus humanum tanquam testam figuli de luto formatam, in honorem filiorum assecitum: ideoque considerans ei iudiciū mortis pro delictis appropinquare, ait misericordiā deprecās.

x Recordatus est, quoniam puluis sumus: homo sicut fœnum dies eius. Ac si diceret: Non irasceris vt conteras: sed recordaris quod vasa figuli sumus: quæ semel contracta, reparari non possunt: sed protinus decidunt & arefcunt.

y Tanquam flos agri sic efflorescit. Ad tempus.

z Quoniam spiritus pertransiit in illo, & non subsistit, & non cognoscit amplius locum suum. Transiente autem spiritu, omnis iocunditas viriditatis eius traditur obliuioni.

a Misericordia autem domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum. Quia cum peccatores arguit, iustis misericordiam præbet.

b Et iustitia eius in filios filiorum huius qui seruant testamentum eius, & memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. In operibus vtique bonis: quibus mandata dei iugiter memorantur, vt custodiantur ab ipsis.

c Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius &c. K iiii

a Et

rente misericordia, dat victoriam, vt tribuat palmam.

l Qui replet in bonis desiderium tuum. Coniungens te sanctis in cælesti Hierusalem.

m Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Vt a veteri in nouum hominem muteris.

n Faciens misericordia dominus, & iudicium omnibus iniuriam patientibus. Vt oppressis impiis, erigat pauperes suos.

o Notas fecit vias suas Moysi filijs Israel voluntates suas. Eis qui legem spiritualiter intelligunt: vel eis, qui cum mentis oculis contemplantur.

p Misericors & miserator dominus: patiens & multum misericors. Quia cito flebitur ad misericordiam.

q Non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis: nec secundum iniustitias nostras retribuit nobis. Meliora enim quam merebamur indulsit.

r Quoniam secundum altitudinem cæli a terra corroborauit misericordiam suam super timentes se. Distat multum cælum a terra: sed diuina misericordia iugiter suos & protegit & confirmat.

s Quantum distat ortus ab occidente: longe fecit a nobis iniquitates nostras. Vbi deus appropinquat, elongantur delicta: vt iuxta Apostolum: Vbi abundat peccatum, superabundet & gratia.

t Quomodo miseretur pater filiorum, miserus est dominus timentibus se. Miseretur pater filio, cum eum verberat vt emendet. Ita & dominus corripit nos interdum vt saluos faciat: non tamen in perpetuum derelinquit vt perdat.

v Quoniam ipse cognouit signum nostrum. Scit enim propheta genus humanum tanquam testam figuli de luto formatam, in honorem filiorum assecitum: ideoque considerans ei iudiciū mortis pro delictis appropinquare, ait misericordiā deprecās.

x Recordatus est, quoniam puluis sumus: homo sicut fœnum dies eius. Ac si diceret: Non irasceris vt conteras: sed recordaris quod vasa figuli sumus: quæ semel contracta, reparari non possunt: sed protinus decidunt & arefcunt.

y Tanquam flos agri sic efflorescit. Ad tempus.

z Quoniam spiritus pertransiit in illo, & non subsistit, & non cognoscit amplius locum suum. Transiente autem spiritu, omnis iocunditas viriditatis eius traditur obliuioni.

a Misericordia autem domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum. Quia cum peccatores arguit, iustis misericordiam præbet.

b Et iustitia eius in filios filiorum huius qui seruant testamentum eius, & memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. In operibus vtique bonis: quibus mandata dei iugiter memorantur, vt custodiantur ab ipsis.

c Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius &c. K iiii

c Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius &c. K iiii

c Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius &c. K iiii

c Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius &c. K iiii

D Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius. Lapidés sancti sunt. Terra autem, hoc est, peccatores: misericordia domini indigent.

o Et terra eius miserebuntur. Vt fructum exhibeat sanctitatis.

p Timebunt gentes nomen domini, & omnes reges terræ gloriam tuam. Quæ prius idola metuebant, & demoniorū nomina inuocabant: nunc nomen tuum venerentur & timeant.

q Quia edificabit dominus Sion. Ecclesiam suam super fundamentum apostolorum & prophetarum.

r Et videbitur in gloria sua. Cum omne corpus eius glorificauerit ad similitudinem imaginis gloriæ suæ.

s Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Sed aduenta suo visitauit mundum, qui olim considerabatur.

t Scribantur hæc in generatione altera. In nouo testamento.

u & populus qui creabitur laudabit dominum. Christianus vtique, qui prius peccatis mortuus, in eo est recreatus.

x Quia prospexit de excelsis sancto suo, dominus de cælo in terram aspexit. Vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. Vt annuntient in Sion nomen domini, & laudem eius in Hierusalem.

z In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant domino. Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui. Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

e Iuxta illud: Cælum & terra transibunt: verba vero mea non præteribunt.

a Et

A Ascensionē dominicam prædicit, quæ post reparationem hominis facta est: per quam Christus dominus vniuersos mundi fines suæ dominationi subegit.

a *Benedicite dominum angeli eius.*] Nuntij veritatis.

b *Potentes virtute, facientes verbum illius.*] Illico quæ fuerit locutus explentes.

c *Ad audiendam vocem sermonum eius.*] Hoc est, intelligere quæ præceperit.

d *Benedicite domino omnes virtutes eius, ministri eius qui faciunt voluntatem eius.*] Qui virtute illius roborati, verbum ecclesiis ministratis.

e *Benedicite domino omnia opera eius.*] Vos utique qui in eo viuistis. Quia omne opus quod factum est in eo, vita est.

f *In omni loco dominationis ipsius.*] Nihil enim reperitur ubi non dominetur. Omnia continet, & se ybique diffundit.

B *Benedic anima dominum.*]

Hæc autem propheta non ad suam tantum animam: sed & ad nostras quoque animas loquitur, ut eum iugiter benedicant qui bona largitur: qui peccatis propitiatur: qui de interitu redimit: qui in bonis omne desiderium complet: qui nunc nobis misereri dignetur ut pater filius, delictorum mollibus hic remissis: cui est cum æterno patre & spiritu sancto honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

h *Psalms David.*] Ille psalmus ipsius creaturæ vocem continet, laudantem ac benedicentem deum. Sed hoc ipsum spiritualiter debemus aduertere.

Psalms CIII.

Benedic anima mea domino.] Ut dum benedixis illum, tu benedicatis ab illo. Prouocat semetipsum propheta in benedicendo deo. Benedicere autem domino, hoc est: qui laudat dominum, semetipsum benedicit.

k *Domine deus meus.*] Omnibus quidē es & deus & dominus, sed mihi proprie: quia non sum seruus peccati.

l *Magnificatus es vehementer.*] Vel in me: vel in reliquis sanctis tuis. Qui omniū deus, meus specialiter deus: quia nō sum seruus peccati: quia merui vocari seruus tuus. Magnificatus es vehementer. Cum video cælū, terram, volatilia, quadrupedia, serpentes, & vniuersam creaturam tuam, miror, & magnifico creatorem.

m *Confessionem & decorem induisti.*] Induisti confessionē dicens: Cōfitebor tibi domine pater cæli & terræ. Induisti decorem, illo de nube splendida respondente. Hic est filius meus dilectus in quo bene complacui, ipsum audite. Confessio dupliciter intelligitur. Aut in penitentiā, aut in gloria dei: Hoc est gloriā induisti, quemadmodum in euangelio ipse Saluator dicit: Cōfitebor tibi pater, hoc est, glorifico te: aut quia cōfitemur peccata nostra domino. In eo enim quod cōfitemur deo peccata nostra: glorificamus eum. Et decorem induisti. Videte ordinem. Primum aliquis confitetur, & sic accipit pulchritudinem & decorem, & postea lumen. Hoc enim sequitur.

n *Amictus lumine sicut vestimento.*] Cōtrarius videtur hic versiculus illi qui ait: Posuit tenebras latibulū suum: Vel illi qui dicit: Nubes & caligo in circuitu eius. Sed sciendū,

quia de occultis mysteriis ista dicuntur. Nam de istius lucis plenitudine tora terra refulget.

o *Extendens cælum sicut pellem.*] In modum enim libri cuiusdam, siue voluminis cælum (cum maiestas dei voluerit) vel extenditur vel plicatur: sicut euāgelica restatur fides.

p *Qui tegit aquis superiora eius.*] Superiora cæli, iuxta Generationem, ab aquis teguntur: quæ aquas super, firmamentum positas dicit multitudinem angelorum intelligimus: iuxta illud: Aquæ quæ super cælos sunt, laudent nomen domini.

q *Qui ponis nubem ascensum tuum.*] Dominus enim Iesus benedictis discipulis eleuatus est, & nubes suscepit illum, & intuebantur eū eūrem in cælum.

r *Qui ambulat super pennas ventorum.*] Super omnem alacritatem ventorum dominus incedit. Sed & super sanctorum animas, quæ ad cælestia rediunt, & inambulat & quiescit.

s *Qui facis angelos tuos spiritus.*] Ut inspirēt hominibus eius facere voluntatem: quia carnalis homo non capit ea quæ sunt dei.

t *Et ministros tuos ignem vrentem.*] Ut in aliis lumen veritatis infundant: in aliis peccata consumant.

u *Qui fundasti terram super stabilitatem etc.*] Discordare videntur hæc cum illo, ubi ait: Cælum & terrā transibunt. Sed hæc visibilis terra præterit: corporis vero terra quæ fructum exhibet sanctitatis, mysteriorum cæ-

lestium pallio circumdatur.

x *Super montes stabunt aquæ.*] Super excelsum superbiam insipientes populi commorantur.

y *Ab increpatione tua fugient: a voce tonitru tui formidabunt.*] Vox enim tua est, cum dicis: Penitentiā agite, appropinquabit regnum cælorum. Tanquam tonitruum verū, ut hi timeant, cum minaris, cum ais: Nisi penitentiam egeritis, omnes simul peribitis.

z *Ascendunt montes.*] Sancti in spiritualem proficiunt intelligentiam.

a *Et descendunt campi.*] Populi eorum doctrinis subditi, ut virtutum floribus replentur.

b *In locum quem fundasti.*] In conuentum ecclesiasticū.

c *Terminum posuisti, quem non transgredientur.*] Catholicā utique fidem, quam vsque ad terminum præsentis vitæ custodiunt.

d *Neque conuertentur operire terrā.*] In flagitiis quibus prius vixerant.

e *Qui emittis fontes in conuallibus.*] Inter deserta gentium, baptismi gratiam tribuit.

f *Inter medium montium.*] Id est ecclesiarum.

g *Pertransibunt aquæ.*] Ipsi lauacri siue doctoris: irrigando donis cælestibus populum.

h *Et potabunt omnes bestia agri, expectabunt onagri in siti sua.*] Ut omnibus hæc gratia æqualiter ministretur: sicut ait Paulus: Sapientibus & insipientibus debitor sum.

i *Super ea volucres cæli habitabunt.*] Qui excellentem ad intelligendum meruerunt sensum.

k *De medio petrarum.*] Id est ecclesiarum.

Dabunt

1047.1.4

Matth. 11. d
Ibid. 17. a

Psal. 17. b
Psal. 96. a

A a *Dabunt vocem suam.*] Ad collaudandum deum.

b *Rigans montes.*] Hoc est apostolos.

c *De superioribus suis.*] De cælestibus effundens super eos spiritum sanctum.

d *De fructu operum tuorum satiabitur terra.*] De beneficiis largitionis tuæ.

e *Producens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum.*] Vnicuique secundum propriam tribuēs necessitatem.

f *Ut educas panem de terra: & vinum latificat cor hominis.*] A terreni corporis agro, quæ a nobis assumpsit, mysteriū proferens cælestis panis ac poculi salutaris, quo reficiatur ecclesia.

g *Ut exhilaret faciem eius in oleo.*] Exhilaratur enim oleo misericordiæ, iustorū facies coram deo.

h *Et panis cor hominis confirmat.*] Ipse panis, ipse corda nostra confirmat: qui descendens de cælo, vitam tribuit mundo.

B i *Saturabuntur ligna campi.*] Siue rationabiles siue irrationabiles homines: sicut superius de bestiis atque onagris exposuimus.

k *Et cedri Libani.*] Excelsiores merito sancti.

l *Quas plantauit.*] In vnitate ecclesiasticæ fidei.

m *Illic passerem nidificabunt.*] Sapientes ædificant.

n *Herodij domus dux est eorum.*] Herodius maior est omnibus volatilibus, qui aquilam vincit & comedit. Igitur talis homo, qui in domo dei habitat, ducatur præbeat ad vincendum diabolus: quia aquila sepe pro diabolo ponitur.

o *Montes excelsi cervis.*] Hoc animal serpentes occidit, & ipsos comedit. Ergo bene in montibus habitat, qui interficit intelligibem serpentem: qui sapientior erat in paradiso præ omnibus bestiis: qui decepit Euam.

p *Petra refugium herinacis.*] Qui timidus est, refugium habet petrarum: petra autem Christus est.

q *Fecit lunam in tempore.*] Aiunt, quādo crescit luna, crescere fructus omnes: & quando minuitur, iterum fructus minui. Ergo bene dixit: fecit lunam in tempore. Aut aliter intelligamus, lunam ecclesiam. In proficiendo enim ecclesia, proficimus & cum ipsa: & cum persecutionem patitur & minuitur, & nos cum illa minuiamur & persecutionem patimur.

r *Sol cognouit occasum suum.*] Si sol occidit, nos putamus nosmetipsos sempiternos esse: In hoc autem mirandum est: quomodo tantum lumen & tanta claritas, quæ operit vniuersum mundum lumine suo, in momento occidit. Oremus autem ut non nobis occidat sol iustitiæ.

s *Posuisti tenebras, & facta est nox.*] Et secundum litteram ordinem habet: quoniam ideo facta est nox, ut homines requiescerent ab operibus suis, & bestiæ egredierentur ad pastionem. Secundum Tropologiam autem: quādo nobis occubuerit sol iustitiæ, omnia nobis tenebrosa sunt: & tunc in nos pertransibunt bestiæ, & leo rugiens, volens rapere & deuorare nos.

t *Catuli leonum rugientes, ut rapiant & querant a deo escam sibi.*] Bene dixit, a deo: quoniam sanctos cupit decipere:

ac si dicat, Iudam, Dauid, Salomonem, Petrum: sicut scriptum est: Escæ eius electæ.

u *Ortus est sol, & congregati sunt.*] Ne tristetur ille qui cecidit, sed penitentiam agat. Oritur illi sol iustitiæ, & fugiunt ab eo omnes bestia & efficitur talis, qualis & antea fuit. Iterum enim ortus est sol iustitiæ:

x *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperum.*] Postquam autem ortus fuerit sol iustitiæ, iterū eximus ad operationem nostram vsque ad vesperū, hoc est, vsque ad consummationem. Oportet ergo nos omni tempore operari iustitiā.

y *Quam magnificata sunt opera tua domine.*] In excessum mētis venit propheta. Non inueniens quomodo laudaret dominum, dixit: Quam magnificata sunt opera tua domine. Excedunt humanū sensum tua opera.

z *Omnia in sapientia fecisti.*] In domino nostro Iesu Christo. Ipse enim est sapientia dei secundum Apostolum dicentem: quod in ipso creata sunt omnia.

a *Impleta est terra possessione tua.*] Et re vera omnia opera domini plena sunt sapientia. Quando enim videmus formicā scire quādo hyems venit, & reponit sibi escam, & iterum culicem tam minutum, habere oculos, ventrem, & vniuersa membra sicut & nos habemus, & pulicem & alia. Videmus autem Elephantem tam magnā bestiam habere oculos, nares, pedes, ventrem sicut & nos in ipsis locis: Similiter autē & apem: quomodo faciat

mel & ceram: Nonne sunt hæc miratione digna, & sapientia plena?

b *Hoc mare magnum & spatiosum manibus.*] Nonne est hoc miræ sapientia, quomodo in mari sunt reptilia, quorum non est numerus? Et pisces tam maiores quam minores: quomodo sint in profundo, & inde resumunt vitam, ubi si homo ceciderit, moritur; & ipsi si venerint in terram, moriuntur?

c *Illic naues pertransibunt.*] Quis ex nobis est naus fortis, qui possit istud sæculum fugere, & non submergatur aut offendat in petram: sed habeat sensum qui eum gubernet, ut possit saluus fieri?

d *Draco iste quem formasti ad illudendum ei.*] Iudæi dicunt: draconem magnum fecit deus, qui dicitur Leuiathan, & est in mari: & quando, aiunt, recedit Oceanus, draco vertitur. Nos autem dicamus: Iste est draco, qui de paradiso eiectus est: qui decepit Euam, & datus est in hoc mundo ad illudendum nobis. Quantos enim monachos & clericos præcipitauit.

e *Omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore.*] Quia omnia dei nutu viuunt.

f *Auferes spiritum ipsorum & deficient.*] Consummationē mundi significat: quando præcepto dei omnia exterminantur: sicut scriptum est: Terra es, & in terram ibis.

g *Emitte spiritum tuum.*] In die consummationis. Si spiritus creat: ergo deus est. Ita enim creat, quomodo & pater: h *Sit gloria domini in sæculum.*] Ergo & nos qui glorificamur

D Habac. 1. d

E Rom. 11. d

F

Gens. 3. d

A mus, sempiterni erimus. a *Letabitur dominus in operibus suis.* Læticia est enim domini, quando nos creatura ipsius, benedicimus eum in die resurrectionis.

b *Qui respicit terram, & facit eam tremere.* Tremet enim terra nostra in die iudicij. Significat autem peccatores terrenos.

c *Qui tangit montes, & fumigant.* Si montes fumigant, quanto magis terra? Sancti fumigant: quoniam omnes per ignem saluabuntur. Nō enim haberent fumum, nisi ignis esset.

d *Cantabo domino in vita mea: psallam deo meo quamdiu sum.* Quemadmodum & alibi dixit: Dimitte me vt refrigerer priusquā abeam, & amplius non ero. Dimitte me paululum temporis, vt agam paternitatem pro peccatis meis: quoniam in inferno non est qui possit confiteri peccata sua.

Psal. 38. c

e *Iocundū sit ei eloquū meū.* Iocundum sit ei, vt merito aliquis possit laudare & benedicere deum. Optatiuo modo dixit, nō imperatiuo. f *Ego vero delectabor in domino.* Beati qui post iudiciū hoc dicunt.

g *Deficiant peccatores a terra.* Nō dixit vt peccatores pereant, sed ipsum peccatum, vt non appareat. Peccato autem non apparēte, vtique iam nō sunt peccatores: sed omnes iusti inueniuntur.

h *Et iniqui ita vt non sint.* Scilicet iniqui, sed iusti.

i *Halleluia.* Iste psalmus maxime patrum replicat historiā: sed spiritualiter debet intelligi. Omnia enim quæ contingebant antiquitus, in figura contingebant, vt nos erudiremur.

1. Cor. 10. c

Psalmus CIIII.

k *Confitemini domino, & inuocate nomen eius.* Confitemini, & dicite: quoniam peccatores sumus. Tu autem misericors & misereris nobis. Et inuocate nomen eius. Vt non fingamus idola in cordibus nostris, sed dominum nostrum inuocemus, & ipse erit redemptio nostra.

l *Annuntiate inter gentes opera eius.* Erubescāt Iudæi qui dicunt in Israel tantum facta esse mirabilia & opera eius. m *Cantate ei & psallite ei.* Qui intelligit sanctas scripturas, & in lege domini meditatur iugiter, & mens eius cōtemplatur cælestia: hic canit deo. Qui autem habet in se omnes virtutes, hoc est, operarius est boni operis: hic quasi citharam componens virtutum, psallit domino.

n *Narrate omnia mirabilia eius.* In centesimo sexto psalmo dicit: Qui descendunt mare in nauibus: facientes operationem in aquis multis. Ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo. Si in nauī nostra corporali trāserimus illāsi: & nusquam nos tempestas opprimat: nec in petram offenderimus, & frangamus nauem nostram: possumus narrare mirabilia dei. Et re vera grande miraculum est, transire mundum istum sine macula.

o *Laudamini in nomine sancto eius.* Prophetat enim de populo gentilium. Hoc est, vt simus & vocemur Christiani, ex nomine domini nostri Iesu Christi.

p *Letetur cor quærentium dominum.* Gaudeant monachi: quoniam quærentium dominum lætantur corda. Si quærentium, quanto magis eorum qui inueniunt eum? Qui enim eum inueniunt, immobiles sunt.

q *Querite dominum & confirmamini.* Antequam quæremus dominum, infirmi eramus. Nunc autem quæretes, firmi & fortes sumus. Si autem & inuenerimus: quanto magis perfecti erimus.

r *Querite faciem eius semper.* Hebræis quidem scriptum est, vt ter in anno appareant coram domino. Et quæ iustitia hæc erat? quid autē grande aliquid faciebant, ter in anno apparere in conspectu dei? Ibi ad paruulos loquebatur: hic autem propheta dicit; credentibus in deum, semper eum quære; quemadmodum & in euangelio scriptum est: sine intermissione nos orare oportere.

Exod. 13. b

s *Memento mirabilium eius quæ fecit.* In Ægypto, & in mari rubro, & in deserto. t *Semen Abraham serui eius.* Si quis est semen, non iam filius: secundum quod in euangelio scriptum est: Si filij Abraham effectis: opera patris vestri faceretis. Ergo quod gloriantur non sunt, & si semen sunt. Serui sunt sub timore constituti: non habentes perfectam charitatem, quæ foras mittit timorem. Nos filij sumus Iacob, eius qui supplantauit fratrem suum, & retulit primitiua eius. Multi autē vocati: pauci vero electi.

Luce. 18. a

1. Thess. 5. e

E

u *Et pertranserunt de gente & c.* Multi putant quod de captiuitate dicat Iudæorum. Non est ita. De Abraham enim dicit: Exiit de terra Chaldæorum & venit in Mesopotamiam, & de Mesopotamia in terram repromissionis, & iterum in Ægyptum:

x *Et de regno ad populum alterum.* Multa regna trāsimus, vt perueniamus ad terram repromissionis.

Osee 7. a

y *Non permisit hominem nocere eis.* Pharaonem vt noceret Abraham in Sara, nec Abimelech Isaac in Rebecca. z *Et corripuit pro eis reges.* Et id ipsum dicit, Pharaonem & Abimelech. a *Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.* De ipsis patriarchis dicit. Erubescant ergo Iudæi, qui dicunt: quoniā si non aliquis vngatur regali vnguento, non potest Christus vocari. Hoc enim dicunt quoniā dominus noster non est Christus: quia nō est vnctus vnguento regali. Ecce ante legem patriarchæ non vncti regali vnguento, Christi dicuntur: Christi autem sunt qui spiritu sancto vnguntur. Ergo & dominus noster iuste vocatur Christus. Quod illi negant, euntes contra scripturas.

Ioan. 8.

1. Ioan. 4. b

b *Et vocauit famem super terram.* Sæpius euenit, vt quæ putantur contraria esse, hæc prouidentia dei pro vtilitate fiant. Nisi enim fratres Ioseph zelati fuissent eum, si non vendidissent eum: quomodo descenderet in Ægyptum? Si non fames facta fuisset, quomodo patriarchæ descenderent in Ægyptum, & cognoscerent a fratre suo? Quomodo Pharaon percuteretur decem plagis? Quomodo exirent de Ægypto? Quomodo in eremo de petra exierent

Gen. 12. c

20. a

F

Psal. 46. c

Marc. 13. d

Psal. 8. b

A exirent aquæ? Quomodo mysteria, quæ in deserto facta sunt in figura, nos ea spiritualiter intelligeremus? Si non Iudas dominum prodidisset: quomodo nos saluaremur? Si non Iudæi crucifixissent & increduli fuissent: quomodo nos crederemus? Ioseph ergo iuit in Ægyptum præ-

parare hospitium & alimenta fratribus suis.

a *Misit ante eos virum.* Ipsum dicit Ioseph.

b *In seruum venundatus est Ioseph.* Bene natus & sanctus vir venditur.

c *Humiliauerunt in compedibus pedes eius.* Quia noluit cōsentire dominæ Ægyptiæ. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, sed non potuerunt iustitiam humiliare: Sedecim enim annorum cū esset, adamatus est a domina, & in tali ætate cōstitutus, quæ magis voluptati dedita est, noluit cōsentire iniquitati: sed magis timuit periculum animæ.

d *Ferrum pertransiit animam eius.* Ferrum ipsum dicit peccatum quod occidit animam. Aliter: Quia in periculo erat, accusatus a domina in tali crimine. Ardebat enim domina in eum, sicut scriptum est: Omnes adulterantes, sicut clibanus corda ipsorum.

e *Donec veniret verbum eius.* Verbū ipsius domini dicit: qui eum liberauit.

f *Eloquium domini inflammauit eum.* Nisi enim inflammatus esset spiritu sancto, non poterat libidine vincere. Spiritus enim domini inflammauit eum, & extinxit ignem libidinis.

g *Misit rex & soluit eum.* Secundum litteram Pharaon misit & soluit eum. Aliter: Si aliquis tentatur a libidine, nisi dominus apparuerit & soluerit eum, non potest effugere peccatum.

h *Misit rex & soluit eum: princeps populārū & dimisit eum.* Rex ac princeps, pater accipitur, vt illud: Rex magnus super omnem terram, & illud: Dominus princeps noster: dominus iudex noster. Ipse ergo misit angelum suum, qui reuoluit lapidem ab ostio monumēti, & dissoluit sudaria funeris eius. Ipse quoque paterna virtute, deuita morte, ab inferno remissus est. Nihil hic negligenter sentiendum, aut putandum: quia ab angelis suscitatus est. Minoratus est enim paulominus ab angelis, cum vt homo suscepit mortem. Nam in resurrectione, vt deus verus, angelico vsus est ministerio. Regnum hoc ac principatus, nec ad Pharaonem pertinebit, qui exterminator est, nec ad illum qui tantum princeps coquorum est.

i *Constituit eum dominum domus suæ.* Ecclesiæ eius sanguine acquisitæ.

k *Et principem omnis possessionis suæ.* Quam a diaboli abstraxit potestate.

l *Vt erudiret principes suos sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.* Principes ac seniores erant populorum apostoli, & sui a proprietate dicti, non a principatu quos ipse sacris erudiuit eloquiis. Nā & ipsos sacerdotū principes ac populorum seniores sapius docens, erudiuit in templo: cum eis diuinas aperuit scripturas.

m *Et intrauit Israel in Ægyptum, & Iacob incolā fuit in ter-*

ra Cham.] Omnis qui cœperit deum videre mente, vel vitia supplantare in tribulationem descendit, & inter gentes aduersas inhabitat.

n *Et auxit populum suum vehementer, & firmavit eum super inimicos eius.* Quoniam in septuaginta quinque animabus descenderunt in Ægyptū, & sexcenta millia exierunt de Ægypto. Vide mysterium. Qui quondam erāt numero breui: nunc aucti & firmati dicuntur. Augentur autem & confirmantur iusti a domino, ne eis aduersæ praualeant potestates.

Deut. 10. b

o *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruis eius.* Scilicet vt contemplarentur iniquitates eorum.

p *Misit Moysen seruum suum Aaron quem elegit ipsum.* Legem vtique & sacerdotium.

q *Posuit in eis verba signorum suorum, & prodigiorum in terra Cham.* Attende o Iudæe, qui secundum litteram dicta intelligis: Nunquid Moyses & Aaron in terra Cham acceperunt mandatum de signis, & non potius in terra Madian? Aut in terra Cham fecerunt prodigia, & non in Ægypto? Sed vt intelligas hæc per legem & sacerdotiū vsque hodie inter gentes incredulas agi: ideo propheta terram posuit Cham.

r *Misit tenebras, & obscurauit eos.* Cæperūt eis exponere arcana mysteriorum dei, & claritas mundanæ sapientiæ obscurata est. Sic enim alibi: Comprehēdam sapientes in astutia eorum.

s *Et exacerbauit sermones eius.* Quia duri eis erant: sicut quosdam euangelium dixisse refert. Durus est hic sermo: quis eum audire possit?

t *Conuertit aquas eorum in sanguinem.* Vt qui seducendo sanguinem effuderant paruulorum, ipsi deinceps pro aqua cruorem haurirent. Sed maxime hic versiculus hæreticos respicit.

u *Et occidit pisces eorum.* Qui inter fluctuosas huius mundi felicitates regnum esse putabant.

x *Et dedit terra eorum ranas.* In ranis, poetarum carmina designantur: quia a catholica regula discrepantes, regum terrenorum corda, deceptionum fabulis replent.

y *Dixit, & venit cynomyia.* In cynomyia, id est, canina musca, quæ in cæno ac stercore volutatur, luxuriam indicat, quæ plerunque compressa pullulat. Sicut Petrus, inquit, apostolus: Canis reuersus ad vomitum, & sus lota a squalore cæni.

z *Et cinifes in omnibus finibus eorum.* In cinife, dialecticæ artis stimulus intelligitur: quæ licet paruum videatur habere seductionis aculeum, grauissime tamē sauciat mentes humanas.

a *Posuit pluias eorum etc.* Vt diuinis argueretur verberibus.

b *Ignē vrentē in terra eorum.* Non illuminantem, sed vrentē: quia sanctus ignis iustos illuminat, peccatores exurit.

c *Et percussit vineas eorum & ficul. etc.* In vineis ficulneisque ac reliquis lignis, omne humanū genus ostendit plagis cælestibus verberatum, ob emendationis causam.

d *Dixit, & venit locusta & bruchus: cuius non erat numerus.* Et comedit etc.) In cæno fructuque reliquo terræ, casti-

1. Cor. 1. d

1. Ioan. 6. f

2. Petri 2. a

A gationem humanam docet. Datur enim potestas aduer-

Apo. 9. d

a Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti: primitias

omnis laboris eorum.] Principalia vitia, quae homines ceu

b Et eduxit eos in argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus.] His plagis Aegyptum, id est, vel hoc saeculum, vel humanam carnem verberat. Sed educuntur animae in argento confessio-

Ioan. 3. c

c Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.] Cohabitante enim luce, non poterat opera tenebrarum exercere: quia omnis qui male agit, odit lucem.

d Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem.] Nubem & ignem, spiritum sanctum dicit: qui nos & ab aestu diei defendit, & in nocturnis tenebris illuminat.

B e Petierunt carnem, & venit coturnix.] Ex hac enim coturnice satiatus Israel naufragat. Vnde cauendum est: ne qui se sentit liberum ex Aegypto, illuminatum a spiritu sancto: rursus desideret

Luc. 9. g

ollas Aegypti, id est, concupiscentias carnis, quae ei generant fatuitatem, vel vitia. Quia nemo ponens manum in aratro, & respiciens retro, aptus est regno dei.

f Pane caeli saturauit eos.] Sicut enim illi de caelis fluente manna refecti sunt: ita nos hodie in ecclesia corpore agni accepto reficimur.

g Dirupit petram, & fluxerunt aquae: & abierunt in sicco flumina.] Percussus est enim ille lapis pretiosus, angularis, & immensos nobis protulit fontes, qui nostros errores abluunt, & ariditates irrigant.

h Quoniam memor fuit verbi sancti sui quod habuit ad Abraham puerum suum.] Impleuit enim non de seminibus: sed de semine eius, id est, de Christo promissionem suam. Nam deus natus ex Virgine: sua morte deuicit mortem: per quam nunc quod Abraham promissum erat in spe, ecclesia suscepit in specie.

C i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia.] Semper enim victores ac liberi, canticum in laetitia & exultatione concelebrant: sicut Moyses, Maria, vel Debhora.

k Et dedit eis regiones etc.) Animas sanctas & corpora, in quibus prius peccatum regnabat.

l Ut custodiant iustificationes eius etc.) Ut cum iustitia uiuant, & mysteria legis diligenter intelligant. Et nos dominum deprecemur, vt deleatis gentibus noxiis coram facie nostra, ipse dux nostri fiat itineris, vt in eo iugiter exultantes, in terram repromissionis mereamur induci: & in regno eius asciti, valeamus cum sanctis eius laetitia sempiterna gaudere: quia ipsi est cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

m Halleluia hallel. etc.) Iste psalmus penitentes roborat, negligentes arguit, misericordiam repromittit. Hanc regulam debemus tenere: Vbi cum duo halleluia praescribuntur in psalmo, vt vnum de fine sciamus esse prioris psalmi, & alterum eius qui sequitur.

n Confitemini domino quoniam bonus.) O vos qui grauit

ter peccatis, & desperatis de vestra salute, & putatis quoniam propter magnitudinem peccatorum non potestis veniam adipisci: ego vobis praecipio, hoc est, propheto: confitemini domino quonia bonus. Grandia sunt peccata vestra: sed magnus est dominus, qui miseretur vestri. Confitemini ergo domino. Penitentiam agite, nolite desperare de salute vestra: benignus est dominus. Confitemini domino qui habetis grandia peccata. Nolite confidere in vestra virtute: sed in misericordia domini.

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

eorum, & comedit omnem fructum terrae eorum. a Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. b Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribus eorum infirmus. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Petierunt, c & venit coturnix: & pane f caeli saturauit eos. Dirupit petram, g & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit h verbi sancti sui: quod habuit ad Abraham puerum suum. i Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia. Et dedit k illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. l Ut custodiant iustificationes eius: & legem eius requirant. m Halleluia hallel. Psalmus C V. n Quoniam o in saeculum misericordia eius. p Quis loquetur potentias domini: auditas faciet q omnes laudes eius? Beati r qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. f Beneplacito

Psalmus C V. O vos qui grauit

ter peccatis, & desperatis de vestra salute, & putatis quoniam propter magnitudinem peccatorum non potestis veniam adipisci: ego vobis praecipio, hoc est, propheto: confitemini domino quonia bonus. Grandia sunt peccata vestra: sed magnus est dominus, qui miseretur vestri. Confitemini ergo domino. Penitentiam agite, nolite desperare de salute vestra: benignus est dominus. Confitemini domino qui habetis grandia peccata. Nolite confidere in vestra virtute: sed in misericordia domini.

o Quoniam in saeculum misericordia eius.) Videte quid dicat in saeculum. In inferno autem quis confitebitur domino? Nemo est enim qui possit in inferno agere penitentiam. Dum estis in hoc saeculo: hortor vos agere penitentiam. Confitemini ergo domino: quonia in isto tantu saeculo misericors est. Hic misereri potest penitentis: quia ibi iudex est, non est misericors. Hic misericors est: ibi iudex est. Hic porrigit manum cadenti: ibi sedet iudex. Hoc autem totum dixi ad eos qui dicunt, quonia in inferno est penitentia.

p Quis loquetur potentias domini.) Nemo dignus est praedicare potentias patris, nisi filius. Nemo potest potentiam patris loqui, nisi ille qui & ipse potens est. Potentias potentis ipse qui potens est, potest praedicare & loqui.

q Audiam faciet omnes laudes eius.) Antequam dominus noster in euangelio praedicaret, laudes patris non erant audita in mundo. Omne quod in lege veteri scribitur, si spiritualiter intelligatur, hoc potest de patre intelligi.

r Beati qui custodiunt iudicium etc.) Recte Dauid id dicere poterat, & ipse iudicium fecerat & iustitia: sed quoniam non fecit in omni tempore, propterea cecidit. Quid enim dicit? Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore? Quid enim prodest alicui viginti annis esse in continentia, & postea cadere? Secundum quod scriptum est in propheta: non proderit iustitia iusti: In quacunque die errauerit, non cum liberabit nec saluabit. Et peccatum peccatoris non ei nocebit: in quacunque die conuertatur & agat penitentiam. Neque iustus debet esse securus, neque peccator desperare debet de sua salute. In vtroque enim eorum & timor est, & spes. Qui facit iustitiam. Iustitia dominus noster est. Iustitia enim domini: dominus noster dicitur, & Saluator. Beatus ergo qui facit iustitiam, hoc est, qui facit Christu. Quomodo ergo facimus Christum, hoc est, iustitiam? Si iuste agamus, concipitur in nobis iustitia, & paritur ex nobis iustitia, & sumus mater iustitiae. Felix est & beatus qui omni tempore & pater & mater est iustitiae.

f Memento nostri domine in beneplacito populi tui.) Quod dicit beatus Dauid, hoc est: Scio domine veterem legem: Beatitudo perfecta non est in veteri lege: sed in euangelio. Scio quoniam prior populus offendit te, & nouus populus creatur qui seruiat tibi. Scio quia venit filius tuus, & saluabit omne genus humanum, & credent in eum qui electi erunt. Propterea ergo rogo, quoniam ego prius natus sum in veteri lege, vt impures mihi mercede cum nouo populo. Videtur nostra esse sententia haec.

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Legamus

Ps

1. Cor. 10. d

A a Et murmurauerunt in tabernaculis suis &c.] De murmuratione enim apostolus docet dicens: Nolite murmurare sicut quidam ex ipsis murmurauerunt, & a serpētibz perierunt. Non ergo murmuremus, ne nos dāmones venenosos moribus laucient ac depalcant.

Ephes. 4. c

b Eleuauit manum suam super eos, ut prosterneret eos in deserto. Et ut deiceret &c.] Dispersi sunt enim Iudai in diuersis partibus. Sed & ille dispergitur per diuersa, qui circumfertur omni vento doctrinae, & in deū firma non consistit statione.

c Et irritauerunt eum in adinventionibus suis.] Quia peruersi erant.

Num. 25. f

d Et irritauerunt eum in adinventionibus suis.] Quia peruersi erant.

2. Tim. 4. b

e Et multiplicata est in eis ruina.] Ruina est cum parietes domorum ruunt: quae tunc multiplicatur, cum fuerint a fundamentis euerfi. Ergo isti cum fundamentō, id est, cum ipsa legis litera in qua se putabant stare, diruti sunt: quia stabiliti non fuerunt super petram.

2. Cor. 11. g

f Stetit Phinees & placauit &c.] Superius dixit Moysen in contractione stetit: hic autem Phinees exorasse dicit. Quod diligenter aucta sacerdos cui animae commendatae sunt: euagina gladium: interime fornicatores, hoc est, profer verbum: insta importune opportune, argue, increpa, obsecra cum omni patientia & doctrina, ut tibi reputetur ad iustitiam. Quia qui reddiderit pretiosum ex vili, sicut os meum erit, ait dominus deus.

Ephes. 4. g

g Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis, & vexatus &c.] Aquae contradictionis, aquae baptismi accipiuntur: ad quas diabolo contradicitur & operibus eius. Post quas si quis se coinquinauerit vitibus, vexatur sacerdos, pro eo quod exacerbauerit spiritum dei, per quem ille praedicat: sicut Paulus dicebat: Quis vritur, & ego non vvor? De hoc etiam spiritu testatur dicens. Nolite contristare spiritum sanctum dei: in quo signati estis in die redemptionis.

h Et distinxit labijs suis.] Ut iugiter supplicaret pro eis.

m Et effuderunt sanguinem innocentem, & sanguinem filiorum suorum & filiarum suarū, quas sacrificauerunt sculptilibz Chanaan.] Tunc enim animae sanguis effunditur, quādo homo idolis deditus a dei cultura recesserit.

n Infecta est terra in sanguinibus, & contaminata est in operibus eorum, & fornicati sunt in adinventionibus suis.] Tabe enim iniquitatis inficitur terra, cū diuersis fornicationibus corpus hominis inquinatur. Ideo & ira dei in impios saeuit: vnde sequitur:

o Et iratus est furore dominus in populum suum, & abominatus est haereditatem suā.] Quia reliquit eum. Et quae quondam fuerat plebs dei: facta est caterua diaboli.

p Et tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos etc.] Sed dices tu o homo: Non est recta via domini: qui nos in tātis malis inclinari permittit: Sed quae lo pēspice: quia pro suis peccatores criminibus inclinantur, & deus tāta pietate praeditus est, vt semper dignetur impartiri praesidiū, sicut sequitur:

q Saepē liberauit eos.] Semper ille liberat, & tu nō corrigeris: Adhuc plaga illata in ianuis astat, & tu non emendaris?

r Ipsi autē exacerbauerunt etc.] Quod habuerunt, vt relicto eo Idola sequerentur.

s Et humiliati sunt in iniquitatibus suis.] Iam hi non a deo, sed a suis delictis humiliantur. Sed praecurrit solita miseratio, dicēte propheta.

t Et vidit cum tribularentur, & audiuit orationem eorum.] Docet enim & te quod si cōuersus ingemueris: protinus appropinquat celsis auribus eius preces humilitatis tuae.

u Memor fuit testamenti sui.] Quod cum Abraham initiū fidei nostrae pepigit.

x Et penituit eum secundum multitudinem misericordiae suae, et dedit eos in misericordias in conspectu etc.] Super penitentes enim penitet deus de malitia, quam locutus fuerat vt faceret, & non fecit, constituens te in sinu Abraham patris tui, cuius es fidem secutus. Ideo & propheta exultans ait.

y saluos nos fac domine deus noster.] Ne nobis vitia dominentur.

z Et congrega nos de nationibus.] Quia gens Hebraeorum in regionibus est dispersa.

a vt confiteamur nomini tuo sancto, et gloriemur etc.] In filio vtique: quia nomen filij laus tua est.

b Benedictus dominus deus Israel a sac. etc.] Merito benedictus in saecula, per quem facta sunt saecula, & non solum facta sunt, sed etiam redempta. Qui & nunc nos recreate dignetur in salutari, id est, in Christo Iesu domino nostro: cui est cum ipso & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

a Hab.

A a Halleluia.] Iste psalmus omnem causam conditionis humanae, quam vel delinquendo sumpsit, siue penitendo suscepit: siue multitudinem miserationum dei (vt in praesenti ait: quis sapiens & custodierit haec, & tunc intelliget misericordias domini) narrare dinoscitur: sed & repulsiōnem Iudaeorum & vocationem gentium euidentissime pandit.

Psalmus CVI.

b Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in saecula misericordia eius.] Ideo confitemini ei peccata vestra: quia bonus est, & peccata dimittit. Si autem bonus non esset, non vobis diceret, confitemini. Et confitemini ei: quoniam in saeculum misericordia eius. Hic est misericordia: ceterum supra iustitia est. Quoniam in saeculum misericordia eius. Quamdiu estis in saeculo, confitemini.

c Dicant qui redempti sunt a domino: quos redemit de manu inimici.] Proprie de vocatione gentium loquitur. Iste enim psalmus eorum habet sacramentum, qui redempti sunt in domini passione. Dicant qui redempti sunt. Ipse est enim saluator, & redemptor, & pretium. Dicant qui redempti sunt. Ipse redemit: ipse dat pretium sanguinem suum. Quare autem dedit pretium sanguinis suum? Vt redimeret nos de manu inimici. Captiui enim tenebamur in manu diaboli. Propterea autem ille venit & redemit nos, vt liberaret de diaboli manu. Quos redemit de manu inimici, vt destruat inimicum & defensorē. Inimicus homo superseminauit zizania. Inimicus autem diabolus est. Inimicus est ipse & possessor. Propterea manu sua nos tenet: non quia diligit, sed quia odit. Quos redemit de manu inimici. Grādis maiestas, & grandis potentia sanguinis domini, qui soluit manum diaboli. Quomodo enim sunt aliqua animalia, quae stringunt aliquid intra se inclusum, quod dicitur & medici & physici, vt nisi fractum fuerit a se non diuiditur, nec dimittit illud quod intrinsecus clausum tenet: si autem missum fuerit oleum, statim dissoluitur, & quod strictum fuerat dissipatur, & diuiditur in partes: sic & manum durissimam diaboli soluit sanguis Christi. Nolebat nos dimittere diabolus: Sanguinem suum fudit dominus quasi oleum misericordiae, & per ipsum nos liberauit.

d De regionibus congregauit eos.] Vide quam grādis sit manus diaboli. Quos redemit de manu inimici. Hos autem quos redemit de manu inimici, in cunctis regionibus tenebantur in manu inimici. De regionibus congregauit eos. In toto orbe manus diaboli possidebat nos.

e A solis ortu & occasu: ab Aquilone & mari.] Videtur quidem quattuor dixisse climata: orientem, occidentem, meridiem, & Boream: haec sunt quattuor climata mundi. Sed non ita psalmus continet. Hic enim habet: A solis ortu & occasu: Ecce duo climata. Ab aquilone, hoc est, a septentrione: Ecce tria climata. Et mari. Mare vtique in occidente est. Ergo videte quoniam occidentem bis nominauit, & meridiem nec semel. Quare igitur tria climata nominauit, & vnum noluit nuncupare? Legimus in Habacuc: Deus ab austro veniet. De Salvatore dicitur: quoniam deus natus est in austro. A situ enim Hierusalem: Bethlehem in austro posita est. Propterea dicitur, deus ab austro veniet. Si autem deus ab austro veniet: quomodo nunc dicitur, a solis ortu & occasu & ab aquilone: Austro & Notus tacitus est. A solis ortu & occasu. Amen, amen dico vobis: quia multi venient ab oriente & occidente, & recumbent in sinu Abraham: Filij autem

Habac. 3. a

Matth. 8. b

generationis huius longe erunt. A solis ortu & occasu: vtique alienigenae. Et ab aquilone. Aquilo durissimus ventus est: nomine autem dexter vocatur. Ab aquilone, inquit, exardescunt mala super terram. Mare legitur in Numeris & in Exodo, & in omni scriptura sancta: & vbiūque mare auditis, secundum climata semper intelligitur occidentem. A situ enim Hierusalem mare hoc magnum quod dicitur, in occidente est. Videte igitur mysterium scripturarum. In isto loco bis occidentem nominatur, & nec semel notus. Hoc quare dicitur? Quoniam populus Iudaeorum in isto psalmo non scribitur vocandus, sed tantum gentium. Denique quid dicit?

Halleluia. Psalmus CVI.

c Quoniam in saeculum misericordia eius. d Dicant qui redempti sunt a domino: quos redemit de manu inimici: d de regionibus congregauit eos. e A solis ortu & occasu: ab Aquilone & mari. f Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Esurientes & sitientes, & anima eorum in ipsis defecit. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos. i Er eduxit eos in viam rectam, vt irent in ciuitatem habitationis. k Confiteantur domino misericordiae eius, & mirabilia eius filiis hominum. Quia fatiavit animam inanem, & animam esurientem

est: Posuit flumina in desertum, videlicet, Iudaeorum. Errauerunt in solitudine in inaquoso. Diximus quae essent aquae, diximus quae essent flumina. Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt, esurientes & sitientes. Exponamus quomodo gentium populus fuerit in deserto, vbi non erant aquae, hoc est, in inaquoso: & quomodo viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt, esurientes & sitientes. De quibus dicitur, non inuenerunt, manifestum est quod quaesierunt viam ciuitatis habitaculi, sed non inuenerunt. Quaesierunt ergo viam per quam venirent ad ciuitatem: esurientes quaesierunt & sitientes.

l Anima eorum in ipsis defecit.] Defecerunt scrutantes scrutatio. Defecerunt, quaesierunt, & non inuenerunt, & in esurie sua & siti, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Esurientes & sitientes. Multi fuerunt qui repromitterent istam viam, quae deduceret ad ciuitatem. Promisit Socrates, promisit Plato, promisit Aristoteles. Haemorrhousa quae fluebat sanguine, multos quaesierunt medicos, & a nullo sanari potuit. Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Doctrina illorum magis famem faciebat veritatis, quam saturitatem. Haemorrhousa totam substantiam suam impendit in medicos. Esuriens fuit, & sitiens sanitatem, & anima eius in ipsa defecit. Sed quoniam perdidit suam vniuersam substantiam, hoc est, ecclesia de gentibus congregata: quia anima eius in ipsa defecit, clamauit ad dominum cum tribularetur. Tactus fimbriae domini, clamor credentis fuit.

m Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur.] Ad dominum, inquit, cum tribularetur clamaui, & exaudiuit me. Tunc exaudimur a domino, quando non simplex vox, sed tribulatio clamat ad dominum.

n Et deduxit eos in viam rectam.] Quia viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt: propterea deduxit eos in viam rectam. Ergo ostendit quia ante inuenerunt quidem vias, sed prauas & non rectas. Et deduxit eos in viam rectam. Via deduxit eos in viam. Ipse dominus atque Saluator deduxit eos in viam rectam: fecit eos vt in se ambularent: Ipse & ductor, & via. Et deduxit eos in viam rectam, vt per hanc viam, hoc est, per dominum Salvatorem irent in ciuitatem habitationis, in ecclesiam eius, quae fundata fuerat super ipsum & petram, & viam atque ductorem. Simulque considerandum, quia in isto psalmo tertio dicitur:

o Confiteantur domino misericordiae eius, & mirabilia eius filiis hominum. Quia fatiavit animam inanem &c.] Eos qui inanes erant a gratia sua, & famem verbi patiebantur, bonis

Psal. 63. b

Luc. 8. f

Psal. 119. a

A caelestibus fatiavit.

a *Sedentes in tenebris & umbra mortis: vinclos in mendicitate & ferro.* Vinetum enim erat genus humanum catenis criminum, & carceri diaboli mancipatum. Et cur hoc accidit? Vide quid sequitur:

b *Quia exacerbauerunt eloquium domini.* Quae mandauerat, non custodientes.

c *Et consilium altissimi irritauerunt.* Quod dederat vt eligerent vitam.

d *Et humiliatum est in laboribus cor eorum.* Quia non exaltabantur in operibus dei.

e *Infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.* Eo quod in deū firmi nō essent: nec eum requirerent, qui verus est medicus.

f *Et clamauerunt ad dominū dum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos.* Defecit post originale peccatum, humanū genus: iterata vice non obseruans legem traditam per Moysen, sed & de hac necessitate illud eripuit.

g *Et eduxit eos de tenebris etc.* Et ob id:

h *Confiteantur domino misericordiam eius, & mirabilia eius filiis hominum.* Et cur eius, vel misericordiae confidenda sint: vel mirabilia praedicentur, sequentia docent.

i *Quia contriuit portas aëreas, & vectes ferreos confregit.* Visitauit enim nos oriens ex alto, & illuminauit errorum tenebras, dirupitque catenas legis, vt libero arbitrio seruiremus.

k *Suscipit eos de via iniquitatis eorum.* Obserauerat igitur diabolus validissimis feris suarum aëdium aëreas valuas: ne ab eius iure egredi valeret genus humanū. Quae omnia, vt diximus, sua dominus visitatione contriuit, suscipiens eum in se.

l *Propter iniustitias enim suas humiliati sunt.* Vt exaltarentur in eo.

m *Omnē escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt etc.* Sed vide qualiter eos liberauerit: quia omne verbum vitæ, quod prophetae praenuntiauerunt, abominati sunt, & appropinquauerunt morti.

n *Tunc misit verbum suum, & sanauit eos.* Ipsum filium, qui in principio erat verbum: qui in euangelio sanat omnem languorem, & omnem infirmitatem in plebe.

o *Et eripuit eos de interitionibus eorum.* In quibus se ipsi demerlerant.

p *Confiteantur domino misericordiam eius.* Quibus excelsis se humiliavit, quibus deus homo factus est, quibus immortalis pro mortalium vita subditur morti.

q *Et mirabilia eius filiis hominū.* Quia inferni aëreas portas vectesq; confregit: quia rediit victor ad superiores; quia remeant ad caelos.

r *Et sacrificent sacrificium laudis.* Cessent hirci & vituli: quia deus sacrificium de puro corde requirit.

tem fatiavit bonis. ^a Sedentes in tenebris & umbra mortis: vinclos in mendicitate & ferro. ^b Quia exacerbauerunt eloquia dei, & ^c consilium altissimi irritauerunt. ^d Et humiliatum est in laboribus cor eorū, & ^e infirmati sunt: nec fuit qui adiuuaret. ^f Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. ^g Et eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirupit. ^h Confiteantur domino misericordiae eius, & mirabilia eius filiis hominum. ⁱ Quia contriuit portas aëreas, & vectes ferreos confregit. ^k Suscepit eos de via iniquitatis eorū: propter ^l iniustitias enim suas humiliati sunt. ^m Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. ⁿ Misit verbum suum & sanauit eos, & ^o eripuit eos de interitionibus eorum. ^p Confiteantur domino misericordiae eius, & mirabilia eius filiis hominum. Et sacrificent sacrificium ^q laudis, & annuntient ^r opera eius in exultatione. ^s Qui descendunt mare in nauibus: ^t faciētes ^x operationem in aquis multis. ^y Ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo. ^z Dixit & stetit spiritus procelle, & exaltati ^a sunt fluctus eius. Ascendunt ^b vsque ad caelos, & descendunt vsque ad ^c abyssos: anima ^d eorum in malis tabescebat. ^e Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis ^f sapientia eorum deuorata est. ^g Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. ^h Et statuit procellam eius in auram, & siluerunt ⁱ fluctus eius. ^k Et lætati sunt quia siluerunt, & deduxit ^l eos in portum voluntatis eorum. ^m Confiteantur domino misericordiae eius, & mirabilia ⁿ eius filiis hominum. Et exaltent eum ^o in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum ^p laudent eum. Posuit flumina in

tatem, dei sapientiam sequebantur. ^h *Statuit procellā eius in auram.* Vt iam non cum igne & gradine, sed cum suauis sancti spiritus flamine adueniret. ⁱ *Et siluerunt fluctus eius.* Pœnitentiam agentes, in tranquillitatem conuersi sunt. ^k *Læti sunt quia siluerunt.* Illis quiescentibus, hi lætatur. ^l *Et eduxit eos in portum voluntatis eorum.* De his quiescentibus fluctibus, apposuerunt integrā voluntatem ad eum deduci: qui mitigans fluctus, verus est portus. Et de necessitatibus eorum liberauit eos. Ne ab his æstibus quaterentur. ^m *Confiteantur domino misericordiam eius.* Quibus protegit genus humanum. ⁿ *Et mirabilia eius filiis hominum.* Quia mirabiliter hos compefcuit fluctus. ^o *Exaltent eum in ecclesia plebis.* In cōgregatione fidelium. ^p *Et in cathedra seniorum laudent illum.* Non in illa cathedra

f *Et annuntient opera eius in exultatione.* Cum gaudio cū-
ctis choris annuntient: qualiter eos sua visitatione sal-
uarit.

t *Qui descendunt mare.* Id est, sæculum.

u *In nauibus.* In ecclesijs, quæ Christum portant, & a fluctibus mundi tunduntur.

x *Faciētes operationem in aquis multis.* In populis. Sed & ad apostolos hæc referenda sunt.

y *Ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo.* In profunda enim caligine, per eorum prædicationem lumen veritatis illuxit: & viderunt, operante domino, in tenebris densissimæ clarere lumen verissimæ trinitatis.

z *Dixit & stetit spiritus procelle.* Cessauit mundana tē-
ratiō. Sic & in naui dormiēs dominus, cū excitatus a discipulis fuisset, imperauit vē-
ro, & mare siluit.

a *Et exaltati sunt fluctus eius.* Suspensi sunt, ne nocerent, id est, huius diabolicæ tē-
tationis motus, quos iniqui commouent super iustos.

b *Ascendunt vsque ad caelos.* Eleuantur in superbiis suis, ad sanctorum iniuriam.

c *Et descendunt vsque ad abyssos.* Humiliantur in confusione. Et vt intelligas figuratim hoc de malis hominibus dici, sequitur:

d *Anima eorum in malis tabescebat.* Fluctus enim aquarum, animam non habent. Sed tabescit anima: cum verberata plagis caelestibus, se peccasse & sanctis iniuriam intulisse cognoscit.

e *Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius.* Nihil enim lætū, nihil stabile, nihil sobriū eorum sensus habebat.

f *Et omnis sapientia eorum deuorata est.* A sapientia veri dei: sicut quondam draco Moy-
si deglutiuit dracones Ægyptiorum.

g *Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, etc.* Vt relinquētes luxuriosam ebrie-

atatem, dei sapientiam sequebantur.

h *Statuit procellā eius in auram.* Vt iam non cum igne & gradine, sed cum suauis sancti spiritus flamine adueniret.

i *Et siluerunt fluctus eius.* Pœnitentiam agentes, in tranquillitatem conuersi sunt.

k *Læti sunt quia siluerunt.* Illis quiescentibus, hi lætatur.

l *Et eduxit eos in portum voluntatis eorum.* De his quiescentibus fluctibus, apposuerunt integrā voluntatem ad eum deduci: qui mitigans fluctus, verus est portus. Et de necessitatibus eorum liberauit eos. Ne ab his æstibus quaterentur.

m *Confiteantur domino misericordiam eius.* Quibus protegit genus humanum.

n *Et mirabilia eius filiis hominum.* Quia mirabiliter hos compefcuit fluctus.

o *Exaltent eum in ecclesia plebis.* In cōgregatione fidelium.

p *Et in cathedra seniorum laudent illum.* Non in illa cathedra

A dra, in qua scribæ & pharisæi federunt: qui legentes legē, non intellexerunt in ea dominum nuntiatum; sed in illa in qua eum vel prophetae, vel patriarchae, spirituali oculo contemplantes, cognouerunt in miraculis, vel oraculis cecinerunt.

a *Quia posuit flumina in deserto, & exitus aquarū in sitim: terram fructiferam in saluginē, a malitia inhabitantium in ea.* Merito exaltandus, merito laudādus: qui in ecclesia quæ prius fuerat deserta, & odio habita, posuit apostolos: qui eam & consolarentur alloquio, & alluuiō fecundaret. Dedit & in animas sitientiū suum verbum, exitus prædicationum, & terram corporis, quæ prius spinas amaritudinis protulerat, fructibus repleuit æternis.

b *Posuit desertum in stagna aquarum.* Præbens in ecclesia baptismum.

c *Et terram sine aqua in exitus aquarum.* Prædicatores in nationū ariditate cōstituēs.

d *Et collocauit illic esurientes.* Vt bonis caelestibus reficerentur.

e *Et constituerunt ciuitatem habitations.* Animas suas exhibuerunt ab incentiuis vitiatorum tutas, in quibus fructus spiritus habitaret.

f *Et seminauerunt agros & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis.* Ad apostolos ista referuntur, qui iecerunt semen in corda credentium, de quibus fructum æternitatis accipiant, hoc est, centesimum, sexagesimum, & tricesimum.

g *Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis.* Quia quæ erant placita ei, faciebant. Sic & in manu Ioseph benedixit omnia deus, quia se a prauis cogitationibus & concupiscentiis custodiuit.

h *Et iumenta eorum non minorauit.* Irrationabiles inter eos homines non sunt minorati in inferius, sed in melius reparati. Igitur explicita vocatione ac redemptione gentium, redit ad expulsionem Iudæorum, dicens:

i *Pauci facti sunt.* Eo quod non fuissent in his multiplicata opera dei.

k *Et vexati sunt a tribulatione malorum & dolore.* Quia in fontem iniqui sunt persecuti.

l *Effusa est contemptio super principes eorum.* Vt qui dominum contemplerant, ipsi contemnerentur. Et seduxit eos, vana ipsorum simulacra, vtique quæ adorabant.

m *Et errare fecit eos in inuio, & non in via.* Seducentes eos a via domini deduxerunt eos in inuio satanæ. Deniq; deductis istis in inuio, videam⁹ qd fecerit deus plebi suæ.

n *Et adiuuit pauperem de inopia.* Populum Christianum dapibus fatiavit æternis.

o *Et posuit sicut oues familias.* Vt audientes vocem veri pastoris, fide sequerentur.

p *Videbunt recti & lætabuntur.* Quorum sunt prædicatione conuersi.

q *Et omnis iniquitas opilabit os suum.* Diabolus, vel Iudæi, siue hæretici: qui in excelsum iniquitatem loqui præsumperant.

r *Quis sapiēs & custodiet ea, & tunc intelliget misericordias domini?* Si enim sapienter consideres & spiritualiter intelligas, videbis in hoc psalmo quarto misericordias petitas & clementer indultas: quas & nobis pietate proflua, dignetur quæstus indulgere, pulsatas aperire, petitas non

Tomus septimus.

negare. Ipsi gloria cum æterno patre & spiritu sancto in D-
sæcula sæculorum. Amen.

f *Canticum psalmi ipsi David.* Canticum semper refertur in sensum: psalmus vero refertur in corporalia. Vt autem manifestius dicamus, caticum in theoriam refertur: psalmus autem in practicē, hoc est, in opera. Quoniam ergo in titulo scriptum est: Canticum psalmi: recte & consequenter in secundo versiculo ait: Cantabo & psallam in gloria mea.

Psalmus CVII.

r *Paratum cor meum deus, paratum cor meum.* Paratus sum nō solum opere, sed etiam corde & sensu. Paratum cor meum in opere, hoc est, in practice. Quoniā non solum corde & sensu: sed & in opere paratus sum. Propterea & secundo dico.

u *Cantabo & psallam in gloria mea.* Cantabo, hoc est, in corde meo, & psallam. Sicut psalteriū ex multis chordis compositum est, & si vna chorda fuerit rupta, exterminatur psalterium: ita & in actibus nostris, si vnum mādātū prætergressi fuerimus, psalterium nostrum rumpitur. Ideo dixit: Cantabo & psallam in gloria mea. In aliis codicibus legitur, in gloria tua. Sed melius est secundum Hebraicum legere, in gloria mea. Quod dicit, hoc est: Cantabo & psallam in gloria mea: Hoc domine quod tibi psallo, quod tibi cāto: non tibi gratiam facio, sed mihi. In alio enim psalmo dicit: Quoniam bonorum meorum non ego. Quod ergo facio, pro me facio. Quod ergo seruiō tibi, gloria mea est. Ieiunamus: Nunquid aliquid deo donamus? Pro peccatis nostris hoc facimus. Iacem⁹ in sacco. Quid ex hoc præstamus domino? Hoc tantū illi præstamus, vt saluem⁹ animas nostras: Ipse enī hoc desiderat. Sicut bonus & misericors medic⁹: si aliquē sanauerit, gaudet quidem & ipse, & ille qui sanatus est: ita & dominus noster.

x *Exurge psalterium & cithara.* O psalterium, o cithara, facta es, & creata es, vt psallas deo: exurge & psalle, quare iaces? O monache, qui stas corpore, quare iacet anima tua, & non psallis domino? Maledictus homo qui facit opus dei negligenter. Si psalterium es, si cithara es: quare surdus es, & non glorificas deum?

y *Exurgā diluculo.* Deus in tenebris benedici & laudari nō potest: sed in luce benedicitur. Rē dico mirā: Et si nocte surgimus, deū in luce benedicimus. Nunquā Christiano nox est: semper Christiano sol iustitiæ oritur. Et hæc quidē secundū Iudæos dicimus. Cæterū secundū altiorē sensum, dominus est qui canit: Paratū cor meū deus, paratum cor meū. Paratus sum hic: paratus sum in futuro. Saluo & in terris: saluo & in caelis, hoc est, & angelos saluo & homines. Exurge psalteriū & cithara. Loquitur dominus suo corpori: Psalteriū & cithara, qui descendisti in infernum, & iaculisti: exurge, & lauda dominū. Et vides quid dicit: Non ipse qui mouet citharam & psalterium laudat, sed ipsa cithara & psalterium, ipsa benedicunt patrem. Ille enim deus est, & ab aliis benedicitur & laudatur. Corpus autem eius & homo quem suscepit, ipse laudat dominum. Vt autem sciatis quoniam propheta ex persona domini loquitur, & non ex memetipso hoc loquor: videte quid sequitur.

Psalmus CVII.

r *Paratum cor meum deus, paratum cor meum: cātabo, & psallā in gloria mea.*

x *Exurge psalterium & cithara: y* exurgam diluculo.

Gen. 41. & seq.

Psal. 15. a

Hier. 48. b

F

L

A *Confitebor tibi in populis domine.* Populos autem hic intellige Iudæos.

b *Et psallam tibi in nationibus.* De nobis dicit. Iudæos enim illos dicit, qui primi ex Iudæis crediderunt. Et videte ordinem: Primum laudat deum in populis, & postea laudat dominum in nationibus. Primum enim ex Iudæis crediderunt, & postea crediderunt ex gentibus.

c *Quia magna est misericordia tua super celos.* Nō est creatura, quæ non indigeat misericordia dei. Vniuersi misericordia dei indigemus. Gabriel, Michael, Seraphim, Cherubim, potestates, dominationes, sunt quidē sanctæ, sed indigent misericordia creatoris sui. Non detraho angelis, sed creatorem prædico: Siquidem ipsi angeli libenter audiunt prædicari eorum creatorem. Et aliter possumus dicere: Quoniam misericordia tua de terra leuat ad celos.

d *Et usque ad nubes veritas tua.* Vbi sunt Iudæi, vbi sunt similes Iudæorum: qui secundum literam tantum sunt intelligentes? Quomodo usque ad nubes est veritas dei? Filius dei dicit: Ego sum via, veritas, & vita: & descendit in terras, & cum hominibus conuersatus est: Et quomodo usque ad nubes veritas tua? Manifestus est sensus, quod de apostolis loquitur & de sanctis, ut imbrē suum non pluant super Iudæos, sed super gentes, sicut scriptū est: Mandabo nubibus meis, ne pluant super Israël imbrēm. In istis ergo nubibus, veritas dei est. Si autem in istis nubibus veritas dei est, quomodo Montanus dicit, & Cataphrygæ dicunt: Quod non est reuelatum apostolis, nobis reuelatum est?

e *Exaltare super celos deus.* Deus non exaltatur, nisi super celos: non exaltatur super terram. Quando terreni fumus, non exaltamus deum. Si autem de terrenis facti fuerimus celestes, tunc exaltamus deum, & dominus noster quādo erat in terra, non nos exaltauit. Dicit aliquis: Temerarie loqueris. Siquidem ipse dicit in euangelio: Quādo exaltatus fuero, omnia traham ad me. Vide quid dicat. Quando exaltatus fuero in cælis, tunc omnia traham ad me. Pius quidem est iste sensus, sed ego aliud intelligo. Quando exaltatus fuero, quando crucifixus fuero, tunc omnes traham ad me.

f *Vt liberentur dilecti tui.* O mira intelligentia. Propterea crucifigitur dominus & exaltatur, ut liberentur dilecti eius. Vt liberentur, inquit, dilecti tui. Exaltare super celos deus. Factum est quod petiuimus. Ille exaltatus est, & nos liberati sumus.

g *Deus locutus est in sancto suo.* Siue in templo, siue in vnoquoque sanctorū, siue in propheta. Auditur in Moyse: auditur in apostolo. Et verius dico: Locutus est in filio suo. Quid ergo locutus est deus? Hæc quæ sequuntur.

h *Exaltabor & diuidam Sicimam.* Propterea, inquit, crucifigor, ut diuidam Sicimam. Sicima interpretatur in nostra lingua, humeri. Humeri autem interpretantur, opera. Sensus ergo iste est. Propterea crucifigor, ut opera mea diuidam sanctis meis: Propterea crucifigor, ut iugū meum suaue, & onus meum leue imponam super ceruices hominum. Fecisti domine quod pollicitus es. Exaltatus es, & diuisti Sicimam.

i *Et conuallem tabernaculorum dimeciar.* Vere dominus & Saluator noster in hanc conuallem lacrymarum, in locum humilitatis nostræ subintravit, hoc est, in istum mundum: in quo quantumuis quiuis sanctus fuerit, necdum cognoscit secundum quod oportet nosse. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

k *Meus est Galaad, & meus est Manasses.* Gaudet domi-

nus noster atque Saluator habens plures diuitias. Galaad interpretatur, transmigration. Gaudet ergo quando populus ex gentibus migravit, & venit ad eum. Manasses interpretatur, ex obliuione. Videte igitur quid dicit: Filius ille qui accepit substantiam, & comedit eam, & oblitus mei erat, nunc memoratus est mei. Et dicitur Manasses, hoc est, ex obliuione: quia non est oblitus, sed remeant ad suum.

l *Et Ephraim susceptio capitis mei.* Ephraim interpretatur, fructifer. Ephraim, inquit, susceptio capitis mei. Susceptionem posuit nunc pro corona. Quod enim in capite ponitur, corona est, & in scripturis diuersis nominibus vocatur. In alio loco habet: Scurio circumdabit te veritas eius. Et in alio

psalmo: Qui coronat te in misericordia & miserationibus. Sicut enim ibi posuit scutum pro corona, ita & hic susceptionem posuit pro corona. Videte ergo quid dicit: Factus es Galaad, factus es Manasses, hoc est, migrasti ad dominum, & post obliuionem remeasti ad patrem tuum. Esto Ephraim, esto fructifer. Habeto opera bona, & postea eris corona domini.

m *Iuda rex meus.* Videte in quanta gloria est, qui agit penitentiam. Iudas enim confessio interpretatur. **n** *Moab lebes spei meæ.* Grande mysterium in paucis verbis agnoscitur. Rogo vos, diligenter animaduerte: Si quidem & mihi qui loquor, & vobis qui auditis, prodest. Moab interpretatur, ex patre. Ab, dicitur pater: Mo, ex. Quis est iste ex patre? Qui perdidit patrem suum, qui reliquit suum patrem: qui non remeant ad patrem propriū: nec est dignus vocari Manasses. Quis est iste Moab? Inimicus domini, de cuius genere usque ad quartam generationem & decimam, & usque in seculum non intrabit id ecclesiam domini. Quis est iste Moab? Qui ex immunda commixtione nascitur in spelunca tenebrosa. Ex Lot enim & filiabus illius nati sunt duo. Moab & Amō, & Moab maior est filius. Videte ergo quomodo in litera mysterium absconditur. In tenebris, in spelunca: non in sole, non in luce. Moab ergo diabolus interpretatur, qui oblitus est patris sui. Denique & Abeilalon, qui persecutus est patrem suum, & ipse interpretatur diabolus. Iste ergo Moab, quomodo lebes spei domini est? Lebes interpretatur, olla. Quomodo olla spei domini est? Ergo ne credibile est, ut Moab qui interpretatur diabolus, lebes spei domini sit? Quomodo spes domini est? Dicit Apostolus: Quos tradidi satanæ, ut discant non blasphemare. Diabolus quasi questionarius domini est. Qui non recte ambulant ad deum, traduntur diabolo. Quare? Vt pereant in æternum. Et vbi clementia dei: vbi misericors pater: vbi est qui facit solem suum oriri super iustos & peccatores, & pluit super peccatores & iustos? Quod dicit, hoc est: Tradidi, inquit, peccatores diabolo, ut ab ipso cruciati, conuertantur ad me. Dicitur & in Hieremia: Quid vides tu Hieremia? Ollam succensam, inquit. Videte ergo quoniam in ista olla mittuntur carnes. Hoc scriptum est in Ezechiel: Et mitte, inquit, carnes in ollam, ut molles fiant. Ut dura conuertantur ad deum, ut ex corde lapideo fiat cor carneum. Et vbi prius non poterat scribi propter duritiam: postea scribatur propter mollitiem. Succendam, inquit, hanc ollam, & excoquam carnes & ossa, usque dum amittant omnem humorem & illuuiem. Et videte postea quid dicatur: Et discant, inquit, quia ego dominus. Magna misericordia, & magnum sacramentum. Mittuntur carnes in ollam, ut excoquantur, & discant quia dominus est. Multa sunt quæ dicantur de Moab & olla, sed nunc longum est.

D
Luc. 15.

Esa. 63. 4
Psal. 13. 4

Psal. 90. 4
Ibid. 101. 4

E

Gen. 37. 8

Deut. 32. 4

Gen. 19. 4

Rom. 9. c

1. Tim. 1. 4

Matth. 5. 8

Hier. 17. 4

Ezech. 24. 4

a In

A *In Idumaam extendam calciamētum meum.* Idumæa interpretatur, terrena & sanguinea. Misericors deus non solum cælestia vult possidere, sed & terrestria.

b *Mihi alienigenæ amici facti sunt.* De nobis dicit, qui ex gentibus credidimus.

c *Quis deducet me in ciuitatem munitam?* Nemo domine. Tu es enim qui dicis. Torcular calcaui solus, & de gentibus vir non fuit mecū. Omnes enim declinauerūt, simul inutiles facti sunt: nō est qui faciat bonum, nō est usque ad vnum. Quis ergo deducet me in ciuitate munitam? Nemo domine. Siquidem & Petrus qui promiserat pro te mori, postea te negauit. Quæ est ista ciuitas munita? Infernus, vbi includuntur impij: vnde exire non licet. Et vere ex ista ciuitate, nisi dominus victor non exiit alter. Et vere ciuitas munita est ista. Moyses de ista ciuitate exire non potuit. Iacob similiter intrauit in hanc ciuitatem, & non est reuersus. Denique dicit ad filios suos: Lugens descendam ad inferos. Ad inferos autem descendit: quia necdum erat paradysus a latrone apertus. Munita est ista ciuitas ad egrediendum: aperta est autem ad introeundum.

d *Quis deducet me &c.* Vbi locus est peccatorum & sanguinis. Idumæa enim interpretatur, sanguinea. Locus occisionis animarū, vbi multæ interficiuntur animæ. Nemo enim victor descendit in infernum, nisi tu solus domine.

e *Deus qui repulisti nos.* Non dixit: qui repellis nos, sed qui aliquando repulisti nos.

f *Et non exibis deus in virtutibus nostris?* Hæc interrogatiue legēda sunt. Et non exibis deus in virtutibus nostris? Qui passus es pro nobis, quare non adiuuas nos: sed pateris conculcari nos a diabolo crudelissimo? Et non exibis deus in virtutibus nostris. Videte quid dicat: Non dixit: non existi, sed: non exibis deus in virtutibus nostris. Hoc vult dicere: Quando laboramus, tunc adiuuat nos deus. Non est enim volentis neque currentis, sed miserentis est dei. Videte quid dicat: Non ait: non est iacensis neque dormientis, sed miserentis est dei. Sed vide quid dicat: Non est volentis neque currentis, sed miserentis est dei. Si nō ergo voluerimus & cucurrerimus, deus nobis nihil proderit. Nostrum est velle & currere, & postea deus miseretur. Athleta enim dormiens perdit victoriam.

g *Da nobis auxilium de tribulatione.* Non dixit: da nobis auxilium de delitiis, sed de tribulatione, sicut alius psalmus dicit. Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Non dixit: cum essem in delitiis clamaui, aut dormiens clamaui. Vis exaudiri a domino? Esto in tribulatione: clama, & exaudieris. Si quis ergo non est in tribulatione, auxilium domini inuocare non potest.

h *Quia vana salus hominū.* Maledictus homo qui spem habet in homine. Non est necesse hoc interpretari. Hæc sententia omnibus patet. Aliquis sperauit in imperatore, sperauit in principe, in patre, aut matre, vel in aliquo negotio: subito subtractus est spiritus eius in quem ille sperauit, & euauit salus eius. Non dixit: vana salus hominis, sed salus eius qui sperat in homine.

i *In deo faciemus virtutem.* Non habeamus spem, nisi in domino tantum: Non dicamus: si illud mihi eueniat aut illud, vnde habeo viuerem? Respondeo tibi quod maius est. Si persecutio fiat, vnde habes viuerem? Sempet Christiano persecutio est, semper nuditas proposita est. Nemo ergo debet de vita ista desperare, nemo timeat, nemo debet dicere: Si senuero, vnde habeo viuerem: si in-

firmus factus fuero, vnde viuo? Christum habes, & times? Si volatilia cæli pascat, dubitas quod possit te pascere? Diabolus pascat suos homines, & Christus non pascat suos seruos? Diabolus facit iudices huius mundi diuites, & Christus non potest facere ut non mēdices? Diabolus dat aurum, & gemas: & Christus panem nō potest dare? Nos omnē sollicitudinē proficiamus de cordibus nostris, & dicamus: In deo faciemus virtutē. Ipse erit virtus nostra: ipse panis nostrus: ipse erit rector noster.

k *Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.* Ipse nos coronat, ipse pugnat nobiscū magis autem ipse vincet in nobis. Quid enim dicimus? In deo faciemus virtutem. Quando enim fortes fuerimus, ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Non dixit: pugnabit aut occidet; sed, ad nihilū deducet. Ideo eos ad nihilum deducet, ut si noluerint fortes eos faciat, & glorificet eos. Benedicamus ergo deum: cui sit gloria in secula seculorū. Amē.

l *In finem psalmus David.* Quod dicit, in finem: intelligamus non de præsentis dici, sed de futuro. Si autem de futuro dicitur, prophetia de Christo est.

psalmus CVIII.
m *Deus laudem meā ne tacueris.* Hoc est, Iudas me tradidit, Iudæi persecuti sunt, & crucifixerunt, & putauerūt me in finem perdere: Tu autem deus laudem meā ne tacueris. Vniuersa ecclesia per singulos dies laudat dominum, & completa est oratio domini dicentis: Deus laudem meam ne tacueris. Vide cuius dignitatis sunt sacerdotes. Sacerdotes loquuntur, & in sacerdotibus deus laudem filij sui non tacet.

n *Quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.* Videamus quomodo os Iudæi proditoris apertum est in dominum. Venit ad dominum, ut eum tradat, & dicit: Rabbi, hoc est, magister. Ecce os peccatoris & os dolosi. Ego eū mea clemētia volo saluare, & osculum illi porrixi, & volo vincere malitiam eius, & ille permanet ad malefaciendum, ut me tradat. Specialiter intelligitur de Iuda: generaliter autem de Iudæis, in eo tempore quo dicebant: Crucifige, crucifige. Tale os peccatoris in dominum apertum est. Ut autem videatis quod de omnibus Iudæis dixit, ex consequentibus cognoscetis. Quid enim dicit?

o *Loquuti sunt aduersum me lingua dolosa.* Ego pro ipsis crucifigebam, & illi insultabant mihi. Vulnera mea medicina eorum erant, & videbar illis in derisum.

p *Et sermonibus odij circumdederunt me.* Non ut credant, sed ut expugnent.

q *Et expugnauerunt me gratis.* Dupliciter intelligitur gratis, hoc est, sine causa. Nec enim peccaueram, & non merebar ut debellarēt me. Quæ autē digna causa erat, ut expugnarēt me? Quia sanauerā ægrotos eorum: quia mortuos resuscitauerā: quia alia signa fecerā. Videte ergo quoniam gratis expugnauerunt eū. Et aliter intelligitur. Voluerunt extinguere & delere nomen meum, & tamen non potuerunt. Quando aliquis aliquem persequitur, & nihil proficit, & nō implet desiderium suum, gratis persequitur.

r *Pro eo ut me diligerēt, detrahebant mihi: ego autē orabā.* Pro beneficiis, quæ eis contulerā, ipsi contumelias mihi faciebant. Ego autē quid faciebam? Orabam. Hæc sunt arma domini: hæc sint & nostra arma, oratio. Si quando ergo nos persequitur aliquis, & odit nos, dicamus: Pro eo ut me diligerēt, detrahebāt mihi. Ego autē quid faciebam? Orabam: Ut eos vincerem? Absit. Dominus non orabat ut vinceret. Sed quid dixit? Ego autem orabam. Quid

L ij

Ioan. 1. 4. 4
Baruch 3. d

Esa. 5. b

Ioan. 12. c

1. Cor. 13. c

Marc. 14. 6

Ioan. 19. 6

F

A intelligentiam, miror in litera, quod dicit oleum se manducare. Longe est a ceteris desideris. Hoc totum dixi, quia dixit: Et caro mea immutata est propter oleum. Hoc aliter interpretatus sum. Ceterum quod dicit, hoc est: Oleum, imago claritatis est: oleum quasi esca est luminis. Ita igitur & Iudæi acceperunt a me oleum: acceperunt vitam, acceperunt lumen. Ne quis existimet, quod oleum dicat pro misericordia: in Hebræo significat intelligibile oleum. Immutatus est, non in gaudium, sed in tristitiam: non ut pulchrior inueniatur, sed ut fœdior appareat. Propterea dicit: Vidimus eum, & non habebat pulchritudinē. Quare? Quia caro ipsi immutata est propter oleum. Non habebat delicias corporis, sed dei spiritus. Et nos ergo quando ieiunamus, quando facies nostræ pallidæ sunt: quando fœdi videmur, cognoscamus nosmetipsos tunc pulchriores apparere Christo. Tales diligit milites Christus, qui ieiuniis vacent. Annona nostra & esca, ieiunium est. Quare? Quia in ieiunio victoria est, & in victoria, triumphus. Denique & Apostolus: non in saturitate, sed in infirmitate gloriatur. Quando enim infirmus, tunc fortior sum.

Esai. 53.

1. Cor. 4. b

2. Cor. 12. c

Ioan. 8. f

Luc. 11. b

Matth. 18. g

Marc. 15. c

Ioan. 10. d

Zach. 13. c

Matth. 18. a

Philip. 2. a

oleum. ^a Et ego factus sum opprobrium illis: ^b viderunt me, & mouerunt capita sua. A diuina me domine deus meus: ^c saluum me fac propter misericordiam tuam. ^d Et scient quia manus tua hæc, & tu domine fecisti eam. ^e Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt ^f in me, confundantur: seruus autē tuus lætabitur. Induatur ^g qui detrahunt mihi pudore, & ^h operiantur sicut diploide confusione sua. ⁱ Confitebor dño nimis in ore meo, & in ^k medio multorum laudabo eum. ^l Qui astitit a dextris pauperis, ut saluam ^m faceret a persequentibus animam meam.

^a Psalmus

chi: si aliquādo habueritis aliquid cōtra fratrem vestrum, semper pro ipso rogare debetis dominū. Dominus crucifigitur, & pro crucifigentibus rogat. Vos autem si audieritis verbum malum, ne teneatis iram. Sol non occidat super iracundiam vestram.

D

Ephes. 3. f

^h Et operiantur sicut diploide confusione sua. Diplois, genus est pallii. Denique & in Hebraico ^m mail dicitur. Diplois ideo, quia duplex est palliū. Propterea ego dico tibi domine: Inimici mei sūt Iudæi: persecuti sunt me, crucifixerūt me, fecerunt mihi omnia mala, blasphemaue-rūt me. Indulge illis: quonia ego q̄ passus sum, rogo pro ipsis. Et quid rogo? Erubescat & confundatur, & sic saluetur. Nudauerunt me tunica mea, & suā perdiderunt. Da illis confusionē, da illis ignominia, & habeat duplex

palliū: hoc est, ne simplicē habeant confusionē, sed duplicē, ut magis agant p̄nitentiā. Non dicit contra Iudæos, sed pro ipsis dicit. Creator enim est & illorum, & noster: non enim eos omnino eradicauit. Vultis scire: Petrus ex ipsis erat, & omnes apostoli ex ipsis erant. Nos in radicē ipsorū inserti sumus. Nos rami sumus, illi radix. Non debemus maledicere radicibus: sed debemus orare pro radicibus nostris. Qui inserti sumus in radicem, deprecemur dominum, ut sicut hi rami salui facti sunt, sic & radix saluetur. Forte aliquis dicat: Tu pro Iudæis oras blasphemis? Ora dominum pro ipsis. Si enim ipse persecutorum suorum miseretur, quanto magis me miseretur? ⁱ Confitebor domino nimis in ore meo. Hoc post resurrectionem dicitur, & de futura ecclesia cantatur.

E

Matth. 22. d

^k Et in medio multorum laudabo eum. Non enim in Iudæa solum, sed in vniuerso orbe, in ecclesia laudabo te. ^l Qui astitit a dextris pauperis. Diabolus ad dexteram Iudæ stetit. Ceterum mihi dominus stetit ad dexteram. ^m Ut saluam faceret &c. Anima, inquit, saluabit. Et alibi dicit: Tristis est anima mea vsq; ad mortē. Qui tristis est, sensum habuit. Insensibilis enim anima, sensum nō habet. Insensibilis anima nō habet sensum neque dolorē. Vbi enim dolor est & tristitia, ibi sensus est. Si ergo habuit tristitiā, si habuit dolorē: ergo habuit & sensum doloris. Si ergo voluerit nobis dicere: propterea nō dicimus eum habuisse sensum, ut nō videatur habere peccatū. Nos illis respōdeamus. Habuit corpus sicut & nos: aut nō habuit? Si dixerint, habuit: respōdeamus illis: ergo habuit & passiones corporis nostri. Intellegat vnusquisque q̄ dico. Si autē negauerint eū habuisse passiones corporis: ergo dicimus illis, q̄ nec corpus habuit. Et nos dicemus illis: Sicut corpus habuit verū, sicut & nos, & nō habuit peccatum corporis: ita & animā verā habuit, & peccata animæ nō habuit. Nos ergo cōfitemur verum corpus eum habuisse & verā animam. Si enim non suscepit dominus cuncta que hominis sunt, nō saluauit hominē. Si autem suscepit corpus, animā autē non suscepit: ergo corpus saluauit, animā autē non saluauit. Nos autē volumus magis saluari animā nostrā, quam corpus. Suscepit ergo Iesus & corpus & animā, ut vtrunq; saluet: ut perfectum hominem saluet, sicut & eum cōdidit. Si ergo dicunt illi: quia ideo dominus non accepit sensum, ut nō peccaret: & hoc putant quod quicumque sensum habuerit humanum, vincere eum non potest. Dicant nobis: Ioānes Baptista habuit sensum, an non habuit? Illo tempore quo erat in deserto, peccauit? Vtique dicunt quia non peccauit. Denique & dominus noster dicit: Amen dico vobis: non fuit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Petrus habuit sensum, an non habuit, & ceteri sancti apostoli? Si ergo apostoli vicerunt sensum humanum: dominus timuit accipere

Matth. 11. b

A accipere sensum, ne vinceretur ab illo? Et dum volunt glorificare dominum, detrahunt illi. Quomodo illi detrahunt? Ut videatur timere dominus, quod apostoli non timuerunt. Nos ergo gratias agamus omnipotenti deo, & dicamus: In sensu tuo non habuisti peccatum. Et venit princeps huius mundi, & inuenit in te nihil. Ita ergo preces nobis. Sicut in tuo sensu vicisti diabolū, ita & in sensu nostro vince diabolū: ut quemadmodum perfectos nos creasti, perfectos & salues nos. Tu enim es creator, tu es magister, tu es dominus, tu es & qui pro nobis passus es: qui viuus & regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Ioan. 14. d

^a Psalmus ipsi Dauid. Iste psalmus vocem vatis continet de Christo loquentis. Ait ergo propheta. Psalmus CIX.

Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis. Dicit qui loquitur, propheta, vir sanctus, rex. Rex ergo quid dicit? Rex & propheta quid dicit? Dixit domino meo. Istum locum Saluator in euangelio exposuit, dicens: Si Christus est, inquit, filius Dauid, quomodo in spiritu vocat eum dominum? Vides ergo quid dicat: Si filius est Dauid, quomodo vos dicitis: quomodo in spiritu vocat eum dominum? Dicit aliquis: Ergo nō est filius Dauid? Hoc dicebat de pharisæis, qui simpliciter filium Dauid confitebantur Christum. Ego ad Iudæum & Fotinum hoc ipsum dico: Si filius est Dauid, quomodo vocat filiū suum dominum? Qui autem dominū deum confiteretur, & dei filium (verbi gratia, Manichæus qui negat illum filium Dauid) apud illū probō quod filius Dauid est. Nobis ergo qui filius dei est, ipse est & filius Dauid. Nō alius filius dei, & alius filius Dauid. Non facio duas personas in deo & homine: sed ipse qui filius dei, ipse est & filius Dauid. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis. In Hebræo primum nomen domini, his literis scribitur: quibus de deo tantum scribitur. Secundum vero nomen domini his literis scribitur, quibus soleant homines dominū vocare: quomodo & a quibusdam vocatur dominus a seruo, & reges vocantur domini. Vide ergo quid dicat: Dixit dominus domino meo. Huic domino, cui præcipitur ut sedeat. Deus non sedet: assumptio corporis sedet. Huic ergo præcipitur ut sedeat qui homo est, qui assumptus est. Hoc aduersus Arianos dicimus, & aduersus eos qui dicunt: maior est pater, qui iubet ut sedeat, quam ille cui iubetur. Omnia euangelia personant de persona hominis, & nunc non necesse est approbatio: quia omnia quæcunque vilia videntur, referuntur ad hominem, referuntur ad carnem. Nunc de psalmo dicamus.

יוהו
אדני

Matth. 16. d

^c Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion. Virgam in Hebræo non tam habet, quam sceptrum, hoc est, in signe regni potestatis. Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion: Ex Sion enim egreditur lex: & verbum domini ex Hierusalem. ^d Dominare in medio inimicorum tuorum. Non dixit, interfice inimicos tuos, sed quid? Dominare in medio inimicorum tuorum. Inimicis tuis fac, ut qui alieni fuerāt, tui esse incipiāt. Dominare in medio inimicorum tuorū. Inimici tui, de quibus scriptum est in sexagesimo septimo psalmo: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Isti sunt inimici, qui in aliena erāt potestate. Nunc ergo hoc precatur psalmista: Inimicis tuis dominare: dignare esse dominus inimicorum tuorum.

Esai. 2. a

^e Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum. Versiculus obscurus est. Videamus diem virtutis domini: ut cum scierimus diem, tunc sciamus quid sit principium: & hoc principium quomodo cum eo sit, & cum eo fuerit: quomodo hoc ipsum principium in die virtutis eius in splendoribus sanctorum est. Hoc ergo principium quod est cū domino in die virtutis eius: ideo est cū domino, ut splendeant sancti. Tecum principium in die virtutis tuæ. In principio erat verbum, & verbum erat apud deum: & deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum. Pater principium, sed & filius principium. Principium enim non habet principium. Si enim habuerit aliud principium, iam ipsum definit esse principium. Quicquid ergo dederimus patri, hoc damus & filio. Si enim pater in filio, & filius in patre: & omnia patris, filij sunt: & omnia filij, patris sunt: & principium patris, principium filij est. Ergo quod dicit, hoc est: eo tempore quo patiebatur, & dicebas: Pater in manus tuas commendando spiritū meum: quasi de hominis loquebaris affectu, non quasi imbecillis rogabas. Tecum enim erat principium: tecum enim erat diuinitas: sed propterea deprecaberis auxilium, ut accepto auxilio, dares sanctis tuis: & illi splenderent. Hoc quod dicitur: accipiens dares, nulli scandalum faciat: secundum hominem loquitur. Si enim hominis corpus assumpsit, necesse est ut & hominis verba suscipiat. Homo est Christus, & vere homo est: secundum assumptionem carnis dicimus. Si ergo homo est secundum corpus, vides corpus & non scandalizaris, & miraris, si hominis verbis loquitur? Si autem te scandalizat vilitas corporis, & crux, & iniuriæ, & alapæ, & flagella, & omnis iniuria crucis: si te hoc scandalizat, reuertere ad principium, & non scandalizaberis. Dicit enim pater ad filium.

Ioan. 1. d

Luc. 23. b

E

Ioan. 1. b

F

Esai. 35. e

Esai. 7. a

^a Psalmus Dauid. CIX. **D**ixit dominus domino meo: sede a dextris meis. Donec ponā inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum: ex vtero ante luciferum genui te. Iurauit dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundum

de hominis loquebaris affectu, non quasi imbecillis rogabas. Tecum enim erat principium: tecum enim erat diuinitas: sed propterea deprecaberis auxilium, ut accepto auxilio, dares sanctis tuis: & illi splenderent. Hoc quod dicitur: accipiens dares, nulli scandalum faciat: secundum hominem loquitur. Si enim hominis corpus assumpsit, necesse est ut & hominis verba suscipiat. Homo est Christus, & vere homo est: secundum assumptionem carnis dicimus. Si ergo homo est secundum corpus, vides corpus & non scandalizaris, & miraris, si hominis verbis loquitur? Si autem te scandalizat vilitas corporis, & crux, & iniuriæ, & alapæ, & flagella, & omnis iniuria crucis: si te hoc scandalizat, reuertere ad principium, & non scandalizaberis. Dicit enim pater ad filium.

^f Ex vtero ante luciferum genui te. Miraris si dominus noster atq; Saluator qui vere hominē assumpsit, loquitur secundum hominē: cum ipse deus pater qui non assumpsit hominē, loquitur quasi homo: Ex vtero ante luciferū genui te? Nō habeo vterū: sed non possum me aliter indicare patri, nisi hominis verbis locutus fuero. Ex vtero ante luciferū genui te. Ex vtero, de mea substantia. Ex vtero. Audi Eunomi: audi Ari. Si creatura est dominus, si factura, nunquid artifex generat opus suū? Nunquid artifex filium vocat opus suum? Artifex carpentarius fecit scamnū: Nunquid de vtero illius generauit? Nunquid dicit ei: de vtero meo genui te o scamnū? Non vti que dicit. Sed quid dicit? Ego te feci manu mea. Quando autē vterus dicitur, filius significatur: & filius nō adoptatus. Vocatur enim & filij adoptati. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Ibi dedit eis potestatem. Hic vero de vtero generauit: de sua natura, de suis visceribus, de sua substantia. Ex vtero, hoc est, de medullis diuinitatis suæ. Totū quicquid pater est in diuinitate dedit filio, quē generauit. Ex vtero ante luciferum genui te. Ante luciferum. Hoc schema, Græce dicitur οὐρανὸν, quod dicunt Grammatici a parte totū. Quando ergo dicitur, ante luciferum, vnā creaturā nominat, & omnes indicat creaturas. Quando dicit, ante luciferum: nos sic intelligamus, quasi dixerit, ante lunā, ante solem, ante omnem creaturam. Ex vtero ante luciferum genui te. Ante luciferum. Ante istum luciferum, qui videtur in mundo, vera lux genita est. Vnde dicit in alio loco psalmus: In lumine tuo videbimus lumen. Sermo est ad patrem: O pater in lumine filij, videbimus lumen spiritum sanctum. Ex vtero ante luciferum genui te.

^g Iurauit dominus, &c. Iurauit dominus. Hoc quod dicit, iurauit: non ei qui ante luciferum genitus est: sed ei iurauit, qui post luciferum natus ex Virgine est. ^h Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Superfluum est nos de isto versiculo velle interpretari, cum sanctus Apostolus ad Hebræos plenissime disputauit. Ipse enim ait: Iste est Melchisedech, sine patre, sine matre, sine generatione. Et interpretatur ibi diligentissime: quare sine patre, sine matre, sine generatione.

A Et ab omnibus ecclesiasticis dictum est: quoniam sine patre dicitur secundum carnem: sine matre dicitur secundum deum. Hoc solum ergo interpretemur: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hoc solum dicamus, quare dixerit secundum ordinem. Secundum ordinem, nequaquam sacerdos eris secundum victimas Iudaicas, sed eris sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Quomodo enim Melchisedech rex Salem obtulit panem & vinum: sic & tu offeres corpus tuum & sanguinem, verum panem & verum vinum. Iste Melchisedech ista mysteria quæ habemus, dedit nobis. Ipse est qui dixit: Qui manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum. Secundum ordinem Melchisedech tradidit nobis sacramentum suum.

Gen. 14. d

Ioan. 6. f

a Dominus a dextris tuis. Rem nouam video. Dicitur in principio: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis: & nunc dicitur ad eum, dominus a dextris tuis. Si ipse ad dexteram patris sedet, quomodo rursus pater sedet ad dexteram filii? Quando enim dicitur: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis: manifestissime dicitur, quod ad dexteram patris sedet filius. Quando autem dicitur: Dominus a dextris tuis: hoc dicitur, quod ad dexteram filii sedeat pater. Hoc totum propterea dicitur, ut æqualis sit filius patri. Multa sunt quæ dicantur. Peccatori autem diabolus stat a dextris. Ceterum illa disputatio alia est. Quicumque peccator est, diabolus ei stat ad dexteram. Sed dicit aliquis. Quomodo & Iesu filio Iosedech in Zacharia dicitur stare diabolus a dextris eius: & diabolus sterit a dextris Saluatoris? Videris quia quaestio est. Sed eo tempore quando stabat diabolus ad dexteram Saluatoris: Iesus, inquit, habebat vestimenta fordida. Nostra peccata portabat, nostris vitiis inuolutus: propterea diabolus stabat a dextris eius.

Zach. 3. d

Matth. 4. d

b Confregit in die iræ suæ reges. Hæc omnia tradita sunt mihi. In momento, inquit, horæ monstravit ei vniuersa regna terræ. Regna mundi, diabolus monstrat. Et quid dicit? Hæc omnia mihi tradita sunt. Si cadens adoraueris coram me, erunt tua omnia. In die ergo belli, in die certaminis, confringet reges iræ suæ.

Luc. 2. e
Num. 21. g &
32. b

c Iudicabit in nationibus. Videt differentias: Reges confringuntur: iudicabit nationes.

d Implebit ruinas. Dominus noster ascendit in crucem, & multæ ruinæ factæ sunt. Iste positus est in ruinam, & resurrectionem multorum, & in signum cui contradicunt. Implebit ruinas. Non credentium, qui non crediderunt exploratoribus apostolis. Et Moyses enim misit exploratores in mundum. Et quia non credidit populus exploratoribus, propterea ceciderunt in deserto. Vique hodie corpora non credentium cadunt in deserto istius sæculi.

e Conquassabit capita in terra multorum. Implebit ruinas non credentium: conquassabit capita eorum qui dubij sunt, eorum qui non habent perfectam fidem. Conquassabit capita in terra multorum, non omnium. Si enim dixisset, omnium: nullus de nobis spem haberet. Multorum dicitur, ut alij relinquuntur.

Matth. 5. d

f De torrente in via bibit. Quis bibit de torrente in via? Iste, cui dictum est: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis. Iste, qui audiuit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Iste, qui confringit in die iræ suæ reges: qui iudicat nationes, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum. Iste quid facit aliud? De torrente in via bibit. Videamus ante viam, ut postea videamus in via torrentem. Via, sæculum istud dicitur, per quam ambulauit. Denique scriptum est in euangelio: Esto consentiens aduersario tuo dum es in via, hoc est, dum ambulas in isto sæculo, & per viam vadis ad eum, qui vera est via. Vnde dicitur & in centesimo decimo octauo

psalmo: Beati immaculati in via. Beati sunt, qui in istius sæculi via immaculati sunt, & in isto mundo. Ergo sacerdos secundum ordinem Melchisedech: quoniam venit in via sæculi, & ambulauit in via nostra: bibit & ipse de torrente, qui erat in sæculo. Torrens non habet aquas naturales: non habet aquas quæ semper perfluunt: sed habet aquas de tempestatibus, de pluuiis, de turbine, de procellis. Torrens nunquam est in montibus: sed semper in vallibus, in præcipitiis locis. Alienas aquas concipit & parurit, & tumens vadit. De torrente in via bibit. Torrens nunquam habet mundam aquam, sed semper turbidam. Hoc dicitur: quoniam sæculi istius aquæ semper turbidæ sunt, semper plenæ tempestatibus. Vultis scire quomodo de torrente turbido biberit? Et ipse dicit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Et dicitur in euangelio: Et cepit, inquit, contristari & conturbari. Bibit ergo etiam dominus noster de torrente istius sæculi aquas turbidas, aquas tristes, aquas quæ non habent lætitiā. Tulit calicem, & impleuit de torrente mundi; & quoniam turbidæ erant aquæ, dicit: Pater, si possibile est, transeat calix iste a me. Bibit ergo de torrente mundi istius: sed non bibit quasi in domo sua, sed in via ad alia ire festinans. Bibit de torrente in via. Propterea bibit de torrente: quia in via erat. De torrente bibit. Si dominus bibit de torrente mundi istius, quanto magis sancti? Vultis scire quoniam sancti de torrente bibunt. Dicit & in alio loco: Torrentem pertransiuit anima nostra. De torrente in via bibit. Diximus de torrente, dicamus etiam & testimonium. Torrentem pertransiuit anima nostra. Vultis scire & alium torrentem? Elias sanctus propheta quando persequebatur eum Iezabel: quando accepit cibum, & quadraginta diebus transiens, perrexit in eremum: Erat, inquit, in deserto, & bibeat de torrente Chobar. Verum audientes torrentes istius sæculi, nolite desperare. Frequenter hic torrens deficiat. Videretur quidem tumescere, videtur habere aquas multas: sed cito deficit, si sustineas. Et Elias bibit quidem in deserto aquam: eo tempore quo erat in tristitia, quo erat in angustia. Dimiserat Iudaam, & perrexit in montem Sina: Persequebatur enim eum Iezabel, & propterea bibeat de torrente Chobar. Verum quia perseuerauit usque in finem, propterea defecit aqua torrentis. Et dicitur ad eum a domino: quoniam defecerat aqua torrentis: Vade, inquit, ad viduam in Sarepta Sidoniorum &c. Ecce bibit & Elias de torrente. Sed ipse dominus atque Saluator bibit & calicem de torrente Cedron. Sic enim scriptura refert, quando venerunt & comprehenderunt eum. Venerunt, inquit, & comprehenderunt eum in torrente &c. Videtis quam humilis sit locus torrentis, quam conflagrosus. Cedron lingua Hebræa interpretatur, tenebra. Videtis igitur quoniam torrentes istius sæculi in tenebris sunt. Dominus ergo cum traditur, non traditur sursum in monte oliueti, non traditur in templo: sed traditur in torrente, & torrente tenebrarum, hoc est, Cedron. Omnes enim qui odio habent lucem, amant tenebras. De torrente in via bibit. Quia ergo bibit dominus de torrente, & gustauit mortem: propterea exaltauit eum pater, & dedit ei nomen, quod est super omne nomen. Deinde nunc dicitur: De torrente in via bibit. Et quia bibit de torrente in via:

Matth. 26. d
Ibidem.

Psal. 113. d
3. Reg. 19. b

3. Reg. 19. b

Ibidem.

Ioan. 18.

Ioan. 12. e

Ibid. 10. d

a Dominus a dextris tuis: b confregit in die iræ suæ reges. c Iudicabit in nationibus, d implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum. f De torrente in via bibit: propterea exaltabit caput.

a Hal-

E

F

G

H

I

Luc. 13. b

A quod dicit: exaltauit caput, non seipsum exaltauit. Propterea exaltauit caput. Semper enim ille altus fuit. Sed quando dicit: exaltauit caput, nostrum exaltauit caput: qui deorsum iacebamus in terra, qui curui non poteramus aspiceret ad cælum, sed ad terram. Vultis scire quoniam ipse exaltauit caput? Et illam mulierem quam ligauerat diabolus, ipse liberauit. Exaltauit caput eius, quæ semper incuruata fuit, & adorauit eum: cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Matth. 26. d
Ibidem.

a Halleluia.] Psalmus iste, primus secundum ordinem scribitur litterarum: licet multi vigesimum, quoque quartum psalmum, & trigessimum sextum scriptum putent in Hebræo secundum ordinem litterarum: sed in illis vel defuerunt aliqua litteræ, vel supersunt: nonnunquam quia cum vnus versus breuis sit, alius infinita longitudine maior est. Ex quo purius magis obseruatione hoc legitimum quam studio scriptoris effectum. Denique & septuaginta interpretes: quia aliquis in eis scrupulus nascebatur, in translatione Hebræas litteras ponere noluerunt.

B

C

D

E

F

G

H

I

J

dicamus de viro iusto: Beatus vir qui timet dominum. Psalmus centesimus vndecimus alphabeticus est. Siquidem & centesimus decimus, & ipse sub alphabeto est. Primus versiculus ex Aleph, scribitur: Beatus vir qui timet dominum. Secundus ex Bet: In mandatis eius cupiet nimis. Tertius, ex Gimel: Potens in terra erit semen eius, & vltique ad vice simam secundam litteram Tau. Singulos igitur versiculos, vestris orationibus differamus. Beatus vir qui timet dominum: principium psalmi est, nondum dicit: Beatus vir qui diligit dominum. Virorum enim incipientium, est timere: perfectorum vero diligere. Siquidem perfecta dilectio foras mittit timorem. Ergo de principio dicit, hoc est, incipiente viro sancto. Videamus ergo ordinem psalmi: Beatus vir qui timet dominum. Qui timet dominum, quid facit? Audit verba dei, doctus in lege est: Non hoc dicit. Quid dicit?

1. Ioan. 4. d

E

a Halleluia. Psalmus CX.

b Confitebor tibi domine in toto corde meo: c in consilio iustorum & congregatione. Magna opera domini: exquisita in omnes voluntates eius. Confessio & magnificentia opus eius: & iustitia eius manet in sæculo sæculi. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus: d escam dedit timentibus se. Memor erit in sæculum testamenti sui: virtutem operum suorum annuntiabit populo suo. Ut det illis hæreditatem gentium: opera manuum eius veritas & iudicium. Fidelia omnia mandata eius, confirmata in sæculum sæculi: facta in veritate & æquitate. Redemptionem misit dominus populo suo: mandauit in æternum testamentum suum. e Sanctum & terribile nomen eius: initium sapientiæ f timor domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum: g laudatio eius manet in sæculum sæculi.

h Halleluia, reuersionis Aggæi & Zachariæ. Psalmus CXI.

i Beatus vir qui timet dominum: in mandatis eius cupiet nimis. Potens in terra erit semine eius: generatio rectorum m benedicetur. n Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia o eius manet in sæculum sæculi. p Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors q & miserator

In mandatis eius volens, hoc est, vult nimis, hoc est, mandata eius facere desiderat. Quomodo aliquis si in æstibus sit, sitit: ita ille desiderat mandata domini. In mandatis domini volens nimis. Anxie mandata eius non facit, sed vult; & vult non transitorie, sed nimis. Tertius versiculus est.

l Potens in terra erit semen eius.] Qui mandata dei fecit voluntarie, dignus est, ut fiat pater sanctorum. Breuiter dicimus, ne longius trahatur oratio.

m Generatio rectorum benedicetur.] Præstet dominus, ut & vos qui me auditis, generatio rectorum sitis.

n Gloria & diuitiæ in domo eius.] Gloria & diuitiæ. Putamus gloriam & diuitias sæculi dici? Ideo quis facit voluntatem dei, & mandata eius, ut diuitias mundi istius consequatur? Et certe non facit mandata dei, nisi diuitias mundi contempserit. Gloria & diuitiæ in domo eius. Gloria credentium est, sicut dicit Apostolus: Nonne vos gloria mea estis & diuitiæ? Diuitiæ, de quibus dicit ipse Apostolus: quod diuites facti sitis in omni scientia & iustitia.

Psal. 111. d

1. Cor. 1. d

o Et iustitia eius manet in sæculum sæculi.] Non dixit: iustitia manet in sæculum, & finem habet: sed manet in sæculum sæculi.

p Exortum est in tenebris lumen rectis corde.] Nos quondam errabamus in tenebris: sed lux orta est nobis, secundum Esaiam.

Esai. 98. e

q Misericors & miserator & iustus.] Misericors & iustus. Si peccator es, noli desperare veniam: misericors est. Si vero superbus es, & confidis tibi de clementia dei, noli esse negligens: quia & iustus est. Misericors & miserator & iustus. Videte quid fecerit prudentia psalmistæ: Iustitia simplex est, misericordia duplex est. Misericors, & misera-

A tor, & iustus. Quia misericors est dominus & miserator, & vir iustus imitetur dominum suum, sit & ipse misericors. a Iocundus homo qui miseretur & commodat.] Putat aliquis quod de auro dicat & argento, & de pecunia? Iusti in tantum non habuerunt quod aliis commodarent, ut ipsi cibum ab aliis acciperent. Ergo si non habuerit quod de, iam non sum iustus? Si non fecero eleemosynam, in iustorum numero non habebor? Quanti sanctorum fecerunt eleemosynam, sed in sanctitate ruerunt. Perfecti non fecerunt eleemosynas: quia non habebant unde facerent. Eleemosynas non facere, crimen habentis est. Ceterum qui non habet unde faciat eleemosynam, liber est. Quantumcumque dare voluerit, tantum dedit: quia voto dedit. Tamen habent & sancti unde faciant eleemosynas. Dicit & Petrus: Argentum & aurum non habeo: quod autem habeo, hoc do tibi. In nomine domini Iesu, surge & ambula. Quid est maius, pecuniam dare, an debilem sanum facere? Iocundus homo qui miseretur & commodat. Quae sunt istae eleemosynae: quid sit hoc quod commodat vir iustus, secundum versiculum ostendit.

Mat. 3. a

B *Disponit sermones suos in iudicio.*] Non dixit: aurum suum, & argentum, & pecuniam disponit in iudicio, sed sermones suos disponit in iudicio. Ista est misericordia: si vir sanctus doceat alios qui non sunt sancti. Disponit sermones suos in iudicio. Intelleximus ergo quae sunt pecuniae, quae commodentur. Verum hoc quod dicit, disponit sermones suos in iudicio, hoc est, quod dicitur in euangelio: ne mittamus margaritas nostras ante porcos: Hoc est, ut sciat unusquisque cui tribuit, quid possit accipere, quid non possit. Unde vir sanctus dicit: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Non ea dedi quibus libuit. Non sanctum tuum misi canibus, & margaritas dedi porcis. Grande igitur periculum est doctoris, verba domini porcis effundere. Multa sunt quae dicantur de psalmo. Sed quoniam excludimur hora, benedicamus omnipotentem dominum, & qui habet tales pecunias, tribuat non habentibus. Qui vero non habet, libenter accipiat. Praestet autem dominus & mihi, ut & ego istas habeam diuitias, ut & non habentibus dem, & habentibus diuitias cumulem, ut beatitudinem istam, & dicens habeam & audiens. Beatus est enim qui in aures loquitur audientis. Quid enim mihi prodest loqui, si alius verba mea non suscipiat? Quid prodest mittere vinum: si statim quod mittitur, effundatur? Vides quod in euangelio aqua illa in hydriam mittitur, & in vinum vertitur, & seruat ne pereat. Miseretur, id est, in corde: & credit, in opere. Bonum est tribuere substantiam terrenam: sed melius est in annuntiandam misericordiam, id est, ut tradas in oblivionem, qui tibi male fecit, hoc est, ut indulgeas qui in te peccavit. Disponit sermones suos in iudicio, hoc est, iudex semetipsum est. Dicit apud semetipsum. Dominus dixit: si dimittis, dimitteretur tibi: si das, dabitur tibi. Quia ille qui sic se iudicat hic in praesenti, deus illum coronat in futuro.

Matth. 7. a

Psal. 118. b

C *Quia in aeternum non commouebitur.*] Iste talis non commouebitur: quia supra petram fundatus est. d *In memoria aeterna erit iustus.*] Ille iustus semper in memoria dei est. c *Ab auditu malo non timebit.*] Ab illo, discedite a me

Matth. 6. b

Ioan. 2. a

Matth. 25. d

maledicti. f *Paratum cor eius sperare in domino.*] Hoc est, sua spes semper in deo parata est. g *Confirmatum est cor eius.*] Anima illius in fide. h *Non commouebitur.*] De ipsa fide ad infidelitatem: quia super petram fundatus est, id est, super Christum. i *Donec despiciat inimicos suos.*] Id est, vitia & peccata, omnes haereses, vel potestatem inimicorum despiciat. k *Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in saeculum saeculi.*] Dispersit, hoc est, partitus est. Non dixit, totum da vni homini, sed dicit: Vnde & vende omnia quae habes, & da pauperibus: Quia per multos illa partitus est, vel dispersit: quia plus est oratio multorum, quam vnus hominis. Iustitia eius manet in saeculum saeculi, hoc est, opera illi ipsa permanet. l *Cornu eius exaltabitur in gloria.*] Hoc est, regnum ipsius exaltabitur in gloria, hoc est, cum deo erit.

D

Marc. 10. b Luc. 18. b

E

Zach. 11. e

Sap. 5. a

Math. & Luc. 13. f

F

Supr. 8.

Psal. 85. b

Esa. 66. a

Ecl. 10. b

Esa. 54. a

Act. 2. g & sequen. Ibid. 4. 9. f

Rom. 12. b

Exod. 14. a

Gen. 32. g

A *Quis sicut dominus deus noster?*] Ac si dicat: Nullus talis. Ut illud: Quis similis inter filios dei? Et alibi dicit: Non est similis tibi in diis domine. b *Qui in altis habitat, & humilia respicit.*] In altis, hoc est, in sanctis. Nunquid & in humilibus non habitat? Habitat: quia & in humilibus respicit, ut illud: Super quem respiciam, nisi super humilem & tremens sermones meos? Quando sunt alti sancti? Quando contemplantur de caelestibus. Et tunc sunt humiles in terra: quando se humiliant in actiua, eleuantur in contemplatiua. Et illi qui hic in terra sunt humiles, apud deum sunt alti. Quare non dixit, in humilibus habitat: sed dixit, respicit: Ideo, quia vbi respicit, ibi habitat: & vbi habitat, ibi respicit. c *Suscitans a terra inopem.*] Et de capite, & de membris intelligitur. Suscitans, hoc est, suscitauit deus pater Christum, qui inops & pauper pro nobis factus est. Et nos inopes, id est, sine parte diabolo, sine parte gentilitate, suscitatur a Christo. d *Et de stercore erigens pauperem.*] Quod dixit, terra, hoc est: & sterces & quod dixit inopem, hoc est & pauperem. Quia de terra & putredine peccatorum nostrorum erexit nos, ut illud: Quid superbis paluis & terra? e *Vt collocet eum cum principibus: cum principibus populi sui.*] Collocauit deus pater filium suum in caelestibus in dextera sua. Et dominatur super principes, id est, super noue ordines angelorum, secundum illud: Princeps militiae, vel princeps virtutum ego sum. Et in super sanctos, & in sua membra collocauit cum ipsis noue ordinibus angelorum. f *Qui habitate facit sterilem in domo: matrem filiorum Iordanis.*] Sterilis, hoc est, sancta ecclesia. Unde in propheta dicit: Latere sterilis & c. Primitus sterilis fuit sancta ecclesia: quia non generabat filios, nisi paucos. Synagoga habuit virum deum, sed tamen paucos generauit. Postea ecclesia, quae ante sterilis fuerat, in vno die vel duobus, grandes partus fudit, quando generauit octo millia credentium. Et in propheta dicit: Qui sunt isti, aut quis genuit illos mihi? Fac mihi spatium & vrbes vbi habitem. Et dominus dixit: Ego faciam. In omnem terram exiit sonus eorum, hoc est, in totum mundum. Qui habitare facit sterilem in domo, hoc est, in ecclesia. Et ipsa est sterilis, & ipsa est mater, & ipsi sunt filij, & in semetipsa habitat. Hoc est vnitas ecclesiae, vna res est, & multa membra: sed vnum corpus multi sunt, ut Paulus dicit, & ibi latabitur in semetipsa, hoc est, in vnitate.

Esa. 66. a

Marc. 10. b Luc. 18. b

E

Ecl. 10. b

Esa. 54. a

Act. 2. g & sequen. Ibid. 4. 9. f

Rom. 12. b

Exod. 14. a

Gen. 32. g

dominus dixit ad illum: Iam non vocaberis Iacob, sed Israel. Erat nomen tuum. Et nos primitus debemus esse Iacob, hoc est, supplantatores vitiorum, ut postea possimus esse Israel, id est, animae videntes deum, & oculis cordis contemplari deum: secundum illud: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. i *Facta est Iudaea sanctificatio eius.*] In Iudaea primitus fuit sanctificatio dei. Sed Iudaea, confessio interpretatur, id est, in illis qui consentent fidei trinitatis, & veniunt ad baptismum, vbi est sanctificatio dei. k *Israel potestas eius.*] Et potestas dei est, ut Israel esse mereamur, id est, animae videntes deum, vocemur. Israel regnauit in ea. l *Mare vidit & fugit.*] Mare vidit & fugit, quando Moyses cum populo suo venit. Et quomodo vidit? Id est, intellexit voluntatem creatoris, donauit locum illi populo ut transiret. Aliter secundum sensum: Mare intelligitur gentilitas: vidit, sanctos praedicatores, supplantatores vitiorum, & animae videntes deum: fugerunt, id est, non potuerunt resistere apostolis: quia deus in illis erat. m *Iordanis conuersus est retrorsum.*] Iordanem conuersum esse retrorsum non legitur in historia, nisi quando cum arca in ipsum intrauerunt: quasi retrorsum ambulasset illa aqua, sic stetit quasi murus, & illa alia aqua perambulauit in mare. Quid ergo intelligitur per hoc? Iordanis interpretatur, descensus eorum. Illi intelliguntur, qui veniunt ad baptismum. Quando viderunt martyres pati persecutiones multas, conuersi sunt in mare, hoc est, in gentilitate negauerunt. Postea dominus per suos praedicatores vocauit illos: Conuertimini ad me, & ego reuertar ad vos. Et conuersi fuerunt postea multi ad deum. Illa aqua perambulauit in mare: ij sunt infideles, qui perambulauerunt in mare, id est, in mare perditionis. n *Montes exultauerunt ut arietes, & colles sicut agni ouium.*] Exultauerunt sancti praedicatores quando viderunt illos conuersos, qui antea blasphemi fuerunt. Exultauerunt ut arietes, id est, principes gregum: qui generant filios, id est, sancti apostoli. Unde vnus de illis dixit: Per euangelium ego vos genui. Vel praedicatores, altioris meriti intelliguntur, qui modo generant filios per praedicationem eorum. Unde Paulus dixit: Filioli mei, quos iterum parturio: donec Christus formetur in vobis. o *Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis quare conuersus es retrorsum?*] Propheta per semetipsum interrogat, & ipse respondet, ac si dicat: Quid tibi fuit gentilitas quod fugisti? Et tu Iordanis, hoc est, & vos Christiani: quid fuit quod conuersi fuistis retrorsum? Quare? Vidistis sanctos praedicatores, id est, montes: vidistis arietes, hoc est, supplantatores vitiorum, & animas videntium deum patrem, ideo fugistis? p *Montes exultastis ut arietes, & colles sicut agni ouium.*] Repetitio est. q *A facie domini mota est terra: a facie dei Iacob.*] Exposuit hoc propheta alio loco cum dixit: Vidit, & commota est terra. Et post paululum ait: A facie domini, & reliqua. Motus est terra, hoc est, a praesentia dei: quia deus in suis praedicatoribus erat. Motus fuit gentilitas, a facie dei Iacob, id est, a praesentia illius, quem adorauit Iacob. r *Qui conuertit petram in stagna aquarum.*] Petra, Christus: & secundum historiam, de petra exierunt flumina. Antequam Christus veniret in carnem, non eruperant adhuc

Esa. 66. a

Marc. 10. b Luc. 18. b

E

Ecl. 10. b

Esa. 54. a

Act. 2. g & sequen. Ibid. 4. 9. f

Rom. 12. b

Exod. 14. a

Gen. 32. g

D

Matth. 5. a

Exod. 14. e

E

Io. 3. e

Zach. 1. a

1. Cor. 4. d

Gal. 4. e

Psal. 96. a

Exod. 17. b

Num. 20. b

A tantæ aquæ, hoc est, tanta doctrina. Postea exierunt de Christo quattuor flumina, quattuor euangelia, & irrigauerunt totum mundum.

a *Et rupem in fontes aquarum.*] Repetitio est. Rupes sunt qui & petra. Petra dicitur rupis. Et rupem in fontes aquarum. Doctrina multa de Christo. Mare rubrū, quod ideo dicitur, quia sicut sanguis erat illa aqua maris, quæ figurabat baptismum.

b *Non nobis domine, non nobis: sed nomini &c.*] Dicunt illi boni Iudæi: Non nostrum meritum nos liberauit, sed tua potestas, ut nomē tuum glorificetur in omnibus gētibus. Vel prædicatores noui testamenti similiter dicūt. Quando faciunt virtutes, deus per illos facit, ut nomē illius glorificetur, & laudetur per ipsum.

c *Super misericordia tua & veritate tua.*] Tua misericordia & tua veritas hoc facit.

d *Ne quando dicant gentes, ubi est deus eorum?*] Propter hoc facit deus ista mirabilia, ut non dicant gentes, quod nō potuissent deus saluare. Vel modo in nouo testamēto, similiter facit in sanctis suis.

e *Deus autem noster in celo: omnia quæcunque voluit, fecit.*] Deus in celo sursum. Dicunt sancti ad illos infideles, qui idola adorant: Vos vestros deos manu tangitis, & oculis carnalibus cernitis: sed noster deus in celo est sursum. In celo & in terra omnia quæcunque voluit, fecit. In his qui cælestem vitam agunt, & adhuc terrena carne clauduntur, impleuit voluntates suas.

f *Simulacra gentium argentum & aurum: opera manuum hominum.*] Ideo dicitur simulacrum, quia ad similitudinem alicuius hominis mortui, factum sit. Argentum & aurum. Quare non dixit, lapidea, aut ærea, aut fictilia, aut lignea, sed argentea & aurea? Quia præuidebat spiritus sanctus: quoniam cum exinde increpati essent, quale responsum darent. Ideo posuit aurum & argentum: quia dicerent illi. Non adoro ne lignum deum, nec lapidem, nec æreum, sed deum aureum & argenteum. Dicit illi: Si aurum aut argentum adorasses, non esset talis error. Et dicunt illi: Non adoramus aurum, nec argentum. Ille respondit: Non aurum & argentum, sed deum meum adoro, qui est in illa imagine, & illam potestatem quæ in ipsa est? Dicit illi: Diabolus ibi est. Ille dicit: Absit. Non volo diabolum adorare. Quomodo non adoras diabolum: quia in alio psalmo legimus: Omnes dij gentium demonia? Dicit ille: Nec hoc adoro. Quid ergo adoras? Ego solem, lunam, stellas adoro. Isti sunt mei dij: illi me saluant. Dicit illi: Si sol est tuus deus, quare non semper tibi lucet? Dicit ad alterum, qui lunam adorat: Si iste, qui solem adorat, approbat quod integer est suus deus. Tu lunam quare adoras? quare crescit & decrescit tuus deus, & de nocte lucet. Quare non semper tibi lucet? Et in mare quando mergeris, tua luna & tuæ stellæ, cur te non liberant, & semper super te lucem dant? Quare addit: opera manuum hominum, argentum & aurum? De terra fodiunt illud homines, & cogunt illud, & colorant, & sic euenit pulchrum. Ergo de tuis manibus facis deum tuum quem adoras. Ista ad reuincendum malos dicta sunt.

g *Oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non a-*

dient: nares habent, & non odorabunt. Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.] Neque enim est spiritus in ore ipsorum. Dicit illi: Vel si bestiam adorasses, licet malum erat: sed tamen vel oculos habet, vel pedes: sed istud quod adoras nec videt, nec audit. Quare addit: non clamabūt in gutture suo? Quia bestia clamant voce, sed confusus est clamor eorum. Non intelligis, neque potes per litteras vel per syllabas comprehendere, quomodo vocem hominis comprehendis.

h *Similes fiant illi qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.*] Similes, hoc est, si oculos non emendat: quia vidit illud aurum, illam imaginē. Sed & in anima similis efficitur, dum non emendat: quia nec videt, nec intelligit, nec discernit, dum plus errori credit. Ideo similis dicitur. Et omnes qui confidunt in eis. Non solum qui faciunt, sed etiam qui confidunt.

i *Domus Israel sperauit in domino.*] Domus Israel, duodecim tribus Israel. Aaron, tribus Leui non sperauit? Non sperauit in tales deos mortuos, sed in domino. Domus Israel, animarum domus videntium deum in domino sperant. Et Aaron, mons fortitudinis, id est, qui fortes & alti sunt in merito, in domino sperant.

k *Adiutor & protector eorum est.*] Illi dij non profunt, secundum Hieremiam dictum: hominem non liberant de bello: regem non constituunt: sed iste illos defendit & protegit, secundum Danielis dictum: vere ipse est deus deorum, & ipse mutat tempora, & amouet reges, & constituit.

l *Domus Aaron sperauit in domino: adiutor eorum & protector eorum est. Qui timent dominum spe. in domino.*] Exceptis istis, domus Israel & Aaron, omnes qui illum timent & amant, protegit illos & defendit.

m *Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis.*] Memor fuit, quando liberauit filios Israel. Et nos, quando quod promisit, impleuit opere. Misit filium suum, qui carnem suscepit, & nos liberauit. Hoc dico deum, memorare. Et benedixit nos, hoc est, omni benedictione spirituali.

n *Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron. Benedixit omnes timentes dominum &c.*] Id est, altiores merito, & inferiores.

o *Adiciat dominus super vos.*] Alios prædicatores. Primitus pauci fuerunt, postea multi effecti sunt in mundo prædicatores.

p *Benedicti vos a domino: qui fecit calum & terram.*] Benedicti, hoc est, vos sancti benedicti estis a domino.

q *Calum cali domino: terram autem dedit filiis hominum.*] Cælum cali, sicut dicit canticum psalmi, & psalmus cantici. Istud cælum subiectum est illi celo superiori, vbi est firmamentum, & inde habet lumen. Et terra iterum subiecta est ad illud cælum aereum: exinde habet pluuiam & omnem necessitatem. Secundum sensum, cælum altius, sancti apostoli: qui ab ipso Christo audierunt prædicationem, & illuminationem spiritus sancti acceperunt, & exinde fuerunt edocti. Cælum iterum successores apostolorum: quibus illi prædicauerunt, & dominus illos in anima

Prout. 18. a

1. Reg. 22. a

Psal. 118. h

Psal. 133. a

Dan. 2. g

et 4. f

F

Rom. 5. a

A anima illorum illuminauit. Terram autem dedit filiis hominum. Hi sunt illi simplices, qui tantum incarnationem credunt: qui lac edunt, & nutriuntur per prædicationem, & ipsi qui terreni erant, cæli efficiuntur.

a *Non mortui laudabunt te domine.*] Hoc est, peccatores. Peccator enim cū venerit in profundum malorum, contemnit.

b *Neque omnes qui descendunt in infernum.*] Hoc est, habitatores inferni.

c *Sed nos qui viuimus, benedicimus dominum.*] Nos fideles qui viuimus, id est, qui fidem & opera habent, ipsi laudant deum.

d *Ex hoc nunc & vsque in sæculum.*] Ex hoc, id est, quo incipimus intelligere. Nunc, modo. Vsque in sæculum, sine fine.

e *Halleluia.*] Iste psalmus vocem continet fidelis animæ a deo peregrinantis, quæ post longos labores ab eo suscipitur.

B *Psalms CXIII.*

f *Dilexi, quoniam exaudiet dominus vocem orationis meæ.*] Non dixit diligam, sed dilexi. Non promisit se facere, sed testatur se fecisse. Dilexi. Quare dilexi? Quoniam exaudiet dominus vocem orationis meæ. Dilexi, transacti temporis est, exaudiet autem futuri. Non enim dixit: quoniam dilexi quod exaudiuit me dominus, sed; dilexi quod exaudiet me dominus.

g *Quia inclinauit aurem suam mihi.*] Quoniam nos parui sumus & humiles, & non possumus nos extendere & exaltare: propterea dominus inclinauit aurem suam, & dignatur exaudire nos. Denique, quia nos homines sumus, & dij non possumus fieri: deus homo factus est & inclinauit se, secundum illud quod scriptum est: Et inclinauit celos, & descendit.

h *Et in diebus meis inuocabo te.*] Hic quæritur, quomodo in diebus inuocer, & non inuocer in noctibus. Et quomodo dicit in alio loco: Media nocte surgebam ad confitendum tibi, cum sancti in nocte plus soleant orare? Et in alio loco dicitur: In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite dominum. Quomodo dicit, & in diebus meis inuocabo? Non dixit inuocaui, sed inuocabo in futuro. Dum enim in hoc mundo sumus, in nocte inuocamus. In futuro in die inuocamus dominum: propterea dixit, in diebus meis. Peccatoribus enim nox est, mihi autem dies.

i *Circumderunt me dolores mortis.*] Videtur mihi dolores mortis cogitationes esse sædæ, quando anima cogitat, & peccare desiderat: quando parturit peccata, vicina est morti.

k *Pericula inferni inuenerunt me.*] O nos infelices, & miseros, & lugendos: quia semper nos peccatum quærit. Si autem semper nos quærant peccata, ergo nos festinamus, ut non nos inueniant. Hæc autem distantia est inter dolores mortis, & pericula inferni. Dolores mortis, malæ cogitationes sunt: pericula inferni, opera mala sunt. Et ut ita dicam, illud in theoria: istud in opere, hoc est, in practica. Ibi enim dolor & parturitus: hic autem periculum est vicinum morti.

l *Tribulationem & dolorem inueni.*] Nouam rem dicit. Non dicit requiem inueni, non dicit saturitatem inueni. Si autem dixisset: inuenit me tribulatio, inuenit me dolor, non erat quæstio. Nunc autem quid dicit? Tribulationem & dolorem inueni. Quasi quærens sic inuenit. Non enim inuenitur nisi quod quæritur. Sanctus non quærit requiem, sed tribulationem, No-

uit enim quoniam tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem: probatio vero spem: spes autem non confundit. Tale quid & in Hieremia dicitur: Tribulationem, inquit, & miseria inuocauit: Quoniam, inquit, amaro tuo verbo ridebo, hoc est, in hoc sæculo quid aliud volo, nisi tribulationem, ut in futurum requiem habeam & felicitatem? Et propterea, inquit, nunc amaritudinem sustineo, ut postea dulciora promereat. Et populus domini de Aegypto egrediens venit in Mara, quod interpretatur amaritudo, & de Mara in Sina, quod interpretatur tentatio. Et iterum Hieremias: Solus sedebam: quoniam amaritudine repletus eram.

m *O domine libera animam meam.*] Proprietatem Hebraicæ lingue Græcus & Latinus exprimere nō possunt. Pro o in Hebræo habet *anana*. Ana autem interpretatur rogo & deprecor. Et quod dicit, hoc est: Deprecor domine libera animam meam. Nō est enim vocantis, sed deprecantis affectus. In ingenti enim periculo constitutus est.

n *Misericors dominus & iustus, & deus noster miserebitur.*] Erige aures peccator. Misericors est dominus: sed noli esse negligens, sequitur enim, & iustus. Si multum peccator es: audi, misericors est dominus: si negligens es: audi, & iustus est. Sed videtur quasi æquale esse, misericors dominus & iustus: Verbi gratia: decem partibus est misericors, & decem partibus est iustus, & hoc propter simplices ita loquor. Dicat aliquis. Si pensentur peccata mea, nonne possum tanta habere bona, & quanta habeo mala? Nunc autē dicitur: quod misericors est & iustus. Est misericors in peccatoribus: iustus in bonis. Incipiunt me grauare peccata mea, & vincit in sua misericordia. Propterea semel iustus posuit, & secundo misericors. Poterat & de præterito dicere. Et deus noster, inquit, miseretur, ut semper eum misericordem ostendat.

o *Custodiens paruulos dominus.*] Si quis magnus est, & se exultat, & superbus est: hunc non custodit dominus. Si quis se magnum putat, huius non miseretur dominus: sed si quis se humiliat, huius miseretur, & custodit eum dominus. Siquidem dicit: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit dominus. Et iterum:

p *Humiliatus sum, & saluauit me.*] Dupliciter intelligitur: humiliatus sum, & saluauit me. Siue peccauit, & saluauit me: siue cum essem superbus, humiliavit me, & saluauit me.

q *Conuertere anima mea in requiem tuam.*] Quando dicitur, conuertere in requiem tuam: ergo habuit antea requiem, quam perdidit. Nemo enim conuertitur, nisi qui pergit illuc vbi prius erat. Deus enim nos bonos creauit, & nostro arbitrio nos reliquit, & omnes cum Adam in paradiso posuit. Sed quia nostro arbitrio a beatitudine illa cecidimus, & venimus in vallem lacrymarum: propterea iustus animam suam hortatur, ut conuertatur illuc vnde descendit. Conuertere anima mea in requiem tuam. Locus enim iste, tribulationis locus est, terra pugnationum est. Iste locus lacrymarum est, vbi non licet securum ambulare. Vbiunque enim aliquis fuerit, periculum est. Si in deserto, scorpiones sunt: si in ciuitatibus, oculus meretricis pernicies est hominis: si in mari, latrones & piratæ. Hæc omnia mystice loquor. Nec enim nunc periculum est sancto viro a latronibus interfici: siquidem martyres sanguine suo vicerunt. Conuertere anima mea in requiem tuam:

Hier. 6. & 14.

Exod. 15. d

Hier. 15. d

E

F

A a Quia dominus benefecit tibi. Quod, inquit, conuerteris o anima? In paradifum. Non quia digna es, sed misericordia domini est. Ut exires de paradifo, tuo vitio factum est: vt autem redeas, misericordiae domini fuit. Et nos dicamus animae nostrae: Conuertere in requiem tuam. Re-

tere anima mea in requiem tuam: quia a dominus benefecit tibi. b Quia eripuit animam meam de morte, c oculos meos a lacrymis: d pedes meos a lapsu. Placebo coram domino e in regione viuorum.

f Halleluia. CXV.

g Redidi, propter quod locutus sum: ego h autem humiliatus sum nimis. Ego i autem dixi in excessu meo: omnis homo mendax:

quitur: Deus, inquit, non est mortuorum, sed viuorum. Igitur & iustus quid dicit? Placebo domino in regione viuorum. In regione Abraham, Isaac, & Iacob. Hoc est, quando vere fuero in sinu Abraham, tunc placebo domino.

f Halleluia.] Hunc psalmu quintra & sexta editio cum superioribus copulat: Symmachus vero & Lxx. interpretes diuidunt.

Psalmus CXV.

g Redidi, propter quod locutus sum.] In Hebraico centesimus decimus quartus psalmus, & centesimus decimus quintus, vnus est psalmus. Igitur dixit: credidi, propter quod locutus

sum. Quid credidisti, quod locutus es? Psalmus prior ita finiuit: Placebo coram domino in regione viuorum. Dicit ergo propheta: Credidi propter quod locutus sum. Quid credidi? Quoniam placebo coram domino in regione viuorum. Hoc credidi, & hoc locutus sum. Quid autem locutus sum?

h Ego autem humiliatus sum nimis.] O magna intelligentia diuini sermonis. Credidi, inquit, quoniam placebo domino: quoniam ero angelus: quoniam ero in caelis, & non fui superbus: non sum elatus, sed humiliatus sum nimis. Quoniam ero in regione viuorum: misericordiae domini est. Ego autem noui memetipsum: quia terra sum & cinis. Propterea dico: ego autem humiliatus sum nimis. Quid autem est terra & cinis?

i Ego autem dixi in excessu meo, omnis homo mendax.] In Hebraeo aliter habet: Ego dixi in excessu meo: omnis homo mendacium: quod dicitur. Placebo domino in regione viuorum: sed ego scio memetipsum secundum conditionem corporis nihil esse. Non est enim veritas in substantia nostra, sed vmbra est & quasi mendacium. In substantia corporali dico, non in anima. Et quod dicit hoc est: Placebo domino in regione viuorum. Sed cogitans humanam vitam, & considerans diuersos errores, non inuenio veritatem in hoc mundo. Siquidem ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Propterea dico: Omne quod videmus, omne quod intelligimus, mendacium est. Quomodo igitur mendacium est? Mendacium hic dixit quasi vmbra, quasi imaginem: quemadmodum dicitur in alio loco: Veruntamen in imagine pertransit homo. Eadem intelligentia & nunc dicitur: omnis homo mendax, hoc est, omnis homo vmbra. Hoc autem dicimus secundum Hebraicam veritatem. Loquamur autem & secundum Lxx. interpretes. Dicit enim aliquis: quid ad me quod habetur in Hebraico? ego ecclesiam sequor. Ego dixi in excessu meo: omnis homo mendax. Verum dicit Dauid, an mentitur? Si verum est omnis homo mendax, & hoc quod dicit, omnis homo mendax, verum est; ergo & ipse mentitur: quia & ipse homo est. Si autem & ipse mentitur: ergo hoc quod dixit: omnis homo mendax, non est verum. Quocumque verteris, in contrarium venit. Et quoniam ipse homo est: ergo ipse mentitur, quod omnis homo mendax est: Ergo alio genere mentitur. Videris ergo quia syllogismi sunt philosophorum. Denique secundum hanc sententiam textitur syllogismus Aristotelis. Denique tu dicis: loquere ad alterum: si mentiris, & verum dicis quod mentiris: ergo mentiris. Videte quomodo in contrarium vertitur sententia. Quid enim dicit. O tu qui mecum loqueris: si mentiris, & verum dicis hoc ipsum quod mentiris: ergo mentiris, & in eodem sermone fit, vt verum dicat & mentiar. Propterea lectu est in Apostolo: Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & vanam deceptionem hominum, secundum elementa mundi. Inuenerunt enim philosophi suas deceptiones ex propria arte: quomodo in eodem sermone & vera quis dicat, & mentiar. Nos autem dicamus Dauid

D Luc. 16. e

E 1. Cor. 13. i

F Psal. 38. b

Col. 2. d

vera

A vera dixisse, quod omnis homo mendax. Quamdiu homines sumus, mentimur: quando autem fuerimus dii, desinimus mentiri. Vbi enim sunt amulationes & contentiones in vobis, nonne homines estis & secundum hominem ambulatis? Ego dixi, dii estis & filij excelsi omnes.

Vos autem sicut homines mortemini, & sicut vnus de principibus caderis. Si quis igitur sanctus est, deus efficitur: & quando factus fuerit deus, desinit esse homo, & iam non mentitur. Quid enim dicit & Apostolus: Est autem omnis homo mendax: deus autem verax. Interpretemur aliter. Credidi, propter quod locutus sum. Magister quando docet discipulum, nisi prior ipse crediderit quod docet, non potest alterum docere. Dicit ergo se primum credidisse, & sic alium docere. Ego autem humiliatus sum nimis. Quando autem adeptus sum gratiam dei, non sum elatus in superbiam, non me inflauit notitia. Sed quid feci? Humiliatus sum nimis. Tamen quod docui sermone, potui & humilitate docere. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Docebam, inquit, discipulum meum, & considerans contemplationem caelestem, & cogitans diuina: intellexi omne quod homo nouit, esse mendacium. Quid enim veritatis potest esse in hoc mundo, cum vmbra sit vita nostra super terram? Si ergo qui docet discipulum, confitetur, quod omnis homo mendax est: quanto magis discipulus non debet se extollere, & aestimare se aliquid esse?

1. Cor. 3. a

Psal. 81. b

Rom. 3. a

B

a

C

Luc. 1. d

Luc. 22. e

Matth. 20. c

vera

solum illi dicat: intra in domum clientis tui, & ostendat voluntatem: quoniam nihil aliud habet quod der, & plus faciat pauper, sicut illa vidua, quae duo minuta consulit. Calicem salutaris, aut Iesu accipiam. Et hoc ipsum martyrium, inquit, non est mea virtutis, sed gratiae dei. Propterea non possum eum bibere, nisi nomen domini inuocauero. Iesus vincit, in suo martyre coronatur.

Luc. 21. d

c Pretiosa in conspectu domini: mors sanctorum eius.] Respondent nunc Iudaei: quomodo omne corpus humanum dicunt esse immundum in lege. Denique si quis moriatur apud Iudaeos, siue propheta, siue qualiscunque sanctus: si quis eum tetigerit etiam sacerdos, vsque ad vesperam immundus est. Hoc secundum litteram in lege scriptum est. Dicamus illis: Si mortui corpus immundum est, quomodo nunc dicitur: pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius? Si pretiosum est corpus sancti morientis, quomodo immundum est? Ergo hic de euangelista dicitur, de martyre praedicatur.

Leuit. 19. e

B

Rom. 6. b

F

Rom. 5. d

Halleluia

d O domine quia seruus tuus.] Et ita dixi in centesimo quatuordecimo psal. vbi habet: O domine libera animam meam, quod in Hebraico habet 722 ana, quod interpretatur rogo, aut deprecor. Et hic ita habet in Hebraico. Rogo domine: quia ego seruus tuus, ego seruus tuus. Videtur humilitatis esse quod dicitur. Grads dignitatis est & meriti esse seruū domini, & non seruū peccati. Quia non habeo, inquit, dominum hominem; quia non habeo dominum peccatum. Non enim regnat peccatum in mortali meo corpore, propterea seruus tuus sum. Grande meritum. Denique dicitur de Moysse: Sed non sicut seruus Moyses. Et Abraham, & Isaac, & Iacob dicuntur serui domini. Propterea & Apostolus ita incipit: Paulus seruus Iesu Christi.

e Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis.] Vere magnae felicitatis est, ire ad dominum, vt non habeat conscientiam inquinatam. Quicumque sanctus moritur sua morte, licet sit sanctus qui misericordias operatus sit, fecerit signa, daemones eiecerit, non vadit ad dominum securus: horretis eius conscientia, quando videt dominum. Martyr autem si & post baptismum peccauerit: tamen secundo baptisate martyrij ablutus, securus vadit ad dominum. Dirupisti vincula mea. Catenis autem suorum peccatorum vnusquisque constringitur, sed in martyrio meo dirupisti vincula peccatorum meorum, & de vinculis plicasti mihi coronam victoriae. Vbi enim abundauit peccatum, superabundauit & gratia. Tibi sacrificabo hostiam laudis. Post martyriu vbi sacrificat: in regione viuorum. Sacrificabo, inquit, tibi sacrificium. Quale sacrificium? Nunquid hircum aut vitulum? Illa Iudaica erant, & transierunt. Sacrificabo tibi hostiam laudis. Hae est laus martyrum. Sicut enim martyres laudant dominū pure in regione viuorum: ita & monachi, qui die & nocte psallunt domino, debent eandem puritatem habere martyrum; siquidem ipsi martyres sunt. Quod enim faciunt angeli in caelis, hoc monachi faciunt in terris.

f Vota mea domino reddam in conspectu omnis populi eius.] Quae sunt orationes martyrum? quae sunt orationes sanctorum? Tenebo, inquit, & non dimittam te. Adorabo, inquit, dominum: quem in euangelio legens & inueniens crucifixum, in caelis video regnantem cum angelis. In conspectu omnis populi eius. Coram omni cetero uultu. Quae est mater nostra: cuius iam ciues & domestici facti sumus. Per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui est pax nostra. Qui nobis prestare dignetur, vt compressio

Osee 13. d

1. Cor. 15. g

Matth. 5. a

Rom. 7. d

Psal. 18. b

1. Cor. 15. c

Iob. 15.

Luc. 24. f

A bello carnali, ac charitatis suae nobis pace largita: filiique effecti in Hierusalem caelesti, sanctis suis mereamur adiungi pro meritis. Ipsi gloria cum aeterno patre & spiritu sancto in saecula saeculorum. Amen.

a Halleluia.] Iste psalmus paruus habetur numero veruum, sed magnus est in spiritalis mysterij sacramento.

Vocem tamen Apostolicam tenet: qui iuxta normam euangelicam in quatuor veruum numero continetur.

Psalmus CXVI.

b Laudate dominum omnes gentes.] Qui relictis simulacris, accessistis ad eum per fidem. Quod autem omnes gentes laudaturae atque adoraturae essent dominum, hoc Magi ab oriente venientes inchoauerunt, offerentes munera nato homini regique ac domino, sicut Matthaeus ait euangelista.

Matth. 2. 4

Ioan. 19. d

Act. 2. 6

Luc. 24. g

Marc. 9. g

c Et collaudate eum omnes populi.] Qui ex Iudaeis fuerunt conuersi, quod titulus ille praenuntiavit, quem super crucem dominicam Pilatus posuit, scriptum Hebraice, Graece & Latine, rex Iudaeorum, sicut Ioannes euangelista testatur.

d Quoniam confirmata est super nos misericordia eius.] Apud deum futura iam facta esse saepe testati sumus. Ergo tunc misericordia domini confirmata est, cum effudit super credentes spiritum sanctum, iuxta promissionem quam Lucas euangelista commemorat, dicens: Ecce ego mitto promissionem patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate quoad usque induamini virtute ex alto.

e Et veritas domini manet in aeternum.] Permanet veritas domini, cum iusti in caelesti

C Hierusalem tanquam lapides viui edificantur: Vel impij aeterno igni & vermibus, qui nunquam moriuntur, his traduntur. Sicut Marcus euangelista ait: Ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur. Nos vero dominum supplices deprecemur, vt se laudandi tribuat efficaciam, & confirmet super nos misericordiam suam: mittens in nobis spiritum sanctum, qui exurens noxia, illuminet profutura. Ipsi gloria cum aeterno patre & spiritu sancto in cuncta saecula saeculorum. Amen.

f Halleluia.] Iste psalmus interdum vocem continet ecclesiae Christi vocatione fundata: vel populi interempti pro Christi nomine, deum magnificantis.

Psalmus CXVII.

g Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius.] Confessio haec non ad peccatorum remissionem, sed ad laudem pertinet deitatis.

h Dicat nunc domus Israel, quoniam bonus, quoniam in saeculum etc.] Illa domus, quae prius caecata erat delictis, nunc mente serena dei gloriam contemplantur.

i Dicat nunc domus Aaron quoniam bonus: quoniam in saeculum etc.] Quae ante idolis immolauerat: nunc autem altissimi illecta bonitate, sacerdotium gerit animae suae.

k Dicant nunc qui timent dominum quoniam bonus: quoniam in

saeculum misericordia eius.] Vos qui prius simulacra muta & furda metuebatis: nunc omnipotentis domini cum timoris reuerentia misericordiam decantate.

l In tribulatione inuocauit dominum, & exaudivit me in etc.] In angustiis tribulationum exaudivit me in latitudine gaudiorum.

m Dominus mihi adiutor est, non timebo quid faciat mihi homo.] Diabolus utique & homo, & vir, sepe in scripturis ponitur.

n Dominus mihi adiutor est, & ego despiciam etc.] Vel haereticos, vel Iudaeos.

o Bonum est sperare in domino: quam sperare in homine.] In solo deo debemus sperare, & non in homine: cuius salus vana est. Nam alius propheta ait: Maledictus homo qui ponit in homine spem suam.

Psalm. 59. d

q Bonum est confidere in domino.] Qui vitam largitur aeternam.

Hier. 17. a

q Quam confidere in principibus.] Quorum potestas cum hoc mundo dilabitur.

r Omnes gentes circumdederunt me, & in nomine domini etc.] Gentes scilicet tribulationum vallabant me, sed in nomine domini restiti eis.

s Circundantes circumdederunt me, & in nomine domini etc.] Cuius eram vexillo munitus.

t Circundederunt me sicut apes.] Sicut apes fauam, vt auferrent dulcedinem quam in me Christus infuderat.

v Et exarserunt sicut ignis in spinis.] Ipsi exarserunt in inuidia sua, dum me exurere non valuerunt.

x Et in nomine domini, quia ultus sum in eos.] Cum ea quae mihi intulerant in eos refusa sunt.

y Impulsus eversus sum vt caderem etc.] Qui confidens in eum, ipsum solum adiutorem quaesivit.

z Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus etc.] Ipsi concinam: ipsum virtutem meam dicam: in ipso omnis laudatio mea consistit, qui mihi in hac tribulationis morte factus est in salutem.

a Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.] In cordibus utique martyrum reliquorumque sanctorum, qui facti sunt tabernaculum dei per inhabitantem spiritum sanctum in eis.

b Dexteram domini fecit virtutem.] Vt mihi victoriam in passione tribueret.

c Dexteram domini exaltauit me.] Ab humilitate diuersarum passionum virtute eius eleuatus sum.

d Non moriar, sed viuam & narrabo etc.] Populus haec martyrum loquitur, quorum victoriae in omnibus ecclesiis concinuntur.

e Castigans castigauit me dominus etc.] Castigat nos dominus ad emendationem in multis verberibus, vt probet & seruet a perpetua morte.

f Aperite mihi portas iustitiae, etc.] Beatus est ille ecclesiae vel martyrum populus: cui portae aperiuntur iustitiae, id est, vite aeternae, in quibus iugiter deum confiteatur & laudet.

a Haec

A a Haec porta domini: iusti intrabunt per eam.] Dominus Iesus Christus porta est patris, per quam introitit ad eum, ipso domino sic dicente: Ego sum ostium: per me si quis introierit saluabitur. Et iterum: Nemo venit ad patrem nisi per me. Per hanc ergo portam venit ad patrem, sed nemo in eam ingreditur nisi iustus.

Ioan. 10. b

b Confitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem.] In qua vel vulnera peccati sanasti, vel aduersus iniquum hostem, factus es in salutem.

c Lapidem quem reprobauerunt edificantes.] Dominus noster Iesus Christus lapis verus inuentus in legis littera: reprobatus est ab edificantibus Iudaeis, hoc est, litterae haerentibus.

d Hic factus est in caput anguli.] In caput connectens duos parietes: Vnum de circuncisione: alium de praepotio in vno nouo homine, hoc est, in semetipso.

e A domino.] Patre.

f Factus est.] Mediator noster & eius.

g Et est mirabilis in oculis nostris.] Non in illorum qui eum reprobauerunt, sed in nostris qui eum credendo suscepimus.

h Haec est dies quam fecit dominus etc.] Hic lapis angularis ipse est dies salutis, in quo vel a morte surreximus, vel merore peccati deposito, in nouitate vitae laetamur.

i O domine saluum me fac.] Ad te venientem.

k O domine bene prosperare.] Prosperum facito iter illud: quo ad te post multos labores reuertar.

l Benedixit qui venit in etc.] Christus dominus in nomine patris, sicut ipse ait: Ego veni in nomine patris mei &c.

m Benediximus vobis de etc.] Sancti de caelesti Hierusalem paruulos ecclesiae benedicunt.

n Deus dominus & illuxit nobis.] Resurrectione enim sua illuminauit tenebras nostras.

o Constituite diem solemnem.] Exhibete vos templa & aras deo: in quibus & sacras celebretis solemnitates.

p In condensis.] In virtutibus multis: in quibus vel ipse dominus, vel eius angeli frequentantur.

q Vsq̄ ad cornu altaris.] Vsq̄ ad ipsum dominum, qui est fortitudo animae, quam eius altare fecisti.

r Deus meus es tu, & confitebor tibi.] Accepta remissione per confessionem peccaminum, nunc confitebor laudes tuas.

s Deus meus es tu etc.] Quia a te ab humilitate sum subleuatus.

t Confitebor tibi, quoniam exaudisti me etc.] Vt me cum sanctis tuis in caelesti Hierusalem sociares.

v Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in etc.] In his verbis psalmus accipit terminum, de quibus vesp̄it exordium: videlicet vt ab initio credulitatis nostrae vsque ad finem in deum nostrum fiduciam habentes, eius laudes perseueranter confiteamur, iuxta illud domini: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Qui nobis fiduciam in se sperandi largiri dignetur: ipsi gloria cum aeterno patre & filio & spiritu sancto in saecula saeculorum. Amē.

x Halleluia.] Iste psalmus magnum in se mysterium continet. De quo quippiam in prologo proleuti sumus: sed quoniam continentur in eo lex, mandata, iustificationes,

Matth. 10. c & 24. b

Tomus septimus.

testimonia, iudicia ac viae: quid inter ea distet, discerni necesse est. Lex ergo quae per Moysen data est, in Christo spiritualiter debet intelligi: quia Apostolus cum illam sanctam vocet: vmbra tamen eam futurorum esse describit. Mandata sunt in quibus praecceptorum dominicorum custodia deputatur, iuxta illud: Non occides: non mœchaberis, & reliqua. Iustificationes sunt quibus deus per suam dilectionem, & proximi, zizaniam odij ab hominum corde iubet auelli Testimonia sunt, in quorum praesentia nobis obseruationum sanctorum ordo committitur. Sicut Moyses caelum & terram inuocat testes. Et Paulus ad Timotheum: Testificor tibi, inquit, in conspectu dei viuentis, & in conspectu electorum angelorum eius, & reliqua. Iudicia autem sunt, cum aut iustos splendidis honorabit meritis: aut aeternis damnabit suppliciis transgressores. Viae enim sunt apostoli ac prophetae, per quos venit ad veram viam, qui est Christus. Sic ergo inchoat psalmus. Beati immaculati, quem pro prolixitate dictorum in tribus homiliis explanare domino auentent decreuimus. Totus hic psalmus est scriptus secundum ordinem litterarum, ita vt ab vna littera octo versus incipiant, & rursus a sequenti octo alij compleantur. Et hoc similiter vsque ad finem textitur. Iosephus autem refert in libris ἀρχαιολογίας hunc psalmum & Deuteronomij canticum vno metro esse compositum, & putat elegiacum metrum in vtroque posse deprehendi; quod scilicet prior versus sex pedibus constet: inferior vno minus in pentametrum finiatur.

Heb. 10. d

Deut. 4. d & 2. Tim. 4. d

E

Psalmus CXVIII.

Aleph.

Beati immaculati in via: qui ambulat in lege domini. Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem: in viis eius ambulauerunt.

Psalmus CXVIII. Aleph. Beati immaculati in via.] Ista utique in saeculi via, per quam gradimur. Beati immaculati. Contra beatitudinem miseria opponitur. Beatus immortalis dicitur in nostra lingua, siue laudabilis, vel gloriosus. Illi sunt beati, qui in vitam aeternam merentur intrare: & illi sunt miseri, qui in infernum descendunt. Quomodo dicit immaculati, quia sine minutis peccatis homo esse non potest: sicut sanctus Ioannes dixit: Si dixerimus quia peccatum non habemus: ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et propheta dicit: Qui ingreditur sine macula & operatur iustitiam. Sine macula, hoc est, sine mortalibus criminibus: Sed tamen discretionem facit inter maculam & maculam, id est, quia & si sine minutis esse non possumus tamen in maiora incidere non debemus.

1. Ioan. 1. c

Psalm. 14. d

1. Ioan. 1. d

z In via qui ambulat in lege domini.] In via, in Christo vt ipse ait: Ego sum via & veritas. Qui ambulat in lege domini, hoc est, in mandatis illius. Qui ambulat, id est, perseuerant. Qui ambulat in lege domini. Qui carnis concupiscentiae edomatis: etiā terrenorum honorum gloriae calcant.

a Beati qui scrutantur testimonia eius.] Vt intelligant eum peccauerint, se coram testibus deliquisse.

b In toto corde exquirunt eum.] & non leuiter neque segniter.

c Non enim qui operantur iniquitatem: in viis eius ambulauerunt.] Viae enim sunt apostoli & prophetae, per quos venit ad viam illam, quae dixit: Ego sum via, veritas, & vita, sicut iam diximus. In hac enim via impij non incedunt: quia satanae viam sequuntur.

M

A a Tu mandasti mandata tua domine custodiri nimis.] Non tepido corde, nec dissoluto animo, sed fortiter & attentos sua mandata edocet custodire.

b Vtinam dirigantur viae meae &c.] Nisi enim ab ipso domino dirigantur viae nostrae: ad eius custodiendas iustificationes infirmiores erimus propter fragilitatem carnis.

c Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.] Non alia praetermittere, & alia obseruare est congruum: sed omnia aequaliter custodire oportet: ne in futuro iudicio confundamur.

d Confitebor tibi domine in directione cordis mei.] Quia non est peruersum in parte haereticorum.

e In eo quod didici &c.] Ut te directo corde laudarem.

f Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas &c.] Et si ad tempus relinquitur, non tantum vsquequaque relinquitur ut peccemus.

B Beth.

G In quo corrigit adolescentior viam suam: in custodiendo sermones tuos.] Hic propheta non modo longaeuam aetatem corrigit: verum etiam adolescentiam edocet erudiri, & ita custodire diuinos sermones, ut etiam si vetus culpa deserta sit: nunc ne cogitatio ad delinquendum vlla consentiat.

h In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me a mandatis tuis.] Non ex parte, sed ex toto corde deum se requisisse fatetur: ne ab eius mandatis proiciatur: quia neminem proicit qui peccatores saluos facere venit.

i In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.] In cordis abdito dei sacramenta recondit: cum haeticum post duas correctiones deuitat, cum sanctum dei canibus non exponit: Vel cum margaritas eius non proicit coram porcis. Nihil negligenter agit in his quae sunt dei: quia scit maledictum esse qui fecerit opus domini negligenter.

k Benedictus es domine, doce me iustificationes tuas.] Quia scio vanae gloriae iustificationes tuas, quas pharisaeus proferebat in templo, a te non processisse.

l In labiis meis pronuntiaui &c.] Incomprehensibilia dicit Apostolus iudicia dei. Ergo iste quae audiuit & didicit a prophetis, ea tantum labiis nuntiauit: sed credentibus, & non indignis.

m In via testimoniorum &c.] Sicut enim terrenus homo in agris vineisque delectatur: ita iste in testimoniis dei iocundatur de conscientia pura, qui contempto mundo a deo ditatus est.

n In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas.] Exercitatio assiduitas operis est. Et iste nisi exercitatus in mandatis dei fuisset, non poterat considerare vias eius, idest, apostolicas propheticasque doctrinas.

o In iustificationibus tuis meditor: &c.] Ea meditor, in his exerceor, ut illa obliuioni non tradens, possim ea integre perfecteque implere.

Tit. 3. c

Matth. 7. 4

Hier. 48. b

Luc. 18. b

Rom. 21. d

Psal. 31.

Matth. 7. b

Psal. 49. d

Matth. 7. b

Matth. 7. b

Gimel.

R Etribue seruo tuo: viuifica me, & custodiam sermones tuos.] Constante sibi retribui ob id quod deo seruiat, deprecatur. Et quia nescit seruum se esse peccati: in ipso viuere, quia viuere, quia vita est, operat: sermonesque eius dum vita praesens voluitur, custodire.

q Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.] Absterge ab oculis cordis velamen litterae, & fac me spiritali sensu legis tuae mirabilia contemplari. In lumine enim tuo videbimus lumen.

r Incola ego sum in terra, non abscondas me a mandatis tuis.] Sic & Apostolus ait: Dum sumus in corpore, peregrinamur a domino. Peregrinum se in corpore positum propheta dicit a caelesti frequentia: quia scit haec mandata in thronis & dominationibus contineri: quae sibi ne occultentur, implorat.

s Concupiuit anima mea desiderare &c.] Ut siue manducem, siue bibam, siue aliud quid faciam, eas semper desiderem, mediter, apprehendam.

t Increpasti superbos.] Ut eos ad humilitatem sanctam, quam do cuisti, reduceres. Increpasti superbos. Sic fecit diabolo, & Adam, qui se eleuauerunt in superbia. Vel modo per tuos doctores increpas aduersarias potestates, membra diaboli, haereticos, vel malos homines, qui contra mandata dei agunt. Increpasti illos per tuos sanctos.

v Maledicti qui declinant a mandatis tuis.] Maledicti sunt illi qui a mandatis dei declinant: sed tunc pleniter maledictionem accepturi erunt mali, idest, haeretici vel reliqui: quando dicitur erit: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

x Aufer a me opprobrium.] Peccati.

y Et contemptum.] Iudicij mortalis.

z Quia testimonia tua exquisiui.] Non otiose & somnolenter, sed strenue vigilantique.

a Etenim sederunt principes &c.] Quod in hoc versiculo propheta in se loquitur, futurum in apostolis reliquisque martyribus videri, qui multa coram regibus & praesidibus, domino etiam hoc praenuntiauit, perpeffi sunt. Qui licet sint diuersis paenis affecti: vsque ad sectionem tam ceruicem semper se in dei exercuerunt iustificationibus.

b Nam & testimonia tua meditatio mea.] In his vti que praesuris.

c Et consilium meum iustificationes tuae.] Quia vitam pollicentur aeternam.

D Aleth.

A Dhæsit pavimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum.] Corpori mortali animam coniunctam intelligo: ideo ne delictum inualefcat, a te peto viuificari: sciens quia concupiscentia carnis mortem operatur.

e Vias meas enuntiaui tibi.] Quomodo dicit, enuntiaui tibi cum

f Vias meas enuntiaui tibi.] Quomodo dicit, enuntiaui tibi cum

g Vias meas enuntiaui tibi.] Quomodo dicit, enuntiaui tibi cum

h Vias meas enuntiaui tibi.] Quomodo dicit, enuntiaui tibi cum

i Vias meas enuntiaui tibi.] Quomodo dicit, enuntiaui tibi cum

D

Psal. 35. e

2. Cor. 5. b

E

Esai. 45. d

Ioan. 14.

Ioan. 3. d

Matth. 31. d

Matth. 10. o

Matth. 13. b

Luc. 21. d

Psal. 31.

Matth. 7. b

Matth. 7. b

A cum alibi dicit, enuntia mihi. Nunquid deus aliquid nescit, aut ignorat: quia ipse vbique est praesens, & omnia praenuntiaui tibi, hoc est, ac si dicat: Tu dic prius iniquitates tuas, hoc est, tua opera: quod contra mandatum dei egisti, enuntia per confessionem, vel penitentiam, ut iustificeris in sermonibus dei.

a Vias meas enuntiaui, & exauisti me: doce me iustificationes tuas.] Vias peccati mei confessus sum, & remisisti: nunc doctrinam indulge, qua in iustificationibus tuis edocear.

b Viam iustificationum tuarum instrue me.] Iustificationes, quas legis littera protulit, spiritaliter capiam.

c Et exercebor in mirabilibus tuis.] In apostolicis ceterisque doctrinis ecclesiasticis, quae in ea sunt figurata.

d Dormitauit anima mea.] In huius habitaculi mortalis statione.

e Praetadio.] Imbecillitatis corporeae.

f Confirma me in verbis tuis.] Ut ablato peccati somno, instanter in his vigilem.

g Viam iniquitatis tui.] Desiderium illud per quod ad peccandum venitur.

h Et in lege tua &c.] Apud te enim lex haec instituta est, ut semper misereris.

i Viam veritatis elegi.] Christum dei filium, quem praenuntians venturum in mandatum, audio dicere: Ego sum via, veritas & vita.

k Iudicia tua non sum oblitus.] Illa iudicia, quae in euangelio proferens ait: Hoc est iudicium, ut omnis qui credit in filium hominis, habeat vitam aeternam.

l Adhaesi testimoniis tuis.] Et quia his adhaerens, anteriorum facinorum indulgentiam merui: quae ne me patiaris de iteratione peccati confundi.

m Viam mandatorum tuorum cucurri.] Quando multa pariebar propter verbum, ob spem futurae beatitudinis.

n Cum dilatares cor meum.] Cum in amplitudine sanctarum scripturarum mysterium mihi beatae trinitatis insinuaret. Vel dilatares cor meum, idest, in latitudine charitatis, in spe, in fide.

o Legem pone mihi domine &c.] Propheta in persona ecclesiae dicit. Legem pone mihi, idest, temetipsum: quia lex Christus est. Ac si dicat: Temetipsum mihi pone, hoc est, dona.

p Et exquiram eam semper.] Ipsam legem, hoc est, mandata vel temetipsum.

q Da mihi intellectum &c.] Idest, tua mandata. Intellectum, ut non sim sicut equus & mulus: quibus non est intellectus. Ecclesia rogat, ut intelligat discretionem inter bonum & malum, inter vitam & mortem, inter litteram & sensum. Ut intelligam, & praedicem, & opere impleam.

r Et custodiam illam in toto corde meo.] Idest, ex tota dilectione.

s Deduc me in semita mandatorum tuorum.] Semita minor est quam via: hoc est, arcta, & angusta via, hoc est, altiora mandata quae ducunt ad vitam: quia lata & spaciola est quae ducit ad mortem.

Tomus septimus.

r Quia ipsam volui.] Vox ecclesiae. Ac si dicat ecclesiae: Non concupiu aliud, nec delectatus sum, nisi tua mandata. Ideo ego vt me deducas in tua mandata, idest, intelligere facias.

v Inclina cor meum &c.] Vox ecclesiae: superbi non inclinant cor in testimoniis dei, quia sperant se altiores esse, & melius intelligere de praecipis dei, quam ecclesia. Et non in avaritiam.] Hoc est, vanitatem: quia illi superbi non inclinant cor in testimoniis dei, sed in vanitate, vel auaritia. Inclina cor meum, dicit ecclesia, idest, in humilitate, ut illud: Discite a me quia mitis sum & humilis corde.

y Auerte oculos meos &c.] Auerte oculos meos, idest, sensus meos: ne videant vanitatem, idest, defectioem. Ac si dicat: Ut in ista vanitate, quae est defectio, non habeam oculos meos, idest, sensus meos defixos. Sed quid inquit?

z In via tua viuifica me.] Hoc est in temetipso. Vel in tuis mandatis viuifica me, in anima.

a Statue seruo tuo.] Populo Christiano.

b Eloquiū tuū.] Tua mandata.

c In timore tuo.] Idest, timore sancto.

d Amputa opprobrium meum.] Quod suspicatus sum.] Ecclesia dicit. Amputa, idest, tolle, capula, seca, quod suspicatus sum ab aliis opprobrium. Opprobrium illud quod dicebant gentiles: Cultor es crucifixi: adorator es male

mortui: venerator es occisi, & dicebant: Ecce deus noster, quem vos dicitis manufactilem. Vbi est deus vester? Veniar. Quod suspicatus sum. Quid suspicabatur illi? Quod fallaciam obseruaret ecclesia, quando Christum adorabat.

e Quia iudicia tua iocunda.] Idest clara: lata ad illos qui amant & desiderant, idest, non nolentibus, sed volentibus clara & iocunda sunt.

f Ecce concupiu mandata tua: in aequitate tua viuifica me.] Vnum est domine tuae miserationis donum, ut eloquia sancta custodieris, in tua aequitate viuificemur, hoc est, cum aequalem te patri spirituique sancto fatemur.

g Veniat super me misericordia tua domine.] Ut delicta remittas.

h Et salutare tuum &c.] Hoc est salutare, eloquium quod per alium promissisti prophetam, dicens: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat. Hoc est, ut venias nos redimere: secundum quod Abraham promissisti, sicut dictum est: In semine tuo benedicetur omnes tribus terrae.

i Et respondebo exprob. &c.] Ecclesia dicit. Ac si dicat: Si venis redimere nos, respondebo ad illos qui me exprobrant de mea fide quomodo credo, & dicunt: Vbi est deus vester? Ecce deus noster: vel idola illorum quae colunt.

k Quia speraui in sermonibus tuis.] Constante his respondebo, qui vanam dicunt spem meam, quam in te habeo: quia illorum spes inanis est.

l Et ne auferas de &c.] Non consentiam peccantibus, ne audiam: Quare tu enarras iustitias meas?

m Quia in iudiciis tuis superperaui.] In his sperans, semper

Psal. 49. d

Psal. 49. d

M ij

A ea protuli in ecclesijs populorum.

a Et custodiam legem tuam semper: in saeculum saeculi.] In semper, omne tempus vitae praesentis ostendit. In saeculum saeculi vero, futurum saeculum monstrat.

b Et ambulabam in latitudine.] Dilatus enim sum in custodia legis tuae.

c Quia mandata tua exquisiui.] Diligenter ea percurtas. Ad hoc exquisiui, vt crederem & intelligerem.

d Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum, & non conf. &c.] Sciens quia in te confitebitur in saeculo, confiteberis eum coram patre & angelis eius. Nos vero si ante reges & praesides propter dominum, sicut martyres fecerunt, stemus, siue verbum veritatis annuntiemus, siue pro iustitia deceremus, non confusi, sed constantes esse debemus.

e Et meditabar in mandatis &c.] Vt opus meditationis dilectionis perficeret fructum.

f Et leuavi manus meas.] Id est, eleuavi.

g Ad mandata tua qua dilexi.] A peccato mundas, & ab effusione innocentis sanguinis alienas.

h Et exercebar in iustificationibus tuis.] Vt quae in his per litteram indicabantur, spiritaliter possim aduertere.

i Memor esto verbi tui seruo tuo: in quo mihi spem dedisti.] Talem me digneris efficere, vt idoneus habear, qui verbi tui memor, inter pressuras huius saeculi, per spem aeternorum bonorum mereat consolari, sicut sequitur:

k Haec me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.] Cum in his angustiis posito, aeternae vitae pabulum subministrat.

l Superbi inique agebant vsquequaque.] Qui relicta humilitate praerceptionis diuinae, in huius saeculi vanitatibus extollebantur.

m A lege autem tua non declinavi.] Quia illis damnationi appropinquantibus, erigebar in ea.

n Memor fui iudiciorum tuorum.] Nihil in hac vita indignum gessi, metuens ne his condemnarer.

o Saeculo domine.] Ab initio huius vitae.

p Et consolatus sum.] Securus me sciens a iudicio mortis. Consolatus sum, dicit ipsa ecclesia: quod deus venit sua membra redimere. Quasi dicat: Ab initio cognoui ego & intellexi per spiritum sanctum, quod tu venturus eras in carne.

q Defectio tenuit me pro peccatoribus &c.] Vox ecclesiae. Affectum miserationis ostendit, vt doleat super praeruationes iniquorum: iuxta illud Apostoli: Ob vnus membri dolorem compatiuntur omnia membra. Ideoque non vult quomquam peccare, sed omnes cupit viam veritatis agnoscere.

r Cantabiles mihi erant iustificationes tuae, in loco &c.] Docet nos propheta in huius mundi peregrinatione spiritualia cantica semel aure suscepta incessabiliter decantare: quia cum sumus in corpore, peregrinamur a domino.

Math. 10. d
& Mar. 13. d

1. Cor. 12. d
1. Tim. 2. a

2. Cor. 5. b

f Memor fui nocte nominis tui domine, & custodiui legem tuae.] Oportet enim fragilitatem humanam, vt cum semper, impensius tamen nocturno tempore memoriam faciat dominici nominis: cum aut recordatione diuitiarum premittitur, aut concupiscentiae igne torquetur: & praecipue hoc exorare, vt si lege dei custodire coepit, ne ab eadem in aliquo dinellatur.

t Haec facta est mihi: quia iustificationes tuas exquisiui.] Facta est mihi haec lex consolatio, & non scandalum, vt diligentius iustificationes tuas scrutari valerem. Nos quoque suppliciter exoramus dominum, vt nobis iustificationes suas insinuet, vias referet, mirabilia declaret; & si quid legis vmbraculum occultet, paraclito illuminante reuelat, vt si beatitudinis palmam non adipiscimur: saltem vel pro delictis veniam consequamur. Per dominum nostrum Iesum Christum, cui est cum aeterno patre & spiritu sancto honor & potestas & gloria in saecula saeculorum. Amen.

i Memor esto verbi tui seruo tuo: in quo mihi spem dedisti.] Haec me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.] Superbi inique agebant vsquequaque: a lege autem tua non declinavi.] Memor fui iudiciorum tuorum a saeculo domine, & consolatus sum.] Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinentibus legem tuam. Cantabiles mihi erant iustificationes tuae, in loco peregrinationis meae. Memor fui nocte nominis tui domine, & custodiui legem tuam.] Haec facta est mihi: quia iustificationes tuas exquisiui.

u Portio mea domine dixi custodire legem tuam.] Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundum eloquium tuum.] Cogitavi vias meas, & conuerti a pedes meos in testimonia tua.

v Paratus sum, & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.] Funes peccatorum circumplexi sunt me, & legem tuam non sum oblitus.] Media nocte surgebam ad confitendum

ge & ambula.] Magnus thesaurus, o felicitium diuitiarum egregius cumulus, vt qui legem dei custodit, & cuius deus est portio, morbida curet infirmitatum.

x Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo.] Bene propheta toto corde deprecatur faciem dei: qui mundum cor se nouit habere. Beati enim mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt.

y Miserere mei secundum eloquium tuum.] Per quod promissisti vt peccatorem in morte non obrueres, sed misericordia consolaberis.

z Cogitavi vias meas.] Quod rectae erant.

a Et conuerti pedes meos &c.] Sensus meos in tua praerpta, vt obseruare debeam, & opere compleam.

b Paratus sum, &c.] Paratus sum ad praedicandum: non sum turbatus ad tribulationem sustinendam propter Christum.

c Vt custodiam mandata tua.] Non me conturbauerunt iniqua exprobrantium iacula.

d Funes peccatorum circumplexi sunt me, &c.] Ab improprieis peccantium se conspuratum propheta dicit: nec tamen legis diuinae se ait immemorem, sciens oportere nos per multas tribulationes introire in regnum dei.

e Media nocte &c.] Scit enim medio noctis tempore vel pericula pati, vel praemia se assequi posse: quia sicut media nocte percussit angelus Aegyptum: ita media nocte sapientes virgines introducitur ad sponsum. Et multa sunt alia de media nocte testimonia. Ideo hic eo tempore surgit cum

f Memor fui nocte nominis tui domine, & custodiui legem tuae.] Oportet enim fragilitatem humanam, vt cum semper, impensius tamen nocturno tempore memoriam faciat dominici nominis: cum aut recordatione diuitiarum premittitur, aut concupiscentiae igne torquetur: & praecipue hoc exorare, vt si lege dei custodire coepit, ne ab eadem in aliquo dinellatur.

t Haec facta est mihi: quia iustificationes tuas exquisiui.] Facta est mihi haec lex consolatio, & non scandalum, vt diligentius iustificationes tuas scrutari valerem. Nos quoque suppliciter exoramus dominum, vt nobis iustificationes suas insinuet, vias referet, mirabilia declaret; & si quid legis vmbraculum occultet, paraclito illuminante reuelat, vt si beatitudinis palmam non adipiscimur: saltem vel pro delictis veniam consequamur. Per dominum nostrum Iesum Christum, cui est cum aeterno patre & spiritu sancto honor & potestas & gloria in saecula saeculorum. Amen.

u Portio mea domine dixi custodire legem tuam.] Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundum eloquium tuum.] Cogitavi vias meas, & conuerti a pedes meos in testimonia tua.

Ab. 3. a

Math. 5. a

Ab. 14. d

Exod. 11. a
Math. 13. d

A cum iudicio ac iustitia, vt quod polceret, consequatur.

a Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.] Dauid particeps erat in regno ad omnes homines, qui sustinebant tribulationem: & modo ecclesia particeps est ad illos qui deum timent timore sancto, & sua mandata implent. Particeps est cum illis in fide, spe, charitate.

b Misericordia domini plena est terra.] Cu solē suū oriū facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

c Iustificationes tuas doce me.] Ne similibus fiam his, qui habentes scientiae clauem: neque ipsi introeunt, neque alios introire permittunt. Misericordiam fecit: quando venit nos redimere. Inde est plena terra, id est, sancta ecclesia. Iustificationes tuas doce me. Hoc est, tua mandata, vt illa intelligā & praedicem, & opere impleam.

d Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine.] Vox prophetae in persona ecclesiae. Bonitatem fecisti, quando in carne venisti, & nos redemisti: quando quod promissisti ad Abraham & reliquos patres, adimplesti, vt illud: Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Cum seruo tuo populo Christiano.] Verbum patris filius est. Secundum verbum tuum: vt peccantem me non in ira punites, sed misericordia consolaberis.

e Secundum verbum tuum.] Verbum patris filius est. Secundum verbum tuum: vt peccantem me non in ira punites, sed misericordia consolaberis.

f Bonitatem & disciplinam, & scientiam doce me.] Vox ecclesiae. Ante debuerat docere scientiam, & postea disciplinam: quia non potest homo bonus esse, nisi scientiam habeat. Qualem bonitatem se dicit facere? Quia dat pluuiam super terram, & facit solē suū oriū super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et disciplinā, hoc est, vt primitus in se debeat mensurare & facere disciplinam, & postea in aliis. Et scientiam, hoc est, vt discretionem habeat, & sciat discernere inter bonum & malum, inter vitam & mortem, inter corpus & animam. Doce me, vt intelligam tua mandata opere implere.

g Quia mandatis tuis credidi.] Propterea doce me: quia in tuis praerceptis credidi, id est, opere impleui.

h Priusquam humiliarer ego deliqui, propterea eloquiū tuū &c.] Praecedente delicto humiliamur; & per hoc erudimur, vt eloquia diuina custodiamus.

i Bonus es tu domine.] Quia nemo bonus nisi tu solus.

k Et in bonitate tua doce me iustificationes tuas.] Eo quod bonae sint, sicut, & tu bonus es.

l Multiplicata est super me iniquitas &c.] Cum enim verbera diuina me arguerent: & superbi saeculi lacefferent, dicentes: Vbi auxilium, vbi spes tua, vbi est bonitas dei tui: ego mandata tua vehementius scrutabar, consolationem requirens in eis.

m Coagulatum est sicut lac cor eorum.] Lac cu natura suaue sit: corruptum tamen vitio coagulatur & acescit. Ita & superbi, id est, haeretici dulce cor de sanctis scripturis prius habuerunt: sed peruerentes eas in ebrietate sensus sui: coagulati atque acerrimi facti sunt.

n Ego vero legem tuam meditatus sum.] Per quam superbos humilias, per quam humilibus gratiam praerstas.

o Bonum mihi quod humiliasti me, vt disc. &c.] Vox ecclesiae dicit: Bonum mihi fuit quod me humiliasti: quia per hoc dicit tua mandata implere in operatione. Bonum mihi quod humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Quia non in superbia, sed in humilitate discuntur.

p Bonum mihi lex oris tui: super mil. &c.] Lex oris dei Christus est: qui non venit legem soluere, sed adimplere. Quae prauidens propheta super omnes thesauros concupiscentia quia non solum amicos diligi, sed etiam inimicis praerceptit ignosci.

q Anus tuae fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum vt discam mandata tua.] Magnum est enim vt se homo intelligat manu dei factum plasmatumque & ad eius imaginem esse compositum. Quod si cognouerit, scientiam possidere debet, vt mandata eius intelligat atque custodiat: non recedens ab eis qui fuit imago dei, incipiat imago esse diaboli.

r Qui timent te, videbunt me, & latabuntur.] Vox ecclesiae, hoc est, vt illi qui deum timent, videant suum intellectum, & legem habentem quia ecclesia quando vider alios mandata dei obseruare, magnam laetitiam habet. Postea inimicem sic latabuntur, & hic & in futuro.

s Quia in verbo tuo super speravi.] Id est, in Christo habeo

spem.

t Cognoui domine, quia aequitas iudicia tua, & in veritate tua.] Aequitas tua est, vt peccatores arguas pro delictis. Veritas, vt superbos humilies a prosperitatibus suis. Ergo quia me humiliasti vt corrigeres:

v Fiat nunc misericordia tua, vt consoletur me.] Vox prophetae in persona ecclesiae. Praeuidebat propheta per spiritum sanctum Christum venturum esse in carne, qui erat misericordia, vt nos redimeret secundum quod promiserat, & me consolaretur. Adimpleuit quod promissit: quia dicit in alio loco: Miserationes multae sunt apud deum, & nostra peccata multa sunt. Inde dicit: Miserationes tuae multae sunt.

x Secundum eloquium tuum seruo tuo.] Secundum quod promissisti, veni redimere seruum tuum, populum Christianum, qui tibi seruit specialiter. Fiat nunc misericordia tua vt consoletur me: secundum eloquium tuum seruo tuo. Promissisti enim, vt post humilitatem afflictionis, tribueres praeridium consolationis.

y Veniant mihi miserationes tuae, &c.] Iam legem tuam meditor sed in aeternam vitam venire non possum, nisi a te inibi fuero commutatus.

z Confundantur superbi, quia &c.] Confundantur in peccatis suis, & cognoscant se inique gessisse aduersus iustum.

a Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

b Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

c Confundantur superbi, quia &c.] Confundantur in peccatis suis, & cognoscant se inique gessisse aduersus iustum.

d Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

e Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

f Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

g Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

h Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

i Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

j Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

k Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

l Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

n Ego vero legem tuam meditatus sum.] Per quam superbos humilias, per quam humilibus gratiam praerstas.

o Bonum mihi quod humiliasti me, vt disc. &c.] Vox ecclesiae dicit: Bonum mihi fuit quod me humiliasti: quia per hoc dicit tua mandata implere in operatione. Bonum mihi quod humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Quia non in superbia, sed in humilitate discuntur.

p Bonum mihi lex oris tui: super mil. &c.] Lex oris dei Christus est: qui non venit legem soluere, sed adimplere. Quae prauidens propheta super omnes thesauros concupiscentia quia non solum amicos diligi, sed etiam inimicis praerceptit ignosci.

q Anus tuae fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum vt discam mandata tua.] Magnum est enim vt se homo intelligat manu dei factum plasmatumque & ad eius imaginem esse compositum. Quod si cognouerit, scientiam possidere debet, vt mandata eius intelligat atque custodiat: non recedens ab eis qui fuit imago dei, incipiat imago esse diaboli.

r Qui timent te, videbunt me, & latabuntur.] Vox ecclesiae, hoc est, vt illi qui deum timent, videant suum intellectum, & legem habentem quia ecclesia quando vider alios mandata dei obseruare, magnam laetitiam habet. Postea inimicem sic latabuntur, & hic & in futuro.

s Quia in verbo tuo super speravi.] Id est, in Christo habeo

spem.

t Cognoui domine, quia aequitas iudicia tua, & in veritate tua.] Aequitas tua est, vt peccatores arguas pro delictis. Veritas, vt superbos humilies a prosperitatibus suis. Ergo quia me humiliasti vt corrigeres:

v Fiat nunc misericordia tua, vt consoletur me.] Vox prophetae in persona ecclesiae. Praeuidebat propheta per spiritum sanctum Christum venturum esse in carne, qui erat misericordia, vt nos redimeret secundum quod promiserat, & me consolaretur. Adimpleuit quod promissit: quia dicit in alio loco: Miserationes multae sunt apud deum, & nostra peccata multa sunt. Inde dicit: Miserationes tuae multae sunt.

x Secundum eloquium tuum seruo tuo.] Secundum quod promissisti, veni redimere seruum tuum, populum Christianum, qui tibi seruit specialiter. Fiat nunc misericordia tua vt consoletur me: secundum eloquium tuum seruo tuo. Promissisti enim, vt post humilitatem afflictionis, tribueres praeridium consolationis.

y Veniant mihi miserationes tuae, &c.] Iam legem tuam meditor sed in aeternam vitam venire non possum, nisi a te inibi fuero commutatus.

z Confundantur superbi, quia &c.] Confundantur in peccatis suis, & cognoscant se inique gessisse aduersus iustum.

a Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

b Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

c Confundantur superbi, quia &c.] Confundantur in peccatis suis, & cognoscant se inique gessisse aduersus iustum.

d Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

e Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

f Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

g Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

h Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

i Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

j Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

k Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

l Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

m Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

n Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

o Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

p Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

q Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

r Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

s Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

t Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

u Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

v Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

w Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

x Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

y Ego autem exercebor in &c.] Ostendens eis quae oporteat agere. Ego autem. Vox ecclesiae. Exercebor in mandatis tuis. Dum isti supradicti sic fecerunt: ego in tuis praerceptis ibi me exerceo.

Math. 5. b

E

P

A *a* **Conuertantur mihi timentes &c.]** Hoc est, vt me docente cognoscentes ea ad te conuersi fiant.

psal. 118. k

b *Fiat cor meum immaculatum in iustis, &c.]* Et quia de corde procedit numerositas vitiorum, sicut dominus ait in euangelio: ideo propheta immaculatum se fieri poscit in dei iustificationibus, vt eum in iudicio damnationis sententia nō confundat. Sic & nos opprimere debemus varias cogitationes, ne nobis confusionem preparent, cum eas desiderauerimus implere. Fiat cor meum immaculatum. Hic cor pro anima ponitur. Ac si dicat: Fiat anima mea sine peccato mortali. In iustificationibus tuis, vt non confundar. Hoc est, vt non habeam confusionem æternam.

Caph.

D *Defecit in salutari tuo anima mea.]* In Iesu, qui venit saluum facere populum suum a peccatis eorum. **d** *Et in verbum tuum super speraui.]* Quod in principio deus erat apud deum, vt veniat ad redemptionem humanam.

B

e *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum dicentes: quando consolaberis me.]* Attende. Hanc suscipio consolationem te aduenire de cælis: in defectioe spiritualium oculorum.

Mat. 2. d

f *Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.]* Dominus in euangelio dixit: Nemo ponit vinū nouū in vtres veteres: significās, peccus humanum diuturnis repletum vitiis, non posse continere mandata dei. Ergo & nos, si incalescamus naturali ardore vt peccemus, cum mandata dei accipimus, repentinus extinguitur hic calor, & erimus quasi vter in pruina, refrigerato in nobis ardore peccati.

C

g *Quot sunt dies serui tui; quando facies de persequentibus me iudicium.]* Pauci sunt dies huius vitæ. Tu domine contere in iudicio tuo satanam cum satellitibus suis: sub pedibus nostris velociter qui nos persequuntur.

h *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.]* Audiuit multa ab hæreticis ac gentibus, quæ non conueniunt mandatis dei. Ideo adiungit:

i *Omnia mandata eius veritas.]* Nulla enim falsitate comprehenduntur.

k *Iniqui persecuti sunt me, adiua me.]* Grauiā aduersus principatus & potestates sustineo bella: & ideo non peto vt amoueat hoc certamen, sed vt adiuer: sciens neminem posse coronari, nisi qui legitime certauerit.

l *Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.]* Valde me corporalia vitia in terra humiliassent: nisi custodissem mandata diuina.

m *Secundum misericordiam &c.]* In æternam vitam: quia ego iam non mihi vivo, viuit autem in me Christus.

n *Vt custodiam testimonia oris tui.]* Vel ea quæ in lege mandasti: vel illa quæ in euangeliis protulisti.

exercebor in mandatis tuis. **a** **Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua.** **b** **Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.**

Caph.

D **Defecit in salutari tuo anima mea, & in verbum tuum super speraui.** **Defecerunt oculi mei in eloquium tuum: dicentes quando consolaberis me.** **f** **Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.** **g** **Quot sunt dies serui tui: quando facies de persequentibus me iudicium?**

h **Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.** **i** **Omnia mandata tua veritas: iniqui persecuti sunt me, adiua me.** **l** **Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.** **m** **Secundum misericordiam tuam viuifica me, & custodiam testimonia oris tui.**

Lamed

I **manet in celo.** **p** **In generatione & generatione veritas tua: fundasti terram & permanet.** **t** **Ordinatione tua perseuerat dies: quoniam omnia seruiunt tibi. Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc forte perissem in humilitate mea.** **v** **In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuificasti me.** **u** **Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.** **x** **Me expectauerunt peccatores, vt perderent me: testimonia tua intellexi.** **y** **Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.**

Mem.

Q **uomodo dilexi legem tuā domine tota die meditatio mea est.** **b** **Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.** **c** **Super omnes docentes**

summāsse eum omnia quæ scripta sunt de eo in lege, & prophetis, & psalmis. Siquidem ipse in passione ait: Consummatum est.

z **Latam mandatum tuum nimis.]** Spatiosum enim præiudicium tempus illud ab eo quo se mandauit per legem & prophetas venturum, vsquequo procedat per euangelium.

Mem.

Q **uomodo dilexi legem tuam domine: tota die meditatio mea est.]** In hoc apparet eum legem dei diligere; quia omne tempus vitæ suæ eam cognoscitur meditari. Die autem dixit, pro eo quod a splendore diuinæ lucis elucebat.

Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.] Inimici prophetæ, Iudæi sunt, qui spiritualiter non intelligunt. Quibus prudentiorem propheta se dicit: quia in his mandatis, quæ in æternum seruauit, venturum dominum præiudicium.

Super omnes &c.] Docebāt tūc scribæ & pharisæi habentes sciētīæ clauē: sed iste super his intelligit, quæ mysteriū vnguentorum

Lamed.

D

I **n æternum domine verbum tuum permanet in celo.]** In lumine illo cælesti: qui relicta imagine terrena, factus est celum.

p **In generationem & generationem veritas tua.]** Vna generatio est legis & prophetarum, altera euangeliorum. In his generationibus veritas permanet dei: quia nihil mendacij protulerunt.

q **Fundasti terram, & permanet.]** Non illam quæ cum celo præterit: sed illam, in qua verbum dei multiplicatur.

r **Ordinatione tua perseuerat dies: &c.]** Qui relicto mundi tenebris, in lumine dei viuit: ille in deum qui dies verus est, perseuerat. Et omnia quæ ex ordinatione eius perficit, ei deputat seruandum.

s **Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc forte perissem in humilitate mea.]** Dat exemplū, vt etiam si in diuersis persecutionibus humiliemur, legem meditemur, ne pereamus.

t **In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: &c.]** Transferens me post certamina multa in vitam æternam.

v **Tuus sum ego, saluum me fac domine: quoniam iustificationes tuas exquisiui.]** Ego tuus famulus, & tu deus meus. A te posco saluari, quia venter non est mihi deus; nec sum inani gloriæ deditus: sed iustificationibus tuis.

x **Me expectauerunt peccatores vt perderent me, testimonia tua intellexi.]** Longo me certamine aduersæ potestatis impugnant: sed ego intelligens testimonia tua, consolationem recepi ex eis.

y **Omnis consummationis vidi finem.]** Christum vtique qui finis est legis, & prophetarum consummatio. Propheeta præiudicium in spiritu contulit.

F

Ioan. 19. f

psal. 118. a

A **guentorum & festiuitatum atque holocaustorum, in euangelis vidit esse complendum.**

a *Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.]* Super sacerdotes & principes cuncta legis mandata requiro: quia in nouo testamento agi præstolor quod cerno in veteri figuratum.

b *Ab omni via mala prohibui pedes meos, vt custodiam verba tua.]* A præcipitio cæni facinorosi me semper inhibui, vt facilius verbum mandatorum custore valerem.

c *A iudiciis tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.]* Legem mandatorum a te suscepi: quod si ab his declinarem iudiciis, in æterno iudicio condemnarer.

d *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua: super mel & fauum ori meo.]* Transito melle, vel alio cibo palato, nullum vltra saporem habet: sed eloquia tua domine siue in ore, siue in faucibus, vel in arcano abditi pectoris, semper dulcia sunt meditantibus ea.

e *Mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.]* Supradictam mandatorum dulcedinem hauriens, iniquæ amaritudinis viam odiui.

f *Verena pedibus meis verbum tuum domine.]* Si in huius sæculi noctibus, in nobis verbi dei luceat lumen: non incidunt pedes nostri in laqueos funium ac præcipitia fouearum, quæ manus artis diabolicæ in nostris offendiculis præparant.

g *Et lumen semitis meis.]* Vt hoc lumine præeunte, dum vitæ istius semitas gradimur, in eam quæ via vera est, perducamur.

h *Iuravi & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.]* Primum iurauit, vt ab hac custodia non dissoluatur. Deinde statuit, vt quæ iurauerat, firmer: sciens nihil in dei iudicij nisi per iustitiam propalari.

i *Humiliatus sum vsquequaque domine: viuifica me secundum verbum tuum.]* Didicit humilitatem, quam Christus docuit: qui mitis est & humilis corde. Ideo nunc deprecatur, vt sicut ille post humilitatem formæ seruilis exaltatus est in gloriam dei patris, ita & iste ab hac humilitate corporea in vitam transferatur æternam.

k *Voluntaria oris mei beneplacita fac domine.]* Vox ecclesiæ. Ac si dicat: Vota mea quæ tibi offero, beneplacita tibi sint, id est, acceptabilia & delectabilia.

l *Et iudicia tua doce me.]* Hoc est tua mandata, vt intelligam & impleam.

m *Anima mea in manibus tuis.]* Hoc est, sensibus tuis: quia paratus sum vt operer. Et in alio loco dicit: Anima mea in manibus meis. Quomodo dicit in manibus meis? eo quod paratus sum martyrium sustinere propter Christum.

n *Posuerunt peccatores laqueos mihi.]* Vide quod laqueus secus viam ponitur, & si egressus fueris de via, cades in laqueum. Quid sunt isti laquei, nisi tendiculæ diaboli, vel suggestiones dæmonis? Vitia etiam & peccata possunt

intelligi. **o** *Et in mandatis tuis non erraui.]* Vox ecclesiæ. Non erraui a tuis mandatis, sed constans fui in operatione.

p *Hæreditate acquisiui testimonia tua.]* Tua testimonia & tua præcepta, hoc est, mea hæreditas in æternum & hic, & in futurum.

q *Quia exultatio cordis mei sunt.]* Tua testimonia, hoc est, mea exultatio: quia ecclesia in mandatis dei delectatur & exultat. **r** *Inclinaui cor meum.]* Non fui superbus, sed humilis: & ideo inclinaui cor meum, vt reintellegerem: quia superbi non inclinant cor ad humilitatem. Ad quid inclinaui cor meum, dicit ecclesia? **s** *Ad faciendas iustificationes tuas.]* Hoc est, mandata tua. **t** *In æternum propter retributionem.]* Vitæ æternæ, vt illam merear percipere. **u** *Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.]* Vox prophetæ in persona ecclesiæ. Quomodo dicit, iniquos odio habui, dum dominus dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt: Et alibi: Orate pro persequentibus & calumniantibus vobis. Et hic quomodo dicit, odio habui? Sed secundum legem veteris testamenti potest se defendere, sicut dictum est: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Sed modo intelligendum est: Odio habui, vitia & peccata. Et dilexi, hoc est, illam naturam: quia non licet odisse creaturam dei, sed peccatum. Sicut alibi dicit: Perfecto odio oderam illos: Est odium nō perfectum. Quare: Quia qui odit fratrem suum, homicida est. Et legem tuam dilexi, id est, tuam legem quam tu præcepisti, dilexi: opere impleui. **x** *Adiutor & susceptor meus es tu.]* Adiutor in præsentī, susceptor in futuro. **y** *Et in verbo tuo spero.]* Hoc est, in Christo: quia verbum patris filius est. **z** *Declinate a me maligni, & scrutabor mandata dei mei.]* Vox prophetæ in persona ecclesiæ: optando dicit. Declinate a me maligni. Si volueris perfecte penitentiam agere, segregare te debes a consortio peccatorum, vel omnium malorum hominum, & fugere in alium locum, vt perfecte eam agere valeas. Declinate a me maligni: Hi sunt dæmones, vitia & peccata: vel aduersariæ potestates. Quia dum ipsi tendiculas tibi præparant, & suggestiones pessimas, non potes scrutari mandata dei, vt illa bene intelligas. Sed si volueris penitentiam agere, segregare te debes ab illorum consortio. **a** *Suscipe me secundum eloquium tuum.]* David dicit. Suscipe me a carne, secundum quod promisisti, vt de mea carne carne acciperes, & me redimeres. **b** *Et viuam.]* Hoc est in anima, si me redemeris & hic, & in futuro. **c** *Et non confundas me ab expectatione mea.]* De hoc quod expectaui tuam saluationem cum veneris, nō confundar, vt non habeam confusionem neque hic, neque in futuro. **d** *Adiua me.]* Auxilium rogar.

Tomus septimus.

M iiii

D

intelligi. **o** *Et in mandatis tuis non erraui.]* Vox ecclesiæ. Non erraui a tuis mandatis, sed constans fui in operatione.

p *Hæreditate acquisiui testimonia tua.]* Tua testimonia & tua præcepta, hoc est, mea hæreditas in æternum & hic, & in futurum.

q *Quia exultatio cordis mei sunt.]* Tua testimonia, hoc est, mea exultatio: quia ecclesia in mandatis dei delectatur & exultat.

r *Inclinaui cor meum.]* Non fui superbus, sed humilis: & ideo inclinaui cor meum, vt reintellegerem: quia superbi non inclinant cor ad humilitatem. Ad quid inclinaui cor meum, dicit ecclesia?

s *Ad faciendas iustificationes tuas.]* Hoc est, mandata tua. **t** *In æternum propter retributionem.]* Vitæ æternæ, vt illam merear percipere.

u *Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.]* Vox prophetæ in persona ecclesiæ. Quomodo dicit, iniquos odio habui, dum dominus dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt: Et alibi: Orate pro persequentibus & calumniantibus vobis. Et hic quomodo dicit, odio habui? Sed secundum legem veteris testamenti potest se defendere, sicut dictum est: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Sed modo intelligendum est: Odio habui, vitia & peccata. Et dilexi, hoc est, illam naturam: quia non licet odisse creaturam dei, sed peccatum. Sicut alibi dicit: Perfecto odio oderam illos: Est odium nō perfectum. Quare: Quia qui odit fratrem suum, homicida est. Et legem tuam dilexi, id est, tuam legem quam tu præcepisti, dilexi: opere impleui.

Luc. 6. d

Matth. 5. g

Leuitic. 19. d

psal. 118. d

1. Ioan. 3. e

F

A a *Et saluus ero.*] In anima, si veneris ut me adiuues.
 b *Et meditabor in iustificationibus tuis.*] Idest, in tuis mādatis.
 c *Semper.*] Sine fine.
 d *Spreuisti omnes descēdentes.*] Idest, despexisti.
 e *A iustitiis tuis.*] Quare?
 f *Quia iniusta est cogitatio eorum.*] Ideo spreuisti: quia discēdunt a tuis mādatis, & cogitatio eorum iniusta est: hæreticorum, Iudæorum, vel omnium malorum, & contra Christum, & contra ecclesiam.

B g *Præuaricantes reputati omnes peccatores terre.*] Optando dicit propheta in persona ecclesiæ: quia ante aduētum Christi præuaricatores erāt: qui sub debito tenebantur propter præuaricationem primi hominis Adæ, & omnes ad infernum descēdebant, etiam ipsi infantes ad infernum descēdebāt: quia propter illud debitū præuaricatores reputabantur, nisi per baptismum abluti fuissent. Et modo qui non sunt baptizati, ad infernum descēdunt. Præuaricantes reputati. Quia nō omnes peccatores præuaricatores: sed omnes præuaricatores peccatores.

C h *Ideo dilexi testimonia tua.*] Ne in his præuaricator appaream.
 i *Confige timore tuo carnes meas: a iudicio enim tuis timui.*] Metuo futurum iudicium: iudeo cruci tuæ configens omnes concupiscentias carnis, tibi conuicere, tibi commori, tibi conspeliui paratus sum, ut in futuro tibi consurgere merear. Sed & nos domine deprecamur, ut in timore tuo confixi, lucerna sacri luminis præeunte, a peccati funibus absoluti, & tua portio facti, illam viam incedere valeamus, quæ nos a malorum liberatos suppliciiis angelis faciat cohæredes. Per ipsum dominum nostrum Iesum Christum: cui est cum æterno patre & spiritu sancto honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Homilia tertia. Salubri nos semper consilio & sacro eloquio beatus hortatur propheta, ut iustitiam quam ille custodiuit in opere, nos debeamus fideliter exequi, & indissolubiliter retinere. Qui ut fegnes & inertes animos ad hæc custodiēda facilius excitet, quid meriti pro ipsius iustitiæ custodia adipiscamur, edocet, dicens:

Ain.
K *Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus meis.*] Iugiter nos in hoc mortali corpore vitiorum caterua persequitur: sed si mensura iudiciorum ac iustificationum dei in nobis maneat, ut prudenti consilio ea quæ his conueniunt faciamus, horum persecutorum manibus non trademur.

l *Suscipe seruum tuum in bono.*] Quia seruire me peccato iam nescio.
m *Vt non calumniatur me superbi.*] Diabolus & ministri eius.
n *Oculi mei defecerunt in salutare tuum.*] In Iesum qui Hebraice saluator dicitur.
o *Et in eloquium iustitiæ tuæ.*] In verbum illud quod erat

& saluus ^a ero: & meditabor in ^b iustificationibus tuis ^c semper. Spreuisti omnes ^d discēdentes ^e a iudiciis tuis: quia iniusta ^f cogitatio eorum est. Præuaricantes reputaui ^g omnes peccatores terræ: ideo dilexi ^h testimonia tua. Confige timore tuo carnes ⁱ meas: a iudiciis enim tuis timui.

Ain.
K *Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus meis.* ¹ Suscipe seruū tuum in bonum: non calumnientur ^m me superbi. ⁿ Oculi mei defecerunt in salutare tuū & in eloquium ^o iustitiæ tuæ. Fac cum seruo tuo secundum ^p misericordiam tuam, & iustificationes ^q tuas doce me. Seruus tuus sum ego: da mihi ^r intellectum ut sciam testimonia tua. ^s Tempus faciendi domino: dissipauerunt legem tuam. ^t Ideo dilexi mandata tua, super aurum & topazion. ^u Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

Phe.
M *Irabilia testimonia tua: ideo scrutata me est ea anima mea.* ^z Declaratio sermonum tuo: um illuminat, & intellectum dat paruulis. ^y Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam. ^a Inspice in me, & miserere mei: secundum iudicium diligentium nomen tuum. ^b Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, & ^c non dominetur mei omnis iniustitia. ^d Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua. ^e Faciem tuam illumina super seruū tuū, &

C cuncta te declarante cognosco, sicut sequitur:
 y *De. Luratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.*] Sermones dei sunt scripta prophetarum & legis, quæ in euangeliiis declarantur: dum Verbum caro factum habitat in nobis, & multis virtutibus se deum ostendit. Sed horum intellectus paruitati nostræ, qui in innocentia renati sumus, tribuitur: domino sic dicente: Confiteor tibi domine pater cæli & terræ: quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

z *Os meum aperui & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.*] Cor mundum referaui, & dignum me effeci desiderio mandatorum tuorum, in quem spiritus sanctus diffunderetur.

a *Aspice in me, & secund. iud. &c.]* Ut illo me iudicio muneret, quo reliquos qui diligunt nomen tuum.
b *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum.]* Et non secundum corporeas voluntates.
c *Et non dominetur mei omnis iniquitas.]* Quia tuo sum famulari mancipatus.
d *Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.]* Calumniæ sunt, cum iustis hominibus crimen impietatis obiicitur. Et ex quibus se redimi deposcit a deo, ut eius mandata custodiat.
e *Faciem tuam illumina super seruum tuum.]* Confirma me effigie imaginis gloriæ tuæ.

in principio apud deum: qui iustitias legis non venit solvere, sed implere.
 p *Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam.]* Ut ipse vota mea perficias.
 q *Et iustificationes tuas doce me.]* Ut eas, sicut sapius optaui, possim aduertere.

r *Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum ut sciam testimonia tua.]* A te ea discam, & non ab hæreticis vel Iudæis: quia mihi nullum tempus est ab exercitatione tuæ seruitutis otiosum.
s *Tempus faciendi domino: dissipauerunt iniqui legem tuam.]* Iudæi utique qui eam spiritualiter non intellexerunt. Sed veniet, tempus quando occulta illius, dominus faciet prædicatione euangelica referari.

t *Ideo dilexi mandata tua, super aurum & topazion.]* Sicut enim aurum cunctorum metallorum præcellit pretium: ita topazius omnium gemmarum in se continens pulchritudinem, omnium vincit honores. Ideo propheta super hæc omnia dei mandata diligit: quia in his aduentum domini, qui mundum redempturus est, nuntiatum intelligit.

v *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.]* Nihil de viis iniquitatis accessit: sed sicut perambulauit integre: ita omnia quæ in viis iniquitatis morabantur, odiui.

Phe.
M *Irabilia testimonia tua domine &c.]* Vidi in his aliud agi, aliud figurati. Ideoque quia mirum mihi est: diligentius perscrutatus, &

x *Irabilia testimonia tua domine &c.]* Vidi in his aliud agi, aliud figurati. Ideoque quia mirum mihi est: diligentius perscrutatus, &

y *De. Luratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.]* Sermones dei sunt scripta prophetarum & legis, quæ in euangeliiis declarantur: dum Verbum caro factum habitat in nobis, & multis virtutibus se deum ostendit. Sed horum intellectus paruitati nostræ, qui in innocentia renati sumus, tribuitur: domino sic dicente: Confiteor tibi domine pater cæli & terræ: quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

z *Os meum aperui & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.]* Cor mundum referaui, & dignum me effeci desiderio mandatorum tuorum, in quem spiritus sanctus diffunderetur.

a *Aspice in me, & secund. iud. &c.]* Ut illo me iudicio muneret, quo reliquos qui diligunt nomen tuum.
b *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum.]* Et non secundum corporeas voluntates.
c *Et non dominetur mei omnis iniquitas.]* Quia tuo sum famulari mancipatus.
d *Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.]* Calumniæ sunt, cum iustis hominibus crimen impietatis obiicitur. Et ex quibus se redimi deposcit a deo, ut eius mandata custodiat.
e *Faciem tuam illumina super seruum tuum.]* Confirma me effigie imaginis gloriæ tuæ.

A a *Et doce me iustificationes tuas.]* Ut quod in illis cerno per speculum, certa contemplatione conspiciam.
 b *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.]* Veram semper agit penitentiam hic sanctus, & non cessat fluentis lacrymarum antiqua delicta diluere, ut intelligas: nisi veram penitentiam egeris, tibi facile non dimitti quæ gesseris. Veta est enim penitētia, iugiter statibus commissa diluere, & abluta non iterare.

Zade.
I *ustus es domine, & rectum iudicium tuum: mādasti iustitiam testimonia tua, & veritatem tuā nimis.]* Omnia quæ mandante te patimur, iusta, recta, ac vera sunt: quia aut pro peccatis nostris ingruūt, aut vt probati manifestemur, eueniunt.

d *Tabescere me fecit zelus domus tuæ.]* Cum domus dei, spelunca latronum efficitur a malis habitatoribus: vel cū videro corpora deo dicata, volutabris facinorū inquinari.

e *Quia oblitus sum verba tua inimici mei.]* Obluiscētes enim præcepta legis, fecerūt domum tuam speluncam latronum.
f *Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud.]* Quia sicut peccatum consumit: ita & peccantem si conuertatur, illuminat.
g *Adolescentior sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.]* Quanquam hæc Dauid ex persona sua dicat: qui adolescentior cæteris fratribus quasi cōtempus ad oues pascendas directus: dehinc in regnum electus est: tamen hæc ad populum Christianum referenda sunt: qui prius contemptus, & de domo patris eiectus, recolens iustificationes dei: acceptis prioris primogenitis, prior effectus est.

h *Iustitia tua iustitia in æternum.]* Quam non cognouit populus ille prior semper esse perpetuam.
i *Et lex tua veritas.]* Illis fuit umbra: veritas est ecclesiæ populo veritas. Sed propheta pro hac veritate multa perferens, ait.
k *Tribulatio & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.]* Quamlibet tribuletur in pœnis, coartetur in vinculis: vox semper libera dei mandata meditatur assidue.

l *Aequitas testimonia &c.]* Ut pro eorum intelligentia, vitam possim capere sempiternam.
Coph.
C *Clamauit in toto corde meo, exaudi me domine &c. mandata tua.]* Hunc clamorem non corporeæ vocis, sed mentis spiritualis esse, sæpe monuimus: per quem iusti a deo exaudiuntur: vel ille precibus eorū piū pandit auditū.

n *Præueni in maturitate & clamauit: quia in verbo tuo speraui.]*

Vereta vitia pudicitia iuuenili præuenit: qui per maturitatem viuacis animi, spem suā nūquam a verbis dei remouit.
 o *Trauererit oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.]* Non cum lux soporatum reperit, sed vigilantem strenue, & circa diuina eloquia oculorum spiritualium, intentione meditantem.

p *Vocem meam exaudi domine secundum misericordiam &c.]* Incessabiliter vocis spiritualis emittit gemitū, vt ab hac mortalitate in vitam transferatur æternam.

q *Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt.]* Omnis enim qui inique sanctis appropinquat vt noccat, elongatur a lege dei.
r *Prope es tu domine, & omnia mandata tua aequitas.]* Non teneris locis, sed per veritatem mandatorum cordibus sanctorum illaberis.

s *Ab initio cognoui de testimoniis tuis.]* Ab Adam in omnibus patriarchis ac prophetis.
t *Quia in æternū fundasti ea.]* Euangelis, in quibus & nos fundati sumus supra fundamentum memoratum: sicut dixisse Paulum apostolum sæpe meminimus.

u *Idem humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuā non sum oblitus.]* Tibi humilior: a te eripi me deprecor, vt exalter: quia memor sum legis tuæ qua dixisti: Qui se humiliauerit, exaltabitur.

x *Iudica iudicium meum & redime me: propter eloquium tuū viuifica me.]* Iudicauit me ego nihil scire, nisi Iesum Christum: qui ad redemptionem mundi venire promissus est. Iuxta ergo hoc iudicium, ego a te viuificer in eloquiis tuis.

y *Luge est a peccatoribus saluus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.]* Salus nostra, Christus est: qui a negligentibus Iudæis elongatur: eo quod in iustificationibus legis nō intelligunt figuratum.

z *Miserationes tuæ multæ sunt domine.]* Quia de multis periculis erunt.

a *Secundum iudicium tuum viuifica me.]* Ne inueniatur in me quod iudicium mortis absumat.

b *Multis persequuntur me, & tribulant me: a testimoniis tuis nō declinaui.]* Sæuiant odiis, impugnent iniuriis: ego a testimoniis tuis erigor, non inclinor.

c *Vidi non seruantes pactum, &c.]* Pactum fuit Israeli cum deo, quando dixit ad Moylen: Omnia quæcunque dixerit dominus, faciemus. Sed & nunc nos paciscimur in baptismo, vt abrenuntiemus diabolo & operibus eius. Pro transgressoribus ergo huius pacti propheta tabescebat, sicut & Paulus qui dicebat: Quis vitur, & ego non vror?
d *Vide quia mandata tua dilexi domine: in tua misericordia viuifica me.]* Dilexit ea: non per metum, sed per bonæ vo-

Exod. 24. b

2. Cor. 11. g

Luc. 14. c

A luntatis effectum. Ideo se in his viuificari deposcit.
 a *Principium verborum tuorum veritas.*] Vt nouus homo renatus in Christo uiuat.
 b *Et in aeternum omnia iudicia iustitia tuae.*] Vt deinceps cognoscēs se ad imaginem similitudinemque dei creatum, nihil iudicis ac iustitiae eius gerat indignum.

fica me. Principium ^a verborum tuorum veritas: ^b in aeternū omnia iudicia iustitiae tuae.

P rincipes persecuti sunt me gratis, & a verbis tuis formidauit cor meum. ^d Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa. ^e Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi. ^f Septies in die laudem dixi tibi: super iudicia iustitiae tuae. ^g Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. ^h Expectabam salutare tuum domine, & mandata tua dilexi. ⁱ Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Seruauit ^k mandata tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

A ppropinquet deprecatio mea in conspectu tuo domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum. ^m Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquiū tuum eripe me. ⁿ Eructabunt labia mea hymnum: cum docueris me iustificationes tuas. ^o Pronuntiabit lingua mea eloquia tua: quia omnia mandata tua æquitas. ^p Fiat manus tua vt saluet me: quoniam mandata tua elegi. ^q Concupiui salutare tuum domine, & lex tua meditatio mea est. ^r Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me. ^s Erraui sicut ouis quæ periit: quære seruum tuū, quia mandata tua non sum oblitus.

C anticum graduum. C XIX.
A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. ^x Domine libera animam meam a labiis iniquis, & a ^y lingua dolosa.

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) Tres res in vno versiculo velociter explicatur, angustia, preces, exauditiō: quia nemo tribulatur, nisi qui viuere in Christo pie desiderat. Oportet ergo, vt non vocatione elatione, sed cordis humilitate proclamemus ad dominum, si cupimus exaudiri.

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

P rincipes persecuti sunt me gratis, & a verbis tuis formidauit cor meum. ^d Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa. ^e Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi. ^f Septies in die laudem dixi tibi: super iudicia iustitiae tuae. ^g Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. ^h Expectabam salutare tuum domine, & mandata tua dilexi. ⁱ Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Seruauit ^k mandata tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

A ppropinquet deprecatio mea in conspectu tuo domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum. ^m Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquiū tuum eripe me. ⁿ Eructabunt labia mea hymnum: cum docueris me iustificationes tuas. ^o Pronuntiabit lingua mea eloquia tua: quia omnia mandata tua æquitas. ^p Fiat manus tua vt saluet me: quoniam mandata tua elegi. ^q Concupiui salutare tuum domine, & lex tua meditatio mea est. ^r Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me. ^s Erraui sicut ouis quæ periit: quære seruum tuū, quia mandata tua non sum oblitus.

C anticum graduum. C XIX.
A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. ^x Domine libera animam meam a labiis iniquis, & a ^y lingua dolosa.

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) Tres res in vno versiculo velociter explicatur, angustia, preces, exauditiō: quia nemo tribulatur, nisi qui viuere in Christo pie desiderat. Oportet ergo, vt non vocatione elatione, sed cordis humilitate proclamemus ad dominum, si cupimus exaudiri.

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

Matth. 10. d

Luc. 11. c

Matth. 5. a

Matth. 6. b

Ioan. 1. b

Philip. 1. c

Matth. 15. a

Rom. 12. d

Psalm. 133. a

A a recta fidei linea exturbare nituntur.
 a *Quid detur tibi: aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam.*] Ad se fideliter proclamantem animam, dominus interrogare pietatis affectu dignatus est, vt quid ei detur, aut quid apponatur ad linguam dolosam. Dicunt multi hoc in loco commutata præpositione: Quid detur tibi aduersus linguam dolosam: dicerent volunt, vt quasi ex dei doctrina anima illa audiat.
 b *Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.*] Pro desolatoriis carbonibus, in Hebræo ἄρβυδὸν ἰσὺς habet. Desolatorem puto & in Esaia esse carbonem, qui ad labia eius defertur, vt purget vitia, quæ loquendo siue optima queque tacendo contraxerat. Et hic itaque carbonem simile deprecatum, vt detur ei carbo de altario dei, qui in eius labiis, peccatorum solitudinem faciat, id est, a vitiis eum præster alienum.

C anticum graduum. C XX.
L niet ^k auxilium mihi. ^l Auxilium meum a domino: qui fecit cælum & terram. ^m Non det in commotionem pedem tuum: neque ⁿ dormitet qui custodit te. ^o Ecce non dormitabit neque dormiet: qui custodit Israel. Dominus ^p custodit te, dominus protectio ^q tua: super manum dexteram tuam. ^r Per diem sol non vret te: neque luna per noctem. Dominus ^s custodit te ab omni malo: custodiat ^t animam tuam dominus. Dominus ^u custodiat introitum tuum, & exitum tuum: ex ^x hoc nunc & vsque in sæculum.

C anticum graduum. C XXI.
L ætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: ^a in domum domini ibimus. Stantes erant pedes ^b nostri: in atriis tuis Hierusalem. ^c Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio ^d eius in idipsum. ^e Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini ^f testimonium Israel: ad ^g confitendum nomini domini. ^h Quia illic federunt sedes in iudicio: sedes

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) Tres res in vno versiculo velociter explicatur, angustia, preces, exauditiō: quia nemo tribulatur, nisi qui viuere in Christo pie desiderat. Oportet ergo, vt non vocatione elatione, sed cordis humilitate proclamemus ad dominum, si cupimus exaudiri.

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

vlla autem intermissione a deo custoditur, qui cum spiritu
 rualium oculorum intentione perspexerit.
 p *Dominus custodit te.*] Ipse qui cælum fecit & terram: quia dii qui eam non fecerunt, pereunt ex ea.
 q *Dominus protectio tua: super manum dexteræ tuæ.*] Ille te

protegit, ne opus tuum dextrum, id est, bonum, pars impediat inimica.
 r *Per diem sol non vret te: neque luna per noctem.*] Iustus nec in prosperis eleuari potest, nec in tristibus deiici. Quod in die & nocte, hoc & in sole significatur & luna.
 s *Dominus custodit te ab omni malo.*] Ab omnibus insidiis inimici.
 t *Custodiat animam tuam dominus.*] Ne ei pars domineatur potestatis aduersæ.
 u *Dominus custodiat introitum tuum.*] Per quem ingressus es ad cognoscendum patrem.
 x *Et exitum tuum ex hoc nunc & vsque in sæculum.*] Vt cum a corpore recesseris, sua custodia protegaris: ne in chaos illud præcipiteris, vbi diues conspicitur ardens: sed in sinu Abrahæ cum Lazaro semperpiterna requie perfruaris.
 y *Canticum graduum.*] Iste psalmus tertius est ascensionis gradus, vocem hominis continens, cuius conuersatio habetur in cælis.

C anticum graduum. C XXI.
L ætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: ^a in domum domini ambulabimus.] Id est, in cælestem Hierusalem, vt ciues efficiamur sanctorum & domestici dei.
 b *Stantes erant pedes nostri: in atriis tuis Hierusalem.*] Firmi in amplitudine eius. Sed ne istam terrenam putares, audi quid subiecit:
 c *Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas.*) Adhuc, inquit, non est expletum ædificium ciuitatis huius: sed quotidie ædificatur de lapidibus viuus super fundamentum apostolorum & prophetarum ab ipso summo angulari lapide Christo Iesu: sicut ait Apostolus.
 d *Cuius participatio eius in idipsum.*) In vno ecclesiæ corpore per Christum.
 e *Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini.*) Non peccato obnoxia, sed tribus domini: quæ cognoscentes dominum, sequi non distulerunt: quod ad gentes est referendum.
 f *Testimonium Israel.*) Vt eum condemnet: quia ille eum in multis ostensum miraculis non cognouit. Tribus vero gentium statim cognitum receperunt. Sic & regina Austri, vel Niniuita, in huius testimonij iudicio surgent, & condemnabunt eum.
 g *Ad confitendum nomini tuo domine.*) Confitentur enim: quia in nomine tuo omne genu flectetur cælestium, terrestrium, & infernorum: & quia tu domine Iesu Christe in gloria es dei patris.
 h *Quia illic federunt sedes in iudicio.*) Sedes dei, apostoli sunt: super quos dominus requiescit. Hæ sedes sedebunt super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel: sicut ipse ait in euangelio.

C anticum graduum. C XXI.
L ætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: ^a in domum domini ibimus. Stantes erant pedes ^b nostri: in atriis tuis Hierusalem. ^c Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio ^d eius in idipsum. ^e Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini ^f testimonium Israel: ad ^g confitendum nomini domini. ^h Quia illic federunt sedes in iudicio: sedes

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) Tres res in vno versiculo velociter explicatur, angustia, preces, exauditiō: quia nemo tribulatur, nisi qui viuere in Christo pie desiderat. Oportet ergo, vt non vocatione elatione, sed cordis humilitate proclamemus ad dominum, si cupimus exaudiri.

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

A d dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.) A Iudæis, qui Christum dominum non solum non credunt, sed etiam immundis labiis blasphemare non metuunt. ^y Et a lingua dolosa.) Ab hæreticorum doctrina, qui nos

Luc. 16. f

1. Cor. 13. d

Ephes. 2. d

Luc. 11. d

Matth. 19. d

A *a. sedes super domum David.]* Super ecclesiam Christi gubernantes atque monentes eam præceptionibus suis.
b. Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem.] Interrogate quæ ad pacem pertinent ciuitatis huius, & sequimini eam, vt per dilectionem pacis, fructum consequamini æternæ beatitudinis.

c. Et abundantia diligentibus te.] Qui relictis caducis, deû super omnia diligit: ipse abundantia bonorum celestium perfruatur.

d. Fiat pax in virtute tua.] Dominus Christus est pax nostra, qui nos in vno vinculo charitatis astringit: cuius virtus, si conualecat in nobis, & ipse quoque pectoribus nostris illabitur.

e. Et abundantia in turribus tuis.] In his abundantia bonorum celestium fieri propheta deposcit: qui supereminentes merito, tanquam turres fortissimæ hanc ciuitatem & virtutem muniunt, & proceritate decorant.

f. Propter fratres meos & proximos meos, loquebar pacem de te.] Vt scilicet & ipsi ad cõsummationem huius ædificij se perfectos exhibeant.

g. Propter domum domini dei mei, quæ sunt bona tibi.] Prædicando pacem proximis fratribus, qui efficit eos ciuitatē regis æterni, cui hæc bona quæsiuit, vt ab vniuersitate ciuitatis, in vnam eius transiret habitationem, qui ait: Pater, rogo vt vbi ego sum, & illi sint mecum. Ego in illis, & tu in me, vt videat gloriam meam: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

Ioan. 17. d

h. Canticum graduum.] Iste psalmus quartum canticorum graduum pandit ascensum: in quo vir ille fidelis, qui dudum ad montes sustollebat oculos, nunc proficiens iam in ascensu, ad ipsum cælorum habitatorē eos erigit, dicens: Psalmus CXXII.

i. Ad te leuavi oculos meos: qui habitas in celo.] Notandum quod per singulos psalmos, quidam graduum sunt profectus. Qui in primo dixerat: Ad dominum cum tribularer clamavi, & in secundo oculos ad montes se eleuasse narrauerat: lætatus quoque fuerat, quia sibi ingressus in domo dei fuerat repromissus: nunc ad maius proficit, vt ad ipsum deum oculos leuet. Qui habitas in celo. Ascendens, quo leuaturus erat oculos, nisi illuc quo tendebat, ascendere desiderabat?

k. Ecce sicut oculi seruatorum, in manibus dominorum suorum, & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: sic oculi nostri ad dominum deum nostrum, quoadusque miseretur nostri.] Et serui sumus, & ancillæ sumus: ille dominus, & domina est. Attendat charitas vestra. Non mirum si serui sumus, & ille dominus est: sed mirum si ancillæ sumus, & ille domina est. Sed neque hoc mirum, quia ancillæ sumus, ecclesia enim sumus: nec illud mirum, quia & ipse domina est: quia virtus & sapientia dei est. Audi ergo Apostolum dicentem: Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis vero vocatis Iudæis & Græcis, Christum dei virtutem, & dei sapientiam. Cum multis persecutionu m generibus subiicimur, oportet nos semper in dei auxilio

1. Cor. 1. d

oculorum intentionem sine vlllo vitio cõtinerere defixam, D quoadusque nobis misericordiam largiatur. **l. Miserere nostri domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus contemptu.]** Id est, despectione: quia sancti despiciuntur a malis hominibus.

m. Multumque repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus & despectio superbis.] Nō tantum in diuitis dicit, sed eos qui abundat in malitia, illi despiciunt pauperes Christi. Diuites despiciunt pauperes, & superbi despiciunt humiles: & ipsi dicunt multa opprobria cõtra sanctam ecclesiam.

n. Canticum graduum.] Iste psalmus quintus ascensionis est gradus, edocens virum illum fidelem proficere: qui per eleuationem spiritualiū oculorum ad cælorum habitatorem, euincens omnes diabolicæ immisionis insidias, ita exorditur, dicens: Psalmus CXXIII.

o. Nisi quia dominus erat in nobis: dicit nunc Israel.] Bene in nobis dominus habitat, si eum sanctæ mentis cõtemplatione suspicimus.

p. Nisi quia dominus erat in vobis, cum exurgerent homines in nos: forsitan viuos deglutissent nos.] Non carnes nostras deuorare conati sunt impij: sed animas per instigationē scelerum deglutire: sed erepti sumus ab his per eū qui erat in nobis. Cui ob hoc gratiæ referendæ sunt: quia gratia eius saluati sumus.

q. Cum irasceretur animus eorum aduersus nos: forsitan ut aqua absorbuissent nos.] Com-

motiones malarum mentium, qui sanctos dei absorbere quærunt, aquis comparantur: sed habitate in sanctis domino, deorsum desluunt & decurrunt.

r. Torrentem pertransiuit anima nostra.] Melius in Hebræo habet: Torrentem pertransiuit super animam nostram: quod scilicet multi tentationum turbines super animam eius transierunt: nec potuerunt eam necare, iusto dicente: Nisi quia dominus erat in nobis, dicit nunc Israel.

s. Forsitan pertransiuit anima nostra aquam intolerabilem.] Verbum ἀνωπύατος apud Græcos, ambiguum est, & potest sonare, quod subsistat, & quod intolerabile sit, hoc est, quod nemo ferre queat. Pro quo & Aquila, & Symmachus, & Theodotio, & omnes interpretes pari voce consentiunt: superbas aquas & arrogantes pro ἀνωπύατος transferentes.

t. Benedictus dominus, qui non dedit nos in capturam dentibus eorum.] Horum torrentium dentes, numerositas est vitiorum: a quibus ne capiamur, gratia dei eruimur.

u. Anima nostra sicut passer erepta est, de laqueo venantium.] Tenduntur nobis laquei in concupiscentiis, ac diuersis diabolicæ astutiæ dolis: sed contrito satana sub pedibus nostris, sicut passer a capiente euolamus ab illis. Sic enim sequitur:

x. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.] Si enim dominus habitat in nobis: ipse (vt diximus) hos dirumpet laqueos, ne nos impediatur.

y. Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit cælum & terram.] Hoc est, nomen quod est super omne nomen.

Huius

A Huius nominis adiutorio, mortis vincuntur laquei, si in illo maneamus affixi.

a. Canticum graduum.] Iste psalmus, sextus habetur in canticis graduum: qui ex voce prophetæ nos hortatur, vt relictis sæcularibus causis, in deum tantum omnem cõfidentiam habeamus, dicens: Psalmus CXXIII.

b. Qui confidunt in domino sicut mons sion: non commouebitur in æternum.] Sion, ecclesia: mons autem iuxta Danielem, Christus dominus. Ergo qui in eum totam spem ponunt, non commouentur in perpetuum: quia conformes efficiuntur corpori gloriæ eius.

Dan. 2. c

Gal. 4. d

c. Qui habitat in Hierusalem.] In ipsa ecclesia marre nostra, quæ sursum est, libera.

d. Montes in circuitu eius.] Custodiæ sanctorum, angelorum, prophetarum, apostolorumque, quæ in modum porceritatis mōtanæ supereminēt cūctis in sanctitate.

e. Et dominus in circuitu populi sui: ex hoc nunc & vsque in sæculum.] Sicut ipse polliceri dignatus est, dicens: Ecce ego vobiscum sum vsque in consummationem sæculi.

Matth. 6. b

f. Quia non relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum.] Pro virga in Hebræo, sceptrum habet. Hoc est ergo quod petimus: ne nos inducas in tētationem, quæ sufferre non possimus.

g. Vt non extēdant iusti ad iniquitatem manus suas.] Vt non cogitent: quid mihi prodest quod iustus sum, si semper persequantur me iniqui? Vt non extendant, hoc est, vt sustineant malos, & non faciant mala.

h. Benefac domine bonis & rektis corde.] Qui vel boni sunt in opere, vel rekti habentur in fide.

i. Declinantes autem in obligationes adducet dominus.] Pro obligationibus, Aquila * interpretatus est: Symmachus * quinta editio *

Ephes. 2. c

k. Cum operantibus iniquitatem.] Hi qui a præceptis dei declinant adducuntur cum his qui deum ignorant, vt simili sententia feriuntur.

l. Pax super Israel.] Christus dominus est pax nostra: qui aufertens maceriam inimicitia de medio Iudæorum ac gentium, fecit vtraque vnum, quod erat ante diuisum.

m. Canticum graduum.] Iste psalmus septimus graduum, profert canticum vel ascensum: in quo fidelis anima aduersus criminū captiuitatē in dominum exultat, & dicit: Psalmus CXXV.

n. In conuertendo dominus captiuitatem Sion.] Peruaserat enim vniuersum mundum vetus captiuitas vitiorum: sed lucefcete nobis sole iustitiæ, effugata est. Sic & ecclesia, quæ specialiter Sion nuncupatur, apparuit.

o. Facti sumus sicut consolati.] Pro consolati, omnes pariter editiones somniantes transtulerunt. Et pulchre somniantes. Nondum est enim plena lætitia, in captiuitate reliquis constitutis.

p. Tunc repletum est gaudium os nostrum, & lingua nostra exultatione.] A spirituali & infinita lætitia. Vel os nostrum, vel lingua repletur: quia non sufficit tantas explicare laudes pro gratia qua saluamur.

q. Tunc dicent inter gentes: magnificauit dominus facere cum illis.] Si enim relictis, trãsitotus, spem collochemus in sempiternis: tunc dicitur quia magnos nos fecit dominus captiuitate depulsa: & sicut quondam gentes timore territæ de Israelitico populo loquebantur, dicentes: Siccauit deus aquas maris & Iordanis ad ingressum filiorum Israel. In hoc ergo gaudio cõfitemur:

Ioan. 2. b

r. Quia magnificauit dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.] Seruiebamus prius Pharaoni, id est, exterminatori in duris operibus: nunc autem seruimus regi cœlesti: cuius iugum suauis est, & bonus leue.

s. Couerte domine captiuitatem nostram.] Cõmunem se captiuitatem habere cum reliquo populo, propheta fateatur: quia compatitur vnum membrum ceteris membris.

Matth. 11. d

t. Sicut torrens in austro.] Sicut enim flante austro, soluantur glacies; & impletis torrentibus, omnis horror cum imperu suo defluit: sic flante spiritu sancto, soluantur peccata nostra, scilicet, vt accepta remissione, fiat nobis illud quod scriptum est: Sicut glacies in sereno, soluantur peccata tua.

u. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

Eccles. 3. b

v. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

w. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

Ioan. 16. d

x. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

y. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

z. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

aa. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

ab. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

ac. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

ad. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

ae. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

af. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

ag. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.] Sancti igitur dei seminauerunt in lacrymis confessionis, & in diuersis cruciatibus, in gentibus verbum dei: euntes & flentes super duritiam cordis eorum, quod in futuro cum manipulorum fructibus portabunt, dicente ad

2. Cor. 6. d

A nis perfrui claritate. *a Surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.] Qui in humiliatione quiescitis, eleuamini: vos qui in peccatis vel natos esse, vel viuere meministis, & ad deū transire desideratis. Vel qui manducatis panem doloris. Pro*

ante lucem surgere: surgite ^a postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Cum ^b dederit dilectis suis somnum: ecce ^c hereditas domini filij merces fructus ventris. Sicut ^d sagitta in manu potentis: ita filij excusforum. ^e Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non ^f confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

^g Canticum graduum. CXXVII. **B** ^h *Beati omnes qui timent dominum: qui ambulat in viis eius.] Labores fructuum tuorum manducabis: beatus es, & bene tibi erit. Vxor ^k tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut ^l nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ. Ecce ^m sic benedicetur homo: qui timet dominum. Benedicat ⁿ tibi dominus ex Sion, & videas ^o bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ. Et videas ^p filios filiorum tuorum: pacem ^q super Israel.*

^r Canticum graduum. CXXVIII. **S** ^s *æpe expugnauerunt me a iuuentute mea: dicat ^t nunc Israel. Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea: etenim non potuerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem suã. Dominus iustus ^u concidet ceruices peccatorum: confundantur ^v & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion. Fiant ^w sicut scœnum tectorum: quod priusquam euellatur, exaruit. De quo ^x non impleuit manum suam qui metet: & sinum suum qui ^y manipulos colliget. Et ^z non dixerunt qui prateribant:*

^a *Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex illis.] Pro desiderio in Hebræo, pharetram habet. Vt quia sagittas præmiserat in comparationem sanctorum, consequenter pharetram sagittis inferat explendam. ^b Non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.] Porta, ianua siue ostiū, ipse est qui ait: Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur. Ergo qui de filiis excusforum fixus in Christo est, non confundetur in die iudicij: cum exprobrauerit inimicis legis dei inobedientiam, & peruersitatem, vel omnem malitiam ipsorum. ^c Canticum graduum.] Iste psalmus in nono ascensionis gradu vel cantico, timorem dilectionemque dominicam insinuat, dicens.*

^d *Beati omnes qui timent dominum: &c.] Qui cum timore uiungentes se dei dilectioni, exercentur in his quæ propheta, apostoli, euangelistæ prædicauerunt. ^e Labores fructuum tuorum manducabis: beatus es, & bene tibi erit.] Labores fructuum sunt, cum homo exercetur in mudo, vt ad æternitatis fructum possit accedere. Nam laboriose per has dei vias inceditur, sicut ipse ait: Arta & ærumnosa via est, quæ ducit ad vitã. Sed hic labor æternis fructibus adimpletur, cum homo pane illo cælesti locupletatur. Hoc enim desiderio & ille compungebatur qui dicebat: Beatus qui manducauerit panem in regno dei. ^f Vxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.] Vxor*

iuxta Salomonem, sapientia accipitur: quæ in animã emundatã domo tanquam speciosa vitis adducta, in lateribus operum nostrorum extenditur. *1 Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ.] Actus bonorum in circuitu doctrinæ cælestis assistentes, cum pinguedine pacis, & obumbratione virtutis. ^m Ecce sic benedicetur homo: qui timet dominum.] His vique locupletatur diuitiis. ⁿ Benedicat te dominus ex Sion.] Qui in ecclesia regnat. ^o Et videas quæ bona sunt Hierusalem etc.] In illa cælesti matre: de qua talis exposuim⁹ psalmis: in qua vita perpetuæ bona visuri sunt sancti. ^p Et videas filios filiorum tuorum.] Retributione captantes operum bonorum. ^q Pacem super Israel.] Pax nostra, Iesus Christus iugiter super mentem se videntem aspiciat. ^r Canticum graduum.] Iste psalmus decimū nobis profert vel canticum, vel ascensum, qui ex voce prophetica inchoans, docet incessanter resistere nequitii impugnantibus, ne nos expugnet. ^s Canticum graduum.] Iste psalmus decimū nobis profert vel canticum, vel ascensum, qui ex voce prophetica inchoans, docet incessanter resistere nequitii impugnantibus, ne nos expugnet. ^t Dicat nunc Israel: sicut expugnauerunt me a iuuentute mea: &c.] Ergo qui Israel est, ille potest dicere quæ impugnantur omnibus diebus vitæ suæ. Sed*

nō ei præualet hæc pugna: quia dominus pugnat pro eo. *u* *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: &c.] Iugiter ad deum currenti, & ad ampliora tendenti fabricantur a tergo nequitiarum machinæ: quia in aspectu exponi non possunt. Sed cum ad effectum non perueniunt, sibi ipsi prolongant: ob id inuidendo, peccatum vltionemque diuinam in se prouocant. Sequitur enim: ^x Dominus iustus concidet ceruices peccatorum.] Pro ceruicibus in Hebræo habet, vincula, vel catenas, vt sit sensus: Illi qui me suis insidiis hinc inde vallauerant, etiã vincitū renebāt: sed auxiliãte domino, omnes nexus soluti sunt. ^y Confundantur & conuertantur retrorsum omnes &c.) Ecclesiam, quæ est corpus Christi, cuius nos membra sumus. ^z Fiant sicut scœnum adsciorum: quod priusquam euellatur, arrescit.) Non hæc de ædificiis in petra locatis dicuntur, sed his quæ quasi citius ruitura super arenam ponuntur: quod ad opera carnis respicit, in quibus nō modo nullum granum bonitatis inuenitur: verum etiam antequam ad incrementum aliquod veniant, excidentur. ^a De quo non impleuit manum suam qui metet.) Qui retributionem dignam operis sui mercedem non recepit. ^b Nec sinum suum qui manipulos colliget.) Qui per conscientie puritatem, & si minus habet, voluntatem tamen bonam adhibuit. Ideoque a deo tanquam si multum dedisset, manipulos refert: sicut vidua de duobus minutis. ^c Et non dixerunt qui prateribant: benedictio domini super vos.) Non*

non ei præualet hæc pugna: quia dominus pugnat pro eo. ^u Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: &c.] Iugiter ad deum currenti, & ad ampliora tendenti fabricantur a tergo nequitiarum machinæ: quia in aspectu exponi non possunt. Sed cum ad effectum non perueniunt, sibi ipsi prolongant: ob id inuidendo, peccatum vltionemque diuinam in se prouocant. Sequitur enim: ^x Dominus iustus concidet ceruices peccatorum.] Pro ceruicibus in Hebræo habet, vincula, vel catenas, vt sit sensus: Illi qui me suis insidiis hinc inde vallauerant, etiã vincitū renebāt: sed auxiliãte domino, omnes nexus soluti sunt. ^y Confundantur & conuertantur retrorsum omnes &c.) Ecclesiam, quæ est corpus Christi, cuius nos membra sumus. ^z Fiant sicut scœnum adsciorum: quod priusquam euellatur, arrescit.) Non hæc de ædificiis in petra locatis dicuntur, sed his quæ quasi citius ruitura super arenam ponuntur: quod ad opera carnis respicit, in quibus nō modo nullum granum bonitatis inuenitur: verum etiam antequam ad incrementum aliquod veniant, excidentur. ^a De quo non impleuit manum suam qui metet.) Qui retributionem dignam operis sui mercedem non recepit. ^b Nec sinum suum qui manipulos colliget.) Qui per conscientie puritatem, & si minus habet, voluntatem tamen bonam adhibuit. Ideoque a deo tanquam si multum dedisset, manipulos refert: sicut vidua de duobus minutis. ^c Et non dixerunt qui prateribant: benedictio domini super vos.) Non

A Non eos benedixerunt sancti dei: qui pro nihilo habentes hunc mundum, pertransierunt ad cælestia & æterna. *a* *Benediximus vobis in nomine domini.] Vt relictis infructuosis aridisque operibus, ea seratis, quæ & messorum manum, & colligentium manipulos, repleant sinum. ^b Canticum graduum.] Iste psalmus vndecimum nobis ascensionis gradum pandit, & canticum: qui fidelis animæ conatum ad altiora tendentem proferens, dum se in profundo quasi immersum queritur, nos ad intelligenda cælestia prouocat, dicens:*

^c *De profundis clamaui ad te domine: domine exaudi orationem meam.] De profundis clamat, qui scit altitudinem diuitiarum sapientiæ dei, qui persecutiones patitur, qui eum misericordiam spiritu deprecatur. ^d Fiant aures tuæ intendentes, in orationem serui tui.] Nō hic carnalem aurem propheta postulat, sciens deum incorporeum esse: sed virtutem qua suos exaudire dignatur, exposcit. ^e Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit.] Si enim transgrediēs leges tuas generis humani fragilitas vltione tua protinus feriat, quis euadere poterit? ^f Quia apud te propitiatio est.] Tu enim nos reconciliabis patri per crucem. ^g Et propter legem tuam sustinui te domine.] Lex spiritualis est, & continēs verba vitæ: quæ sustinere debemus, ne peccantes in eam per legem diudicemur. ^h Sustinuit anima mea dominum ad noctem.] Ab illa matutina hora, qua in vineam dominicam est locatus, spem suã in illam defixit horam, qua denarium mercedis accipiat. ⁱ Speret Israel in dominum.] Ab eo quod ei lumen veritatis illuxit, indeficienter cælestia contempletur. ^k Quia apud dominum misericordia.] Cum pro nobis homo fieri dignatus est. ^l Et copiosa apud eum est redemptio.] Cum nō auro neq; argento, sed pretioso nos sanguine redimit. ^m Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eorum.] Ipse enim filius introeunte plenitudine gentium, reliquum Israel, remissa iniquitate saluabit. ⁿ Canticum graduum.] Iste psalmus duodecimum in hac ascensione, vel catici, vel gradus habetur: qui nos ex persona prophetæ humilitatem, quam Christus in carne gestaturus erat, edocet dicens: Psalmus CXXX. ^o Domine non est exaltatum cor meum.] Sed in cōtritione, & humiliatione ei⁹ obruli tibi sacrificiū acceptabile. ^p Neque elati sunt oculi mei.] Vt transitoria concupiscerent & caduca. ^q Neque ambulauit in magnis: neque in mirabilibus tuis super me.] Quæ magna mirabilia videantur hominibus, in his non inaccessi, ne me opprimerent.*

^r *Si nō humiliter sentiebam: sed exaltaui animam meam.] Humilis quidem est corde, sed excelsus est sensu. Humiliter sentiebam in sæculo: sed animam meam exaltaui in cælo: sicut qui ab lactatus est a matre sua: ita retribues in animam meam.] Nihil in se puerile sentit: quia cibum lactis excendens, ad perfectum peruenit virum: illo nunc pane, qui de cælis aduenit, vt alatur exorat. ^t Speret Israel in domino: ex hoc nunc & vsque in sæculum.] Docet vt nullo sine temporis, spes nostra claudatur, vt per spem præsentis vitæ, bona futuri sæculi capiamus. ^u Canticum graduum.] Iste psalmus habetur in canticis tredecimus graduum, qui per ascensionem profectuum, de aduentu filij dei ex voce prophetica nos edocet, dicens: Psalmus CXXXI. ^x Memento domine David.) Filius omnipotentis dei, assumpturus carnē pro redemptione populi, David se voluit nunc pariter: eius scilicet nomine vocitatus, de cuius genere assumpturus erat & corpus. ^y Et omnis mansuetudinis eius.) Non contendit, neque clamaui: sed sicut agnus mansuetus deductus est ad victimam. ^z Sicut iurauit domino, votum vouit deo Iacob.) Iuramentum ac votum propter similitudinem dictionis posuit, ne nos dubitarem in aliquo: Sed quid interim nouerit, dignū est contueri. Memento domine David, & omnis mansuetudinis eius. Sicut iurauit domino. Pro eo quod est, sicut: in Hebræo habet, quis: vt sit sensus: Memento domine David, & omnis mansuetudinis eius, qui iurauit domino, & votum fecit deo Iacob.*

^a *Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei.] Si dederam somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Et requiem temporibus meis donec inueniam locum domino: tabernaculum deo Iacob. Ecce ^b audiuius eam in Ephrata: inuenimus ^c eam in campis syluæ. Introibimus in tabernaculum ^d eius: adorabimus ^e in loco ubi steterunt pedes eius. Exurge domine in requiem*

^f *Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei: si dederam somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitationem, &c.) Tabernaculum domus, cælestē sedem indicat: in strato vero lecti, in oculorum somno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem (quæ nunquam abruptitur) demonsttrauit. In quibus non se rediturum pollicetur: nisi prius in homine dignum deo patri locum, vel ecclesiæ congregationē sua resurrectione construeret. ^b Ecce audiuius eam in Ephrata.) Huius rei & aliz scripturæ testes sunt. Ephrata ipsa est Bethlehem. Vbi primum ecclesia est audita, id est, in qua Christus dominus carnem assumpsit. In hac & Rachel Israel dilecta quiescit, quæ typum gestit ecclesiæ. ^c Inuenimus eam in campis syluæ.) In gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia: nunc autem campi, dominum colentes fructiferi. ^d Introibimus in tabernaculum dei.) Nos qui in vna domo ecclesiæ, per dominum aggregamur. ^e Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.) In quo præ-*

^f *Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei: si dederam somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitationem, &c.) Tabernaculum domus, cælestē sedem indicat: in strato vero lecti, in oculorum somno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem (quæ nunquam abruptitur) demonsttrauit. In quibus non se rediturum pollicetur: nisi prius in homine dignum deo patri locum, vel ecclesiæ congregationē sua resurrectione construeret. ^b Ecce audiuius eam in Ephrata.) Huius rei & aliz scripturæ testes sunt. Ephrata ipsa est Bethlehem. Vbi primum ecclesia est audita, id est, in qua Christus dominus carnem assumpsit. In hac & Rachel Israel dilecta quiescit, quæ typum gestit ecclesiæ. ^c Inuenimus eam in campis syluæ.) In gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia: nunc autem campi, dominum colentes fructiferi. ^d Introibimus in tabernaculum dei.) Nos qui in vna domo ecclesiæ, per dominum aggregamur. ^e Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.) In quo præ-*

Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei: si dederam somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitationem, &c.) Tabernaculum domus, cælestē sedem indicat: in strato vero lecti, in oculorum somno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem (quæ nunquam abruptitur) demonsttrauit. In quibus non se rediturum pollicetur: nisi prius in homine dignum deo patri locum, vel ecclesiæ congregationē sua resurrectione construeret. ^b Ecce audiuius eam in Ephrata.) Huius rei & aliz scripturæ testes sunt. Ephrata ipsa est Bethlehem. Vbi primum ecclesia est audita, id est, in qua Christus dominus carnem assumpsit. In hac & Rachel Israel dilecta quiescit, quæ typum gestit ecclesiæ. ^c Inuenimus eam in campis syluæ.) In gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia: nunc autem campi, dominum colentes fructiferi. ^d Introibimus in tabernaculum dei.) Nos qui in vna domo ecclesiæ, per dominum aggregamur. ^e Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.) In quo præ-

Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei: si dederam somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitationem, &c.) Tabernaculum domus, cælestē sedem indicat: in strato vero lecti, in oculorum somno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem (quæ nunquam abruptitur) demonsttrauit. In quibus non se rediturum pollicetur: nisi prius in homine dignum deo patri locum, vel ecclesiæ congregationē sua resurrectione construeret. ^b Ecce audiuius eam in Ephrata.) Huius rei & aliz scripturæ testes sunt. Ephrata ipsa est Bethlehem. Vbi primum ecclesia est audita, id est, in qua Christus dominus carnem assumpsit. In hac & Rachel Israel dilecta quiescit, quæ typum gestit ecclesiæ. ^c Inuenimus eam in campis syluæ.) In gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia: nunc autem campi, dominum colentes fructiferi. ^d Introibimus in tabernaculum dei.) Nos qui in vna domo ecclesiæ, per dominum aggregamur. ^e Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.) In quo præ-

Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei: si dederam somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitationem, &c.) Tabernaculum domus, cælestē sedem indicat: in strato vero lecti, in oculorum somno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem (quæ nunquam abruptitur) demonsttrauit. In quibus non se rediturum pollicetur: nisi prius in homine dignum deo patri locum, vel ecclesiæ congregationē sua resurrectione construeret. ^b Ecce audiuius eam in Ephrata.) Huius rei & aliz scripturæ testes sunt. Ephrata ipsa est Bethlehem. Vbi primum ecclesia est audita, id est, in qua Christus dominus carnem assumpsit. In hac & Rachel Israel dilecta quiescit, quæ typum gestit ecclesiæ. ^c Inuenimus eam in campis syluæ.) In gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia: nunc autem campi, dominum colentes fructiferi. ^d Introibimus in tabernaculum dei.) Nos qui in vna domo ecclesiæ, per dominum aggregamur. ^e Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.) In quo præ-

Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei: si dederam somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitationem, &c.) Tabernaculum domus, cælestē sedem indicat: in strato vero lecti, in oculorum somno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem (quæ nunquam abruptitur) demonsttrauit. In quibus non se rediturum pollicetur: nisi prius in homine dignum deo patri locum, vel ecclesiæ congregationē sua resurrectione construeret. ^b Ecce audiuius eam in Ephrata.) Huius rei & aliz scripturæ testes sunt. Ephrata ipsa est Bethlehem. Vbi primum ecclesia est audita, id est, in qua Christus dominus carnem assumpsit. In hac & Rachel Israel dilecta quiescit, quæ typum gestit ecclesiæ. ^c Inuenimus eam in campis syluæ.) In gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia: nunc autem campi, dominum colentes fructiferi. ^d Introibimus in tabernaculum dei.) Nos qui in vna domo ecclesiæ, per dominum aggregamur. ^e Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.) In quo præ-

Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei: si dederam somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitationem, &c.) Tabernaculum domus, cælestē sedem indicat: in strato vero lecti, in oculorum somno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem (quæ nunquam abruptitur) demonsttrauit. In quibus non se rediturum pollicetur: nisi prius in homine dignum deo patri locum, vel ecclesiæ congregationē sua resurrectione construeret. ^b Ecce audiuius eam in Ephrata.) Huius rei & aliz scripturæ testes sunt. Ephrata ipsa est Bethlehem. Vbi primum ecclesia est audita, id est, in qua Christus dominus carnem assumpsit. In hac & Rachel Israel dilecta quiescit, quæ typum gestit ecclesiæ. ^c Inuenimus eam in campis syluæ.) In gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia: nunc autem campi, dominum colentes fructiferi. ^d Introibimus in tabernaculum dei.) Nos qui in vna domo ecclesiæ, per dominum aggregamur. ^e Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.) In quo præ-

Ioan. 1. b

Ioan. 10. b

Matt. 7. b

Luc. 14. c

Gen. 7. a

E

Rem. 7. c

1. Pet. 1. c

Matt. 11. d

Gen. 33. e

A dicationes apostolicæ audiuntur, quæ ut pedes sustinent totum corpus ecclesiæ.

a Exurge domine in requiem tuam.] Iam explesti iuramentum, reddidisti votum, iam inuenisti locum deo, iam produxisti ex latere tuo ecclesiam: exurge nunc ab inferis, reuertere in tabernaculum,

abiens in requiem: de quibus superius es locutus. Et non solum tu: sed,

b Tu & arca sanctificationis tuæ.] Corpus scilicet assumptum: quo diuinitas tegebatur. A quo verba vitæ, a quo cælestis panis, a quo via, veritas, & vita nobis ostensa est.

c Sacerdotes tui induantur iustitia.] Ut iustitiæ lorica induti, non faciantur a iaculis inimici.

d Et sancti tui exultent.] In cælestibus bonis.

e Propter David seruum tuum non auertas &c.] Propter illum qui ex semine David, formam seruilem suscepit: non auertatur claritas imaginis tuæ a sanctis, in quibus ipse Christus inhabitat, sed illuminet eos.

f Iurauit dominus David veritatem, & non frustr. &c.] Deo homini pater iurat veritatem, quam non euacuat, sed adimplet dicens:

g De fructu ventris tui, ponam super sedem tuam.] Nos sumus fructus ventris eius, quos spiritualiter tanquam ex vtero generauit: Qui si sequentia custodiamus, sedebimus super sedem eius: & non solum nos, verum etiam & filij nostri. Ait enim:

h Si custodierint filij tui testamentum meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos, & filij eorum vsque in sæculum sæculi, sedebunt super sedem meam.] Si testamentum eius custodiamus, sedere nos faciet in cælestibus: sicut ait Apostolus: Sedebunt super sedem eius. Sed & ipsi sedebunt super sedem eius, quibus dictum est: Sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Sedebunt & filij nostri, hoc est, rememorabuntur opera bona (quæ ob amorem illius operati sumus) in conspectu eius.

i Quoniam elegit dominus Sion: prælegit &c.] Concordantem sibi ceteram ecclesiasticam, vel sanctificatas sacramentis cælestibus tibi animas.

k Hac requies mea in sæculum sæculi: Hic habitabo &c.] Animam quæ ei per resurrectionis gloriam, & emundationem peccati, domus ac requies facta est.

l Viduam eius benedicens benedic. &c.] Pro vidua, id est, & Hebræa volumina, & ipsi Septuaginta, & hanc habent: sed propter nouitatem verbi & vnius literæ demutatione, paulatim obtinuit, ut pro & legeretur & maxime quia in sequenti versiculo pauperes sequebantur. & Symmachus & Aquila cibaria interpretati sunt.

m Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt.] Ipse enim nos vel iustitiam, vel salutare induit: cum nos conformes corpori suo efficit, qui est iustitia salutisque nostra, præparans nobis tabernacula sempiterna.

n Illuc producam cornu David.] Regnum Christi, quod in illis ostenditur, quibus dictum est: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

o Parauit lucernam Christo meo.] Ioannes Baptista siue præcursor domini & Saluatoris nostri, a deo patre dicitur præparata lucerna: qui cum in huius mundi tenebras veterum annuntiauit. Sic enim & ipse dominus vocat eum, dicens: Ille erat lucerna ardens, & reliqua.

p Inimicos eius induam confusione.] Iudæos non credentes,

cum viderint dominum in maiestate sua.

q Super ipsum autem florebit sanctificatio mea.] Pro sanctificatione, & nescit in Hebræo habetur: quod Aquila consecratum interpretatur, & significat laminam ex auro, quæ in fronte pontificis ligabatur, sculptum habens nomen domini.

Canticum graduum. CXXXII.

Ecce quam bonum, & quam iocundum habitare fratres in vnum.] Duo dicit: bonum & iocundum. Bonum est martyrium, sed non est iocundum: habet enim supplicia & pœnas, & semper in cruciatibus dolor est, & vti que in dolore non est iocunditas. Ecce quam bonum, & quam iocundum. Rursum voluptas iocunda est: Ac si dicat: Cibus dulcem comedere videtur iocundum esse, compellit enim ad libidinem. Hic ergo duo posuit & quod sibi videbatur esse contrarium, bonum scilicet & iocundum, vno sermone coniunxit.

Ecce quam bonum & quam iocundum habitare fratres in vnum. Fratres mente, non corpore. Esau & Iacob fratres fuerunt, & quia simul habitabant, fuit eis causa discordiæ. Ergo quod dixit hic, fratres: non fratres dicit corpore, sed fratres spirituales.

Fratres de quibus loquebatur & Saluator, & dicebat ad mulieres: Ite, nuntiate fratribus meis. Ecce quam bonum & quam iocundum, habitare fratres in vnum. Proprie psalmus iste cœnobii & monasteriis conuenit. Licet enim & de ecclesiis intelligatur: sed ibi propositi diuersitate non videtur esse tanta concordia. Quæ est enim ibi fraternitas? Vtique alius ad domum ire festinat, alius ad circum, alius in ecclesia de vlturis cogitat. In monasteriis autem, sicut vnum propositum, vnus & animus est. Ecce quæ bonum & quæ iocundum habitare fratres in vnum. Vere bonum, vere iocundum. Vnum fratrem dimisimus, & ecce quantos inuenimus. Frater meus secularis (quod de meo loquor, de singulis loquor) non tantum me amat, quam substantiam meam. Ceterum fratres spirituales: qui sua vti que negligunt, alia non querunt. Sicut & legimus in actibus apostolorum: Quoniam multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Et erant, inquit, illis omnia communia. Recte erant eis omnia communia, qui vnum Christum possidebant. Multa diximus, sed ad reliqua festinemus.

Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.] O si esset tempus, ut de singulis disputarem, dies nobis sufficere non poterat. Legimus in Exodo, quomodo conficiatur vnguentum sacerdotale. Deinde legimus quomodo aliud vnguentum, quo vngentur reges. Erat aliud vnguentum, quo vngentur prophete. Et quid plura loquar? Omnia vnguenta habebant diuersitates & mysteria sua. Miramur de sanctis: Leprosus postquam mictus fuerit: postquam hyssopo fuerit aspersus & sanguine gallinæ, & dimittitur vna gallina in eremum, & ipse habet vnguentum proprium. Non sanctificatur aliquid, nisi per vnguentum. Propterea dicitur & adolescentulæ in Cantico canonicorum: Vnguentum exinanitum nomen tuum. Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Pulchre dixit, in capite quod descendit in barbam Aaron. Barba virilitatis indicium est. Mulierem enim, & virum hoc signo natura distinguit. Barba igitur virilitatis indicium est.

Caput

Canticum graduum. CXXXII. Ecce quam bonum, & quam iocundum habitare fratres in vnum. Sicut vnguentum

in capite: quod descendit in barbam, barbam Aaron. Quod descendit in oram vestimenti eius: sicut ros a Hermo, qui descendit in motem Sion. Quoniam

in nobis ignominiosum est & fordium, quasi hoc cingulo munderetur & mortificetur. Deinde dicitur, quod debeamus habere poderem, quod ornet quasi pedes nostros. In ipso podere diuersi flores sunt: sunt ibi malagranata: sunt ibi etiã fimbria. Ego puro quod illa mulier sanguine fluens, ista fimbriam tetigerit, & sanata est. Deinde & hæc considerate: quoniam ad extremos pedes, inter malagranata erant & tintinnula, & non ingrediebatur pontifex in sancta sanctorum, nisi illa tintinnabula personaret. Tintinnabula & illa malagranata, diuersitates virtutum sunt, quæ habent singula voces suas, & egressus ipse sancti sanctorum vocalis est. Siue enim manducemus, siue bibamus, omnia in nomine domini facimus. Minora promissimus, & maiora diximus.

Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.] Ros Hermon. Legimus in quodam libro Apocrypho, eo tempore quo descendebat filij dei ad filias hominum, descendisse illos in montem Hermon, & ibi inisse pactum, quomodo venirent ad filias hominum, & sibi eas locarent. Manifestissimus liber est, & inter apocryphos computatur, & veteres interpretes de ipso locuti sunt: nonnulla autem nos diximus, non in autoritatem, sed in commemorationem. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Legi in cuiusdam libro de isto libro apocrypho, suam hæresim confirmantis. Quid enim dicit: Filij, inquit, dei, qui de cælis descendebant, venerunt in Hermon, & concupierunt filias hominum: Angeli, inquit, sunt de cælestibus descendentes, & animæ quæ desiderauerunt corpora. Siquidem corpora filiarum hominum sunt. Vidistis quomodo Manichæi dogma cõsurgit? Sicut enim Manichæi dicunt animas desiderasse corpora humana, & sociatas esse voluptati corporum: sic & isti qui dicunt angelos desiderasse corpora, hoc est, filias hominum: nonne vobis videntur id ipsum dicere quod & Manichæi? Longum est nunc contra illos dicere: sed tantummodo indicare volui, de quo volumine quasi per occasionem istius, suum dogma confirmant. Hermon in lingua nostra interpretatur ἀνάθημα, hoc est, condænatio. Ros ergo domini ante fuit in populo Iudæorum, qui postea anathematizatus est, & benedictio illa, quæ ante descēdebat in populo anathematizato, postea descendit in montem Sion, hoc est, in ecclesiã. Nos si tamē de ecclesiã sumus; ecclesiã autem dico dogmatum veritatem, Christi confessionem; nos in ædificiū sumus. Et quati sancti in deserto sunt, quati de nobis non sunt in ecclesiã, & illi qui non sunt in ecclesiã, versantur in ecclesiã Christi. Si ergo sumus in ecclesiã: si habemus fidem ecclesiæ, fidem apostolorum, fidem Christi, dogmatum veritates, motes sumus Sion. Nolumus esse de Sion valles, sed motes Sion. Habet enim Sion valles suas, habet & capum. Quicūque peccator est, vallis est Sion: non est motus Sion. Dicat aliquis: De tuo sensu loqueris. Vocemus testem Esaiã: eo tempore quo peccauerat Sion, post multas visiones, vbi dicitur: visio contra Idumæam: visio contra Moab: visio contra Edom & filios Amom, in vltimo ponitur: visio vallis Sion. Quoniam enim de fidei sublimitate descēderat, propterea de monte in vallē corruit. Nos ergo primū fugiamus vallē Sion, veniamus ad capum: de capite veniamus ad motes, de collibus veniamus ad motes. Christum sequamur in motibus. Siquidem fratruel nos ter quasi caprea, & hinc ceruorum transiit colles, & salit per motes. Vnde & secundum ascensum veritatem non ascēdit in cælum post resurrectionem de valle, sed de monte. Nos nisi in virtutibus

Tomus septimus.

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

A Caput ergo diuinitas dicitur, hoc est, deitas. Barba vero virum indicat: Vt, inquit, perueniamus in virum perfectum, qui est Christus. Vide ergo quid dicat: Sicut vnguentum, sicut benedictio vnguenti de capite, hoc est, de diuinitatis sermone, descendit in barbam, descendit in virum perfectum, qui est Christus, & postea descendit ipsum vnguentum in oram vestimenti eius: sic benedictio & ros montis Hermon descendit in montem Sion. Vnguentum vero hic pro benedictione ponitur. Dilexisti iustitiam, inquit, & odisti iniquitatem: propterea vixit te deus, deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Videte quid dicat: Dilexisti, inquit, iustitiam, & odisti iniquitatem. Non sufficit diligere iustitiam, sed e contrario odisse iniquitatem. Videte quid dicat: Et odisti iniquitatem. Pro his virtutibus quid accepit? Propterea vixit te deus, deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Hoc ad Christum dicitur: Ideo tu vnctus es, ut ceteros vngeres. Vnctus es oleo exultationis præ participibus tuis, hoc est, plusquam apostoli tui. Tu enim vngenti habuisti fontem: illi stillas habuerunt. Sicut vnguentum in capite. Præstet & nobis dominus hoc vnguentum diuinitatis: quod venit in barbam, hoc est, in virum perfectum Aaron: in Aaron sacerdotem. Aaron autem interpretatur, montanus. Videtis quoniam iste sacerdos non est de vallibus, sed de montibus est. Barba, inquit, Aaron. Quod vnguentum in capite, venit in barbam: a verbo deo venit ad hominem, quæ est dignatus assumere. Et quid nobis prodest barba ista vnctæ, & vir iste perfectus: Videamus quos profectus habeat. Quod descendit in oram vestimenti eius. Nos si vestimentum Christi sumus, nuditatem eius nostra vestimenta fide. Ecce nudus pependit in cruce, scandalum Iudæis, gentibus stultitia: & tamen nostra fide, & sermone, & confessione vestitur. Noe in domo sua nudus iacuit, & apparuit ignominia eius: maior filius irrisit, & minor textit. Et hoc totum quare dico? Vt ostendam vestimentum nos esse Christi. Rem dico vobis nouam: imo non nouam, sed de scripturis. Nos vestimentum Christi sumus, & cum illum nostra confessione vestierimus, rursum ipsum Christum induimus. Dicit enim & Apostolus, quod vestimentum nostrum, Christus fit. Quando enim baptizamur, Christo induimur & vestimur. Vultis scire quomodo vestiamus dominum? Legimus in Hiesemia: Accipe, inquit, tibi lumbare, & vade, inquit, ad Euphraten, & pone illud in foramine petrae. Et feci, inquit, quod præceperat mihi dominus. Et post dies aliquos reuersus sum ad Euphraten: & ecce, inquit, putruerat lumbare, quod nulli vltui esset vile. Et locutus est, inquit, dominus ad me: diligenter animaduerte. Sicut, inquit, tu lumbare habuisti circa lumbos tuos: ita & ego habui populum istum circa me, dicit dominus. Hoc totum quare dixi? Vt ostenderem credentes vestimentum esse Christi. Quod descendit in oram vestimenti eius: quod descendit in barbam, barbam Aaron. Non est huius temporis de sacerdotibus dicere vestimentis. Siquidem pontifex octo habet species vestimentorum. Longum est nunc dicere de ephod, de tunica. Longum est dicere de rationale, de manifestationibus, de catenulis, de zona, de scemoralibus, de fimbriis, de resti, de tintinnabulis quibus virtutibus sacerdos debeat ingredi templum domini, & in sancta sanctorum. Et nos ergo si volumus de vestimento isto esse sacerdotali, aut superhumerali sumus, quod interpretatur ephod, ut habeamus bona opera, & in humeris nostris Christi mandata portemus: aut certe tunica debemus esse interior: quæ tunica stricta est, & adhæret corpori: non est laxa, non funditur, sed hæret tota ad corpus. Vides ergo quoniam quicunque interior est, & interior tunica, vicinius iungitur corpori. Si quis vero rationale est, quod dicitur λογιον: iste non est, nisi in pectore constitutus. Animaduerte scripturæ or-

Psal. 44. b

1. Cor. 1. d

Gen. 9. c

Gal. 3. d

Hier. 13. a

Math. 21

Act. 4. f

Exod. 25. a

30. a

Can. 1. a

dinem: Quicunque rationale est, λογιον & ratio est, & in pectore constitutus est. Ceterum fieri potest vt aliquis habeat prudentiam, vt habeat λογιον: vt habeat sermonem. Quicunque ergo vere sacerdos est, debet habere λογιον & sermone, hoc est, manifestationes, hoc est, vt quodcunque mente conceperit, proferat, & omnes doceat. Et hæc omnia frustra sunt, si castitas aucta & ornata non fuerit. Ideo zona est, & cingit lumbos: stringit, & mortificat. Deinde dicitur, quod habet scemoralia, vt quodcunque in nobis ignominiosum est & fordium, quasi hoc cingulo munderetur & mortificetur. Deinde dicitur, quod debeamus habere poderem, quod ornet quasi pedes nostros. In ipso podere diuersi flores sunt: sunt ibi malagranata: sunt ibi etiã fimbria. Ego puro quod illa mulier sanguine fluens, ista fimbriam tetigerit, & sanata est. Deinde & hæc considerate: quoniam ad extremos pedes, inter malagranata erant & tintinnula, & non ingrediebatur pontifex in sancta sanctorum, nisi illa tintinnabula personaret. Tintinnabula & illa malagranata, diuersitates virtutum sunt, quæ habent singula voces suas, & egressus ipse sancti sanctorum vocalis est. Siue enim manducemus, siue bibamus, omnia in nomine domini facimus. Minora promissimus, & maiora diximus.

Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.] Ros Hermon. Legimus in quodam libro Apocrypho, eo tempore quo descendebat filij dei ad filias hominum, descendisse illos in montem Hermon, & ibi inisse pactum, quomodo venirent ad filias hominum, & sibi eas locarent. Manifestissimus liber est, & inter apocryphos computatur, & veteres interpretes de ipso locuti sunt: nonnulla autem nos diximus, non in autoritatem, sed in commemorationem. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Legi in cuiusdam libro de isto libro apocrypho, suam hæresim confirmantis. Quid enim dicit: Filij, inquit, dei, qui de cælis descendebant, venerunt in Hermon, & concupierunt filias hominum: Angeli, inquit, sunt de cælestibus descendentes, & animæ quæ desiderauerunt corpora. Siquidem corpora filiarum hominum sunt. Vidistis quomodo Manichæi dogma cõsurgit? Sicut enim Manichæi dicunt animas desiderasse corpora humana, & sociatas esse voluptati corporum: sic & isti qui dicunt angelos desiderasse corpora, hoc est, filias hominum: nonne vobis videntur id ipsum dicere quod & Manichæi? Longum est nunc contra illos dicere: sed tantummodo indicare volui, de quo volumine quasi per occasionem istius, suum dogma confirmant. Hermon in lingua nostra interpretatur ἀνάθημα, hoc est, condænatio. Ros ergo domini ante fuit in populo Iudæorum, qui postea anathematizatus est, & benedictio illa, quæ ante descēdebat in populo anathematizato, postea descendit in montem Sion, hoc est, in ecclesiã. Nos si tamē de ecclesiã sumus; ecclesiã autem dico dogmatum veritatem, Christi confessionem; nos in ædificiū sumus. Et quati sancti in deserto sunt, quati de nobis non sunt in ecclesiã, & illi qui non sunt in ecclesiã, versantur in ecclesiã Christi. Si ergo sumus in ecclesiã: si habemus fidem ecclesiæ, fidem apostolorum, fidem Christi, dogmatum veritates, motes sumus Sion. Nolumus esse de Sion valles, sed motes Sion. Habet enim Sion valles suas, habet & capum. Quicūque peccator est, vallis est Sion: non est motus Sion. Dicat aliquis: De tuo sensu loqueris. Vocemus testem Esaiã: eo tempore quo peccauerat Sion, post multas visiones, vbi dicitur: visio contra Idumæam: visio contra Moab: visio contra Edom & filios Amom, in vltimo ponitur: visio vallis Sion. Quoniam enim de fidei sublimitate descēderat, propterea de monte in vallē corruit. Nos ergo primū fugiamus vallē Sion, veniamus ad capum: de capite veniamus ad motes, de collibus veniamus ad motes. Christum sequamur in motibus. Siquidem fratruel nos ter quasi caprea, & hinc ceruorum transiit colles, & salit per motes. Vnde & secundum ascensum veritatem non ascēdit in cælum post resurrectionem de valle, sed de monte. Nos nisi in virtutibus

Tomus septimus.

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Caput

Math. 9.

1. Cor. 10. f

Gen. 6. a

Esai. 13. & seq. Ibid. 22. a

Can. 2. b

A Ibi habemus municipationes nostras. Qui fecit caelum & terram. Licet peccator es, noli desperare, dominus omnia potest. Multi de terra, caeli sunt: & multi de caelo, terra. Infelix Iudas caelum fuit, & factus est terra. Paulus apostolus eo tempore quo persequeretur ecclesiam, terra erat. Confessus est, & caelum factus est. Nec qui caelum est, debet esse securus: nec qui terra est, debet desperare de vita. Iacob eo tempore quando fugiebat in Mesopotamiam fratrem suum, venit ad Luzam, & ibi, inquit, posuit lapidem ad caput. Sub capite ipsius lapis, erat Christus. Nunquam sibi posuit lapidem ad caput, nisi eo tempore, quando persecutorem fugit. Quamdiu erat in domo patris sui, & habebat refrigeria carnis, lapidem non habebat ad caput. Recessit de domo nudus, recessit in virga, & statim in ipsa nocte inuenit lapidem, & posuit ad caput suum. Qui

Gen. 9.

Gen. 35. 4

Psalm. 117. c

1. Reg. 7. c

Luc. 10. d

angelosque, qui dii digni sunt vocari. k Omnia quaecumque voluit dominus, &c.] Pro voluntate bonitatis placuit deo in excelsis animabus, in aridis mentibus, in saeculi fluctibus, in profunditate malitiae facere mirabilia, sicut sequitur:

Halleluia. CXXXIII.

Laudate nomen domini: laudate b serui domini. c Qui statis in domo domini: in atriis domus dei nostri. d Laudate dominum, quia bonus dominus: e psallite nomini eius quoniam suauis est. f Quoniam Iacob elegit sibi dominus: g Israel in possessionem sibi. h Quia ego cognoui quod magnus est dominus, & i deus noster prae omnibus diis. k Omnia quaecumque voluit dominus, fecit in caelo & in terra, & in mari, & in omnibus abyssi. l Educens nubes ab extremo terrae: fulgura m in pluiam fecit. Qui producit ventos n de thesauris suis: qui percussit primogenita o Aegypti ab homine usque ad pecus. p Et misit signa & prodigia in medio tui Aegypti: in q Pharaonem & in omnes seruos eius. r Qui percussit gentes multas, & occidit reges fortes. s Seon regem Amorrhorum, & Og t regem Basan, & omnia u regna Chanaan. x Et dedit terram eorum hereditatem: hereditatem Israel populo suo. y Domine nomen tuum in aeternum: domine z memoriale tuum in generatione & generationem. a Quia iudicabit dominus populum suum, & b in seruis suis deprecabitur. Simulacra c gentium argentum & aurum: opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audiunt: neque enim est spiritus in ore ipsorum. d Similes illis fiat qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. e Domus Israel benedicite domino: domus f Aaron benedicite domino. Domus Leui benedicite domino: g qui timetis dominum benedicite

x Et dedit terram eorum hereditatem: hereditatem Israel populo suo.] Haec omnia deleuit deus atque subuertit, nosque per cognitionem suam in hereditatem asciuit, & ut ipsis qui nos affligerant dominaremur, indulgit. y Domine nomen tuum in aeternum.] Illo in perpetuum permanente, hoc nobis sit hereditas sempiterna. z Domine memoriale tuum in saeculum saeculi.] Vt quod legis veteris umbra praefigurauit, in altero saeculo, id est, in euangelis agnoscat. a Quia iudicauit dominus populum suum.] Iudaeos non credentes: qui nunc iam iudicati sunt, cum non crediderint. b Et in seruis suis consolabitur.] In credentibus vtique. c Simulacra gentium argentum & aurum: opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent &c.] Gentilium execranda commemorat irridens: quia cum nullius membri vegetationem habeant, auri argentiue metallo, illos nobilitate voluerint. Ideoque adiecit. d Similes illis fiat qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.] Illi confundantur in his qui credunt: nos vero consolemur, qui ad imaginem dei facti ipsam adoramus. e Domus Israel benedicite dominum.] Congregationes sanctorum, deum oculis mentis insipientes. f Domus Aaron benedicite dominum.] Ministrorum ordo perfectus. g Qui timetis dominum benedicite dominum.] Vt sicut maiestatem metuitis, ita cum charitate laudatis.

a Benedictus

A a Benedictus dominus deus ex Sion: qui habitat in Hierusalem.] Ipse dominus noster Iesus Christus: cui est cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

b Halleluia.] Iste psalmus, domini misericordias in diuersis necessitatibus humano generi praestituras patitur, dicens: Psalmus CXXXV.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.] Confitemini peccata vestra, & laudate eum qui per misericordiam in se manenti indulget.

c Confitemini deo deorum: quoniam in saeculum misericordia eius.] Illi qui credentibus in se, dedit potestatem filios dei fieri.

d Confitemini domino dominorum: quoniam in saeculum misericordia eius.] Hoc refertur ad filium, & deo deorum, ad patrem. Patri ergo & filio confitemur. Pater enim in filio, & filius in patre.

e Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in saeculum misericordia eius.] Prius dixit, confitemini deo deorum, & iterum, domino dominorum: Et quoniam dixit duas personas: nunc dicit, qui facit mirabilia magna solus, ut non dicat duos deos. Scriptum est enim: Vnus est deus ex quo omnia, & vnus dominus Iesus, per quem omnia, & nos per ipsum.

f Qui fecit caelos in intellectu: quoniam in saeculum misericordia eius.] Isti sunt caeli qui enarrant gloriam dei, qui vestiti sunt imagine caelesti. Et sunt caeli, qui non sunt vestiti imagine terreni, in intellectu, in sapientia. Christus enim dei virtus & dei sapientia. Sicut & in Proverbiis dicit ipsa sapientia: Quando faciebat caelos, cum ipso eram, & cetera.

g Qui firmavit terram super aquas: quoniam &c.] Licet dicatur terra super aquas pendere, hoc est, inani pondere: tamen terram nostram fundauit, & firmavit in baptisma. Non dixit, sustollit, aut exaltauit, aut in caelos fecit ascendere. Baptisma enim peccata dimittit, & quasi de carcere liberat: regna autem caelorum non potest donare. Si non enim aliquis per opera & fidem intrauerit, non potest securus esse.

h Qui fecit luminaria magna: quoniam in saeculum misericordia eius.] Secundum litteram de stellis dicit. Licet paruas eas conspiciamus, sed tamen magnae sunt. Sicut enim nos si ascendamus in montem excelsum, & videamus in subiecta valle hominem, videtur nobis quasi paruus quidam; ita & stellae magnae sunt: ex altitudine autem paruae nobis videntur. Stella enim, quae videtur in Britannia, vbi quae & ipsa apparet. Hoc autem dicit ad eos quibus dicit: Vos estis lux mundi.

i Lunam & stellis in potestatem noctis: quoniam in saeculum misericordia eius.] Ecclesiam, vel doctores eius sub nocte veteris legis posuit: scilicet, ut quod illa nuntiavit in littera: spiritualiter adimpleant & obseruent.

Tomus septimus.

k Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum, & eduxit Israel de medio eius, in manu forti & brachio extenso: quoniam in saeculum misericordia eius.] In virtute potentiae suae verberato mundo, eduxit nos ab operibus eius.

l Qui diuisit mare rubrum in diuisiones, & transiit Israel per medium eius: quoniam in saeculum misericordia eius.] In multis enim gradibus scanditur per huius saeculi fluctus, ut ad eum possit, quem mente tueri, accedere.

m Et excussit Pharaonem & exercitum eius in mari rubro: quoniam in saeculum misericordia eius.] Si Israel simus, deus pugnat pro nobis, & nos tacebimus, & prosternit diabolum cum satellitibus suis: ne nobis nocere valeant.

n Qui transiit mare rubrum in diuisiones, & transiit Israel per desertum: quoniam in saeculum misericordia eius.] Semper populus dei per desertum mundi transducitur, quoad usque in terram repromissionis introducatur. Qui eduxit aquam de petra rupis: quoniam in saeculum misericordia eius. A Christo domino, qui est stabilis petra, vel baptismum procellit: vel poculum aeternae vitae manauit.

o Qui percussit reges magnos: quoniam &c.] Et occidit reges fortes: Seon regem Amorrhorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan occidit: quoniam in saeculum misericordia eius.] Omnia regna peccati a Christo percussa dicit. Qui percussit reges magnos. Primum percussit Pharaonem, qui intelligitur diabolus, & sic exercitum eius; sicut in superiori psalmo exposuimus.

p Et dedit terram eorum hereditatem: hereditatem Israel populo suo: quoniam in saeculum misericordia eius.] Christiano vtique.

q Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in saeculum misericordia eius.] Vt nos visitaret aduentu suo. Non dixit, in sapientia; non dixit, in diuitiis; non dixit, in doctrina: sed in humilitate memor fuit nostri. Licet enim & istae virtutes sint, tamen nisi aliquis habuerit humilitatem, non recipietur a deo. Superbis enim resistit deus: humilibus autem dat gratiam.

r Et redemit nos de manu inimicorum nostrorum: quoniam in saeculum misericordia eius.] Fundes in pretio nostro sanguinem suum.

s Qui dat escam omni carni: quoniam in saeculum misericordia eius.] Praebens se panem viuum, & vitam dantem huic mundo.

t Confitemini deo caeli: quoniam in saeculum misericordia eius.] Laudem ei debitam reddite, qui vos a terrenis in aeterna commutat.

u Confitemini domino dominorum: quoniam in saeculum misericordia eius.] Qui vos vel iudices, vel dominos mundi constituit. Ipse dominus noster Iesus Christus: cui est cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

x Psalmus David propter Hieremiam.] Iste psalmus ex N ii

1. Cor. 8. b

1. Tim. 8. c

Matth. 5. b

A voce prophetica prolatus, docet mentes hominū a peccatis capi: in exemplum illius terrenæ Hierusalem, quæ a gentibus abducta in captiuitatem descebat. Dicant ergo animæ, quæ post multos errores conuertuntur ad dominum.

Psalms CXXXVI.

Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus: dum recordaremur Sion. Si non aliquis ægrotat, nescit quantum valet qui sanus est pedibus. Similiter & cæcus videntem. Hoc torum quare dictum est: Quoniam psalmus dicit: Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion.

Babylon confusio interpretatur. Ergo Babylon hic mundus. Peccator ergo qui cecidit de paradiso, venit in vallem lacrymarum, hoc est, in Babylonem, in istum mundum. Magis autem propheta ex persona eius qui cecidit, dicit: Super flumina Babylonis. Flumen autem Babylonis, quando videris aliquem pulchrum ad horam, & ægrotans perdidit pulchritudinem, & marcescat flos ipsius: hic sicut flumen

transit, & aquæ succedentes sibi venientes & recedentes pereunt, & iterum aliæ oriuntur & ipsæ pereunt: ita & in hoc mundo quo ad momentum aut aliquod tempus, aut ditamur, aut fortes sumus, aut pulchri sumus, & post modicum transit sicut aqua, & perit. Ibi ergo sedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion. Licet quidem vitio nostro cecidimus de paradiso: tamen reminiscimur prioris felicitatis, & non obliuiscimur. Et ille qui de Hierosolymis descendit in Hiericho, quæ interpretatur luna, hoc est, quæ semper mutatur; hæc autem intelligitur præfens mundus; in latrones incidit, & Samaritanus tulit eum, & oleo & vino curat, miscens austeritatem cum misericordia.

B In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Salix talem naturam habet: Est quidem lignum infructuosum, & dicitur quod si quis ex illa accipiat potionem, aut mādudet, filios non facit. Ibi ergo suspendimus organa nostra. Organum autem hominis corpus est. Sicut enim organum ex multis fistulis compositum est, vna autem modulatione melos mittit: ita & organum nostrum habemus tactum: per ipsum, hoc est, per ora, melos, canticum & hymnum referimus deo. Similiter & per auditum, & per odoratum, & per gustū, & per visum, & per has omnes virtutes quasi de vno organo hymnum & canticum referimus domino. Dicitur iterum salix radicem non habere. Sed si ramus abscinditur & plantatur secus aquam, statim virefcit. Ita autem & peccator, licet peccauerit, licet ceciderit: tamen si sit secus aquas, hoc est, si legit sanctas scripturas, & audit verbum diuinum a sancto viro, viret eius anima, & in penitentiam conuertitur.

C Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos verba canticorum. Dæmones qui deceperunt nos & captiuos duxerunt, nunc quasi deridentes nos & gloriātes dicunt nobis: Reddite nobis verbum de fide vestra, quemadmodum quando eratis in Hierusalem hymnum dicebatis deo. Respondent qui peccauerunt, & decepti sunt, & dicunt.

D Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? In peccatis constituti, qui cecidimus de Hierusalem in Ba-

bylonem: Ergo non potest aliquis, si non sit sanctus, laudare dominum. Peccator enim non debet cantare domino, sed lugere peccata sua.

Si oblitus fuero tui Hierusalem: obliuioni detur dextera mea.]

Ergo quia peccauit & cecidit, reminiscitur prioris conuersationis & Hierusalem: proponitque sibi quod nisi semper tui memor ero, & semper in mente habeam, obliuioni detur dextera mea, hoc est, opera mea. Non dixit sinistra, sed dextera. Sinistra enim semper in obliuione est. Vis ergo semper in memoria domini esse: Dexteræ opera fac.

Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.] Hoc est, non habeam neque opera, neque sermonem: si nō iugiter memoria tui versetur in corde meo.

Memor esto domine filiorum Edom: in die Hierusalem.] Edō interpretatur terrena & sanguinea. Quis ergo est nisi diabolus? Vide ergo quid dicat. Hoc ex persona Adam dicitur. Domine memento quæadmodum me decepit, & traxit me serpens diabolus, qui intelligitur Nabuchodonosor, & eiecit me de paradiso: Memento & retribu-

ere ei, & patiar pœnā, quam ipse sua malitia mihi induxit: trahens me, adduxit in Babylonem, & in Assyrios.

Filia Babylonis mi.] Filia Babylonis anima est, quæ semper in motione est, & in confusione, & non habens statum: sed est in vitiis & peccatis, quæ vere misera est.

Beatus qui retribuet tibi retributionem.] Beatus est qui retribuet ei quod ipsa fecit. Verbi gratia. Eiecit me de paradiso: ego illam per abstinentiam reduco ibidem. Decepit me per fornicationem: ego per castitatem reduco illā in Hierusalem, & ex vitiis in virtutem. Ergo non vt inimicus facio, sed vt amicus.

Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.] Paruuli dicuntur cogitationes. Ac si dicat: Vidi mulierem, concupiui eam: statim si non abscidero concupiscentiam illam, & sicut pedem tenuero, & allisero ad petram donec patua est concupiscentia, non potest postea abscindi quando creuerit. Beatus ergo est qui statim abscidit, & allidit ad petram. Petra autem est Christus.

F Psalmus CXXXVII.

Consitebor tibi domine in toto corde meo. Qualia sunt vulneta, tale & emplastrum. Quemadmodū enim corp⁹ habet diuersa vulnera, ita & anima habet suas passiones & sua vulnera: & aduersus peccatum: talem & penitentiam debemus agere. Si quis pro omnibus peccatis suis confiteretur, iste in toto corde confiteretur domino. Ac si dixisset. Fornicatus est aliquis, confiteretur pro fornicatione. Sed quoniam est aut auarus, aut iracundus, aut detractor, aut blasphemus, & plurima vitia habet: iste non confiteretur in toto corde. Si quis autem pro omnibus vitiis & passionibus animæ suæ agit penitentiam, iste potest dicere: Consitebor tibi domine in toto corde meo.

Quoniam audisti verba oris mei.] Iste versiculus in Hebraico non habetur. Cæterum quod dicit, hoc est: Propterea consitebor tibi in toto corde meo, hoc est, pro omnibus vitiis meis & peccatis: quoniam non pro vno vitio confessus sum tibi, & exaudisti me.

In conspectu angelorum psallam tibi.] Vide prouectionem penitentis: quia post confessionē & penitentiam cū angelis

A lis meretur psallere. Qui autem psallit, iam non agit penitentiam, sed gratias agit, & benedicit.

Adorabo ad templum sanctum tuum.] Si hoc est templum, quod nunc videtur desertum, in quo oportet adorare: ergo non debent Iudæi adorare: quoniam euersum est templum. Templum autem dicit sanctam & cælestem Hierusalem.

Super misericordia tua & veritate tua.] Peccator audiat misericordiam: iustus autem, & superbus audiat veritatem.

Multiplicabis in anima mea virtutē.] Multiplicabis, hoc est, multis solitudinib⁹ subiacentem animam.

Confiteantur tibi domine omnes reges terræ.] Reges terræ sunt isti qui regnant peccato. Ergo ipsi confiteantur, qui regnant peccato. Nec enim de regibus huius mundi scriptum est: Cor regis in manu dei. Putas cor Iuliani impiissimi in manu dei fuit? Absit. Aut Neronis, aut Maximiani & Decij persecutorum? Absit. Sed de illis dicit, qui regnant peccato: quia isti qui vincunt vitia & passionis animæ, & regnāt peccato: cor eorum in manu dei est.

Quia audierunt omnia verba oris tui.] Quia custodierunt mandata tua.

Et cantent in viis domini.] Philosophi huius sæculi nō cantauerunt in viis domini, sed nos cantamus in viis domini, hoc est, in Moyse, & in Esaia, & in Hieremia, & de viis istis venimus ad illam viam, quæ dicit: ego sum via.

Psalmus CXXXVIII.

Domine probasti me &c. Mirabilis facta est scientia tua ex me. Manifestius hoc Symmachus interpretatus est: Prætergreditur me scientia tua, id est, non possum tua scire secreta, & in profundum sapientiæ tuæ mens mea non potest introire.

Quo ibo a spiritu tuo: aut a facie tua quo fugiam.] Quomodo autem tuam possum comprehendere notitiam, cum in te sint omnia, nihilque sit quod te fugiat, & vbique sit spiritus tuus? Ex quo intelligimus deum esse qui totus vbique sit.

Si ascendero in calum, tu ibi es: si descendero ad infernum, ades &c.] Nulla altitudo te altius Tomus septimus.

conspicere angelorum psallam tibi: a adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. b Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum. In quacunque die inuocauero te exaudi me: c multiplicabis in anima mea virtutem. d Confiteantur tibi domine omnes reges terræ: e quia audierunt omnia verba oris tui. f Et cantent in viis domini: quoniam magna est gloria domini. Quoniā excelsus dominus, & humilia respicit: & alra a longe cognoscit. Si ambulauero in medio tribulationis viuificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuā, & saluum me fecit dextera tua. Dominus retribuet pro me: domine misericordia tua in saculum, & opera manuum tuarū ne despicias.

In finem psalmus Dauid. CXXXVIII.

Domine probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam & funiculum meum inuestigasti. Et omnes vias meas prauidisti: quia non est sermo in lingua mea. Ecce dñe tu cognouisti omnia nouissima & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam. h Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? i Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. k Et dixi forsitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delitiis meis. l Quia tenebræ nō obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Quia tu possedisti renes meos: m suscepisti me de utero matris meæ. Consitebor tibi quoniam terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis. Nō est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ. n Imperfectum meum viderunt oculi tui: o & in libro tuo omnes scribebuntur: p dies formabuntur, & nemo in eis. Mihi autem nimis honorati sunt amici tui deus: nimis confortatus est principatus eorum. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum. Si occideris deus peccatores: viri sanguinem declinate a me. Quia dicitis in cogitatione: accipiant in vanitate ciuitates suas. Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam: Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi. Proba me deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

In finē psalmus Dauid. CXXXIX.

Ripe me dñe ab homine malo: a viro iniquo

tior: nullum profundum te profundius: oriens & occidens in tua continentur manu. k Et dixi ergo tenebræ conculcabunt me, & nox lux mea in delitiis meis. In Hebræo sensus iste est. Et dixi forsitan tenebræ conculcabunt me: econtrario autem nox ipsa apud te lumen fuit: quia nihil cælare te potest. Quod Symmachus melius interpretatus est, dicens: Et nox lux circum me sedet. Sed & sequētes versiculi, hoc idem significant.

Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox quasi dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.] Id est, tam elara sunt omnia, quæ a te putantur occulta, vt manifestiora sint luce.

m suscepisti me de ventre matris meæ.] Quinta editio ita transtulit. Conflasti me de ventre matris meæ.

n Imperfectum meum viderunt oculi tui.] Imperfectum hic pro incomposito posuit, quod etiam elementa hominis antequam formetur in utero, cognoscat deus.

o Et in libro tuo omnes scribebuntur.] Et quod nullus absque voluntate nascatur deus: nec quisquam eius notitiam subterfugiat.

p Dies formabuntur, & nemo in eis.] Hunc locum Symmachus ita transtulit: dies, quibus formati sunt, ne vna quidem ex eis deest. Et est sensus: Omne tempus ætatis, cui iam ab exordio vitæ istius sunt curricula deputata, certo sine decurrit: nec vna dies aut plus aut minus est, quam tu cōditor esse voluisti. Secūdam Septuaginta autem interpretes, & altiorem intelligentiam, sensus est. Tu omnes in die formas, tu cūctos vis esse filios dei: sed nullus est in hominibus, qui non peccato obnoxius fiat, & per hoc filius noctis esse incipiat: nec quicquam eorum luce ipsius diei toto vitæ suæ tempore digna perficiat. Vnde & Apostolus ad eos qui filij noctis esse cessauerant, loquitur: Nos autem fratres non sumus filij noctis, sed filij dei.

Psalmus CXXXIX.

Ripe me domine ab homine malo. Non intantum potest nos decipere diabolus, quantum per organum hominis: ab hoc deprecatur propheta liberari.

N iij

tior: nullum profundum te profundius: oriens & occidens in tua continentur manu.

k Et dixi ergo tenebræ conculcabunt me, & nox lux mea in delitiis meis. In Hebræo sensus iste est. Et dixi forsitan tenebræ conculcabunt me: econtrario autem nox ipsa apud te lumen fuit: quia nihil cælare te potest. Quod Symmachus melius interpretatus est, dicens: Et nox lux circum me sedet. Sed & sequētes versiculi, hoc idem significant.

Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox quasi dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.] Id est, tam elara sunt omnia, quæ a te putantur occulta, vt manifestiora sint luce.

m suscepisti me de ventre matris meæ.] Quinta editio ita transtulit. Conflasti me de ventre matris meæ.

n Imperfectum meum viderunt oculi tui.] Imperfectum hic pro incomposito posuit, quod etiam elementa hominis antequam formetur in utero, cognoscat deus.

o Et in libro tuo omnes scribebuntur.] Et quod nullus absque voluntate nascatur deus: nec quisquam eius notitiam subterfugiat.

p Dies formabuntur, & nemo in eis.] Hunc locum Symmachus ita transtulit: dies, quibus formati sunt, ne vna quidem ex eis deest. Et est sensus: Omne tempus ætatis, cui iam ab exordio vitæ istius sunt curricula deputata, certo sine decurrit: nec vna dies aut plus aut minus est, quam tu cōditor esse voluisti. Secūdam Septuaginta autem interpretes, & altiorem intelligentiam, sensus est. Tu omnes in die formas, tu cūctos vis esse filios dei: sed nullus est in hominibus, qui non peccato obnoxius fiat, & per hoc filius noctis esse incipiat: nec quicquam eorum luce ipsius diei toto vitæ suæ tempore digna perficiat. Vnde & Apostolus ad eos qui filij noctis esse cessauerant, loquitur: Nos autem fratres non sumus filij noctis, sed filij dei.

Psalmus CXXXIX.

Ripe me domine ab homine malo. Non intantum potest nos decipere diabolus, quantum per organum hominis: ab hoc deprecatur propheta liberari.

N iij

A *a Qui cogitauerunt iniquitates in corde.] De hæreticis dicit.*
b *Venenum aspidum sub labiis eorum.] Quoniam videntur amicitia verba habere, sed plena sunt veneno mortifero.*
c *Iuxta iter scandalum posuerunt mihi.] Hoc est, de scripturis proferentes testimonia, quæ quasi videbantur rationem aliquam habere, tentabant me decipere.*

d *Dixi domino, deus meus es tu.] Si non es sanctus, non potes huc versiculum dicere. Cui non regnat peccatû, hic dicit: Pars mea dominus.*

e *Non tradas me domine a desiderio meo peccatori.] Dicit scriptura, quod si quis viderit mulierem ad concupiscendum, iam mæchatus est eam in corde suo. Ergo dicit propheta: Ne de concupiscencia mea tradas me diabolo, sed bene mihi habet in opere iudicare, & non in cogitatione.*

f *Caput circuitus eorum: labor laborum ipsorum operiet eos.] Quemadmodum serpens quando viderit aliquem venientem ad percutiendum, circumulat totius corporis sui, & in medio celat caput, ubi scit habere e vitam: ita & isti hæretici per sermonem philosophorum, & Aristotelis, & cæterorum videntur se abscondere, & quasi protegere & defendere. Sed ecclesiasticus vir quasi in virga, hoc est, in cruce soluit circumlatum, & inuenit caput latens, & ibi eum percutit, hoc est, testimoniû proferit de scripturis.*

g *Habitabant recti cum vultu tuo.] Vultus dei quid est, nisi Christus? Qui non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo.*

Psalmus CXL.

Domine clamauit ad te, exaudi me.] Moyses stabat cum populo, & Pharaon sequebatur post tergum eius, & vndique angustia illi erat. In illo tempore lacrymatus est ad deum. Et continuo deus ad eum: Quid clamas ad me? Dum cum silentio orabat, auditus est. Scriptura autem non meminit quod locutus sit, sed tantum quod lacrymatus sit. Et sanguis martyrum semper clamat ad dominum, & exauditur. Et dominus locutus est ad Cam: Sanguis fratris tui clamat ad me. Et in Apocalypsi Ioannis, animæ iustorum sub altari dicebant ad dominum: Usquequo domine non nos defendis? Simul autem consideremus, quia animæ iustorum, altaria sunt domini.

i *Intende voci meæ cum clamauero ad te.] Hoc est, vide & considera o domine quid peto: quoniam non peto corporali desiderio, aut aurum, aut tale aliquid huiusmodi: sed vt misericordiam tuam consequar. Propterea dicit, intende, hoc est, diligenter audi: quia nihil alienum peto.*

k *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.] Hoc est recta ad te perueniat oratio mea, non habens aliquas fordes, aut vitia, aut cogitationes diabolicas. Incensum autem orationes sanctorum sunt. Hoc autem cognoscimus de Apocalypsi: quando viginti quatuor seniores tenebant thuribula, & dicebant: Hæ sunt orationes sanctorum.*

l *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.] Eleuatio*

manuum, dominum demonstrat. Et in eleuatione manuum creatorem videmus. Vide autem quia non dixit extensio manuum mearum. Extensio enim non est eleuatio. Sed extendit aliquis & post tergum, & in latus; hoc est, in vitia: quemadmodum dicit dominus: Et quando extenderitis ad me manus vestras, non exaudiam vos, sacrificium vespertinum, vnde decima hora, id est, in euangelio, leuo manus meas. Et iterum Apostolus: Leuate manus vestras ad orationes. Et Moyses quado leuabat manus, vincebat Iesus: quando autem deponebat, vincebatur. Si intelligo scripturas secundum historiam, & secundum literam: Moyses deorsum habet manus. Si autem spiritaliter, eleuat manus suas in altum.

m *Pone domine custodiam ori meo.] Mors & vita in manibus linguæ. Et iterum: Amico dico vobis, quoniam de omni otioso verbo, quod locuti fueritis, reddetis rationem in die iudicii. Hoc ergo postulat propheta, vt omne loquitur, non sit otiosum, sed sanctum & dignum deo.*

n *Et ostium circumstantiæ labii meo.] Ostium circumstantiæ quasi murum in circuitu torius domus postulat, vt in nullo vincatur. Dicit enim Hieremias. Mors intrauit per fenestras vestras. Fenestras autem habemus quinque, hoc est, visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum. Si ergo videro mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus sum eam in corde meo, & intrauit mors per fenestrâ meam, hoc est, per visum. Si tibia aut organum, aut calamus quasi dissoluat me, mors intrauit per auditum meum. Si autem aliquid molle tangam, & soluar corporis molliem, mors intrauit per tactum meum, & cætera similiter. Ergo de peccato propheta ostium circumstantiæ, hoc est, vt muniat tota eius domus, vt non habeat aduersarius vnde ingrediatur, & dominetur hominibus. Dicitur enim in epistola sancti Petri: Aduersarius noster diabolus sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Diabolus non pugnat cito contra aliquem per grandia vitia, sed per parua, vt possit quomodo cunque intrare, & dominari homini, & postea eum in maiora vitia impellat. Non per fornicationem, non per auaritiam: sed per minorâ vitia ingreditur.*

o *Non declines cor meum &c.] O infelicissimû humanum genus, qui peccata excusamus, dicentes: victus sum a natura, cum in potestate nostra sit & peccare, & domino adiuuante, non peccare. Semper excusamus nosmetipsos, & dicimus: Ego nolēbam peccare: caro me vicit. Illa mulier venit ad me, ipsa misit, ipsa me tetigit, ipsa mihi illud dixit, ipsa me vocauit: & pro quo debueramus penitentiam agere, & dicere: Domine peccaui: excusamus, & iungimus peccata peccatis. Equale corpus habemus omnes, diuersos autem labores. Non est personarum acceptor deus. Vis ergo scire quod æquale habemus? & nos & sancti corpus? Paulus apostolus dicit: Video autem aliam legem repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Et iterum post hæc: Propterea castigo corpus meum, & in seruitutem subiicio, ne aliis prædicans, ipse*

D

Hier. 15. b

1. Tim. 2. b

Exod. 17. c

Prim. 18. d

Matth. 12. e

E

Hier. 9. f

Matth. 5. d

1. Pet. 5. b

F

Act. 10. e

Rom. 7. d

1. Cor. 9. d

A ipse reprobus inueniatur. Et iterum. Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Diuersos ergo labores habemus. Et quantum quis laborat, tantum & præmium accipiet.

a *Et cum hominibus operantibus iniquitatem.] Ex communi subauditur: non declines cor meum cum hominibus operantibus iniquitatem.*

b *Et non communicabo cum electis eorum.] Sicut dominus habet electos sanctos, ita & diabolus habet electos suos. Intellige mihi principes hæreticorum, & non dubitabis de electis eorum. Si enim dixisset, electos, & non cum subdistingtione eorum, exclusisset electos dei. Communicabo dupliciter intelligitur: aut consentiam, aut secundum sim, hoc est, immundus. Scitis enim scripturam, duo immunda vocare. Dicit Apostolus: Vt confundat vtrunque, hoc est, duos homines in vnum nouum hominem. Duos, interiorem & exteriorem, hoc est, immundum faciam sanctum. Et iterum: Noe in arca, munda septena introduxit secum: immunda autem duo & duo.*

c *Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me.] Quem diligit dominus, corripit: castigat autem omnem filium quem recipit. Beatus est qui corripitur: non retribuet dominus bis in idipsum. Magna est ira dei quando non nobis irascitur. Referuat enim nos sicut vitulum in occisionem. Ad Hierusalem enim dicit: Multa sunt peccata tua, & multæ iniquitates: propterea non irascor tibi, hoc est, quando adultera eras, zelabam te quasi diligens te: quando autem multos habuisti amatores, contempsi te, & non irascor tibi. Quemadmodum vir zelat uxorem suam quado eam diligit: si autem non zelat, odit eam, & non consequitur illius sermones qui dicit: Visitabo in virga iniquitates eorum. Et iterum: Et non visitabo filias eorum quando fornicatæ fuerint. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Pone hic magistrum aliquem, aut patrem, aut medicum. Si viderit medicus in corpore carnes putridas, & dicat quid ad me pertinent: scias quia crudelis est. Si autem prædicat, & cauterium imponat, misericors est: quia sanat hominem. Similiter & magister si dimittit puerum, & non in eo exigit disciplinam, odit eum. Si autem exigit & medicus curet, quæ putatur esse asperitas, clementia est. Achab arguitur a domino de Naboth quando occidit eum, & accepit vineam eius, & effudit sanguinem iustum. Elias propheta missus est ad eum qui dixit: Occidisti, & possidisti: statim conscientia percussus submisit ceruicem & oculos, & hoc impius & rex & indutus purpura. Et postea dicit scriptura, quod audiens induit cilicium subtraxit purpuram. Et vidēs deus dixit: Quia reueritus est me Achab, non inducam mala in eum. Vide ergo quantum valuit cilicium & ieiunium, & modica lacryma quantum sanguinem lauit. Ita ergo oportet vestiri cilicio, & ieiunare, vt nemo videat. Corripiet, dupliciter intelligitur: aut arguet, aut docebit.*

d *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.] Populus meus, qui vos beatificat, seducunt vos. Laus hæreticorum & oleum ipsorum, quo vngunt capita hominum, & repromittunt eis regna cælorum, impinguat eis caput. Omne autem pingue reprehendit scriptura, sicut dicit: Et manducauit Iacob, & saturatus est, & calcitruavit: dilectus incrassatus est: impinguitus, dilatatus est. Manna autem angelorum tenue est.*

e *Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum.] Hoc dicit. Ipsi quidem sapiebant: ego autem pro ipsis orabam vt conuertantur.*

f *Absorpti sunt iuncti petra iudices eorum.] Sicut alibi dicit: Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram. Petra autem erat Christus. Paruuli autem sunt minores, & parua cogitationes antequam crescant. Et nunc ipsi hæretici licet per Aristotelem & Platonem videantur simpliciter ecclesiæ contemneret: tamē quando venerint ad scripturas, statim absorberentur a petra, hoc est, a Christo, & conuertentur ad eum. Absorptio enim pro victoria dicitur: sicut Apostolus dicit: Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi inferne stimulus tuus? Victoriâ autem dicit ipsam absorptionem, quam victoriâ habebat in absorbendo.*

g *Audiunt verba mea quoniam potuerunt.] Ipse dominus dicit: Quia ad me venerunt, victi sunt & delectati sunt meis verbis, & conuersi sunt ad me, & sunt in ecclesiâ mea.*

h *Sicut crassitudo terræ.] Omne crassum vicinum est terræ. Et anima quæ peccat, terræ hæret. Dominus enim ex initio omnia tenuia fecit. Suo ergo vitio vnusquisque incrassatur, & deducitur in terram. Demus exemplum: sicut vulnus in corpore tumens plenum est & crassum, & quando venerit medicus secit ipsum & sanat & tenuē facit, & tunc redigitur in suam naturam quomodo & creatum est. Ideo dicit: Sicut crassitudo terræ erupta est super terram, & saluatur.*

i *Dissipata sunt ossa nostra secus infernum.] In vigesimo primo psalmo dicit: dissipata sunt vniuersa ossa mea. Si secundum litteram intelligimus, non stat. Siquidem crucifixus est tantum. Quando videris Arium, Eunomium extra ecclesiam: intellige dissipata esse ossa domini secus infernum. Ossa quæ fortia sunt, ipsi maiores sunt, qui videntur aliquid esse. Dissipata autem sunt secus infernum, quado per multiloquium ipsorum, & per philosophiam, & contentionem alij inducuntur in hæresim.*

k *Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi.] Semper nobis laqueos tendunt aut hæretici, aut dæmones. Vitia enim vicina sunt virtutibus. Laqueum mihi posuerunt in electo mosyna, si extendero manum meam vt videant homines, & quasi bonum facies, venero in vitium, & in peccatum. Si autem dedero tunicam fratri vt alter videat, laqueum mihi posuerunt. Semper ceruis tenduntur retia, & laquei eis ponuntur, vbi vestigia eorum deprehenderit venator. Ceruus autem accipitur in sancto: quia altus est, & continua grandia habet, & interficit serpentes. Propterea dicit alibi: Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Talis enim dicitur esse virtutis, vt spiritus natium suarum protrahere serpentes de cauernis, & sic comedere valeat. Ipsi ergo serpentes ponunt nobis scandala, hoc est, dæmones in ipsis vestigiis nostris vbi gradimur: in virtutibus, in elemosyna, vt coram hominibus faciamus propter vanam gloriam. In ieiunio, in oratione, in vestiendo cilicium, & ostendere hominibus. Qui enim vestitur cilicio, debet lugere sua peccata: non gloriari & ostendere hominibus.*

l *Et a scandalis operantium iniquitatem.] Hoc est, vt non offendam.*

m *Cadent in reticulo eius peccatores.] Superius dixit, custodi me a laqueo quem statuerunt mihi, de multis: nunc autem de vno: Cadent in reticulo eius peccatores. Quemadmodum dominus mittit rete, & comprehendit multitudinem piscium, & habet apostolos piscatores colligentes, & afferentes ad eum hos ipsos qui per eos credunt: & diabolus habet dæmones, qui ei subiecti sunt: qui decipiunt homines & afferunt illi.*

D

Psal. 136. b

1. Cor. 10. e

1. Cor. 15. g

E

F

Psal. 17. a

Hier. 15. d. Exod. 3. 4.

Esa. 6. b

Psal. 119. b

1. Reg. 24. 4

Heb. 1. 4

A singulariter sum ego donec transeam.] Dicit Hieremias: Solus seuebam, amaritudine enim repletus eram. Hoc est, in penitentia, solus ego hos dolos caueo. Et Moyses dicit: Transiens video hanc visionem magnam. Si non transierit, hoc est, omnia vitia, non potest videre magnam visionem. Magna autem visio: quia rubus ardebat, & non incendebatur: Ardebant spinæ, hoc est, peccata. Hoc igne mundatur & Esaias: iste est enim carbo qui tetigit labia eius, qui erat super altare. Huius carbonis meminit & propheta David: Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis. Iste carbo desolator est, solitudinem facit, & peccatorem purgat. **b** Intellectus David cum esset in spelunca oratio.] Præscribitur iste titulus secundum historiam quidem quando fugiebat David a facie Saul in deserto Engaddi in spelunca abscondus. Et ingressus est ignorans Saul, quasi sua causa. Sed quoniam habet in præscriptione: Intellectus David, debemus spiritualiter intelligere psalmum. Accipitur quidem in domino verus David, & intelligitur Saul in diabolo. Spelunca autem in hoc mundo, & quod diabolus non immitit in hunc mundum aliquid boni: sed stercus, & si quid putridum est. Spelunca autem intelligitur iste mundus: quia perfectum lumen non habet quantum ad comparationem futuri, sed quasi lumen aliquod illuxit dominus veniens in hunc mundum. Propterea dicit Apostolus: Qui est lumen gloriæ eius. Ergo sicut David introiit in speluncam abscondens se a Saul: ita & dominus ingressus est in hunc mundum, & persecutionem passus est.

C Psalmus CXLI. **V**oce mea ad dominum clamaui: voce mea ad dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu eius orationem meam.] Omnia hæc in humilitate corporea loquitur, vt se verum hominem, sicut sæpe diximus, manifestet. **d** Tribulationem meam ante ipsum pronuntio: in deficiendo in me spiritum meum.] Neque tribulatio præsens, neque defectio spiritus impedit: sed iugiter spiritualis vocis oratione clamare non desinit. **e** Et tu cognouisti semitas meas.] Doctrinas quas doceo. **f** In via hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueos mihi.] Sæpius et a Iudaïs absconditos tentationum laqueos in via præsentis vitæ, & in aliis declarauimus psalmis. **g** Considerabam a dextris.] Vt de sinistra ad dexteram adducerentur. **h** Et videbam quia non erat qui cognosceret me.] Deum carne contactum. **i** Perit fuga a me.] Perit fuga eius, cum delatus a Iudaïs, sæpius vitro iterum obrulit, nec est agnitus ab eis. **k** Et non est qui querat animam meam.] Corpus accipiunt ad crucifigendum: animam autem non requirunt, id est, non attingunt. **l** Clamaui ad te domine.] De cruce. **m** Dixi tu es spes mea.] Commendans in manibus tuis spiritum meum.

n Portio mea in terra viuientium.] In sanctis, qui in eam transferuntur, sicut & latroni ait: Amen dico tibi: quia hodie mecum eris in paradiso. **o** Intende in deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis. Libera me a persequentibus me: quia confors.] A patre se educi de inferni claustris postulat, vt resurrectio eius, paterni nominis honor sit. Quæ confessio a quibus sit consistenda ostendit, dicens: **p** Me expectant iusti.] Apostoli, vel reliqui sancti, quorum expectationi cum resurrexero, satisfacio. **q** Donec retribuas mihi.] Claritatem illam, quam habui priusquam mundus fieret apud te. Et nos humiliter deprecamur, ac petimus, vt suscepra voce clamoris nostri, eductos ex inferni carcere, illuc nos iubeas transferri de morte: vbi pendenti latroni præparasti locum lucidum, ac quietem: quia tibi est honor & gloria cum patre & spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen. **r** Psalmus David quando persequabatur.] Iste psalmus vocem continet illius, qui pro humana redemptione seipsum exinanivit, accipens formam serui, vt nos erueret a seruitute.

CXLII. **D**omine exaudi orationem meam.] Humilia verba, & plena humilitatis & misericordiæ. **t** Auribus percipe obsecrationem meam.] Confidentis verba sunt. In veritate tua, hoc est, in Christo tuo. Ego sum via, vita, & veritas. **v** Exaudi me in tua iustitia.] Et in Christo tuo. Hoc est, nõ confido de me, sed ego veritatem & iustitiam tuam peto, vt ipsa mei misereatur. **x** Et non intres in iudicium cum seruo tuo.] Ecce manifestissime demonstrauit, quia misericordiam dei præstolatur, dicens: Et non intres in iudicium cum seruo tuo. Hic quasi aliquis iudicet inter deum & prophetam, sicut & in quingentesimo psalmo scriptum est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Et propterea intrat in iudicium deus, vt iuste puniat. Tale quid fecit & Cyrus rex Persarum & Medorum regi Armeniorum, quando transgressus est amicitias eius. Vicit eum, & captiuum accepit, & proprios illius cognatos, & vxorem, & filios fecit iudicare inter illos, vt iuste aut misereatur, aut puniat. **y** Quia non iust, in conspectu tuo omnis viuens.] Deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob: deus viuientium, & non mortuorum. Ergo nec ipsi Patriarchæ iustificabuntur in conspectu dei. Stellæ enim non sunt mundæ in conspectu eius. **z** Quia persequutus est inimicus animam meam.] Hoc interpretatione non indiget. Nulli dubium quin diabolus, a humiliatus in terra vitam meam.] Hoc est quod dicit. Ante alas habebam & volabam, nunc autem persecutus est inimicus animam meam, & apprehendit & ligauit mihi pedes & manus, quemadmodum volatile ab homine comprehenditur, vt quasi videatur mortuum esse: quia non habet licentiam alarum suarum vt volat. Ita & me, inquit, inimicus ligauit conscientia peccatorum meorum. **b** Collocauit me in obscuris sicut mortuos sæculi.] Si sicut mortuos

Luc. 23. f

10an. 17. 4

Philip. 2. 4

10an. 14. 4

Iob. 25. b

Esa. 43. d. Ezech. 18. f

10an. 14. 4

Luc. 18. d

Matth. 19. b

10an. 10. b

A tuos sæculi, adhuc necdum mortuus: quia in penitentia stat. Si quis autem peccans non agit penitentiam, hic mortuus est sæculi, & non sicut mortuus, sed perfecte mortuus. Hoc ergo putauit inimicus: quia non ago penitentiam pro peccatis, quæ ipse mihi suggessit vt faciam. **a** Et anxius est super me spiritus meus.] Tu dic prius peccata tua, & saluus eris. Et iterum: Si solum suspiraueris pro peccatis tuis, saluus eris. **b** In me turbatum est cor meum.] Propter conscientiam meam, quia peccauit. **c** Memor fui dierum antiquorum.] Dierum meorum priorum memor fui, quando habebam confidentiam: nunc autem mihi nox est. **d** Expandi manus meas ad te.] Ligatus ab inimico, nihil aliud possum facere nisi penitentiam agere, & manus meas leuare ad te. **e** Anima mea sicut terra sine aqua tibi.] Sicut terra sine aqua sitit, & querit imbrem: ita & anima mea desiderat, & sitit te deum suum. **f** Velociter exaudi me domine, defecit spiritus meus.] Anima mea defecit, & caro mea defecit: spiritus tantum remansit in me, & ipse defecit. Sed velociter exaudi me domine, & miserere mei. **g** Notam fac mihi viam, in qua ambulabo.] Christum tuum notum fac mihi, qui dixit: ego sum via. **h** Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.] Hic impiissimi Ariani proponunt nobis, & dicunt: Magister bone, quid faciam boni vt saluus fiam? Qui dicit: Quid me dicis bonum? Nemo est bonus nisi vnus deus. Ergo si filius non est bonus, sed pater: maior est pater filio. Ergo secundum tuum sensum impiissime Ariane, quis maior, filius an spiritus sanctus? Vtique dicis filius. Hic ergo dicit: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Ergo si spiritus bonus est, qui minor est, scire tu dicis: multo magis filius bonus est, quem tu maiorem dicis. In euangelio autem ita habet: Et accedens vnus de scribis tentans eum ait: magister bone, & ait: Quid me dicis bonum, & nõ confiteris? Sicut si aliquis tentans episcopum suum, quem contemnit, dicat illi: episcopo, & ille respondeat: tibi non sum episcopus, recede a me. Alibi autem nõ legis: Bonus pastor: ponit animam suam pro ouibus suis: Quid autem melius filio, qui carnem induit propter nos, & passus est: & descendens de sua maiestate, nouem menses in utero Virginis in sanguine fuit, in cubulis fuit, passus est per momenta crescere, & verberari, & colaphizari, & crucifigi? Quid hoc melius? **i** Propter eos qui ignorant latinam linguam, &c.] licet multa de euangelio dixerimus: tamen debemus & de psalterio quædam dicere, vt aliis saturatis, alij ieiuni non redeant. Quoniam autem longus est psalmus, & si voluerimus in singulis versiculis immorari, dies præterit: debemus breuiter ad singula quæque sensus magis quam verba replicare.

CXLIII. **B**enedictus dominus deus meus, qui docet manus meas ad prælium.] Qui breuiter interpretatur, hoc consequitur,

vt ipse laudem non habeat: & tamen quodcumque in interpretatione est, retineant illi qui audierunt: Benedictus dominus deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Leuamus manus in sancta sine cogitationibus, & disceptationibus. Leuamus in omni loco. Et cum leuauerimus manus nostras, orationes nostræ ad deum, arma sunt contra diabolus. Qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Hæc est lyra nostra, hæc cithara. In hac cantamus domino. **l** Misericordia mea & refugium meum: susceptor meus & liberator meus.] In tantis nominibus appellatur deus. Quot beneficia, tot nomina. **m** Qui subdis populum meum sub me.] Hoc potest ex persona Christi dici, hoc est, ex assumpto homine. Potest autem ex persona apostolorum dici, quia dicitur: Qui subdis populum meum sub me. Dicit hoc & sanctus pater in monasterio, & gratias referens deo dicit: Benedictus dominus deus meus, qui subdis populum meum sub me. Non enim mihi subiicitur, sed tibi subiicitur. Ideo mihi seruit, vt seruiat tibi. **n** Domine quid est homo quia innotuisti ei: aut filius hominis quia reputas eum.] Hoc ipsum & in octauo psalmo dicitur: Quid est homo, quod memor es eius: aut filius hominis, quoniam visitas eum? Domine quid est homo quia innotuisti ei? De fragilitate corporis, & humana conditione loquitur. Et quid dicit? Si carnem aspicias, quid est homo? Si spiritum, grande quiddam est homo. Non despiciamus carnem, sed carnis opera contemnamus. Non despiciamus carnem, quæ cum Christo regnat in cælo. Caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Non caro & sanguis, sed carnis opera. Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: & quomodo in Christo regnant, & quomodo sedemus cum Christo in cælestibus? Domine quid est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis, quia reputas eum? Gratias agit deo, & quod dicit, hoc est: Quantum ad humanam conditionem, homo nihil est. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, dixit Ecclesiastes. Si omnia vanitas, ergo & cælum, ergo & angeli. Si cælum, & angeli vanitas: homo quanta vanitas? Et si vanitas angeli, si cælum vanitas: deus ergo quare vanitatem operatus est? Vanitas ad comparationem dei: cæterum per se non vanitas. Domine quid est homo quia innotuisti ei? Grandis hominis felicitas, scire creatorem suum. Hoc a bestiis distamus, quia nos intelligimus creatorem nostrum: illa non intelligunt. Se. 1 & ipse status corporis suum querit artificem. Cætera animalia terram respiciunt, & vbi venter, ibi & oculi. Cæterum oculi nostri ad cælum erecti sunt, vt & si mens fuerit obscure, tamen inuicis oculis cælum videamus. **o** Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut umbra prætereunt.] Vere dies nostri quasi umbra. Fui infantulus: fui puer: fui adolecentulus: fui iuuenis: fui vir, hoc est, fui ætatis perfectæ: fui mediæ. Dum nescio, senex sum. Senex

1. Tim. 2. b

Philip. 2. 4

1. Cor. 15. f

Ecl. 1. 4

A Ctuti mors subrepat. Mutor quotidie, & nihil me esse non sentio. Ne vno quidem momento horæ stamus in statu nostro: sed semper aut crescimus aut decrescimus. Ergo homo per momenta mutatur; & dum nescit, interit. Ego senex, recordor infantul' quid fuerim, quid fecerim, quomodo

lis factus est: dies eius sicut umbra prætereunt.

^a Domine inclina cælos tuos, & descende:

^b tange montes, & fumigabunt. ^c Fulgura

coruscationem & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos. ^d Emitte manum tuam de alto: eripe me & ^e libera me de aquis multis, & de manu filiorum ^f alienorum. Quorum ^g os loquutum est vanitatem, & ^h dextera eorum dextera iniquitatis.

ⁱ Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio ^k decachordo psallam tibi. ^l Qui das salutem regibus: qui redemisti Dauid seruum tuum de gladio maligno. Eripe me, & libera ^m me de manu filiorum alienorum: quorum ⁿ os loquutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes, in iuuentute sua. Filia eorum ^o compositæ: circumornatæ, vt similitudo templi. Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis: boues eorum crassi. Non est ruina maceræ: neque transitus neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populū cui hæc sunt: beatus ^p populus cuius dominus deus eius.

^a Domine inclina cælos tuos, & descende.] Non poteris seruare istam hominis vilitatem, nisi ipse eam iuderis. Domine inclina cælos tuos, & descende. Ouis tua erronea sanari non poterit, nisi tuis humoris reportetur.

^b Tange montes, & fumigabunt.] Amen amen dico vobis: si habueritis fidem vt granum sinapis, poteritis dicere monti huic, transi, & transferetur. Ibi de lunatico dicebatur: de illo monte, qui ab illis transferri non poterat. Scriptum est in Hieremia: Date domino deo nostro gloriam, antequam offendant pedes vestri ad mōtes tenebrosos. Hoc totum quare diximus? Quoniam & nunc sequitur: Tange montes, & fumigabunt. Montes qui regnant: montes qui erecti sunt per superbiam: qui dicunt, mea sunt flumina, & ego feci ea. Tange montes, & fumigabunt. Non dixit inflammabuntur, sed fumigabunt. Habeant montes pœnæ indicium: non fulgoris, non splendoris.

^c Fulgura coruscationes, & dissipabis eos.] Vide quid dicat. Non dixit, delebis eos, sed dissipabis eos. Legimus in Genesi: eo tempore quo fabricabant turrim, dixit deus: Venite descendamus & confundamus lingas eorum ne aliquando in se consensum habeant, sed dispergantur. Prodest illis.

^d Emitte manum tuam de alto.] Domine quis creditur auditui nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Emitte manum tuam de alto. Domine inclina cælos tuos, & descende. Hoc ad filium dicitur: Inclina cælos tuos, & descende. Et quomodo dixit: emitte manum tuam de alto? Si descendit, quomodo manum mittit de alto? Sed licet in terra sit, tamen de cælo mittit manum: non enim recedit de cælo.

^e Eripe me & libera me de aquis multis.] Quoniam descendisti, quoniam inclinasti cælos, & misisti manum tuam de alto, & humanam carnem dignatus es assumere, & multo crediderunt in te: pro vna aqua plures aquæ esse cœperunt: Videas dispersas in toto orbe esse hæreses diuersas. Eripe me, de aquis multis, & præsta mihi fontem viuente. Vnus est em̄ deus, vna fides, vnū baptisma. Libera me de aquis multis. Illæ enim aquæ multæ non generant filios tuos, sed filios alienos. Vnde sequitur:

^f Libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum.] Non sunt enim tui filij, qui nascuntur in multis aquis: sed alieni filij sunt.

^g Quorum os loquutum est vanitatem.] Scientiam sibi promittunt, & erigunt os contra creatorem suum. Posue-

runt in cælo os suum. Quorum os loquutum est vanitatem. Scientia illorum, vanitatis scientia est.

^h Et dextera eorum dextera iniquitatis.] Vtrunque condemnatur, & manus, & scientia & opera. Quorum os loquutum est vanitatem, hoc est, ad scientiam. Et dextera eorum dextera iniquitatis. Dexteram se habere dicunt, sed toti sinistri sunt. Dextera iniquitatis est, & non est æquitatis. Vnde & tali sinistra dicitur: Stet diabolus a dextris eius.

ⁱ Deus canticum nouum cantabo tibi.] Nouus homo, nouum canticum. Deus canticum nouum cantabo tibi. Cantate domino canticum nouum. Quam pulchre non dixit canto, sed cantabo. In futuro repromittit: in præfenti enim scit certamen esse, non canticum. Nunquam cantat exercitus, nisi quando vicerit. Ergo quoniam in præfenti pugno, non mihi vacat cantare. Cum vicero, tunc cantabo.

^k In psalterio decachordo psallam tibi.] Tunc extendam vtranque manum, & in talibus tibi chordis canam. Oratio mea, psalterium tuum est.

^l Qui das salutem regibus.] Quibus regibus? Cor regis in manu dei, qui regnant in corpore suo, qui subiiciunt corpus suum, & seruituti redigunt: ne alius prædicantes, ipsi reprobi inueniantur. Isti sunt reges; de quibus dicit sapientia in Proverbiis: Dat regnum regibus.

^m Eripe me, & libera me de manu filiorum alienorum.] Versiculi qui supra dicti sunt, iterum repetuntur.

ⁿ Quorum os loquutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.] De manu filiorum alienorum. Hæreticorum filij, videamus quales sint. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. De manu filiorum alienorum. Diligent animaduerte quid dicitur de hæreticis.

^o Filia eorum compositæ: circumornatæ, vt similitudo templi.] Cellaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis: boues eorum crassi. Non est ruina maceræ, neque transitus: neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populū cui hæc sunt.] Illi hoc dixerunt. Ego quid dico?

^p Beatus populus cuius dominus deus eius.] Singula igitur vestris orationibus breuiter disceremus. Quorū filij sicut nouellæ plātationes in iuuetute sua. Plātatio eorū nō est vetus, sed nouella est. Non est enim de veteri lege, non est de prophetis, non est de apostolis, sed de nouis magistris est. Filia eorum sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. In iuuentute sua: semper iuuenes sunt. Licet multæ sint hæreses veteres, tamen quotidie mutantur, & nouæ quotidie inueniuntur. Nouæ sunt ipsæ hæreses, licet veteres sint: tamen cum quotidie doctrinas suas innouant, nouæ sunt. Non enim sunt veterum magistrorum errore contenti, sed quotidie ipsi noua reperiunt: quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. De ecclesia quid dicitur: de timentibus dominum? Beati omnes qui timent dominum: qui ambulant in viis eius. Quid dicitur de illis? Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Circa mensam Christi sunt illi filij: non longe sunt

Lauda-

^l Qui das salutem regibus.]

^m Eripe me, & libera me de manu filiorum alienorum.]

ⁿ Quorum os loquutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.]

^o Filia eorum compositæ: circumornatæ, vt similitudo templi.]

^p Beatus populus cuius dominus deus eius.]

^q Exaltabo te deus meus rex, & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi.]

^r Quorum os loquutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.]

^s Domine inclina cælos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt. Fulgura coruscationem & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos. Emitte manum tuam de alto: eripe me & libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. Quorum os loquutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Filia eorum compositæ: circumornatæ, vt similitudo templi. Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis: boues eorum crassi. Non est ruina maceræ: neque transitus neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populū cui hæc sunt: beatus populus cuius dominus deus eius.

^t Domine inclina cælos tuos, & descende.] Non poteris seruare istam hominis vilitatem, nisi ipse eam iuderis. Domine inclina cælos tuos, & descende. Ouis tua erronea sanari non poterit, nisi tuis humoris reportetur.

^u Tange montes, & fumigabunt.] Amen amen dico vobis: si habueritis fidem vt granum sinapis, poteritis dicere monti huic, transi, & transferetur. Ibi de lunatico dicebatur: de illo monte, qui ab illis transferri non poterat. Scriptum est in Hieremia: Date domino deo nostro gloriam, antequam offendant pedes vestri ad mōtes tenebrosos. Hoc totum quare diximus? Quoniam & nunc sequitur: Tange montes, & fumigabunt. Montes qui regnant: montes qui erecti sunt per superbiam: qui dicunt, mea sunt flumina, & ego feci ea. Tange montes, & fumigabunt. Non dixit inflammabuntur, sed fumigabunt. Habeant montes pœnæ indicium: non fulgoris, non splendoris.

^v Fulgura coruscationes, & dissipabis eos.] Vide quid dicat. Non dixit, delebis eos, sed dissipabis eos. Legimus in Genesi: eo tempore quo fabricabant turrim, dixit deus: Venite descendamus & confundamus lingas eorum ne aliquando in se consensum habeant, sed dispergantur. Prodest illis.

^w Emitte manum tuam de alto.] Domine quis creditur auditui nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Emitte manum tuam de alto. Domine inclina cælos tuos, & descende. Hoc ad filium dicitur: Inclina cælos tuos, & descende. Et quomodo dixit: emitte manum tuam de alto? Si descendit, quomodo manum mittit de alto? Sed licet in terra sit, tamen de cælo mittit manum: non enim recedit de cælo.

^x Eripe me & libera me de aquis multis.] Quoniam descendisti, quoniam inclinasti cælos, & misisti manum tuam de alto, & humanam carnem dignatus es assumere, & multo crediderunt in te: pro vna aqua plures aquæ esse cœperunt: Videas dispersas in toto orbe esse hæreses diuersas. Eripe me, de aquis multis, & præsta mihi fontem viuente. Vnus est em̄ deus, vna fides, vnū baptisma. Libera me de aquis multis. Illæ enim aquæ multæ non generant filios tuos, sed filios alienos. Vnde sequitur:

^y Libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum.] Non sunt enim tui filij, qui nascuntur in multis aquis: sed alieni filij sunt.

^z Quorum os loquutum est vanitatem.] Scientiam sibi promittunt, & erigunt os contra creatorem suum. Posue-

A sunt a mensa Christi. Ibi non dicitur filia, sed tantummodo filij. Cæterum hæretici habent & filias, habent & fragiliorem sexum, voluptates, delicias. Filia eorum compositæ. Sermo compositus est, & sensus fordidus. In scripturis sanctis cogitationes semper filij dicuntur: verba, filia. Vide ergo quid dicit: Cogitationes eorum, hoc est, filij noui sunt. Verba vero eorum, hoc est, hæreticorum, quæ habent de sapientia seculari, composita sunt: habent enim verba composita, lautum sermonem. Filia eorum compositæ. Videntur quidem esse compositæ: sed quia filia sunt & non filij vires non habent. Circumornatæ, vt similitudo templi. Pulchre dixit, similitudo templi. Non habent veram ecclesiam, sed similitudinem ecclesiæ. Cellaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud. Parati sunt ad contendendum. Si illos tenueris in vno testimonio, ad aliud transeunt. Si in scripturis tenueris, ad Aristotelem fugiunt. Si Aristotelem tenueris, in Platonem transeunt. Cellaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud. Cellarium proprie dicitur, quod diuitias compositas habet. Hæretici cellaria habent. Habent enim præparata verba quibus contendunt. Cæterum ecclesiastici simplices sunt: nihil habent præparatum. Aperient os & repletur a domino: secundum quod dicitur: Aperi os tuum, & implebit illud. Et, nolite cogitare quid respondeatis illis: dabit enim vobis pater vester in illa hora quid dicatis. Videris quoniam non habemus cellaria præparata: sed diuitiæ nobis subditæ sunt. Dicit aliquis: Da testimonium quomodo sancti cellaria non habent. Respice, inquit, aues cæli, quoniam non habent cellaria neque horrea, & pater vester cælestis pascit illas. Aues isti specialiter monachi sunt: non habent cellaria, non habent apothecas: sed habent apothecarum & cellariorum dominum, ipsum Christum. Non habet horrea, sed horreorum dominum. Non habent diuitias diaboli, sed habent paupertatem Christi. Diabolus quid dicit? Hæc omnia mea sunt: si proiciens adoraueris me, dabo tibi ea. Christus quid dicit ad suos? Qui non vendiderit omnia sua quæ habet, & dederit pauperibus, non potest esse meus discipulus. Ille regna & diuitias pollicetur, vt occidat: hic paupertatem pollicetur, vt saluet. Nihil grande facimus, si nostra relinquamus. Christus patrem reliquit, & regna cælorum propter nos. Nemo putet me blasphemare: quia dixi, patrem reliquit. Secundum dispensationem humanitatis loquor, secundum quod mittitur: secundum quod dicitur: Pater qui me misit, maior me est. Deus non mittitur, deus non subiicitur seruituti: sed dispensatio mittitur. Si deus vbi que est, & omnia in deo sunt, quomodo deus ad aliquid mittitur, cum deus sit omnia? Christus igitur pro nobis pauper factus est. Hoc totum quare diximus? Quia nunc lectum est: Cellaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud. Pulchre dixit, eructantia: de saturitate nimia. Illi eructant de saturitate & pereunt: nos de ieiunio, vt saluemur. Oues eorum fœtosæ. Multos habent filios. Multus enim numerus hæreticorum est. Oues eorum fœtosæ. Vnde dicitur & in Osee propheta: Domine da illis. Quid dabis illis? Vuluam sterilem, & vbera arenaria. Hoc de quibus dicitur: De hæreticorum magistris qui sibi in numero discipulorum applaudunt. Oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis. Non dixit, in ingressibus suis, sed in egressibus. Non enim ingrediuntur in ecclesiam, sed egrediuntur de ecclesia, id est, ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Abundantes in egressibus suis. Quotidie egrediuntur de ecclesia: abundantes in egressibus suis. De ecclesia quid dicitur: Omnis gloria eius filia regis ab intrus. Boues eorum crassi. Vidit & Pharaon in somnio boues crassos. Israelitici populi tenues sunt, Egyptij crassi. Videris enim magistros hereticorum nihil aliud facere, nisi studere diuitiis. Diuitiis student, & pauperem Christum contemnunt. Boues eorum crassi. Pulchre dixit, boues cras-

si: quorum deus venter est, & gloria in confusione eorum. Non est ruina maceræ, neque transitus. Nonne vobis videtur obscurum esse quod dicitur: Non est ruina maceræ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum? Difficile hæreticos inuenies imperitos. Omnes enim magistri instructi sunt scientia seculari. Non habent rete apostolicum, sed catenulas dialecticas. Non est ruina maceræ, neque transitus. Si quando sunt in disputationibus, quando tecum cœperint disputare, sic verba eorum breuia sunt, sic artificij sermone conclusa, vt euadere inde difficile sit. Cum enim te ligauerint syllogismis suis, & te clauerint, & quasi maceriam syllogismum tibi texuerint, & edificauerint, non potes conuerti: non potes transire: teneris inclusus. Non est ruina maceræ, neque transitus. Cumque ibi te tenuerint quasi quodam gyro inclusum, tunc non eris in angusta via, quæ ducit ad vitam: sed in lata, quæ ducit ad mortem. Neque clamor in plateis eorum. Clamor Iesu reuocat ad se, & dicit: Qui sitit, veniat & bibat. Clamor Iesu in via angusta est: in plateis hæreticorum nō est. Beatū dixerunt populū, cui hæc sunt. Multi nescientes, beatos tales putat. Cæterū nobis simplicitas Christiana est: nolumus eloquentiam Platoniscam, sed volumus simplicitatem apostolicam. Piscator iste rete tenet, lutatos habet pedes, & manus ex opere callosas habet. Beatus populus cuius est dominus deus eius. Beatus est populus, qui pro omnibus diuitiis Christum habet. Illi habent filios & filias, & cellaria, & oues fœtosas, boues crassos & nitidos atque formosos. Cæterum nos non habemus multitudinem: sed scimus illud dictum in euangelio: Vbiunque fuerint duo, aut tres congregati in nomine meo: ibi in medio eorum sum. Ne timeas grex paruule: quia complacuit deo habitare in te. Ne dicant monachi: Ecce tantæ multitudines, ciuitates plenæ sunt, omnis orbis nemo ergo saluatur, nisi qui in monasteriis est? Ecce tantæ multitudines: nos ergo soli saluamur? Quando ergo hæc cogitaueris, audi: Ne timeas grex paruule, quia complacuit patri habitare in te. Et nunc lectum est in euangelio: quod vna anima saluatur, vt duo millia porcorum pereat. Hoc totum quare dico? Quoniam pretiosior est vnus sancti anima, quam infinitæ multitudines peccatorum. De toto mundo duodecim elegit apostolos: de duodecim vnus recessit, remanserunt vndecim. Venit crux, decem fugerunt: remansit vnus Petrus: vnus cum vno. Et ipse vnus fugit, atque vtiuam fugisset, & non negasset. Ergo dicamus, vniuersum genus humanum perit. Quoniam perierat, propterea dominus crucifixus ait: Torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir mecum. Eo tempore completus est psalmus: Saluum me fac domine, quonia deficit sanctus. Nō est qui faciat bonū, non est vique ad vnum. Ille qui promiserat, dicens: Si me necesse est mori, aut ire in carcerē, nō te negabo: negauit. Hoc totū quare dico? Quia monachus non debet aspiciere ad multitudinē peccatorū, sed ad cōuersationē & paucitatē sanctōrū. Vniuersa Iudæa ducebatur in captiuitatē. Venerat Nabuchodonosor, tāta hominū millia ducebatur captiua in Babylonē, solus Hieremias erat qui confitebatur deū, & ipse mittebatur in lacū lutij, & tamē pretiosior erat vnus illius anima quā omnis populi. Vultis scire quid faciat vnus homo? Iesus filius Naue cū vniuersa terra habitaretur, solus erat. Vtiq; erāt infinitæ multitudines, & ille sol' erat. Solus imperat soli & lunę, & stat: homo iubet & cælū audit. Audit illū cælū: quia ipse audiebat dñm. Hieremias erat in captiuitate: erāt autē & multæ multitudines. Et quid dicit? Sol' sedebā qa amaritudine replet' sū. Quō sol' in ciuitate eras? Sed ideo sol' : qa ppositi mei sociū nō habebā.

^a Laudatio ipsi Dauid. CXLIIII.

^b Exaltabo te deus meus rex: & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi.

^c Quorum os loquutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Filia eorum compositæ: circumornatæ, vt similitudo templi. Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis: boues eorum crassi. Non est ruina maceræ: neque transitus neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populū cui hæc sunt: beatus populus cuius dominus deus eius.

^d Domine inclina cælos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt. Fulgura coruscationem & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos. Emitte manum tuam de alto: eripe me & libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. Quorum os loquutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Filia eorum compositæ: circumornatæ, vt similitudo templi. Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis: boues eorum crassi. Non est ruina maceræ: neque transitus neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populū cui hæc sunt: beatus populus cuius dominus deus eius.

^e Domine inclina cælos tuos, & descende.] Non poteris seruare istam hominis vilitatem, nisi ipse eam iuderis. Domine inclina cælos tuos, & descende. Ouis tua erronea sanari non poterit, nisi tuis humoris reportetur.

^f Tange montes, & fumigabunt.] Amen amen dico vobis: si habueritis fidem vt granum sinapis, poteritis dicere monti huic, transi, & transferetur. Ibi de lunatico dicebatur: de illo monte, qui ab illis transferri non poterat. Scriptum est in Hieremia: Date domino deo nostro gloriam, antequam offendant pedes vestri ad mōtes tenebrosos. Hoc totum quare diximus? Quoniam & nunc sequitur: Tange montes, & fumigabunt. Montes qui regnant: montes qui erecti sunt per superbiam: qui dicunt, mea sunt flumina, & ego feci ea. Tange montes, & fumigabunt. Non dixit inflammabuntur, sed fumigabunt. Habeant montes pœnæ indicium: non fulgoris, non splendoris.

^g Fulgura coruscationes, & dissipabis eos.] Vide quid dicat. Non dixit, delebis eos, sed dissipabis eos. Legimus in Genesi: eo tempore quo fabricabant turrim, dixit deus: Venite descendamus & confundamus lingas eorum ne aliquando in se consensum habeant, sed dispergantur. Prodest illis.

^h Emitte manum tuam de alto.] Domine quis creditur auditui nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Emitte manum tuam de alto. Domine inclina cælos tuos, & descende. Hoc ad filium dicitur: Inclina cælos tuos, & descende. Et quomodo dixit: emitte manum tuam de alto? Si descendit, quomodo manum mittit de alto? Sed licet in terra sit, tamen de cælo mittit manum: non enim recedit de cælo.

ⁱ Eripe me & libera me de aquis multis.] Quoniam descendisti, quoniam inclinasti cælos, & misisti manum tuam de alto, & humanam carnem dignatus es assumere, & multo crediderunt in te: pro vna aqua plures aquæ esse cœperunt: Videas dispersas in toto orbe esse hæreses diuersas. Eripe me, de aquis multis, & præsta mihi fontem viuente. Vnus est em̄ deus, vna fides, vnū baptisma. Libera me de aquis multis. Illæ enim aquæ multæ non generant filios tuos, sed filios alienos. Vnde sequitur:

^j Libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum.] Non sunt enim tui filij, qui nascuntur in multis aquis: sed alieni filij sunt.

^k Quorum os loquutum est vanitatem.] Scientiam sibi promittunt, & erigunt os contra creatorem suum. Posue-

Psalm. 118.4

Psalm. 95.4

Psalm. 10.6

Matth. 10.6

Matth. 6.4

Matth. 4.4

Ibid. 13.6

Luc. 12.6

Ioan. 10.6

Luc. 14.4

2. Cor. 8.6

Osee 9.6

1. Ioan. 2.6

Psalm. 4.4.6

Gen. 41.4

Phil. 3.4

Psalm. 127.4

Matth. 7.6

Ioan. 7.6

Matth. 18.4

Marc. 5.6

Esa. 63.4

Psalm. 11.4

Marc. 14.4

Hier. 35.4

Iosue 10.4

Hier. 35.4

Luc. 15.4

Matth. 17.6

Hier. 13.4

Ezech. 29.4

Gen. 11.4

Esa. 53.4

Eph. 4.4

A æqualem patri: regem, quia nouit iudicem mundi.
a *Per singulos dies benedicam te, & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.* Et ob hoc maxime laudat: quia conformem sperat se fieri nomini illius, id est, Christo domino, in sæculo futuro.
b *Magnus dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Quia sine fine magnus, sine fine laudabilis.
c *Generatio.* Quam fides protulit.
d *Et progenies.* Quam Christi passio procurauit.
e *Laudabunt opera tua, & potentiam tuam pronuntiabunt.* Cum uel a te facta sunt, uel a te proteguntur.
f *Magnificentiam maiestatis tuae, & sanctitatem tuam loquentur.* Tu nos sanctos esse vis, dicens: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Hoc & nos cæteris loquimur.
g *Et mirabilia tua narrabunt.*
B Quæ quotidie in ecclesia operaris.
h *Virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuam loquentur.* Virtus est terribilis, cum in impijs uisciscitur, ut in Pharaonem: magnitudo est, cum iusti eruantur, ut Israel.
i *Memoriam abundantie suauitatis tuae eructabunt.* Quia eos fouere dignaris.
k *Et iustitia tua exultabunt.* Quia in impijs uiscisceris.
l *Misericors & miserator dominus: patiens & multum misericors.* Et sanctus in omnibus operibus suis: quia quod factum est in eo, uita est.
m *Suauis dominus uniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius.* Miseratione enim sua omne opus quod facit, & protegit.
n *Constituatur tibi domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi.* Ut per sanctos, qui te iugiter benedicunt, intelligaris omnium esse creator & conditor.
o *Gloriam regni tui dicent.* Ut ab omnibus desideretur.
p *Et potentiam tuam loquentur.* Ut ab omnibus timeatur.
q *Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentie regni tui.* Ne excusatio per ignorantiam adhibeatur.
r *Regnum tuum domine regnum omnium seculorum.* Omnia enim secula regni tui dominatione uoluntur.
s *Et dominatio tua in omni generatione & progenie.* Ecclesiastica generatione in progenie futuri sæculi dilatata.
t *Fidelis dominus in omnibus uerbis suis.* Cum omnia quæ per prophetas locutus est, adimpleuit.
v *Et sanctus in omnibus operibus suis.* Ut sicut ille sanctus est, ita & nos qui opera eius sumus, sancti efficiamur in eo.
x *Alleuat dominus omnes qui corruunt.* Ne in æterna ruina mergentur.
y *Et erigit omnes elisos.* Quos corporis uoluptatis præ-

cipitauit stimulus, si penitentiam agant.
z *Oculi omnium in te sperant domine, & tu das eis escam in tempore opportuno.* Sanctorum interior aspectus in illo futuro retributionis suscipitur tempore.
a *Aperis tu manum tuam, & implebis omne animal benedictione.* Quod maledictiones & impropria mundi pro nomine tuo sustinuit.
b *Iustus dominus in omnibus uis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.* Sicut iam superius dictum est.
c *Prope est dominus omnibus inuocantibus eum in ueritate.* Ipse quid ait: Ego sum deus de longe.
d *Voluntatem timentium se faciet, & preces eorum exaudiet, & saluos faciet eos.* Dum eos eruit uel ab instigatione diaboli, uel ab ardore peccati.
e *Custodit dominus diligentes se, & omnes peccatores disperdet.* Illos diligit, qui dilectionem eius mundanis dilectionibus prætulit. Illos uero disperdit, qui amorem eius amore sæculi præposuerunt.
f *Laudem domini loquetur os meum.* Nunc & in futuro retributionis tempore.
g *Et benedicat omnis caro nomini sancto eius in æternum, & in seculum seculi.* Quod ait: Omnis caro, non ad insensibilia referendum est: sed ad omne corpus ecclesiæ, quod nos sumus: qui deum laudare, benedicere, extollere, ac prædicare debemus: per quem uiuimus, per quem alimur ac sumus. Cui est cū æterno patre & spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum. Amen.
Iste psalmus ex nomine duorum prophetarum præscriptus, ex unius uoceloquitur dicens:
CXLV.
Lauda anima mea dominum: laudabo dominum in uita mea: psallam deo meo non haberetur, sed in septuaginta interpretibus. Dicamus autem & de editione uulgata Aggæi & Zachariæ. Quia instauratione hic dicitur Hierusalem: Regnauit dominus in secula deus tuus Sion in generatione & generationem: quasi de instauratione Hierusalem dici putant, quæ facta est sub Aggæo & Zacharia. Lauda anima mea dominum. Non dixit, lauda corpus, sed lauda anima; non quo corpus damnauerit, sed carnis opera condemnauit. Lauda anima mea dominum. Anima ipsa se hortatur: Quomodo si dicat Dauid: Lauda Dauid dominum: sic & ipsa anima dicit ad se: Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in uita mea. Vide quid dicat: Ipse se hortatur, & ipsa responderet. Quid dicit: Dicit mihi lauda anima mea dominum. Ego ipsa respondeo:
i *Laudabo dominum in uita mea.* Modo laudare non possum, peccatis premor. Quotiescunque labia in laudes dei

Leuit. 19. 4 & 20. b

Luc. 12. e

Psal. 19. b

Dan. 3. b

Matth. 13. g

A dei aperio, totiens illa conglutinat conscientia peccatorum. Laudabo dominum in uita mea. Pulchre dixit, laudabo: non, laudo. Quando cum domino meo fuero, tunc laudabo dominum in uita mea. Nunc in morte sum, laudare non possum. Laudabo dominum in uita mea. Vita nostra Christus est. Dominum laudemus in uita.
a *Psallam deo meo quamdiu fuero.* Vide quid dicat: Quando iuste aliquid agimus, fumus: quando uero peccamus, esse desistimus. Multa sunt quæ dicantur: sed ad finem festinat oratio.
b *Nolite confidere in principibus: nec in filiis hominum, in quibus non est salus.* Hoc generaliter ad omnes dicit: Nolite confidere in principibus. Non in imperatore, non in præfectis, non in iudicibus sæculi. Nolite confidere in principibus. Qui sunt principes? Filij hominum. Qui sunt filij hominum? Quibus non est salus.
B *Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam.* Cum autem regressus fuerit in terram suam, quid fiet?
d *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Omnis principum confidentia periet, & peribunt omnes cogitationes eorum. Nolite confidere in principibus. Hodie fuit, cras non est. Hodie illum præcedit exercitus, & sero in sepulcro iacet. Post tantam magnitudinem, tantam claritatem, nulla intercedunt tempora: in eodem momento Christi est operatio. In filiis hominum, in quibus non est salus. Qui sunt principes? Filij hominum. Si ipsi homines nihil sunt, quid sunt filij eorum? Exibit spiritus. Cuius? Hominis. Exibit spiritus. Hic spiritum pro anima ponit. Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam. Non spiritus reuertetur in terram suam: non enim est spiritus de terra, sed egreditur spiritus, & homo reuertetur in terram suam. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Nos ipsi qui nunc non sumus principes, quanta quotidie cogitamus & dicimus: die crastina illud faciam, destruam horrea mea; & rursum: die crastina edificabo illa. Dicitur mihi: Stulte, hac nocte rapieret anima tua: quæ autem præparasti, cuius erunt? Hoc de illis dicit, qui confidunt in principibus. Ceterum de sancto quid dicitur?
c *Beatus cuius deus Iacob adiutor eius.* Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine domini inuocabimus. Illi plures habent adiutores: sed principes sunt, sed homines sunt, sed corruunt. Nos unum habemus, qui saluare potest.
f *Spes eius in domino deo ipsius.* Videamus tres pueri quid dicant in fornace Babylonia, quando uocat eos Nabuchodonosor rex. Non necesse est nos de hoc uerbo respondere tibi. Potest quidem nos deus liberare de fornace ardenti. Sed si non liberauerit: scito rex, quia imaginem quæ constituisti, non adoramus. Videte fidem. Credimus, inquit, quod liberare potest. Sed si forte peccata nostra prohibuerint: tamen credimus & in eum, qui non uult modo liberare. Non enim credimus in hac uita, sed in futura. Non propterea credimus in illum, ne hic ardeamus: sed ne per ista incendia ad alia transeamus. Incende igitur, præpara caninum: iste ardor, ista combustio nostra purgatio est. Beatus cuius deus Iacob adiutor eius. Videte significantiam uerborum. Adiutor eius, & non poterat ibi ullum signum facere propter incredulitatem eorum. Deus adiutor noster est. Volentes & laborantes liberat, & collaborat: dormientes, & tacentes, & nolentes non liberat. Spes eius in domino deo ipsius. Egregie dixit spes: Et si in præfenti non liberat, tamen spes de futuro est.
g *Qui fecit calum & terram.* Iste deus qui fecit calum &

terram.
h *Mare & omnia, quæ in eis sunt.* Ad comparationem cæli, & terræ, & maris nos homines secundum conditionem carnis sic fumus quasi formicæ, & pulices. Qui ergo calum fecit & terram, hominem non potest liberare quem fecit?
i *Qui custodit ueritatem in seculo.* Si nos opprimit mædaciū, non contristemur. Custodit dominus ueritatem in seculo. Nescio quis contra nos mentitus est, & magis illi creditur mentienti, quam nobis uerum dicentibus. Non debemus desperare. Custodit dominus ueritatem in seculo. Pulchre dixit, custodit. Custodit illam, & habet in thesauro suo: reddet nobis quod seruauit. Qui custodit ueritatem in seculo. Christus est ueritas. Ueritatem loquamur, & ueritas nobis seruat ueritatem.
k *Facit iudicium iniuriarum patientibus.* Etiam si tardauerit, non desperes. Veniens ueniet, & saluabit. Fecit iudicium iniuriarum patientibus. Hoc solum sit in nostra conscientia: quia iuste patimur. Hoc habeamus in conscientia: quia nos propter peccata nostra patimur, & non facimus illud pro quo arguimur.
l *Dat escam esurientibus.* Et secundum litteram ædificat, & si simpliciter intelligatur, ædificat audientem. Respicite uolatilia cæli: quia non serunt, neque metunt, & pater uester cælestis pascit illa. Dat escam esurientibus. Esurientibus dat, non eructantibus. Qui ergo non habet monachus, confidenter accipiat. Qui habet: & eructans est, non accipiat. Scis quia esuris, scis quia non habes: si esurieris, & non habes: magis das beneficium, si accipias quod tribuitur tibi. Si autem habes & non esuris, non debes cibum esurientium tollere, & accipere saturatus. Accipe quod in uentrem mittas, non quod in sacculum: accipe tunicam, quæ corpus tegat, non quæ arcas impleat. Dat escam esurientibus. Hoc secundum litteram. Dicamus & aliter. Esuriamus Christum, & ipse nobis dat cælestem panem. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Hoc qui dicunt, esuriunt. Qui panem desiderant, esuriunt. Qui dicit, panem nostrum quotidianum da nobis hodie: utique esuriens loquitur. Dat escam esurientibus. Putat aliquis quod panem cælestem de mysteriis dicat. Et hoc quidem accipimus: quia uera caro Christi est. Cæterum dicamus & aliter. Panis Christi & caro eius sermo diuinus est, & doctrina cælestis. Quicumque panem istum acceperit, & saturatus fuerit, quid fiet? Quid? **m** *Dominus soluit compeditos.* Si animam nostram iste panis refecerit, hoc est, sermo diuinus, & doctrina cælestis: statim pedes nostri, quæ colligati fuerant, soluuntur. Dominus soluit compeditos. Et Lazarus ligatus erat, & dixit: soluite eum. Dominus soluit compeditos. Et filia Abraham decem & octo annos incuruata fuerat & uincta: soluitur, & in cælum respicit. Videte quid ibi dicitur in euangelio: Ecce, inquit, quædam erat mulier, quæ spiritum infirmitatis habebat decem & octo annis, & non poterat, inquit, eleuare ceruicem. Quoniam spiritum infirmitatis habebat, ceruicem sursum leuare non poterat. Dominus soluit compeditos. Ipsi sunt compeditos, quæ & opera: siquid eadē peccata, quæ ceruices nostras excipiunt, & ligant pedes. Quicumque compeditus est, currere non potest. Quicumque compeditus est, in stadio Christi currere non potest. Prægrauatur enim pedes compeditus, & premantur in terra, & configuntur in terra. Dominus soluit compeditos. Videte ordinē. Dat escam esurientibus. Prius esurimus, deinde accipimus cibum. Cum autē saturati fuerimus, soluuntur pedes nostri, qui compediti fuerant. Cum autem ambulare cœperint libere, quid sequitur? **n** *Dominus illuminat caecos.* Videte quid dicat: Si de cæcis

Matth. 6. b

Ioan. 11. f & Luc. 13. d

A istis loqueretur, debuit dicere: Dominus illuminat cæcos. Sed non dixit hoc: sed secundum Hebraicam & Græcam veritatem quid dixit: Dominus sapientes facit cæcos. Si de istis oculis loqueretur carnis, debuit dicere: Dominus illuminat cæcos. Nunc vero dicitur, dominus sapientes facit cæcos. Si cæci, inquit, essetis, peccatum non haberetis. Cor nostrum obcæcaturum est tenebris peccatorum. Insipientia & stultitia, tenebræ non oculorum, sed morum sunt. Cum ergo esuriētes refecti fuerimus, & pedes nostri liberati fuerint: tunc incipient & oculi cordis nostri videre lumen, quod aliquando perdidimus, & habere sapientiam. Si effectus fuerit sapiens, quid sequitur?

Ioan. 9. g

a Dominus erigit elifos.] Et si iacebas, securus esto, dominus porrigit manum. b Dominus diligit iustos.] Res duas video: diligit, & custodit. Qui diligit, quasi suum diligit. Qui autem custodit, eum custodit qui in periculo constitutus est. Dominus diligit iustos. Quicumque iustus est & perfectus, ab illo diligitur. Quicumque autem peregrinus est, & venit ad seruitutem domini, ille seruetur.

c Dominus custodit aduenas: pupillum & viduam suscipiet.] Et secundum litteram prodest, pupillum & viduam suscipiet. O martyr, qui teneris vt pro me fundas sanguinem: noli de filius esse sollicitus, noli de vxore: me habent pro te. Dicamus & secundum spiritum: Pupillum & viduam suscipiet. Pupillum suscipiet, qui patrem deum perdidit per peccata. Et viduam suscipiet. Viduam, hoc est, eam animam, quæ Christum virum perdidit. Sed vide quid dicat, pupillum & viduam. Non dixit, custodiet: non dixit, saluabit, sed suscipiet: si reuertatur ad patrem, si redeat ad maritum.

d Et viam peccatorum disperdet.] Non dixit, peccatores disperdet, sed secundum primum psalmum: & iter impiorum peribit. Si iustorum via Christus est, peccatorum via diabolus est. Et viam peccatorum disperdet. Omnium ergo peccatorum via diabolus est, illum perdit: cæterum nos saluabit, qui ambulabamus per eam, & ambulare desuimus.

e Regnabit dominus in sæcula.] Quando via peccatorum perierit, tunc regnabit dominus in sæcula. Non dixit, in sæculum, sed in sæcula. Quamdiu via non perit, Christus non regnat in nobis. Quamdiu via peccatorum non perit, Christus non regnat in nobis. Quamdiu pedes nostri ambulat in via diaboli, Christus non regnat in nobis. Irascor sine causa fratri meo: in via diaboli ambulo, Christus non regnat in me. Detraho fratri meo: in via diaboli ambulo, Christus non regnat in me. In quocunque peccato ambulauero, in via diaboli ambulo: Christus non regnat in me. Mens mea vana est, & in diuersa distrabitur. In vno loco sum, & mens mea per totum orbem vagatur. Angelos mundus capit, reges capit, exercitus capit, monarchum vnum non capit. Hoc totum quare dico? Propter eos qui in toto orbe vagantur, & in vno loco sedere non possunt.

f Deus tuus Sion in generatione, & generationem.] Deus tuus Sion. Frequenter diximus, Sion speculam aut ecclesiam interpretari, aut animam contemplantem deum. Deus tuus Sion in generatione & generationem. In prima generatione, Iudæorum: in secunda, ex gentibus. In omnibus scripturis, & in omnibus psalmis generatio & generatio dicitur, vt duos populos significet. Dicere autem & aliter possumus: Regnavit dominus in sæcula, deus tuus Sion: in generatione ista, & in generatione ventura. Re-

gnet Christus in nobis, non regnet peccatum in corpore nostro. Cor regis in manu dei. Simus reges, imperemus corpori nostro, & subiiciamus illud, & cor nostrum sit in manu dei: cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Psalmus iste, vt cælestis ciuitatis laudemus ædificatorem, nos admonet, dicens: Psal. CXLVI.

luminat cæcos. Dominus a erigit elifos: b dominus diligit iustos. Dominus c custodit aduenas: pupillum & viduam suscipiet, & d vias peccatorum disperdet. Regnabit e dominus in sæcula, f deus tuus Sion: in generatione & generationem.

Halleluia. CXLVI.

Laudate dominum, quoniam bonus est psalmus: h deo nostro sit iocunda, decoraque laudatio. i Edificans Hierusalem dominus: dispersiones Israel congregabit. k Qui sanat contritos corde, & l alligat contritiones eorum. m Qui numerat multitudinem stellarum

dai 17: dicitur Eloim 17: dicitur El 17: dicitur etiam Ia 17: dicitur Acheich 17: Inter cætera autem nomina vnum est nomen, quod dicitur Ia, 17. Ia autem interpretatur inuisibilis. Vbi ergo dicitur laudate, in Hebræo dicitur hallelu 17: Sic dicitur hic hallelu ia: quomodo si diceretur hallelu Sabaoth, hallu Saddai, hallelu Eloim: sic & nunc dicitur hallelu ia. Denique Theodotio, qui vnus est de interpretibus, volens interpretationis edicere veritatem, ait: ἀνεῖρε δέον. Hoc totum quare diximus? Vt sciamus in isto psalmo halleluia esse præpositum: laudate dominum. Hæc interpretatio est. Cum egressi fuerimus considerabitur in cordibus nostris. Cæterum sermo dilatabitur: Laudate dominum, quoniam bonus psalmus. Non dixit bonus psalmus, sed absolute bonum psalmus, hoc est, bona res est psallere. Psallere autem non voce, sed corde. Quanti bonam vocem habent, & quoniam peccatores sunt, male psallunt. Bene psallit qui cantat in corde, qui cantat Christo in conscientia.

h Deo nostro sit iocunda decoraque laudatio.] Iocunda sit laudatio non voce, sed conscientia. Denique & Noe obtulit hostias, & odoratus est dominus odorem suauitatis. Multa sunt, quæ dicantur: sed nos breuiter debemus summa quæque perstringere, vt sensum magis indicemus quam verba lautiora.

i Edificans Hierusalem dominus, dispersiones Israel congregabit.] Quomodo ædificetur Hierusalem: quomodo congregetur, iam dictum est. Quoniam igitur de istis duobus vericulis dissertum est, & super alienum fundamentum non debemus ædificare, ad reliqua transeamus. Videamus igitur quomodo ædificetur Hierusalem. In reliquis enim propheticus sermo descriptus.

k Qui sanat contritos corde.] Cor contritum, & humiliatum deus non spernit.

l Et alligans contritiones eorum.] Tu cor tuum contere, & dominus colligit contritiones tuas. Samaritanus ille, qui descendebat de Hierusalem in Hiericho, quando vidit vulneratum iacentem in itinere, colligauit vulnera eius. Iste est de quo & nunc dicitur: Et alligans contritiones illorum. Hoc dicitur de his, qui agunt penitentiam. Cæterum de his, qui non agunt penitentiam dicitur: Non est malagma imponere, neque oleum, neque alligaturas.

m Qui numerat multitudinem stellarum.] Quæ consequentia iuxta litteram, & alligat contritiones eorum: qui numerat multitudinem stellarum? Sed quando sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum: illos qui ante contriti fuerant, & postea sanati, vertit in stellas. Qui numerat multitudinem stellarum. Multi enim fuerant, qui peccauerunt: multi sunt, qui curati sunt. Qui numerat multitudinem stellarum. Non numerat vulneratos, sed eos

D Psal. 114

E Gen. 3. d

Gen. 8. d

F Psal. 50. d

Luc. 10. f

Esa. 5. b

A eos numerat, qui iam in stellas versi sunt. Non numerat deus, nisi qui numero eius digni sunt.

a Et omnia eius nomina vocans.] Quia de Lucifero dicit, & de Orione, quem videmus in cælo. Et hoc quidem potest intelligi: Mirabilis deus, qui fecit cælum & terram, & omnia, quæ in eis sunt.

Gen. 15. b

Ibid. 17. a

Act. 9. Marc. 3. b

1. Cor. 1. d

Dan. 12. d

Psal. 35. b

Ioan. 14. a

Esa. 5. b

Cæterum sic intelligamus, vt nobis proficit quod quotidie fit. Et omnibus eis nomina vocans. Vultis scire, quomodo de cõtritis stellæ fiât? Scriptum est in Genesi: quia eduxerit deus Abraham, & ostenderit ei stellas, & dixerit ei: Sic erit semen tuum. Et omnibus eis nomina vocans. De Abram vocat Abraham. Abram dicebatur in Chaldæa, & in cælo vocatur Abrahâ. Eo tempore quando factus stella est, vocatur Abraham. Qui antea erat Saulus, postea vocatur in cælo Paulus. Ioannes & Iacobus filij tonitru. Tonitruum vtique in cælo est. Numerantur itaque stellæ: numerantur infiniti sancti, & Christus vnus non potest numerari.

b Magnus dominus noster, & magna virtus eius: & sapientia eius non est numerus.] Magna virtus, Christus dei virtus, & dei sapientia. Et sapientia eius non est numerus. Christus sapientia est. Et vna sapientia non potest numerari.

c Suscipiens mansuetos dominus.] Quæ sunt istæ stellæ? Suscipiens mansuetos dominus. Mansueti vertuntur in stellas. Iusti autē fulgebunt quasi stellæ cæli: Daniel loquitur.

d Humilians autem peccatores vsque ad terram.] Videte differentiam rerum. Angeli in terram conuertuntur: homines ad cælum vadunt. Suscipiens mansuetos dominus. Mansuetudo ad cælum vocat: superbia in terram detrahit. Humilians autem peccatores vsque ad terram.

e Præcinite domino in confessione.] Hoc impleuit Dauid: qui nobis iustitiæ exemplum præbuerat, præbuit & penitentia. Docuit enim nos, quomodo debeamus agere penitentia, ipse agens. Videte sanctum prophetam: quia non solum iustitia eius nobis profuit, sed & peccatum.

f Psallite deo nostro in cithara.] Nulla virtutum chorda rupta sit. Tota virtutum chorda concinat: Psallite deo nostro in cithara. Cithara multas chordas habet: si vna rupta fuerit, sonus reddi non potest. Sic & sanctus vir, quâuis sanctus sit: si vna virtus defuerit, vocalem sonum reddere non potest.

g Qui operit cælum nubibus.] Cælum hoc quod cernimus, nubibus operiri non potest. Sed aliud est cælum, & aliæ sunt nubes. Et veritas tua vsq; ad nubes. Ergo veritas dei vsque ad istas nubes, quæ vento flante cito dissoluuntur? Veritas dei Christus est. Ego sum via, & vita & veritas: ergo veritas Christi in his nubibus est, quæ non habent in se substantiæ veritatē? Fieri ergo potest, vt ibi sit veritas, vbi ventus dissipandi potestatem habet? Mádabo, inquit, nubibus ne pluât super eos imbrem, hoc est, super populum Iudæorum. Nubes prophætæ sunt. Mandauit illis dominus ne pluerent super Israel imbrem. Ad nos prophætæ sermo conuersus est. Nubes iste, si sibi collisē fuerint, tonitruum faciunt & fulgura: Qui operit cælum nubibus. Quare dixit, qui operit cælum nubibus, si nubes prophætæ sunt & apostoli? Quomodo autē apostolis & prophetis cælum tegitur? Cælum mysteria sunt diuina. Quoniam igitur mysteria quæcunque diuina sunt, cælum appellantur: quicumque dignus fuerit, istum nubes protegent. Si quis indignus est sacramenta accipere, nõ potest tegi a nubibus.

h Qui parat terræ pluuiam.] Indiget pluua terra nostra, & nisi pluuiam acceperit, id est, doctrinarum fontem, fructum non afferet. Terra cum humecta fuerit istiusmodi doctrinarum fonte, quid sequitur?

i Qui producit in montibus fœnum.] Si de solo fœno loqueretur: vtique fœnum magis in cõuallibus nascitur, quã in montuosis. Vbi cunq; enim pluua amplior fuerit, ibi magis fœnum nascitur. De montibus defluunt aquæ in conuallibus, & magis herba nascitur.

k Et dat iumentis escam ipsorum.] Scriptura ista, quã legimus, quã tractamus, quã habemus in manibus, montes sancti dicuntur in scripturis. Mons vocatur Abrahâ, mōs vocatur Isaac, mons Hieremias, montes sancti prophætæ. Montes isti habent & frumenta, habent & fœnum. Si homo es, accipis ab ipsis frumentum: si pecus es, fœnum accipis. Homines & iumenta saluos facies domine. Secundum fidem tuã saluaris. Qui producit in montibus fœnum, & dat iumentis escam ipsorum. Si homo es, in scripturis sanctis accipis spiritualem intelligentiam: si iumentum es, secundum litteram more Iudaico. Rem magnam video. Deus qui tantis præconiis collaudatus est, deducitur ad viliora, & dicitur: I Et pullis coruorum inuocantibus eum.] Si de auibus cæli diceret, magis aquilas nominasset, aut vultures. Et pullis coruorum inuocantibus eum. Nulla alia auis nuncupatur, nisi pullus coruorum, & non ipsi corui, sed pulli coruorum. Non saluatur coruus, sed pullus, qui de eo natus est. Nos pulli coruorum sumus. De parētibus enim idololatriæ nascimur. Legimus in Salomone: quoniã oculus qui irridet patre, & sermonē matris, effodiant eum corui de conuallibus. Non dixit pulli coruorum, sed ipsi corui. Qui enim coruus est, saluari nõ potest. Coruus de arca dimittitur, & nõ reuertitur. In diluuiõ cū cæteris est: post diluuiũ in infelicitatē proicitur, hoc est, eo tẽpore quando tranquillitas est, nõ potest esse in arca dei. Si quãdo diluuiũ est, coruus in medio est. Tranquillitas redit, & coruus fugit. Qui sunt isti corui? Qui sunt pulli coruorum? Ego puto coruos nigri coloris, qui semper persequuntur cadauera mortuorum, qui semper voce raucissima rixas comparant, dæmones esse, & quicumque dæmonibus seruierint: iuxta coruos & ipsi colorē coruorum accipiunt. Igitur nostri parētes, sicut iam diximus, qui idolis seruiebāt & dæmonibus, corui erāt. Non enim inueniuntur nisi vbi illuuiēs, & spurcitiã, & cadauera mortuorum fuerint. Nos vero qui de coruis nati sumus, nõ cadauera expectamus, sed rorem. Pulli enim coruorum dicuntur de rore viuere. Sic enim philosophi dicunt, quod de rore viuāt pulli coruorum. Vultis & aliud scire mysteriũ de coruis? Elias interpretatur deus dominus. Elias, hoc est, dominus noster atq; Saluator a Iudæis persecutionē patitur, & a coruis, id est, gentiũ populo pascitur. Et pullis coruorum inuocantibus eum. Si inuocas eum, pullus es: si taces, coruus es. Et pullis coruorum inuocantibus eum. Legimus in propheta: Et omnis qui inuocauerit nomē domini, saluus erit. Igitur si de coruis simpliciter accipimus: ergo & corui salui erunt? Respõde Iudæe, respõde qui Iudaicã literã tantum sequeris: dicis istis coruos vere coruos esse? Nõ interpretaris spiritualiter, sed carnaliter: dicis enim scriptũ esse de coruis. Si ergo de pullis coruorum scriptũ est, & hic dictũ est: & pullis coruorum inuocantibus eum. Et scriptũ est: omnis, qui inuocauerit nomē domini, saluus erit: ergo & pulli coruorum salui erunt in resurrectione. Nos ergo pulli coruorum inuocamus, atq; saluamur. Denique & Paulus apostolus scripsit ad sanctorum ecclesiam, scripsit ad eos, qui inuocant nomen domini.

m Non in fortitudine equi voluntatem habebit.] Breuitatem promissimus, & necessitate compulsi sumus latius disputare: mentiti sumus, sed mendacium vtilissimum est. Vtinam Herodes mentitus esset, & peierasset. Et nos igitur minora promissimus, & orantibus vobis maiora præbui-mus. Hora compellit, vt tacẽ: magnitudo mysteriorum Tomus septimus.

retur: vtique fœnum magis in cõuallibus nascitur, quã in montuosis. Vbi cunq; enim pluua amplior fuerit, ibi magis fœnum nascitur. De montibus defluunt aquæ in conuallibus, & magis herba nascitur.

k Et dat iumentis escam ipsorum.] Scriptura ista, quã legimus, quã tractamus, quã habemus in manibus, montes sancti dicuntur in scripturis. Mons vocatur Abrahâ, mōs vocatur Isaac, mons Hieremias, montes sancti prophætæ. Montes isti habent & frumenta, habent & fœnum. Si homo es, accipis ab ipsis frumentum: si pecus es, fœnum accipis. Homines & iumenta saluos facies domine. Secundum fidem tuã saluaris. Qui producit in montibus fœnum, & dat iumentis escam ipsorum. Si homo es, in scripturis sanctis accipis spiritualem intelligentiam: si iumentum es, secundum litteram more Iudaico. Rem magnam video. Deus qui tantis præconiis collaudatus est, deducitur ad viliora, & dicitur: I Et pullis coruorum inuocantibus eum.] Si de auibus cæli diceret, magis aquilas nominasset, aut vultures. Et pullis coruorum inuocantibus eum. Nulla alia auis nuncupatur, nisi pullus coruorum, & non ipsi corui, sed pulli coruorum. Non saluatur coruus, sed pullus, qui de eo natus est. Nos pulli coruorum sumus. De parētibus enim idololatriæ nascimur. Legimus in Salomone: quoniã oculus qui irridet patre, & sermonē matris, effodiant eum corui de conuallibus. Non dixit pulli coruorum, sed ipsi corui. Qui enim coruus est, saluari nõ potest. Coruus de arca dimittitur, & nõ reuertitur. In diluuiõ cū cæteris est: post diluuiũ in infelicitatē proicitur, hoc est, eo tẽpore quando tranquillitas est, nõ potest esse in arca dei. Si quãdo diluuiũ est, coruus in medio est. Tranquillitas redit, & coruus fugit. Qui sunt isti corui? Qui sunt pulli coruorum? Ego puto coruos nigri coloris, qui semper persequuntur cadauera mortuorum, qui semper voce raucissima rixas comparant, dæmones esse, & quicumque dæmonibus seruierint: iuxta coruos & ipsi colorē coruorum accipiunt. Igitur nostri parētes, sicut iam diximus, qui idolis seruiebāt & dæmonibus, corui erāt. Non enim inueniuntur nisi vbi illuuiēs, & spurcitiã, & cadauera mortuorum fuerint. Nos vero qui de coruis nati sumus, nõ cadauera expectamus, sed rorem. Pulli enim coruorum dicuntur de rore viuere. Sic enim philosophi dicunt, quod de rore viuāt pulli coruorum. Vultis & aliud scire mysteriũ de coruis? Elias interpretatur deus dominus. Elias, hoc est, dominus noster atq; Saluator a Iudæis persecutionē patitur, & a coruis, id est, gentiũ populo pascitur. Et pullis coruorum inuocantibus eum. Si inuocas eum, pullus es: si taces, coruus es. Et pullis coruorum inuocantibus eum. Legimus in propheta: Et omnis qui inuocauerit nomē domini, saluus erit. Igitur si de coruis simpliciter accipimus: ergo & corui salui erunt? Respõde Iudæe, respõde qui Iudaicã literã tantum sequeris: dicis istis coruos vere coruos esse? Nõ interpretaris spiritualiter, sed carnaliter: dicis enim scriptũ esse de coruis. Si ergo de pullis coruorum scriptũ est, & hic dictũ est: & pullis coruorum inuocantibus eum. Et scriptũ est: omnis, qui inuocauerit nomē domini, saluus erit: ergo & pulli coruorum salui erunt in resurrectione. Nos ergo pulli coruorum inuocamus, atq; saluamur. Denique & Paulus apostolus scripsit ad sanctorum ecclesiam, scripsit ad eos, qui inuocant nomen domini.

Psal. 35. b

Prin. 30. f

Gen. 8. a

F Iohel. 2. g

1. Cor. 1. d

Mar. 6. d

*Psal. 32. d
Exod. 15. a
Deut. 17. d
3. Reg. 10. c*

A compellit, vt loquar. Non in fortitudine equi voluntatem habebit. Audio equum hinnientem, & non possumus praterire. Scriptum est in psalterio: Fallax equus ad salutem. Et alio loco: Equum & ascensorem deiecit in mare. Præcipitur & Israel, ne equos nutriet. Denique

habebit: ^a neque in tibiis viri beneplacitum erit ei. ^b Beneplacitum est domino super timentes eum: ^c & in eis qui sperant super misericordia eius.

Halleluia Aggæi & Zachariæ. CXLVII.

Lauda Hierusalem dominum: lauda deum tuum Sion. ^c Quoniam confortauit feras portarum tuarum: ^f benedixit filiis tuis in te. ^g Qui posuit fines tuos pacem: ^h & adipe frumenti

*Hier. 5. c
Exod. 15. a*

B ^a Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Videte quid dicat. Non dixit in capite viri, non dixit in manibus viri: sed in tibiis, quæ deorsum sunt. Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Tibiæ hic sicut & femora, semper in libidine accipiuntur. Denique & in Ezechiel deus videtur a lumbis vsque sursum, electus: a lumbis vsque deorsum, igneus. Si quis sursum est, huic aureus est: si quis deorsum, huic gehenna præparata est. Nec in tibiis viri beneplacitum est ei. Dicamus secundum literam. Quoniam dixerat non in fortitudine equi voluntatem habebit, & quasi bellatorem virum descriperat: videtur mihi hic vbi dixit, non in tibiis, non vocare tibiis: sed περιώνυμους. Videmus ergo quodcumque tibiis rexit, non placere deo, sed illud quod sursum est. Non placet deo in fortitudine, non placet in tibiis viri, placet autem in timore suo. Virtus non placet, timor placet. Bellatorem destruit, rogamem eleuat, humiles exaltat, superbos deiecit.

1. Reg. 11. g

^b Beneplacitum est deo super timentes eum. Vnus timor plures timores proicit. Melius est vnum timere, vt plures non timeas: quam plures timere, vt vnum non timeas. ^c Et in eis qui sperant super misericordia eius. Sperant non in operibus suis, sed in misericordia iudicis. Laudate dominum, quoniam bonum est psalmus: quoniam qui sperant super misericordia eius, sola saluatione sanantur: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Psalmus CXLVII.

Lauda Hierusalem dominum: lauda deum tuum Sion. Mo-
do audiimus sanctum prophetam prædicantem propter præuaricationem legis populum Iudaicum esse desertum, & quomodo nunc dicitur: Lauda Hierusalem dominum: lauda deum tuum Sion? Deinde quid sequitur?

Luc. 13. g

^e Quoniam confortauit feras portarum tuarum. Ergo de ista Hierusalem loquitur, de ista Sion: lauda deum tuum Sion. Quare? Quoniam confortauit feras portarum tuarum. Non sunt portæ, & quomodo feras saluæ sunt?

^f Benedixit filiis tuis in te. Quomodo benedixit, qui dixit: relinquatur vobis domus vestra deserta.

^g Qui posuit fines tuos pacem. Vbi pax posita est, quæ bello subuersa est?

^h Et adipe frumenti satiat te. Frumentum adipem habet? O Iudæe responde. Frumentum adipem habet? Si ergo frumentum adipem non habet, & compelleris necessitate spiritaliter intelligere, secundum istum versiculum & cætera intelligenda sunt. Lauda Hierusalem dominum. Hierusalem visio pacis. Lauda deum tuum Sion. Sion specula interpretatur. Videtis ergo quid dicat. Lauda Hierusalem dominum. Vbiunque visio pacis est, vbiunque

contemplatio dei: ibi laus dei fit. Laudat ergo ecclesia dominum, quædo cæperit in illum credere, & habere pacem, & cæperit videre pacem, hoc est, Hierusalem visio pacis. Qui prius eras seruus idolorum, factus es seruus dei. Lauda ergo deum tuum. Quædo vero cæperis iam habere scientiam, & esse specula, hoc est, Sion: lauda dominum, hoc est, tu lauda Hierusalem, tu lauda Sion: tu ecclesiastica, tu anima, tu ecclesia. Nō laudent heretici, non laudent synagoge: sed tu lauda. Quare? Quoniam confortauit feras portarum tuarum. Diligit dominus portas Sion: super omnia tabernacula Iacob. Portas Sion dixim⁹ prophetas. Quoniam ergo portas Sion nouimus prophetas

dici: videamus quæ sint feras portarum. Vere enim ecclesiæ portæ prophetæ sunt. Sine prophetis ecclesiā ingredi nō possumus. Manichæus intrare voluit sine portis, & nō intravit. Marcion nō recipit verum testamentum, & sine portis veteris testamenti in euangeliū intrare non potuit. Nos ergo recipimus portas prophetas, & per portas ingredimur. Sed videamus quæ sint feras portarum. Multi latrones, multi fures cupiunt intrare per portas. Omnes qui ante me venerunt, fures fuerunt & latrones. O si & mihi concederet dominus, vt feras portis Sion. Si quis hereticorum per illas in euangelij dispositionem vellet intrare: ego statē in portis, & prohiberem illum. Quoniam confortauit feras portarum tuarum. Da mihi aliquem ecclesiasticū virum, scripturis cælestibus eruditum: si viderit venire Eunomium, venire Arium, velle tollere aliquid de prophetis contra nos: nonne stat quasi feras, nōne vincit quasi feras? Quoniam confortauit feras portarum tuarum. Pulchre dixit, confortauit, vt quando videris virum ecclesiasticum disputantem: non putes illum esse qui disputat, sed qui confortat ecclesiasticum. Et adipe frumenti satiat te. Nisi, inquit, granum tritici ceciderit, ipsum solum saluum erit. Si autem ipsum ceciderit, multos saluos facit. Dominus noster granum tritici in terram cecidit, & nos multiplicauit. Sed istud granum frumeti pinguisimum est, medullam habet, adipem habet. Et adipe frumenti satiat te. Felix est qui in frumento isto adipem intelligit. Legimus sanctas scripturas. Ego corpus Iesu, euangeliū puro: sanctas scripturas, puro doctrinam eius. Et quædo dicit: qui nō comederit carnē meā, & biberit sanguinem meum: licet & in mysterio possit intelligi, tamen verius corpus Christi, & sanguis eius, sermo scripturarum est, doctrina diuina est. Si quando imus ad mysteriū: qui fidelis est, intelligit: si in macula ceciderit, periclitatur. Si quando audimus sermonē dei, & sermo dei, & caro Christi, & sanguis eius in auribus nostris funditur, & nos aliud cogitamus, in quantum periculum incurrimus? Et adipe frumenti satiat te. Pinguissimus sermo diuinus est. Omnes habet in se delicias. Quicquid volueris, ex sermone diuino nascitur, sicut tradunt Iudæi: quoniam manna quædo comedebant, secundum voluntatem vniuscuiusque sic sapiebat in ore. Ac si dixisset: Qui manna comedebat: si desiderabat mala, si pirum, si vā, si panē, si carnes, secundum qualitatem & voluntatē comedentis, ita & sapor in māna erat. Sic & in carne Christi, qui est sermo doctrine, hoc est, scripturarū sanctarū interpretatio, sicut volum⁹, ita & cibū accipimus. Si sanctus es, inuenis refrigerium: si peccator es, inuenis tormētum. Et adipe frumeti satiat te. Nō dimittit aliquas reliquias. Benedixit filiis tuis in te. Quotquot autē receperūt eū, dedit eis potestatem filios dei fieri. Qui posuit fines tuos pacē. In alio psalmo legimus: Et factus est in pace locus eius. Pacē meā do vobis, pacē meā relinquo vobis: nō sicut mundus habet pacē. Si quidē mundi pax, nostrum bellū est. Meā pacē do vobis. Bellū habetote cum mūdo, & meam pacē habebitis.

Psal. 86. a

1. Ioan. 10. b

1. Ioan. 12. c

1. Ioan. 6. f

*1. Ioan. 1. d
Esa. 53. c
Esa. 1. e*

Sap. 16. c

1. Ioan. 1. b

Psal. 75. a

1. Ioan. 14. b

Qui

Rem. 12. d

*Psal. 119. b
Luc. 22. c*

1. Ioan. 1. a

*1. Ibid. 6.
Psal. 66. a*

Rem. 15. e

*1. Ioan. 1. d
Esa. 53. c
Esa. 1. e*

Psal. 50. b

Psal. 101. b

421

A Qui posuit fines tuos pacem. Qui ergo non est in pace cū fratre, iste non est in finibus Hierusalem. Dicat aliquis: Quid facio? Non vult mihi reconciliari frater: ergo extra fines sum Hierusalem? Quantum, inquit, ex vobis est, cū omnibus hominibus pacem habentes. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Tu habeto pacē, si alius irascitur. Ille bellū habet, & per bellū illius tibi pax nascitur. Vultis scire quomodo & bellū pax sit? Infelix Iudas veniebat ad proditiōem, & dominus ille pacis oculus porrigit: ille osculo bellum creat. ^a Qui emittit eloquium suū terræ. Responde Iudæe: Si de frumento dicebat, & adipe frumeti satiat te: quomodo nunc dicit: Qui emittit eloquium suum terræ? In principio erat verbum. Hoc verbum in carne mittitur. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Qui emittit eloquium suum terræ. Eo tempore completū est: Terra dedit fructum suum. Qui emittit eloquium suū terræ. De prædicatione loquitur euangelica, & de doctrina apostolorum. Denique sequitur.

B ^b Velociter currit sermo eius. In omni enim terra auditus est sermo eius, & in orbe terrarū, apostolica doctrina. Vnus homo pauper, & iam senex prædicauit ab Hierusalē vsque ad Illyricum, & velociter currit sermo eius. Quoniam ergo venerat de Hierusalē vsque ad Illyricum, & velociter cucurrit sermo eius: deinde sequitur, & dicit ipse sermo qui prædixerat, de Hierusalē vsque ad Illyricum: Volo autē ire & ad Hispanias. Hoc loquitur apostolus Paulus: Videte velocitatem sermonis: Non est contentus ad orientem, ad occidentem currere desiderat.

^c Qui dat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem. Videtis quanta sit difficultas, quam obscura sunt quæ dicuntur.

^d Ante faciem frigiditatis eius quis sustinebit? Cuius? Nihil dicitur. Deinde dicitur.

^e Emittit eloquium suum & liquefaciet ea. De illo de quo dixerat: Emittit eloquium suum terræ. Emitit verbum suum. Quis emittit? Deus pater. Et verbum erat apud deū, & deus erat verbum. Diximus patre, diximus filium: non possumus in duplo numero credere, nisi compleatur trinitas.

^f Flauit spiritus eius, & fluent aquæ. Videtis quoniam vbi pater & verbum dei, statim & spiritus sanctus est. Videamus ergo ab initio quod dicitur: Et adipe frumenti satiat te: emittit eloquium suū terræ, velociter currit sermo eius. Repente quid sequitur? Qui dat niuem sicut lanam. Sermo domini, qui velociter currit, sic datur quasi nix, & ipsa nix est quasi lana. Videte misericordiam domini. Cibus domini, nobis in vestimētum vertitur. Dixerat Ioannes de domino Salvatore: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Et in alio loco Esaias: Quasi ouis ad victimam ductus est. De isto igitur agno, & de ista oue, lana ista est quasi nix. Dicit Esaias: Si fuerint peccata vestra quasi cocciu, quasi niuē dealbabo. Asperges me domine hyssopo & mundabor: lauabis me & super niuem dealbabor. Qui dat niuem sicut lanam. Tolle domine sordes meas: tolle quodcūque vitij est. Niuem tuā & puritatem tuam tribue mentibus Christianis. Nisi tu nobis niuem dederis munditiarū tuarum, vestimentum tuū habere nō possumus. Christus vestimentum nostrum est. Si volumus Christi habere vestimentum, mundi simus quasi nix. Nebulam quasi cinerem spargit. Male interpretatus est Latinus nebulam. Quod enim ομίχλη dicitur in Græco, in Hebraico habet ִמָּטָה, id est, pruinam. Denique ita sequitur. Pruinā sicut cinerem spargit. Docet nos, & facit nobis vestimentum quasi niuem, & cum nos vestierit vestimento suo, tunc nobis tribuit alimenta. Pruinam sicut cinerē spargit. Vide quid dicat: sicut cinerē. Vis esse mundus, age pænitiā. Panem meum sicut cinerem manducaui, & potum meum cum

Tomus septimus.

fletu miscebam. Nōne vides quomodo pruinam suam sicut cinerem spargit? Grandis rerum mutatio. De cinere nix fit. De pænitentia, mundus efficitur. Mittit crystallum suum sicut buccellas. Quomodo panes franguntur, & buccellæ fiunt: sic & crystallus frangitur, & in buccellas vertitur. Crystallus naturā hanc habet, sicut aqua quædo cōgelantur: quod nos glaciem dicimus. Inter crystallum ergo & aquam hoc interest, hoc est, inter aquam & glaciem: quoniam aqua latissime funditur: ceterum crystallus quasi compingitur in se, & in vnam formam redigitur. Si quando aqua congelascit, crystallum efficit. Quoniam ergo nos in totum verbi carnes capere nō possumus: franguntur, vt per partes illas capiamus.

^a Qui emittit eloquium suū terræ: ^b velociter currit sermo eius. ^c Qui dat niuem sicut lanam: nebulā sicut cinerē spargit. Mittit crystallum suum sicut buccellas: ^d ante faciem frigiditatis eius quis sustinebit? ^e Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: ^f flauit spiritus eius, & fluent aquæ. Qui annūtiat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

^g Halleluia Aggæi & Zachariæ.

CXLVIII.

Res sunt obscuræ, & interpretationis difficultas non nobis cōcedit latius loqui. Ante faciem frigiditatis eius quis sustinebit? Cuius? Alij dicunt crystalli, alij domini. Mihi autem videtur de deo dici. Ante faciem frigiditatis eius quis sustinebit? Quæ tormēta dicuntur in scripturis sanctis peccatori præparata? Nihil gehēna calidius est, & tamē ipsa frigida est. Gehēna ex igne est. Sed si quis a charitate reflexerit, mittitur in gehēna ignē. Scriptum est: Quoniam in nouissimis diebus refrigescet charitas multorum. Quicunque ergo sic reflexerit, iste mittitur in ignē. Dominus nobis præster, ne quædo frigus ingrediatur corda nostra, nō peccamus, nisi ante reflexerit charitas. Denique quid loquitur Apostolus? Spiritu seruētes. Et deus noster ignis est. Si ergo deus noster ignis est: propterea ignis est, vt frigus diaboli eiiciat. Aquilo ventus frigidissimus, nomine autē dexter vocatur. Pulchre dixit, vocatur. Assumpsit enim sibi nomen, cum sinister sit. Si cuius ergo anima reflexerit, vt aquilo ventus frigidissimus est. Quando autē calor charitatis in corde nostro refrigescit? Si peccauerit, si reflexerit, si mortuus fuerit: diligenter attendite quæ dico: si reflexerit, si mortuus fuerit. Refrigescere autem, mortuorum est: calere, viuentium. Si quis ergo reflexerit, & mortuus fuerit, mittit deus verbum suum, & liquefaciet eum. Dominus præster, vt & nostrum frigus liquefiat, vt crystallum, illud soluat, & molle fiat. Emittet verbum suum, & liquefaciet ea. Da mihi peccatorē, quæ dominus non respicit, non habere calorem: sed totū esse frigidum & mortuum. Si ad sermonem dei compunctus fuerit, & cæperit agere pænitiā, & durissimum cor illius emollitum fuerit, eo tempore completur: Emittet verbum suum, & liquefaciet ea. Emittit pater, verbum mittitur, vngit spiritus sanctus. Flauit spiritus eius, spiritu seruētes. Frigus non expellitur, nisi calore spiritus sancti. Vbi sunt Eunomiani, vbi Ariani, vbi Macedoniani, qui dicunt spiritum sanctum non numerari cum patre & filio? Deus pater mittit, verbum mittitur, & tamen plena sanitas nō est, nisi spiritus sanctus flauerit. Flauit spiritus eius, & fluent aquæ. Aquæ, quæ ante duræ erant, molles fiunt. Qui ante iustitiam audire, vel dare non poterat, iste nunc discipulus est. Quoniam autē multa locuti sumus, & quæ sequuntur, manifesta sunt: oremus dominum, vt nostra duritia mollescat, & nostra peccata purgentur, vt efficiamur quasi nix, vt & frigus diaboli quodcumque est, in cordibus nostris expellatur, & caleamus spiritu sancto. Est quippe & malus calor. Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorū: sed ille calor calore spiritus sancti expellitur: cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

1. Matt. 24. b

*1. Rem. 12. c
Deut. 4. d*

1. E

1. 1. Reg. 7. a

ij

A mi, qui in principio habent halleluia, & in fine habeant. Multi autem putant, quoniam alterius psalmi principium sit. Non est ita, sed ille psalmus qui in principio habet halleluia, ipse & in fine habet. Hoc totum quare dixi: Vt sciat quare in isto psalmo, duo halleluia praeposita sunt.

Psal. CXLVIII.

a Laudate dominum de caelis: Laudate eum in excelsis.]

Ad laudem dei sola hominum natura non sufficit, iungantur & caeli. Laudate dominum de caelis. Non dixit: laudate caelis, sed vos laudate qui estis in caelis, hoc est, qui habitatis in caelis, throni, dominationes, principatus, potestates, seraphim, cherubim, & omne nomen quod nominatur: non solum in praesenti saeculo, sed in futuro. Laudate dominum de caelis: Qui estis in caelis, qui estis in excelsis, laudate eum in excelsis. Excelsi

B laudate excelsum. Non dixit: humilibus & deorsum positus, laudate: sed vos qui in sublimi estis.

b Laudate eum omnes angeli eius.] Vides in quo gradu sunt angeli? Primum throni dicuntur. Throni, sedes. Non putemus cathedras esse, in quibus deus sedeat: sed virtutes aliquas in caelestibus, in quibus deus sedeat semper, quasi in quadriga sua. Laudate eum omnes angeli eius. Qui angelus est, laudat: qui daemon est, laudare non potest.

c Laudate eum omnes virtutes eius.] Quia ad laudes dei angelos prouocauimus, & homo cunctarum virtutum nomen scire non potest, generaliter dico: Laudate eum omnes virtutes eius. Hucusque de inuisibilibus: laudate eum qui estis inuisibiles. Inuisibilia humanus oculus non potest intueri. Nunc venit ad creaturas, quas oculis cernimus.

d Laudate eum sol & luna.] Videte gentiles, videte Manichaei: Sol laudat, non laudatur. Laudate eum sol & luna. Vos solum deum dicitis: Ecce post quanta laudat. Laudare dominum de caelis: laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius. Deus vester in quinto gradu laudans ponitur. Laudate eum sol & luna. Non dixit: luna & sol, sed sol & luna: Quod maius in lumine est, prius laudat. Videte ordinem visibilium. Laudate eum sol: post solem, luna: post lunam, omnes stellae.

C Non tantum lucifer: non tantum maiores stellae, sed minores pariter laudent dominum. Dicit aliquis: Quomodo sol & luna & stellae laudant deum? In eo quod a suo officio & seruitio non recedunt. Seruitium ipsorum, laus dei est. Grandem honorem habes humana anima. Sol, & luna, & stellae pro te currunt, pro te seruiunt. Angeli, throni, dominationes non habent solum necessarium, non lunam, non stellae. Super solum enim & luna sunt in caelestibus. Sol enim, & luna, & stellae propter nos sunt, nobis seruiunt. Dicit & Apostolus, quod ipsa creatura congemiscit & parturit in liberatione seruorum dei. Quando autem filii dei assumpti fuerint, & ipsa creatura de hoc seruitio liberatur. Dicit aliquis: Quomodo sol seruit, & liberatur? Quomodo luna? Quomodo stellae liberantur? Sol liberatur, ne Iudeos videat: nec gentiles, nec blasphemantes dominum suum. Videt parricidas, videt homicidas, & tamen seruit imperio eius qui iussit. Solem enim suum oriri facit super iustos & impios.

e Laudate eum omnes stellae & lumen.] Dicit aliquis: Quod est lumen sine sole, sine stellis, sine luna? Dicere possumus inter noctem & diem, vel inter diem & noctem, quod absque sole lucet: licet multi putent ipsum splendorem solis esse. Dicit igitur: Laudate eum omnes stellae & lumen. Vt quomodo de inuisibilibus dixerat, laudate eum omnes virtutes eius: sic & de visibilibus dicat, laudate eum omne quod lucet. f Laudate eum caeli calorum.] Plures caelos dicimus. Deni-

que Apostolus usque ad tertium caelum raptum se esse dicit. Videte igitur quantus fulgor est, ut caelum caeli sit. Et caetera quae sequuntur, dixit de visibilibus.

f Quia ipse dixit & facta sunt.] Dei iussisse, fecisse est: eius imperii fabrica est. Quia ipse dixit, & facta sunt, secundum illud quod in Genesi scriptum est: Et dixit deus, & factum est. Et dixit deus, & factum est. Hoc est, dixit deus pater: fecit filius. Dicit aliquis: Ergo maior est ille qui iubet, & minor est iste qui iubetur. Dicit hoc Ariani, dicit hoc Eunomiani, & dicunt Macedoniani. Respondeo tibi secundum sensum tuum: O haereticus dicis: maior est pater qui iubet, & minor est filius in eo quod iubetur ab illo. Si hoc secundum sensum humanum accipis, responde mihi: quid est maius, iubere, an facere? Dico: fiat domus, & alius facit domum. Dicere nihil graue est, facere difficile. Maior ergo ille qui facit, quam qui praecipit. Sed & hoc impium est: Non enim filius

CXLVIII.

Laudate dominum de caelis: laudate eum in excelsis. b Laudate eum omnes angeli eius: c laudate eum omnes virtutes eius. d Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellas & lumen. f Laudate eum caeli calorum & aquae quae super caelos sunt, laudent nomen domini. g Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. h Statuit ea in saeculum, & in saeculum saeculi: praecipit posuit, & non praeteribit. Laudate dominum de terra: i dracones, & omnes abyssi. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum eius. Montes & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri. Bestiae, & vniuersa pecora: serpentes, & volucres pennatae. k Reges terrae,

maior est pater. Sicut enim hoc impium est de filio contra patrem credere, sic & illud impium est de patre contra filium credere. Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Vna natura iubet & facit. Deus iubet, & deus facit. Iubet pictor, ut pingat pictor: & pictor pingit, quod pingi praeeperat.

g Statuit ea in saeculum, & in saeculum saeculi: praecipit posuit &c.] Grandis est hominis honor, & grandis infelicitas. Sol tibi currit, elementa tibi seruiunt, & tu ignoras creatorem tuum. Praecipit posuit, & non praeteribit. Praecipit soli posuit. Ecce per tantos annos praecipit dei nunquam praeterit. Intantum non praeterit, ut cursum eius ex humana obseruatione comprehensus sit. Praecipit posuit, & non praeteribit. Luna praecipit posuit, ut per triginta dies crescat atque decrescat. Nunquid cursus suos aliquando mutat? In caelo praecipit dei seruatur, & in terra non seruatur. Mari praecipit posuit, ut littora sua non egrediatur. Venit Oceanus tumens fluctibus, & in se redit, & praecipit ei meminit. Totus mundus deo seruit, & praecipit eius meminit, & homo solus non meminit. Ideo dicimus & in oratione dominica: Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Sicut in caelo angeli tibi seruiunt, & creatura seruit: ita seruiat & homo. O infelix hominum genus. Descendit ad te deus: quoniam tu ad caelum non vis ascendere. Non tibi sufficit quod non suscipis, sed occidis: crucifigis, blasphemias, flagellas: Non tibi sufficit quod occidis, sed nec penitentiam agis quod occideris. Dixit de inuisibilibus: dixit & de visibilibus, sed de visibilibus caelestibus: nunc etiam de terra. Videte ordinem laudantis. Primum laudant inuisibilia, deinde visibilia. Et ipsa visibilia diuiduntur in duo, in caelestia, & terrestria. Dixit de caelestibus, nunc dicit de terrestribus.

h Laudate dominum de terra.] Quoniam laudauerunt angeli, laudauit caelum: laudet & terra. Videamus de terra qui prius laudent. i Dracones, & omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum eius: montes & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri: bestiae, & vniuersa pecora: serpentes, & volucres pennatae.] Post tanta quid dicitur? Post dracones, post serpentes, post ignem, post grandinem, post bestias, & vniuersa pecora: o homo, qui tibi grandis videris, de te dicitur, & non de simplici homine: sed de his hominibus, qui inter homines maiores sunt. k Reges terra & omnes populi: principes & omnes iudices terrae.] Deinde quid sequitur?

h Laudate dominum de terra.] Quoniam laudauerunt angeli, laudauit caelum: laudet & terra. Videamus de terra qui prius laudent.

i Dracones, & omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum eius: montes & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri: bestiae, & vniuersa pecora: serpentes, & volucres pennatae.] Post tanta quid dicitur? Post dracones, post serpentes, post ignem, post grandinem, post bestias, & vniuersa pecora: o homo, qui tibi grandis videris, de te dicitur, & non de simplici homine: sed de his hominibus, qui inter homines maiores sunt.

k Reges terra & omnes populi: principes & omnes iudices terrae.] Deinde quid sequitur?

Rem. 8. d

Matth. 5. g

a Iuuenes

A a Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini.] Et caetera quae sequuntur. O quanta in istis mysteria continentur. Laudauerunt caelestia, laudauerunt inuisibilia: nunc ad terram descendit, & ad laudationem dei, primum dracones & abyssi concitantur. Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia. Qui primum draco eras, qui habebas venena serpentis. O tu qui primum abyssi ferebantur. Videte quid dicat: Vbi dracones, vbi venena, vbi abyssi, vbi tenebrae? Ne desperes igitur. O tu qui draco eras: qui tenebrosus eras, & deum laudare non audebas: age penitentiam, & statim conuerteris. Licet in Hebraeo non habeat dracones, sed habet Thanninim, quod interpretatur, cete. dicitur autem cete infinitae esse magnitudinis. Denique ipse cete in

Rem. 5. d

Gen. 1. a

abyssis esse dicitur. Dicamus ergo primum secundum litteram: Videte quid dicat: Laudate ea quae in mari sunt, & laudate ea quae extra mare sunt. Dracones & omnes abyssi. A parte totum synecdochicos. Deinde sequitur: Ignis. Videte concordantem discordiam aquae & ignis: simul laudant deum dracones & omnes abyssi. Vniuersa quae nascuntur ex aqua, nascuntur ex igne, hoc est, ex humore & calore: nec ignis solus generare potest sine humore: nec humor sine igne. Nihil est tam contrarium, quam humor, calori, & calor humori. Tamē voluntate dei haec quae inter se diuersa sunt, in nostra naturitate concordant. Grando, nix, glacies, & spiritus procellarum, quae faciunt verbum eius. Multa sunt quae dicantur, & in singulis immorari non possumus. Grando, nix, glacies, & spiritus procellarum. Omnia quae videmus in mundo, nobis seruiunt, Serpentes, abyssi, ignis, grando, nix, spiritus procellarum videtur sine ratione esse, sed nobis seruiunt. Die hesternae tempestas fuit, videbatur nobis esse contrarium: erat frigus, erat humor, erat pluuia. Hoc quod ad horam nobis videtur esse contrarium, pro nobis est: fructum enim nobis parit. Vide enim quid dicit: Illa & illa quae faciunt verbum eius. Erubescit homo Serpentes, abyssi, nix, pluuia, tempestas, verbum dei faciunt, & tu non facis. Montes & omnes colles. Nec montes mutantur in colles, nec valles in montes: seruant naturam suam. Ligna fructifera & omnes cedri. Lignum vides quasi siccum amissis foliis: aetas cum venerit, tibi mittit germen, tibi fructus parturit. Lignum tibi fructum parit, & tu deo fructus non paris. Et omnes cedri. Imitare cedrum. Cedri nituntur ad alta: quasi ad caelum ire festinant. Et tu imitare ligna irrationabilia. Bestiae & vniuersa pecora. Non mutant naturam suam. Omnia stant in ordine suo, absque solo homine, cui omnia subiecta sunt. Serpentes & volucres pennatae. Neque ea quae in caelo sunt, ad terram veniunt: sed ibi deo seruiunt. Dicit aliquis, secundum historiam loqueris: non dicis Allegorice. Si secundum historiam dicis: quare primum abyssi, & nix, & grando: deinde ligna fructifera, & caetera irrationabilia laudant deum, & ad extremum, homo? Legamus Genesim, & secundum ordinem naturae & creaturarum, ita videbimus cuncta laudare. Ibi enim scriptum est, primum eas animantes factas esse, quae in aqua sunt: deinde ea facta quae in terra sunt: deinde facta volatilia, & postea hominem unum fecit. Igitur sicut primum factum est: sic laudat dominum. Sed alius sensus est: O homo, vniuersa ista quae dixi, cuius causa facta sunt? Bestiae, serpentes, ligna fructifera, volucres pennatae: haec vniuersa in eo laudant deum: quia non mutant naturam suam. Reges terrae & omnes populi, principes & omnes iudices terrae. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini: quia exaltatum est nomen eius solius. Omnis aetas, omnis sexus, omnisque potestas illum laudet: cui pater euacuatis potestatibus, dedit nomen excelsum: nec quisquam sibi quo vitur, reuocet, sed ei de quo & sequitur.

men eius solius. Omnis aetas, omnis sexus, omnisque potestas illum laudet: cui pater euacuatis potestatibus, dedit nomen excelsum: nec quisquam sibi quo vitur, reuocet, sed ei de quo & sequitur.

b Confessio eius super caelum & terram.] Quia iuxta Apostolum: omnia ei confitentur: non solum caelestia ac terrena, verum etiam & inferna. c Et exaltauit cornu populi sui.] Ecclesiastici vtrique. d Hymnus omnibus sanctis eius, filiis Israel populo appropinquanti sibi.] His deputatur caelestis hymnus: qui in eo sancti effecti sunt, qui eum mente conspicunt: qui eius fidei appropinquat, quos ab eo peruersitas iniqua non separat: qui nos dignetur tradere in regnum deo patri, & conformes efficere claritati corporis sui, ut iam non ei locali & transitorio cantu, sed perpetuo & immobili caelestis stationis

Philip. 2. b

terrae, & omnes populi: principes, & omnes iudices terrae. a Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini: quia exaltatum est nomen eius solius. b Confessio eius super caelum & terram: c & exaltauit cornu populi sui. d Hymnus omnibus sanctis eius: filiis Israel populo appropinquanti sibi. Halleluya.

C Antate domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum. f Latetur Israel in eo qui fecit eum: g & filij Sion exultent in rege suo. h Laudent nomen eius in choro: i in tympano & psalterio psallant ei.

k Quia beneplacitum est domino in populo suo,

hymno, iugi modulatione canamus: quia ipsi est cum aeterno patre & spiritu sancto honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

CXLIX.

Psalmus CXLIX. Iste psalmus lectus est, qui habet in principio.

C Antate domino canticum nouum.] Quia & nonagesimus quintus psalmus, & nonagesimus septimus, eadem habent principia. Nonagesimus quintus psalmus hoc titulo praenotatur: Psalmus David, quando domus edificabatur post captiuitatem, id est, post penitentiam, domus Christi edificatur. Quoniam igitur dixit primo: Cantate domino canticum nouum, & nouus populus cantat canticum nouum, & benedixit: nos ad reliqua curramus.

f Latetur Israel in eo qui fecit ipsum.] Ille laetur, qui sensu videt deum. Israel enim hic interpretatur, sensu videns deum.

g Et filij Sion exultent in rege suo.] Filij ecclesiae, filij noui populi, exultent in rege suo, in Christo, qui regnat in eis. Videtis quomodo leuiter summa quaeque perstringimus.

h Laudent nomen eius in choro.] Vbi inuicem chorus est, ibi diuersae voces in vnum canticum congeruntur. Quomodo enim diuersae chordae, vnam vocem efficiunt canticum: sic & diuersae voces, hoc est, cum simul fuerint congregatae, chorum domini efficiunt. Laudent nomen eius in choro. Vbi dissensio est, vbi inuidia: ibi chorus non est.

i Laudent nomen eius in choro: in tympano & psalterio psallant ei.] Chorus iste canticum habet, & tympanum & psalterium habet. Cucifigamus corpora nostra Christo, & tali tympano canamus deo. In tympano & psalterio psallant ei.

Tympanum non habet carnem, sed pellis: Et nos quidem carni sumus, non sumus tympanum. Tympanum non est, nisi quod non habet carnes, nisi quod tenditur, Tympanum non potest esse contractum, sed extensum. Et nos peccata non contrahant, sed iustitia dilatet. Ad reliqua percurramus. In tympano & psalterio psallant ei. Quod in choro dicimus, hoc dicamus in psalterio. Psalterium proprie genus organi est musici, quod est quasi cithara. Similitudinem habet citharae, sed non est cithara. Inter psalterium & citharam, hoc interest. Cithara deorsum percutitur: caeterum psalterium sursum percutitur, quod verbo vulgari dicitur polyphongum. Hoc est ergo psalterium. Hic ergo praecipitur nobis, ut in canticum nouo canamus deo: non deorsum de cithara, sed desursum, hoc est, in psalterio.

k Quia beneplacitum est domino in populo suo, & exaltauit mansuetos in salutem.] Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram. Si ergo ibi dicitur: beati mites, hoc est, mansueti: quoniam possidebunt terram. Et hic dicitur: exaltauit mansuetos in salutem, & isti mansueti hereditate possidebunt terram: ergo ista terra non est deorsum, sed de-

Matth. 5. a

A furtum est. Quid enim dicit? Exaltavit mansuetos in salutem. Si enim mansueti istam terram possiderent, quæ deorsum est, non diceret, exaltavit.

Psal. 56. b
10an. 7. f

Galat. 6. d

Psal. 6. b

Rom. 8. c

Exod. 14. d

Apo. 1. d

a Exultant sancti in gloria.] In qua gloria? exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo. In qua gloria? Necdum enim erat spiritus datus: quia Iesus nec dum erat glorificatus, hoc est, non erat crucifixus. Exultabunt sancti in gloria. Hoc ergo dico: exultabunt sancti in cruce. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Ecce voce Apostoli, prophetia completa est.

b Exultent sancti in gloria: lætentur in cubilibus suis. Lauabo per singulas noctes lectum meum lacrymis meis stratum meum rigabo.] Illud peccatoris est: illud penitentis est. Hoc vero quod dicitur: lætabuntur in cubilibus suis, ad sanctos pertinet, ad iustos pertinet. Quis de nobis in cubili suo lætatur?

c Exultationes dei in gutture eorum.] Vtique qui clamat, non in gutture clamat, sed in labiis. Et quomodo dicit: Exultationes dei in gutture eorum? Clamantes in cordibus nostris, abba pater: Vox quæ clamat ad deum: non est labiorum, sed cordis est. Denique dicit dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Certe Moyses nihil dixerat.

d Et gladij ancipites in manibus eorum.] Illud, qui exultant in cubilibus suis: de sanctis dicitur, de perfectis viris dicitur: quid habent aliud? Et gladios ancipites in manibus suis. Gladij sanctorum ancipites sunt. Legimus in Apocalypsi Ioannis, quæ in ecclesiis legitur & recipitur. Neque enim inter apocryphas scripturas habetur, sed inter ecclesiasticas. Dicitur ergo ibi de domino Salvatore: Et gladius, inquit, ex utraque parte acutus egrediebatur de ore eius. Vides ergo quod isti sancti gladios istos ancipites, quos habent in manibus, de ore domini susceperunt? Dominus ergo gladios de ore suo donat sanctis suis. Gladium ancipitem, hoc est, sermonem doctrinæ suæ. Gladium ancipitem, & secundum historiam, & secundum allegoriam, & secundum literam, & secundum spiritum. Gladius iste anceps, duo capita habet, & de præsentis sæculo loquitur, & de futuro. Et hic occidit aduersarios, & in cælo aperit regna cælorum. Gladios istos quare habent sancti?

e Ad faciendam vindictam, inquit, in nationibus.] O si & ego gladium istum ancipitem habere possem, vt vindictam facere possem in nationibus: gentes possem interficere: Arium possem: Eanomium possem: Manichæum possem: vniuersas hæreses possem. Et videte quid dicat: Ad faciendam vindictam in nationibus. Vt occidatur, & periant: Non hoc dicit.

f Incepciones in populis.] Incepat vt saluentur populi. Saluentur, qui inducti sunt a malis magistris. Non autem possunt populi liberari, nisi magistri obligati fuerint. Vnde sequitur.

g Ad alligandos reges eorum in compedibus.] Vis populum liberare: magistros liga. Ad alligandos reges. Non vocauit magistros, sed reges. Regnat enim in peccatis, & miseris

eorum. Ad alligandos reges eorum in compedibus: Bene dixit, in compedibus: ne magistri multum currerent: ne multos deciperent, sed colligantur, & stent.

h Et nobiles eorum in manicis ferreis. Nobiles eorum videas inter hæreticos dicere: iste vir doctus est, ille signa facit, iste demones eiicit. Sancti domini: quia habet gladios ancipites, hoc est, duorum capitum, & de veteri, & de nouo testamento, ligat illos magistros, & præpediunt pedes ipsorum, ne possint currere. Et nobiles eorum in manicis ferreis ligat, non occidunt: non interficiunt, sed ligat. Vincunt manus, & captiuos ducunt ad ecclesiam vinculis ferreis. Carceræ istæ non fiunt, nisi de testimoniis scripturarum, dum testimonium iungo testimonio. Si vis, vt non rupantur istæ carceræ: non sint simplices, sed hinc inde cõtextæ: Funiculus enim triplex non rumpitur. Hoc autem totum quare fit?

i Vt faciant in eis iudicium cõscriptum.] Quid est iudicium cõscriptum? Vt qui primum negauerant deum, reuertantur postea ad penitentiam. Iudicium cõscriptum, vt captiuos suos soluat, vt quos ligauerant, & quos ab ecclesia duxerant, in ecclesia postea dissoluant. Vt faciât in eis iudicium cõscriptum. Verbis simplicioribus loquor, hoc est, vt sic eos iudicet, quomodo in scripturis sanctis digestum est.

k Gloria hæc est omnibus sanctis eius.] Vere non gloria est, vbi est aurum, vbi est argentum, vbi gemmæ, vbi vestimenta sunt ferica. Quicumque habet istos gladios, quid habet aliud necessarium? Vide quid dicit: Gloria hæc est omnibus sanctis eius. Rogemus deum, vt hanc habeamus gloriam, vt gladius de ore nostri Saluatoris egrediens, armet nostras manus. Qui hanc romphæam habet, sæculi gladium non timeret. Rem vobis dico nouam: Frequenter gladius istius sæculi concidit illum gladium. Frequenter euenit, vt sæculi gladius donet nobis illum gladium. Si enim istum timuerimus, illum non accipiemus. Gratias igitur agamus ei, qui habet istum gladium, & benedicamus eum in sæcula sæculorum. Amen.

lste psalmus tertij quinquagenarij continet sacramentum, id est, quod primum per baptismum & penitentiam ad innocentiam nos regenerat bonum: secundus, post iudicium fructum innocentiam comprehendit: tertius, expleta diuinæ ciuitatis ædificatione, & consummata omnium sanctorum spe, ad æternam gratulationem laudationemque nos exhortatur. Ait enim.

Psalmus CL. Laudate dominum in sanctis eius.] Qui eos post celebratum iudicium, in æternitatis gloria collocabit.

m Laudate eum in firmamento virtutis eius.] Eo quod omni infirmitate sublata, firmamentum his æternæ virtutis iauerit.

n Laudate eum in virtutibus eius.] Pro eo quod mortem immortalitatem potentialiter consumens, incommutabilis vitæ eis tribuerit gloriam, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

o Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.] Quia multifario honore distinctas cælestium corporum deputat mansiones, sicut dominus ait: Apud patrem meum multæ mansiones sunt.

p Laudate eum in sono tubæ.] In quo bello occisi vicerunt: conterente domino satanam sub pedibus eorum.

q Laudate eum in psalterio & cithara.] Eo quod eis, vel decalogum legis implere præstitit, vel post mortificatam carnem, quæ cithara accipitur, in se viuificauerit.

r Laudate eum in tympano & choro.] In tympano, quod mortificatum

Ecl. 4. c
Psal. 138. a

1. Cor. 2. f

10an. 14. d

Rom. 16. f

A ficut corpus sit immortalitate donat. In choro, quod choris sit angelicis sociatum.

a Laudate eum in chordis & organo.] Quod per ciborum abstinentiam reuertis visceribus, concupiscentiisque euctis carnalibus, digni inuenti sunt regno dei, ad concinendas diuinas laudes.

b Laudate eum in cymbalis bene sonantibus: laudate eum in cymbalis bene tintillantibus.] Impletur hæc laus in cymbalis bene sonantibus exultantibusque, eo quod corruptione carnis sanguinisque depulsa, conformati ad imaginem creatoris, omni plenitudine spei completa, sicut sol resplendeant in regno dei patris omnipotentis.

c Omnis spiritus laudet dominum.] In hoc ergo regno non caro, non sanguis, non corruptio, sed homo iam spiritualis totus effectus, deum in spiritu (qui spiritus est) laudare non desinat. Qui nobis præstare dignetur, vt in hoc sæculo factores legis effecti: in huius vitæ agone probati, & fideles inuenti, spiritualibus ditati fructibus, his mereamur adiungi concentibus. Ipsi gloria & imperium cum æterno patre, & spiritu sancto, & in cuncta sæcula sæculorum. Amen.

Secunda expositio super psalmum centesimum decimum nonum.

Veniamus ad psalmum, qui post ceterosum decimum octauum psalmum lectus est. Centesimus decimus octauus psalmus (vt frequenter diximus) literatus est, hoc est, alphabetus est: Ab aleph enim incipit vsque ad extremam literam Hebræam, quæ Hebraice dicitur, Tau. Et singuli versus à singulis literis incipiunt. Vigintridæ sunt literæ Hebrææ, & octoni versus à singulis literis incipiunt. Verbi causa: ab a litera, quæ dicitur aleph, octo versus incipiunt. Rursum cum illi finiti fuerint, à secunda litera, quæ dicitur, beth, alij octo versus incipiunt. Et in tertio illis finitis, ab altera, quæ vocatur, gimel, alij octo versus incipiunt. Ergo centesimus decimus octauus psalmus alphabetus est. Si volumus legere epistolam, non possumus legere, nisi prius sciamus literas. Sic igitur & nos non possumus scripturas cognoscere, nisi primum alphabetum nouerimus. Ceterosum ergo decimus octauus psalmus alphabetus moralis est, & instruit vitam nostram. Et quia nunc non est temporis de vniuerso psalmo dicere, dicamus nunc de primo gradu psalmo, qui sic incipit.

Psalmus CXIX. Ad dominum cum tribulaver clamau, & exaudiuit me.] Propterea autem vocatur graduum psalmi, vt frequenter diximus: quoniam gradibus quibusdam ad maiora conscendimus. Nunc non est temporis de omnibus psalmis graduum disputare, & dicere: quomodo per singulos psalmos gradus fiant, vt ad summa veniamus. Interim dicamus nunc de primo gradu, relinquentes mysterium, quare decimus quintus gradus dicitur: eandem enim rem frequenter dicere, & diuini audientibus. Vnde & Apostolus quindecim dies se testatur fuisse apud Petrum in Hierosolyma, vt conferret vtrunque testamentum, & septenarium, & octonarium. Multa sunt, quæ dicantur. Ad dominum cum tribulaver clamau, & exaudiuit me. Quicumque adhuc in imo gradu est, respicit altissimum gradum decimum quintum. Quicumque in quindecimo fuerit, iam iuxta templum est: & istud templum, cuius nunc ruinas videmus, offendit dominum suum. Et quid dixit dominus? Surgite, abeamus hinc. Et quid dicit in alio loco? Relinqueret vobis domus vestra deserta. Dominus egressus est, & templum corrui. Hoc igitur templum in circuitu quindecim gradus habet. Signa aliqua videmus: numerate, & videbitis ita esse, vt dicimus. Leuitæ igitur, & sacerdotes, vnusquisque secundum

Gal. 1. d

10an. 14. d
Luc. 13. g

ordinem stabat in gradibus. Verbi causa: Qui pontifex erat, stabat in primo gradu, hoc est, in quindecimo gradu sursum. In secundo vero gradu stabat sacerdos, & in ipsis sacerdotibus erat diuersitas. In tertio rursum minores stabant. In quarto rursum stabant leuitæ, & inter leuitas erat multa diuersitas: quicumque erat extremus, ille in nouissimo gradu erat. Considerate quoniam terrenum hoc templum, cælestis repli figura est: Stella enim à stella differt in claritate: ita & resurrectio mortuorum. Felix qui in quindecimo gradu in cælesti Hierusalem, & in templo esse meruerit. Tamen quia illud græde est, & illud puto esse apostolorum, martyrumque sanctorum: nos oremus, vt saltem in vltimo gradu templi domini esse mereamur. In diuersis quidem stant gradibus: sed vnum psalmum in laudes domini canunt. Diuersa loca sunt: sed vna laus domini. Hoc quod diximus de cælesti Hierusalem, nunc interim in isto sæculo constituti, puto diebus omnibus exerceri. Alius nostrum in primo gradu est, non desperet tertium: qui in secundo gradu est, non desperet tertium. Felices martyres, quorum multi de nouissimo gradu, in primum gradum ascendere meruerunt. Qui viuunt in isto sæculo, non potest statim de primo ad summum conscendere. Non debemus igitur contenti esse primo gradu, semper debemus ad maiora conari. Nec qui in nouissimo est, desperet primum: nec qui in primo est, debet esse securus: potest enim cadere in vltimum. Ego puto illud esse quod significat etiam Iacob scala: quando fugit Iacob Esau fratrem suum. Et venit, inquit, in Bethel, & dormiuit ibi, & posuit lapidem ad caput suum. Videte ascensum nostrum, fugiebat hominem crudelissimum: fugiebat fratrem, & auxilium inuenit in lapide. Lapis ille Christus est: lapis hic hic qui persecutionem patiantur, auxilium est. Cæterum Iudæis incredulis, lapis offensionis, & petra scandali. Et vidit, inquit, ibi Iacob scalam erectam de terra vsque ad cælum, & in cælo, inquit, dominum. Et vidit, inquit, angelos ascendentes & descendentes. Videte quid dicat: Vidit angelos descendentes: Vidit Paulum conscendentem. Vidit angelos ascendentes: Iudas proditor corruerat. Vidit angelos ascendentes: sanctos homines de terra ad cælum pergentes. Vidit angelos descendentes: diabolum & demones, cum exercitu suo de cælo præcipitatos. Grandis est difficultas de terris ad cælestia conscendere. Facilius ruimus, quam conscendimus: facile ruimus in ascendendo: grandis labor est, grâdis sudor est. Si fuero in primo gradu, quantum mihi restat vsque ad cælum? Si fuero in secundo, si in tertio, si in quarto, si in decimo, quid mihi prodest, nisi ad summum peruenero? Fac mihi istam scalam quindecim habere gradus, veni vsque ad quartum decimum: nisi quintum decimum: tenuero, quid mihi prodest, quod ad quartum decimum veni? Et si ad quintum decimum venero & corruero, maior ascensus, maior ruina est. Simulque considera sacramentum: quia grandis labor est, & grandis sudor, de terris ad cælum conscendere. Vultis scire, qui sunt isti gradus? Qui est primus gradus? Ego puto primum gradum esse ieiunium: adhuc enim iuxta terram est: recedimus de terra, conscendimus: tamen adhuc de terrenis, & corporalibus cogitamus. Dicat aliquis: quid mihi prodest ieiunium? ego quæro: vt anima mea pura sit apud dominum: quanti non ieiunant, & sancti sunt? Ego non hoc dico. Si Paulus apostolus castigabat corpus suum, & seruituti subiiciebat, ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniretur. Si dicit: vi deo autem aliam legem resistentem legi mentis meæ, & duc entem me in captiuitatem. Et postea dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Si ille insidias corporis timet, nos securi sumus? Si ille dicit: Quando infirmor, tunc fortior sum: infirmus corporis,

2. Cor. 15. e

E

Gen. 28. e

1. Pet. 2. b

F

1. Cor. 6. d

A sanitas animæ est. Hoc totū quare dico? Quia abstinentia primus gradus est, & non statim puremus, quod si ieiunauerimus, conscendamus ad regna cælorum. Ieiunia nos non ducunt ad regna cælorum: sed sine ieiuniis non conscendimus ad regna cælorum. Sola non profunt, cum aliis profunt. Hoc totum quare dixi? Quia quasi fundamentum est, ascendentibus ad maiora. Secundus vero gradus est, sæculo renuntiare, nihil de sæculo quærere, terrena contemneré. Aliquis dicat: Et hoc facere secundus est? Ego dico secundum. Nihil est terrena dimittere: vitia animæ dimittere, grande est. Si enim ieiunauero, hoc est, si fuero in primo gradu: si dimiserō possessiones meas, hoc est, si fuero in secundo gradu, quid mihi prodest si rixosus sum, si iracundus sum, si detractor sum, si inuidus sum? Nihil grande est terrena dimittere: maiora sunt vitia, quæ dimittenda sunt, sed dicat aliquis, difficile est, grande est, durum est. Et ideo grande est: quia difficile est. Athleta non coronatur, nisi legitime certauerit. Nulli faciat desperationem: arduus ascensus est, difficilis est: desperatio nascitur. Noli desperare ò homo: in quinto decimo gradu dominus supra est: intuetur te, dat auxilium. Si in primo gradu es, & videtur tibi grande esse spatium inter primum & quintum decimum, noli respicere gradum, sed cælum aspice. Et vide quid dicat, nō dixit: Vidi dominum stantem in quinto decimo gradu: nos enim ad stantem & erectum dominum peruenire nō poteramus. Sed vide quid dicat: Vidi dominum innitentem super scalam. Vide quid dicat de eo, qui stabat: incurrauit se, & humiliavit se, ut nos possimus ascendere. Dominus incurtus est propter te, humiliavit se: securus ascendere. Iste igitur, qui nunc in primo gradu est, non est in tribulatione: iam enim recessit de tribulatione, iam in primo gradu posuit pedem. Non enim dicit: nunc tribulor, nunc clamo: sed quia in primo gradu est, refert quid passus sit. Et quid dicit? Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Antequam in primo gradu pedem ponerem, tribulabar: quia non poteram terrena dimittere. Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Videtur iste versiculus nihil habere intrinsecus. Versiculus parvus est: sed tres sensus habet in se pariter conglutinatos. Quid enim dicit? Cū tribularer, ecce vnū: clamaui, & post clamorem quid? & audiuit me. In vno versu prior tribulatio, clamatio, exauditio. Nō dixit: Quando securus erā, quādo lætus eram, clamaui: sed quando tribulabar, clamaui. Petitis, inquit, & non exaudimini: quia negligenter petitis. Ad dominum cū tribularer, clamaui, & exaudiuit me, quid me exaudiuit? Fecit me stare in primo gradu: verū ad cōparationē quāto decimi gradus, quid est esse in primo gradu? Dimisi terrena, necdū ad alta cōscēdi: ergo nō debeo esse securus: in cæteris gradibus debeo auxiliū dei postulare. **a** Domine libera me.] Dicit hoc de omnibus hæresibus, dicit de Iudeis, dicit de Arianis, dicit de Manichæis, dicit de cæteris hæresibus. Quando dicit Arianus, pater maior, filius minor: quid dicemus nos? Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Quando dicit Manichæus, & similis Manichæorum, dominus resurrexit in corporis veritate, & ut scias non fuisse verum corpus, clausis ingressus est ostiis: nos quid dicemus? Domine libera animam meā à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Maiora vulnera sunt linguæ, quam gladij. Gladius interficit corpus, animam non interficit. Lingua animam interficit: lingua mala res est, malum magnum: modicū quidem membrum, sed magna exulcerat. Quanta mala habeat lingua, legit epistola sancti Iacobi. Lingua nihil medium habet: aut grande malū est, aut grande bonū. Grande bonum, si Christū deum confiteretur. Grande malum, si Christum deū negat. Ergo ne putet aliquis, & dicat interim, opere non peccauit: si peccauit, lingua peccauit. Quod est maius peccatum, quam blasphemia in deum?

& tamē lingua peccat. Diabolus cur de cælo cecidit: quia furtum fecit? quia homicidium fecit? quia adulterium commisit? Et hæc quidem mala sunt: sed diabolus non propter hoc cecidit, sed propter linguam suam cecidit. Quid enim dixit? In cælum ascendam, super sydera cæli ponam thronum meum, & ero similis altissimo. Non ergo putent monachi se debere esse securos, & dicant interim: Grandia crimina nō facimus in monasterio: non adulteror: non furtum facio: non homicidium facio: non parricidium facio, & cætera, quæ grandia vitia sunt. Grande scelus est, quando detraho fratri meo: lingua mea fratrē interficio. Qui enim odit fratrem suum, homicida est. Videte quid dicat Salomon: In manu linguæ, mors & vita. Videte quid dicat: In manu linguæ. Vides quantum malum sit lingua, & manum habet. Quid enim dicit: In manu linguæ. Grande vitium est detrahere fratribus, tacere non posse, circuire cellas, aliis detrahere. Ego peccator sum, iste peccator est: quid ad te? Te ipsum considera ne cadas. Quid in alterius ruina exultas? Nunquid si ego cecidero, tu stabis? Licet ruina mea sit: ruina fratris, timor tuus esse debet, non exultatio. Ille cecidit: lætaris, an tristis es? Responde mihi: Frater cecidit: aut lætus es, aut tristis? Si lætus es, ut quid in alterius ruina lætus es? Si autē tristis es, quid circuis, quid aliis narras? tristitia tuā deus videat, & ipse frater sentiat, nō fratrum aures audiant. Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. **b** Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Spiritus sanctus responderet prophætæ dicenti: Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa: quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Responderet ei & dicit, tu qui dicis: domine libera animam meam à labiis iniquis, & a lingua dolosa: quid tibi vis dari? Et postquam datum tibi fuerit, quid tibi rursus apponi vis ad linguam dolosam? Videte quid dicat: Non dixit, contra linguam dolosam, sed ad linguam dolosam. Si dixisset, contra linguam dolosam: videretur de aduersario dicere. Videte quid sit sacramentū prophætæ: imò sancti in primo gradu constituti. Dico simpliciter propter simpliciores. Quid dicit? Domine libera animam meam à labiis iniquis, & a lingua dolosa. Verbi causa, a labiis aduersarij mei, qui mihi detrahit. Sed dominus aliud responderet: Et quid dixit? Non dixit, quid detur tibi, aut quid apponatur tibi contra linguam dolosam, hoc est, nō dixit quid desideras tibi fieri contra aduersarium tuum. Sed quid dixit? Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam. Non dixit contra linguam, sed ad linguam. Videte quid dicat, ad linguam dolosam: ad tuā linguam, nō aduersarij. Si enim aduersarius tibi detrahit, nihil tibi nocet, tu te interficis si alij detrahas. Verbi gratia: Si detrahat mihi frater, mihi quid nocuit? Si dicat me homicidam, si dicat me adulterum, si sceleratum, si mēdacem, mihi quid noluist? E duobus enim vnū est: aut verum dicit, aut mentitur. Si verum dicit, non mihi illud nocet quod ille dixit: sed quia vere ego feci. Si autē mentitur, mendacium ipsius non mihi nocet: sed interficit animam loquentis. Infelices sumus, miseri sumus. Quando aliquem habemus inimicum, dum putamus quod contra ipsum facimus, contra nos facimus. Detrahimus, illi huc illucque circuiimus, omnib⁹ dicimus de eo: putamus quod illi noceamus? Illi non nocemus, sed nostras interficimus animas quod mentimur. Os enim quod mētur, occidit animam. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Quasi bonus medicus, qui dicit: ad hanc infirmitatem, ad hoc vulnus, quid tibi vis imponi, quod tibi vis emplastrum imponi? Quomodo si dicat aliquis ad vulneratum aliquem: quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad vulnus quo doles? Interrogat dominus: non quod ignoret, sed quod iste, qui rogabat, sciat quomodo rogare debeat.

Esa. 14
1. Ier. 2. b
Prov. 18. d
Luc. 2. 4. c
Esa. 47. b
Act. 2. a
Esa. 6. b
2. Cor. 5. b
1. Pet. 2. b
Sap. 1. e
2. Sagitta

A Sagitta potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs.] Sagittæ potentis acutæ. Nunc respondet ad dominum, quid petat. Quia dixerat dominus: quid detur tibi, aut quid apponatur tibi? Nunc iste dicit, quid petat: Domine hoc peto: sagittas potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs. Videte quid dicat. Venenum linguæ meæ, & detractionem meā, nulla res potest foras projicere, nisi sagittæ tuæ, quæ solitudinem faciunt linguæ meæ. Lingua mea tumet, venenum habet intrinsecus: nisi sagittis tuis cōpuncta fuerit, & percussa, venenum nō egreditur. Debemus exemplum dare: si quando in corpore vulnus est, & in ipso vulnere iam putridæ carnes sunt, & cancer est, & fuerit pus intrinsecus: nisi apertum fuerit, non egreditur pus: Et si egressum fuerit pus: nisi cauteriatum fuerit, rursus renascitur pus. Vide igitur quid dicat: Quia tumet lingua mea, & pus habet, & venenum habet: primū sagittis tuis vulnera, ut pus possit exire: deinde carbones tuos & ignē pone, ut quicquid malum fuerit, excoquat, & desertum faciat. Vide igitur quid dicat: Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs. Vtinam detur nobis iste carbo desolatorius. Vtinam & nos dicamus: Nōne cor nostrum erat ardens in via, cum aperiret nobis Iesus scripturas? Dicit & Esaias ad Babylonem: Habes carbones ignis, sedebis super eos: hi erunt tibi in adiutorium. Et apostoli antequam acciperent spiritum sanctum, habebant in lingua sua adhuc aliquos tumores humanos: propterea spiritus sanctus descendit in specie ignis in linguas eorum, ut quicquid puris habebant, spiritus sanctus decoqueret. Dicamus & aliud exemplum: Esaias cū vidisset dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum, quid dicit? Væ mihi misero, quia cōpunctus sum: quia labia immunda habeo, & in medio populi immunda labia habentis, ego sedeo. Vide, quid dicit? Væ mihi misero: quia immunda labia habeo. Et postea quid dicitur? Quoniam habia habebat immunda, propterea mittitur vnus de Seraphim & tollit carbonē ignis de altari, & tangit labia ipsius & linguam, & purgat eam. Et quid dicit? Ecce hoc tetigit labia tua, & mundauit linguam tuam. Et statim quid dicit? Quem mittam ad populum istum, & quis ibit? O mysteria scripturarum, quamdiu habebat linguam dolosam & labia immunda: non ei dicitur, quem mittam, & quis ibit? mundantur labia ipsius, & statim mittitur ad loquendum. Ergo, qui labia immunda habet, non potest prophetare, non potest mitti in obsequium dei. Cum carbonibus desolatorijs. Vtinam præstetur nobis, & ista solitudo, ut quodcumque malum est, tollat de lingua nostra, ut vbi spinæ sunt, vbi vepres sunt, vbi vrticæ sunt, mittatur ignis domini, & vniuersa exurat, & fiat solitudo Christi. **b** Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.] Hoc sanctus dicit, qui corpus non desiderat, qui terram non quærit, qui cælum cupit. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Quando ægrotamus: quando febricitamus: quando suspicamur nos mori: quando iactamus brachia: quando timemus, quando commeatum petimus, istum versiculum non possumus dicere: Iste sanus erat, non ægrotabar, & quid dicebat? Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Quamdiu enim sumus in tabernaculo corporis huius, peregrinamur à domino. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Incolatus meus: Non dixit, habitatio mea, sed incolatus meus: in sæculo enim præfenti non habemus habitationē, sed peregrinationē. Vnde & Apostolus dicit: Quasi aduenæ, & peregrini. Aduenæ ego sum, & peregrinus. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Quod dicit, hoc est: Infelix ego, quamdiu sum in isto corpore? Quis nostrū hoc potest dicere? Si octogenarij fuerimus, timemus mori: & si centenarij sumus, & ægrotamus, tamen commeatum, &

spatium postulamus. Hoc totū quare facimus? Quia peccatorum nos conscientia remordet. Scimus enim: quia si recedamus de corpore, non imus ad Christum, sed ad gehēnam. Apostolus quid dicit? Cupio dissolui, & esse cum Christo. Da mihi securitatē: quia post mortē futurus sum cum Christo, etiā nunc mori cupio. Ergo iste quia sanctus est, propterea dicit: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. **c** Habitauit cū.] Cedar in lingua nostra interpretatur; tenebræ. Vide ergo quid dicat: In quo loco sumus, in quali mundo sumus? Habitauit cum habitantibus Cedar. Diu fui in tenebris, diu vixi in tenebris, diu fui in corpore mortis huius. **d** Multū incola fuit.] Vide sanctus quid dicat: Et si decem annos vixi, multū incola fuit anima mea. Quæ enim beatitudo est, ad cōparationem cælestium esse in terrenis? Multa sunt, quæ dicatur: sed iam ad finem festinat oratio. **e** Cum his qui oderunt.] Infelices nos, linguā nostram continere non possumus: nō possumus non detrahere, si nos aliquis offenderit, quasi vultum ostendimus pacatū, cæterum cor habet venenum. Monachi dicimur, & licet non simus, quales esse debemus, tamē dicimur. Hora tertia oramus: hora sexta oramus: nona lucernarium facimus: media nocte consurgimus: deinde gallicinio oramus. Videte quibus horis semper ad obsequium dei suscitamur. Videte quid dicat: hora tertia, sexta, nona, lucernarium, medio noctis, gallicinio, mane primo. Hoc rotum facimus: & nō consideramus: quia si inimicitias habet anima nostra cōtra fratrem, sine causa oramus. In euangelio enim quid dicitur? Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris ibi, quod aliquid frater tuus habet aduersus te. Videte quid dicat: Non dixit: si habes aliquid cōtra fratrem tuū, sed si aliquid frater tuus habet contra te. Rē quasi iniustam videtur nobis imponere: si enim dixisset, si habes aliquid cōtra fratrem tuū, in nostra erat potestate quod habebamus. Nunc vero quid dicit? Si recordatus fueris, quod aliquid habet frater tuus aduersus te. Respondeo ei: Domine non est hoc in mea potestate, si frater meus habet aliquid cōtra me, ego nihil habeo contra eū. Si ille habet contra me, ad me quid pertinet? Et quare nō vis suscipere munus meum, & dicis: si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus aliquid habet contra te: dimitte munus tuum, & vade prius reconciliare fratri tuo, & sic offeras munus tuū. Ecce ego nihil habeo: si ille habet, ad me quid pertinet? Responderet tibi dominus: Et quid dicit? Male serue, intelligo animū tuū: Nihil habes cōtra fratrem tuū? nihil habes? amas illū? Quare ergo saluari eū non vis? Si amas illum, vade roga eū, ne ille cōtra te habeat, ut saluari possit. Sed ostendit quia non diligit eū: quia saluari eū non vis; vade roga eū: mitte te ei ad pedes eius, diebus & noctibus deprecare. dicit: munus meū dimisi ad altare, propter te victimas offerre nō possum. Ille cōpungitur, & quid dicit? Si iste qui me rogat, nō offert munus suum: ego qui rogatus sum, & nō ignosco, quid facturus sum? Propterea dicit & Apostolus, ut inimicis nostris māducare deinus & bibere. Et quid dicit? Hæc enim, inquit, faciens, carbones ignis cōgregas super caput eius. Dicat aliquis: hoc inimici faciūt; ideo bene faciunt aduersario, ut carbones ignis cōgregent super caput eius. Sed aliud dicitur: si tibi ille male fecerit, & tu ei bene feceris, carbones ignis congregas super caput eius, hoc est, mundas vitia eius, & excoquis malitiam eius, ut ad pœnitentiam conuertatur. Videte ergo quid dicat hic sanctus propheta: Cū his qui oderunt pacem, erā pacificus. Non dixit: qui volebant pacem, sed qui oderunt pacem. Illi oderant pacem, & ego amabam eos, qui oderant pacem. Ideo dicit & Apostolus: Quātum ex vobis est, cū omnibus hominibus pacē habentes. Rogemus fratres: Si inimicus noster est, rogemus, & bis, & ter, & septies. Domine,

Philip. 1. e
Matth. 5. e
Rom. 12. d
Rom. 12. d

Gm. 28. e

1. Ier. 20. f

Iacob. 3. i

A & si peccauerit frater meus, quotiens dimittā illi, septies? Dico tibi: non septies, sed septuagies septies, hoc est, quadringenties nonagies. Si voluerimus computare de mane usque ad vesperam, tanta peccata facere nō possumus, quadringenta nonaginta. Tamen quid dicit dominus? Si septuagies septies peccauerit in die, & conuersus rogauerit te, dimitte ei. Sed dicis: non ex toto corde cōuertitur, mentitur. Nos dimittamus deo iudicium, rogat me, deprecatur: non dicit hoc vere, deus nouit: Ego vocem audio: Christus cor intelligit: ego suscipio quod audio: suscipiat Christus quod nouit. Deinde vide mercedem tuam: mentitur ille, tu verum suscipis: illius interfectio est, tua salus est. Hoc totum quare locutus sum? Quoniam in monasteriis & maxime in cœnobiis, solent esse ista vitia. Non erubescimus, non dolemus, dimisimus matres, dimisimus patres, dimisimus fratres, dimisimus forores, dimisimus uxores, dimisimus filios, dimisimus patrias nostras, dimisimus domos, dimisimus cellulas nostras, dimisimus cellas, in quibus nati sumus, & nutriti, & dimisimus seruos, cum quibus nutriti sumus, venimus in monasterium: & propterea hæc dimisimus omnia, vt propter rem friuolam rixam cum fratribus faciamus in monasterio? Dimisimus possessionem, dimisimus patriā, dimisimus sæculum: & propter calamum, rixam facimus in monasterio? Si verbum amarum audiero, ferre non possum, æstuat in corde meo: scribitur in medullis meis diebus decem, aut quindecim: nō potest tolli de corde meo: loquor fratri meo, qui mihi iniuriam fecerat, & pacem labiis promitto, & corde venenum teneo. Frequenter, & oculi, & vultus mentis indicium sunt. Quando cor nostrum vulneratum est contra aliquem, nō possumus eū aspicerē rectis oculis, vultus ipse, & oculi quasi speculum animæ nostræ sunt. Quid dicit scriptura? Et nō

poterat loqui ei quicquā pacificum: non poterat lingua mentiri, quod cor intus non continebat. Hoc igitur dico & vobis ipsis, & mihi: neque enim ad hoc prædico, vt quasi me securum faciam: occasio istius versiculi cōpult nos ita dicere. Grande malum est lingua. Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Non ab alterius lingua, sed à mea lingua libera. Nihil mihi nocet lingua alterius: mea lingua mihi inimica est. Domine libera animam meam: Me libera à lingua mea: lingua mea gladius est, interficit animam meam. Puto quod inimico meo noceam, & nescio quod me ipsum occido. Pugnant aduersarij, quādo loquor illis, & ego pacifica loquor. Illi habeant inimicalem animum, nos vero habeamus pacificalem animum: siquidem scriptum est, & in Paralipomenon: Et egressi sunt, inquit, filij Israel ad pugnandum mente pacifica. Aliquis vadit ad pugnam, & mētem pacificam habet: sed Christianorum arma, pax est: pax Christi, quæ exuperat omnem sensum. Beati pacifici: non solum qui pacem faciunt inter rixantes, sed qui in seipsis pacem faciunt. Beati pacifici. Si alij rixam faciūt, & ego medius intercedam, & faciam inter eos pacem, & ipse non habeam pacem in mente mea: quid mihi prodest, quod illi pacem fecerunt? Beati pacifici: quoniam filij dei vocabuntur. Beati pacifici, qui loquuntur his, qui oderant pacem, pacifica. Beati pacifici. Christus pax est: Si enim Salomon interpretatur, Christus: Salomon autem interpretatur, pacificus: ergo Christus deus noster, pax est. Vadens ad cælum, nobis vexillum dimisit, dicens: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Seruemus quod Christus donauit, habeamus pacem. Seruemus pacem, & illa nos seruet in Christo Iesu: cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

APPENDICI HVIC inest Psalterium ipsum ex He- braico à Diuo Hieronymo Latinitate dona-

rum

Commentariorum in Psalterium, finis.

DIVI HIERONYMI IN PSALMOS IVXTA
HEBRAICAM VERITATEM AD SOPHRO-
nium præfatio.

Cio quosdam putare Psalterium in quinque libros esse diuisum, ut ubicunque apud Septuaginta interpretes scriptum est, *ἑβδοκόντο ἑβδοκόντο*, id est, fiat fiat, finis librorum sit, pro quo in Hebræo legitur: amen amen. Nos autem Hebræorum auctoritatem secuti, & maxime Apostolorum, qui semper in nouo testamento, Psalmorum librum nominant, unum asserimus Psalmorum volumen. Psalmos omnes eorum testamur auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph, & Idithun, filiorum Core, Eman, Ezra-hita, Moysi & Solomonis, & reliquorum quos Ezdras primo volumine comprehendit. Si enim amen, pro quo Aquila transtulit *אמן* in fine tantummodo librorum poneretur, & non interdum, aut in exordio, aut in calce sermonis, siue scientiæ, nunquam Saluator in euangelio loqueretur: Amen amen dico vobis, nec Pauli epistola in medio illud opere continerent. Moyses quoque & Hieremias, & ceteri in hunc modum multos haberent libros, qui in mediis voluminibus suis, Amen, frequenter interserunt. Sed & numerus viginti duorum librorum Hebraicorum, & mysteriū eiusdem numeri commutabitur. Nam & titulus ipse Hebraicus, *sepher tehillim* ספר תהלים, quod interpretatur volumen hymnorum, apostolica auctoritati congruens, non plures libros, sed unum volumen ostendit. Quia igitur nunc cum Hebræo disputans, quedam pro domino Salvatore de psalmis testimonia protulisti, volensque te illudere, per sermones pene singulos assererat non ita haberi in Hebræo, ut tu de Septuaginta interpretibus opponerebas, studiosissime postulasti, ut post Aquilam & Symmachum & Theodotionem, nouam editionem Latino sermone transferrem. Aiebas enim te magis interpretum varietate turbari, & amorem tuum quo laboris, vel translatione vel iudicio meo esse contentum. Vnde impulsus à te, cui & quæ possum debeo, & quæ non possum, rursus me obre-ctatorum latratibus tradidi, maluique te vires potius meas, quam voluntatem in amicitia requirere. Certe confidenter dicam, & multos huius operis testes citabo, me nihil duntaxat sententiæ de Hebraica veritate mutasse. Sicubi ergo editio mea à veteribus discreparit, interroga quemlibet Hebræorum, & liquido peruidebis, me ab æmulis frustra lacerari, qui malunt contemnere videri præclara, quam discere. Peruersissimi homines. Nam cum semper nouas expetant voluptates, & gula eorum vicina maria non sufficiant: cur in solo studio scripturarū, veteri sapore contenti sunt? Nec hoc dico, quod prædecessores meos mordeam, aut quicquam his arbitrer detrahendum, quorū translationem diligentissime emendatam, olim meæ linguæ hominibus dederim: sed quod aliud sit in ecclesiis Christo credentium psalmos legere, aliud Iudæis singula verba calumniantibus respondere. Quod opusculum meum, si in Græcum (ut polliceris) transtuleris, & imperitiæ meæ doctissimos quosque viros testes facere volueris, dicam tibi illud Horatianum: In syluam ne ligna feras. Nisi quod hoc habebam solamen, si in labore communi intelligam mihi & laudem, & vituperationem tecum esse communem. Vale.

I.

Batus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorū non terit, & in cathedra derisorum nō sedit. Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et erit tanquam lignū transplantatū iuxta riuulos aquarum, quod fructū suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, & omne quod faciet prosperabitur. Non sic impij, sed tanquam puluis quem proijcit ventus. Propterea non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in congregatione iustorum. Quoniam nouit dominus viam iustorum, & iter impiorum peribit.

II.

Qvare turbabuntur gentes, & tribus meditabuntur inania? Consurget reges terræ, & principes tractabunt pariter aduersum dominū, & aduersum Christum eius. Dirumpamus vincula corū, & proijciamus à nobis laqueos eorū. **H**abitator cæli ridebit, dominus subfannabit eos. Tūc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Ego autē ordinavi regem meum super Sion mōtem sanctum meum. Annuntiabo dei præceptum, dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Pasces eos in virga ferrea, ut vas figuli contes-

res

res eos. Nunc ergo reges intelligite, erudimini iudices terræ. Seruite domino in timore, & exultate in tremore. Adorate pure ne forte irascatur, & preceatis de via. Cum exarserit post paululū furor eius, beati omnes qui sperāt in eū. *Psalmus David cum fugeret à facie Absolon filij sui.*

III.

Domine quare multiplicati sunt hostes mei, multi consurgunt aduersum me. Multi dicunt animæ meæ, non est salus huic in deo. Semper. Tu autem domine clypeus circa me, gloria mea & exaltans caput meum. Voce mea ad dominum clamabo, & exaudiet me de monte sancto suo. Semper. Ego dormiui & soporatus sum & vigilauī, quia dominus sustentauit me. Non timebo millia populi, qui circumdederunt me. Surge domine saluum me fac deus meus, quia percussisti omnium inimicorum meorum maxillam, dentes impiorum confregisti. Domini est salus, super populum tuum benedictio tua. Semper.

Victori in canticis psalmus David.

III.

Inuocantē me exaudisti me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi: miserere mei, & exaudi orationē meam. Filij viri vsquequo inclyti mei, ignominiose diligitis vanitatem querentes mendacium. Semper. Et cognoscite quoniam mirabilem reddidit dominus sanctum suum, dominus exaudiet cum clamauero ad eū. Irascimini & nolite peccare, loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, & tacete. Semper. Sacrificate sacrificia iustitiæ, & fidite in domino. Multi dicunt quis ostendit nobis bonum, leua super nos lucem vultus tui domine. Dediti latitiam in corde meo, in tempore frumentum eorum & vinum eorum multiplicata sunt. In pace simul requiescam & dormiam, quia tu domine specialiter securum habitare fecisti me.

Victori pro hæreditatibus psalmus David.

V.

Verba mea audi domine, intellige murmur meum. Aduerte ad vocē clamoris mei rex meus & deus meus, quia te deprecor. Domine mane audies vocem meam, mane præparabor ad te & contemplabor. Quoniam non deus volens iniquitatem tu, nec habitabit iuxta te malignus. Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum, odisti omnes operantes iniquitatē. Perdes loquentes mendacium, virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus. Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. Domine deduc me in iustitia tua propter insidiosos meos, dirige ante faciem meam viam tuam. Non est enim in ore eorum rectum, interiora eorum insidie: sepulcrum patens guttur eorum, linguam suam leuificant. Condemna eos deus, decidant à consiliis suis iuxta multitudinem scelerum eorum expelle eos: quoniam prouocauerunt te. Et lætentur omnes qui sperāt in te, in perpetuum lau-

dabunt: proteges eos, & latibuntur in te qui diligunt nomen tuum. Quoniam tu benedices iusto, domine ut scuto placabilitatis coronabis eum.

Victori in canticis super oEtana.
Psalmus David. VI.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Miserere mei domine quoniam infirmus sum ego: sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea conturbata est valde, & tu domine vsquequo. Reuertere domine crue animam meam, salua me propter misericordiam tuam. Quoniam non est in morte recordatio tui, in inferno quis confitebitur tibi. Laborauī in gemitu meo, natate faciam tota nocte lectum meū, lacrymis meis stratum meum rigat o. Caligauit præ amaritudine oculus meus, consumptus sum ab vniuersis hostibus meis. Recedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quia audiuit dominus vocem fletus mei. Audiuit dominus deprecationem meam, dominus orationem meam suscepit. Confundantur & conturbentur vehementer omnes inimici mei, reuertantur & confundantur subito.

Psalmus David, quem cecinit domino super verbum Chus filij Iemini. Psalmus VII.

Domine deus meus in te speraui, salua me ab omnibus persequentibus me, & libera me. Ne forte capiat ut leo animam meam: laceret, & non sit qui eruat. Domine deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi malū, & dimisi hostes meos vacuos. Persequatur inimicus animam meam, & apprehendat & conculcet in terra vitam meā, & gloriam meam in puluerem collocet. Semper. Surge domine in furore tuo, eleuare indignans super hostes meos, & conurge ad me iudicio quod mandasti. Et cōgregatio tribuum circumdet te, & pro hac in altum reuertere. Dominus iudicabit populos, iudica me dominē secundum iustitiam meam, & secundum simplicitatem meam quæ est in me. Consummetur malum iniquorum: & confirmetur iustus, probator cordis & renum deus iustus. Clypeus meus in deo, qui saluat rectos corde. Deus iudex iustus & fortis, comminans tota die. Non conuertenti gladium suum acuet, arcum suum retēdit & parauit illum. Et in ipso præparauit vasa mortis, sagittas suas ad comburendum operatus est. Ecce parturit iniquitatem, concepto dolore peperit mendacium. Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in interitum quem operatus est. Reuertetur dolor suus in caput eius, & super verticem eius iniquitas sua descendet. Confitebor domino secundum iustitiam eius, & cantabo nomini domini altissimi.

Victori pro torcularibus Psalmus David.

VIII.

Domine dominator noster, quàm grande est nomen tuum in vniuersa terra: qui posuisti

A gloriam tuam super celos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, propter aduersarios tuos, ut quiescat inimicus & ultor. Videbo enim celos tuos opera digitorum tuorum, lunam & stellas quæ fundasti. Quid est homo quoniam recordaris eius, vel filius hominis quoniam visitas eum? Minues eum paulominus a deo, gloria & decore coronabis eum. Dabis ei potestatem super opera manuum tuarum, cuncta posuisti sub pedibus eius. Oves & armenta omnia, insuper & animalia agri. Aues cæli & pisces maris, qui transeunt semitas ponti.

Domine dominator noster, quam grande est nomen tuum in vniuersa terra.

Victori super morte filij canticum David.

I X.

Confitebor domino in toto corde meo: narabo omnia mirabilia tua. Lætabor & gaudebo in te, canam nomini tuo altissime. Cum ceciderint inimici mei retrorsum, & corruerint & perierint a facie tua. Fecisti enim iudicium meum & causam meam, sedisti super solum iudex iustitiæ. **B** Increpasti gentes, periit impius: nomen eorum delesti in sempiternum & iugiter. Inimici completæ sunt solitudines in finem, & ciuitates subuertisti: periit memoria eorum cum ipsis. Dominus autem in sempiternum sedebit, stabiliuit ad iudicandum solum suum. Et ipse iudicabit orbem in iustitia, iudicabit populos in æquitatibus. Et erit dominus eleuatio oppresso, eleuatio opportuna in angustia. Et confident in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te domine. Cantate domino habitatori Sion, annuntiate in populis cogitationes eius.

Quoniam quærens sanguinem eorum recordatus est, non est oblitus clamoris pauperum.

Miserere mei domine vide afflictionem meam ex inimicis meis, qui exaltas me de portis mortis. Ut narrem laudes tuas in portis filia Sion, exultabo in salutari tuo. Demersæ sunt gentes in interitu quem fecerunt, in reti quod absconderunt, captus est pes eorum. Agnitus est dominus iudicium faciens, in opere manuum suarum corruit impius, meditatione semper. **C** Cõuertantur impij in infernum, omnes gentes quæ obliuiscuntur deum. Quoniam non in æternum obliuioni erit pauper: expectatio pauperum non peribit in perpetuum. Surge domine, non confortetur homo: iudicentur gentes ante faciem tuam. Pone domine terrorem eis: sciãt gentes, homines esse se semper.

Psalms X.

Quare domine itas a longe, despicias in temporibus angustia. In superbia impij ardet pauper: capiantur in sceleribus quæ cogitauerunt. Quia laudauit impius desiderium animæ suæ, & avarus applaudens sibi blasphemauit dominum. Impius secundum altitudinem furoris sui non requiret: nec deus in omnibus cogitationibus eius. Parturiunt viæ eius in omni tempore: longe sunt iudicia tua a facie eius, om-

nes inimicos suos despicit. Loquitur in corde suo, non mouebor: in generatione & generatione ero sine malo. Maledictione os eius plenum est, & dolis & avaritia: sub lingua eius dolor & iniquitas. Sedet insidiatus iuxta vestibula in absconditis ut interficiat innocentem: oculi eius robustos circumspiciunt. Insidiatur in abscondito quasi leo in cubili, insidiatur ut rapiat pauperem: rapiet pauperem cum attraxerit eum ad rete suum. Et contractum subiiciet, & irruet viribus suis valenter. Dixit in corde suo, oblitus est deus: abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum. Surge domine deus leua manum tuam, noli obliuisci pauperum. Quare blasphematur impius deum, dicens in corde suo quod non requirat. Vides quia tu laborem & furorem respicis, ut detur in manu tua: tibi relinquuntur fortes tui, pupillo tu es factus adiutor.

Contere brachium impij & maligni: quæres impietatem eius, & non inuenies. Dominus rex sæculi & æternitatis, perierunt gentes de terra illius. Desiderium pauperum audisti domine: præparasti ut cor eorum audiat auris tua. **E** Ut iudices pupillum & oppressum, & nequaquam ultra superbiat homo de terra.

Victori David. Psalmus XI.

In domino speraui, quomodo dicitis animæ meæ, transuola in montem ut auis. Quia ecce impij tetenderunt arcum: posuerunt sagittam suam super neruum, ut sagittent in abscondito rectos corde. Quia leges dissipatæ sunt, iustus quid operatus est. Dominus in templo sancto suo, dominus in cælo thronus eius: oculi eius vident, palpebræ eius probant filios hominum. Dominus iustum probat: impium autem & diligentem iniquitatem, odit anima eius. Pluet super peccatores laqueos ignis & sulphur, & spiritus tempestatum pars calicis eorum. Quoniam iustus dominus iustitias dilexit: rectum videbunt facies eorum.

Victori pro octaua psalmus David.

X I I.

Salua domine quoniam defecit sanctus: quoniam in imminuti sunt fideles a filiis hominum.

Frustra loquuntur vnusquisque proximo suo, labium subdolum in corde & corde loquentur.

Disperdat dominus omnia labia dolosa, linguam magniloquam. Qui dixerunt linguam nostrã roboremus, labia nostra nobiscum sunt: quis noster dominus est? Propter vastitatẽ inopum a gemitu pauperum, nunc consurgam dicit dominus: ponam in salutari auxilium eorum. Eloquia domini eloquia munda: argentum igne probatum separatum a terra, colatum septuplũ. Tu domine custodies ea, seruabis nos a generatione hac in æternum. In circuitu impij ambulabunt, cum exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum.

Victori psalmus David. XIII.

Vsquequo domine obliuisceris mei penitus: vsquequo abscondis faciem tuam a me. Vsquequo ponam consilia in animam meam, dolorem

lorem in corde meo per diem, vsquequo exaltabitur inimicus meus super me. Conuertere, exaudi me domine deus meus: illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte. Ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum: hostes mei exultabunt si morus fuero. Ego autem in misericordia tua confido, exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo domino, qui reddidit mihi.

Victori David. Psalmus XIII.

Dixit stultus in corde suo, non est deus: corrupti sunt, abominabiles facti sunt: studiose non est qui faciat bonum. Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens, aut requirens deum. Omnes recesserunt: simul conglutinati sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem: qui deuorant populum meum ut cibum panis, dominum non inuocauerunt. Ibi timebunt formidine: quoniam deus in generatione iusta est. Consilium pauperum confudistis: quoniam dominus spes eius est. Quis dabit de Sion salutare Israel, quando reduxerit dominus captiuitatem populi sui: exultabit Iacob, lætabitur Israel.

Psalms David. XV.

Domine quis peregrinabitur in tentorio tuo, & quis habitabit in monte sancto tuo?

Quis ingreditur sine macula, & operatur iustitiam, loquiturque veritatem in corde suo. Qui non est facilis in lingua sua, nec fecit amico suo malum: & opprobrium non sustinuit super vicino suo. Despicitur in oculis eius improbus, timentes autem dominum glorificabit: iurat ut se affligat, & non mutat. Pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera aduersum innoxium non accepit: qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

Humilis & simplicis David. XVI.

Custodi me deus, quoniam speraui in te. Dixi deo, dominus meus es tu: bene mihi non est sine te. Sanctis qui in terra sunt, & magnificis omnis voluntas mea in eis. Multiplicabuntur idola eorum, post tergum sequentium: non libabo libamina eorum de sanguine, neque assumam nomina eorum in labiis meis. Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu possessor fortis meæ. Lineæ ceciderunt mihi in pulcherrimis, & hæreditas speciosissima mea est. Benedicam dominum qui dedit mihi consilium: insuper & noctibus erudierunt me renes mei.

Proposui dominum in conspectu meo semper: quia a dextris meis est ne commouear. Propterea lætatum est cor meum, & exultauit gloria mea: & caro mea habitauit confidenter. Nõ enim derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ostendis mihi semitam vitæ, plenitudinem lætitarum ante vultum tuum: decores in dextera tua æternos.

Oratio David.

XVII.

Audi deus iustum, intende deprecationem meam: auribus percipe orationem meam, absque labiis mendacij. De vultu tuo iudiciũ meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

Probasti cor meum, visitasti nocte: conflasti me, & non inuenisti cogitationes meas transire os meum. In opere hominum propter verbum labiorum tuorum, ego obseruaui vias latronis.

Sustenta gressus meos in callibus tuis, & non labentur vestigia mea. Ego inuocaui te, quia exaudies me deus: inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum. Mirabilem fac misericordiam tuam saluator sperantium, a resistentibus dextera tua. Custodi me quasi pupillam intus in oculo, in umbra alarum tuarum protege me.

A facie impiorum vastantium me, inimici mei animam meam circumdederunt. Adipe suo concluserunt, & ore locuti sunt superbe. Incedentes aduersum me, nunc circumdederunt me: oculos suos posuerunt declinare in terram. Similitudo eius quasi leonis desiderantis prædam, & quasi caruli leonis sedentis in absconditis.

Surge domine præueni faciẽ eius, incurua eũ: salua animam meam ab impio, qui est gladius tuus. A viris manus tuæ domine, qui mortui sunt in profundo: quorum pars in vita, & quorum de absconditis tuis replesti ventrem: qui saturabuntur filiis, & dimittent reliquias suas paruulis eorum. Ego in iustitia videbo faciem tuam, implebor cum euigilaero similitudine tua.

Psalms XVIII.

Victori seruo domini David, qui locutus est domino verba canticis huius, in die qua liberauit eum dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul.

Et dixit, diligam te domine fortitudo mea. Domine petra mea, & robur meum, & saluator meus: deus meus fortis meus, & sperabo in eo: scutum meum, & cornu salutis meæ, susceptor meus. Laudatum inuocabo dominum, & ab inimicis meis saluus ero. Circumdederunt me funes mortis, & torrentes diaboli terruerunt me. Funes inferni circumdederunt me, præuenerunt me laquei mortis. In tribulatione mea inuocabo dominum, & ad deum meũ clamabo: exaudiet de templo sancto suo vocem meam, & clamor meus ante faciem eius veniet in aures eius. Commota est & contremuit terra: & fundamenta montium concussa sunt, & conuassata sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fumus de furore eius, & ignis ex ore eius deuorans: carbones incensi sunt ab eo. Inclinauit cælos & descendit, & caligo sub pedibus eius. Et ascendit super cherub & volauit, & volauit super pennas venti. Posuit tenebras latibulum suum: in circuitu eius tabernaculum eius, tenebrosa aqua in nubibus ætheris. Præfulgore in conspectu eius nubes transferunt, grãdo & carbones ignis. Et intonuit in cælo do-

A minus, & altissimus dedit vocem suam: grandinem & carbones ignis. Et emisit fagittas suas & dissipauit eos, & fulgura multiplicauit & conturbauit illos. Et apparuerunt effusiones aquarum, & reuelata sunt fundamenta orbis ab insepatione tua domine: ab inspiratione spiritus furoris tui. Mittet de alto & accipiet me, & trahet me de aquis multis. Liberabit me de inimicis meis potentissimis, & de his qui oderunt me: quoniam robustiores me erant. Præueniet me in die afflictionis meæ, & factus est dominus firmamentum meum. Et educet me in latitudinem, liberabit me quia placui ei. Retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam, & secundum munditiam manuum mearum reddet mihi. Quia custodiui vias domini, & non egi impie a deo meo. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo, & præcepta eius non amoui a me. Et fui immaculatus cum eo, & custodiui me ab iniquitate mea. Et restituit mihi dominus secundum iustitiam meam, & secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cum sancto sanctus eris, & cum

B viro innocente innocenter ages. Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.

Quia tu populum pauperem saluabis, & oculos excelsos humiliabis. Quia tu illuminas lucernam meam: domine deus meus illumina tenebras meas. In te enim curram accinctus, & in deo meo transiliam murum. Deus immaculata via eius, eloquium domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se. Quis est deus præter dominum, & quis fortis præter deum nostrum? Deus qui accingit me fortitudine, & posuit immaculatam viam meam.

Corquans pedes meos ceruis, & super excelsa statuens me. Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.

Dedisti mihi clypeum salutis tuæ & dextera tua confortauit me, & mansuetudo tua multiplicauit me. Dilatabis gressus meos subtus me, & non deficient tali mei. Persequar inimicos meos & apprehendam eos, & non reuertar donec consumam eos. Cædam eos & non poterunt surgere, cadent sub pedibus meis. Accinxisti me fortitudine ad prælium, incuruabis resistetes mihi subtus me. Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, & odiètes me disperdidisti.

C Clamabunt, & non erit qui saluet: ad dominum, & non exaudiet eos. Delebo eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum proiciam eos. Saluabis me a contradictionibus populi, pones me in caput gentium: populus quem ignorauit, seruiet mihi. Auditione auris obediet mihi, filij alieni mentiuntur mihi.

Filij alieni defluent, & contrahentur in angustiis suis. Viuit dominus & benedictus deus meus, & exaltabitur deus salutis meæ. Deus qui das vindictas mihi, & congregas populos sub me. Qui seruas me ab inimicis meis, & a resistētibus mihi eleuas me: a viro iniquo libera me.

Propterea confitebor tibi in gentibus domine, & nomini tuo cantabo. Magnificans salu-

tes regis sui, & faciens misericordiam Christo suo, Dauid & semini eius vsque in æternum.

Victori psalmus David. XIX.

Cæli enarrant gloriam dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Dies diei enunciat verbum, & nox nocti indicat scientiam.

Non est sermo, & non sunt verba, quibus non audiat vox eorum. In omnem terram exiit sonus eorum, & in finibus orbis verba eorum: soli posuit tabernaculum in eis. Et ipse quasi sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt fortis ad currendam viam. A summitate cæli egressus eius, & cursus eius vsque ad summitatem illius: nec est qui se abscondat a calore eius. Lex domini immaculata conuertens animas: testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Præcepta domini recta lætificantia cor: mandatum domini lucidum illuminans oculos.

Timor domini mundus perseverans in sæcula: iudicia domini vera, iustificata in semetipsa.

Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & fauam redundantem. Vnde seruus tuus docebit ea: in custodiendis eis retributio multa. Errores quis intelligit, ab occultis munda me. A superbis quoque libera seruum tuum, si non fuerint dominati mei, tunc immaculatus ero, & emundabor a delicto maximo. Sint placentes sermones oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo: domine fortitudo mea, & redemptor meus.

Victori Psalmus David. XX.

Exaudiat te dominus in die tribulationis: protegat te nomen dei Iacob. Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion roboret te. Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat semper. Det tibi secundum cor tuum, & omnem voluntatem tuam impleat.

Laudabimus in salutari tuo, & in nomine dei nostri ducemus choros: impleat dominus omnes petitiones tuas. Nunc scio quoniam saluabit dominus Christum suum: exaudiet eum de cælo sancto suo, in fortitudine salutis dextera eius. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem nominis domini dei nostri recordabimur. Ipsi incuruati sunt & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus. Domine salua: rex exaudies nos in die qua inuocauerimus te.

Victori Psalmus David. XXI.

Domine in fortitudine tua lætabitur rex, & in salutari tuo exultabit vehementer. Desiderium cordis eius dedisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum semper. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus bonitatis: pones in capite eius coronam de obrizo.

Vitam petiuit a te & dedisti ei: longitudinem dierum in sæculum & in æternum. Magna gloria eius in salutari tuo: gloriam & decorem pones super eum. Pones enim eum in benedictionem sempiternam, & hilarabis eum læ-

titia

læticia apud vultum tuum. Quia rex confidet in domino, in misericordia excelsi non decipietur.

Inueniet manus tua omnes inimicos tuos: dextera tua inueniet odientes te. Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: dominus in furore suo præcipitabit eos, & deuorabit eos ignis.

Fructum eorum de terra perdes, & semen eorum de filiis hominum. Quoniam inclinauerunt super te malum, cogitauerunt scelus quod non poterunt. Quoniam pones eos humerum, funes tuos firmabis contra facies eorum. Exaltare domine in fortitudine tua, cantabimus & psallemus fortitudines tuas.

Victori pro cervo matutino, Canticum David.

XXII.

Deus meus deus meus quare dereliquisti me: longe à salute mea verba rugitus mei. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, nec est silentium mihi. Et tu sancte: habitator laus Israel. In te confisi sunt patres nostri: confisi sunt, & saluasti eos. Ad te clamauerunt & salui facti sunt: in te confisi sunt & non sunt confusi. Ego autem sum vermis & non homo: opprobrium hominum & despectio plebis.

Omnes videntes me, subsannant me: dimittunt labium, mouent caput. Confugit ad dominum, saluet eum: liberet eum quoniam vult eum.

Tu autem propugnator meus ex vtero: fiducia mea ab vteribus matris meæ. In te proiectus sum ex vulua: de ventre matris meæ deus meus es tu.

Ne longe fias à me, quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est adiutor. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues vallauerunt me.

Aperuerunt super me os suum: quasi leo rapiens & rugiens. Sicut aqua effusus sum, & separata sunt omnia ossa mea: factum est cor meum sicut cera liquefacta in medio ventris mei. Aruit velut testa fortitudo mea, & lingua mea adhæsit palato meo, & in puluerem mortis detraxisti me. Circumdederunt me venatores, consilium pessimorum vallauit me: fixerunt manus meas & pedes meos. Numeravi omnia ossa mea: quæ ipsi respicientes viderunt in me. Diuiserunt vestimenta mea sibi: & super vestimentum meum miserunt sortem. Tu autem domine ne longe facias: fortitudo mea in auxilium meum festina. Erue à gladio animam meam: de manu canis solitariam meam. Salua me ex ore leonis, & de cornibus vnicornium exaudi me. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te. Qui timetis dominum laudate eum: omne semen Iacob glorificate eum, & metuite eum vniuersum semen Israel. Quoniam non despexit neque contempsit modestiam pauperis, & non abscondit faciem suam ab eo: & cum clamaret ad eum, exaudiuit. Apud te laus mea in ecclesia multa: vota mea reddam in conspectu timentium eum. Comedent mites & saturabuntur, laudabunt dominum quærentes eum: viuet cor vestrum in sempiternum. Recordabuntur & conuertentur ad dominum omnes fines terræ: & adorabunt coram eo vniuersæ cognationes gentium.

Tomus septimus.

Dte domine animam meam leuabo. Deus meus in te confisus sum, non confundar, ne lætentur inimici mei mihi. Sed vniuersi qui sperant in te non confundentur: confundantur qui iniqua gerunt frustra. Vias tuas domine ostende mihi, & semitas tuas doce me. Deduc me in veritate tua & doce me: quia tu es deus saluator meus, te expectaui tota die. Recordare miserationum tuarum domine, & misericordiarum tuarum quia à sempiterno sunt. Peccatorum adolescentiarum mearum, & scelerum meorum ne memineris: secundum misericordiam tuam recordare mei tu, propter bonitatem tuam domine. Bonus & rectus dominus: propterea docebit peccatores in via. Deducer mansuetos in iudicio, & docebit modestos viam suam. Omnes semitæ domini misericordia & veritas: his qui custodiunt pactum eius, & testificationes eius. Propter nomen tuum domine propitiare

Psalmus David. XXV.

Ad te domine animam meam leuabo. Deus meus in te confisus sum, non confundar, ne lætentur inimici mei mihi. Sed vniuersi qui sperant in te non confundentur: confundantur qui iniqua gerunt frustra. Vias tuas domine ostende mihi, & semitas tuas doce me. Deduc me in veritate tua & doce me: quia tu es deus saluator meus, te expectaui tota die. Recordare miserationum tuarum domine, & misericordiarum tuarum quia à sempiterno sunt. Peccatorum adolescentiarum mearum, & scelerum meorum ne memineris: secundum misericordiam tuam recordare mei tu, propter bonitatem tuam domine. Bonus & rectus dominus: propterea docebit peccatores in via. Deducer mansuetos in iudicio, & docebit modestos viam suam. Omnes semitæ domini misericordia & veritas: his qui custodiunt pactum eius, & testificationes eius. Propter nomen tuum domine propitiare

Psalmus David. XXIII.

Dominus pascit me, nihil mihi deerit. In pascuis herbarum acclinauit me: super aquas refectiois enutriuit me. Animam meam refecit: duxit me per semitas iustitiæ propter nomen suum. Sed & si ambulauero in valle umbræ mortis, non timebo malum, quoniam tu mecum es: virga tua & baculus tuus, ipsa consolabuntur me. Pones coram me mensam ex aduerso hostium meorum: impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians. Sed & benignitas & misericordia subsequetur me, omnibus diebus vitæ meæ: & habitabo in domo domini, in longitudine dierum.

Psalmus David. XXIII.

Psalmus David. XXIII.

iniquitati meæ, quoniam grandis est. Quis est iste vir timens dominum: quem docebit in via quæ elegit. Anima eius in bono commorabitur, & semen eius hæreditabit terram. Secretum domini timentibus eum, & pactum suum ostendet eis.

Oculi mei semper ad dominum: quia ipse educet de reti pedes meos. Respice in me & miserere mei: quoniam solus & pauper sum ego.

Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de angustis meis educ me. Vide humilitatem meam & laborem meum, & porta omnia peccata mea.

Vide inimicos meos, quia multiplicati sunt: & odio iniquo oderunt me. Custodi animam meam & libera me, non confundar quoniam speravi in te. Simplicitas & æquitas seruant me: quia expectavi te. Redime deus Israel, ex omnibus angustis suis.

David. XXVI.

Iudica me deus, quoniam ego in simplicitate mea ambulavi: & in domino confidens non deficiam. Proba me domine & tenta me: virenes meos & cor meum. Quia misericordia tua in conspectu oculorum meorum est, & ambulabo in veritate tua. Non sedi cum viris vanitatis, & cum superbis non ingrediar. Odiui ecclesiam pessimorum, & cum iniquis non sedebam. Lauabo in innocentia manus meas, & circuibo altare tuum domine. Ut audiam vocem laudis, & enarrem omnia mirabilia tua. Domine dilexi habitaculum domus tuæ, & locum tabernaculi gloriæ tuæ. Ne auferas cum peccatoribus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus scelus est, & dextera eorum repleta est muneribus. Ego autem in simplicitate mea gradiar, redime me & miserere mei. Pes meus stetit in recto: in ecclesiis benedicam domino.

David. XXVII.

Dominus lux mea, & salutare meum quem timebo: dominus fortitudo vitæ meæ, quem formidabo. Dum appropinquarent mihi maligni vt comederent carnem meam: hostes mei & inimici mei ipsi impeerunt & ceciderunt. Si steterint aduersus me castra, non timebit cor meum: si surrexerit contra me bellum, in hoc ego confidam.

Vnum petiui à domino hoc requiram, vt habitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ: vt videam pulchritudinem domini, & attendam templum eius. Abscondit enim me in umbra sua in die pessima, abscondet me in secreto tabernaculi sui, in petra exaltabit me. Nunc quoque exaltauit caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo, & immolabo in tabernaculo eius hostias iubilii: cantabo & psallam domino. Audi domine vocem meam inuocantis, miserere mei & exaudi me. Tibi dixit cor meum, quæsiuit vultus meus: faciem tuam domine requiram. Ne abscondas faciem tuam à me, ne declines in furore tuo à seruo tuo, auxilium me fuisti: ne derelin-

quas me, & ne dimittas me deus saluator meus.

Pater enim meus & mater mea dereliquerunt me: dominus autem collegit me. Ostende mihi domine viam tuam, & deduc me in semita recta propter insidiatores meos. Ne tradas me animæ tribulantium me: quoniam surrexerunt contra me testes falsi & apertum mendacium. Ego autem credo quod videam bona domini in terra viuentium. Expecta dominum, confortare, & roboretur cor tuum, & sustine dominum.

David. XXVIII.

Ad te domine clamabo fortis meus, ne obscuras mihi: ne forte tacente te mihi comparer his qui descendunt in lacum. Audi vocem deprecationis meæ cum clamauero ad te, cum leuauero manus meas ad oraculum sanctum tuum.

Ne tradas me cum impiis & cum operantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum amicis suis: & est malum in corde eorum. Da eis secundum opus suum & secundum malum adinuentionum suarum, iuxta opus manuum suarum da eis: redde retributionem suam illis. Quoniam non intelligunt opera domini, & opus manuum eius: destrues eos & non ædificabis: benedictus dominus quoniam audiuit vocem deprecationis meæ. Dominus fortitudo mea & scutum meum, in ipso confisus est cor meum, & habui adiutorium: gauisus est cor meum, & in cantico meo confitebor illi. Dominus fortitudo mea: & robur salutarium Christi sui est. Salua populum tuum & benedic hæreditati tuæ: & pasce eos & subleua eos usque in sempiternum.

Psalmus David. XXIX.

Afferite domino filios arietum: afferite domino gloriam & imperium. Afferite domino gloriam nomini eius: adorare dominum in decore sancto.

Vox domini super aquas, deus gloriæ intonuit: dominus super aquas multas. Vox domini in fortitudine: vox domini in decore. Vox domini confringentis cedros: & confringet dominus cedros Libani. Et disperget eas quasi vitulus: Libanus & Saron quasi filius rhinocerotis. Vox domini diuidens flammam ignis. Vox domini parturire faciens desertum: parturire faciet dominus desertum Cades. Vox domini obstetricans ceruis, & reuelans saltus, & in templo eius omnis loquetur gloriam. Dominus diluuium inhabitat: & sedebit dominus rex in æternum. Dominus fortitudinem populo suo dabit: dominus benedicet populo suo in pace.

Psalmus cantici ad dedicationem domus David. XXX.

Exaltabo te domine quoniam saluasti me: & non edilatasti inimicos meos super me. Domine deus meus, clamaui ad te & sanasti me. Domine eduxisti ex inferno animam meam: viuificasti me, ne descenderem in lacum. Cæcite domino sancti eius: & confitemini memorie sanctitatis eius. Quoniam ad momentum est ira eius, & vita in reprobatione eius:

eius: ad vesperum commorabitur fletus, & in matutino laus. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in sempiternum. Domine in voluntate tua posuisti monti meo fortitudinem: abscondisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Ad dominum clamabo, & dominum deprecabor. Quæ est utilitas in sanguine meo, dum descendero in corruptionem: nunquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit veritatem tuam? Audi domine & miserere mei: domine esto adiutor.

Conuertisti planctum meum in chorum mihi: soluisti saccum meum, & accincisti me lætitia. Ut laudet te gloria & non taceat, domine deus meus in sempiternum confitebor tibi.

Victori Psalmus David. XXXI.

In te domine speravi non confundar in æternum: in iustitia tua salua me. Inclina ad me aurem tuam velociter, libera me: esto mihi in lapidem fortissimum, & in domum munitam vt salues me.

Quia petra mea & munitio mea tu es: & propter nomen tuum dux meus eris & enutries me. Educas me de rete quod absconderunt mihi: quia tu fortitudo mea es. In manu tua commendabo spiritum meum: redemisti me domine deus veritatis. Odisti custodientes vanitates frustra: ego autem in domino confisus sum. Exultabo & lætabor in misericordia tua, quia vidisti afflictionem meam: cognouisti tribulationes animæ meæ. Et non conclusisti me in manu inimici: statuisti in latitudine pedes meos. Miserere mei domine quoniam tribulor, caligauit in furore oculus meus: anima mea & venter meus. Quia consumptæ sunt in mœrore vitæ meæ, & anni mei in gemitu, infirmata est in iniquitate virtus mea: & ossa mea contabuerunt. Apud omnes hostes meos factus sum opprobrium, & vicinis meis nimis, & timor notis meis: qui videbant me in plateis, fugiebant à me.

Obluioni traditus sum quasi mortuus à corde: factus sum quasi vas perditum. Audiui enim opprobrium multorum, congregatione in circuitu, dum inirent consilium aduersum me: & vt auferrent animam meam cogitauerunt. Ego autem in te speravi domine: dixi deus meus es tu. In manu tua tempora mea: libera me de manu inimicorum meorum, & persequentium me. Ostende faciem tuam super seruum tuum: salua me in misericordia tua. Domine ne confundar, quoniam inuocaui te: confundantur impij, taceant in inferno. Muta fiant labia mendacij: quæ loquuntur contra iustum dura, in superbia & despectione.

Quam multa est bonitas tua quam abscondisti timentibus te, operatus es sperantibus in te: in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in protectione vultus tui, à durezza viri: abscondes eos in umbra, à contradictione linguarum. Benedixit dominus: quoniam mirabilem fecit misericordiam suam mihi, in ciuitate munita. Ego autem dixi in stupore meo: proiectus sum de conspectu oculorum tuorum. Ergo ne audisti vocem deprecationis meæ: cum clamarem ad te. Dili-

Tomus septimus.

gite dominum omnes sancti eius, fideles seruant dominus: & retribuet his qui satis operantur superbiam. Confortamini & roboretur cor vestrum: omnes qui expectatis dominum.

David eruditio. XXXII.

Beatus cui dimissa est iniquitas, & absconditum best peccatum. Beatus homo cui non imputauit dominus iniquitatem: nec est in spiritu eius dolus. Quia tacui attrita sunt ossa mea: in rugitu meo tota die. Die enim & nocte grauatur super me manus tua: versatus sum in miseria mea, cum exardesceret æstas iugiter. Peccatum meum notum faciam tibi: & iniquitatem meam non abscondi. Dixi confitebor scelus meum domino: & tu dimisisti iniquitatem peccati mei. Pro hoc orabit omnis misericors ad te: tempus inuenies, vt cum inundauerint aquæ multæ, ad illum non accedant. Tu es protectio mea, ab hoste custodies me, laus mea saluans: circundabis me semper.

Docebo te, & monstrabo tibi viam per quam ambules: cogitabo de te oculo meo. Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intelligentia: in campo & freno maxillas eorum constringe, qui non accedunt ad te. Multi dolores impij: confidentem autem in domino misericordia circundabit. Lætamini in domino & exultate iusti: & laudate eum omnes recti corde.

XXXIII.

Laudate iusti dominum, rectos decet laudatio. Confitemini domino in cithara: in psalterio decachordo cantate ei. Cantate ei canticum nouum: diligenter psallite in iubilo. Quoniam rectum est verbum domini: & omne opus eius in fide. Diligit iustitiam & iudicium: misericordia domini plena est terra. Verbo domini cæli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis ornatus eorum.

Congregans quasi in vtre aquas maris: ponens in thesauris abyssos. Timeat dominum omnis terra: ipsum formident vniuersi habitatores orbis.

Quia ipse dixit & factus est: ipso præcipiente stetit. Dominus dissoluit consiliū gentiū: irritas facit cogitationes populorum. Consiliū domini in æternum stabit: cogitationes cordis eius in generatione & generatione. Beata gens cuius dominus deus eius: populum quem elegit in hereditatem sibi.

De cælo respexit dominus: vidit omnes filios Adam. De firmissimo folio suo respexit ad vniuersos habitatores terræ. Fingens pariter cor eorum: intelligens omnia opera eorum. Non saluatur rex in multitudine exercitus: nec fortis liberabitur in multitudine virtutis. Fallax equus ad salutem: & in multitudine virtutis suæ non saluabit. Ecce oculus domini super timentes eum: ad expectantes misericordiam eius. Ut eruat de morte animas eorum, & viuificet eos in fame. Anima nostra expectauit dominum: auxilium nostrum & clypeus noster est. In ipso enim lætabitur cor nostrum: quia in nomine sancto eius sperauimus. Fiat misericordia tua

P ij

domine super nos, sicut expectauimus in te.

David quando commutauit os suum coram Abimelech, & eiecit eum, & abiit. XXXIII.

Benedicam dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. In domino laudabitur anima mea: audient mites & latentur. Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius pariter. Quasiui dominum, & exaudiuit me: & de omnibus angustiis meis liberauit me.

Aspicite ad eum & confluite, & vultus vestri non confundentur. Hic pauper clamauit, & dominus exaudiuit: & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Circundat angelus domini in gyro timentes eum, & eruet eos. Gustate & videte quoniam bonus dominus: beatus vir qui sperat in eo. Timete dominum sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum. Leones indigerunt & esurierunt: querentibus autem dominum, non deerit omne bonum. Venite filij audite me, timorem domini docebo vos. Quis est vir qui velit vitam, diligens dies videre bonos. Custodi linguam tuam a malo: & labia tua ne loquantur dolum. Recede a malo, & fac bonum: quare pacem, & persequare eam. Oculi domini ad iustos, & aures eius ad clamores eorum. Vultus domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. Clamauerunt & dominus exaudiuit, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. Iuxta est dominus contritis corde, & contractos spiritu saluabit. Multa tribulationes iusti, & ex omnibus illis liberabit eum dominus. Custodit omnia ossa eius: vnum ex eis non confringetur. Interficiet impium malitia, & odientes iustum culpabuntur. Redimet dominus animas seruatorum suorum, & non peccabunt omnes sperantes in eo.

David. XXXV.

Iudica domine aduersarios meos: pugna contra impugnantes me. Apprehende scutum & hastam, & surge in auxilium meum. Euagina gladium, & praecupa ex aduerso persequentem me: dic animae meae, salus tua ego sum. Confundantur & reuertantur, qui quaerunt animam meam.

Conuertantur retrorsum & confundantur, qui cogitant malum mihi. Fiant sicut puluis ante faciem venti, & angelus domini impellat. Sit via eorum tenebrae & lubricum, & angelus domini persequatur eos. Quia frustra absconderunt mihi insidias retis sui: sine causa foderunt animam meam. Veniat ei calamitas quam ignorat, & rete suum quod abscondit comprehendat eum, & cadat in laqueum. Anima autem mea exiit in domino, & laetabitur in salute sua. Omnia ossa mea dicent, domine quis similis tui: eripiens in opem a validiore, & pauperem & mendicum a violento. Surgentes testes iniqui: quae nesciebant interrogabant me. Reddebant mihi mala pro bono: sterilitatem animae meae. Ego autem cum infirmarer ab eis inducbar cilicio: humiliabam in

ieiunio animam meam, & oratio mea in sinum meum reuertetur. Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater tristis incuruabar. Et in infirmitate mea letabantur & congregabantur: collecti sunt aduersum me percutientes, & nesciebam: scindentes & non tacentes. In simulatione verborum fictorum, fredebant contra me dentibus suis. Domine quanta aspicias conuerte animam meam a calamitatibus suis: a leonibus solitariam meam.

Confitebor tibi in ecclesia grandi: in populo forti laudabo te. Non latentur super me inimici mei mendaces: odientes me frustra conuientes oculo. Non enim pacem loquuntur, sed in rapina terrae verba fraudulenta concinnant. Et dilatauerunt super me os suum, dixerunt vah vah: vidit oculus noster. Vidisti domine ne taceas: domine ne elongeris a me. Confurge & vigila in iudicium meum: deus meus & dominus meus in causam meam. Iudica me secundum iustitiam tuam domine deus meus: & ne insultent mihi.

Nec dicant in corde suo, vah animae nostrae: nec dicant, absorbuimus eum. Confundantur & reuertantur pariter qui letantur in afflictione mea, induantur confusione & verecundia, qui magnificantur super me. Laudent & latentur qui volunt iustitiam meam: & dicant semper magnificetur dominus, qui vult pacem serui sui. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam: tota die laudem tuam.

Pro victoria serui domini David. XXXVI.

Dixit scelus impij in medio cordis eius: non esse timorem dei ante oculos eius. Quia dolose egit aduersus eum in oculis suis: vt inueniret iniquitatem eius ad odiendum. Verba oris eius iniquitas & dolus: cessauit cogitare benefacere.

Iniquitatem cogitat in cubili suo, stabit in via non bona: malum non abiiciet. Domine in caelo misericordia tua: fides tua vsque ad nubes. Iustitia tua quasi montes domine, iudicia tua abyssus multa: hominem & iumentum saluos facies domine. Quam pretiosa est misericordia tua domino, & filij Adam in umbra alarum tuarum sperabunt.

Inebriabantur de pinguedine domus tuae, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Quoniam tecum est fons vitae: in lumine tuo videbimus lumen. Attrahe misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam rectis corde. Non veniat mihi pes superbiae: & manus impiorum ne me commoueat. Ibi ceciderunt operantes iniquitatem: expulsi sunt, & non potuerunt surgere.

Psalms David. XXXVII.

Noli contendere cum malignis: neque emuleris facientes iniquitatem. Quoniam sicut herba velociter conteretur, & sicut olus viride marcescent. Spera in domino, & fac bonum: peregrinare in terra & pascere fide: & delectare in domino, & dabit tibi pe-

bi petitiones cordis tui. Vole super dominum viam tuam, & confide in eo, & ipse faciet. Et educet sicut lumē iustitiam tuam, & iudicium tuum sicut meridiem. Tace domino expecta eum, noli contendere aduersus eum qui proficit in via sua: aduersum virum qui facit quae cogitat. Dimitte iram, & derelinque furorē: noli contendere vt malefacias.

Quonia qui malefaciunt, interibunt: expectantes autem dominum ipsi haereditabunt terram. Adhuc enim modicum & non erit impius: & cogitabis de loco eius, & non subsistet. Mites autem haereditabunt terram: & delectabuntur in multitudine pacis. Cogitat impius de iusto, & frendet aduersum eum dentibus suis. Dominus deridebit eum: videns quod veniat dies eius. Gladium euaginatuerunt impij: intenderunt arcum suum, vt percutiant egenum & pauperem, & interficiant rectos in via.

Gladius eorum ingrediatur in cor eorum, & arcus eorum confringantur. Melius est parum iusto: quam diuitiae peccatorum multae. Quonia brachia impiorum confringentur: subleuat autem iustos dominus. Nouit dominus dies immaculorum, & haereditas eorum aeterna erit. Non confundetur in tempore malo, & in diebus famis saturabitur.

Quia impij peribunt, & inimici domini gloriantes vt monocerotes, confumentur: sicut fumus confumentur. Foenus accipit impius, & non reddit: iustus autem & donat & tribuit. Quia qui benedicti fuerint ab eo, haereditabunt terram: & qui maledicti, interibunt. A domino gressus viri firmantur, & via eius volat. Cum ceciderit non allidetur: quia dominus sustentat manum eius. Puer sui siquidem fenui, & non vidi iustum derelictum: neque semen eius quaerens panem. Tota die donat & commodat: & semen eius in benedictione. Recede a malo & fac bonum, & inhabita in sempiterno. Quia dominus diligit iudicium, & non derelinquet sanctos suos: in aeternum custoditi sunt, & semen impiorum peribit. Iusti haereditabunt terram: & inhabitabunt in saeculum super eam. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex dei eius in corde eius: non deficient gressus eius. Considerat impius iustum, & quaerit vt occidat eum. Dominus non derelinquet eum in manu eius, & non condemnabit eum cum iudicatur. Expecta dominum, & custodi viam eius, & exaltabit te vt possideas terram: cum interibunt impij videbis. Vidi impium robustum, & fortissimum sicut indigenam virentem. Et transiui, & ecce non erat: & quasiui eum, & non est inuentus. Custodi simplicitatem, & vide rectum: quia erit ad extremum viro pax. Prauaricatores autem delebuntur pariter, & nouissimum impiorum peribit. Salus autem iustorum a domino: fortitudo eorum in tempore tribulationis. Et auxiliabitur eis dominus, & liberabit eos: eruet eos ab impiis, & saluabit eos: quia sperauerunt in eo.

Canticum David in commemoratione. XXXVIII.

Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripas me. Quoniam sagittae tuae infixae sunt mihi, & tetigit me manus tua.

Non est sanitas in carne mea a facie indignationis tuae: non est pax ossibus meis a facie peccati mei. Quoniam iniquitates meae transierunt caput meum: quasi onus graue aggrauatae sunt super me. Computruerunt, & tabuerunt cicatrices meae, a facie insipientiae meae. Afflictus sum & incuruatus sum nimis: tota die merens ambulauit. Quoniam lumbi mei repleti sunt ignominia, non est sanitas in carne mea. Euigilaui, & afflictus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei. Domine in conspectu tuo omne desiderium meum: & gemitus meus a te non est absconditus. Cor meum fluctuabat, dereliquit me fortitudo mea: & lux oculorum meorum etiam ipsa non est mecum. Chari mei, amici mei quasi contra lepram meam steterunt, & vicini mei longe steterunt. Et irruerunt quaerentes animam meam: & inuestigantes mala mihi loquebantur insidias, dolos tota die meditabantur.

Ego autem quasi surdus non audiebam, & quasi mutus non aperiens os suum. Et eram quasi homo non audiens: nec habens in ore suo redargutiones. Te enim domine expectabam, tu exaudies domine deus meus. Quia dixi ne forte insultent mihi, & cum vacillauerint pedes mei super me magnificentur. Quia ego ad plagas paratus sum, & dolor meus contra me est semper. Quia iniquitatem meam annuntio: sollicitus ero pro peccato meo. Inimici autem mei viucentes confortati sunt, & multiplicati sunt odientes me mendaciter. Et qui reddunt malum pro bono, aduersabantur mihi: quia sequebar bonum. Ne derelinquas me domine: deus meus ne elongeris a me. Festina in auxilium meum, domine salutis meae.

Pro victoria Idithun. Psalmus David. XXXIX.

Dixi custodiam vias meas ne peccem in lingua mea: custodiam os meum silentio, donec est impius contra me. Obmutui silentio, tuncui de bono, & dolor meus conturbatus est. Incaluit cor meum in medio mei, in meditatione mea incensus sum igni: locutus sum in lingua mea.

Ostende mihi domine finem meum, & mensuram dierum meorum quae sit, vt sciam quid mihi desit. Ecce breues posuisti dies meos, & vita mea quasi non sit in conspectu tuo: omnia enim vanitas omnis homo stans semper. Tantum in imagine ambulat homo, tantum frustra conturbatur: congregat & ignorat cui dimitat ea.

Nunc ergo quid expecto domine? praestolatio mea tu es. Ab omnibus iniquitatibus meis libera me: opprobrium stulto ne ponas me. Obmutui non aperiui os meum: quia tu fecisti. Tolle a me plagas tuas: a contentione manus tuae ego consumptus sum. In increpationibus pro iniquitate corripuisti virum, & posuisti quasi tinea desiderabilia eius: veruntamen va-

nitas omnis homo semper. Audi orationem meam domine, & clamorem meum exaudi: ad lachrymam meam ne obfurdescas, quia advena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. Parce mihi ut rideam antequam vadam, & non subsistam.

Pro victoria Psalmus David. XL.

Expectans expectavi dominum: & inclinatus est ad me, & audiuit clamorem meum. Et eduxit me de lacu sonitus, de luto cœni: & statuit super petram pedes meos, stabilivit gressus meos. Et dedit in ore meo canticum novum, laudem deo nostro.

Videbunt multi & timebunt, & sperabunt in domino. Beatus vir qui posuit dominum confidentiam suam, & non est auersus ad superbias pompasque mēdacij. Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua, & cogitationes tuas pro nobis, non inuenio ordinem coram te: si narrare voluero & numerare, plura sunt quàm ut narrari queant. Victimam & oblationem non voluisti, aures fodisti mihi: holocaustum & pro peccato non petisti. Tunc dixi ecce ego venio: in volumine libri scriptum est de me. Ut facerem placitum tibi deus meus volui, & legem meam in medio ventris mei. Annunciaui iustitiam in ecclesia multa, ecce labia mea non prohibebo: domine tu nosti. Iustitiam tuam non abscondi in medio cordis mei, fidem tuam & salutare tuum dixi: non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam in ecclesia multa. Tu domine nō prohibebis misericordias tuas à me: misericordia tua & veritas tua iugiter seruabunt me. Circumdederunt enim me mala, quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui videre: plures factę sunt, quàm capilli capitis mei, & cor meum dereliquit me. Placeat tibi domine ut liberet me: domine ad adiuuandam me festina. Confundantur & reuerentur simul quærentes animam meam ut auferant eam: conuertantur retrorsum & confundantur, qui volunt mala mihi.

Pereant post confusionem suam: qui dieunt mihi vah vah. Gaudeant & lætentur in te omnes qui quærent te: dicant iugiter magnificetur dominus, qui diligit salutare tuum. Ego autem sum egenus & pauper: dominus sollicitus erit pro me: auxilium meum & salutare meum tu es, deus meus ne moreris.

Pro victoria psalmus David. XLI.

Beatus qui cogitat de paupere: in die mala liberabit eum dominus. Dominus custodiet eum & viuificabit eum: & beatus erit in terra, & non tradet eum animæ inimicorum suorum. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis: totum stratum eius vertisti in ægrotatione sua. Ego dixi; domine miserere mei: sana animam meam quoniam peccavi tibi. Inimici mei loquentur malum mihi: quando morietur & peribit nomen eius. Et si venerit ut visitet, vana loquetur cor eius: congregabit iniquitatem sibi, egrediens foras detrahet. Simul aduersum me murmurabant omnes odientes me:

contra me cogitabant malū mihi. Verbum diaboli infundebant sibi: qui dormiuit non addet ut resurgat. Sed & homo pacificus meus: in quo habui fiduciam: qui manducabat panem meum, leuauit cōtra me plantā. Et tu domine miserere mei: & eleua me, & reddam eis. In hoc cognoui quod velis me: quia non insultabit inimicus meus mihi.

Ego autem in simplicitate mea adiuutus sum à te, & statues me ante faciem tuam in perpetuum. Benedictus dominus deus Israel à sæculo, & vsque in sæculum amen amen.

Victori intellectus filius Core. XLII.

Sicut arcola præparata ad irrigationes aquarum: sic anima mea præparata ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum fortem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes per diem & noctem: cum diceretur mihi tota die, vbi est deus tuus? Horum recordatus sum, & effudi in me animam meam: quia veniam ad vmbraculum, tacebo vsque ad domum dei in voce laudis & confessionis, multitudinis festa celebrantis. Quare incuruaris anima mea, & conturbas me: expecta deum quia adhuc confitebor ei, salutaribus vultus eius. Deus meus in me ipso anima mea incuruatur: propterea recordabor tui de terra Iordanis, & Chermonim de monte minimo. Abyssus abyssum vocat, in voce cataractarum tuarū: omnes gurgites tui & fluctus tui super me transierunt. Per diem mandauit dominus misericordiam suam, & nocte canticū eius mecum: oratio deo vitæ meæ.

Dicam deo petra mea, quare oblitus es mei: quare tristis incendo affligente inimico? Dum me interficerent in ossibus meis, exprobrauerunt mihi hostes mei: dicentes tota die, vbi est deus tuus? Quare incuruaris anima mea, & conturbas me: expecta dominum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus vultus mei & deo meo.

XLIII.

Iudica me deus & discerne causam meam de gente non sancta: à viro iniquo & doloso salua me.

Tu enim deus fortitudo mea quare proiecisti me: quare tristis incedo affligente inimico? Mitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsa ducent me: & introducent me ad montem sanctum tuum, & in tabernaculum tuum. Et introibo ad altare dei, ad deum lætitiæ & exultationis meæ, & confitebor tibi in cithara deus deus meus. Quare incuruaris anima mea, & quare conturbas me: expecta dominum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus vultus mei & deo meo.

Pro victoria filius Core eruditio. XLIII.

Deus auribus nostris audiuimus: patres nostri narrauerunt nobis opus quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis. Tu manu tua gētes delisti, & plantasti eos: afflixisti populos, & emisisti eos. Nō enim in gladio suo possederunt terrā, neque brachiū eorum

eorum saluauit eos: sed dextera tua & brachium tuum & lux vultus tui, quia complacuiisti eis. Tu es ipse rex meus deus: præcipue pro salutibus Iacob.

In te hostes nostros ventilabimus: in nomine tuo conculcabitur aduersarios nostros. Non enim in arcu meo confidam: neque gladius meus saluabit me. Quia saluasti nos de hostibus nostris, & eos qui oderunt nos confundisti. In domino gaudebimus tota die, & nomini tuo in æternam confitebimur, semper. Verum tu proiecisti, & confundisti nos: & non egredieris in exercitiis nostris. Vertisti terga nostra hosti: & qui oderunt nos, diripuerunt sibi. Dediti nos quali gregem ad vorandum, & in gentibus dispersisti nos. Vendidisti populum tuum sine pretio: nec grandis fuit commutatio eorum.

Posuisti nos opprobrium vicinis nostris: subnationem & irrisum his qui erant in circuitu nostro.

Posuisti nos similitudinem in gentibus commotionem capitis in tribubus. Tota die cōsulio mea contra me, & ignominia faciei meæ cooperuit me.

A voce exprobrantis & blasphemantis: a facie inimici & vltoris. Omnia hæc venerunt super nos, & oblitus non sumus tui: nec mentiti sumus in pacto tuo. Non est conuersum retro cor nostrum: nec declinauerunt gressus nostri a semita tua. Quoniam deiecisti nos in loco draconum, & operuisti nos umbra mortis. Si oblitus sumus nominis dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum. Nunquid non deus inuestigabit istud? ipse enim nouit cogitationes cordis. Quoniam propter te mortificati sumus tota die: reputati sumus ut grex occisionis. Consurge quare dormitas domine: euigila quare proiicias nos in sempiternū. Quare faciem tuam abscondis: obliuisceris afflictiones & angustias nostras. Quoniam incuruata est in puluere anima nostra: adhæsit terræ venter noster. Surge auxiliare nobis, & redime nos propter misericordiam tuam.

Victori pro liliis filiorum Core, eruditionis canticum amantissimi. XLV.

Erustauit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi: lingua mea stilus scribæ velocis.

Decore pulchrior es filiis hominum, effusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit tibi deus in æternum. Accingere gladio tuo super femur fortissime: gloria tua & decore tuo. Et decore tuo prospere ascende, propter verbum veritatis & mansuetudinem iustitiæ, & docebit te terribilia dextera tua.

Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent: in corde inimicorum regis. Thronus tuus deus in sæculum, & in æternum: sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui. Dilixisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te deus, deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Myrrha & stacte & casia in cunctis vestimentis tuis, de domibus eburneis quibus lætificauerunt te. Filia regum in honore tuo: stetit coniunx in dextera tua, in diademate aureo.

Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populi tui & domus patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum: quia ipse est dominus deus

tuus, & adora eum. Et filia fortis in muneribus: faciem tuam deprecabuntur diuites populi. Omnis gloria filia regis intrinsecus: fasciis aureis vestita est. In scutulatis ducetur ad regem, virgines sequentur eam amicae eius: ducentur in regem. Ducentur in lætitiis & exultatione: ingredientur thalamum regis. Pro patribus tuis erunt filij tui: pones eos principes in vniuersa terra. Recordabor nominis tui in omni generatione & generatione: propterea populi confitebuntur tibi in sæculum & in æternum.

Victori filiorum Core pro iuuentibus canticum. XLVI.

Deus nostra spes & fortitudo: auxilium in tribulationibus inuentus es validum. Ideo non timebimus cum fuerit translata terra, & concussi montes in corde maris. Sonantibus & intumescentibus gurgitibus eius, & agitatibus montibus in potentia eius semper. Fluminis diuisiones lætificant ciuitatem dei: sanctum tabernaculum altissimi. Deus in medio eius non commouebitur: auxiliabitur ei deus in ipso ortu matutino. Conturbatae sunt gentes, concussa sunt tegna: dedit vocem suam, prostrata est terra. Dominus exercituum nobiscum: protector noster deus Iacob semper. Venite & videte opera domini: quantas posuerit solitudines in terra.

Compefcuit bella vsque ad extremum terræ, arcum confringet & concidet hastam: plaustra cōburet igni. Cessate & cognoscite quoniam ego deus: exaltabor in gentibus, exaltabor in terra. Dominus exercituum nobiscum: fortitudo nostra deus Iacob semper.

Victori filiorum Core Psalmus. XLVII.

Omnes populi plaudite manibus: iubilate deo in voce laudis. Quoniam dominus altissimus terribilis: rex magnus super omnem terram. Congregauit populos subter nos, & tribus sub pedibus nostris. Elegit nobis hereditatem nostram: gloriam Iacob quam dilexit semper. Ascendit deus in iubilo: dominus in voce buccinæ. Canite, deo canite: canite regi nostro canite. Quia rex vniuersæ terræ deus: canite erudite. Regnavit deus super gentes: deus sedet super thronum sanctum suum. Principes populorum congregati sunt: populus dei Abraham: quoniam dyscuta terræ vehementer eleuati sunt.

Canticum psalmi filiorum Core. XLVIII.

Magnus dominus & laudabilis nimis: in ciuitate dei nostri in monte sancto eius. Speciosus germine gaudio vniuersæ terræ, monti Sion lateribus aquilonis ciuitatula regis magni. Deus in domibus eius: agnitus est in auxiliando. Quia ecce reges congregati sunt: venerunt simul. Ipsi videntes sic obstupuerunt: conturbati sunt, admirati sunt.

Horror possedit eos ibi: dolor quasi parturientis. In vëto vredinis, cōfringes naues Tarsis. Sicut audiuius, ita vidimus in ciuitate dei exercituum, in ciuitate dei nostri: deus fundauit eam vsque in æternum semper. Æstimauimus deus misericor-

diam tuam, in medio templi tui. Secundum nomen tuum deus, sic laus tua vsque ad extremum terræ: iustitia repleta est dextera tua. Lætetur mons Siō, exultent filia Iudæ: propter iudicia tua. Circūdate Sion & circuite eam, numerate turres eius. Ponite cor vestrū in mœnibus eius: separate palatia eius, vt enarretis in generatione nouissima. Quia ipse est deus deus noster in sæculum, & in perpetuum: ipse erit dux noster in morte.

Victori filiorum Core Psalmus. XLIX.

Avdite hæc omnes populi: auribus percipite vniuersi habitatores occidentis. Tam filij Adam, quam filij singulorum: simul diues & pauper. Os meum loquetur sapientias, & meditatio cordis mei prudentias. Inclino ad parabolam aurem meā: aperiam in cithara ænigma meum. Quare timebo in diebus malis: iniquitas calcanei mei circumdabit me. Qui fiduciam habent in fortitudine sua, & in multitudine diuitiarum suarum superbiunt.

Fratrem redimens non redimet vir: nec dabit deo propitiationem pro eo. Neque pretium redēptionis animæ eorum: sed quiescet in sæcula. Et viuet ultra in sempiternum, & non videbit interitum.

Cum viderit sapientes morientes: simul insipientes & indoctus peribunt, & derelinquent alienis diuitias suas. Interiora sua domus suas in sæculo, tabernacula sua in generatione & generatione: vocauerūt nominibus suis terras suas. Et homo in honore non commorabitur: & similatus est iumentis, & exaquatus est. Hæc est via insipientiæ eorum & post eos iuxta os eorum current semper. Quasi grex in inferno positi sunt: mors pascet eos, & subiicient eos recti in matutino, & figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum. Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferni: cum assūperit me semper. Noli timere cum ditatus fuerit vir: cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Neque enim moriens tollet omnia: nec descendet post eum gloria eius. Quia animæ suæ in vita sua benedicet: laudabunt te cum benefeceris tibi. Intra bit vsque ad generationem patrum suorum: vsque ad finem non videbunt lucem. Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis, & filebitur.

Psalmus Asaph. L.

Fortis deus dominus locutus est, & vocauit terrā: ab ortu solis vsque ad occasum eius. De Sion perfecto decore deus apparuit. Veniet deus noster, & non tacebit: ignis coram eo vorabit, & in circuitu eius tempestas valida. Vocabit cælum de sursum, & terram vt iudicet populum suum. Congregate mihi sanctos meos: qui ferunt pactum meum in sacrificio. Et annuntiabunt cæli iustitiam eius: quia deus iudex est semper. Audi popule meus & loquar, Israel & testificabor in te: deus deus tuus ego sum. Non propter victimas tuas arguam te, & holocaustomata tua coram me sunt semper.

Non accipiam de domo tua vitulum: neque de

gregibus tuis hircos. Mea sunt enim omnia animalia sylvarum: pecudes in montibus millium. Scio omnes aues montium, & vniuersitas agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis & plenitudo eius. Nunquid comedam carnem taurorum: aut sanguinem hircorum bibam?

Immola deo laudem, & redde altissimo vota tua.

Et inuoca me in die tribulationis: liberabo te & glorificabis me. Impio autem dixit deus: quid tibi est cum enarratione præceptorum meorum, vt assumas pactum meum in ore tuo? Qui odisti disciplinam, & proiecisti verba mea post te. Si videbas furem, consentiebas ei: & cum adulteris erat pars tua. Os tuum dimisisti ad malitiam, & lingua tua concinnauit dolum. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ fabricabaris opprobrium. Hæc fecisti, & tacui: existimasti me futurum similem tui: arguam te, & proponam te ante oculos tuos. Intelligite hoc qui obliuiscimini deum: ne forte capiam, & non sit qui liberet. Qui immolat confessionem, glorificat me: & qui ordinat viam, ostendam ei salutare dei.

Victori canticum David: quando venit ad eum Nathan propheta, quando ingressus est ad Bethsabec. LI.

Miserere mei deus secundum misericordiam tuam: iuxta multitudinem miserationum tuarum dele iniquitates meas. Multum laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.

Quoniam iniquitates meas ego cognoui, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malū coram te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaberis. Ecce in iniquitate conceptus sum, & in peccato peperit me mater mea. Ecce enim veritatem diligis, absconditum & arcanum sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Asperges me hyssopo & mūdabor: lauabis me & super niuem dealbabor. Auditum mihi facies gaudium & lætitiā, & exultent ossa quæ confregisti.

Abconde faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea mihi deus, & spiritum stabilem renoua in visceribus meis. Ne proicias me à facie tua & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiā Iesu tui, & spiritu potenti confirma me. Docebo iniquos vias tuas, & peccatores ad te conuertentur.

Libera me de sanguinibus deus deus salutis meæ: laudabit lingua mea iustitiam tuam. Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Non enim vis vt victimam feriam: nec holocaustum tibi placet. Sacrificium dei spiritus cōtribulatus: cor contritum & humiliatum deus non despicias. Benigne fac in voluntate tua Sion, & ædificentur muri Hierusalem. Tunc suscipies sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

Victori eruditio David, cum venit Doeg Idumæus, & annuntiavit Saul, & dixit ei: venit David in domum Achimelech. LII.

Quid

Quid gloriaris in malitia potes: misericordia dei tota die. Insidias cogitauit lingua tua: quasi nouacula acuta facies dolū. Dilexisti malum magis quam bonum: mēdaciū magis quam loqui iustitiam semper. Dilexisti omnia verba ad deuorandum linguā dolosam. Sed deus destruet te, in sempiternū terrebit te, & euellet de tabernaculo, & eradicabit te de terra viuentiū semper. Videbunt iusti & timebunt, & super eū ridebunt. Ecce vir qui nō posuit deū fortitudinē suā: sed sperauit in multitudine diuitiarum suarū: confortatus est in insidiis suis.

Ego autem sicut oliua virens in domo dei: speraui in misericordia dei in seculum sempiternum. Cōfitebor tibi in sæculū, quoniam fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum in cōspectu sanctorum tuorum.

Victori per chorum eruditio David. LIII.

Dixit stultus in corde suo, non est deus: corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitate, nō est qui faciat bonum. Deus de cælo prospexit super filios hominum, vt videret si esset intelligens requirens deum. Omnes auersi sunt, pariter adhererunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Nunquid non cognouerunt qui operantur iniquitatem, qui comedunt populum meum vt cibum panis: deū non inuocauerunt. Ibi timuerunt timore vbi non est timor: quoniam deus dispersit ossa circumdantium te: confunderis quia deus proiecit eos. Quis dabit ex Sion salutare Israel: cum reduxerit deus captiuitatem populi sui exultabit Iacob, lætabitur Israel.

Victori in psalmis eruditio David: quando venerunt Ziphai & dixerunt Saul: nomen David absconditum est apud nos? LIIII.

Deus in nomine tuo salua me, & in fortitudine tua vlscere me. Deus exaudi orationē meā: auribus percipe verba oris mei. Quia alieni irruerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animā meā: & non proposuerunt deū in cōspectu suo semper. Ecce deus auxiliabitur mihi: dominus sustentens animam meam. Redde malum insidiatoribus meis: in veritate tua disperde eos. Voluntarie sacrificabo tibi: confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Quoniam ex omni tribulatione liberauit me, & inimicos meos vidit oculus meus.

Victori in psalmis eruditio David. LV.

Exaudi deus orationem meam, & ne despicias deprecationem meam. Attende mihi & exaudi me: humiliatus sum in meditatione mea & conturbatus. A voce inimici, à facie persequentis impij: quoniam proiecerunt super me iniquitatem, & in furore aduersabantur mihi. Cor meum doluit in vitalibus meis, & terrores mortis ceciderunt super me. Timor & tremor venit super me, & operuit me caligo. Et dixi, quis dabit mihi pennas columbæ, vt volem & requiescam. Vt procul habeam, & commorer in deserto semper. Festinabo vt saluer à spiritu tempestatis & turbinis. Præcipita domine, diuidē linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionē in ciuitate. Die & nocte

circumeuntes muros eius: scelus & dolor in medio eius. Insidiæ in vitalibus eius, & non recedit de plateis eius damnum & fraudulentia. Non enim inimicus exprobrauit mihi vt sustineam: neque is qui oderat, super me magnificatus est, vt abscondar ab eo. Sed tu homo vnanimis meus, dux meus, & notus meus. Qui simul habuimus dulce secretū, in domo dei ambulauimus in terrore. Veniat mors super eos, descendant in infernum viuentes: quia nequitia in congregatione eorum, & in medio eorum. Ego ad dominum clamabo, & dominus saluabit me. Vespere & mane & meridie loquar & resonabo, & exaudiet vocem meam. Redimet in pace animā meam, ab appropinquantibus mihi: multi enim fuerunt aduersum me. Exaudiet deus & humiliabit eos, qui iudex est ab initio semper: non enim mutantur, neque timeant deum. Extendit manum suam ad pacifica: contaminabit pactum suū.

Nitidius butyro os eius: pugnat autem cor illius, molliores sermones eius oleo, cum sint lanceæ.

Proiice super dominum charitatem tuam, & ipse enutriet te: non dabit in æternum fluctuationem iusto. Tu autem deus deduces eos in puteum interitus: viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem fiduciam habeo tui.

Victori pro columba muta, eo quod procul abierit David humilis & simplex, quando tenuerunt eum Allophyli in Geth. LVI.

Miserere mei deus, quoniam conculcauit me homo: tota die pugnans tribulauit me.

Conculcauerunt me insidiatores mei tota die: multi enim qui pugnant contra me altissime. Quacunque die territus fuero: ego in te confidam.

In deo laudabo verbum eius, in deo speraui: non timebo, quid faciat caro mihi. Tota die sermonibus me affligebant: contra me omnes cogitationes eorum in malum. Congregabuntur abscondite, plantas meas obseruabunt: expectantes animam meam. Quia nullus est saluus in eis: in furore populos detrahet deus. Secretiora mea numerasti, pone lacrymam meam in cōspectu tuo: sed non in narratione tua. Tunc conuertentur inimici mei retrorsum, in quacunque die inuocauero: hoc scio quia deus meus es. In deo laudabo verbum: in domino prædicabo sermonem. In deo speraui: non timebo, quid faciat homo mihi. In me sunt deus vota tua: reddam gratiarum actiones tibi. Quia eripuisti animam meam de morte, & pedes meos à lapsu: vt ambulem coram deo, in lumine viuentium.

Victori vt non disperdas David humilem & simplicem, quando fugit à facie Saul in speluncam. LVII.

Miserere mei deus, miserere mei: quoniam in te speraui anima mea, in vmbra alarum tuarum sperabo: donec transeat insidiæ. Inuocabo deum altissimum: deum vltorem meum. Mitter de cælo & saluabit me, exprobrabit conculcantibus me semper: mittet deus misericordiam suam & veritatem suam. Anima mea in medio leonum dorm

miuit ferocientium: filij hominum dentes eorū lanceæ & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.

Exaltare super cælos deus: in omni terra gloria tua.

Rete parauerunt gressibus meis, ad incuruandā animam meam: foderunt ante me foueam, ceciderunt in medium eius semper. Paratum cor meum deus: paratum cor meum: cantabo & psallam.

Surge gloria mea, surge psalterium & cithara: surgam mane, Confitebor tibi in populis domine: cantabo tibi in gentibus. Quia magna vsque ad cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.

Exaltare super cælos deus: in omni terra gloria tua.

Victori vt non disperdas Dauid humilem ac simplicem. LVIII.

SI vere vti que iustitiā loquimini: recta iudicate filij hominum. Etenim in corde iniquitates operamini in terra: iniquitates manus vestrae appendunt. Alienati sunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero loquentes mendacium. Furor eorū sicut furor serpentis: sicut reguli furti obturant aurē suam. Vt non audiat vocem murmurantium: nec incantatoris incantationes callidas. Deus excute dentes eorū ex ore eorum: molares leonum confringe domine. Dissoluantur quasi aqua que defluunt: intendit arcum suū donec conterantur.

Quasi vermis tabefactus pertranseat: quasi abortiuum mulieris quod non vidit solem. Antequā crescant spinæ vestrae in rhamnū: quasi viuētes, quasi in ira tempestas rapiet eos. Lætabitur iustus cum viderit vitionem: pedes suos lauabit in sanguine impij. Et dicet homo, vere est fructus iusto: vere est deus iudicans in terra.

Victori vt non disperdas Dauid humilem & simplicem, quando misit Saul, & custodierunt domum vt occiderent eum. LIX.

ERue me de inimicis meis deus meus, & à resistētibz mihi protege me. Libera me ab operariis iniquitatis, & à viti sanguinū salua me. Quia ecce insidiati sunt animæ meæ, congregantur aduersus me fortissimi: absque iniquitate mea, & absque peccato meo domine. Non egi inique & illi currunt & præparantur: surge ex aduerso pro me & respice. Et tu domine deus exercituum deus Israel, cuius glia vt visites omnes gentes: non miserearis vniuersis qui operantur iniquitatē semper. Reuertantur ad vespērā, & latrent vt canes, & circumeant ciuitatē. Ecce loquuntur in ore suo, gladij in labiis eorū: quasi nemo audiat. Tu autē domine deridebis eos: subsannabis omnes gētes. Fortitudinē meā ad te seruabo: quoniam tu deus eleuator meus.

Dei mei misericordia præueniet me: deus ostendit mihi insidiatores meos. Ne occidas eos, ne forte obliuiscantur populi mei: disperse eos in fortitudine tua & destrue eos: protector noster domine. In peccato oris sui in sermone labiorum suorū, & capiuntur in superbia sua: maledictionem & mendaciū narrantes. Consume in furore, consume vt non subsistant: & scient quoniam deus dominator

A Jacob, in finibus terræ semper. Conuertentur ad vespērā, & latrent vt canes, & circumeant ciuitatē. Ipsi vagabuntur vt comedāt, & cū saturati non fuerint, murmurabunt. Ego autem cantabo imperium tuum, & laudabo mane misericordiam tuā: quoniam factus es fortitudo mea, & refugium in die tribulationis meæ. Virtutem meam tibi cantabo: quoniam deus adiutor meus, deus misericordia mea.

Victori pro liliis testimonium humilis & simplicis Dauid ad docendum quando pugnavit aduersus Syriam Mesopotamiae, & aduersus Syriam Soba: & reuersus est Ioab, & percussit Edom in valle salinarum duodecim millia. LX.

DEus proiecisti nos, scidisti nos: iratus es, conuertisti nos. Commouisti terram & diripuisti eā: sana contritiones eius quoniam mota est. Ostēdisti populo tuo duritiam: potasti nos vino confopiente.

Dedisti metuentibus te signum vt fugerent: à facie arcus sepe. Vt liberētur amici tui: salua dextera tua, & exaudi me. Deus locutus est in sanctuario suo: lætabor, diuidā Sicimā, & vallem Socot dimetiar. Meus est Galaad, & meus est Manasse, & Ephraim fortitudo capitis mei: Iuda legifer meus. Moab olla lauacri mei, super Idumæam incedam calciamento meo: mihi Palæstina foederata est. Quis deducet me ad ciuitatem munitā: quis deducet me vsque ad Idumæam? Nonne tu deus qui proiecisti nos, & non egredieris deus in exercitibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatione: vana est enim salus ab homine. In deo faciemus virtutem, & ipse conculcabit tribulantes nos.

Victori in psalmis Dauid. LXI.

EXaudi deus laudationem meam: intende orationem meam. De nouissimo terræ ad te clamabo, cum triste fuerit cor meum: cum fortis eleuabitur aduersū me, tu eris ductor meus. Fuiisti spes mea: turris munitissima à facie inimici. Habitabo in tabernaculo tuo iugiter: sperabo in protectione alarum tuarum semper. Tu enim deus exaudisti orationem meam: dedisti hereditatem timentibus nomen tuum. Dies super dies regis adicies: annos eius donec est generatio & generatio. Sedebit sepe ante faciē dei, misericordia & veritas seruabunt eum. Sic canam nomini tuo iugiter: reddens vota mea per singulos dies.

Victori pro Idithun canticum Dauid. LXII.

ATamen apud deū silebit anima mea: ex eo salus mea. Attamen ipse est scutum meum & salus mea: fortitudo mea nō commouebor amplius.

Vsquequo insidiamini contra virum, interficitis omnes, quasi murus inclinatus & maceria corruens.

Partem enim eius cogitauerunt expellere, placuerunt sibi in mendacio: ore suo singuli benedicunt, & corde suo maledicunt semper. Veruntamen deo retice anima mea: ab ipso enim prestolatio mea.

Sed ipse est fortitudo mea & salus mea: susceptor

ptor me nō timebo. In deo salutare meū & gloria mea: robur fortitudinis meæ & salus mea in deo.

Sperate in eo omni tēpore, populi effundite coram eo cor vestrum: deus spes nostra est semper. Verūtamen vanitas filij Adam mēdaciū filij viri in stateris dolosis: fraudulenter agunt simul. Nolite confidere in calumnia & in rapina, ne frustremini: diuitiæ si affluerint, ne apponatis cor. Vnum locutus est deus, duo hæc audiui: quia imperium dei est.

Et tibi domine misericordia: quia tu reddes vni cuique secundum opus suum.

Psalmus Dauid cum esset in deserto Iudææ. LXIII.

DEus fortitudo mea tu es, de luce confurgā ad te: sicut te anima mea, desiderauit te caro mea: in terra inuia & constitente, ac sine aqua. Sic in sancto apparui tibi, vt videam fortitudinem tuam & gloriam tuam. Melior est enim misericordia tua quàm vitæ: labia mea laudabunt te. Sic benedicā tibi in vita mea: in nomine tuo leuabo manus meas.

Quasi adipe & pinguedine implebitur anima mea, & labiis laudantibus canet os meū. Recordās tui in cubili meo: per singulas vigilias meditabor tibi. Quia fuisti auxiliū meū, & in vmbra alarū tuarū laudabo. Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Ipsi vero interficere quærunt animā meā: ingrediantur in extrema terræ. Congregētur in manū gladij: pars vulpiū erūt. Rex autē lætabitur in deo, laudabitur omnis qui iurat in eo: quia obstruetur os loquentium mendacium.

Victori psalmus Dauid. LXIII.

AVdi deus vocē meā loquentis: à timore inimici serua vitā meā. Absconde me à consilio malignorū: à tumultu operantiū iniquitatē. Quia exaceruerunt quasi gladiū linguā suā: retenderunt sagittam suā verbū amarissimū. Vt sagittarent in absconditis simplicem: subito sagittabunt eū & non timebunt. Confortauerunt sibi sermonē pessimū, narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt quis videbit eos? Serutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio, & cogitatione singulorū, & corde profundo. Sagittabit ergo eos deus iaculo repentino: inferentur plagæ eorum. Et corruent in semetipfos linguis suis: fugient omnes qui viderint eos. Et timebunt omnes homines & annuntiant opus dei, & opera eius intelligent. Lætabitur iustus in domino, & sperabit in eo: & exultabunt omnes recti corde.

Victori psalmus Dauid cantici. LXV.

Tibi silentiū laus deus in Sion, & tibi reddetur votum. Exaudi orationē donec ad te omnis caro veniat. Verba iniquitatū præualuerunt aduersū me: sceleribus nostris tu propitiaberis. Beatus quē elegeris & susceperis: habitabit enim in atriis tuis, replebitur in bonis domus tuæ, sanctificatione tēpli tui. Terribilis in iustitia exaudi nos deus saluator noster: confidentia omnium finium terræ, & maris

longinqui. Præparans montes in virtute sua accinctus fortitudine. Cōpescens sonitū maris, fremitū fluctuū eius, & multitudinē gentiū. Et timebunt qui habitant in extremis à signis tuis: egressus matutini & vesperi laudantes facies. Visitasti terram & irriga eā, vbertate dita eam, riuus dei plenus aqua præparabis frumentū eorū, quia sic fundasti eam.

Sulcos eius inebria, multiplica fruges: pluuuis irriga eā, & germine eius benedic. Voluctur annus in bonitate tua, & vestigia tua rorabunt pinguedine.

Pinguescēt pascuæ deserti, & exultatione colles accingentur. Vestientur agnis greges: & valles plene frumento, coæquabuntur & canent.

Victori canticum psalmi. LXVI.

Iubilare deo omnis terra. Cantate gloriā nomini eius: date gloriā laudi eius. Dicite deo, quàm terribile opus tuum: in multitudine fortitudinis tuæ mentientur tibi inimici tui. Omnis terra adoret te & canat tibi: canat nomini tuo semper. Venite & videte opera dei, terribilia consilia super filiis hominū. Conuertit mare in aridā, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabitur in eo. Qui dominatur in fortitudine sua sæculo, oculi eius gentes aspiciunt, qui increduli sunt, non exaltentur in semetipis semper. Benedicite populi deo nostro, & auditam facite vocem laudis eius. Qui posuit animam nostram ad vitam, & non dedit in commotionem pedes nostros. Probasti enim nos deus: igne hos conflagasti sicut conflatur argentū. Introduxisti nos in obsidionem: posuisti stridorem in dorso nostro.

Posuisti homines super capita nostra: transiimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium:

Ingrediar domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea. Quæ promiserunt labia mea, & locutū est os meū in tribulatione mea. Holocausta medullata offeram tibi cū incenso arietū: faciam boues cū hircis semper. Venite, audite & narabo omnes qui timetis deū: quæta fecerit animæ meæ.

Ipsam ore meo inuocavi, & exaltaui in lingua mea. Iniquitatem si vidi in corde meo, non exaudiet dominus. Ideo exaudiuit deus: & attendit vocē deprecationis meæ. Benedictus deus, qui non abstulit orationem meam, & misericordiam suam à me.

Victori in psalmus canticum carminis. LXVII.

DEus misereatur nostri, & benedicat nos: illustret faciem suam super nos semper. Vt nota fiat in terra via tua: in vniuersis gētibz salus tua. Cōfiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes. Lætentur & laudent gentes quoniam iudicas populos in æquitate: & gentium quæ in terra sunt ductor es sempiternus. Confiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes. Terra dedit gerinen suum: benedicat nos deus noster. Benedicat nobis deus, & metuant eum omnes fines terræ.

Victori Dauid psalmus cantici. LXVIII.

EXurgat deus & dissipentur inimici eius: & fugiā qui oderunt eum à facie eius. Sicut deficit fumus deficiant: sicut tabescit cera à facie ignis, sic pereant impij à facie dei. Iusti autē lætentur & exultent in conspectu dei, & gaudeant in lætitia. Cantate deo, canite nomini eius: præparate viam ascendentem per deserta, in domino nomen eius, & exultate coram eo. Patre pupillorum, & defensore viduarū: deus in habitaculo sancto suo. Deus in habitare facit solitarios in domo, educet vincos in fortitudine: increduli autem habitauerunt in siccitatibus.

Deus cum egredereris ante populū tuū, & ambulare per desertum semper. Terra commota est, & cæli distillauerunt à facie tua deus, hoc est in Sinai: à facie dei Israel. Pluuiam volūtariam eleuasti deus: hæreditatem tuam & laborantem tu confortasti.

Animalia tua habitauerūt in ea: præparasti in bonitate tua pauperi deus. Domine dabis sermonē, annuntiatricibus fortitudinis plurimę. Reges exercituum fœderabuntur: fœderabuntur, & pulchritudo domus diuidet spolia. Si dormieritis inter medios terminos pennę columbæ de argentata, & posteriora eius in virore auri. Cum diuideret robustissimus reges in ea, niue dealbata est in Selmon.

Mōs dei, mons pinguis: mons excelsus, mons pinguis. Quare contenditis montes excelsi aduersus montem, quem dilexit deus vt habitaret in eo: siquidem dominus habitabit semper. Currus dei innumerabilis millia abūdantiū: dominus in eis in Sinai in sancto. Ascendisti in excelsum, captiuā duxisti captiuitatē, accepisti dona in hominibus: insuper & non credentes in habitare dominū deū. Benedictus dominus per singulos dies, portabit nos deus salutis nostrę semper. Deus noster deus salutis, & domini dei: mortis egressus. Veruntamen deus cōfringet capita inimicorum suorum, verticem crinis: perambulantiū in delictis suis. Dixit dominus, de Basan conuertam: conuertam de profundis maris. Vt calcet pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum: ex inimicis à temetipso. Viderunt itinera tua deus: itinera dei mei, regis mei in sancto. Præcesserunt cantatores eos, qui post tergum psallebant in medio in medio puellarū tympanistriarum. In ecclesiis benedicite deo: domino de fontibus Israel.

Ibi Beniamin paruulus continens eos, principes Iuda in purpura sua: principes Zabulon, principes Neptali. Præcepit deus tuus de fortitudine tua cōforta deus: hoc quod operatus es in nobis. De tēplo tuo, quod est in Hierusalem: tibi offerent reges munera. Increpa bestiam calami congregatio fortium, in vitulis populorum calcitrantiū contra rotas argenteas: disperge populos qui bella volunt.

Offerantur velociter ex Ægypto: Æthiopia festinet dare manus deo. Regna terrę cantate deo: canite domino semper. Qui ascendit super cælum cæli à principio: ecce dabit voci suę vocem fortitudinis. Date gloriam deo: super Israel magnificentia eius, & fortitudo eius in cælis. Terribilis deus de sanctuario suo: deus Israel ipse dabit fortitudinem, & robur populo benedictus deus.

Victori pro liliis David. LXXIX.

Alua me deus: quoniam venerunt aquę vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundū, & non possum consistere: veni in profundū aquarum, & flumen operuit me. Laboraui clamatum, & flumen operuit me. Laboraui clamatum, exasperatum est guttur meū: defecerunt oculi mei, expectantes deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis: confortati sunt qui persequerentur me inimici mei iniuste: quę non rapueram, tunc reddebam. Deus tu scis stultitiam meam, & peccata mea à te non sunt abscondita. Non confundantur in me, qui expectant te domine deus exercituum. Non confundantur in me qui expectant te domine deus exercituum: nō cōfundantur in me qui querūt te deus Israel. Quia propter te portavi opprobrium: operuit confusio faciem meam. Alienus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meę. Quia zelus domus tuę comedit me, & opprobrium exprobrantiū tibi cecidit super me. Et fleui in ieiunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi. Et posui vestimentū meum saccū, & factus sum eis in parabolam. Contra me loquebantur qui sedebant in porta, & cantabant bibentes vinum. Mea autem oratio ad te domine, tempus recōciliationis est deus in multitudine misericordię tuę, exaudi me in veritate salutis tuę. Erue me de luto vt non infingat: libera me ab his qui oderūt me, & de profundis aquis. Ne operiat me fluuius aquę, & ne absorbeat me profundum: & non coronet super me puteus os suum.

Exaudi me domine, quoniam bona est misericordia tua: secundum multitudinem miserationū tuarum respice ad me. Et ne abscondas faciem tuam à seruo tuo: quoniam tribulo cito exaudi me.

Accede ad animam meam, redime eam: propter inimicos meos libera me. Tu scis opprobriū meū, & confusionem meam, & ignominiam meam: corā te sunt omnes hostes mei. Opprobrium contritum est cor meum, & desperatus sum: & expectaui qui contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inueni. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Sit mensa eorum corā eis in laqueum, & in retributiones ad corruendum. Contenebrentur oculi eorum ne videant, & dorsū eorum semper incurua. Effunde super eos indignationem tuam, & ira furoris tui cōprehendat eos. Fiat commoratio eorum deserta: in tabernaculis eorum non sit qui habitet. Quoniam quę tu percussisti, persecuti sunt: & vt affligerēt vulneratos tuos narrabant. Da iniquitatem super iniquitatem eorum, & non veniāt in iustitia tua. Deleantur de libro viuentiū, & cum iustis non scribantur. Ego autem pauper & dolens: salus tua deus suscepit me.

Laudabo nomen dei in cantico, & magnificabo eum in confessione. Et placebit domino super vitulum nouellum, cornua efferentem & vngulas.

Vidētes mansueti lætabuntur: qui queritis deū viuet anima vestra. Quoniā exaudiuit pauperes dominus: & vincos suos non despexit. Laudent eum cæli & terra: mare & omnia quę mouentur in eis.

Quia deus saluabit Siō, & ædificabit ciuitates Iudæ: & habitabunt ibi, & possidebunt eam. Et semen seruatorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomē eius habitabunt in ea.

Victori

Victori David ad recordandum.

LXX

Deus vt liberares me: domine vt auxiliaris mihi festina. Confundantur & erubescant, qui querunt animam meam: conuertantur retrorsum & erubescant, qui volunt mihi malum. Reuertatur ad vestigium confusionis suę: qui dicunt vah vah. Gaudeant & lætentur in te omnes qui querunt te: & dicant semper magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuum. Ego autem egenus & pauper, deus festina pro me: auxilium meum & saluator meus tu, domine ne moreris.

LXXI.

Inte domine speraui, non confundar in æternū. In iustitia tua erue me, & libera me: inclina ad me aurem tuam, & salua me. Esto mihi robustū habitaculum vt ingrediar iugiter, præcepisti vt saluares me: quia petra mea & fortitudo mea es tu. Deus meus salua me de manu impij: de manu iniqui & nocentis. Quia tu es expectatio mea: domine deus fiducia mea ab adolescentia mea. A te sustentatus sum ex vtero, de vêtre matris meę tu es protector meus: in te laus meā semper. Quasi portentum factus sum multis, & tu spes mea fortissima. Impleatur os meum laude tuā: tota die magnitudine tuā. Ne proicias me in tempore senectutis: cum defecerit fortitudo mea, ne derelinquas me. Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui obseruabant animam meam, inierunt consilium pariter. Dicentes deus dereliquit eū, persequimini & comprehendite eum, quia non est qui eruat. Deus ne elongeris à me: deus meus in auxiliū meum festina. Confundantur & consumantur aduersarij animę meę: operiantur opprobrio & confusione, qui querunt malum mihi.

Ego autem iugiter expectabo, & adiciam super omnes laudationes tuas. Os meū narrabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum: quia non cognoui literaturas. Ingrediar in fortitudine domini dei: recordabor iustitię tuę solius. Deus docuisti me ab adolescentia mea, & vsque nunc annuntiabo mirabilia tua. Et insuper vsque in senectutem & canos deus ne derelinquas me, donec annuntiem brachiū tuū generationi: cunctisq; qui venturi sunt fortitudines tuas. Et iustitiam tuam deus vsque in excelsum, quanta fecisti magna: deus quis similis tibi? Qui ostendisti mihi tribulationes plurimas & malas, conuersus viuificabis nos, & de abyssis terrę rursum educes nos.

Multiplicabis magnitudinem meam, & conuersus consolaberis me. Ego autem confitebor tibi in vasis psalterij veritatem tuam, deus meus cātabo tibi in cithara: sancte Israel. Laudabunt labia mea cum cantauero tibi, & anima mea quā redemisti. Insuper & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: quia confusi sunt, & dehonestati querentes malum mihi.

Solomoni. LXXII.

Deus iudicium tuū regi da, & iustitiam tuam filio regis. Iudicabit populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Assument montes pacem populo, & colles iustitię. Iudicabit pauperes populi, & saluabit filios pauperis: & confringet calumniatorē. Et timebunt te quā diu erit sol, & ultra lunam in generatione generationū. Descendet vt pluuia super vellus, vt stillę irrorantes terrā. Germinabit in diebus eius iustus, & multitudo pacis donec non sit luna. Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos terrę. Ante eū procident Æthiopes, & inimici eius puluerē lingent. Reges Tharsis & insulę munera offerent: reges Arabia & Saba tributum conferent. Et adorabunt eū omnes reges: vniuersę nationes seruient ei. Quia eruet pauperē à potente, & inopē cui non est adiutor. Parcet inopi & pauperi, & animas pauperū saluabit. Ab vsura & iniquitate redimet animas eorum, & pretiosus erit sanguis eorū coram oculis eius. Et viuet & dabitur ei de auro Saba, & orabunt de eo iugiter, tota die benedicent ei.

Erit memorabile triticū in terra: in capite montium eleuabitur sicut Libani fructus eius, & florēbunt de ciuitate sicut fœnū terrę. Erit nomen eius in æternū ultra solē, persequerabit nomen eius, & benedicentur in eo: omnes gentes beatificabūt eum. Benedictus dominus deus deus Israel: qui facit mirabilia solus. Et benedictum nomen glorię eius in sempiternum, & implebitur gloria eius vniuersa terra: amen & amen.

Completę sunt orationes David filij Iesse.
Canticum Asaph. LXXIII.

Atamen bonus est Israel, deus his qui mundo sunt corde. Mei autem penē vacillauerūt pedes: penē effusi sunt gressus mei. Quia æmulatus sum contra iniquos: pacem impiorū videns.

Quod non recogitauerint de morte sua: & firma sint vestibula eorum. In labore hominum nō sunt, & cū hominibus non flagellabuntur. Ideo nutriti sunt ad superbiam: circūdederunt iniquitatem sibi. Processerunt à pinguedine oculi eorū: transferunt cogitationes cordis. Irriserunt, & locuti sunt in malitia calumniā: de excelsis loquentes. Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum deambulauit in terra. Propterea conuertetur populus eius huc, & quis plenus inuenietur in eis? Et dixerunt quomodo nouit deus, & si est scientia in excelsis. Ecce isti impii, & abundantes in sæculo multiplicauerunt diuitias. Ergo ne frustra mandauit cor meū, & laui innocentia manus meas. Et fui flagellatus tota die, & increpātio mea in matutinis. Dixi, si narrarero sic: ecce generationem filiorum tuorum reliqui. Et cogitavi vt intelligerem istud: labor est in oculis meis. Donec veniam ad sanctuaria dei: & intelligam in nouissimo eorum. Veruntamen in lubrico posuisti eos: deieccisti eos ad interitum.

Quomodo vastati sunt subito: defecerunt, consumpti sunt quasi non sint. Quasi somniū euigilantis: domine in ciuitate tua imaginem eorum

ad nihilum rediges. Quia contractum est cor meum, & lumbi mei velut ignis fumigans.

Et ego insipiens, & nescius: quasi iumentum factus sum apud te. Et eram semper tecum, & tenebas manum dexteram meam. In consilium tuum deduces me, & postea in gloria suscipies me.

Quid mihi est in celo, & tecum nolui in terra. Consumpta est caro mea & cor meum: robur cordis mei & pars mea deus in aeternum. Quia ecce qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnem fornicantem à te. Mihi autem appropinquare deo bonum est: posui in domino deo spem meam, & narrem omnes annuntiationes tuas.

Eruditio Asaph. LXXIII.

VT quid deus repulisti in finem: fumabit furor tuus in gregem pascuæ tuæ. Recordare congregationis tuæ, quæ possedisti ab initio, & redemisti virgæ hereditatis tuæ: montem Sion in quo habitasti. Sublimitas pedum tuorum dissipata est usque ad finem: omnia mala egit inimicus in sanctuario.

Fremuerunt hostes in medio pacti tui: posuerunt signa sua in trophæum. Manifesta in introitu desuper: in saltu lignorum secures. Et nunc sculpturas eius pariter, bipenne & dolatoriis deraferunt.

Miserunt ignem in sanctuarium tuum: in terra contaminauerunt tabernaculum nominis tui. Dixerunt in cordibus suis posteri eorum simul: incenderunt omnes solemnitates dei in terra. Signa nostra non vidimus, non est ultra propheta: & non est nobiscum qui sciat usquequo. Usquequo deus exprobrabit aduersarius: blasphemabit inimicus nomen tuum in finem. Quare conuertis manum tuam & dexteram tuam: de medio sinu tuo consumens.

Deus autem rex meus ab initio: operatur salutes in medio terra. Tu dissipasti in fortitudine tua mare: contriuisisti capita draconum in aquis. Tu confregisti capita leuiathan: dedisti eum in escam populo Æthiopum. Tu dirupisti fontem & torrentem, tu exiccasti flumina fortia. Tuus est dies & tua est nox, tu ordinasti luminaria & solem.

Tu statuisti omnes terminos terræ: æstatem & hyemem tu plasmasisti. Memento huius, inimicus exprobrauit domino, & populis insipiens blasphemauit nomen tuum. Ne tardas bestiis animam eruditam lege tua: vitæ pauperum tuorum ne obliuiscaris in perpetuum. Respice ad pactum: quia repletæ sunt tenebris terræ, habitationes iniquæ subrutæ.

Ne reuertatur confractus & confusus: egenus & pauper laudabunt nomen tuum. Surge deus iudica causam tuam: memento opprobrii tui ab insipiente tota die. Ne obliuiscaris voces hostium tuorum: sonitus aduersariorum tuorum ascendit iugiter.

Victori ut non disperdas, psalmus Asaph cantici. LXXV.

Confitebimur tibi deus, confitebimur: & iuxta nomen tuum, narrabunt mirabilia tua. Cum accepero tempus, ego recta iudicabo. Dissoluetur terra cum omnibus habitatoribus suis: ego appendi

columnas eius semper. Dixi inique agentibus, nolite inique agere: & impiis, nolite exaltare cornu. Nolite extollere in excelsam cornu vestrum: loquentes in ceruice veteri. Quia neque ab oriente, neque ab occidente: neque à solitudine montium. Sed deus iudex: hunc humiliabit, & hunc exaltabit. Quia calix in manu domini est vino meraco usque ad plenum mixtus, & propinabit ex eo: veruntamen fæces eius epotabunt bibentes omnes impij terræ. Ego autem annuntiabo in sempiternum: cantabo deo Iacob. Et omnia cornua impiorum confringam, & exultabuntur cornua iusti.

Victori in carminibus psalmus Asaph canticum. LXXVI.

Cognoscitur in Iudæa deus: in Israel magnum nomen eius. Et erit in Salem tabernaculum eius, & habitatio eius in Sion. Ibi confringet volatilia arcus, scutum, & gladium, & bellum semper. Lumen tu es magnifice à montibus captiuitatis. Spoliati sunt superbi corde: dormitauerunt somnum suum, & non inuenerunt omnes viri exercitus manus suas. Ab increpatione tua deus Iacob: consopitus est curus & equus. Tu terribilis es, & quis stabit aduersum te ex tunc ira tua.

De celo annuntiabis iudicium: terra timens tacebit. Cum surrexerit ad iudicandum deus, ut saluos faciat omnes mites terræ semper. Quia ira hominis confitebitur tibi: reliquiis iræ accingeris. Vouete & reddite domino deo vestro: omnes qui in circuitu eius sunt, offerent dona terribilia.

Auferet spiritum ducum: terribili regibus terræ.

Victori pro Iudith psalmus Asaph. LXXVII.

Voce mea ad dominum exclamaui: voce mea ad dominum, & exaudiuit me. In die tribulationis meæ deum exquisiui, manus mea nocte extenditur & non quiescit: noluit consonare anima mea. Recordans dei conturbabar: loquebar in memetipso, & deficiebat spiritus meus semper. Prohibebam suspectum oculorum meorum: stupebam, & non loquebar. Recogitabam dies antiquos: annos sæculorum. Recordabor psalmodum meorum: in nocte cum corde meo loquebar, & scopebam spiritum meum. Ergo ne in aeternum proiciet dominus, & non propitiabitur ultra. Ergo ne complebit usque in finem misericordiam suam: consummabitur verbum de generatione in generationem. Nunquid oblitus est misereri deus: aut complebit in furore misericordiam suam semper. Et dixi, imbecillitas mea est: hæc commutatio dexteræ excelsi. Recordabor cogitationum domini: reminiscens antiqua mirabilia tua. Et meditabor in omni opere tuo, & adinventiones tuas loquar. Deus in sancto via tua: quis deus magnus ut deus. Tu es deus faciens mirabilia: ostendens in populis potentiam tuam. Redemisti in brachio populum tuum, filios Iacob & Ioseph semper. Videntes te aquæ

deus,

deus, videntes te aquæ parturierunt: & commotæ sunt abyssi. Excusserunt aquas nubila, vocem dederunt nubes, & sagittæ tuæ discurrerant. Vox tonitruum tui in rota apparuerunt fulgura tua orbibus: concussa est & commota est terra. In mari via tua: & semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non sunt agnita. Deduxisti quasi gregem populum tuum: in manu Moyse & Aaron.

Eruditio Asaph. LXXVIII.

Avsulta populus meus legem meam: inclinate aurem vestram ad verba oris mei. Aperiam in parabola os meum: loquar ænigmata antiqua. Quæ audiuiimus & cognouimus, & patres nostri narrauerunt nobis. Non sunt abscondita à filiis eorum, à generatione sequenti. Narrantes laudes domini, & potentiam eius: & mirabilia eius quæ fecit. Statuit contestationem in Iacob, & legem posuit in Israel: quæ mandauit patribus nostris, ut docerent filios suos. Ut cognosceret generatio subsequens filij nascituri: surgent & narrabunt filiis suis. Ut ponant in deo spem suam: & non obliuiscantur cogitationem dei, & mandata eius custodiant. Et non sint sicut patres eorum generatio declinans, & prouocans: generatio quæ non præparauit cor suum, & non credidit deo spiritus eius.

Filij Ephraim intendentes & mittentes arcum: terga verterunt in die belli. Non custodierunt pactum dei sui, & in lege eius noluerunt ingredi.

Et oblitus sunt commutationum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis. Coram patribus eorum fecit mirabilia: in terra Ægypti in regione Taneos.

Diuisit mare, & transduxit eos: & stare fecit aquas quasi aceruum. Et duxit eos in nube per diem, & tota nocte in lumine ignis. Scidit petram in deserto, & potum dedit quasi de abyssiis magnis.

Et eduxit riuos de petra, & elicit quasi flumina aquas. Et addiderunt ultra peccare ei, ut prouocarent excelsum in inuio. Et tentauerunt deum in cordibus suis: petentes cibum animæ suæ. Et loquentes contra deum dicebant: nunquid poterit deus ponere mensam in solitudine? Ecce percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt: nunquid & panem poterit dare, aut præparare carnem populo suo? Ideo audiuit dominus, & non distulit: & ignis accensus est in Iacob, & furor ascendit in Israel. Quia non crediderunt in deo: nec habuerunt fiduciam in salutari eius. Et præcepit nubibus desuper, & portas cæli aperuit.

Et pluit super eos manna ut comederent, & triticum cæli dedit eis. Panem fortium comedit vir: cibaria misit eis in saturitatem. Abstulit Eurum de celo, & induxit in fortitudine sua Aphricum. Et pluit super eos quasi puluerem carnes, & quasi arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum: in circuitu tabernaculorum eorum. Et comederunt, & saturati sunt nimis: & desiderium eorum attulit eis.

Non indiguerunt de cupiditate sua: cum adhuc cibus esset in ore eorum. Furor ergo dei ascendit super eos: & occidit pingues eorum, & electos Israel incurauit. In omnibus his peccauerunt ultra, &

non crediderunt in mirabilibus eius. Et consumpsit in vanitate dies eorum, & annos eorum velociter. Si occidebat eos, tunc requirebant eum: & conuertebantur & diluculo consurgebant ad deum. Et recordabantur quia deus fortitudo eorum, & deus excelsus redemptor eorum est.

Et lactauerunt eum in ore suo, & in lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat firmum cum eo: nec permanserunt in pacto eius.

Ipse vero misericors propitiabitur iniquitati, & non disperdet: multumque auertit iram suam, & non suscitauit totum furorem suum. Sed recordatus est quia caro essent: spiritus vadens & non reuertens. Quotiens prouocauerunt eum in deserto: afflixerunt eum in solitudine. Et conuersi sunt, & tentauerunt deum, & sanctum Israel concitauerunt. Non sunt recordati manus eius: diei qua redemit eos à tribulante. Qui fecit in Ægypto signa sua, & ostenta sua in regione Taneos.

Qui conuertit in sanguinem fluuios eorum, & riuos eorum ne biberent. Qui immisit in eis omne genus muscarum ut comederent eos, & ranas ut disperderent eos. Qui dedit brucho germen eorum, & laborem eorum locustæ. Qui occidit in grandine vineas eorum, & sycamoros eorum in frigore. Qui tradidit grandini pascua eorum, & iumenta eorum volucris. Qui misit in eos iram furoris sui: indignationem, & comminationem, & angustiam: immisionem angelorum malorum. Muniuit semitam furori suo, non pepercit à morte animæ eorum: & animantia eorum pesti tradidit. Et percussit omne primogenitum in Ægypto: principium partem in tabernaculis Cham.

Et tulit velut oues populum suum, & minauit eos sicut gregem in deserto. Et eduxit eos cum fiducia & absque timore: inimicos autem eorum operuit mare. Et adduxit eos ad terminum sanctificatum suum: montem istum quem possedit dextera eius. Et eiecit à facie eorum gentes: & possidere eos fecit in funiculo hereditatem, & collocavit in tabernaculis eorum tribus Israel. Et tentauerunt, & prouocauerunt deum excelsum: & testimonia eius non custodierunt. Et auersi sunt & præuaricati sunt ut patres eorum: incuruati sunt quasi arcus inutilis. Et prouocauerunt eum in excelsis suis, & in sculptilibus suis ad æmulandum concitauerunt. Audiuit deus & non distulit: & proiecit vehementer Israel. Et reliquit tabernaculum Silo: tentorium quod collocavit inter homines. Tradidit in captiuitatem gloriam suam, & decorem suum in manu hostis. Et conclusit in gladio populum suum, & in hereditatem suam non distulit. Iuuenes eius deuorauit ignis, & virgines eius nemo luxit. Sacerdotes eius gladio ceciderunt, & viduæ eius non sunt fletæ. Et euigilauit quasi dormiens dominus: quasi fortis post crapulam vini. Et percussit hostes suos retrorsum: opprobrium sempiternum dedit eis. Et proiecit tabernaculum Ioseph, & tribum Ephraim non elegit. Sed elegit tribum Iuda: montem Sion quem dilexit.

Et ædificauit in similitudine monocerotis sanctuarium suum: quasi terram fundauit illud in sæculum. Et elegit Dauid seruum suum, & tulit eum

de gregibus ouiu. Sequentem foetas adduxit eum, vt pasceret Iacob populum eius, & Israel hereditatem suam.

Qui pavit eos in simplicitate cordis sui, & in prudentia manuum suarum dux eorum fuit. Canticum Asaph. LXXIX.

Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctu tuum: posuerunt Hierusalem in aceruis lapidum. Dederunt cadavera feruorum tuorum escam volatilibus caeli: carnes sanctorum tuorum bestiis terrae. Effuderunt sanguinem eorum quasi aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio & derisio his qui in circuitu nostro sunt. Vsq; quo domine irasceris in finem: ardebit quasi ignis zelus tuus.

Effunde furorem tuum super gentes quae non cognouerunt te, & super regna quae nomen tuum non inuocauerunt. Quia comederunt Iacob, & decorem eius desolauerunt. Ne recorderis iniquitatumstrarum veterum: cito occupent nos misericordiae tuae, quia attenuati sumus nimis. Auxiliare nobis deus Iesus noster propter gloriae nominis tui, & libera nos: & propitiare peccatis nostris propter nomen tuum. Quare dicunt gentes, vbi est deus eorum? nota fiat in gentibus ante oculos nostros vltio sanguinum feruorum tuorum qui effusus est. Ingrediatu coram te gemitus victorum in magnitudine brachij tui: relinque filios interitus. Et redde vicinis nostris septuplu in sinu eorum: opprobrium suum quod exprobrauerunt tibi domine. Nos enim populus tuus, & grex pascuae tuae confitebimur tibi in sempiternu: in generatione & generatione narabimus laudes tuas.

Victori pro liliis testimonium Asaph Canticum LXXX.

Qui pascis Israel ausculta, qui ducis quasi regem Ioseph: qui sedes super Cherubim ostendere. Ante Ephraim & Benjamin & Manasse suscita fortitudinem tuam, & veni vt saluos facias nos. Deus conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus: Domine deus exercituum: vsquequo fumabis ad orationem populi tui? Cibaisti nos pane flebili, & potaisti nos in lacrymis tripliciter.

Posuisti nos contentionem vicinis nostris, & inimici nostri subsannauerunt nos. Deus exercituum conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus. Vineam de Aegypto tulisti: eiecisti gentes & plantaisti eam. Praeparasti ante faciem eius, & stabilisti radices eius, & repleuit terram.

Operiti sunt montes vmbra eius, & ramis illius cedri dei. Expandit comas suas vsque ad mare, & vsque ad flumen germina sua. Quare dissipasti maceriam eius, & vindemiauerunt ea omnes qui transeunt per viam. Vastauit eam aper de sylua, & omnes bestiae agri depastae sunt eam.

Deus exercituum reuertere obsecro, respice de caelo: & vide, & visita vineam hanc. Et radicem quam plantaui dextera tua, & filium quem confirmauisti tibi. Succensam igni & deramata: ab increpatione faciei tuae pereant. Fiat manus tua super virum dextrae tuae, & super filiu ho-

minis que confirmauisti tibi. Et non recedimus a te: viuificabis nos & nomine tuo vocabimur.

Domine deus exercituum conuerte nos: ostende faciem tuam, & salui erimus.

Victori pro torcularibus Asaph. LXXXI.

Laudate deum fortitudinem nostram: iubilate deo Iacob. Assumite carmen & date tympanu: citharam decoram cum psalterio. Clangite in neomenia buccina, & in medio mensae die solennitatis nostrae. Quia legitimum Israel est, & iudicium deo Iacob. Testimonium in Ioseph posuit eum cum egrederetur de terra Aegypti: labium quod nesciebam audiui. Amoui ab onere humerum eius: manus eius a cophino recesserunt. In tribulatione inuocasti, & exaudiui te in abscondito tonitru: probaui te super aquam contradictionis semper. Audi populus meus, & contestabor te: Israel si audieris me. Non sit in te deus alienus, & non adores deum peregrinum. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti: dilata os tuum & implebo illud. Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israel non credidit mihi. Et dimisi eum in prauitate cordis sui: ambulabunt in consiliis suis. Vtina populus meus audisset me: Israel in viis meis ambulasset. Quasi nihilum inimicos eius humiliasset, & super hostes eorum vertissem manu meam. Qui oderunt dominum, negabunt eum: & erit tempus eorum in saeculum. Et cibauit eos de adipe frumenti, & de petra mellis saturauit eos.

Psalmus Asaph. LXXXII.

Deus stetit in caetu dei: in medio deos diiudicat. Vsq; quo iudicatis iniquitatem, & facies impiorum suscipitis semper. Iudicate pauperi & pupillo, egeno & inopi iuste facite. Saluate inopem & pauperem: de manu impiorum liberate. Non cognoscunt nec intelligunt, in tenebris ambulant: mouebuntur omnia fundamenta terrae. Ego dixi dii estis, & filij excelsi omnes vos.

Ergo quasi Adam moriemini, & quasi vnus de principibus cadetis. Surge domine, iudica terram: quoniam tu hereditabis omnes gentes.

Canticum psalmus Asaph. LXXXIII.

Deus ne taceas: ne silcas, & non quiescas deus. Quia ecce inimici tui tumultuati sunt, & qui oderunt te, eleuauerunt caput. Contra populum tuum nequiter tractauerunt, & inierunt consilium aduersus arcanum tuum. Dixerunt venite: & conteramus eos de gente, & non sit memoria nominis Israel vltra. Quoniam tractauerunt corde pariter: contra te foedus pepigerunt.

Tabernacula Idumae & Hismaelitarum: Moab & Agareni. Gebal & Ammon & Amelec: Palaestina cum habitatoribus Tyri. Sed & Assur venit cum eis: facti sunt brachium filiorum Lot semper. Fac illis sicut Madian, & Sifara, sicut Iabin in torrente Cifon. Contriti sunt in Endor: fuerunt quasi sterquilinum terrae. Pone duces eorum sicut Oreb, & Zeb, & Zebee, & Salmana omnes principes eorum. Qui dixerunt, possideamus

deamus nobis: pulchritudinem dei. Deus meus pone eos vt rotam: quasi stipulam ante faciem venti.

Quomodo ignis comburit syluam, & sicut flamma deuorat montes. Sic persequere eos in tempestate tua, & in turbine tuo conturba eos. Imple facies eorum ignominia, & quarent nomen tuum domine. Confundantur & conturbentur vsque in saeculum: erubescant, & pereant. Et sciant quia nomen tuum est dominus solus tu: excelsus super omnem terram.

Victori pro torcularibus filiorum Core psalmus. LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua domine exercituum. Desiderat & deficit anima mea in atria domini: cor meum & caro mea laudabunt deum viuentem. Siquidem passer inuenit domum, & auis nidum sibi, vt ponat pullos suos: altaria tua domine exercituum, rex meus & deus meus. Beati qui habitant in domo tua. Adhuc laudabunt te semper.

Beatus homo cuius fortitudo in te est: semitae in corde eius. Transeuntes in valle fletus, fontem ponent eam: benedictione quoque amicitur doctor.

Ibunt de fortitudine in fortitudinem: parebunt apud deum in Sion. Domine deus exercituum exaudi orationem meam: ausculta deus Iacob semper.

Clypeus noster vide deus, & attende faciem Christi tui. Quoniam melior est dies in atris tuis super millia: elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis impietatis. Quia sol & scutum dominus deus, gratiam & gloriam dabit dominus: nec prohibebit bonum ab his qui ambulant in perfectione. Domine exercituum: beatus homo qui confidit in te.

Victori filiorum Core, Psalmus LXXXV.

Placatus es domine terrae tuae: reduxisti captiuitatem Iacob. Dimisisti iniquitatem populorum: operuisti omnes iniquitates eorum semper. Continuisti omnem indignationem tuam: conuersus es ab ira furoris tui. Conuerte nos deus Iesus noster, & solue iram tuam aduersum nos. Noli in aeternum irasci nobis: extendens iram tuam in generationem & generationem. Nonne tu reuertens viuificabis nos, & populus tuus laetabitur in te. Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Audiam quid loquatur dominus deus: loquetur enim pacem ad populum suum & ad sanctos suos, vt non conuertantur ad stultitiam. Veruntamen prope est his qui timet eum salutare eius, vt habitet gloria in terra nostra. Misericordia & veritas occurrerunt: iustitia & pax deosculatae sunt.

Veritas de terra orta est, & iustitia de caelo prospexit. Sed & dominus dabit bonum, & terra nostra dabit germen suum. Iustitia ante eum ibit, & ponet in via gressus suos.

Oratio David. LXXXVI.

Inclina domine aurem tuam, exaudi me: quia egenus & pauper sum ego. Custodi animam meam, Tomus septimus.

quia sanctus sum: salua seruum tuum tu deus meus, qui confidit in te. Miserere mei domine: quonia ad te clamabo tota die. Laetifica animam serui tui: quia ad te domine animam meam leuo. Tu enim es domine bonus: & propitiabilis, & multus misericordia omnibus qui inuocant te. Exaudi domine orationem meam, & ausculta vocem deprecationum mearum. In die tribulationis meae inuocabo te, quia exaudies me. Non est similis tui in diis domine, & non est iuxta opera tua. Omnes gentes quas fecisti, venient & adorabunt coram te domine, & glorificabunt nomen tuum. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu deus solus. Doce me domine via tua, vt ambulem in veritate tua: vnicuique fac cor meum, vt timeat nomen tuum. Costebor tibi domine deo meo in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in sempiternum. Quia misericordia tua magna est super me, & cruxisti animam meam de inferno extremo. Deus superbi surrexerunt aduersum me, & coetus robustorum quaesierunt animam meam, & non proposuerunt te in conspectu suo. Tu autem domine deus misericors & clemens: patiens, & multa misericordiae & verus.

Respice ad me & miserere mei: da fortitudinem tuam seruo tuo, & salua filium ancillae tuae. Fac mecum signum in bonitate, & videant qui oderunt me, & confundantur: quia tu domine auxiliatus es mihi, & consolatus es me.

Filiorum Core psalmus cantici. LXXXVII.

Fundamenta eius in montibus sanctuarij. Diligit dominus portas Sion: super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt in te ciuitas dei semper. Commemorabor superbiae & Babylonis scientium me, ecce Palaestina & Tyrus cum Aethiopia: iste natus est ibi. Ad Sion autem dicitur vir: & vir natus est in ea, & ipse fundauit eam excelsus.

Dominus numerauit scribens populos: ipse natus est in ea semper. Et cantabunt quasi in choris: omnes fortes mei in te.

Canticum carminis filiorum Core victori per chorum ad praecinendum, eruditionis Eman Ezraiae. LXXXVIII.

Domine deus salutis meae: per diem clamaui, & nocte coram te. Ingrediatu ante te oratio mea: inclina aurem tuam ad laudationem meam.

Quia repleta est malis anima mea, & vita mea ad infernum descendit. Reputatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum quasi homo inualidus. Inter mortuos liber, sicut interfecti & dormientes in sepulchro, quorum non recordaris amplius: & qui a manu tua abscessi sunt.

Posuisti me in lacu nouissimo: in tenebris & in profundis. Super me confirmatus est furor tuus, & cunctis fluctibus tuis afflixisti me semper. Longe fecisti notos meos a me, posuisti me abominationem eis, clausum, & non procedentem.

Oculus meus infirmatus est ab afflictione, inuo-

caui te domine tota die: expandi ad te palmas meas.

Nunquid mortuis facies mirabilia: aut gigantes resurgent, & confitebuntur tibi semper? Nunquid narrabitur in sepulchro misericordia tua, & veritas tua in perditione? Nunquid cognoscantur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra quæ obliuioni tradita est? Ego autem ad te domine clamaui, & mane oratio mea præueniet te. Quare domine abiicis animam meam: abscondis faciem tuam à me?

Pauper ego & ærumnosus, ab adolescentia mea portavi futuram tuam, & conturbatus sum. Super me transferunt iræ tuæ: terrores tui oppresserunt me. Circumdederunt me quasi aquæ tota die: vallauerunt me pariter. Longe fecisti à me amicum & fidelem: notos meos abstulisti.

Intellectus Ethan Exyrite. LXXXIX.

Misericordias domini in æternū cantabo: in generatione & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo. Quia dixisti, sempiterna misericordia ædificabitur: cælos fundabis, & veritas tua in eis. Percussisti fœdus cum electo meo: iuravi David seruo meo. Usque in æternum stabiliam semen tuum, & ædificabo in generatione & generatione thronum tuum semper. Confitebuntur cæli mirabilia tua domine, & veritatem tuam in ecclesia sanctorum. Quis enim in nubibus æquabitur domino: assimilabitur domino de filiis dei. Deus inclytus in arcano sanctorum nimio, & terribilis in cunctis qui circa eum sunt. Domine deus exercituum, quis similis tui fortissime domine? & veritas tua in circuitu tuo. Tu dominaris superbiæ maris, & elationes gurgitum eius tu comprimis. Tu confregisti quasi vulneratum superbum: in brachio forti tuo dispersisti inimicos tuos. Tui sunt cæli, & tua est terra: orbem & plenitudinem eius tu fundasti. Aquilonem & dextrum tu creasti: Thabor & Hermon nomen tuum laudabunt. Tuum brachium cum fortitudine: roboretur manus tua, & exaltetur dextera tua. Iustitia & iudicium firmamentum throni tui: misericordia & veritas præcedent faciem tuam. Beatus populus qui noluit iubilū: domine in lumine vultus tui ambulabunt. In nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exultabuntur.

Quia gloria fortitudinis eorum tu es, & in voluntate tua eleuabis cornu nostrum. Quia à domino est protectio nostra, & à sancto Israel rege nostro.

Tunc locutus es per visionem sanctis tuis: & dixisti posui adiutorium super robustum, & exaltaui electum de populo. Inueni David seruū meū: oleo sancto meo unxi eū. Cum quo manus mea firma erit, & brachiū meum roborabit eum. Non decipiet inimicus eū, & filius iniquitatis non affliget eū.

Sed concidam ante faciem eius hostes illius: & qui eum oderunt percussit. Veritas autē mea & misericordia mea erit cū eo, & in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponā in mari manum eius: & in fluminibus dexterā eius. Ipse inuocabit me pater meus es tu: deus meus, & fortitudo salutis meæ.

Ego autē primogenitū ponā eū, excelsū regibus terræ. In æternū custodiā ei misericordiam meā,

& pactum meum fidele erit ei. Et ponam perpetuum semen eius, & thronū eius sicut dies cæli. Si autē dereliquerint filij eius legem meā, & in iudiciis meis nō ambulauerint. Si cæremonias meas prophanauerint, & præcepta mea non custodierint.

Visitabo in virga scelera eorū, & in plagis iniquitates eorum. Misericordiam autē meam non auferam ab eo: nec mentiar in veritate mea. Non violabo pactū meum, & quod egressum est de labiis meis, non mutabo. Semel iuravi in sancto meo, si David mentiar. Semen eius in sempiternū erit, & thronus eius sicut sol in conspectu meo. Sicut luna stabilietur in sempiternū, & testis in cælo fidelis semper. Tu autē repulisti & proiecisti: iratus es aduersus Christū tuū. Attenuasti pactū serui tui: prophanasti in terra diadema eius. Dissipasti omnes macerias eius: posuisti munitiones eius pauore. Diripuerunt eū omnes qui transeunt per viā, factus est opprobriū vicinis suis. Eleuasti dexteram hostiū eius: lætificasti omnes inimicos illius. Auertisti robur gladij eius, & non subleuasti eum in prælio.

Quiescere fecisti mundiciam eius, & thronū illius in terra detraxisti. Abbreuiasti dies adolescentiæ eius: operuisti eū ignominia semper. Usquequo domine absconderis in finem: succenditur quasi ignis indignatio tua. Memento mei de profundo: alioquin quare frustra creasti filios hominū.

Quis est vir qui viuat, & non videat mortē: saluans animam suam de manu inferi semper? Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ domine, quas iurasti David in veritate tua. Recordare domine opprobrij seruorum tuorum, quia portavi in sinu meo omnes iniquitates populorum. Quas exprobrauerunt inimici tui domine: quibus exprobrauerunt vestigia Christi tui. Benedictus dominus in sempiternum: amen.

Oratio Moysi in dei. XC.

Domine habitaculum tu factus es nobis, in generatione & generatione. Antequam montes nascerentur & parturiretur terra, & orbis: à sæculo & usque in sæculum tu es deus. Conuertens hominem usque ad contritionem, & dicens reuertimini filij Adæ. Quia mille anni in oculis tuis sicut dies hosterna quæ pertransiit, & vigilia nocturna.

Percutiente te eos ut somnium erunt: mane quasi herba pertransiens. Mane floruit & abiit: ad vespereum conteretur atque siccabitur. Consumpti enim sumus in furore tuo, & in indignatione tua conturbati sumus. Posuisti iniquitates nostras coram te: negligentias nostras in luce vultus tui. Omnes enim dies nostri transferunt in furore tuo: consumpsimus annos nostros quasi sermonem loquens. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis: si autē multū, octoginta anni, & quod amplius labor & dolor: quoniā trāsibim⁹ cito & auoluim⁹. Quis nouit fortitudinē iræ tuæ, & secundū timorē tuum indignationem tuam. Ut numerentur dies nostri sic ostende, & veniemus corde sapienti.

Reuertere domine usquequo, & exorabilis esto super seruos tuos. Imple nos matutina misericordia tua, & laudabimus & lætābimur in cunctis diebus nostris.

nostris. Lætifica nos pro diebus quib⁹ afflixisti nos, & annis in quibus vidimus mala. Apparcat apud seruos tuos opus tuum, & gloria tua super filios eorum. Et sit decore domini dei nostri super nos, & opus manuum nostrarum fac stabile super nos: & opus manuum nostrarum confirma.

XCI.

Qui habitat in abscondito excelsi: in vmbraculo domini commorabitur. Dicēs domino, spes mea, & fortitudo mea: deus meus confidam in eo.

Quia ipse liberabit te de laqueo venantiū: de morte insidiarum. In scapulis suis obumbrabit tibi, & sub alis eius sperabis: scutum & protectio veritas eius.

Non timebis à timore nocturno: à sagitta volante per diem. A peste in tenebris ambulante: à morsu infantiæ meridie. Cadent à latere tuo mille & decē millia à dextris tuis: ad te autē nō appropinquabit. Veruntamen oculis tuis videbis, & ultionē impiorū cernes. Tu enim es domine spes mea: excelsū posuisti habitaculum tuum. Non accedet ad te malū, & lepra non appropinquabit tabernaculo tuo. Quia angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendat ad lapidem pes tuus.

Super aspidem & basiliscum calcabis: conculcabis leonem & draconem. Quoniam mihi adhesit, & liberabo eum: exultabo eum, quoniam cognouit nomen meum. Intuocabit me, & exaudiam eum, cū ipso ero in tribulatione: eruam eū, & glorificabo eū.

Longitudine dierum implebo eum, & ostendam illi salutarem meum.

psalmus cantici in die sabbathi. XCII.

Bonum est confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, & fidē tuā in nocte. In decachordo & in psalterio, in cantico & cithara. Quoniam lætificasti me domine in opere tuo: in facturis manuum tuarum laudabo. Quam magnificata sunt opera tua domine: satis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget istud. Germinauerunt impij quasi scænum, & floruerunt omnes qui operantur iniquitatem, vt conterantur usque in sempiternum. Tu autē excelsus in æternum domine. Ecce enim inimici tui domine, ecce inimici tui peribunt, & dissipabuntur omnes qui operantur iniquitatem. Et exaltabitur quasi monocerotis cornu meū, & senectus mea in oleo vberis. Et respiciet oculus meus eos qui insidiantur mihi, de his qui consurgunt aduersum me malignantibus audiet auris mea. Iustus vt palma florabit, vt cedrus in Libano multiplicabitur. Trāsp̄latati in domo domini: in atrijs dei nostri germinabunt. Adhuc fructificabunt in senectute: pingues & frondentes erunt. Annuntiantes quia rectus dominus: fortitudo mea, & non est iniquitas in cor-

XCIII.

Dominus regnauit gloria indutus est: indutus est dominus fortitudine, & accinctus est: insuper ap-
Tomus septimus.

pendit orbem qui non commouebitur. Firmum folium tuum ex tunc, ab æterno tu es. Leuauerūt flumina domine, leuauerunt flumina voces suas: leuauerūt flumina gurgites suos. A vocibus aquarū multarū grandes fluctus maris: gradis in excelsō dominus. Testimonia tua fidelia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitas domine in longitudine dierū.

XCIII.

Deus ultionum domine: deus ultionū ostenderet: Eleuate qui iudicas terram: redde vicissitudinem superbis. Usquequo impij domine: usquequo impij exaltabunt. Fluēt loquētes antiquum: garrient omnes qui operantur iniquitatē. Populū tuū domine conterent, & hereditatem tuā affligent.

Viduam & aduenam interficient, & pupillos occident. Et dixerunt non videbit dominus, & non intelliget deus Jacob. Intelligite stulti in populo, & insipientes aliquando discite. Qui plantauit aurē non audiet: aut qui finxit oculum non videbit?

Qui crudit gentes non arguet, qui docet hominē scientiam. Dominus nouit cogitationes hominū: quia vanæ sunt. Beatus vir quē tu crudieris domine, & de lege tua docueris eū. Vt quiescat à diebus afflictionis: donec fodiat impio interitus. Non enim derelinquet dominus populum suum, & hereditatem suam non deseret. Quoniam ad iustitiam reuertetur iudiciū, & sequentur illud omnes recti corde. Quis stabit pro me aduersum malos: quis stabit pro me aduersum operarios iniquitatis. Nisi quia domin⁹ auxiliator meus: paulominus habitasset in inferno anima mea. Si diebā, motus est pes meus: misericordia tua domine sustentabat me. In

multitudine cogitationū mearū, quæ sunt in me intrinsecus: consolationes tuæ delectabunt animam meā. Nunquid particeps erit tui thronus insidiarū fingens laborem in præcepto. Copulabuntur aduersum animā iusti, & sanguinē innocentē condēnabunt. Erit autē mihi dominus in refugiū, & deus meus quasi petra spei meæ. Et restituet super eos iniquitatem suam, & in malitia sua perdet eos: perdet eos dominus deus noster.

XCIV.

Venite laudemus dominum: iubilemus petra: Iesu nostro. Præoccupemus vultum eius in actione gratiarum: in canticis iubilemus ei.

Quoniam fortis & magnus dominus, & rex magnus super omnes deos. In cuius manu fundamenta terræ, & excelsa montium ipsius sunt.

Cuius est mare; ipse enim fecit illud, & siccam manus eius plasmauerunt. Venite adoremus & eueremur: flectamus genua ante faciem domini factoris nostri. Quia ipse est deus noster, & nos populus pascuæ eius, & grex manus eius: hodie si vocem eius audieritis. Nolite indurare corda vestra, sicut in contradictione: sicut in die tentationis in deserto. Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt me, & viderunt opus meum.

Qij

Quadragesima annis displicuit mihi generatio illa: & dixi populus errans corde est, & non cognoscens vias meas. Quibus iuravi in furore meo, vt non introirent in requiem meam.

XCVI.

Cantate domino canticum nouum: cantate domino omnis terra. Canite domino, benedicite nomini eius: annuntiate de die in diem salutare eius.

Narrate in gentibus gloriam eius: in vniuersis populis mirabilia eius. Quia magnus dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.

Omnes enim dij populorum sculptilia: dominus autem cælos fecit. Gloria, & decor ante vultum eius: fortitudo & exultatio in sanctuario eius. Afferte domino familiæ populorum: afferte domino gloriã & fortitudinem. Afferte domino gloriam nomini eius: leuate munera & introite in atria eius. Adorate dominum in decore sanctuarij: pauca à facie eius omnis terra. Dicite in gentibus, dominus regnavit siquidem appendit orbem immobilē: iudicabit populos in æquitate. Lætamini cæli & exultet terra: tōnet mare & plenitudo eius. Gaudeat ager & omnia quæ in eo sunt: tunc laudabūt vniuersa ligna saltus. Ante faciem domini quoniam venit, quoniam venit iudicare terrā: iudicabit orbem in iusto, & populos in fide sua.

XCVII.

Dominus regnavit, exultet terra: lætabuntur in fūlæ multæ. Nubes & caligo in circuitu eius: iustitia & iudicium firmamentum folij eius. Ignis ante faciem eius ibit, & exuret per circuitū hostes eius. Apparuerunt fulgura eius orbi: vidit, & contremuit terra. Montes sicut cera tabefacti sunt à facie domini: à facie dominatoris omnis terræ.

Annuntiauerunt cæli iustitiã eius, & viderunt omnes populi gloriam eius. Confundantur vniuersi qui seruiunt sculptili, qui gloriantur in idolis: adorate eum omnes dij. Audiuit & lætata est Sion: & exultauerunt filia Iudæ, propter iudicia tua domine.

Tu enim dominus excelsus super omnem terram: vehementer eleuatus es super omnes deos. Qui diligitis dominum: odite malum, custodit animas sanctorum suorum, de manu impiorū eruet eos. Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia. Lætamini iusti in domino, & confitemini memoriæ sanctæ eius.

Psalmus XCVIII.

Cantate domino canticum nouū, quia mirabilia fecit: saluauit sibi dextera eius, & brachiū sanctū eius. Notum fecit dominus salutare suum: in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Recordatus est misericordiæ suæ & veritatis suæ domui Israel: viderunt omnes fines terræ, salutare dei nostri.

Iubilare deo omnis terra: vociferamini, & laudate, & canite. Canite domino in cithara: in cithara & voce carminis. In tubis & clangore buccinæ: iubilare coram rege domino. Tonet mare & plenitudo eius: orbis & habitatores eius. Flumina plaudēt manu: simul montes laudabunt. Ante dominum, quia venit iudicare terram: iudicabit orbem in iustitia, & populos in æquitatibus.

XCIX.

Dominus regnavit, commoueātur populi: scissor Cherubim concutiat terra. Dominus in Sio magnus, & excelsus est super omnes populos. Constituteantur nomini tuo magno, & terribili sanctoque.

Imperium regis iudicium diligit, tu fundasti æquitates: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

Exaltate dominum deū nostrum, & adorate scabellum pedū eius: quia sanctus est. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel in his qui inuocant nomen eius: inuocabant dominū, & ipse exaudiuit eos. In columna nubis loquebatur ad eos: custodierunt testimonia eius, & præceptū quod dedit eis. Domine deus noster tu exaudiisti eos: domine propitius fuisti eis, & vltor super commutationibus eorum. Exaltate dominum deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: quia sanctus dominus deus noster.

Psalmus in confessione. C.

Iubilare deo omnis terra. Seruite domino in lætitia: ingredimini corā eo in laude. Scitote quoniam dominus ipse est deus, ipse fecit nos: & ipse sumus populus eius & grex pascuæ eius. Ingridimini portas eius in gratiarum actione, atria eius in laude: cōfitemini ei, benedicite nomini eius. Quia bonus dominus, in sempiternum misericordia eius, & vsque ad generationē & generationem fides eius.

Psalmus David. CI.

Misericordiam & iudiciū cantabo: tibi domine psallam. Erudiar in via perfecta quando venies ad me: ambulabo in simplicitate cordis mei in medio domus meæ. Non ponam coram oculis meis verbum Belial, facientem declinationes odiui: nec adhæsit mihi. Cor prauum recedet à me: malum nesciam. Loquentem in abscondito contra proximum suum, hunc interficiam: superbum oculis & altum corde, cum hoc esse non potero. Oculi mei ad fideles terræ: vt habitent mecum, ambulās in via simpliciter, hic ministrabit mihi. Non habitabit in medio domus meæ faciens dolum: loquens mendacium, non placebit in conspectu oculorum meorum. Mane perdam omnes impios terræ, vt interficiam de ciuitate domini vniuersos qui operantur iniquitatem.

Oratio pauperis cum anxius fuerit, & coram domino effuderit eloquium suum. CII.

Domine exaudi orationem meā, & clamor meus ad te veniat. Non abscondas faciem tuā à me: in die tribulationis meæ inclina ad me aurē tuā: in quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.

Quoniam consumpti sunt sicut fumus dies mei, & ossa mea quasi frixa contabuerunt. Percussus est quasi scenum & arefactum est cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum. A voce gemitus mei, adhæsit os meū carni meæ. Assimilatus sum pellicano deserti: factus sum quasi bubo solitudinū.

Vigilauit & fui, sicut auis solitaria super tectū. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: exultātes per me iurabant. Quia cinerem sicut panē comedi, & potum meū cum fletu miscui. A facie indignationis tuæ & iræ tuæ: quia eleuasti me & allisisti me.

Dies mei quasi vmbra inclinati sunt, & ego quasi scenum arui. Tu autē domine in eternū permanes & me-

& memoriale tuum in generatione & generatione.

Tu suscitans misereberis Sion: quia tempus est vt miserearis eius, quoniam venit tempus. Quoniam placitos fecerunt serui tui lapides eius, & puluerem eius miserabilem. Et timebunt gētes nomen domini, & vniuersi reges terræ gloriam tuam.

Quia edificauit dominus Sion: apparuit in gloria sua. Respexit ad orationem vacui, & non desepxit orationem eorum. Scribatur hoc in generatione nouissima, & populus qui creabitur laudabit dominū. Quonia prospexit de excelsō sanctuario suo: dominus de cælo terram contemplatus est. Vt audiret gemitum vinētī, vt solueret filios mortis.

Vt narretur in Sion nomen domini, & laudatio eius in Hierusalem. Cū congregati fuerint populi simul, & regna vt seruiant domino. Afflixit in via fortitudinem meā: abbreviauit dies meos. Dicam deus meus ne rapias me in medio dierum meorum: in generatione generationū anni tui. A principio terram fundasti, & opus manuum tuarum cæli. Ipsi peribunt, tu autem stabis, & omnes quasi vestimentum atterentur: quasi pallium mutabis eos, & mutantur. Tu autem ipse es, & anni tui non deficient.

Filij seruatorum tuorum habitabunt, & semen eorum ante faciem tuam perseuerabit.

Psalmus David. CIII.

Benedic anima domino, & omnia viscera mea nomini sancto eius. Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnium retributionum eius.

Qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis, & sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de corruptione vitam tuam, & coronat te in misericordia & miserationibus. Qui replet bonis ornamentum tuum: innouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Faciēs iustitias dominus, & iudicia cunctis qui calūnias sustinet.

Notas fecit vias suas Moysi: filiis Israel cogitationes suas. Misericors & clemens dominus: patiens & multæ miserationis. Non in sempiternū iudicabit: neque in æternum irascetur. Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quantum enim excelsus est cælum terra: tantum confirmata est misericordia eius super timentes eum. Quantum lōge est oriens ab occidente: tantum lōge fecit à nobis scelera nostra. Sicut misereretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se. Ipse enim nouit plasmationem nostram: recordatus est quia puluis sumus. Homo quasi herba dies eius: sicut flos agri sic florebit. Quia spiritus pertransiet eum, & non subsistet: & non cognoscet eum vltra locus eius.

Misericordia autem domini ab æterno, & vsque in æternum super timentes eum: & iustitia eius in filios filiorum. His qui custodiunt pactum eius, & recordantur præceptorum eius ad facienda ea. Dominus in cælo stabiliuit thronū suum, & regnum illius omnium dominatur. Benedicite domini angeli eius, fortes robore, facientes verbum eius: obediētes voci sermonis eius. Benedicite domino omnes exercitus eius, ministri eius qui facitis placitum illius.

Benedicite domino vniuersa opera eius in omnibus locis potestatis eius: benedic anima mea domino.

CIIII.

Tomus septimus

Benedic anima mea domino, domine deus meus magnificatus es nimis: gloria & decore indutus es. Amictus luce quasi vestimento: extendens cælos vt pellem. Qui regis aquis cœnacula eius: qui ponis nubes currum tuum: qui ambulās super pennas venti. Qui facis angelos tuos spiritus: ministros tuos ignem vrentem. Qui fundasti terram super basem suam: non commouebitur in sæculum & in sæculum. Abyssō quasi vestimento operuisti eā: super montes stabunt aquæ. Ab increpatione tua fugient: à voce tonitruī tui formidabunt. Ascendant montes & descendunt campi, ad locum quem fundasti eis. Terminum posuisti quem non pertransibunt: nec reuertentur vt operiant terrā. Qui emittis fontes in conuallibus, vt inter medios montes fluant. Vt bibant omnia animalia regionum, & reficiat onager sitim suam. Super ea volucres cæli morabuntur: de medio nemorum dabunt vocem.

Qui irrigas montes de cœnaculis tuis: de fructu operum tuorum implebitur terra. Germinās herbam iumētis, & scenum seruituti hominum, vt educat panem de terra. Et vinum latificat cor hominis ad exhilarandam faciem in oleo: panis autē cor hominis roborat. Saturabuntur ligna domini: cedi Libani quas plantauit. Ibi aues nidificabunt, miluo abies domus eius. Montes excelli ceruis: petra refugium herinacis. Fecit lunam per tempora: sol cognouit occubitum suum. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa mouebuntur omnes bestia syluæ. Leones rugientes ad prædam, & quærētis à deo escam sibi. Oriente sole recedent, & in speluncis suis cubabunt. Egre dietur homo ad opus suum, & ad seruitutem suam vsque ad vespertum.

Quam multa sunt opera tua domine, omnia in sapientiā fecisti: impleta est terra possessione tua. Hoc mare magnum & latum manibus, ibi reptilia innumerabilia: animalia parua cum grandibus. Ibi naues pertranseunt: leuiathan istum plasmasti vt illuderet ei. Omnia in te sperant, vt des cibum eis in tempore suo. Dante te illis colligent: aperiente te manum tuam replebuntur bono. Abscondes vultū tuum & turbabuntur, auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emittes spiritū tuū & creabuntur, & instaurabis faciē terræ.

Sit gloria domini in sempiternū: lætabitur dominus in operibus suis. Qui respicit terrā & tremet: tangit montes & fumabunt. Cantabo domino in vita mea: psallam deo meo quāmdiu sum. Placeat ei eloquium meum: ego autem lætabor in domino. Deficiant peccatores de terra, & impij vltra non sint: benedic anima meā domino, Halleluia.

CV.

Confitemini domino inuocate nomē eius: notas facite populis cogitationes eius. Cantate ei, & psallite ei: loquimini in vniuersis mirabilibus eius.

Exultate in nomine sancto eius: lætetur cor quærētū dominū. Quærite dominū & virtutē ei: quærite faciē eius iugiter. Recordamini mirabiliū ei: quæ fecit: signorū & iudiciorū oris eius. Semen Abrahā serui ei: filij Iacob electi eius. Ipse dominus deus noster: in vniuersa terra iudicia ei. Recordatus est in

Q iij

aternum pacti sui: verbi quod præcepit in mille generationes. Quod pepigit cum Abraham, & iuramenti sui cum Isaac. Et firmavit illud cum Iacob in lege: cum Israel in pactu sempiternum. Dicens, tibi dabo terram Chanaan: funiculum hæreditatis vestræ. Cū essent viri pauci, modici & aduenæ in ea.

Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Non dimisit hominem vt noceret eis, & corripuit pro eis reges. Nolite tangere christos meos, & prophetas meos nolite affligere.

Et vocauit famē super terrā: omnē virgā panis contriuit. Misit ante faciē eorū virum: in seruū venundatus est Ioseph. Afflixerunt in cōpede pedes eius: in ferrū venit anima eius. Vsq̄ ad tēpus donec veniret sermo eius: eloquiū domini probauit eum. Misit rex & soluit eum: princeps populorum & dimisit illum. Posuit eū dominum domus suæ, & principem & omni possessione sua. Vt erudiret principes eius secundū voluntatē suā, & senes eius sapientiā doceret. Et ingressus est Israel Aegyptū, & Iacob aduena fuit in terra Cham. Et crescere fecit populū suū nimis, & roborauit eū super hostes eius. Conuertit cor eorū vt odio haberent populum eius, vt dolose agerent contra seruos illius. Misit moysē seruū suū: Aarō quē elegit sibi.

Posuit in eis verba signorū suorū, & portentorū in terra Cham. Misit tenebras & contenebrauit, & non fuerunt increduli verbis eius. Commutauit aquas eorū in sanguinē, & occidit pisces eorū. Ebulliuit terra eorū ranas: in cubilibus regum eorum.

Dixit & venit musca omnimoda: scinifes in vniuersis terminis eorum. Dedit pluias eorum grandinem: ignē flammantem in terra eorū. Et percussit vineā eorū, & ficū eorum: & confregit lignū finium eorū. Dixit, & venit locusta, & bruchus cuius nō erat numerus. Et comedit omne fœnū terrę eorū, & deuorauit fructū terrę eorū. Et percussit omne primogenitū in terra eorū: primitias vniuersi partus eorū. Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribubus eorū infirmus. Lætata est Aegyptus cum egredierentur: quoniā irruerat terror eorū super eos. Expandit nubē in tentoriū, & ignē vt luceret nocte. Petierunt & adduxit ortyometram, & panem cæli saturauit eos. Aperuit petrā & fluxerunt aque: concurrerūt in aridis flumina. Quia recordatus est verbi sancti sui: cum Abraham seruo suo. Et eduxit populum suum in lætitia: laudantes electos suos. Et dedit eis terras gentiū, & laborem tribuū possederunt. Vt custodirent ceremonias eius, & leges eius seruarent Halleluia.

Halleluia. CVI.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius. Quis loquitur fortitudines domini: auditas faciet omnes laudes eius. Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Recordare mei domine in repropitiatione populi tui: visita me in salutari tuo.

Vt videam bona electorum tuorum, & læter in lætitia gentis tuæ: & exultem cum hæreditate tua. Peccauimus cum patribus nostris: inique fecimus, impie egimus. Patres nostri in Aegypto non in-

tellexerunt mirabilia tua. Nō sunt recordati multitudinis misericordiæ tuæ: & ad iracundiam prouocauerunt super mare in mari rubro. Saluauit autē eos propter nomen suum, vt ostēderet fortitudinem suam. Et comminatus est mari rubro, & aruit: & transduxit eos per abyssos quasi in deserto. Et saluauit eos de manu odientis, & redemit eos de manu inimici. Et operuit aqua hostes eorum: vnus de ipsis non superfuit. Et crediderunt verbis eius: cecineruntque laudem eius. Cito oblitī sunt operū illius: nec expectauerunt voluntatem eius. Et desiderauerunt desiderium in deserto, & tentauerunt deum in solitudine. Et dedit eis petitionē ipsorū, & misit tenuitatem in animam eorum. Et zelati sunt Moysen in castris: Aaron sanctum domini. Aperta est terra, & deuorauit Dathan, & operuit synagogam Abyram. Et succensus est ignis in synagoga eorum: flamma exussit impios. Fecerunt vitulum in Horeb, & adorauerunt conflatile. Et mutauerunt gloriam suam, in similitudine bouis comedentis fœnum. Oblitī sunt dei saluatoris sui: qui fecit magna in Aegypto. Mirabilia in terra Chā: terribilia super mare rubrum. Dixit ergo vt contereret eos: nisi Moyses electus eius stetisset medius contra faciē illius, vt conuerteret indignationem eius, vt non interficeret. Et despexerunt terrā desiderabilem: nec crediderunt sermōni eius. Et murmurauerunt in tabernaculis suis: non exaudierūt vocem domini. Et eleuauit manum suam super eos, vt deiceret eos in deserto. Et vt deiceret semē eorū in gētibus, & dispergeret eos in terris. Et consecrati sunt Beelphegor, & comederunt victimas mortuorum. Et concitauerunt eum in studiis suis, & percussit eos plaga. Stetit autem Phinees, & diiudicauit: & est retenta percussio. Et reputatum est ei in iustitiam: in generatione & generatione vsque in æternum. Et prouocauerunt eum super aquam contradictionis, & afflictus est Moyses propter eos. Quia prouocauerunt spiritū eius, & præcepit labiis suis. Non exterminauerunt populos: & didicerunt opera eorum. Et seruierunt sculptilibus eorum, & factum est eis in scandalum. Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonibus.

Et effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorū & filiarum suarū, quos immolauerunt sculptilibus Chanaan: & polluta est terra sanguinibus. Et coinquinati sunt in operibus suis, & fornicati sunt in studiis suis. Iratus est itaque furor domini in populum suum, & abominatus est hæreditatem suam. Et dedit eos in manu gentium, & dominati sunt eorum qui oderunt eos. Et afflixerunt eos inimici sui, & humiliati sunt sub manu eorum. Multis vicibus liberauit eos: ipsi vero prouocabant in consiliis suis, & humiliati sunt propter iniquitates suas. Et vidit tribulationem eorum: cum audiret eos rogantes. Et recordatus est pacti sui cum eis: & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ. Et dedit eos miserabiles: coram omnibus qui cœperant eos. Salua nos domine deus noster, & cōgrega nos de gētibus vt cōstitemur nomini sancto tuo, & canamus in laude tua.

Benedictus

Benedictus dominus deus Israel ab æterno, & vsque in æternū: & dicet omnis populus, amen, Halleluia.

CVII.

Confitemini domino quoniā bonus: quoniā in æternū misericordia eius. Dicāt qui redēpti sunt à domino: quos redemit de manu hostis. Et de terris congregauit eos, ab oriente & occidente: ab aquilone & mari. Errauerunt in solitudine, in deserta via: ciuitatem quæ habitaretur non repperunt. Esuriētes & sitientes: anima eorum in ipsis deficiebat. Et clamauerunt ad dominū in tribulatione sua: de afflictione eorum eripuit eos. Et duxit illos per viam rectam, vt venirent in ciuitatem habitabilem. Cōfiteantur domino misericordias eius, & mirabilia eius in filios hominum. Quia saturauit animam vacuum, & animam esurientem impleuit bonis. Habitantes in tenebris & vmbra mortis: alligatos inopia & ferro. Quia prouocauerunt sermones dei, & consilium excelsi blasphemauerunt. Et humiliavit in labore cor eorum: ceciderunt, & non erat qui adiuuaret. Et clamauerunt ad dominū in tribulatione sua, & de angustiis eorum saluauit eos. Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Cōfiteantur domino misericordias eius, & mirabilia eius in filios hominum. Quia contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit. Stultos propter viam sceleris eorum, & propter iniquitates afflictos. Omnem cibum abominata est anima eorum, & accefferunt ad portas mortis. Et clamauerunt ad dominum in tribulatione sua: de angustiis eorum saluauit eos. Misit verbum suum, & sanauit eos: & saluauit de interitu eorum. Cōfiteantur domino misericordias eius, & mirabilia eius in filios hominum. Et immolent hostias gratiarum, & narrent opera eius in laude. Qui descendunt mare in nauibus: facientes opus in aquis multis. Ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo. Dixit & surrexit ventus tēpestatis, & leuauit gurgites eius.

Ascendunt in cælum, & descendunt in abyssos: anima eorum in afflictione consumitur. Obstupuerunt & intremuerūt quasi ebrius: & vniuersa sapientia eorum absorpta est. Clamabūt autem ad dominum in tribulatione sua, & de angustia eorum educet eos. Statuet turbinem in tranquillitatem, & silebunt fluctus eius. Lætantur quoniā quieverunt, & deducet eos ad portum quem voluerunt.

Confiteantur domino misericordias eius, & mirabilia eius in filios hominū. Et exaltem eū in ecclesia populi, & in cathedra seniorū laudent eū. Ponet flumina in desertū, & fontes aquarū in sitim. Terrā fructiferā in salsuginē: præ malitia habitatorū eius.

Ponet desertum in paludes aquarū, & terram inuiam in fontes aquarum. Et collocauit ibi esurientes, & formabunt urbem ad habitandam. Et ferent agros, & plātabunt vineas: & facient fruges germina.

Et benedicet eis: & multiplicabuntur nimis, & pecora eorū nō minuet. Imminuta sūt autē & afflictā, propter angustiam mali & doloris. Et effundet despectionem super principes & errare eos faciet in solitudine deuia. Et subleuabit pauperem de inopia, & ponet quasi gregē familias. Videbunt recti, & lætantur: & omnis iniquitas contrahet os suū. Quis

Tomus septimus.

sapiens, & custodiet hæc: & intelliget misericordias domini?

Canticum psalmus David. CVIII.

Paratum cor meū deus: cantabo & psallam sed & gloria mea. Confurge psalterium & cithara, confurgā mane. Cōfitebor tibi in populis domine, & cantabo te in nationibus. Quoniam magna super caelos misericordia tua, & vsq̄ ad æthera veritas tua. Exaltare super caelos deus: & super omnē terrā gloria tua. Vt liberentur dilecti tui: salua dextera tua, & exaudi me. Deus locutus est in sanctuario suo: gaudebo, diuidam Sichem, & vallem Soccoth dimetiar. Meus est Galaad, & meus est Manasse, & Ephraim hæreditas capitis mei, Iuda dux meus.

Moab lebes peluis meæ, super Idumæam proiciā calciamentum meum: cum Philistiim fœderabor. Quis deducet me in ciuitatem munitam: quis deducet me vsque in Idumæam? Nonne tu deus qui proieceras nos, & non exieras deus in exercitibus nostris? Da nobis auxilium in tribulatione: vana est enim salus ab homine. In deo erimus fortes, & ipse conculcabit hostes nostros.

Victori David psalmus. CIX.

Deus laudabilis mihi, ne taceas. Quia os impij & dolosi contra me apertum est: locuti sunt de me lingua mendacij. Verbis odij circūdederunt me, & expugnauerunt me frustra. Pro eo quod eos diligebam, aduersabantur mihi: ego autem orabā. Et posuerunt contra me malū pro bono, & odium pro dilectione mea. Constitue super eū impium, & Satan stet à dextris eius. Cū fuerit iudicatus, exeat condemnatus: & oratio eius sit in peccatum. Fiant dies eius parui: episcopatū eius accipiat alter. Sint filij eius pupilli, & vxor eius vidua. Instabiles vagentur filij eius, & mendicent: & quarantur in parietinis suis. Scrutetur exactor vniuersa quæ habet, & diripiant alieni labores eius. Non sit qui eius misereatur: nec qui clemens sit in pupillo eius. Fiat nouissimum eius interitus: in generatione altera deleatur nomen eius. Redeat in memoriam iniquitas patrum eius apud deum, & iniquitas matris eius non deleatur. Sint contra dominū semper: & intereat de terra memoria eorum. Eo quod non est recordatus facere misericordiam: & persecutus est virum inopem, & pauperem: & compunctum corde vt interficeret. Et dilexit maledictionem, quæ veniet ei: & noluit benedictionem, quæ elongabitur ab eo. Et indutus est maledictione quasi vestimento suo, & ingreditur quasi aqua in viscera eius: & quasi oleum in ossa eius.

Sit ei quasi pallium quo circumdatur, & quasi cingulum quo semper accingitur. Hæc est retributio his qui aduersantur mihi à domino, & qui loquuntur malum contra animam meam. Tu autem domine deus fac mecum propter nomen tuum: quoniam bona est misericordia tua, libera me. Quoniam egenus, & pauper sum: & cor meum vulneratum est intrinsecus. Quasi vmbra cum inclinatur abductus sum, & excussum quasi lo-

Q iij

culsa. Genua mea vacillauerunt à ieiunio, & caro mea immutata est absque oleo. Et ego factus sum opprobrium eis: videntes me mouerunt caput suum.

Aduua me domine deus meus: salua me secundum misericordiam tuam. Et sciant quoniam manus tua hæc: tu domine fecisti eam. Maledicent illi, & tu benedices: restiterunt, & confundentur: seruus autem tuus lætabitur. Induuntur aduersarij mei confusione, & operiantur quasi vestimento confusione sua.

Confitebor domino vehementer in ore meo, & in medio populorum laudabo eum. Quoniam stabit à dextris pauperis, ut saluet à iudicibus animam eius.

Psalms David. CX.

Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam fortitudinis tuæ emittet dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

Populi tui spontanei erunt in die fortitudinis tuæ: in montibus sanctis quasi de vulua orietur, tibi ros adolescentiæ tuæ. Iurauit dominus & non panitebit eum, tu es sacerdos in æternum: secundum ordinem Melchisedech. Dominus à dextera tua, percussit in die furoris sui reges. Iudicabit in gentibus, impleuit valles percussit caput in terra multa. De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

Halleluia. CXI.

Confitebor domino in toto corde: in consilio iustorum & congregatione. Magna opera domini: exquirèda in cunctis voluntatibus suis. Gloria & decor opus eius: & iustitia eius perseverans semper. Memoriam fecit mirabilium suorum: clemens & misericors dominus. Escam dedit timentibus se: memor erit in sempiternum pacti sui. Fortitudinem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det eis hæreditatem gentium. Opus manuum eius veritas, & iudicium: fidelia omnia præcepta eius, firmata in sempiternum iugiter: facta in veritate & æquitate. Redemptionem misit populo suo, mandauit in æternum pactum suum: sanctum & terribile nomen eius. Principium sapientiæ timor domini, doctrina bona cunctis qui faciunt eam: laus eius perseverat iugiter.

Halleluia. CXII.

Beatus vir qui timet dominum: in mandatis eius voluet nimis. Potens in terra erit semen eius: generatio iustorum benedicetur. Substantia & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius perseverans semper. Ortum est in tenebris lumen iustis: clemens & miserator & iustus. Bonus vir clemens & frænerans: dispensabit verba sua in iudicio. Quia in æternum non commouebitur: in memoria sempiterna erit iustus. Ab auditu malo non timebit; paratum cor eius confidens in domino. Firmum cor eius non timebit: donec aspiciat in hostibus suis.

Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius permanet in æternum: cornu eius exaltabitur in gloria. Impius videbit, & irascetur; dentibus suis frædet, & tabescet: desiderium impiorum peribit.

Halleluia. CXIII.

Laudate serui domini: laudate nomen domini. Sit nomen domini benedictum: amodo & usque in æternum. Ab ortu solis usque ad occasum eius: laudabile nomen domini. Excelsus super omnes gentes dominus: supra cælum gloria eius.

Quis ut dominus deus noster: qui in excelsis habitans. Humilia respicit in cælo & in terra. Suscitans de terra inopem, & de stercore eleuat pauperem.

Ut eum sedere faciat cum principibus: cum principibus populi sui. Qui collocat sterilem in domo, matrem filiorum lætantem, Halleluia.

CXIII.

Cum egrederetur Israel de Aegypto: domus Jacob de populo barbaro. Factus est Iudas in sanctificatione eius: Israel potestas eius. Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum. Montes subsilierunt quasi arietes: colles quasi filij gregis. Quid tibi est mare quia fugisti: Iordanis quia conuersus es retrorsum. Montes subsultastis quasi arietes: colles quasi filij gregis. A facie domini contremiscit terra: à facie dei Iacob. Qui conuertit petram in plaudes aquarum: silicem in fontes aquarum.

Non nobis domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam: propter misericordiam tuam, & veritatem tuam. Ne dicant gentes: ubi est deus eorum? Deus autem noster in cælo: vniuersa quæ voluit fecit.

Idola gentium argentum & aurum: opus manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent & non videbunt. Aures habent, & non audient: nasum habent, & non odorabunt.

Manus habent, & non palpabunt; pedes habent & non ambulabunt: nec sonabunt in gutture suo.

Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Israel confidit in domino: auxiliator & protector eorum est. Domus Aaron confidit in domino: auxiliator & protector eorum est. Timetis dominum confidunt in domino: auxiliator & protector eorum est. Dominus recordatus est nostri: benedicet, benedicet domui Israel: benedicet domui Aaron. Benedicet timentibus dominum: paruis & magnis. Addat dominus super vos: super vos & super filios vestros. Benedicti vos à domino: qui fecit cælum & terram. Cælum cælorum domino: terram autem dedit filiis hominum. Non mortui laudabunt dominum: nec omnes qui descendunt in silentium. Sed nos benedicemus domino: amodo & usque in æternum, Halleluia.

CXV.

Dilexi quoniam exaudit dominus, vocem deprecationis meæ. Inclinauit aurem suam mihi, & in diebus meis inuocabo. Circumdede runt me fines mortis, & munitiones inferni inuenerunt me: angustiâ & dolorem reperi. Et nomen domini inuocaui: obsecro domine libera animam meam. Clemens dominus, & iustus: & deus noster misericors.

Custodit paruulos dominus: attenuatus sum, & saluaui me. Reuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus reddet tibi. Quia eruet animam meam de morte oculos meos à lacrymis, pedes meos ab offensa. Deambulabo coram domino, in terris viuentium. Credidi propter quod locutus sum:

sum: ego afflictus sum nimis. Ego dixi in stupore meo: omnis homo mendacium. Quid reddam domino, pro omnibus quæ retribuit mihi. Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo.

Vota mea domino reddam, coram omni populo eius. Gloriosa in conspectu domini, mors sanctorum eius. Obsecro domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus filius ancillæ tuæ: dissoluisti vincula mea. Tibi immolabo hostiam laudis, & in nomine domini inuocabo. Vota mea domino reddam, in conspectu omnis populi eius. In atrijs domus domini, in medio tui Hierusalem, Halleluia.

CXVI.

Laudate dominum omnes gentes: collaudate eum vniuersi populi. Quia confortata est super nos misericordia eius, & veritas domini in æternum, Halleluia.

CXVII.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius. Dicat nunc Israel: quoniam in æternum misericordia eius. Dicat nunc domus Aaron: quoniam in æternum misericordia eius. Dicant nunc qui timent dominum: quoniam in æternum misericordia eius. Cum tribularer inuocaui dominum, & exaudiuit me in latitudine dominus. Dominus meus es: non timebo, quid faciat mihi homo. Dominus mihi auxiliator, & ego despiciam odientes me. Melius est sperare in domino, quam sperare in homine. Melius est sperare in domino, quam sperare in principibus.

Omnes gentes circumdederunt me, & in nomine domini: quia vltus sum eas. Circumdede runt me, & obsecderunt me: sed in nomine domini, quia vltus sum eas. Circumdede runt me quasi apes: extinctæ sunt quasi ignis spinarum in nomine domini, quia vltus sum eas. Impulsus pellebar ut caderem, & dominus sustentauit me. Fortitudo mea, & laudatio mea dominus: & factus est mihi in salutem.

Vox laudis, & salutis in tabernaculis iustorum: dextera domini fecit fortitudinem. Dextera domini excelsa, dextera domini fecit fortitudinem. Non moriar, sed viuam, & narrabo opera domini. Corripiciens arguit me dominus, & morti non tradidit me. Aperite mihi portas iustitiæ: ingressus eas confitebor domino. Hæc porta domini: iusti intrabunt in eam. Confitebor tibi quoniam exaudiisti me, & factus es mihi in salutem. Lapidem quem reprobauerunt edificantes: factus est in caput anguli.

A domino factum est istud, & hoc est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies quam fecit dominus: exultemus & lætemur in ea. Obsecro domine, salua obsecro: obsecro domine, prosperare obsecro.

Benedictus qui venit in nomine domini: benediximus vobis de domo domini. Deus dominus, & apparuit nobis: frequentate solennitatem in frondosis, usque ad cornua altaris. Deus meus es tu, & confitebor tibi: deus meus es tu, & exaltabo te. Confitebor domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.

CXVIII.

Beati immaculati in via: qui ambulant in lege domini. Beati qui custodiunt testimonia eius: in toto corde requirunt eum. Nec enim qui operatur

iniquitatem, in viis eius ambulauerunt. Tu mandasti præcepta tua custodiri nimis. Utinam dirigatur via mea: ad custodienda præcepta tua. Tunc non confundar: cum respexero ad omnia mandata tua.

Confitebor tibi in directione cordis: cum didicero iudicia iustitiæ tuæ. Præcepta tua custodiam: ne derelinquas me nimis.

In quo corrigit iuuenis semitam suam, cum custodierit verba tua. In toto corde meo exquisiui te: ne errare me facias à mandatis tuis. In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccet tibi. Benedictus tu domine, doce me præcepta tua. In labijs meis narraui omnes iustitias oris tui. In via testimoniorum tuorum delectatus sum, quasi in omnibus diuitijs. In præceptis tuis meditabor, & contemplabor semitas tuas. In iustitijs tuis delectabor: non obliuiscar verba tua.

Retribue seruo tuo: viuam, & custodiam verba tua. Reuela oculos meos, & videbo mirabilia de lege tua. Aduena ego sum in terra: ne abscondas à me mandata tua. Desiderauit anima mea desiderare iudicia tua in omni tempore. Increpasti superbos: maledicti qui recedunt à mandatis tuis. Aufer à me opprobrium, & contemptum: quoniam testimonia tua custodiui. Etenim sederunt principes, aduersum me loquebantur: seruus autem tuus meditabatur præcepta tua. Sed & testimonia tua voluntas mea, quasi viri amicissimi mei.

Adhæsit pulucri anima mea: viuifica me iuxta verbum tuum. Vias meas exposui, & exaudiisti me: doce me iustitiâ tuam. Viam præceptorum tuorum fac me intellegere, & loquar in mirabilibus tuis. Distillauit anima mea præ stultitia: serua me iuxta eloquium tuum. Viam mendaciæ aufer à me, & legem tuam dona mihi. Viam fidei elegi: iudicia tua proponebam. Adiurasti testimonijs tuis: domine ne confundas me. Viam mandatorum tuorum curram: quoniam dilatasti cor meum.

Ostende mihi domine viam præceptorum tuorum, & custodiâ eam per vestigiū. Doce me, & obseruabo legem tuam: & custodiâ eam in toto corde. Deduc me in semitam mandatorum tuorum: quia ipsam volui. Inclina cor meum ad testimonia tua, & non ad auaritiâ. Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuifica me. Suscita seruo tuo eloquium tuum, in timorem tuum. Auerte opprobrium meum quod reueritus sum: quia iudicia tua bona. Ecce desiderauit præcepta tua: in iustitia tua viuifica me.

Et veniant mihi misericordiarum tuarum domine, & salus tua iuxta eloquium tuum. Et respondebo exprobratibus mihi sermonem: quia speraui in sermone tuo. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usque nimis: quoniam iudicia tua expectaui. Et custodiam legem tuam iugiter: in sempiternum, & ultra. Et ambulabo in spatio: quia præcepta tua quaesui. Et loquar in testimonijs tuis coram regibus, & non confundar. Et delectabor in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuabo manus meas ad mandata tua quæ dilexi, & loquar in præceptis tuis.

memeto sermonis seruo tuo: quæ me sperare fecisti. Hæc est consolatio mea in afflictione mea: quia eloquium tuum viuificauit me. Superbi deridebant me nimis: à lege tua non declinaui. Recordatus sum iudiciorum tuorum à sæculo domine, &

consolatus sum. Horror obtinuit me ab impiis, qui dereliquerunt legem tuam. Carmina erant mihi præcepta tua, in domo peregrinationis meae. Recordatus sum in nocte nominis tui domine, & custodiui legem tuam. Hoc factum est mihi: quia præcepta tua custodiui.

Pars mea domine: dixi ut custodiam verbum tuum.

Deprecatus sum vultum tuum in toto corde: miserere mei secundum eloquium tuum. Recogitavi vias meas, & conuertii pedes meos ad testimonia tua. Festinaui, & non neglexi, custodire mandata tua. Funes impiorum implicauerunt me: legem tuam non sum oblitus. Medio noctis furgam ad confitendum tibi, super iudicia iustitiae tuae, & custodientium præcepta tua. Misericordia tua domine completa est terra, præcepta tua doce me.

Benefecisti seruo tuo domine: secundum verbum tuum. Bonum sermonem, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi. Antequam audirem ego ignoravi: nunc autem eloquium tuum custodiui.

Bonus es tu, & beneficus: doce me præcepta tua.

Applicabant mihi mendacium superbi: ego autem in toto corde seruabam præcepta tua. Incrassatum est velut adeps cor eorum, & ego in lege tua delectabar. Bonum mihi quia afflictus sum, ut discerem præcepta tua. Melior est mihi lex oris tui: super millia auri & argenti.

Manus tuae fecerunt me, & firmauerunt me: doce me, & discam mandata tua. Qui timent te videbunt me, & latibuntur: quia sermonem tuum expectaui. Scio domine quia iustum iudicium tuum, & vere afflixisti me. Sit obsecro misericordia tua in consolatione mea: sicut locutus es seruo tuo. Veniant mihi misericordiae tuae, & viam: quia lex tua delectatio mea. Confundantur superbi, quoniam inique contriuerunt me: ego autem loquar in præceptis tuis. Reuertantur ad me qui timent te, & qui sciunt testimonium tuum. Fiat cor meum perfectum in præceptis tuis, ut non confundar.

Defecit in salutare tuum anima mea: in verbum tuum expectaui. Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum: dicentes, quando consolaberis me. Et cum essem quasi vter in pruina: præcepta tua non sum oblitus. Quot sunt dies serui tui: quando facies in persequentibus me iudicium. Foderunt mihi superbi foueas, quae non erant iuxta legem tuam.

Omnia mandata tua vera: falso persequuti sunt me, auxiliare mihi. Paulominus consumpserunt me in terra: ego autem non dimisi præcepta tua.

Secundum misericordiam tuam viuifica me, & custodiam testimonium oris tui.

In aeternum domine, verbum tuum perstat in caelo. In generatione, & generatione fides tua: fundasti terram, & stat. Iudicio tuo stant usque hodie: quia omnia seruiunt tibi. Nisi quod lex tua delectatio mea: forte perissem in pressura mea. In sempiternum non obliuiscar preceptorum tuorum: quia per ipsa viuificasti me. Tuus ego sum, salua me: quoniam præcepta tua quaesui. Me expectauerunt impij, ut perderent me: testimonium tuum considerabo. Omnis consummationis vidi finem: laetum mandatum tuum nimis.

Quam dilexi legem tuam: tota die meditatio mea. Super inimicos meos instruis me mandato tuo: quia in sempiternum hoc est mihi. Super omnes qui docebant me eruditus sum: quia testimonia tua meditatio mea. Super senes intellexi: quia præcepta tua seruauit. Ab omni semita mala prohibui pedes meos, ut custodirem verba tua. A iudiciis tuis non recessi: quia tu illuminasti me. Quam dulce gutturi meo eloquium tuum, super mel ori meo.

Præcepta tua considerabam: propterea odiui omnem semitam mendacij.

Lucerna pedi meo verbum tuum, & lux semitae meae. Iuravi, & perseuerabo: ut custodiam iudicia iustitiae tuae. Afflictus sum usque nimis: domine viuifica me iuxta verbum tuum. Voluntaria oris mei complacent tibi domine, & secundum iudicia tua doce me. Anima mea in manu mea semper, & legis tuae non sum oblitus. Posuerunt impij laqueum mihi, & a præceptis tuis non aberravi.

Hereditas mea testimonia tua in sempiternum: quia gaudium cordis mei sunt. Inclinaui cor meum ut facerem iustitias tuas, propter aeternam retributionem.

Tumultuosos odiui, & legem tuam dilexi. Protectio mea & scutum meum tu es: verbum tuum expectaui. Recedite a me maligni, & custodiam mandata dei mei. Confirma me secundum verbum tuum, & viam: & noli me confundere ab expectatione mea. Auxiliare mihi, & saluus ero: & delectabor in præceptis tuis iugiter. Abiecasti omnes qui auersantur præcepta tua: quia mendax cogitatio eorum. Quasi scoriam computasti omnes impios terrae: propterea dilexi testimonia tua. Horripilauit a timore tuo caro mea, & iudicia tua timui.

Feci iudicium & iustitiam: ne derelinquas me his qui calumniantur me. Sponde pro seruo tuo in bonum: ne calumnientur me superbi. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, & in eloquium iustitiae tuae. Fac cum seruo tuo iuxta misericordiam tuam, & præcepta tua doce me. Seruus tuus sum ego, instrue me: & cognoscam testimonia tua. Tempus est ut facias domine: praeuicari sunt legem tuam.

Propterea dilexi mandata tua: super aurum & topazium. Propterea in vniuersa præcepta tua direxi: omnem semitam mendacij odio habui.

Mirabilia testimonia tua: idcirco custodiuit ea anima mea. Ostium sermonum tuorum lucidum, docens paruulos. Os meum aperui & respiraui: quia mandata tua desiderabam. Respice ad me, & miserere mei: iuxta iudicium diligentium nomen tuum. Gressus meos firma in sermone tuo, & non des potestatem in me vniuersae iniquitati. Redime me a calumnia hominum, & custodiam præcepta tua. Vultum tuum ostende seruo tuo, & doce me præcepta tua. Riui aquarum fluebant de oculis meis: quia non custodierunt legem tuam.

Iustus es domine, & rectum iudicium tuum. Praecipisti iustitiam testimonij tui, & veritatem tuam nimis. Consumpsit me zelus meus: quia oblitus sunt verborum tuorum hostes mei. Probatus sermo tuus nimis, & seruus tuus dilexit illum. Paruulus ego sum: & contemptibilis: sed præcepta tua non sum oblitus. Iustitia tua, iustitia sempiterna, & lex

& lex tua veritas. Tribulatio, & angustia inuenerunt me: mandata tua voluntas mea. Iusta testimonia tua semper doce me, & viam.

Clamaui in toto corde, exaudi me domine: præcepta tua custodiam. Inuocaui te, saluum me fac, & custodiam testimonia tua. Surgebam adhuc in tenebris, & clamabam: verbum tuum expectans.

Præueniebant oculi mei vigilias, ut meditarer in sermonibus tuis. Vocem meam exaudi iuxta misericordiam tuam: domine secundum iudicium tuum viuifica me. Appropinquauerunt persecutores mei sceleri, & a lege tua procul facti sunt. Prope es tu domine, & omnia mandata tua veritas.

A principio noui de testimoniis tuis: quod in aeternum fundaueris ea.

Vide afflictionem meam, & eripe me: quia legis tuae non sum oblitus. Iudica causam meam, & redime me: in sermone tuo viuifica me. Longe ab impiis salus: quia præcepta tua non quaesierunt.

Misericordiae tuae multae domine: iuxta iudicia tua viuifica me. Multi qui persequuntur me, & affligunt me: a testimoniis tuis non declinaui. Vidi praeuicatores tuos, & mœrebam: quia verbum tuum non custodierunt. Vide quoniam præcepta tua dilexi: domine iuxta misericordiam tuam viuifica me. Caput verborum tuorum veritas, & in sempiternum omne iudicium iustitiae tuae.

Principes persecuti sunt me sine causa: verba autem tua timuit cor meum. Gaudes ego sum in eloquio tuo: sicut qui inuenit spolia multa. Mendacium odio habui, & detestatus sum: legem tuam dilexi.

Septies in die laudaui te: super iudiciis iustitiae tuae. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Expectaui salutare tuum domine, & mandata tua feci. Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea nimis. Custodiui præcepta tua, & testimonia tua: quia omnes vias meae in conspectu tuo.

Ingrediatur laus mea coram te domine: secundum verbum tuum doceme. Veniat deprecatio mea ante vultum tuum: secundum eloquium tuum libera me. Fundant labia mea hymnum: docebis enim me præcepta tua. Loquetur lingua mea sermonem tuum: quia omnia mandata tua iusta. Sit manus tua auxiliatrix mea: quia præcepta tua elegi. Desideraui salutare tuum domine, & lex tua voluntas mea. Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua auxiliabuntur mihi. Erraui quasi ovis perdita, quare seruum tuum: quia mandatorum tuorum non sum oblitus.

Canticum graduum. CXIX.

Ad dominum in tribulatione mea clamaui: & exaudiuit me. Domine libera animam meam a labio mendacij, a lingua dolosa. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?

Sagittae potentis acutae, cum carbonibus iuniperorum. Heu mihi quia peregrinatio mea prolongata est: habitavi cum tabernaculis Cedar. Multum peregrina est anima mea, cum odientibus pacem. Ego pacifica loquebar, & illi bellantia.

Canticum graduum. CXX.

Leuaui oculos meos in montes: vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum a domino, factore caeli & terrae. Non det in commotionem pedem tuum: nec dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.

Domine custodit te: dominus protectio tua super manum dexteram tuam. Per diem sol non percutiet te, neque luna per noctem. Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam. Dominus custodiat exitum tuum & introitum tuum: amodo & usque in aeternum.

Canticum graduum David. CXXI.

Letatus sum eo quod dixerit mihi: in domum domini ibimus. Stantes erant pedes nostri, in portis tuis Hierusalem. Hierusalem quae edificatur ut ciuitas, cuius participatio eius simul.

Quia ibi ascenderunt tribus tribus domini testimonium Israel: ad confitendum nomini domini.

Quia ibi sederunt sedes in iudicio: sedes domui David. Rogate pacem Hierusalem: sit bene his qui diligunt te. Sit pax in mutis tuis: abundantia in domibus tuis. Propter fratres meos & amicos meos: loquar pacem tibi. Propter domum domini dei nostri, quaram bona tibi.

Canticum graduum David. CXXII.

Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in caelis. Ecce sicut oculi seruatorum ad manum dominorum suorum: sicut oculi ancillae ad manum dominae suae, sic oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misereatur nostri. Miserere nostri domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione. Multum repleta est anima nostra opprobrio abundantium, & despectione superbiorum.

Canticum graduum David. CXXIII.

Nisi dominus fuisset in nobis: dicat nunc Israel. Nisi dominus fuisset in nobis: cum exurgerent super nos homines. Forsitan viuos absorbuissent nos: cum irasceretur furor eorum super nos.

Forsitan aquae circumdissent nos: torrentes transisset super animam nostram. Forsitan transissent super animam nostram, aquae superbiae. Benedictus dominus: qui non dedit nos in praedam dentibus eorum. Anima nostra quasi avis crepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Auxilium nostrum in nomine domini: qui fecit caelum terram.

Canticum graduum. CXXIII.

Qui confidunt in domino: quasi mons Sion, immobilis in aeternum habitabilis. Hierusalem montes in circuitu eius, & dominus in circuitu populi sui: amodo & usque in aeternum. Quia non requiescet virga impietatis super sortem iustorum, ut non mittant iusti in iniquitatem manus suas.

Benefac domine bonis, & rectis corde. Qui autem declinant ad prauitates suas, deducet eos dominus cum his qui operantur iniquitatem: pax super Israel.

Cum conuerteret dominus captiuitatem Sion: facti sumus quasi somniantes. Tunc implebitur risu os nostrum, & lingua nostra laude: tunc dicent in gentibus: magnificauit dominus facere cum istis. Magnificauit dominus facere nobiscum: facti sumus sicut latantes. Conuerte domine captiuitatem nostram: sicut riuus in austro. Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Qui ambulans ibat & flebat, portans ad seminandum sementem: veniens veniet in exultatione, portans manipulos suos.

Nisi dominus edificauerit domum, in vanum laborauerunt qui edificant eam: nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Frustra est vobis de mane consurgere: postquam federitis, qui manducatis panem dolorum: sic dabit diligentibus se somnum. Ecce hereditas domini filij: merces fructus ventris. Sicut sagittae in manu potentis: ita filij iuuentutis. Beatus vir qui impleuit pharetram suam ex ipsis: non confundentur, cum loquentur inimicis suis in porta.

Beatus omnis qui timet dominum: qui ambulat in viis eius. Laborem manuum tuarum comedes: beatus tu, & bene tibi erit. Vxor tua sicut vitis fructifera in penetralibus domus tuae: filij tui sicut germina oliuarum, in circumitu mensae tuae. Ecce sic benedicetur viro: qui timet dominum. Benedicat tibi dominus ex Sion: & videas bona Hierusalem omnibus diebus vitae tuae. Et videas filios filiorum tuorum: pacem super Israel.

Saepe expugnauerunt me ab adolescentia mea: dicat nunc Israel. Saepe expugnauerunt me ab adolescentia mea: sed non potuerunt mihi. Supra ceruicem meam arabant arantes: prolongauerunt sulcum suum. Dominus iustus, concidet laqueos impiorum. Confundantur & reuerentur retrorsum, omnes qui oderunt Sion. Fiant sicut foenum tectorum, quod statim ut viruerit, arefcet.

De quo non implebit manum suam messor, & finum suum manipulos faciens. De quo non dixerunt transeuntes, benedictio domini super vos: benediximus vobis in nomine domini.

De profundis clamaui ad te domine. Domine exaudi vocem meam: fiant aures tuae intendentes, ad vocem deprecationis meae. Si iniquitates obseruabis domine, domine quis sustinebit? Quia tecum est propitiatio: cum terribilis sis. Sustinuit dominum, sustinuit anima mea: & verbum eius expectaui. Anima mea ad dominum: a vigilia

matutina usque ad vigiliam matutinam. Expectet Israel dominum: quia apud dominum misericordia, & multa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius.

Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei: & non ambulavi in magnis, & in mirabilibus super me. Si non proposui, & filire feci animam meam, sicut ablactatus ad matrem suam: ita ablactatus ad me anima mea. Expecta Israel dominum: a modo & usque in aeternum.

Memento domine David, & omnis afflictionis eius. Qui iurauit domino, votum vouit deo Jacob. Si intrauero in tabernaculum domus meae, si ascendero super lectum straminis mei. Si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Donec inueniam locum domino: tabernaculum deo Jacob. Ecce audiui illum in Ephrata: inuenimus illum in regione saltus. Intremus in tabernacula eius: adoremus scabellum pedum eius. Surge domine in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuae. Sacerdotes tui induant iustitiam, & sancti tui laudent. Propter David seruum tuum, ne auertas faciem Christi tui. Iurauit dominus David veritatem, non auertetur ab ea: de fructu ventris tui, ponam super sedem tuam. Si custodierint filij tui pactum meum, & testificationem meam quam docuero eos: & filij eorum usque in aeternum, sedebunt super thronum tuum. Quoniam elegit dominus Sion: desiderauit eam in habitaculum sibi: Haec est requies mea in sempiternum: hic habitabo, quia desiderauit eam.

Venationem eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo pane. Sacerdotes eius induam salutare, & sancti eius laude laudabunt. Ibi oriū faciam cornu David: parauit lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem florebit diadema eius.

Ecce quam bonum & quam decorum, habitare fratres in vnum. Sicut unguentum optimum in capite, quod descendit in barbam barbam Aarō: quod descendit super oram vestimentorum eius. Sicut ros Hermon, qui descendit super montana Sion: quoniam ibi mandauit dominus benedictionem, vitam usque in aeternum.

Ecce benedicite domino, omnes serui domini: qui statis in domo domini in noctibus. Leuate manus vestras ad sanctum, & benedicite dominum. Benedicat te dominus ex Sion factor caeli & terrae.

Laudate nomen domini: laudate serui domini. Qui statis in domo domini: in atris domus dei nostri

nostri. Laudate dominum, quoniam bonus dominus: cantate nomini eius, quoniam decens.

Quoniam Iacob elegit sibi dominus: Israel in peculium suum. Quia ego scio quod magnus dominus, & dominus noster praeter omnibus diis. Omnia quae voluit dominus fecit in caelo, & in terra: in mari & in omnibus abyssis. Leuans nubes de summitatibus terrae, fulgura in pluuiam fecit: educens ventos de thesauris suis. Qui percussit primitiua Aegypti: ab homine usque ad pecus. Emisit signa & portenta in medio tui Aegypti: in Pharaon, & in cunctos seruos suos. Qui percussit gentes multas, & occidit reges fortes. Seon regem Amorrhæorum: & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan. Et dedit terram eorum hereditatem: hereditatem Israel populo suo. Domine nomen tuum in aeternum: domine memoriale tuum in generatione & generatione. Quia iudicabit dominus populū suū, & in seruos suos erit placabilis. Idola gentium argentum & aurum: opera manuum hominum. Os habent & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient: sed nec est spiritus in ore ipsorum. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

Domus Israel benedicite domino: domus Aaron benedicite domino. Domus Leui benedicite domino: timentes dominum benedicite domino.

Benedictus dominus ex Sion, qui habitat in Hierusalem. Halleluia.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam cin aeternum misericordia eius. Confitemini deo deorum: quoniam in aeternum misericordia eius.

Confitemini domino dominorum: quoniam in aeternum misericordia eius. Qui fecit mirabilia magna solus: quoniam in aeternum misericordia eius. Qui fecit caelos in sapientia: quoniam in aeternum misericordia eius. Qui firmavit terram super aquas: quoniam in aeternum misericordia eius.

Qui fecit luminaria magna: quoniam in aeternum misericordia eius. Solem in potestatem diei: quoniam in aeternum misericordia eius. Lunam & stellas in potestatem noctis: quoniam in aeternum misericordia eius. Qui percussit Aegyptum cum primitiuis eius: quoniam in aeternum misericordia eius. Et eduxit Israel de medio eorum: quoniam in aeternum misericordia eius. In manu valida & brachio extento: quoniam in aeternum misericordia eius.

Qui diuisit mare rubrum in diuisiones: quoniam in aeternum misericordia eius. Et eduxit Israel in medio eius: quoniam in aeternum misericordia eius.

Et conuoluit Pharaon & exercitum eius in mari rubro: quoniam in aeternum misericordia eius. Qui duxit populū suum per desertū: quoniam in aeternum misericordia eius. Qui percussit reges magnos: quoniam in aeternum misericordia eius. Et occidit reges magnificos: quoniam in aeternum misericordia eius.

Seon regem Amorrhæorum: quoniam in aeternum misericordia eius. Et Og regem Basan: quoniam in aeternum misericordia eius. Et dedit terram eorum hereditatem: quoniam in aeternum misericordia eius.

dia eius. Hereditatem Israel seruo suo: quoniam in aeternum misericordia eius. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in aeternum misericordia eius. Et redimet nos de hostibus nostris: quoniam in aeternum misericordia eius. Qui dat panem omni carni: quoniam in aeternum misericordia eius. Confitemini deo caeli: quoniam in aeternum misericordia eius.

Super flumina Babylonis ibi sedimus, & fleuimus: cum recordaremur Sion. Super salices in medio eius: suspendimus citharas nostras. Quoniam ibi interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos verba carminis, & qui affligebant nos lati: canite nobis de canticis Sion. Quomodo cantabimus canticum domini, in terra aliena? Si oblitus fuero tui Hierusalem, in obliuione sit dextera mea. Adhaereat lingua mea gutturi meo, si non recordatus fuero tui: si non proposuero Hierusalem, in principio latitiae meae. Memento domine filiorum Edom in die Hierusalem, dicentium: euacuate euacuate, usque ad fundamentum eius. Filia Babylonis vastata: beatus qui retribuet tibi vicissitudinem tuam, quam tu retribuisti nobis. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, in conspectu deorum cantabo tibi. Adorabo in templo sancto tuo, & confitebor nomini tuo super misericordia tua, & veritate tua: quia magnificasti super omne nomen eloquium tuum. In die inuocabo, & exaudies me: dilatabis animam meam fortitudinem. Confiteantur tibi domine omnes reges terrae: quoniam audierunt eloquia oris tui. Et ceterum in viis domini: quoniam magna gloria domini.

Quoniam excelsus dominus, & humilia respicit: & excelsa de longe cognoscit. Si ambulauero in medio tribulationis uiuificabis me: super furorem inimicorum meorum mittes manum tuam, & saluabit me dextera tua. Dominus operabitur pro me, domine misericordia tua in aeternum: opera manuum tuarum ne dimittas.

Domine inuestigasti me, & cognouisti. Tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam: intellexisti malum meum de longe. Semitam meam & accubationem meam euentilasti: & omnes vias meas intellexisti. Quia non est eloquium in lingua mea: ecce domine nosti omnia.

Retrorsum, & ante formasti me: & posuisti super me manum tuam. Super me est scientia, & excelsior est, non potero ad eam. Quod ibo a spiritu tuo, & quod a facie tua fugiam. Si ascendero in caelum, ibi es tu: si iacero in inferno, ades. Si sumpsero penas diluculo: habitauero in nouissimo maris.

Etiam ibi manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Si dixero, forte tenebrae operient me: nox quoque lux erit circa me. Nec tenebrae habent tenebras apud te, & nox quasi dies lucet: similes sunt tenebrae & lux. Quia tu possidisti renes meos: orsusque es me in utero matris meae. Confitebor tibi, quoniam terribiliter magnificasti me: mirabilia

opera tua, & anima mea nouit nimis. Non sunt operata ossa mea à te, quibus factus sum in abscondito: imaginatus sum in nouissimis terræ. Informem adhuc me viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formati sunt, & non est vna in eis. Mihi autem quàm honorabiles facti sunt amici tui deus, quàm fortes pauperes eorum. Dinumerabo eos, & arena plures erunt: euigilaui, & adhuc sum tecum. Si occideris deus impium: viri sanguinum declinate à me. Qui contradicent tibi scelerate: eleuati sunt frustra aduersarij tui. Nonne odientes te domine odiui, & contra aduersarios tuos distabui. Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi. Scrutare me deus, & cognosce cor meum: proba me, & scito cogitationes meas.

Et vide si via doli in me est, & deduc me in viam æterna.

Victori Canticum David CXL.

ERue me domine ab homine malo: à viris iniquis salua me. Qui cogitauerunt malitias in corde: tota die versati sunt in præliis. Exacuerunt linguam suam quasi serpens: venenum aspidis sub labiis eorum semper. Custodi me domine de manu impij, à viro iniquitatum serua me: qui cogitauerunt supplantare gressus meos. Absconderunt superbi laqueum mihi, & funibus extenderunt rete iuxta femitam: offendiculum posuerunt mihi semper.

Dixi domino, deus meus es tu: audi domine vocem deprecationis meæ. Domine deus fortitudo salutis meæ: protexisti caput meum in die belli. Ne des domine desideria impij: scelerata eius ne effundantur, & eleuentur semper. Amatitudo conuiuarij meorum: labor laborum eorum operiet eos.

Cadent super eos carbones ignis: deiicies eos in foueas, vt non confurgant. Vir linguosus non dirigitur in terra, virum iniquum mala capient in itinere. Scio quod faciet dominus causam inopis, iudicia pauperum. Attamen iusti confitebuntur nomini tuo: habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus David. CXLI.

Domine clauauit ad te, festina mihi: exaudi vocem meam clamantis ad te. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Pone domine custodiam ori meo: serua paupertatem laborum meorum. Ne declines cor meum in verbum malum, voluere cogitationes impias cum viris operantibus iniquitatem: neque comedere in deliciis eorum. Corripiat me iustus in misericordia, & arguat me, oleum amaritudinis non impinguet caput meum: quia adhuc oratio mea pro malitiis eorum. Sublati sunt iuxta petram iudices eorum, & audient verba mea: quoniam decora sunt. Sicut agricola cum scindit terram: sic dissipata sunt ossa nostra in ore inferni. Quia ad te domine deus oculi mei: in te speraui, ne euacues animam meam. Custodi me de manibus laquei, quem posuerunt mihi: de offendiculis operantium iniquitatem. Incident in rete eius impij: simul autem ego transibo,

Eruditio David, cum esset in spelunca, oratio.
CXLII.

Voce mea ad dominum clamaui: voce mea ad dominum deprecatus sum. Effundam in conspectu eius eloquium meum: tribulationem meam coram illo annuntiabo. Cum anxius in me fuerit spiritus meus: tu enim nosti semitam meam in via hac qua ambulabo, absconderunt laqueum mihi. Respice ad dexteram, & vide quia non sit qui agnoscat me: petiit fuga à me, & non est qui quærat nimiam meam. Clamaui ad te domine, dixi tu es spes mea: pars mea in terra viuientium. Ausculta deprecationem meam, quoniam infirmatus sum nimis: libera me à persecutoribus meis, quoniam confortati sunt super me. Educ de carcere animam meam, vt confiteatur nomini tuo: in me coronabuntur iusti, cum retribuieris mihi.

Psalmus David. CXLIII.

Domine exaudi orationem meam, ausculta deprecationem meam: in veritate tua exaudi me in iustitia tua. Et non venias ad iudicandum cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Persecutus est enim inimicus animam meam, confregit in terra vitam meam: posuit me in tenebris quasi mortuos antiquos. Et anxius fuit in me spiritus meus: in medio mei sollicitum fuit cor meum. Recordabar dierum antiquorum, meditabar omnia opera tua: facta manuum tuarum loquebar. Expandi manus meas ad te: anima mea quasi terra sitiens ad te semper. Cito exaudi me domine, defecit spiritus meus: ne abscondas faciem tuam à me, & comparabor descendentibus in lacum.

Fac me audire mane misericordiam tuam, quoniam in te confido: nota fac mihi viam in qua ambulem, quoniam ad te leuaui animam meam.

Libera me de inimicis meis domine: ad te protectus sum. Doce me vt faciã voluntatem tuã, quia tu deus meus: spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Propter nomen tuum domine viuificabis me: in iustitia tua educes de angustia animam meam. Et in misericordia tua dissipabis inimicos meos, & perdes omnes ligantes animam meam: ego enim sum seruus tuus.

David. CXLIII.

Benedictus dominus fortis meus, qui docet manus meas ad prælium: digitos meos ad bellum. Misericordia mea, & fortitudo mea, auxiliator meus, & saluator meus: scutum meum, & in ipso speraui: qui subiecit populos mihi. Domine quid est homo, quia agnoscis eum: filius hominis quia computas eum. Homo vanitati assimilatus est: dies eius quasi vmbra pertransiens. Domine inclina caelos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt. Mica fulmine, & dissipa eos: mitte sagittam tuam, & interfice illos. Extende manum tuam de excelso: libera me, & erue me de aquis multis: de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera mendacij.

Deus

Deus canticum nouum cantabo tibi in psalterio decachordo psallam tibi. Qui dat salutem regibus, a qui eruit David seruum suum de gladio pessimo.

Libera me, & erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera mendacij. Vt sint filij nostri quasi plantatio crescens in adolescentia sua: filia nostra quasi anguli, ornati ad similitudinem templi. Proptuaria nostra plena, & superfundentia ex hoc in illud: pecora nostra in millibus, & innumerabilia in computis nostris. Tauri nostri pingues: non est interruptio, & non est egressus: & non est vlulatus in plateis nostris. Beatus populus cuius talia sunt: beatus populus cuius dominus deus suus.

Laudatio David. CXLV.

Exaltabo te deus meus rex, & benedicam nomini tuo in æternum & vltra. In omni die benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in sempiternum iugiter. Magnus dominus, & laudabilis nimis: & magnificentia eius non est inuentio. Generatio ad generationem laudabit opera tua, & fortitudines tuas annuntiabunt. Decorem gloriae magnitudinis tuæ, & verba mirabilium tuorum loquar. Et fortitudinem horribilium tuorum loquentur, & magnitudines tuas narrabunt. Memoriam multæ bonitatis tuæ loquentur, & iustitias tuas laudabunt.

Clemens, & misericors dominus: patiens, & multæ miserationis. Bonus dominus omnibus, & misericordia eius in vniuersa opera eius. Confiteantur tibi domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent, & fortitudines tuas loquentur. Vt ostendant filiis hominum fortitudines eius, & gloriam decoris regni eius.

Regnum tuum regnum omnium sæculorum, & potestas tua in omni generatione, & generationem.

Sustentat dominus omnes corruetes, & erigit omnes iacentes. Oculi omnium in te sperant, & tu das eis escam suam in tempore suo. Aperis manus tuas, & imples omne animal refectione. Iustus dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Iuxta est dominus omnibus qui inuocant illum: omnibus qui inuocant illum in veritate. Placitum timentium se faciet, & clamorem eorum exaudiet, & saluabit eos. Custodit dominus omnes diligentes se, & vniuersos impios conteret.

Laudem domini loquetur os meum, & benedicet omnis caro nomini sancto eius in æternum, & iugiter.

Halleluia. CXLVI.

Lauda anima mea dominum. Laudabo dominum in vita mea: cantabo deo meo quamdiu sum.

Nolite confidere in principibus: in filio hominis cui non est salus. Egredietur spiritus eius, & reuertetur in humum suam: in die illa peribunt cogitationes eius. Beatus cuius deus Iacob auxiliator eius: spes eius in domino deo suo. Qui fecit caelos & terram: mare, & omnia quæ in eis sunt: qui custodit veritatem in sempiternum. Qui facit iudicium calumniam sustinentibus, & dat panem esurienti:

bus: dominus soluit vinctos. Dominus illuminat cæcos, dominus erigit allisos: dominus diligit iustos.

Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet: & viam impiorum conteret. Regnabit dominus in æternum, deus tuus Sion: in generationem, & generationem, Halleluia.

CXLVII.

Laudate dominum quoniam bonum est canticum dei nostri: quoniam decorum est pulchra laudatio. Edificabit Hierusalem dominus: cietos Israel congregabit. Qui sanat contritos corde, & alligat plagas eorum. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnes nomine suo vocat. Magnus dominus noster, & multus fortitudine: & prudentia eius non est numerus. Suscipiens mansuetos dominus: humilians impios vsque ad terram. Canite domino in confessione: canite deo nostro in cithara. Qui operit caelos nubibus, & præbet terræ pluuiam, & oriri facit in montibus germen. Qui dat iumentis panem suum: filiis corui clamantibus.

Non est in fortitudine equi voluntas eius: neque in tibiis viri placetur ei. Placetur domino in his qui timent eum, & expectant misericordiam eius.

Lauda Hierusalem dominum: cane deum tuum Sion. Quia confortauit veteres portarum tuarum: benedixit filiis tuis in medio tui. Qui posuit terminum tuum pacem: adipe frumenti saturauit te.

Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit verbum eius. Qui dat niuem quasi lanam: pruinas quasi cinerem spargit. Proiicit glaciem suam quasi buccellas: ante faciem frigoris eius quis stabit?

Mittet verbum suum, & soluet illa: spirabit spiritu suo, & fluent aquæ. Qui annuntiat verbum suum Iacob: præcepta sua, & iudicia sua Israel.

Non fecit similiter omni genti, & iudicia eius non cognoscent, Halleluia.

Halleluia. CXLVIII.

Laudate dominum de caelis: laudate eum in excelso. Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes exercitus eius. Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ luminis. Laudate eum caeli caelorum, & aquæ quæ super caelos sunt.

Laudent nomen domini: quoniam ipse mandauit & creata sunt. Statuit ea in sæculum, & in æternum: præceptum dedit, & non præteribit. Laudate dominum de terra: dracones & omnes abyssi.

Ignis, & grando, nix, & glacies: ventus, turbo quæ facitis sermonem eius. Montes & omnes colles: lignum frugiferum & vniuersæ cedri. Bestiæ, & omnia iumenta: reptilia, & aues volantes.

Reges terræ & omnes populi: principes & vniuersi iudices terræ. Iuvenes, & virgines: senes cum pueris. Laudent nomen domini, quoniam sublime nomen eius solius: gloria eius in caelo & in terra. Et exaltauit cornu populi sui: laus omnibus sanctis eius, filiis Israel populo appropinquanti sibi, Halleluia.

Halleluia. CXLIX.

Cantate domino canticum nouum : laus eius in congregatione sanctorum. Lætetur Israel in factore suo: filij Sion exultent in rege suo. Laudent nomen eius in choro: in tympano, & cithara cantent ei. Quia complacet sibi dominus in populo suo: exaltabit mansuetos in Iesu. Exaltabunt sancti in gloria: laudabunt in cubilibus suis. Exultationes dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in gentibus: increpationes in populis. Vt alligent reges eorum catenis, & inclytos eorum in compedibus ferreis. Vt faciant in eis iudicium conscriptum: decor est omnium sanctorum eius, Halleluia.

Halleluia.

CL.

Laudate dominum in sancto eius: laudate eum in fortitudine potentiae eius. Laudate eum in fortitudinibus eius: laudate eum iuxta multitudinem magnificentiae suae. Laudate eum in clangore buccinae: laudate eum in psalterio & cithara. Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis & organo. Laudate eum in cymbalis sonantibus: laudate eum in cymbalis tinnientibus. Omne quod spirat, laudet dominum, Halleluia.

FINIS.

LVTETIÆ EXCVDEBAT HENRICVS THIERRY
 TYPOGRAPHVS, DECIMO KAL. IVLII,
 M. D. LXXIX.